KUR'ÂN-I HAKÎM
VE
MEÂL-İ KERÎM

بسم الله الرحمن الرحيم

إن هذا القرآن يهدي للتي هي أقوم

Meâli : Gerçek, bu Kur'an (insanları) öyle bir şey'e (öyle bir yola) yöneltib götürür ki o, en âdil ve en doğru bir yol) dur — (El-Isrâ sûresi, âyet: 9 dan.)

IKINCI CILD

15. BASKI

Balıkesir'li

HASAN BASRİ ÇANTAY

HİCRÎ: 1410
MİLÂDÎ: 1990

Naşiri : Mürşid ÇANTAY

Büyük reşid paşa cad. No: 44/c
Beyazıt - İst. Tel: 522 74 45

«15» inci SURE

«EL-HICR» SURESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Elif, lâm, raa. Bunlar kitâbın, (hakıykatları) **apaçık anlatan Kur'ânın âyetleridir.**

2 — O küfredenler zaman zaman (nedâmetle) **temennî edecek** (ler): **«**(Âh vaktiyle) **müslüman olaymışlar»**[2]**!**

3 — Bırak onları (kendi hallerine): **Yesinler, faydalanşınlar** (eğlensinler), **onlar emel oyalaya dursun. Sonra bilecekler onlar.**

الجزء الرابع عشر

سورة الحجر

بسم الله الرحمن الرحيم
الر تلك آيات الكتاب وقرآن مبين ۝ ربما يود الذين كفروا
لو كانوا مسلمين ۝ ذرهم يأكلوا ويتمتعوا ويلههم الأمل
فسوف يعلمون ۝ وما أهلكنا من قرية إلا ولها كتاب معلوم
۝ ما تسبق من أمة أجلها وما يستأخرون ۝ وقالوا يا أيها
الذي نزل عليه الذكر إنك لمجنون ۝ لو ما تأتينا بالملائكة
إن كنت من الصادقين ۝ ما ننزل الملائكة إلا بالحق وما كانوا
إذا منظرين ۝ إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحافظون ۝
ولقد أرسلنا من قبلك في شيع الأولين ۝ وما يأتيهم
من رسول إلا كانوا به يستهزئون ۝ كذلك نسلكه في قلوب
المجرمين ۝ لا يؤمنون به وقد خلت سنة الأولين ۝
ولو فتحنا عليهم بابا من السماء فظلوا فيه يعرجون ۝
لقالوا إنما سكرت أبصارنا بل نحن قوم مسحورون ۝

4 — Biz hiçbir memleketi, onun (levh-ı mahfuzda) **ma'lum** (ve mukadder) **bir yazısı olmaksızın, helâk etmedik.**

5 — Hiçbir ümmet ne ecelinin önüne geçebilir, ne de onlar (bunu) **gecikdirebilirler.**

6 — Dediler ki: «Ey kendisine kitâb indirilen (zât), **mutlak ve mutlak sen bir mecnunsun»!**

7 — «(Da'vanda) **doğru söyleyenlerdendin de bize melekleri getirmeli değil miydin»?**

8 — Biz o melekleri hak (kın, hikmet ve kaderin bir iktizası) **olmadan indirmeyiz. O zaman da kendilerine** (ne) **mühlet,** (ne aman) **verilmez.**

---

[1] Bu sûre-i celîle Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur. «99» âyetdir.

[2] Bu nedâmeti nusret-i ilâhiyyenin nüzûlü zamanında müslümanların halini gözleriyle görerek, yahud kendilerine ölüm geldiği zaman veya kıyâmet günü izhâr edecekler dir «Beyzâvî».

9 — **Kur'ânı biz indirdik, biz. Onun koruyucuları da, şübhesiz ki, biziz.**

10 — **Andolsun, senden mukaddem** (gelen) **önceki ümmetler içinde de** (peyğamberler) **göndermişizdir.**

11 — **Onlara her hangi bir peyğamber gelmeye dursun ille onunla istihzâ** (alay) **ederlerdi.**

12 — **Biz böylece o** (istihzâyi) **günâhkârların kalblerine sokarız.**

13 — (Kendilerinden) **evvelkilerin** (îmansızlıkları ve istihzâları yüzünden ma'ruz kaldıkları felâketler ma'lum iken ve o gibiler hakkında ilâhî bir) **sünnet** (ve kanun) **da geçmişken yine onlar buna** (bu Kur'âna, bu peyğambere) **inanmazlar.**

14, 15 — **Onlara gökden bir kapı açsok da oradan yukarı çıksalar** (o zaman da) **muhakkak ki: «Gözlerimiz** (bir serhoş gözü gibi) **döndürülmüşdür. Belki de biz büyülenmişler zümresiyiz» diyeceklerdir.**

16 — **Andolsun, biz gökde burclar yapmış, onları** (ıbretle) **temâşâ edenler için süslenmişizdir.**

17 — **Biz onları taşlanan** (sürülen, koğulan) **her şeytandan koruduk.**

18 — **Ancak kulak hırsızlığı eden** (şeytan) **vardır ki onun ardına da** (bakanların) **apaçık** (gördüğü) **bir ateş parçası düşmekdedir.**

19 — **Yeri de** (döşeyib) **yaydık. Onda sâbit dağlar** (yaratıb) **koyduk, oralarda** (hikmet ve maslahatla) **ölçülmüş her şeyden** (münâsib) **nebatlar bitirdik.**

20 — **Orada hem sizin için, hem rızıklarını te'mîn edemeyeceğiniz kimseler için bir çok geçim** (sebeb) **ler** (i) **yaratdık.**

21 — **Hiçbir şey** (haaric) **olmamak üzere** (hepsinin) **hazîneleri bizim nezdimizdedir. Biz on** (lar) **ı ma'lum bir mıkdar dışında indirmeyiz.**

22 — **Biz aşılayıcı rüzgârlar gönderdik**[3]. **Gökden de su indirib onunla sizleri sıvardık. Bunların hazinedarları da siz değilsiniz.**

23 — **Gerçek biz, mutlak biz hem diriltiriz, hem öldürürüz. Biz** (Hepsinin) **vârisleriyizdir**[4].

---

[3] Muvafık rüzgârların, dişi nebatları erkek nebatlarla aşıladığı hakıykatı ılmin son keşiflerinden olduğu halde bunu Cenâb-ı Hak on dört asır evvel habîb-i kerîmine haber vermişdir. Bu da Kur'ânın mu'cizelerindendir.

[4] Yalnız baakıy olan biziz «Beyzâvî».

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾
وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ
اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا
وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾
وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ
مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢١﴾
وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ
وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ
﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ
﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا
الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ
مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ
بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ
فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

قَالَ

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُنْ
لِأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا
أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَذَا صِرَاطٌ
عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ
إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾
وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ
﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ
عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾

24 — Andolsun, sizden öne geçenleri de bilmişizdir, geri kalanları da biz bilmişizdir[5]**.**

25 — Şübhe yok ki Rabb'in, (evet) **O, onları** (kabirlerinden kaldırıb) **toplayacakdır. Hakıykat O, tam bir huküm ve hikmet saahibidir,** (her şey'i de) **hakkıyle bilendir.**

26 — Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, suuretlenmiş bir balçıkdan yaratdık[6]**.**

---

[5] Önce doğan ve önce ölenleri de, sonra doğub sonra ölenleri de, yahud babalarının sulbünden çıkanları da, henüz çıkmayanları da, yahud İslâmda, cihadda, tâatda öne geçenleri de, geri kalanları da. Sizin hallerinizden hiç biri bize gizli kalmaz «Beyzâvî».

[6] Bu hususda Elmalılı (Muhammed Hamdi) efendi merhumun tefsîrinde (Cilt: 4, s: 3056-3059) güzel tafsıylât vardır.

27 — Cânn'ı da[7] daha önce çok zehirleyici ateşden[8] yaratdık[9].

28 — Hatırla o vaktı ki Rabbin meleklere: «Ben, demişdi, kuru bir çamurdan, suuretlenmiş bir balçıkdan bir beşer yaratacağım».

29 — «O halde ben onun yaratılışını bitirdiğim, ona ruhumdan üflediğim zaman siz derhal onun için secdeye kapanın».

30 — Bunun üzerine meleklerin hepsi topdan secde etdi.

31 — Ancak Iblîs bu secde edenlerle berâber olmakdan (çekinerek) **dayatdı.**

32 — (Cenâb-ı Hak): **«Ey Iblîs, sen neye secde edenlerle berâber olmadın?» dedi.**

33 — «Ben, dedi, kuru bir çamurdan, suuretlenmiş bir balçıkdan yaratdığın beşer için secde edeyim diye (var) **olmadım[10]»!**

34 — (Cenâb-ı Hak) **şöyle buyurdu: «O halde çık buradan. Çünkü sen artık koğulmuşsundur».**

35 — «Hiç şübhesiz cezâ gününe kadar lâ'net senin tependedir».

36 — «Ey Rabbim, dedi, öyleyse bana (insanların) **kabirlerinden kaldırılacakları güne kadar mühlet ver[11]».**

37, 38 — Buyurdu: «O halde sen (ındallah) **ma'lum olan** (bir) **zamanın gününe kadar[12] gecikdirilenlerdensin».**

39 — «Ey Rabbim, dedi, beni azdırdığın şey'e (rahmetinden tard etmene) **mukaabil ben de andolsun yer** (yüzün) **de onlar** (ın ma'sıyetlerini) **her halde süsleyeceğim** (onları kendilerine hoş göstereceğim). **Onların hepsini, topdan, muhakkak ki, azdıracağım».**

40 — «Ancak onlardan ihlâsa erdirilmiş kulların müstesnâ».

---

[7] Cinnin babası, Iblîs «Beyzâvî».

[8] Mesâmâta kadar işleyen dumansız bir ateşden «Celâleyn». Mesâmâta kadar işleyen harareti müdhiş bir ateşden «Beyzâvî».

[9] Demek insan yaratılmazdan evvel «Cânn» ın halk edildiği sırada arz dehşetli ateşler saçıyormuş. «Muhammed Hamdi, cilt: 4, s: 3059».

[10] «Çünkü beşer, cismânîdir, kesîfdir. Ben ruhaanîyim, meleğim. Çamur unsurların en bayağısıdır. Beni ise unsurların en şereflisi olan ateşden yaratdın»! «Beyzâvî».

[11] O zamana kadar yaşayıb insanları bol bol azdırmak, yahud o vakta kadar ölümden kurtulmak istiyordu. Zîrâ ba's vaktından sonra ölüm yokdur «Beyzâvî».

[12] Birinci nefhaya kadar «Beyzâvî, Celâleyn».

41 — Buyurdu ki: «İşte bu, bana göre (hak ve lâyık) olan doğru bir yoldur».

42 — «Benim kullarımın üzerinde senin hiç bir tahakküm (ün) yokdur. Meğer ki azıb sapanlardan sana tâbi' olanlar olsun».

43 — «Şeksiz şübhesiz onların topuna va'd olunan yer cehennemdir».

44 — «Onun yedi kapısı, onlardan her kapının (onlara) ayrılmış birer nasıybi[13] vardır».

45 — Takvâa sâhibleri muhakkak cennetlerde, pınar (baş) larındadır.

46 — Selâmetle; korkusuz korkusuz girin oraya.

47 — Biz onların göğüslerindeki kîni söküb atdık (atacağız. Onlar) kardeşler haalinde, karşı karşıya tahtları üzerindedirler (tahtlarına dayanarak oturacaklardır).

48 — Orada bunlara hiçbir yorğunluk ve zahmet değmeyecek. Oradan bunlar çıkarılacak da değildirler.

49 — (Habibim) kullarıma haber (i) ver ki: «Hakîkaten ben (evet) ben çok yarlığayıcı, kemâliyle esirgeyiciyim».

50 — «(Bununla berâber) benim azâbım da elbette en acıklı azâbın ta kendisidir o».

51 — Onlara İbrâhîmin müsâfirleri (olan meleklerimi) de haber ver[14].

52 — Hani bunlar onun karşısına girib «Selâm» demişlerdi. O da: «Biz, demişdi, sizden endîşe edicileriz[15]».

53 — Dediler ki: «Korkma, hakıykat biz sana çok bilgin bir oğul[16] müjde ediyoruz».

54 — «Bana, dedi, ihtiyarlık çökmüşken (nasıl olub da) müjde verdiniz? Bu tebşîri neye istinâden yapıyorsunuz»?

55 — Dediler: «Seni hak olarak muştuluyoruz[17]. O halde ümîdini kesenlerden olma».

---

[13] «Celâleyn».

[14] Tenzih ve teaalîye ve ihbara dâir olan fiillerle «sormak» ma'nâsına gelen süâl ikinci mef'ulüne «an» harfiyle vaasıl olur.

[15] Tafsîlâtı «Hûd» sûresindedir.

[16] İshaakı «Beyzâvî».

[17] Vukuunda şübhe olmayan bir gerçek olarak. Yahud bir tarıyk ile ki o, hakdır ve Allah Teâlânın sözü ve emridir «Beyzâvî».

سورة الحجر

اذ دخلوا عليه فقالوا سلاما قال انا منكم وجلون
قالوا لا توجل انا نبشرك بغلام عليم ۝ قال
ابشرتموني على ان مسني الكبر فبم تبشرون ۝
قالوا بشرناك بالحق فلا تكن من القانطين ۝ قال
ومن يقنط من رحمة ربه الا الضالون ۝ قال فما خطبكم
ايها المرسلون ۝ قالوا انا ارسلنا الى قوم مجرمين ۝
الا ال لوط انا لمنجوهم اجمعين ۝ الا امراته قدرنا انها
لمن الغابرين ۝ فلما جاء ال لوط المرسلون ۝ قال انكم
قوم منكرون ۝ قالوا بل جئناك بما كانوا فيه يمترون
۝ واتيناك بالحق وانا لصادقون ۝ فاسر باهلك بقطع من
الليل واتبع ادبارهم ولا يلتفت منكم احد وامضوا
حيث تؤمرون ۝ وقضينا اليه ذلك الامر ان دابر هؤلاء
مقطوع مصبحين ۝ وجاء اهل المدينة يستبشرون ۝
قال ان هؤلاء ضيفي فلا تفضحون ۝ واتقوا الله
ولا تخزون ۝ قالوا اولم ننهك عن العالمين ۝

قال

الجزء الرابع عشر

قال هؤلاء بناتي ان كنتم فاعلين ۝ لعمرك انهم لفي سكرتهم
يعمهون ۝ فاخذتهم الصيحة مشرقين ۝ فجعلنا عاليها
سافلها وامطرنا عليهم حجارة من سجيل ۝ ان في ذلك
لايات للمتوسمين ۝ وانها لبسبيل مقيم ۝ ان في ذلك لاية
للمؤمنين ۝ وان كان اصحاب الايكة لظالمين ۝ فانتقمنا
منهم وانهما لبامام مبين ۝ ولقد كذب اصحاب الحجر
المرسلين ۝ واتيناهم اياتنا فكانوا عنها معرضين ۝ وكانوا
ينحتون من الجبال بيوتا امنين ۝ فاخذتهم الصيحة
مصبحين ۝ فما اغنى عنهم ما كانوا يكسبون ۝ وما خلقنا
السموات والارض وما بينهما الا بالحق وان الساعة
لاتية فاصفح الصفح الجميل ۝ ان ربك هو الخلاق العليم
۝ ولقد اتيناك سبعا من المثاني والقران العظيم ۝
لا تمدن عينيك الى ما متعنا به ازواجا منهم ولا تحزن
عليهم واخفض جناحك للمؤمنين ۝ وقل اني
انا النذير المبين ۝ كما انزلنا على المقتسمين ۝

56 — (İbrâhîm): **«Rabbinin rahmetinden sapıklardan başka kim ümîdini keser»? dedi.**

57 — «Ey gönderilenler (elçiler), **dedi, daha işiniz** (me'muriyetiniz) **ne»?**

58 — Dediler: «Gerçek biz günâhkarlar gürûhuna gönderildik».

59 — «Şu kadar ki Lût âilesi bunların dışındadır. Biz onları, hepsini behemehal kurtarıcılarız».

60 — «Karısı başka. Biz onun mutlakaa geride kalan kimselerden olması (lüzûm) **unu takdîr etdik».**

61 — Vaktâkî elçi (melek) **ler Lût âilesine geldi.**

62 — (Lût) **dedi ki: «Herhalde siz tanınmamış bir zümresiniz».**

63 — Onlar da: «Hayır, dediler, biz sana onların, hakkında şek etmekde oldukları şey'i (azâbı) **getirdik».**

64 — «Sana Hak (kın emri) **ile geldik. Biz şübhesiz doğru söyleyenleriz».**

65 — «O halde gecenin bir kısmında âileni yürüt, sen de arkalarından git. Sizden kimse ardına (dönüb) **bakmasın[18]. Emr olunacağınız yere geçib gidin[19]».**

66 — Ona şu (kat'î) **emri vahyetdik: «Sabaha çıkarlarken onların arkası behemehal kesilmiş olacakdır».**

67 — Şehir[20] halkı sevine sevine (müsâfirlerin yanına) **geldi.**

68 — (Lût) **dedi ki: «Hakıykat bunlar benim müsâfirlerimdir. Binâen aleyh beni rüsvay etmeyin».**

69 — «Allahdan korkun. Beni tasalandırmayın».

70 — «Biz seni, dediler, elâleme karışmakdan, (bizim bu gibi işlerimize müdâhale etmekden) **men etmedik mi»?**

71 — (Lût) **dedi: «Eğer** (dediğinizi) **yapıcılarsanız işte bunlar,** (işte) **kızlarım[21]».**

72 — (Habibim) **seni ebedî yâd-ı cemîline yemîn ederim ki onlar serhoşlukları** (azgınlıkları) **içinde muhakkak serserî bir halde idiler[22].**

---

[18] Arkalarından kopacak o korkunc felâketi görmemeleri veya kendilerine de o felâketin isaabet etmemesi için. Yahud hiç biri yolundan geri dönmemek için. Kimi de şöyle dedi: «Dönüp bakmakdan men' edilmeleri nefislerini muhâcerete alışdırmak içindir». «Beyzâvî».

[19] «Şam» a «Celâleyn». «Şam» a, yâhud «Mısır» a «Beyzâvî».

[20] «Sedum» «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] «Hûd» sûresinin «78» inci âyetine ve notuna mürâcaat.

[22] Senin nasıyhatını nasıl dinlerler? Ba'zılarına göre «Onlar» dan murad Kureyş kâfirleridir. Bu takdîrde cümle i'tirâzî bir cümle olur «Beyzâvî». Tercemenin sonundaki «Bir halda idiler» i de «Bir haldedirler» şekline getirmek lâzımdır. Bu âyet-i kerîmedeki hıtâb Resul-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemdir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Ben Cenâb-ı Hakkın o resûl-i muhteremden başkasının hayâtına yemîn etdiğini aslâ işitmedim» «Şeyhzâde». Muhâtab Lût aleyhisselâm, ona hitâb edenler melekler, zamîrlerin mercii de Lût kavmidir «Keşşaf». Bu takdîre göre âyetin meâli şöyle olur: «(Melekler Lût aleyhisselâma dediler ki): «Senin ömrüne yemîn ederiz ki onlar (senin kavmin) serhoşlukları... bir haldedirler». (Kaazi Iyaaz) muhâtabın Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem olduğundan müfessirlerin ittifak etdiklerini söylemişse de doğru değildir. Bunda ittifak yokdur, ekseriyyet vardır. «Ömr» ün - müddet tamam olsun olmasın - mutlak hayattan veya bekaadan ıbâret olduğunda dahi ittifak mevcud değildir. Müşarün ileyhin kasdı, ihtimal (İbni Abbas) radıyallahü anhümânın tefsiri gibi, me'sûr tefsîrler ve müfessirîn-i selef olackdır. (İmam Ahfeş) e göre «Leamreke» lâfz-ı şerîfinin ma'nâsı «Senin, ümmetinin üzerindeki hakkına yemîn ederim» dir. Ba'zıları da «Ömür» den maksad habîb-i zîşan sallellâhü aleyhi ve sellemin ebedî yâd-ı cemîlidir. Ne güzel! Biz bunu ihtiyâr etdik. Bu kelimedeki «Ayn» harfinin üstün okunması o kelimenin kesret-i isti'mâlindendir.

73 — Derken onları, işrak vaktına girdikleri sırada, o (korkunc) **ses yakalayıverdi.**

74 — Hemen (şehirlerinin) **üstünü altına getirdik. Tepelerine de balçıkdan pişirilmiş bir taş** (yağmuru) **yağdırdık.**

75 — Elbette bunda fikr-ü firâseti olanlar için ıbretler vardır.

76 — O (şehrin haraabeleri) **hakıykat** (herkesin göreceği, Kureyşin işlediği) **bir yol üstünde** (haalâ) **durucudur.**

77 — Bunda îman edenler için muhakkak bir ıbret vardır.

78 — Ashaab-ı Eyke[23] de cidden zaalim (kimse) **lerdi.**

79 — Onun için bunlardan da intikam aldık. (Bu yerlerin) **ikisi de[24] apaçık bir yol** (üzerinde) **dir.**

80 — Andolsun ki ashaab-ı Hıcr de peyğamberleri tekzîb etmişlerdir[25].

81 — Biz onlara âyetlerimizi vermişdik de bunlardan yüz çevirici idiler.

82 — Onlar dağlardan emîn, emîn[26] evler yontub oyarlardı.

83 — Derken onları dahi sabaha girdikleri sırada o (korkunc) **ses yakalayıverdi.**

84 — Binâen'aleyh kazanageldikleri (irtikâb etdikleri) **o şeyler[27] kendilerinden** (hiç bir azâbı) **defi' edemedi[28].**

85 — Gökleri, yeri ve aralarındaki şeyleri biz hak (ve hikmete uyğun) **olmayarak** (şer ve fesâdın devam etmesi için)[29] **yaratmadık. Elbette o**

---

[23] (Şuayb) aleyhisselâmın kavmi. «Eyke» sık ormanlık demekdir. O kavm böyle ormanlıkda oturuyorlardı «Beyzâvî».

[24] «Sedum» da, «Eyke» de «Beyzâvî».

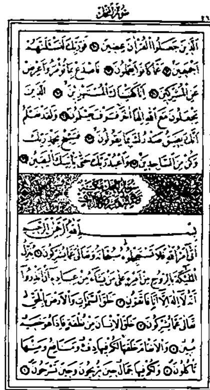
[25] «Ashaab-ı Hıcr», (Saalih) aleyhisselâmın kavmi olan «Semud» lulardı. Onların (Saalih) aleyhisselâmı tekzîb etmeleri nezd-i ilâhîde bütün peygamberlerin tekzîbi gibi tanınmışdır. «Hıcr» o kavmin sâkin oldukları yerdir ki «Medîne» ile «Şam» arasındadır «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] Yıkılmakdan emin, hırsızların gedik açmalarından emin, düşmanların tahribinden emin, azâbdan emin. Fart-ı gafletlerinden öyle sanıyorlardı. Yahud dağlar bizi muhâfaza eder zannediyorlardı «Beyzâvî».

[27] Muhkem evler meydana getirmiş ve mal ve nüfusca çoğalmış olmaları «Beyzâvî».

[28] «Celâleyn».

[29] «Beyzâvî».

sâat gelecekdir[30]. **Şimdilik sen aldırış etme,** (onlara karşı) **güzel** (ve tatlı muamelede) **bulun.**

86 — Şübhesiz ki senin Rabbin (seni de, onları da) **hakkıyle yaratanın,** (senin de, onların da haalini ve her şey'i) **kemâliyle bilenin kendisidir.**

87 — Andolsun ki biz sana (namazın her rek'atında) **tekrarlanan yedi** (âyet-i kerîme) **yi**[31] **ve şu büyük Kur'ânı verdik.**

88 — Sakın (o kâfirlerden) **bir takımlarını fâidelendirdiğimiz şeylere** (servete ve sâireye) **iki gözünü dikib uzatma. Onların karşısında tasalanma. Mü'minler için de** (şefekat **kanadını indir**[32].

89 — Ve de ki: «Şübhesiz ben, (evet) **ben** (üstünüze inecek azâb-ı ilâhîyi)[33] **açıkça haber verenim».**

90, 91 — Nitekim iş bölümü yapanlara, Kur'ânı parçalayanlara da (öyle azâb) **indirmişdik**[34].

---

[30] O sâat gelince Allah seni tekzîb edenlerden intikaam alacakdır «Beyzâvî».

[31] «Buhaarî» ve «Müslim» in rivâyet etdikleri bir hadîs-i şerife nazaran maksad «El-fâtiha» sûresidir.

[32] Onlara karşı mütevâzi' ol, onları kanadlarının altında himâye et.

[33] «Celâley».

[34] «İş bölümü yapanlar» on iki kişi idi ki onlar hacc mevsiminde halkı Resûlüllah Sallellâhü aleyhi ve selleme îman etmekden vaz geçirmek için Mekkenin medhallerini aralarında taksim etmişlerdi. Nihâyet Cenâb-ı Hak bunların hepsini «Bedir» de helâk eylemişdir. «Kur'ânı parçalayanlar» da onun bir kısmını Tevrâta ve İncile uygun görerek kabul, bir kısmını onlara muhaalefetinden dolayı reddeden müşriklerdir. Yahud Kur'ânı züumlarınca şiir, kehânet, masal diye taksîm eden kâfirlerdir. Yahud kitablarından ba'zısına îman, ba'zısını inkâr eden ehl-i kitabdır. Bu suretle «Kur'ân» ta'biri kitablarından okudukları şeylere âiddir. Ya'ni «Kıraat» dendir «Beyzâvî». «Celâleyn» son şıkkı ihtiyar etmişdir.

92, 93 — Işte Rabbine andolsun ki onlara, topuna yapmakda oldukları şeyleri elbette soracağız.

94 — Şimdi sen ne ile emrolunuyorsan (kafalarını çatlatırcasına) **apaçık bildir. Müşriklere aldırış etme.**

95, 96 — Allahla berâber diğer bir Tanrı daha tanıyan o istihzâcılara muhakkak ki biz yeteriz. Onlar yakında (uğrayacakları âkıbetleri) **bileceklerdir.**

97 — Andolsun, biliyoruz ki onların söyleyip durduklarından göğsün cidden daralıyor (habîbim).

98 — Sen hemen Rabbini, hamd ile, tesbîh et[35] ve secde edenlerden ol[36].

99 — Sana ölüm[37] gelinceye kadar da Rabbine ıbâdet et.

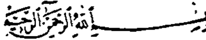
[35] «Sübhânellâhi ve bihamdihî» de «Celâleyn». Bir hadîs-i şerîf meâli: Kim günde yüz def'a «Sübhânellâhi ve bihamdihî» derse hataaları bağışlanır, deniz köpüğü kadar olsa bile (İmam Ahmed, Buhaarî, Müslim, Tirmizî, İbni Mâce, İbni Hıbban: Ebu Hüreyre radıyallahü anh).

[36] Namaza devam edenlerden ol «Celâleyn».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn ve sâire».

«16» ıncı SÛRE

«EN-NAHL» SÛRESİ[1]

1 — Allâhın emri geldi[2]. Artık onu vaktından evvel istemeyin[3]. O, onların (müşriklerin) **eş tutmakda oldukları şeylerden münezzehdir, yücedir.**

2 — O, kendi emriyle kullarından kimi dilerse ona (peyğamberlerine) **vahy ile melekleri** (Cebrâili) **indirir[4]. «Benden başka hiçbir Tanrı olmadığı hakîkatiyle** (onları) **inzâr edin, benden korkun diye** (bildirin)**».**

3 — O, gökleri ve yeri hak (kın ikaamesine sebeb) **olarak[5] yaratdı. O,** (kâfirlerin) **eş tutmakda oldukları şeylerden** (münezzeh ve) **yücedir.**

4 — İnsanı bir damla sudan yaratdı O. (Böyle iken) **bakarsın ki o, apaçık** (yaman) **bir hasım** (kesilmiş) **dir!**

5 — Davarları da[6] (sizin fâidenize) **O yaratmışdır ki bunlarda sizin için ısıtıcı ve koruyucu maddeler[7] ve nice nice menfeatler[8] vardır. Onlardan yersiniz de[9].**

---

[1] Bu sûre ittifaaka yakın bir ekseriyyetin kavline göre Mekkede nâzil olmuşdur. «128» âyetdir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ «95, 96, 97» nci âyetlerin hazreti (Hamza) radiyâllahü anhin şehâdetinden sonra Medinede nâzil olduğunu söylemiş, diğer bir rivâyetde de 110, 126 ve 127 nci âyetlerin dahi Medinede indiği beyan edilmişdir.

[2] Müşrikler azâb-ı ilâhînin gecikdiğinden bahs ile mütemâdiyen istihzâ ediyorlardı. Bu âyetdeki «Allahın emri» nden maksad mü'minlerin selâmeti, nusreti, kâfirlerin felâketi sâatidir. Bunun vukuu, muhakkak olduğu için âyetde maazî sığasıyle vârid olmuşdur «Celâleyn».

[3] «Celâleyn».

[4] «Celâleyn».

[5] «El-işâre».

[6] Deve, inek, koyun ve keçi nevi'lerini «Beyzâvî, Celâleyn».

[7] Giyecek, bürünecek libaslar, örtüler, döşekler, çadırlar ve sâire.

[8] Nesillerinden, sütlerinden, sırtlarından «Beyzâvî, Celâleyn».

[9] Temiz ve halâl olan yerlerini, etini, yağını, sütünü «Beyzâvî».

6 — Akşamlayın getirirken, sabahlayın salıverirken onlarda sizin için (ne) **güzel bir zînet** (ve zevk) **vardır!**

7 — Onlar sizin ağırlıklarınızı yüklenir (ler), **yarı canınız tükenmeden varamayacağınız bir memlekete** (sizi) **götürür** (ler). **Şüphesiz ki Rabbiniz çok esirgeyicidir, çok merhamet edicidir.**

8 — Hem onlara binmeniz için, hem zînet için de atları, katırları, merkepleri yaratdı. Sizin bilmeyeceğiniz daha neler yaratıyor O!

9 — Doğru yolu bildirmek Allâha âiddir. Kimi (yol) **ise eğridir**[10]**.** (Allah) **dileseydi muhakkak hepinizi topdan hidâyete erdirirdi.**

10 — O, sizin için gökden (bulutdan) **su** (yağmur) **indirendir. İçilecek** (ler) **bundan, içinde** (hayvanlarınızı) **yaymakda olduğunuz ot** (lar) **da bundandır**[11]**.**

11 — (Allah) **onunla** (su ile) **sizin için ekin** (ler), **zeytin** (ler), **hurma ağacları, üzümler ve meyvelerin her birinden** (nice rızıklar) **bitiriyor. Bunların her birinde tefekkür edecek bir zümre için elbette birer âyet**[12] **vardır.**

12 — Geceyi, gündüzü, güneşi, ayı siz (in hizmetiniz) **e O raam etdi. Yıldızlar da Onun emrine boyun eğmişlerdir. Bunların her birinde aklını kullanacak bir zümre için elbette âyetler vardır.**

13 — Sizin için yerde çeşidli renklerle yaratdığı neler varsa (onları da size müsahhar kılmışdır). **Bunların her birinde öğüd alacak,** (iyi düşünecek) **bir zümre için elbette birer âyet vardır.**

14 — O, denizi — ondan tâze bir et[13] **yemeniz, ondan giyeceğiniz** (kullanacağınız) **zîneti**[14] **çıkarmanız için —** (hizmetinize) **raam edendir. Gemilerin orada** (suları) **yararak gitdiklerini görüyorsun ki** (bu, sırf Allâhın) **lûtf-ü kereminden** (nasıyb) **aramanız ve** (Ona) **şükr etmeniz içindir.**

---

[10] Küfr ve dalâl yolları gibi «Râzî».

[11] Âyet-i kerîmedeki « لكم » lâfzı, « شراب » ın mukaddem haberi değil, « انزل » fiilinin müteallikıdır. Burada « شجر » ot demekdir «Beyzâvî, Râzî, Haazin, Ebüssüud, Zeccâc, İbni Kuteybe, Ebu İshak».

[12] Cenâb-ı Hakkın varlığına, birliğine ve kemâl-i kudretine delâlet eden birer alâmet «Celâleyn».

[13] Balık, Onun « طرى = Tâze ile vasıflanması çabuk bozulub kokacağı için hemen tâze tâze yenmesindendir «Beyzâvî, Medârik».

[14] Kadınların kullandıkları inci, mercan gibi «Beyzâvî, Medârik, Haazin». ...

وتحمل اثقالكم الى بلد لم تكونوا بالغيه الا بشق
الانفس ان ربكم لرؤف رحيم ۝ والخيل والبغال
والحمير لتركبوها وزينة ويخلق ما لا تعلمون ۝ وعلى الله
قصد السبيل ومنها جائر ولو شاء لهديكم اجمعين
۝ هو الذي انزل من السماء ماء لكم منه شراب ومنه
شجر فيه تسيمون ۝ ينبت لكم به الزرع والزيتون
والنخيل والاعناب ومن كل الثمرات ان في ذلك
لاية لقوم يتفكرون ۝ وسخر لكم الليل
والنهار والشمس والقمر والنجوم مسخرات
بامره ان في ذلك لايات لقوم يعقلون ۝ وما ذرأ
لكم في الارض مختلفا الوانه ان في ذلك لاية
لقوم يذكرون ۝ وهو الذي سخر البحر
لتأكلوا منه لحما طريا وتستخرجوا منه حلية
تلبسونها وترى الفلك مواخر فيه ولتبتغوا
من فضله ولعلكم تشكرون ۝

والقى في الارض رواسي ان تميد بكم وانهارا وسبلا
لعلكم تهتدون ۝ وعلامات وبالنجم هم يهتدون ۝
افمن يخلق كمن لا يخلق افلا تذكرون ۝ وان تعدوا
نعمة الله لا تحصوها ان الله لغفور رحيم ۝ والله يعلم
ما تسرون وما تعلنون ۝ والذين يدعون من دون الله
لا يخلقون شيئا وهم يخلقون ۝ اموات غير احياء
وما يشعرون ايان يبعثون ۝ الهكم اله واحد فالذين
لا يؤمنون بالاخرة قلوبهم منكرة وهم مستكبرون
۝ لا جرم ان الله يعلم ما يسرون وما يعلنون انه
لا يحب المستكبرين ۝ واذا قيل لهم ماذا انزل ربكم
قالوا اساطير الاولين ۝ ليحملوا اوزارهم كاملة
يوم القيمة ومن اوزار الذين يضلونهم بغير علم
الا ساء ما يزرون ۝ قد مكر الذين من قبلهم
فاتى الله بنيانهم من القواعد فخر عليهم السقف
من فوقهم واتيهم العذاب من حيث لا يشعرون ۝

15 — O, sizi sallayıp çalkalar diye, yer yüzüne sâbit ve muhkem dağlar, (bundan başka da) **ırmaklar, yollar koydu. Tâki maksadlarınıza ulaşasınız**[15].

16 — (Yer yüzünde) **daha nice alâmetler**[16] (peydâ etdi). **Yıldız** (lar)-**la da onlar** (insanlar) **yollarını doğrulturlar.**

17 — Yaratan (Allah), **yaratmayan kişi gibi midir? Artık iyice düşünmeyecek misiniz?**

18 — Allahın ni'metini birer birer saysanız (bu, ne mümkin? Onu) **icmâl suretiyle bile sayamazsınız. Şeksiz şübhesiz Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir**[17].

---

[15] «Celâleyn». Yahud ma'rifet-i ilâhiyyeye vâsıl olasınız «Beyzâvî».

[16] Nîrengi noktaları.

[17] Çünkü taksıyrînize, ısyânınıza karşı yine size ni'metini esirgemiyor «Celâleyn».

19 — Allah, neyi gizler, neyi açıklarsanız bilir.

20 — Halbuki Allahı bırakıb da çağırdıkları (tapdıkları[18] nesneler) **hiç bir şey yaratmazlar. Onların kendileri yaratılıb duruyorlar**[19].

21 — (Onlar) **diriler değil, ölülerdir. Ne zaman dirileceklerine şuurları da yokdur.**

22 — Sizin Tanrınız bir tek Tanrıdır. Âhirete inanmazların kalbleri (bunu) **inkâr edicidir. Onlar büyüksenen** (kimse) **lerdir.**

23 — Şübhe yok ki Allah onların gizleyecekleri şeyleri de, açıklayacakları şeyleri de bilir. Hakıykat O, büyüksenenleri sevmez.

24 — Onlara: «Size Rabbiniz ne indirdi?» denildiği zaman «evvelkilerin masallarını» dediler.

25 — (Böyle söylemeleri ancak şu âkıbete uğrayacakları içindir:) **Çünkü onlar kıyâmet gününde kendilerinin günâh yüklerini kâmilen taşıdıktan başka sapdırdıkları bilgisiz kimselerin vebâllerinden bir kısmını da yükleneceklerdir. Dikkat et ki onların sırtlayacakları bu yükler ne kötüdür!**

26 — Kendilerinden öncekiler de (tıbkı müşrikler gibi peyğamberleri aleyhine) **faasid pilânlar kurmuşlardır. Nihâyet Allah, onların binâlarını tâ temellerinden** (yıkmayı) **diledi de üstlerindeki tavan tepelerine göçdü** (onları helâk etdi). **Hem bu azâb onlara şuurlarının eremeyeceği tarafdan gelmişdir.**

27 — Sonra kıyâmet gününde de (Allah) **onları rüsvay edecek ve diyecek ki: «Hani sizin, uğurlarında** (mü'minlere) **düşman kesildiğiniz ortaklarım nerede»? Kendilerine ilim verilen** (mü'min) **ler: «Bu gün,** (dediler), **hakıykat rüsvaylık, zillet ve azâb kâfirlerin üstündedir».**

28 — Melekler, kendilerine (küfürleri sebebiyle) **zulmedenlerin canlarını alacakları zaman onlar: «Biz hiç bir fenâlık yapmazdık»** (diye diye) **teslîm** (oldular). **Hayır, Allah sizin neler işler olduğunuzu muhakkak ki çok iyi bilendir.**

29 — O halde, içinde ebedî kalıcı olarak, girin cehennemin kapılarından. (Bak) **büyüklük taslayanların mevkii ne kötüdür!**

30 — (Allahdan) **korkan ve korunanlara: «Rabbinizin indirdiği nedir?» denildi. Onlar da: «**(Mahz-ı) **hayr» dediler. Bu dünyâda iyi hareket**

---

[18] «Celâleyn».

[19] Ya'ni taşdan ve sâireden düzülüb suret haline getiriliyorlar «Celâleyn».

ثم يوم القيامة يخزيهم ويقول أين شركائي الذين كنتم
تشاقون فيهم قال الذين أوتوا العلم إن الخزي اليوم
والسوء على الكافرين ۝ الذين تتوفاهم الملائكة ظالمي
أنفسهم فألقوا السلم ما كنا نعمل من سوء بلى إن الله
عليم بما كنتم تعملون ۝ فادخلوا أبواب جهنم خالدين
فيها فلبئس مثوى المتكبرين ۝ وقيل للذين اتقوا
ماذا أنزل ربكم قالوا خيرا للذين أحسنوا في هذه الدنيا
حسنة ولدار الآخرة خير ولنعم دار المتقين ۝ جنات
عدن يدخلونها تجري من تحتها الأنهار لهم فيها ما يشاءون
كذلك يجزي الله المتقين ۝ الذين تتوفاهم الملائكة
طيبين يقولون سلام عليكم ادخلوا الجنة بما كنتم تعملون
۝ هل ينظرون إلا أن تأتيهم الملائكة أو يأتي أمر
ربك كذلك فعل الذين من قبلهم وما ظلمهم الله
ولكن كانوا أنفسهم يظلمون ۝ فأصابهم سيئات
ما عملوا وحاق بهم ما كانوا به يستهزئون ۝

وقال الذين أشركوا لو شاء الله ما عبدنا من دونه
من شيء نحن ولا آباؤنا ولا حرمنا من دونه من شيء كذلك
فعل الذين من قبلهم فهل على الرسل إلا البلاغ المبين
۝ ولقد بعثنا في كل أمة رسولا أن اعبدوا الله
واجتنبوا الطاغوت فمنهم من هدى الله ومنهم
من حقت عليه الضلالة فسيروا في الأرض فانظروا كيف
كان عاقبة المكذبين ۝ إن تحرص على هداهم فإن الله
لا يهدي من يضل وما لهم من ناصرين ۝ وأقسموا بالله
جهد أيمانهم لا يبعث الله من يموت بلى وعدا عليه
حقا ولكن أكثر الناس لا يعلمون ۝ ليبين لهم
الذي يختلفون فيه وليعلم الذين كفروا أنهم كانوا
كاذبين ۝ إنما قولنا لشيء إذا أردناه أن نقول له
كن فيكون ۝ والذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا
لنبوئنهم في الدنيا حسنة ولأجر الآخرة أكبر لو كانوا
يعلمون ۝ الذين صبروا وعلى ربهم يتوكلون ۝

edenlere güzel bir (mükâfât) **vardır. Âhıret evi ise elbet daha hayırlıdır. Takva sâhiblerinin yurdu hakıykat ne güzel!**

31 — (O yurd) **And cennetleridir ki altlarından ırmaklar akan bu** (cennetlere) **gireceklerdir onlar. Orada ne dilerlerse onların. İşte Allah, takvâya erenleri böyle mükâfâtlandırır.**

32 — Ki bunlar meleklerin pâk ve âsûde olarak canlarını alacakları kimselerdir. «Selâm (ve selâmet) **size. İşlemekde olduğunuz** (iyi hareketlerin, amellerin) **karşılığı olmak üzere girin cennete» derler.**

33 — (Kâfirler) **kendilerine o meleklerin gelmesinden**[20]**, yahud Rabbinin emri** (erişib) **çatmasından**[21] **başka bir şey mi beklerler?** (Buna hak-

[20] Canlarını almak için «Beyzâvî, Celâleyn».
[21] Helâk edici felâket. Yahud kıyâmet «Beyzâvî, Celâleyn».

ları var mı?) **Onlardan evvelkiler de böyle yapdı** (idi). **Onlara Allah zulm etmedi. Fakat kendi kendilerine zulm etdiler onlar**[22].

34 — Onun için yapdıklarının cezâsı onları çarpmış, istihzâ edegeldikleri (hakıykat) **çepçevre kendilerini kuşatıvermişdir.**

35 — (Allâha) **eş tutanlar dediler ki: «Eğer Allah dileseydi ne biz, ne atalarımız kendisinden başka hiç bir şey'e tapmaz, Onsuz** (Onun emri olmaksızın) **hiç bir şey'i** (nefsimize) **haram kılmazdık». Kendilerinden evvelkiler de böyle yapdı. Peyğamberlerin, üzerinde apaçık tebliğden başka** (bir vazife) **var mıdır?**

36 — Andolsun ki biz her ümmete: «Allâha kulluk edin, putlar (a tapmak) **dan kaçının» diye** (tebliğat yapması için) **bir peyğamber göndermişizdir. Sonra Allah içlerinden kimine hidâyet vermiş, kiminin üzerine de sapıklık hak olmuşdur. Şimdi yer yüzünde gezinin de** (peyğamberlerini) **tekzîb edenlerin sonu nice oldu, görün.**

37 — (Habîbîm) **sen onların hidâyet bulmalarına** (ne kadar) **hırs göstersen şübhe yok ki Allah dalâletde bırakacağı kimselere** (bu) **hidâyet** (i) **nasıyb etmez. Onların** (azâblarını önleyecek) **bir yardımcıları da yokdur.**

38 — Onlar: «Ölecek kimseyi Allah diriltmez» diye olanca yemînleriyle Allâha andetdiler. Hayır, bu Onun üzerinde hak bir vad'dir. Fakat insanların çoğu (bunu) **bilmezler.**

39 — (Allah diriltecek) **onlara hakkında ihtilâf edegeldiklerini açıklasın, küfr** (ve in'kâr) **edenler de kendilerinin ne yalancı kimseler idiklerini bilsin** (ler) **diye.**

40 — Bir şey'i (n olmasını) **dilediğimiz zaman sözümüz ancak ona «Ol» dememizden ibâretdir. O da derhal oluverir.**

41 — Zulme uğratıldıklarından sonra Allah yolunda hicret edenleri

---

[22] Küfürleri, helâklerine müncer olan ma'sıyetleri ile «Beyzâvî».

[23] Bu zâtler başda Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem olmak üzere Kureyşin zulmünden hicret eden ilk müslümanlardır. Bunlardan kimi evvelâ Habeşistan'a, sonra Medine'ye, kimi doğrudan Medine'ye hicret etmişlerdi. Yahud murad Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellemin hicretinden sonra Mekkede mahbus kalan ashaab-ı kiramdır ki onlar (Bilâl, Suheyl, Habbâb, Ammar, Aabis, Ebû Cendel, Süheyl) radiyallâhü anhümdür «Beyzâvî».

[24] Hazret-i (Umer) radıyallâhü anh muhâcirlerden birine bir atıyye verdiği zaman: «Al, Allah bereketini versin. Bu, Cenâb-ı Hakkın dünyâda va'd etdiği şeydir. Âhiretde hazırladığı ise bundan daha üstündür» buyururdu «Beyzâvî».

وما أرسلنا من قبلك إلا رجالا نوحي إليهم فاسألوا أهل الذكر إن كنتم لا تعلمون ۝ بالبينات والزبر وأنزلنا إليك الذكر لتبين للناس ما نزل إليهم ولعلهم يتفكرون ۝ أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون ۝ أو يأخذهم في تقلبهم فما هم بمعجزين ۝ أو يأخذهم على تخوف فإن ربكم لرءوف رحيم ۝ أولم يروا إلى ما خلق الله من شيء يتفيأ ظلاله عن اليمين والشمائل سجدا لله وهم داخرون ۝ ولله يسجد ما في السماوات وما في الأرض من دابة والملائكة وهم لا يستكبرون ۝ يخافون ربهم من فوقهم ويفعلون ما يؤمرون ۝ وقال الله لا تتخذوا إلهين اثنين إنما هو إله واحد فإياي فارهبون ۝ وله ما في السماوات والأرض وله الدين واصبا أفغير الله تتقون ۝ وما بكم من نعمة فمن الله ثم إذا مسكم الضر فإليه تجأرون ۝ ثم إذا كشف الضر عنكم إذا فريق منكم بربهم يشركون ۝

ليكفروا بما آتيناهم فتمتعوا فسوف تعلمون ۝ ويجعلون لما لا يعلمون نصيبا مما رزقناهم تالله لتسألن عما كنتم تفترون ۝ ويجعلون لله البنات سبحانه ولهم ما يشتهون ۝ وإذا بشر أحدهم بالأنثى ظل وجهه مسودا وهو كظيم ۝ يتوارى من القوم من سوء ما بشر به أيمسكه على هون أم يدسه في التراب ألا ساء ما يحكمون ۝ للذين لا يؤمنون بالآخرة مثل السوء ولله المثل الأعلى وهو العزيز الحكيم ۝ ولو يؤاخذ الله الناس بظلمهم ما ترك عليها من دابة ولكن يؤخرهم إلى أجل مسمى فإذا جاء أجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون ۝ ويجعلون لله ما يكرهون وتصف ألسنتهم الكذب أن لهم الحسنى لا جرم أن لهم النار وأنهم مفرطون ۝ تالله لقد أرسلنا إلى أمم من قبلك فزين لهم الشيطان أعمالهم فهو وليهم اليوم ولهم عذاب أليم ۝ وما أنزلنا عليك الكتاب إلا لتبين لهم الذي اختلفوا فيه وهدى ورحمة لقوم يؤمنون ۝

والله

biz dünyâda elbette güzel bir suretde yerleşdiririz[23]. Âhıret mükâfatı ise her halde daha büyükdür[24]. (Kâfirler bunu) **bilmiş olsalardı...[25]**

42 — (O muhâcirler hak yolunda) **sabr-u sebât edenler ve ancak Rablerine güvenib dayanmakda olanlardır.**

43 — **Senden evvel kendilerine vahy eder olduğumuz erkeklerden başkasını biz peyğamber göndermedik. Eğer bilmiyorsanız zikir erbâbına sorun[26].**

44 — (O peyğamberler) **apaçık bürhanlarla** (mu'cizelerle) **ve kitablarla** (gönderildiler. Habîbim) **biz sana da Kur'ânı indirdik. Tâki insan-**

---

[25] «Bu âyetdeki iki fiilde müstetir olan cemi' zamîrleri kâfirlere râcî'dir «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] Bu âyet-i kerîme umumî da'vet için Cenâb-ı Hakkın kadın veya melek peyğamber göndermediğine delildir. « جاعل الملئكة » nazm-ı celîlindeki «. رسل » ise meleklere kendilerinden gönderilen peyğamberler veya peyğamberlere vahy getiren elçi meleklerdir. «Elh-i zikr» den murad aalimlerdir. Bu emirden de istidlâl edilmektedir ki mü'minler bilmediklerini bilenlere sormakla mükellefdirler «Beyzâvî».

lara, kendilerine ne indirildiğini açıkca anlatasın ve tâki onlar da iyice fikirlerini kullansınlar.

45 — Fesad plânları hazırlayanlar Allâhın kendilerini yere batıracağına, yahûd şuurlarının eremeyeceği cihetlerden kendilerine azâb gelib çatacağına karşı emîn mi oldu (lar) **artık?**

46 — Yahud onlar dönüb dolaşırlarken (Allâhın) **kendilerini yakalayıvermesinden** (bir eman mı aldılar) **ki onlar** (hiç bir suretle Allâhı) **aaciz bırakıcı değildirler.**

47 — Yoksa onlar (Allâhın) **kendilerini tedrîcen azaltmak**[27] **suretiyle cezâlandıracağından** (emniyyete mi girdiler)? **Demek ki Rabbin hakıykat çok esirgeyici, çok merhamet edicidir**[28]**.**

48 — Onlar Allâhın yaratdığı her hangi bir şey'e (dikkatle) **bakmadılar mı ki onların gölgeleri bile zelîl zelîl Allâha secdekâr olarak durmadan sağa sola dönüyor.**

49 — Göklerde olan, yerde olan canlılar ve melekler, kendilerine hiçbir yüksünme gelmeyerek, Allâha secde eder (ler)[29]**.**

50 — (Evet) **kendilerine her suretle kaahir ve haakim olan Rablerinden korkarak** (dâimâ Ona inkiyad ederler. Melekler de) **ne emr olunurlarsa onu yaparlar**[30]**.**

51 — Allah: «Iki Tanrı edinmeyin. O, ancak bir Tanrıdır. Onun için benden, yalınız benden korkun» dedi.

52 — Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) **Onundur. Tâat de dâimâ Onadır. Böyle iken haalâ Allahdan başkasından mı korkuyorsunuz?**

53 — Size ulaşan her ni'met Allahdandır. Sonra size her hangi bir keder ve musıybet dokunduğu zaman ancak Ona tezarru' ve feryâd edersiniz.

54 — Nihâyet O, sizden bu keder ve musıybeti açıb giderdiği vakıt ise içinizden bir takımları, bakarsınız ki, Rablerine eş tutuyorlar.

55 — (Bunu) **kendilerine verdiğimiz** (ni'metler) **e karşı nankörlük etmeleri için** (yaparlar). **Öyle ise eğlenedurun! Yakında** (âkıbetinizi) **bileceksiniz.**

---

[27] «Beyzâvî», «Celâleyn».

[28] Çünkü ukubetlerini ta'cîl buyurmamakdadır «Celâleyn».

[29] Kur'ân-ı kerîmin üçüncü secde âyetidir.

[30] Onlar da tekâlîf-i ilâhiyye altındadırlar. Onlar da korku ile ümîd arasında bulunurlar «Beyzâvî».

56 — Kendilerine rızk olarak verdiğimizden onlar, o bilmezler, (o putlar) **için**[31] **hisse ayırırlar. Allâha andolsun ki düzmekde olduğunuz** (bu iftirâlar) **dan elbette mes'ul olacaksınız.**

57 — Bir de onlar Allâha kızlar isnâd ederler[32]**. Haaşâ, O** (nun şanı) **münezzehdir. Kendilerinin candan isteyegeldikleri** (oğlan çocuğuna gelince:) **bu da onlarındır!**

58 — Onlardan birine kız (doğumu) **müjdesi verilince, kendisi pek öfkeli olarak, yüzü simsiyah kesilir.**

59 — Verilen müjdenin te'siriyle kavmden gizlenir. O (doğa) **nı** (sağ bırakıb) **hakaaretle mi tutacak, yoksa onu toprağa mı gömecek** (kendi kendine düşünür) **Bak, hükmedegeldikleri** (bu) **şey ne kötüdür!**

60 — Âhirete îman etmeyenlerin (işte böyle) **kötü sıfat** (lar) **ı vardır. En yüce mesel** (vasıflar) **ise**[33] **Allâhındır. O, mutlak kaadirdir, tam hüküm ve hikmet saahibidir.**

61 — Eğer Allah insanları zulümleri yüzünden müâhaze edecek olsaydı (yer) **üstünde hiç bir canlı mahluk bırakmazdı. Fakat O, bunları** (insanları kendisince) **adlandırılmış** (takdîr edilmiş) **bir müddete kadar gecikdirir. Ecelleri** (vakıtları) **geldiği zaman ise onlar ne bir sâat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler.**

62 — Onlar Allah kendilerinin bile hoşlanmamakda oldukları şeyleri isnâd ederler, dilleri de yalan yere en güzel (aakıbet) **in muhakkak kendilerine has olduğunu söyler. Hiç şüphe yokdur ki onların hakkı ateşdir ve onlar** (cehennemin) **öncüler** (i) **dir.**

63 — Allâha andolsun ki biz senden evvelki ümmetlere de peyğamberler göndermişizdir de şeytan onların yapdıklarını kendilerine süsleyib hoş göstermişdir. İşte o, bu gün de onların velîsidir. (Bütün) **onlara en acıklı bir azâb vardır.**

64 — (Bu) **kitâbı sana** (başka bir hikmetle değil) **ancak hakkında ihtilâf etdikleri şeydir**[34] **açıkca anlatman için ve îman edecek her hangi bir kavme bir hidâyet ve rahmet olarak gönderdik.**

---

[31] Yahud (mâhiyyetlerini) kendilerinin de bilmedikleri putları için «Beyzâvî, Medârik».

[32] «Huzâa» ve «Kinâne» kabîleleri «Melekler — haaşâ — Allâhın kızlarıdır» derlerdi «Beyzâvî, Medârik».

[33] Vücûb-i zâtîsini, mutlak ğınâsı, üstün cûd-ü keremi, mahlûklarının sıfatlarından münezzehiyyeti gibi bütün kemal vasıfları «Beyzâvî». Kendinde bu vasıflar bulunan Cenâb-ı Hak onların her türlü iftiralarından elbette münezzehdir.

[34] Tevhîdi, kaderi, âhiret ahvâlini, fiillere müterettib şer'î hukümleri «Beyzâvî».

وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ۝ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ
مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِبِينَ
۝ وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ
اَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ۝ ثُمَّ كُلِي
مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَٓاءٌ لِلنَّاسِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ۝ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰيكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ۝ وَاللّٰهُ
فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَٓادِّي
رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَٓاءٌ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ
يَجْحَدُونَ ۝ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ
مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ
اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ۝

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ۝ فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ
اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا
حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ اَلْحَمْدُ
لِلّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ
اَحَدُهُمَٓا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُ
اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ
بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ وَلِلّٰهِ غَيْبُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ
اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ
مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝
اَلَمْ يَرَوْا اِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَٓاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
اِلَّا اللّٰهُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝

65 — **Allah gökden** (bulutdan) **su** (yağmur) **indirdi de onunla yer** (yüzün) **e, ölümünden sonra, can verdi. Şübhesiz ki bunda dinleyecek bir kavm için** (ıbret verici) **bir âyet vardır**[35].

66 — **Sağmal hayvanlarda da sizin için elbette bir ibret**[36] **vardır. Size onların karınlarındaki fışkı ile kan arasından, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen dubduru** (ve tertemiz) **bir süt içiriyoruz.**

67 — **Hurma ağaçlarının meyvesinden ve üzümlerden de içki**[37] **ve**

[35] «Dinleyecek bir kavm için» karînesi gökden indirilen suyun ilâhî vahiyden, onun «yer yüzüne, ölümünden sonra can vermesi» o vahy ile beşeriyyet-i câhiliyyenin ilim ile, nûr-ı hidâyetle ma'nen dirileceğinden ve «âyet» in de kur'ân-ı kerîm âyetlerinden kinâye olduğunu işrab etmektedir. Maamâfih dinlemeyi hakıykat ma'nâsiyle alırsak bunun can kulağıyle dinlemek olması muhtemeldir. Nitekim bir çok müfessirler de böyle demişlerdir.

[36] Cenâb-ı Hakkın kemâl-i kudretine delâlet eden bir alâmet «Beyzâvî».

[37] Bu sûre ve bu âyet Mekkede nâzil olmuşdur. O zaman içki henüz haram kılınmamışdı. O, Medînede nâzil olan «El-mâide» sûresindeki «90, 91» inci âyetlerle tahrim edilmişdir. Bununla berâber bu âyetdeki « سكر = seker» in «Rızk-ı hasen» mukaabilinde zikredilmesi içkinin o zamanda da iyi bir telâkkîye mazhar olmadığını ve onun bir gün olub

güzel bir rızk[38] edinirsiniz. İşte bunda da aklını kullanacak bir kavm için hiç şübhesiz bir âyet vardır.

68, 69 — Rabbin bal arısına: «Dağlardan, ağaçlardan ve (insanların senin için yapacakları) **çardaklardan evler** (kovanlar) **edin, sonra meyve** (ve çiçek) **lerin her birinden ye de Rabbinin** (bal i'mâlinde öğretdiği ve) **kolaylıklar gösterdiği yaylım yollarına git» diye ilhâm etdi. Onların karınlarından** (ağızlarından)[39] **renkleri çeşidli[40] şerbet** (bal) **çıkar ki onda insanlar için şifâ vardır** [**]. **İşte bunda da tefekkür edecek bir zümre için elbette bir âyet var.**

70 — Sizi Allah yaratdı. Sizi yine O öldürecek. İçinizden kimi — bildikden sonra (çocuk gibi) **bir şey bilmesin diye — en aşağı ömre kadar geri götürülür[41]. Allah** (her şey'i) **hakkıyle bilen, kemâliyle kaadir olandır.**

71 — Allah rızk hususunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. O üstün kılınanlar, onda hepsi eşit olmak üzere[42], rızklarını ellerinin altındakilere verici değildirler. O halde bunlar Allâhın ni'metini bilerek inkâr mı ediyorlar?[43]

---

da yasak edileceğini ihsâs etmekdedir. Bu âyetdeki «Seker» ile «Rızk-ı hasen» in ondan evvelki «Fışkı» ve «Kan» ile «Haalis süt» e mütenâzir olması da câlib-i dikkatdir. Demek, içkinin mevkii Cenâb-ı Hakkın bu âyetlerde saydığı ni'metler cümlesinden değildir, sarahaten nehyinden evvel de mezmumdur. Bununla berâber «Seker» e şıra, sirke gibi ma'nâlar da verilmişdir «Beyzâvî, Şeyhzâde». Bakınız: «En-nisâ», âyet: 43 — «El-mâide», âyet: 90, 91. «İbn-i Merdeveyh» in «İbn-i Abbas radıyallâhü anhümâdan rivâyetine göre «Seker», Habeş dilinde «sirke» demekdir «İtkan: Süyûtî».

[38] Yaş ve kuru hurma, yaş ve kuru üzüm, sirke, pekmez; türlü tatlılar ve sâire «Celâleyn».

[39] Bedenin içinde bulunan her boşluğa «Batn» denilir «Râzî». Bal, içeĉek nev'indendir. Onu arı ağzından o suretle çıkarır «Medârik».

[40] Arının yaşına, cinsine ve bal aldığı meyve ve çiçeklerin tabîatlarına göre beyaz, sarı, siyah «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn, Râzî».

[**] Son fennî ve tıbbî tecribeler de bunu ısbat etmekdedir. Hazret-i Umer (R.h.) Onulmaz yaraları bal ile tedâvî ederdi, hem sürer, hem içirirdi. Bugün de ayni tedâvî usulü tatbîk edilmekde, % 90 müsbet neticeler alınmakdadır.

[41] Ya'ni ihtiyar olur, dermansızlık, akıl noksanlığı hususunda bir çocuğa benzer «Beyzâvî». «Bildikden sonra bilmemek» ta'bîri unutkanlıkdan kinâyedir «Şeyhzâde». (İkrime) diyor ki: «Kim Kur'ân-ı kerîm kıraatine devam ederse bu haale giriftâr olmaz «Celâleyn».

[42] Âyetdeki « فهم » ün «Fe» si «Hattâ» ma'nâsınadır «Râzî».

[43] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Bu âyet İsâ bin Meryem Allâhın oğludur» diyen «Necran» Hıristiyanları hakkında nâzil olmuşdur ki ma'nâsı şudur: «Siz kendi kullarınızı, kölelerinizi bile rızkda müsâvi tutmazken nasıl oluyor da benim bir kulumu bana evlâd ve ulûhiyyetde ortak tanıyorsunuz»? «Râzî». Müşrikler Allâhın yaratdığı cansız şeyleri «putları» Ona ortak koşdukları halde kendi kölelerinin rızıkda berâberliğini tanımıyorlar. Halbuki o rızkı verenler de onlar değil, benim ve her şeyim benim mülk-ü saltanatım altındadır «Beyzâvî, Haazin, Medârik, Râzî».

72 — Allah sizin için kendilerinizden çiftler yapdı. Size çiftlérinizden oğullar ve torunlar verdi ve sizi güzel güzel (ni'metler) **den rızıklandırdı. Şimdi baatıla[44] inanıyorlar da onlar, Allâhın ni'metlerine nankörlük mü ediyorlar?**

73 — (Müşrikler) **Allâhı bırakıb da kendileri için ne göklerden, ne yerden hiç bir rızka, hiç bir şey'e mâlik olmayan ve buna gücleri dahi yetmeyen şeylere** (putlara) **taparlar.**

74 — Artık Allâha benzerler koşub durmayın. Çünkü Allah (her şey'i) **biliyor, siz bilmiyorsunuz.**

75 — Allah şöyle bir mesel irâd etdi: Hiç bir şey'e gücü yetmeyen memlûk bir kul, bir de (hür) **bir zât ki kendisine tarafımızdan güzel bir rızk nasıyb etmişizde o, bundan gizli ve âşikâr harcayıp duruyor. Bunlar hiç müsâvî olurlar mı?[45]** (Bütün) **hamd Allâhındır. Hayır, onların çoğu bilmezler[46].**

76 — Allah (şu) **iki kişiyi de misâl getirdi: Bunlardan biri dilsizdir, hiç bir şey beceremez ve o, efendisinin üstünde bir yükdür. O, bunu nereye gönderse hayır getirmez. Hiç bu, adâletle emreden, kendisi dosdoğru bir yal üzerinde bulunan kişi ile bir olur mu?[47]**

77 — Göklerin ve yerin ğaybı (nı bilmek) **Allâha mahsusdur. Sâat** (kıyâmet) **haadisesi de** (başka değil) **ancak göz kırpma gibidir. Yahud o, daha yakındır. Çünkü Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

78 — Allah sizi analarınızın karınlarından, kendiniz hiç bir şey bilmiyorken, çıkardı. Size, şükredesiniz diye kulaklar[48], gözler, gönüller verdi. Tâki şükredesiniz.

79 — Yerle gök arasında (Allâh'a) **râm** (ve) **müsahhar ol** (arak uçuş) **an kuşları görmediler mi? Bunları** (orada) **Allahdan başkası tutmuyor. Bunda da îman edecek bir kavm için nice âyetler** (ibretler) **vardır.**

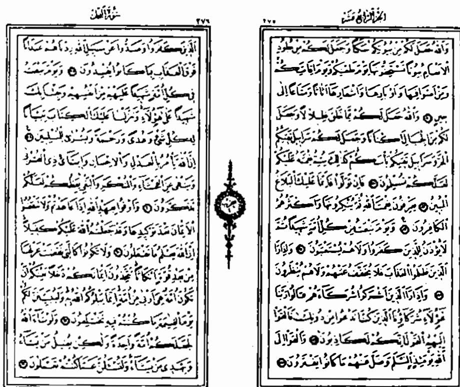
[44] Putlara «Beyzâvî».

[45] Cenâb-ı Hak bu âyet-i celîlesinde kendisine şerîk tanınan putları başlı başına tasarrufdan âciz memlûk bir abd'e, kendisini de o kulu rızıklarıyle besleyen, ona mâlik olan, onda ancak kendisi tasarruf eden, onu kendi malından infaak eyleyen hür bir efendiye temsîl buyurmuşdur. Kul ile efendi bir cinsden ve ikisi de mahluk olduğu halde birbirine eş ve müsâvî olamazlarsa yaratılanların en âcizi putlarla ğanî ve kaadir-i mutlak olan Allah Tealâ nasıl müsâvî olabilir? «Beyzâvî».

[46] Bilmezler de Allâhın ni'metlerini Allahdan gayriye izâfe ederler ve bundan dolayı o gayr'e, ya'ni putlara taparlar «Beyzâvî».

[47] Bu ilâhî temsîl de yukarıkinin mütemmimidir, yahud mü'minle kâfirin mukaayesesine âiddir «Beyzâvî».

[48] «Celâleyn».

80 — **Allah evlerinizden size huzur ve sükûn** (yeri) **yapdı. Sizin için davar derilerinden gerek göç gününüzde, gerek konduğunuz günde hafifce taşıyacağınız** (portatif) **evler; yünlerinden, yapağılarından, kıllarından bir zamana kadar** (kullanmanız için) **giyimlik** (ler), **döşemelik** (ler) **ve ticâret kumaş** (lar) **ı verdi.**

81 — **Allah, yaratdıklarından sizin için gölgeler yaydı. Dağlardan size yuvalar, siperler yapdı. Haraaretden[49] sizi koruyacak libaslar, harbde sizi vikaaye edecek** (demirden) **giyimler yapdı. Işte O, bu suretle üzerinizdeki ni'metini tamamlıyor. Tâki** (Ona) **teslîmiyyetle itâat edesiniz.**

82 — **Eğer yine yüz çevirirlerse artık senin üzerine düşen ancak apaçık bir tebliğden ibâretdir.**

(49) Hem sıcağa, hem soğuğa şâmildir «Râzî, Zeccâc». Nitekim fen lisânında da böyledir.

83 — Onlar hem Allâhın (bu) ni'met (ler) ini i'tiraf ederler, hem yine onu (fiilleriyle) inkâr ederler[50]. Çoğu (inâdına)[51] kâfir kimselerdir anların.

84 — Bir gün her ümmetden birer şâhid göndereceğiz[52]. Sonra o kâfirlere izin verilmeyecek[53], anlardan tarziye de taleb (ve kabul) edilmeyecek.

85 — O zaalimler (cehennem) azâbı (nı) görünce (yalvarıb yakaracaklar. Fakat) o (azâb) kendilerinden hafifletilmeyeceği gibi onlara mühlet de verilmeyecekdir.

86 — Allaha eş tutanlar ortakları (olan putları) nı görünce: «Ey Rabbimiz, bunlar Seni bırakıb tapmakda devam etdiğimiz ortaklarımızdır» diyecekler, bunlar da onlar (ın suratların) a şu sözü fırlatacaklardır: «Siz hiç şübhe yok ki kat'iyyen yalancılarsınız».

87 — O gün (zaalimler) Allâha arz-ı teslîmiyyet etmişler, düzmüş aldukları yalancı (Tanrı) ları ise kendilerini bırakıb gitmişdir.

88 — Kâfir alub da (insanları) Allâhın yolundan men' edenler (yok mu?) biz onların (çekdikleri) azâbın üstünde, (dünyâda) çıkarageldikleri fesadlara mukaabil, bir azâb daha katıb artırdık[54].

89 — O gün her ümmetin içinden kendilerinin üzerine birer şâhid (-i hak) göndereceğimiz gibi[55] seni de (Habîbim) anların[56] üstüne tam bir şâhid olarak getirdik. Sana (bu) kitabı her şey'in apaçık bir beyânı, bir hidâyet, bir rahmet ve (hele) müslümanlar için bir müjde olmak üzere peyderpey indirdik.

---

[50] Onlar Allâhın saydığı bu ve diğer ni'metleri pek a'lâ bilirler, hattâ onların Allahdan olduğunu da söylerler. Fakat tapmıya gelince: Onları ihsân edenden başkasını Tanrı tanırlar ve: «Bunlar Tanrı putlarımızın şefâatleri netîcesidir» derler. İmam «Süddî» ye göre âyet-i celîlede zikredilen «Allâhın ni'meti» nden maksad, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin nübüvvetidir. Bunu kendilerine gösterilen bunca mu'cizelerle tanıdıkları halde yine inadlarından inkâr etdiler «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[51] «Beyzâvî, Medârik».

[52] Kıyâmet gününde lehlerine ve aleyhlerine şehâdet etmek üzere kendi peyğamberlerini göndereceğiz «Celâleyn». Bakınız: «En-nisâ'» sûresi, âyet: 41.

[53] Özür dilemiye fırsat ve imkân verilmeyecek «Beyzâvî, Celâleyn».

[54] Evvelki azâb küfürlerinin cezâsı, artırılan azâb da insanları ızlâl ve ifsâd etmelerinin cezâsıdır «Beyzâvî».

[55] Âyetdeki «Şehîd» i «Hak» ve «Tam» gibi lâfızlarla tavsıyf edişimizin sebebi mübalağa ve kesret ifâde eden kelimelerden olmasındandır. Nitekim «Rahîm, alîm, reûf, ğafur, semî', basir, kadîr...» gibi esmâ-i ilâhiyyeye de tercememizde böyle münâsib lâfızlar ekliyoruz. Bunu evvelce de arzetmişdik.

[56] «Ümmetlerine şâhid olan peyğamberlerin». (Bakınız: «En-nisâ'» sûresi, âyet: 41). «Senin ümmetinin: Beyzâvî, Celâleyn».

90 — Şübhesiz ki Allah adâleti[57]**, iyiliği**[58], (hususiyle) **akrabaya** (muhtâc oldukları şeyleri) **vermeyi emr eder. Taşkın kötülük** (ler) **den**[59]**, münkerden**[60]**, zulm ve tecebbürden**[61] **nehyeder. Size** (bu suretle) **öğüd verir ki iyice dinleyib ve anlayıb tutasınız**[62].

---

[57] «Adl, adâlet» hukukda berâberliği riâyet etmek, zulmü bırakmak, her hakkı hak saahibine vermek demekdir. «Bağy» ve zulmün mukaabilidir. Çok aadil kimseye «Recül-i adl» denilir «Müfredât-ı Rağıb». Adl ve adâlet, i'tikadda, kavilde, fi'l-ü hareketde ve ahlâkda ifraat ve tefrıytden kaçınmak, her şey'in orta ve i'tidâl noktasını ihtiyâr etmekdir. I'tikadda i'tidâl, Cenâb-ı Hakkı inkâr ile Ona eş tutmak arasında tevhîd gibi. Kavilde i'tidâl mahz-ı cebr ile mahz-ı kader arasında mutevassıt bir kesb gibi. Amelde i'tidâl ibâdetleri büsbütün ta'tıyl ile dünyâyi terk edecek suretde munhasıran ibâdeti inzivâyi ve nefse zulmü ihtiyâr arasında bulunan vâcibâtı edâ etmek gibi... Ahlakda i'tidal ve cimrilikle isrâfın nokta-i tavassutu olan cömerdlik gibi «Beyzâvî», «Adl», zulme yanaşmamak, her hakkı hak saahibine ulaşdırmakdır «Medârik».

[58] «İhsân», kötülük edene iyilikle mukaabele etmekdir. Yahud «Adl», farzları, «İhsân» mendubları yerine getirmekdir. Zîrâ farzlardan husule gelen taksıyrleri mendub ve nevâfil telâfî eder «Medârik». «İhsan», hem nefsinde ve fi'linde dürüst ve güzel hareket etmek, hem âhare dâimâ iyilik, hayr ve hasenât yapmakdır. Bu, adâletden ve hattâ in'amdan daha üstündür «Müfredât-ı Rağıb». «İhsân», tâatleri ya kemmiyeti i'tibâriyle güzel yapmakdır: Vâciblerden başka tetavvu' ve nevâfili de edâ etmek gibi. Yahud keyfiyyetce güzel yapmakdır: «İhsân Cenâb-ı Hakkı görürcesine Ona ibâdet etmendir, sen Onu görmüyorsan da o seni görüyor» meâlindeki hadîs-i şerîfde tavsıye buyurulduğu gibi «Beyzâvî». Bu ma'nâya göre Allâhın emirlerini ta'zîm ve Allâhın yaratdıklarına şefakat de ihsanda dâhildir. Bu şefakatin bir çok kısımları vardır ki en büyüğü ve şerîfi «Sıla-î rahîm» dir. Bundan dolayı Cenab-ı Hak akîybinde de akrıbâya vermeyi emretmişdir. Bu ta'mîmden sonra tahsıys kabîlindendir «Şeyhzâde», (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «İhsan» hem zikredilen hadîse göre hareket etmek, hem kendin için arzu etdiğin iyiliği insanlar hakkında da arzu eylemekdir. Eğer iyilik etdiğin kimse mü'min ise bununla îmânı artar, kâfir ise o da seninle dîn kardeşi olmayı ister «Haazin». (İmam Gazâlî) ye göre «İhsan, insanların fâide göreceği bir işi mecbur olmadığı halde lütfen ve keremen yapmakdır. Adâlet ise vâcib olan vazîfeyi îfâ etmekdir». İslâmda vücûde getirilen ilmî, hayrî ve içtimâî eserler ihsan duygusunun birer tezâhürüdür.

[59] «Fahşâ», gerek söz ile, gerek fi'l ile irtikâb edilen çok kötü günâhlardır: Yalan, iftirâ, zinâ... gibi «Müfredât-ı Rağıb». «Fahşâ', şehvânî kuvvete ittiba'da ileri gitmekdir: Zinâ gibi. Çünkü o, insanın en çirkin ve en kötü bir haalidir «Beyzâvî».

[60] «Münker» sâlim akılların «Bu fenâdır» diye hükmetdiği şeylerdir ki şerî'at de onları çirkin görür «Müfredât-ı Rağıb». Münker, şerîatin ve sünnetin fenâ gördüğü her şeydir «Meaalim». Bu, gazab kuvvetinin tuğyanından mütehassıldır «Beyzâvî».

[61] İnsanlara karşı yücelik dâiyesine kalkışıb onları zulm ve tecebbür altında yaşatmakdır ki, bu, vehm kuvvetinin îcâb ve îcâd etdiği iblîsâne bir hareketdir. İnsanda zuhura gelen her kötülük muhakkak ki bu üç kuvvetin (şehvet, gazab, vehm kuvvetlerinin) araya girmesiyle haasıl olur. (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh şöyle demişdir: «Kur'an âyetleri içinde hayrı da, şerri de en toplu bir suretde bir arada zikreden bu âyetdir». (Usman bin Maz'un) radıyallâhü anhin müslüman olmasına bu âyet sebeb olmuşdur. Eğer kur'anda başka hiçbir âyet olmasaydı yalınız başına bu, her şey'i beyân etmeye ve aalemlere hidâyet ve rahmet olmıya kâfi gelirdi. İhtimal ki bu âyetin « وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ » âyetinden sonra getirilmesi de buna işâret ve tenbîh içindir «Beyzâvî». «Bağy» kibir ve zulümdür «Meaalim».

91 — **Karşılıklı müahede yapdığınız vakıt Allâhın ahdini yerine getirin. Sapasağlam etdiğiniz yemînleri bozmayın.** (Nasıl olur ki) **üzerinize Allâhı kefîl yapmışsınızdır. Şübhe yok ki Allah ne yapacağınızı bilir.**

92 — **İpliğini sağlamca bükdükden sonra söküb bozan** (kadın) **gibi olmayın. «Bir ümmet diğer bir ümmetden** (malca ve sayıca) **daha çokdur» diye yemînlerinizi aranızda bir hıyle ve fesad** (mevzuu) **edinir misiniz?**[63] **Her halde Allah sizi bununla imtihan eder. Hakkında ihtilâfa düşmekde olduğunuz şey'i ise O, kıyâmet gününde elbette size açıklayacakdır.**

93 — **Allah dileseydi sizi** (hepinizi) **bir tek ümmet yapardı. Şu kadar ki O, kimi dilerse onu sapıklıkda bırakır, kimi de dilerse onu hidâyete iletir**[64]**. Yapageldiğiniz işlerden elbette mes'ûl olacaksınız.**

94 — **Yemînlerinizi aranızda hıyle ve fesad** (mevzuu) **edinmeyin. Çünkü sapasağlam yerleşdikden sonra** (öyle) **bir ayak kayar** (ki)! **Allâhın yolundan sapdığınıza**[65] **karşılık** (dünyâda) **fenâ azâb tadacaksınız.** (Âhiretde) **hakkınız** (daha) **büyük bir azâbdır.**

95 — **Allâhın ahdini az bir bahâya satmayın** (satıp değişmeyin). **Allah indindeki** (nusret ve sevab yok mu?) **sizin için hayırlı olan ancak odur, eğer bilirseniz...**

96 — **Sizin nezdinizdeki**[66] **tükenir, Allâhın indindeki**[67] **ise baakıydir. Sabredenlerin**[68] **mükâfatını biz yapmakda olduklarının daha güzeliyle vereceğiz muhakkak.**

---

[62] Bu âyet-i kerîmenin hutbelerden sonra iradı (Umer bin Abd-ül Azîz) hazretlerinin hilâfeti zamanında ve onun emriyle başlamışdır (Allah kendisinden raazî olsun) «Şeyhzâde».

[63] Ya'ni bunu yapmayın. Müfessirlerden bir çoğu «Tettehızûne...» cümlesinin haaliyye olduğunu söylemişlerdir. Bu takdîrde ma'nâ şöyle olur: «Bir ümmet diğer bir ümmetden (malca ve sayıca) daha çokdur diye yemînlerinizi aranızda bir hıyle ve fesad (mevzuu) edinerek, ipliğini sağlamca bükdükden sonra söküb bozan (kadın) gibi olmayın». Görülüyor ki dilimiz bakımından bu meâl birden bire anlaşılamıyor. «Tettehızûne lâfz-ı celîline «Lâ tettehızû = Edinmeyin» ma'nâsı vermişler. Ya'ni müsbeti menfî yapmışlar. Biz buna da cesâret edemedik. Binâenaleyh o kelimeyi inkârî istifhâma haml ile meâli ona göre yapdık. Nitekim Râzî de bunu ihtiyar etmişdir.

[64] Kulunun dalâleti ihtiyar edeceğini bilerek ona o yolu, yahud hakkı ihtiyar edeceğini bilerek ona da bu yolu kolaylaşdırır «Medârik».

[65] Ahde hıyânetinize, yahud başkalarını da buna teşvîk etmenize «Beyzâvî, Celâleyn».

[66] Dünyâ ve dünyâ menfaatleri «Beyzâvî, Celâleyn».

[67] Allahın rahmet hazîneleri «Beyzâvî».

[68] (Allah yolunda) sefâlete, kâfirlerin ezâlarına, tekliflerin meşakkatlerine katlananların «Beyzâvî». Ahde vefâda sebât edenlerin «Celâleyn».

الجزء الرابع عشر ٢٧٧

ولا تتخذوا أيمانكم دخلا بينكم فتزل قدم بعد ثبوتها وتذوقوا السوء بما صددتم عن سبيل الله ولكم عذاب عظيم ۝ ولا تشتروا بعهد الله ثمنا قليلا إنما عند الله هو خير لكم إن كنتم تعلمون ۝ ما عندكم ينفد وما عند الله باق ولنجزين الذين صبروا أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون ۝ من عمل صالحا من ذكر أو أنثى وهو مؤمن فلنحيينه حياة طيبة ولنجزينهم أجرهم بأحسن ما كانوا يعملون ۝ فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشيطان الرجيم ۝ إنه ليس له سلطان على الذين آمنوا وعلى ربهم يتوكلون ۝ إنما سلطانه على الذين يتولونه والذين هم به مشركون ۝ وإذا بدلنا آية مكان آية والله أعلم بما ينزل قالوا إنما أنت مفتر بل أكثرهم لا يعلمون ۝ قل نزله روح القدس من ربك بالحق ليثبت الذين آمنوا وهدى وبشرى للمسلمين ۝

سورة النحل ٢٧٨

ولقد نعلم أنهم يقولون إنما يعلمه بشر لسان الذي يلحدون إليه أعجمي وهذا لسان عربي مبين ۝ إن الذين لا يؤمنون بآيات الله لا يهديهم الله ولهم عذاب أليم ۝ إنما يفتري الكذب الذين لا يؤمنون بآيات الله وأولئك هم الكاذبون ۝ من كفر بالله من بعد إيمانه إلا من أكره وقلبه مطمئن بالإيمان ولكن من شرح بالكفر صدرا فعليهم غضب من الله ولهم عذاب عظيم ۝ ذلك بأنهم استحبوا الحياة الدنيا على الآخرة وأن الله لا يهدي القوم الكافرين ۝ أولئك الذين طبع الله على قلوبهم وسمعهم وأبصارهم وأولئك هم الغافلون ۝ لا جرم أنهم في الآخرة هم الخاسرون ۝ ثم إن ربك للذين هاجروا من بعد ما فتنوا ثم جاهدوا وصبروا إن ربك من بعدها لغفور رحيم ۝

٣٥

97 — **Gerek erkekden, gerek kadından kim, o mü'min olarak, iyi amel** (ve hareket) **de bulunursa hiç şübhesiz onu** (dünyâda) **çok güzel bir hayat ile yaşatırız ve** (o gibilere) **her halde yapageldiklerinin daha güzeliyle ecir veririz.**

98 — **Haydi Kur'an okuduğun** (okumak istediğin) **zaman o koğulmuş şeytandan Allâha sığın.**

99 — **Hakıykat şudur ki îman edenler ve Rablerine güvenib dayananlar üzerinde onun hiç bir haakimiyyeti yokdur.**

100 — **Onun zoru ancak onu yâr edin ekde olanlara ve onu kendisine** (Allâha) **eş koşanlara karşıdır.**

101 — **Biz bir âyeti diğer bir âyetin yerine** (bunu nesh ederek) **getirdiğimiz vakıt — ki Allah neyi indireceğini çok iyi bilendir — dediler ki: «Sen ancak bir iftirâcısın». Hayır, onların pek çoğu bilmezler**[69].

---

[69] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyet edildiğine göre şiddet ifâde eden bir âyet nâzil olunca kâfirler: «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) bugün emretdiğini

102 — De ki: «Onu (Kur'ânı) **— îman edenlere tam bir sebât vermek, müslümanlara bir hidâyet ve bir müjde olmak için — Rabbinden hak olarak Ruuh-ul kuds**[70] **indirmişdir.**

103 — Andolsun ki biz onların: «Bunu mutlakaa bir beşer öğretiyor» diyeceklerini biliyoruz. Hakdan sapmak suretiyle kendisine nisbet edecekleri (o mefruz kimse) **nin lisânı** (olsa olsa) **a'cemî** (olabilir. Arabî değil)[71]. **Bu** (Kur'anın dili) **ise** (bütün fesaahat ve belâğati ile) **apaçık Arabca bir dildir.**

104 — Allâhın âyetlerine îman etmeyenler (yok mu?) **şübhesiz ki Allah onlara hidâyet** (nasıyb) **etmez**[72]. **Onlar için çok acıklı bir azâb vardır.**

105 — Ancak Allâhın âyetlerine îman etmeyenlerdir ki (öyle) **yalan, iftirâ düzer** (ler). **İşte yalancıların ta kendileri de onlardır.**

---

yarın nehyetmek suretiyle ashaabiyle eğleniyor. O, Kur'ânı kendisi düzüb uyduran bir iftirâcıdır» derlerdi. Cenâb-ı Hak bu âyetiyle onlara cevab veriyor «Şeyhzâde, Râzî, Medârik». Nesh ve tebdîl ancak kulların maslahatlarını, ihtiyaclarını nazar-ı i'tibâra alır. Tıbkı bir doktorun hastasına evvelâ bir ilâc verib de sonradan o ilâcı bırakdırması ve yerine başka bir ilâc vermesi gibi «Râzî, Haazin». (Ebu Müslim-i Isfehânî) ye göre bu şerîatde nesih vaaki' değildir. Buradaki tebdîlden murad da kütüb-i sâlifedeki âyetlerin tebdîlidir. Kıblenin Beyt-i mukaddesden Kâ'beye tahvîli gibi «Râzî». Cenâb-ı Hak hikmetine ve maslahatına binâen şerîatleri şerîatlerle nesheder «Medârik». (En son şerîat, İslâm şerîati olduğuna göre o, diğer şerîatleri nâsih; onlar mensuhdur; kendisi ise müahhar ve hükmü ilâhir-il kıyâm baakıy olduğu için diğer bir şerîatla aslâ mensûh değildir). Nesh, müebbed olmayan bazı ahkâm-ı ameliyyeyi ilğa demekdir. Aklen câiz, fi'len sâbittir. Vukuu hikmet ve maslahat îcablarına müsteniddir. Tevrat ve İncil, Kur'an vasıtasıyle, hattâ yalınız onunla da değil, ahkâm-ı ilâhiyyeden ma'dud olmayan ahkâmı havariyyîn ile de dûçâr-ı nesh olmuşlardır. Kezâlik İncil de Tevratın ba'zı hukümlerini neshetmişdir. Ahkâm-ı Kur'âniyyenin pek azı mensûhdur. Kur'anda hükmen olmayıb da yalınız tilâvetden nesh vukuuna dâir mevcud olan kavl ve iddiâ, kaabil-i hıtâb olmayan bir takım kimselerin iddiâsıdır. Ba'zı âyât-ı Kur'âniyyenin ehadîs-i merviyye ile mensûh olabilmesinin cevâzına dair olan fikrin de bilmezlikle Kur'anlarına, dînlerine karşı irtikâb-ı cinâyet eden süfehânın fikr ve mütâlaalarının değerinden fazla bir değeri yokdur «Abd-ül Azîz Caviş: Sebilürreşad, cild: 15; sahîfe: 200» «Sebilürreşad» ın atîdeki cild ve sayılarında da nesh mes'elesi yine rahmetli (Abd-ül Azîz Caviş) tarafından mükemmelen îzah edilmişdir: «Cild: 20, sayı: 146 - cild: 22; sayı: 295 - cild: 23; sayı: 353; 369; 385».

[70] Çok temiz ruh, ya'ni (Cebrâil) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn».

[71] Çünkü Kur'ân-ı kerîmin, evvelîn ve âhırînin ılimlerini ve en yüksek ilâhî hakıykatları ve hikmetleri ihtivâ eden ma'nâsından sarf-ı nazar, onun lafzı ve lisân-ı mübîni bile benzerini, velev kısmen, meydana getirmekden bütün Arab kavmini aaciz bırakmışdır. Onların işkence ve ezâ yollarına sapmaları ve nihâyet kılıca sarılmaları işte bu acizlerindendir. A'cemîlere, ya'ni Arab olmayanlara gelince: Onların öyle bir tanzıyr ve talîme aslâ muktedir olamayacakları meydandadır «Beyzâvî».

[72] Hakıykate ulaşdırmaz, yahud kurtuluş yoluna götürmez «Beyzâvî».

106 — Kalbi îman üzere (sâbit ve bununla) **mutmein (ve müsterîh) olduğu halde** (cebr-ü) **ikrâhe uğratılanlar müstesnâ olmak üzere kim îmanından sonra Allâhı tanımaz, fakat küfre sîne** (-i kabul) **açarsa Allâhın gazabı onların başındadır. Onlar için en büyük bir azâb vardır[73].**

107 — Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar dünyâ hayâtını âhıretden daha üstün sevmişlerdir ve çünkü Allah kâfirler güruhuna hidâyet etmez.

---

[73] Çünkü ondan büyük günâh yokdur. Rivâyet olunduğuna göre Kureyş kâfirleri (Ammar) radıyallâhü anh ile babası (Yâsir) radıyallâhü anhi ve anası (Sümeyye) radıyallâhü anhâyı zorla dinlerinden döndürmiye kalkmışlardı. Onlar buna rızâ göstermedikleri için (Sümeyye) radıyallâhü anhâyı, iki devenin arasına bağlayıb, onları aksi istikaametlere sürmek suretiyle, parça parça etdiler. (Yâsir) radıyallâhü anhi de çeşidli işkencelerle öldürdüler. İşte İslâmda ilk def'a şehîd olanlar bunlardır. (Ammar) radıyallâhü anhe gelince, (Katâde) nin rivâyetine göre, onu da «Muğıyre oğulları» tutub «Meymun kuyusu» na atdılar. suda boğulmak üzere iken o, diliyle kâfirlere zaahirî bir uysallık göstermiye mecbur kaldı. Bu suretle hayâtını kurtarabildi. Resûlullah sallellâhü aleyhi ve selleme biri gelib dedi ki: «Ya Resulellah, Ammar kâfir olmuş». Bunun üzerine Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem: «Hayır hayır, buyurdu; Ammar tepesinden tırnağına kadar îman ile doludur. Îman onun etine ve kanına kadar işlemişdir». Derken müşârün ileyh çıkageldi. Ağlıyordu. Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem onun gözlerini okşadı ve yine cebr-ü teklîf ederlerse diliyle uysal görünmesini emretdi. Müşârün ileyhin bu hareketi bir ruhsatdır. Ebeveyninin azm-ü sebâtı ise azîmetdir. Nitekim (Müseyleme) iki müslüman yakalamışdı. Birine sordu: «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) hakkında ne dersin?». Adam cevab verdi: «Allâhın peyğamberidir». Tekrar sordu: «Ya benim hakkımda»? Adam: «Sen de peyğambersin» dedi! Bu sâyede ölümden kurtuldu. Birinci süâli diğerine de sordu. Müslüman derhal: «Allâhın peyğamberidir» cevabını verdi. Fakat kendisine âid süâli irâd edince müşârün ileyh: «Kulağım sağır» dedi! İki def'a daha tekrar edilen aynı süâle aynı cevâbı alınca mel'un herif, müslümanı şehîd etdi. Keyfiyyet sevgili peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve selleme haber verilmişdi. Buyurdu ki: «Birincisi Allâhın ruhsatını tutmuş, ikincisi apaçık hakkı ifâde etmişdir. Ne mutlu ona»! «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

(İbni Ebî Hatim) in (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyetine nazaran bu âyet-i celîle (Ammar bin Yâsir) radıyallâhü anhümâ hakkında nâzil olmuşdur «Lübâb-ün nükul fî esbâb-in nüzûl».

Gerek Mekkede, gerek hicretleri esnâsında en şedîd zulümlere ve tehammülü kaabil olmayacak müdhiş işkencelere düçâr olan ashaab-ı kirâmın başlıcaları şunlardır: (Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî, Habab bin Eret, Salim Mevlâ Ebî Huzeyfe) radıyallâhü anhüm ecmaîn «Şeyhzâde, Haazin». Bunlar sâbıkıyn-i evvelîndendir «Şeyhzâde». Bunların her biri Cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve sellemin nice iltifat ve teveccühlerine mazhar olmuşlardır.

Ezcümle «Ahmed bin Hanbel» in, «Neseî» nin, «Taberânî» nin, «İbni Hıbbân» ın, «Ziyâ'-i Makdisî» nin (Haalid bin Velîd) radıyallâhü anhden tabrîc etdikleri bir hadîs-i şerifde meâlen şöyle buyurulmuşdur: Kim Ammâra düşmanlık ederse Allâha düşmanlık etmiş olur. Kim Ammâra buğz ederse Allah da ona buğz eder».

108 — Onlar öyle kimselerdir ki Allah, kalblerinin, kulaklarının ve gözlerinin üstüne mühür basmışdır. İşte gaafil olanlar da onların ta kendileridir.

109 — Hiç şübhesiz onlar âhiretde de hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.

110 — (Bundan) **sonra** (şunu bil ki) **senin Rabbin işkencelere uğratıldıklarından sonra** (yurdlarından) **hicret edenlerin,** (bundan) **sonra da** (durmayıb) **savaşanların, göğüs gerenlerin lehinedir şübhesiz**[74]**. Hakıykat, senin Rabbin bunların ardından da cidden çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.** (Bu) **kat'îdir.**

111 — O gün herkes (ancak) **öz canı** (nın halâsı) **için uğraşacak**[75]**, herkes ne yaptıysa** (onun karşılığı) **kendisine eksiksiz verilecek, onlar aslâ haksızlığa uğratılmayacaklardır.**

112 — Allah o memleketi (size) **bir** (ibret) **örneği olarak îrâd etdi ki o, korkudan emîn ve sâkindi. Rızkı da kendisine her bir yandan bol bol geliyordu. Fakat o, Allâhın ni'metlerine nankörlük etdi de Allah da ona** (halkının) **işlemekde ısrar etdikleri** (kötülükler) **yüzünden açlık ve korku libâsını** (giydirib olanca acıları) **tatdırdı**[76]**.**

113 — Andolsun ki onlara kendilerinden bir peyğamber de gelmişdir de onu tekzîb etmişlerdir. Derken onlar zulümlerinde berdevam iken kendilerini azâb yakalayıvermişdir[77]**.**

114 — Artık Allâhın sizi rızıklandırdığı şeylerden[78] **halâl ve temiz olarak yeyin. Allâhın ni'metine şükredin, eğer Ona kulluk edecekseniz.**

---

[74] «Medârik».

[75] Herkes «Nefsî nefsî» diyecek «Medârik».

[76] O memleketden murad halkı refâha kavuşmuşken nankörlük eden her memleketdir. Yahud Mekkedir «Beyzâvî». Mekkeliler Resûli mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemi tekzîb ve nâil oldukları refâha karşı küfran-ı ni'met etdikleri için yedi sene müdhiş kıtlığa uğramışlardı «Celâleyn».

[77] Dediler ki: Bu azâbdan murad «Bedir» günü başlarına gelecek olan müdhiş hezîmetdir «Medârik». Mâzî sığasının îrâdı ılm-i ilâhîdeki tehakkukundandır.

[78] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre muhâtab mü'minlerdir. Mev'ud olan ganîmetlerden «Haazin». Muhâtab kâfirlerdir. Onlar müdhiş bir kıtlığa uğramışlar, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme tezallüm-i halde bulunmuşlardı. O da kendilerine yiyecekler göndermişdi. Bunlardan kîmini nefislerine haram kıldıkları için ayırmışlardı. Ma'nâ: «Gasb-ü ğaaretle aldığınız ve harâmından kazandığınız şeyleri değil, halâl ve güzel olan rızıkları yeyin» demekdir «Medârik».

الجزء الرابع عشر ٢٧٩

يوم تأتي كل نفس تجادل عن نفسها وتوفى كل نفس
ما عملت وهم لا يظلمون ۝ وضرب الله مثلا قرية كانت
آمنة مطمئنة يأتيها رزقها رغدا من كل مكان فكفرت
بأنعم الله فأذاقها الله لباس الجوع والخوف بما كانوا
يصنعون ۝ ولقد جاءهم رسول منهم فكذبوه
فأخذهم العذاب وهم ظالمون ۝ فكلوا مما رزقكم الله
حلالا طيبا واشكروا نعمت الله إن كنتم إياه
تعبدون ۝ إنما حرم عليكم الميتة والدم ولحم
الخنزير وما أهل لغير الله به فمن اضطر غير باغ ولا عاد
فإن الله غفور رحيم ۝ ولا تقولوا لما تصف ألسنتكم
الكذب هذا حلال وهذا حرام لتفتروا على الله
الكذب إن الذين يفترون على الله الكذب لا يفلحون
۝ متاع قليل ولهم عذاب أليم ۝ وعلى الذين
هادوا حرمنا ما قصصنا عليك من قبل
وما ظلمناهم ولكن كانوا أنفسهم يظلمون ۝

سورة النحل ٢٨٠

ثم إن ربك للذين عملوا السوء بجهالة ثم تابوا من بعد
ذلك وأصلحوا إن ربك من بعدها لغفور رحيم ۝ إن
إبراهيم كان أمة قانتا لله حنيفا ولم يك من المشركين ۝
شاكرا لأنعمه اجتباه وهداه إلى صراط مستقيم ۝
وآتيناه في الدنيا حسنة وإنه في الآخرة لمن الصالحين ۝
ثم أوحينا إليك أن اتبع ملة إبراهيم حنيفا وما كان
من المشركين ۝ إنما جعل السبت على الذين اختلفوا فيه
وإن ربك ليحكم بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه
يختلفون ۝ ادع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة
الحسنة وجادلهم بالتي هي أحسن إن ربك هو أعلم بمن
ضل عن سبيله وهو أعلم بالمهتدين ۝ وإن عاقبتم
فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به ولئن صبرتم لهو
خير للصابرين ۝ واصبر وما صبرك إلا بالله
ولا تحزن عليهم ولا تك في ضيق مما يمكرون ۝
إن الله مع الذين اتقوا والذين هم محسنون ۝

115 — O, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini, bir de Allahdan başkası için kesilmiş olan (hayvanlar) **ı haram kıldı.** (Bununla berâber kim bunlardan yemiye) **muztar kalırsa** (kimseye) **saldırmamak ve haddi** (ölmeyecek mıkdarı) **geçmemek şartıyle** (yiyebilir). **Çünkü Allah hakkıyle yarlığayıcı, kemâliyle esirgeyicidir.**

116 — Dillerinizin yalan yere vasıflandıragеldiği şeyler için: «Şu halâldır, bu haramdır» demeyin. Çünkü (bu suretle) **Allâha karşı yalan düzmüş olursunuz. Allâha yalan düzenler ise, şübhe yokdur ki felâh bulmazlar.**

117 — (Bu, ancak geçici ve) **az bir menfeatden ibâretdir. Halbuki onlara** (âhiretde) **pek acıklı bir azâb vardır.**

118 — Biz sana anlatdığımız[79] şeyleri Yahudilere daha evvel haram kılmışdık. (Bununla) **biz onlara zulmetmemişdik. Fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.**

---

[79] «El-en'am» sûresi, âyet: 146.

119 — (Bundan) **sonra** (şunu bil ki) **senin Rabbin bir cehâlet yüzünden kötülük yapıb da sonra bunun ardından tevbe ve ıslah** (-ı nefs) **edenlerin, hiç şübhesiz, lehinedir. Hakıykat, senin Rabbin,** (bu hallerin) **arkasından elbette çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

120 — **Hakıykaten İbrâhîm** (başlı başına) **bir ümmetdi; Allâha itâatkârdı,** (baatıl dinlerden uzak ve) **muvahhid bir müslümandı**[80]**. O,** (hiçbir zaman) **müşriklerden olmamışdır.**

121 — **O,** (Allâhın) **ni'metlerine şükredendi.** (Allah) **onu beğenib seçmiş, kendisini doğru bir yola iletmişdi.**

122 — **Biz ona dünyâda bir güzellik** (iyi bir hal ve mevki') **vermişdik**[81]**. Şübhesiz ki o, âhıretde de mutlakaa saalihlerdendir.**

123 — **Sonra** (Habîbim) **sana: «Muvahhid bir müslüman olarak İbrâhîmin dînine uy. O,** (hiçbir zaman) **müşriklerden olmadı»**[82] **diye vahyetdik.**

124 — **Cumartesi ta'tîli**[83] **ancak onda ihtilâfa düşenlere** (farz) **edilmişdi**[84]**. Şübhesiz ki Rabbin onların ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında kıyâmet günü aralarında hükmedecekdir.**

125 — (İnsanları) **Rabbinin yoluna hikmetle**[85]**, güzel öğüdle**[86] **da'vet**

---

[80] Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 135, Not: 79.

[81] Bütün dînler erbâbı nezdinde senâ-yi cemîle mazhar etdik «Celâleyn».

[82] Bu kaydın tekrar duyurulması Yahudî ve Nasrânîlerin (İbrâhîm) aleyhisselâmın dîninde bulundukları hakkındaki yalan iddiâlarını te'kîden red etmek içindir «Celâleyn».

[83] «Sebt» in asıl ma'nâsı «kesmek» dir. Cenâb-ı Hak gökleri ve yeri yaratmıya pazar günü başlamış, bunu altı günde (ya'ni cuma' günü) tamamlamış, ertesi gün ise bu işini kesmiş olduğu için cumartesiye de «Sebt günü» denilmişdir. Bu âyet-i kerîmedeki «Sebt» cumartesi ta'tîli demektir. «Müfredât-ı Rağıb».

[84] Yahudîler bu ihtilâfı ve muhalefeti peygamberlerine karşı irtikâb etmişlerdi. Çünkü evvelce onlara cum'a günlerini ibâdetle geçirmeleri emrolunmuşken «Biz bu günü istemeyiz» demişler, cumartesi gününü ihtiyâr etmişlerdi. Bundan dolayı onlara cumartesi günü sıkı bir ta'til verilmişdi «Beyzâvî, Celâleyn».

[85] Hakkı açıklayan, şübheleri gideren delîllerle, sağlam huccetlerle «Beyzâvî» Kur'an ile «Celâleyn».

[86] İkna' edici hıtâbelerle, fâideli ta'bîrlerle. Birincisi (ya'ni hikmetle da'vet) hakıykatlere taalib olan havass-ı ümmet (münevverler), diğeri de avam içindir «Beyzâvî».

et. Onlarla mücâdeleni en güzel (tarıyk) **hangisi ise**[87] **onunla yap. Şübhesiz ki Rabbin, O, yolundan sapan kimseyi en çok bilendir. O, hidâyete ermişler de en iyi bilendir**[88].

126 — Eğer her hangi bir cezâ ile mukaabele edecek olursanız ancak size revâ görülen ukubetin misillemesiyle cezâ yapın. Sabrederseniz, andolsun ki, bu, tehammül edenler için elbet daha hayırlıdır.

127 — Sabret. Senin sabrın Allah (ın tevfîkına istinâd) **dan başka** (bir şey) **değildir. Onlara**[89] **karşı tasalanma**[90], **onların kurmakda oldukları tuzaklardan dolayı** (telâşa ve) **sıkıntıya da düşme**[91].

128 — Çünkü Allah hiç şüphesiz (küfr ve ma'sıyetlerden) **sakınanlarla**[92], **bir de dâimâ iyilik edenlerin**[93] **kendileriyle berâberdir**[94].

---

[87] Rıfk ile, nâzik bir suretde, en kolay tarzı, en meşhur mukaddimeleri ihtiyâr ve tercîh ile «Beyzâvî». İnsanlar üç kısımdır: 1) Ukuul-i sahîhaya saahib, eşyanın hakîkatlarını öğrenmiye taalib âlimlerdir ki haklarında hikmetle da'vet emri bunlar hakkındadır. Hikmetden murad kat'î ve yakînî olan delillerdir. 2) Halkın ekseriyyetini teşkîl eden, hadd-i kemâle vaasıl olmamakla berâber aşağı derekede de bulunmayan, fıtrat-ı selîmesini muhaafaza edegelen insanlardır ki güzel öğüd bunlar içindir. 3) Mücâdeleci, inadcı ve muhaasım kimselerdir ki mücâdele-i hasene ile da'vet edilmesi emredilenler de bunlardır. (Burada mücâdeleden maksad, münâkaşa, münâzaradır. Demek ki bu hususda da en güzel tarıyk ne ise onu ihtiyar edeceğiz, ancak hakîkatin inkişâfına çalışacağız, nefsâniyyetimize mağlub olmayacağız, baatılda ısrardan suret-i kat'iyyede kaçınacağız) «Haazin, Râzî».

[88] Sana düşen vazîfe ancak teblîğ ve da'vetdir «Beyzâvî».

[89] Kâfirlere «Beyzâvî, Celâleyn».

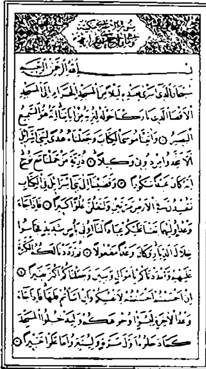
[90] İman etmeleri hakkındaki şiddetli arzuna rağmen îman etmezlerse bundan mahzun olma «Celâleyn».

[91] Hattâ aldırış etme. Çünkü onlara karşı senin yardımcın benim «Celâleyn».

[92] Yahud «Allâhın emrine saygı ve ta'zîm gösterenlerle «Beyzâvî».

[93] Allâhın yaratdıklarına şefkatle muâmele edenlerin «Beyzâvî». Yahud: Tâat ve sabırda ihsân mertebesine kavuşanların «Celâleyn».

[94] «14» üncü cüz'ün sonu.

«17» nci SÛRE

«EL-ISRÂ' SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — **Kulunu** (Muhammed sallellahü aleyhi ve sellemi) **bir gece Mescid-i haramdan**[2] (alıb) **Mescid-i Aksaaya**[3] **kadar götüren** (Zât-i ecelle ve a'lâ her dürlü nakıysalardan) **münezzehdir**[4]. (O Mescid-i Aksaa ki) **biz onun etrafına** (feyz ve) **bereket verdik** (ve bu gece yolculuğunu) **ona** (o peyğambere) **âyetlerimizden**[5] **ba'zısını gösterelim diye** (yapdırdık). **Şübhesiz ki O,** (asıl) **O** (her şey'i) **hakkıyle işiden,** (her şey'i) **kemâliyle görendir.**

2 — **Biz Musâya kitab verdik ve o** (kitâbı) **«Benden başka hiçbir vekîl tutmayın» diye Israîl oğulları için bir hidâyet** (rehberi) **kıldık.**

---

[1] Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur: «111» âyetdir. Ba'zılarına göre içinde Medînede inen de vardır. Bunlar «âyet: 73» den «âyet: 80» nihâyetine kadar olan sekiz âyetdir.

[2] Ya bizzât Mescid-i haramdan, yahud bütün haremin mescide dâhil olması bakımından (Ümm-i hânî binti Ebî Taalib)in evinden «Râzî, Medârik, Ebüssüud».

[3] «Beyt-i mukaddes» e. O zaman onun ötesinde başka bir mescid yokdu. Bu «bereket» hem dinî, hem dünyevîdir. Çünkü Beyt-i mükaddesle havâlîsi peyğamberlerin ibâdet etdikleri, vahye mazhar oldukları yerlerdi. Oraları feyizli ırmaklarla, meyveli ağaclarla çevrilmişdi «Medârik». Mescid-i aksaanın bânîsi (Dâvud) aleyhisselâmdır. «Havl = Çevre» de Filistin, Şam ve Ürdün dâhildir «Levami-ul ukuul».

[4] Bu «Isrâ» vaakıasıyle onu ta'kîben başlayan «Mîrac» haadisesi hakkında doğru tafsıylât almak isteyenlere mütefekkir Üstâd Elmalılı (Muhammed Hamdi) efendi merhumun «Cild: 4 - s: 3141:3152» tefsîrine ve kâmil üstâd Profesör (Kâmil Mîras) efendinin — Hak rahmet etsin — «Tecrîd-i sarıyh tercemesi - cild: 10, s: 60:84» ne müracaat buyurmalarını tavsıye ederim. Bakınız: «En-necm» sûresi.

[5] Allah Teaalânın kudret ve azametine delâlet eden nice acâibden «Celâleyn, Ebussüud».

3 — **Ey Nuh ile berâber** (gemide) **taşı** (yıb selâmete çıkar) **dığımız** (insanlar) **zürriyeti,** (şu) **bir hakıykatdır ki** (Nuh) **çok şükreden bir kuldu**[6].

4 — **Biz kitâbda Israîl oğullarına şu haberi verdik: «Siz arz** (-ı mukaddes) **de muhakkak iki def'a fesad çıkaracak ve muhakkak** (bana karşı) **büyük bir serkeşlik yapıb kabaracaksınız**[7]**».**

5 — **Işte o ikiden birinci** (fesadlarının cezâ) **va'de** (si) **gelince** (muhaarebede) **çok çetin bir kuvvete mâlik olan kullarımızı**[8] **üzerinize musallat kıldık**[9] **da onlar evlerin aralarına kadar girib** (sizi) **araşdırdılar.** (Bu), **yerine getirilmiş bir va'd idi.**

6 — **Sonra bunlara karşı size tekrar devlet ve galebe verdik**[10]**. Mallarla, oğullarla sizin imdâdınıza yetişdik, cem'iyyetinizi**[11] **de** (olduğunuzdan) **daha fazla çoğaltdık.**

7 — **Eğer iyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Eğer kötülük ederseniz** (yine) **kendinize kötülük** (etmiş olursunuz). **Artık diğer** (cezânın) **vâde** (si) **gelince yüzlerinizi kötülesinler, mescid** (iniz) **e**[12] **birinci def'a girdikleri gibi gir** (ib tahrîb et) **sinler**[13]**, galebe ve istîlâ etdiklerini mahv etdikce etsinler diye** (başınıza yine düşmanları musallat etdik)[14].

---

[6] Sizin gibi nankör değildi. Onun ve maiyyetindekilerin selâmeti Allâha çok şükretmeleri sâyesinde idi «Ebussüud». Bir kulun «şekûr» olması her ni'metin ancak Allah Teaalânın fazl ve keremiyle husule geldiğini iyi bilmesiyle, ya'nî tam muvahhid olmasiyle mümkindir «Râzî».

[7] Bu iki serkeşlik devrinin birincisi (Zekeriyyâ) aleyhisselâmı öldürmeleri, Allâhın azâbiyle tehdîd eden (Ermiyâ) aleyhisselâmı habsetmeleri idi. İkincisi de (Yahya bin Zekeriyyâ) aleyhisselâmı öldürmeleri, (İsa) aleyhisselâmı da katle teşebbüs etmeleridir «Medârik».

[8] (Sencârib) ve ordusu, yahud (Buhti Nasr) veya (Câlut). Bunlar İsrâil oğullarının âlimlerini öldürdüler, Tevrâtı yakdılar, Mescid-i aksaayı tahrîb etdiler ve onlardan yetmiş bin esîr aldılar «Medârik». (Dâvud) aleyhisselâmın öldürdüğü (Câlut) u ve ordusunu, ba'zılarına göre «Ninva» lı (Sencârib) i, ba'zılarınca da (Buht-i Nasr) ı. Bu, daha sahıyhdir «Haazin».

[9] «Medârik».

[10] Tevbe etdiğiniz ve fesadcılıkdan vaz geçdiğiniz için «Medârik, Haazin». (Câlut) un katlinden yüz sene sonra «Medârik, Ebussüud».

[11] «Celâleyn».

[12] Beyt-i mukaddese «Celâleyn».

[13] «Celâleyn».

[14] İkinci def'a fesadları da (Yahya) aleyhisselâmın katli ile tehakkuk etmişti. Bundan dolayı Cenâb-ı Hak onlara (Buhti Nasr) ı musallat etdi. Bu, onlardan binlercesini öldürdü, evlâdlarını esîr aldı, Beyt-i mukaddesi tahrîb etdi «Celâleyn».

عسى ربكم أن يرحمكم وإن عدتم عدنا وجعلنا جهنم للكافرين
حصيرا ۝ إن هذا القرآن يهدي للتي هي أقوم ويبشر
المؤمنين الذين يعملون الصالحات أن لهم أجرا كبيرا ۝ وأن
الذين لا يؤمنون بالآخرة أعتدنا لهم عذابا أليما ۝ ويدع
الإنسان بالشر دعاءه بالخير وكان الإنسان عجولا ۝ وجعلنا
الليل والنهار آيتين فمحونا آية الليل وجعلنا آية النهار مبصرة
لتبتغوا فضلا من ربكم ولتعلموا عدد السنين والحساب
وكل شيء فصلناه تفصيلا ۝ وكل إنسان ألزمناه طائره
في عنقه ونخرج له يوم القيامة كتابا يلقاه منشورا ۝ اقرأ
كتابك كفى بنفسك اليوم عليك حسيبا ۝ من اهتدى فإنما
يهتدي لنفسه ومن ضل فإنما يضل عليها ولا تزر وازرة
وزر أخرى وما كنا معذبين حتى نبعث رسولا ۝ وإذا أردنا
أن نهلك قرية أمرنا مترفيها ففسقوا فيها فحق عليها
القول فدمرناها تدميرا ۝ وكم أهلكنا من القرون
من بعد نوح وكفى بربك بذنوب عباده خبيرا بصيرا ۝

من كان

من كان يريد العاجلة عجلنا له فيها ما نشاء لمن نريد
ثم جعلنا له جهنم يصلاها مذموما مدحورا ۝ ومن
أراد الآخرة وسعى لها سعيها وهو مؤمن فأولئك كان
سعيهم مشكورا ۝ كلا نمد هؤلاء وهؤلاء من عطاء
ربك وما كان عطاء ربك محظورا ۝ انظر كيف فضلنا
بعضهم على بعض وللآخرة أكبر درجات وأكبر تفضيلا
۝ لا تجعل مع الله إلها آخر فتقعد مذموما مخذولا ۝
وقضى ربك ألا تعبدوا إلا إياه وبالوالدين إحسانا
إما يبلغن عندك الكبر أحدهما أو كلاهما فلا تقل لهما
أف ولا تنهرهما وقل لهما قولا كريما ۝ واخفض لهما
جناح الذل من الرحمة وقل رب ارحمهما كما ربياني صغيرا
۝ ربكم أعلم بما في نفوسكم إن تكونوا صالحين فإنه كان
للأوابين غفورا ۝ وآت ذا القربى حقه والمسكين
وابن السبيل ولا تبذر تبذيرا ۝ إن المبذرين كانوا
إخوان الشياطين وكان الشيطان لربه كفورا ۝

8 — (Tevbe ederseniz) **Rabbinizin sizi esirgeyeceğinizi umabilirsiniz.** (Eğer tekrar fesâda) **dönerseniz biz de** (sizi cezâlandırmıya) **döneriz[15]. Biz cehennemi kâfirlere bir zından yapdık.**

9 — Gerçek bu Kur'an (insanları) **öyle bir şey'e** (yola) **doğrultub götürür ki o, en aadil ve en doğru[16] bir** (yol) **dur. Güzel güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunan mü'minlere kendileri için muhakkak bir ecr olduğunu da müjdeler o.**

10 — Âhirete îman etmezler (e gelince:) **onlar için de şübhesiz pek acıklı bir azâb hazırladığımızı** (bildirir).

---

[15] Nitekim hazreti Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin bi'setinden sonra da fesâda başladıkları, onu tekzib etdikleri, öldürmiye kalkışdıkları için Cenâb-ı Hak «Kureyza, Nadıyr» Yahudîlerine lâyık oldukları dünyevî ukuubeti vermişdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] «Celâleyn».

11 — İnsan, hayra olan düaası gibi, şerre de düaa eder[17]**. Pek acelecidir** (bu) **insan**[18]**.**

12 — Biz gece ile gündüzü (kudretimize delâlet eden) **iki âyet** (nişâne) **kıldık da gece âyetini silib** (giderib yerine eşyâyi) **gösterici** (zıyâdâr) **gündüz âyetini getirdik. Tâki** (gündüzün) **Rabbinizden** (geçiminize aid) **bir lûtf-u inâyet arayasınız, yılların sayısını,** (vakıtların) **hesâbı** (nı) **bilesiniz. İşte biz** (böylece) **her şey'i gereği gibi anlatdık.**

13 — Herkesin (dünyâdaki) **amel** (ve hareket) **ini**[19] **kendi boynuna doladık. Kıyâmet günü onun için bir kitab çıkaracağız ki neşredilmiş olarak kendisine kavuş** (ub şöyle çat) **acak:**

14 — «Oku kitâbını, bu gün sana karşı, iyi hesâb görücü olarak kendi nefsin yeter».

---

[17] Her hangi bir sebeble öfkelendiği veya sıkıldığı zaman kendisine, ailesine, malına beddüa eder. Yahud hayr zannederek şer ister. Eğer Allah Teaalâ hayr düaa gibi beddüaayı da hemen kabul etseydi insanlar başdan başa helâk olurdu «Beyzâvî, Râzî».

[18] Her hatıra geleni, sonunu düşünmeden, hemen yapar «Beyzâvî». (Nadr bin Haaris) ısrar ile şöyle düaa etmişdi: «Ya Rab, eğer, bu İslâm dîni hak ise bizim cezâmızı ver». Cenâb-ı Hak onun kendi aleyhindeki bu düâsını kabul etmiş, «Bedir» günü onun boynu urulmuşdur. Bu suretle beddüâda ısrar eden diğer kâfirler de birer birer en şedîd cezâlarını bulmuşlardır «Beyzâvî, Râzî».

[19] Bu âyet-i celîledeki «Taair» lûğatda «Kuş» demekdir. Bunun «Amel» le tefsîri şundandır: Câhiliyyet devrinde kuşlarla tefe'ül edilir, ya'ni onlardan uğurluluk hukümleri çıkarılırdı. Sonra buna «Teşe'üm = Uğursuzluk» hükmü de katıldı. Hattâ bu, daha gaalib gelerek uğursuz saymıya «Tetayyür» denildi. Cenâb-ı Hak da ba'zı âyetlerinde uğursuzluğu, o i'tikaada sapanların yüzüne çarpmak için, «Taair = Kuş» la ifâde buyurdu. Bu âyetdeki «Taair» — gerek hayr, gerek şer — insanlardan saadır olan bütün amel ve hareketlere şâmildir. (İmam Müslim) in (Ebû Zer-i Gıfârî) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i kudsînin meâli: (Cenâb-ı Hak şöyle buyurdu:) Kullarım, benim hidâyet etdiklerimden mâadâ, hepiniz dalâletdesiniz. O halde benden hidâyet isteyin de size onu vereyim. Kullarım, benim doyurduklarımdan mâadâ hepiniz acsınız. Öyle ise benden doyum isteyin de sizi doyurayım. Kullarım, benim giydirdiklerimden başka hepiniz çıplaksınız. Haydi benden giyim isteyin de sizi giydireyim. Kullarım, şübhesiz ki siz gece gündüz günah işlersiniz. Ben ise bütün günâbları yarlığarım. O halde benden mağfiret isteyinde sizi yarlığayım. Kullarım, bana zarar yapmıya gücünüz yetmez ki beni ızrar edesiniz, fâide vermiye muktedir olamazsınız ki bana o fâideyi yapasınız. Kullarım, evveliniz, âhiriniz, insiniz, cinniniz içinizden en müttekıy bir adamın kalbi gibi kalblere mâlik olsa, bu, benim mülküme hiç bir şey katmaz. Kullarım, evveliniz, âhiriniz, insiniz, cinniniz sizden her hangi birinin en kötü kalbi gibi kalblere mâlik olsa bu, benim mülkümden hiç bir şey'i eksiltmez. Evveliniz, âhiriniz, insiniz, cinniniz bir yerde toplanıb benden isteseler de ben de herkesin dileğini versem bu, denize giren bir iğnenin denizde bırakabileceği bir noksan kadar bile benim nezdimden bir şey eksiltmez. Kullarım, bütün yapdıklarınız ancak kendi amellerinizdir ki ben onları size karşı sayar, sizin uhdenize yazarım. Sonra da onları yine size vereceğim. O halde (o yazıların içinde) hayr bulan, Allâha hamd etsin, başkasını bulan da kendinden gayriyi kınamasın».

15 — Kim doğru yolu bulursa, o doğru yolu ancak kendi fâidesine bulmuş olur. Kim de sapıklık ederse o da yalnız kendi aleyhine sapmış olur[20]. Hiç bir günahkâr başkasının günâh yükünü yüklenmez[21]. Biz bir resûl[22] gönderinceye kadar (hiç bir kimseye ve kavme) **azâb ediciler değiliz[23].**

16 — Bir memleketi helâk etmek dilediğimiz vakıt onun ni'met ve refahdan şımarmış elebaşılarına emrederiz de orada (bu emre rağmen) **itâatden çıkarlar. Artık o** (memlekete) **karşı söz** (azâb) **hak olmuşdur. İşte biz onu artık kökünden mahv-ü helâk etmişizdir.**

17 — Nuh (devrin) **den sonra nice asırları** (n halkını) **helâk etdik. Rabbin, kullarının günahlarından hakkıyle haberdârdır,** (onları) **hakkıyle görücüdür ya,** (işte bu) **yeter.**

18 — Kim bu çarçabuk geçen (dünyâyi) **dilerse biz de burada ona,** (evet) **kimi dilersek ona, dileyeceğimiz şey'i çarçabuk veririz. Sonra da onu cehenneme sokarız. O, buraya kınanmış ve** (rahmetimizden) **koğulmuş olarak ulaşır[24].**

19 — Kim de mü'min olarak âhireti diler, onun için (ona gereken) **bir sa'y ile çalışırsa işte onların** (bu) **çalışmaları meşkûr** (ve makbul) **olur[25].**

20 — Her birine, onlara da, bunlara da Rabbinin vergisinden birbiri ardınca veririz. Rabbinin vergisi (kimseden) **men' edilmiş değildir[26].**

21 — Baksan a, biz onların kimini kiminden nasıl üstün kıldık[27]. Elbette âhiret, dereceler (farkları) **i'tibâriyle de daha büyükdür, üstün kılmak bakımından da daha büyükdür.**

---

[20] Onun ne doğru yolda gitmesi, başkalarının kurtuluşuna medâr olur, ne de sapıklığı diğerlerini helâk eder «Beyzâvî».

[21] Onun yükünü taşımak ancak irtikâb edene âiddir «Beyzâvî».

[22] Huccetleri açıklamak, şerîatları yaymak üzere bir peygamber... «Beyzâvî».

[23] (Ahmed bin Mübârek) diyor ki: Bu azâbın dünyâda mı, âhiretde mi olacağını mürşidim (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a sormuşdum. Bana şu cevâbı verdi: Dünyâda arzı yere batırmak, sayha ile ve sâire ile helâk etmek gibi ta'ziblerin vukuundan evvel peygamberin da'veti ve hucceti şartdır. Nitekim peyğamberlerine ısyan eden eski ümmetler de böyle olmuşlardır. Âhiret âzabı peyğamber gönderilmiş olmasına mütevakkıf değildir. Eğer buna mütevakkıf olsaydı cehenneme gireceklerin ekseriyetini teşkil edecek olan «Yecûc» ve «Me'cûc» dan hiç biri ateşe atılmazdı «El-ibrîz».

[24] Bakınız: «El-leyl» sûresi, âyet: 5:10.

[25] Bakınız: «El-leyl» sûresi, âyet: 5-10.

[26] Dünyâda mü'minlerden de, kâfirlerden de ataasını tefeddulen esirgemez «Beyzâvî». Bakınız: «El-leyl» sûresi, âyet: 5:10.

[27] Rızk hususunda «Beyzâvî».

22 — Allah ile berâber diğer bir Tanrı edinme. Sonra kınanmış ve kendi başına (yardımsız) **bırakılmış olursun.**

23 — Rabbin, «Kendinden başkasına kulluk etmeyin. Ana ve babaya iyi muâmele edin» diye hükmetdi. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin nezdinde ihtiyarlığa ererlerse onlara «Öf» (bile) **deme. Onları azarlama. Onlara çok güzel** (ve tatlı) **söz söyle.**

24 — Onlara acıyarak tevaazu' kanadını (yerlere kadar) **indir ve: «Yârab, Onlar beni çocukken nasıl terbiye etdilerse Sen de kendilerini** (öylece) **esirge» de.**

25 — Rabbiniz sizin içlerinizdekini en iyi bilendir[28]**. Eğer siz iyi kimseler olursanız şübhesiz ki Allah da dâimâ kendine dönenleri** (ve çok tevbe edenleri) **cidden yarlığayıcıdır.**

26 — Hısıma, yoksula, yolda kalmışa hak (lar) **ını ver.** (Malını) **israf ile saçıb savurma.**

27 — Çünkü saçıp savuranlar şeytanların birâderleri olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine (karşı) **çok nankördür.**

28 — Şâyed Rabbinden umduğun rahmeti arayarak onlardan sarf-ı nazar edersen (böyle bir mecburiyyetde kalırsan)[29] **o halde kendilerine yumuşak bir söz söyle** (mekle mukaabelede bulun).

29 — Elini boynuna bağlı olarak asma[30] **Onu büsbütün de açıb saçma**[31]**. Sonra kınanmış, peşîman bir halde oturub kalırsın.**

---

[28] Ana ve babalarınıza karşı nasıl niyyet beslediğinizi çok iyi bilir «Beyzâvî».

[29] Hal ve vaktın müsâadesi olmayıb da sayılan o kimselere yardım için kudret iktisâbını Allahdan taleb eder bir durumda bulunuyor ve haalen yardıma muktedir olamıyorsan «Beyzâvî».

[30] Cimrilik etme «Beyzâvî».

[31] İsrafa da sapma, i'tidâl ve iktisaada riaayet et «Beyzâvî». Bu, «Sehavet» i tavsıyedir. Çünkü cimrilikle israfın hadd-i i'tidâli cömerdlikdir «Huccet-ullâh-il baaliğa». Ba'zı hadislerin meâlleri: 1) (Kâmil) bir mü'minde şu iki haslet birleşmez: Cimrilik, kötü huy-Tirmizî: Ebu Sâid-i Hudrî radıyallâhü anh, 2) İnsanda olan (huy) ların en kötüsü yoklukdan şikâyet eden, cimrilikle yüreğini koparacak derecede varan korkudur - Ebu Dâvud: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh, 3) Hırs ile cimrilikden kaçının. Zîrâ hırs ile cimrilik sizden evvelki ümmetleri mahvetmişdir - Buhaarî, Müslim: İbni Umer radıyallâhü anhümâ, 4) Cömerd Allâha yakındır, insanlara yakındır, cennete yakındır: Cehennemden uzakdır. Cimri Allahdan uzakdır, insanlardan uzakdır, cennetden uzakdır, cehenneme yakındır. Cömerd bir câhil, Allah indinde, ibâdet eden aalim bir cimriden daha sevgilidir - Tirmizî: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh.

سورة الإسراء

وإما تعرضن عنهم ابتغاء رحمة من ربك ترجوها فقل لهم قولا ميسورا ۝ ولا تجعل يدك مغلولة إلى عنقك ولا تبسطها كل البسط فتقعد ملوما محسورا ۝ إن ربك يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر إنه كان بعباده خبيرا بصيرا ۝ ولا تقتلوا أولادكم خشية إملاق نحن نرزقهم وإياكم إن قتلهم كان خطئا كبيرا ۝ ولا تقربوا الزنى إنه كان فاحشة وساء سبيلا ۝ ولا تقتلوا النفس التي حرم الله إلا بالحق ومن قتل مظلوما فقد جعلنا لوليه سلطانا فلا يسرف في القتل إنه كان منصورا ۝ ولا تقربوا مال اليتيم إلا بالتي هي أحسن حتى يبلغ أشده وأوفوا بالعهد إن العهد كان مسؤولا ۝ وأوفوا الكيل إذا كلتم وزنوا بالقسطاس المستقيم ذلك خير وأحسن تأويلا ۝ ولا تقف ما ليس لك به علم إن السمع والبصر والفؤاد كل أولئك كان عنه مسؤولا ۝ ولا تمش في الأرض مرحا إنك لن تخرق الأرض ولن تبلغ الجبال طولا ۝ كل ذلك كان سيئه عند ربك مكروها ۝

ذلك

الجزء الخامس عشر

ذلك مما أوحى إليك ربك من الحكمة ولا تجعل مع الله إلها آخر فتلقى في جهنم ملوما مدحورا ۝ أفأصفاكم ربكم بالبنين واتخذ من الملائكة إناثا إنكم لتقولون قولا عظيما ۝ ولقد صرفنا في هذا القرآن ليذكروا وما يزيدهم إلا نفورا ۝ قل لو كان معه آلهة كما يقولون إذا لابتغوا إلى ذي العرش سبيلا ۝ سبحانه وتعالى عما يقولون علوا كبيرا ۝ تسبح له السماوات السبع والأرض ومن فيهن وإن من شيء إلا يسبح بحمده ولكن لا تفقهون تسبيحهم إنه كان حليما غفورا ۝ وإذا قرأت القرآن جعلنا بينك وبين الذين لا يؤمنون بالآخرة حجابا مستورا ۝ وجعلنا على قلوبهم أكنة أن يفقهوه وفي آذانهم وقرا وإذا ذكرت ربك في القرآن وحده ولوا على أدبارهم نفورا ۝ نحن أعلم بما يستمعون به إذ يستمعون إليك وإذ هم نجوى إذ يقول الظالمون إن تتبعون إلا رجلا مسحورا ۝ انظر كيف ضربوا لك الأمثال فضلوا فلا يستطيعون سبيلا ۝ وقالوا أإذا كنا عظاما ورفاتا أإنا لمبعوثون خلقا جديدا ۝

30 — Şübhesiz ki Rabbin kimi dilerse rızkını genişletir, daraltır. Çünkü O, kulları (nın her haali) **nden gerçekden haberdârdır.** (her şey'i) **hakkıyle görendir.**

31 — Evlâdlarınızı fakirlik korkusuyla öldürmeyin[32]. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Hakıykat, onları öldürmek büyük bir suçdur.

32 — Zinâya yaklaşmayın[33]. Çünkü o, şübhesiz bir hayaasızlıkdır, kötü bir yoldur.

33 — Allâhın haram kıldığı cana, haklı bir sebeb olmadıkca, kıymayın. Kimi mazlûm olarak öldürülürse biz onun velîsine (mîrascısına mak-

---

[32] Câhiliyyet devrinde Arablarda kız çocuklarını diri diri gömmek umumî bir âdetdı. Cenâb-ı Hak bu âyetleriyle bu fenâ âdeti men' etmişdir.

[33] Ya'ni zinâyi irtikâb etmek şöyle dursun, gerek ona niyyet etmek, gerek başlangıc olabilecek sebeblere yapışmak suretiyle yaklaşmayın da «Beyzâvî».

tûlün hakkını taleb hususunda) **bir salâhiyyet vermişizdir. O da katilde isrâf etmesin. Çünkü o, cidden** (ve zâten) **yardıma mazhar edilmişdir**[34].

34 — Yetîmin, erginlik çağına erişinceye kadar, malına yaklaşmayın[35]. **Meğer ki bu, en iyi bir suretle ola**[36]. **Bir de ahdi yerine getirin. Çünkü ahid** (den cayanlar) **sorumludur.**

35 — Ölçdüğünüz vakıt da ölçeği tam yapın. Doğru terâzi ile tartın. Bu, hem daha hayırlıdır, hem aakıbeti i'tibâriyle daha güzeldir.

36 — Senin için hakkında bir bilgi haasıl olmayan şey'in ardına düşme. Çünkü kulak, göz, kalb: Bunların her biri bundan mes'uldür.

37 — Yer (yüzün) **de kibr-ü azametle yürüme. Çünkü** (ne kadar bassan) **arzı cidden yaramazsın, boyca da aslâ dağlara eremezsin!..**

38 — Kötü olan bütün bunlar Rabbinin indinde sevilmeyen (şeyler) **dir.**

39 — Bunlar Rabbinin sana vahyetdiği hikmet (ler) **dendir. Allah ile berâber diğer bir Tanrı edinme ki sonra yerinmiş, koğulmuş olarak cehenneme atılırsın.**

40 — Yâ! Rabbiniz size oğulları beğenib seçdi de kendisi meleklerden dişiler mi edindi[37]**?! Hakıykaten siz büyük söz söylüyorsunuz!**

41 — Andolsun, bu (ihtaarı) **şu Kur'anda dürlü dürlü şekillerde açıklamışızdır. Tâki iyice düşünüb ibret alsınlar. Halbuki bu, onların** (hakdan) **nefret etmelerinden başka, bir şey'i artırmıyor.**

42 — De ki: Allah ile berâber, söyleyegeldikleri gibi, (başkaca) **Tanrılar da olsaydı onlar arşın saahibine elbet bir yol ararlardı**[38].

43 — O, bunların söylemekde oldukları şeylerden tamâmiyle münezzehdir, yücedir, büyükdür.

44 — Yedi gökle yer ve bunların içinde bulunan (melekler, cinler, insan) **lar onu tesbîh** (ve tenzih) **eder**-(ler). **Hiç bir şey haaric değil,**

---

[34] Taraf-ı şerîatden «Beyzâvî».

[35] Onda tasarruf şöyle dursun, hattâ ona yaklaşmayın «Beyzâvî».

[36] Tenmiye etmek, semerdâr etmek gibi vecihlerle «Beyzâvî».

[37] «Melekler Allâhın kızlarıdır» diyen kâfirlere hitabdır «Beyzâvî».

[38] Allâhın kudretini ve kendilerinin aczini düşünerek hareketlerini ıslah ve hakka itâat ederlerdi «Beyzâvî». Çünkü onlar «Biz putlara ancak bizi Allâha yaklaşdırsınlar diye tapıyoruz» derlerdi «Râzî». Yahud: Onlar (ya'ni kâfirlerin Tanrı edindikleri putlar) Allah ile muhaarebeye şitâb ederlerdi «Celâleyn, Ebussüud, Haazin». Çünkü ulûhiyyetde ortaklık tasavvur edilemez.

hepsi Ona hamd ile tesbîh eder. Fakat siz, onların tesbîhini iyi anlamazsınız[39]. O, hakıykaten halîmdir[40], gerçekden yarlığayıcıdır[41].

45 — Sen Kur'ânı okuduğun zaman seninle âhirete inanmazların arasına gizli bir perde çekeriz[42].

46 — (Evet) **onların kalbleri üzerine, onu** (Kur'ânı) **iyice anlamalarına** (engel), **perdeler gerer, kulaklarına bir ağırlık veririz. Sen Kur'anda Rabbini bir tek olarak andığın vakıt onlar ürkek ürkek arkalarını çevirirler.**

---

[39] Bu âyet-i kerîmeye ve «El-hacc» sûresinin «18» inci âyetine göre Cenâb-ı Hakkı yalınız canlı ve şuurlu gördüğümüz mahlukların değil, şuursuz tanıdığımız hayvanların, hattâ güneşin, ayın, yıldızların, dağların, ağacların ve hattâ hayat eserinden mahrum olduklarını sandığımız cemadların bile tesbîh ve tenzîh etmekde oldukları anlaşılır. Mütefekkir üstâd rahmetli (Mehmet Ali Aynî bey) in «Şeyh-i ekberi niçin severim?» adlı kıymetli kitabından şu satırları iktibas ediyoruz:

— «Sırr-ı hayaat eşyânın hepsine sârîdir». Hazret-i şeyhin (ya'ni Muhyi-d dini arabî hazretlerinin) en yüksek bir mülâhazazı da budur. Zîrâ cemadların da «Hayy ism-i şerîfine mazhar ve binâen'aleyh zî-hayat olduğunu ta'lîm etmektedir. Bizim onları gayri müteharrik ve gayri nâmî görmemiz ehemmiyetden aarîdir. Müşârün'ileyh ayn-i basıyretle onların hayatda olduklarına infâz-ı nazar etmişdir. Ulûm-i haazıra bizim böyle aatıl ve hayatdan bî nasıyb gördüğümüz cemadların müterekkib olduğu zerrelerde akıllara hayret veren bir fa'âliyyetin hükümran olduğunu tasdıyk etmekdedir. Aadetâ her bir zerre, kubbe-i semâdaki manzume-i şemsiyyelerin gaayet-ül gaaye küçük bir nümûnesidir. Lorenec (Lorentz), Lamor Zeyman (Zeeman) ın bu husus'daki mesaîsini Küri (Curie), Peren (Perin) ile daha nice aalimler ikmâl etmişlerdir ki bunların netîcesinde zerrelerin fevkal'âde karışık olan teşekkülleri meydân-i bedâhete çıkmışdır. Meselâ üzerine yazdığım şu tabaka kâğıd binlerce def'a milyar zerreden müteşekkildir. Her zerre gökdeki bir yıldız gibi merkezi etrafında devredib duruyor! Şu fark ile ki bunların sür'ati yıldızınkinden pek çokdur. Meselâ bizim dâhil olduğumuz manzume-i şemsiyye erkânından «Utaarid» yıldızı, ki güneşe en yakındır. devrini «88» günde ikmâl eder, sâniyede vasatî olarak «38» metre kateder. Halbuki bir «Müvellidülma'» zerresi içindeki «Elektron», her «saniyede» «2000» kilometre mesâfe kat'eyler ve bu zaîf fâsıla-i zaman içinde kendi güneşi etrâfında «620.000» milyar def'a deverâna muvaffak olur. Fesübhaanellah! Bu halde umumen eşyâyi aatıl ve câmid addetmiye imkân var mı?

Almanyanın geçen asırda yetişdirdiği en büyük mütefekkir ve aalimlerden Fehner (Fechner) — «1801» de doğmuşdur, «1887» de Leıpzig'de ölmüşdür — mazhar olduğunu haber verdiği nûrânî bir müşâhede sâyesinde tabîatın zî-hayat olduğuna zâhib olmuşdu. Mumâileyh başlıca eser-i felsefîsi olan «Zend - Avesta» sında bu zehâbın nihâyet aammenin kabulüne mazhar olacağı kanâatini izhâr ediyor. Fehner, ecrâm-ı semâviyyeden her birinin ve manzume-i şemsiyyelerden umumunun kendilerine has bir şuura mâlik olduklarına zâhib olmuşdu. Bu pek garîb bir şey! Zîrâ (İbni Arabî) yi büyük bir Alman filezofu On dokuzuncu asrın sonunda tasdıyk ediyor!..

[40] Gafletinize ve şirkinize rağmen ukubetde acele etmez «Beyzâvî».

[41] İçinizden tevbe edenleri «Beyzâvî».

[42] Kendilerine okuduğunu idrâk etmezler «Beyzâvî». Yahud: Okuduğun Kur'ân-ı kerîm onlarla senin aranda koruyucu ve setredici bir maani' olur. Kimse sana birşey yapamaz «Râzî, Haazin, Medârik».

47 — **Onlar seni dinleyecekleri zaman** (hakıykatde) **neyi dinleyeceklerini, gizli** (ve sinsi) **konuşurlarken o zalimlerin** (nasıl) **«Siz büyülenmiş bir kimseden başkasına tâbi' olmuyorsunuz» diyeceğini biz pek iyi bileniz.**

48 — **Bak, sana nasıl misâller getirib**[43] **sapdılar. Artık onlar bir yol** (bulmıy) **a güc yetiremiyeceklerdir.**

49 — **Dediler ki: «Biz bir sürü kemik, kırıntı ve döküntü** (haalinde bir toprak) **olduğumuz vakıt mı, hakıykaten biz mi yeni bir yaratılışla diriltileceğiz»?**

50 — **Söyle: «Gerek bir taş** (gibi çetin), **gerek bir demir** (gibi kuvvetli) **olun,**

51 — **Yahud göğüslerinizde** (akıllarınızca) **büyüyen her hangi bir halk** (olun, mutlakaa diriltileceksiniz)[44]. **«O halde bizi kim** (dirilterek) **geri çevirecek?» diyecekler. Sen de de ki: «Sizi ilk def'a yaratmış olan** (kudret saahibi diriltecekdir)». **O vakıt sana başlarını sallayacaklar da:** «(istihzâ ile) **Ne vakıt o?» diyecekler. Söyle ki: «Yakın olması me'muldür».**

52 — (Allah) **sizi çağıracağı gün hemen** (kabirlerinizden kalkıb) **Onun emrine**[45] **icâbet edeceksiniz ve sanacaksınız ki** (kabirlerinizde) **ancak pek az bir müddet kalmışsınızdır**[46].

53 — (Mü'min) **kullarıma söyle: «**(Kâfirlere) **en güzel** (söz) **ne ise, onu söylesinler**[47]». **Çünkü şeytan aralarına fesâd sokar. Zîrâ şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır.**

54 — **«Rabbiniz sizi çok iyi bilendir. Eğer dilerse sizi esirger, yahud şâyed dilerse sizi azâblandırır»**[48]. **Biz seni onların üstüne bir vekîl göndermedik**[49].

55 — **Rabbin göklerde ve yerde olan kimseleri**[50] **en iyi bilendir**[51]

---

[43] Ona (haaşâ) sihirbaz, şâir, kâhin, mecnun dediler «Haazin».

[44] «Celâleyn».

[45] «Celâleyn».

[46] Kıyâmetin dehşetinden dolayı böyle sanacaklar «Celâleyn».

[47] Ya'ni, habîbim, mü'min kullarıma de ki: «Muhaaliflere karşı huccet îrad etmek istedikleri zaman delîlleri en güzel bir yolda serd etsinler, söğüb saymıya ve hiddet göstermiye kalkmasınlar «Râzî».

[48] İki tırnak arasına alınan bu kavl-i kerîm, muhaaliflere karşı söylenecek «en güzel söz» (ün ilâhî bir örneği) dir «Celâleyn, Medârik».

[49] Onları ille îmâna zorlayasın diye göndermedik. «Celâleyn». Senin vazîfen ancak bir beşîr ve nezîr olmakdır «Beyzâvî, Medârik».

[50] Ve onların hallerini «Beyzâvî».

[51] Binâen'aleyh onların içinden peyğamberliğe ve velîliğe dilediğini seçer. Bu âyet-i kerîme (Ebu Taalib) in yetîmine peyğamberlik verilmesini ve fakîr insanların ona ashab olmasını kısa akıllarına sığdıramayanlara karşı red makaamında inzâl buyurulmuşdur «Beyzâvî».

سورة بني اسرائيل ٢٨٦

قل كونوا حجارة أو حديدا ۝ أو خلقا مما يكبر في صدوركم
فسيقولون من يعيدنا قل الذي فطركم أول مرة فسينغضون
إليك رءوسهم ويقولون متى هو قل عسى أن يكون قريبا ۝
يوم يدعوكم فتستجيبون بحمده وتظنون إن لبثتم إلا قليلا
۝ وقل لعبادي يقولوا التي هي أحسن إن الشيطان ينزغ
بينهم إن الشيطان كان للإنسان عدوا مبينا ۝ ربكم
أعلم بكم إن يشأ يرحمكم أو إن يشأ يعذبكم وما أرسلناك
عليهم وكيلا ۝ وربك أعلم بمن في السموات والأرض
ولقد فضلنا بعض النبيين على بعض وآتينا داود
زبورا ۝ قل ادعوا الذين زعمتم من دونه فلا يملكون
كشف الضر عنكم ولا تحويلا ۝ أولئك الذين يدعون
يبتغون إلى ربهم الوسيلة أيهم أقرب ويرجون رحمته
ويخافون عذابه إن عذاب ربك كان محذورا ۝ وإن
من قرية إلا نحن مهلكوها قبل يوم القيامة أو معذبوها
عذابا شديدا كان ذلك في الكتاب مسطورا ۝

الجزء الخامس عشر ٢٨٧

وما منعنا أن نرسل بالآيات إلا أن كذب بها الأولون
وآتينا ثمود الناقة مبصرة فظلموا بها وما نرسل بالآيات
إلا تخويفا ۝ وإذ قلنا لك إن ربك أحاط بالناس وما
جعلنا الرؤيا التي أريناك إلا فتنة للناس والشجرة
الملعونة في القرآن ونخوفهم فما يزيدهم إلا طغيانا كبيرا
۝ وإذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس
قال أأسجد لمن خلقت طينا ۝ قال أرأيتك هذا الذي
كرمت علي لئن أخرتن إلى يوم القيامة لأحتنكن ذريته
إلا قليلا ۝ قال اذهب فمن تبعك منهم فإن جهنم
جزاؤكم جزاء موفورا ۝ واستفزز من استطعت
منهم بصوتك وأجلب عليهم بخيلك ورجلك وشاركهم
في الأموال والأولاد وعدهم وما يعدهم الشيطان
إلا غرورا ۝ إن عبادي ليس لك عليهم سلطان وكفى
بربك وكيلا ۝ ربكم الذي يزجي لكم الفلك
في البحر لتبتغوا من فضله إنه كان بكم رحيما ۝

Andolsun ki biz peyğamberlerin kimini kiminden üstün kılmışızdır[52]. Dâvuda da Zebur verdik[53].

56 — De ki: «Onu (Allâhı) **bırakıb boş yere** (Tanrı diye) **söylediklerinizi[54] çağırın. Onlar sizden her hangi bir sıkıntı gideremeyecekleri gibi değişdiremezler de.**

[52] Bu tafdıyl, ne mal, ne tebea çokluğuyla değil, fazail-i nefsiyye ile cismânî ilğilerden teberrî iledir. Hattâ (Dâvud) aleyhisselâmın nâzil olduğu şeref de kendisine vahy olunan kitab sâyesinde olmuşdur, verilen mülk (-ü saltanat) la değil «Beyzâvî».

[53] Burada (Dâvud) aleyhisselâmdan ve ona verilen «Zebur» dan bahs buyurulması o kitabda resûl-i zî-şânımız sallellâhü aleyhi ve sellemin haatem-ül enbiyâ ve ümmetinin de bütün ümmetlerden efdal olduğunun zikredilmiş bulunmasındandır. Nitekim «ولقد كتبنا في الزبور من بعد الذكر أن الأرض يرثها عبادي الصالحون» âyet-i kerîmesinde bu tasrıyh buyurulmuşdur «Beyzâvî, Medârik, Haazin, Ebûssuud».

57 — **Onların tapdıkları da — hangisi Rablerine daha yakın** (olacak) **diye —** (bizzât) **vesîle arıyorlar, Onun rahmetini umuyorlar, Onun azâbından korkuyorlar Çünkü Rabbinin azâbı korkuncdur.**

58 — **Hiçbir memleket haaric olmamak üzere biz onları kıyâmet gününden evvel ya helâk edeceyiz, yahud şiddetli bir azâb ile azâblandıracağız. Bu, o kitabda**[55] (böylece) **yazılıdır.**

59 — **Bizi** (Kureyşe) **âyetler** (mucizeler)[56] **göndermemizden alıkoyan** (sebeb başka değil) **ancak evvelki** (ümmet) **lerin onları tekzîb etmiş olduklarıdır. Biz, Semuda gözleri göre göre o dişi deveyi verdik de** (onu öldürdüler ve) **bu yüzden** (kendilerine) **zulmetdiler. Halbuki bir âyetleri**[57] (azâb ve ihlâk için değil) **ancak** (âhiret azâbından) **korkutmak için göndeririz.**

60 — **Sana: «Şübhesiz Rabbin insanları çepçevre kuşatmışdır» demişdik, hatırla**[58]. (Geceleyin) **sana gösterdiğimiz o temâşâyı**[59] **ve Kur'anda lâ'net edilen ağacı**[60] **biz** (başka değil) **ancak insanlara bir fitne** (ve imtihan) **yapdık. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlarda büyük bir taşkınlıkdan başka bir şey artırmıyor.**

61 — (Şunu da) **hatırla ki biz meleklere: «Âdem için secde edin» demişdik ve onlar da secde etmişlerdi de Iblîs etmemiş, «Ben bir çamur olarat yaratdığın kişiye secde edermiyim?» demişdi.**

62 — (Yine) **dedi ki: «Benden şerefli kıldığın bu** (adam da) **kim oluyormuş, bana haber ver! Eğer beni kıyâmet gününe kadar gecikdirirsen, andolsun ki, onun zürriyetini, birazı müstesnâ olmak üzere, behemehal kendime bendederim».**

---

[54] Melekleri, Mesîhi, Uzeyri «Beyzâvî».

[55] Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî».

[56] Maksad «Âyât-i mukteriha» dır. Ya'nî kâfirlerin inâd ve ısrar ile ve kendi keyflerince istedikleri mu'cizelerdir ki bunlar gösterilib de îman edilmezse azâbı istiysaal ve helâk mukadder ve mu'tâddır. Cenâb-ı Hak Kureyş kavminin de Semud kavmi gibi îman etmeyeceğini biliyor, Resûli mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem de kemâl-i merhametinden ümmetinin öyle bir azâba uğramasını aslâ istemiyordu.

[57] Sana gönderdiğimiz âyetleri.

[58] Demin geçen «55» inci âyete bakınız. Çepçevre kuşatmakdan maksad ilim ve kudretinin herkesi ve her şey'i muhît olduğunu beyandır. Müşrikler de tamâmen kabza-i ilâhiyyededirler. O halde, Habîbim, hiç bir kimseden korkma «Celâleyn».

[59] Âyetde «Rü'yâ» kelimesi vârid olmuşdur. Bu «görmek» mâ'nasına gelen «Rü'yet» in, lûğaten ve aslen ayni ma'nâda ve «Büşrâ» veznindeki, benzeridir. Bu âyetde Mi'râc gecesindeki haarikul'âde temâşâlara işâret buyurulmaktadır. Bu temâşâlar gece vaaki' olduğu için «Rü'yâ» ile ifâde buyurulmuşdur.

[60] Cehennemin dibinde biteceği beyan buyurulan ve oraya has olan Zakkum ağacı «Celâleyn». Bakınız: «Es-saaffaat» sûresi, âyet: 62:67.

63 — (Allah da): **«(Def'ol) git[61], dedi, artık onlardan kim sana uyarsa şüphesiz ki cehennem hepinizin cezâsıdır, tastamam bir cezâ».**

64 — «Onların içinden gücünün yetdiği kimseleri sesinle yerinden oynat, onlara karşı süvârilerinle, piyâdelerinle yaygara çıkar, mallarına, evlâdlarına ortak ol[62]. Onlara va'd et»[63]. Şeytan (bu)! **Onlara bir aldatışdan başka ne va'd eder o?**

65 — «Benim gerçek kullarım (var ya.) **Senin onlar üzerinde hiç bir haakimiyyetin yokdur.** (Onlara) **vekîl olarak Rabbin yeter».**

66 — Rabbiniz, fazl (-u kerem) **inden** (nasıyb) **arayasınız diye, sizin için denizde gemileri yürütendir. Şübhe yok ki O sizi çok esirgeyicidir.**

67 — Denizde size bir sıkıntı değdiği zaman Ondan (Allahdan) **başka** (bütün) **tapdığınız kişiler gaaib olur** (gider. Yalınız Allahdan yardım istersiniz). **Fakat O, sizi kurtarıb karaya çıkarınca yine yüz çevirirsiniz. İnsan çok nankördür.**

68 — Onun kara tarafında sizi yere geçirmesinden[64], yahud üzerinize çakıllı bir (kasırga) **göndermesinden** (selâmetinize) **emîn mi oldunuz?** (Olmayın). **Sonra kendinize hiç bir vekîl bulamazsınız.**

69 — Yoksa Onun, sizi tekrar oraya (denize) **döndürüb de üstünüze kırıb büken bir fırtına yollamasına ve nihâyet yapdığınız nankörlük sebebiyle sizi boğmasına karşı emniyyete mi girdiniz?** (Bu suretde de) **yine bize karşı onun öcünü alacak bulamazsınız.**

70 — Andolsun ki biz Âdem oğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kılmışızdır[65]. Onlara karada, denizde taşıyacak (vaasıtalar) **verdik, onlara güzel güzel rızıklar verdik, onları yaratdığımızın bir çoğundan[66] cidden üstün kıldık.**

---

[61] Dilediğini yap «Beyzâvî».

[62] Mallarını haramdan kazandırmak, lâyık olmadığı yerlere sarf etdirmek, evlâdlarını zinâdan husule getirtmek, onları putların kulları tanıtmak, o suretle ad koydurmak, müşrik ve ahlâksız olarak yetişdirmelerini kolaylaşdırmak gibi vecihlerle «Beyzâvî».

[63] Düzme Tanrılarının kendilerine şefâat edecekleri, atalarının dîni doğru olduğu yolunda ilkaatda bulunmak, tuul-i emel ile tevbeyi unutdurmak gibi yalancı sözlerde ve va'dlerde bulun «Beyzâvî».

[64] Yahud: Karayı, siz üzerinde iken, çökertib yere batırmasından «Beyzâvî».

[65] Bu izzet ve şeref Âdem oğullarının güzel bir surete, çok olgun bir mizâca, mu'tedil bir kaamete mâlikiyyetlerinden, akl ile, nutk ile, okuyub yazma ile temâyüzlerinden, geçim vaasıtalarını bulabilmelerinden, san'atlara kaabiliyyetlerinden ve sâireden münbaısdır. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Her hayvan yiyeceğini eğilerek ağzıyle yer, insan ise yemeğini ağzına eliyle yükseltir» «Beyzâvî».

[66] Âyet-i kerîmedeki «Kesîr» den murad, cemî'dir. Cenâb-ı Hak insanı yaratdıklarının hepsinden üstün kılmışdır «Keşşaf». Allah Teaalâ katında mü'min meleklerden

سورة الإسراء ٢٨٨

وإذا مسكم الضر في البحر ضل من تدعون إلا إياه فلما نجاكم إلى البر أعرضتم وكان الإنسان كفورا ۝

أفأمنتم أن يخسف بكم جانب البر أو يرسل عليكم حاصبا ثم لا تجدوا لكم وكيلا ۝

أم أمنتم أن يعيدكم فيه تارة أخرى فيرسل عليكم قاصفا من الريح فيغرقكم بما كفرتم ثم لا تجدوا لكم علينا به تبيعا ۝

ولقد كرمنا بني آدم وحملناهم في البر والبحر ورزقناهم من الطيبات وفضلناهم على كثير ممن خلقنا تفضيلا ۝

يوم ندعوا كل أناس بإمامهم فمن أوتي كتابه بيمينه فأولئك يقرءون كتابهم ولا يظلمون فتيلا ۝

ومن كان في هذه أعمى فهو في الآخرة أعمى وأضل سبيلا ۝

وإن كادوا ليفتنونك عن الذي أوحينا إليك لتفتري علينا غيره وإذا لاتخذوك خليلا ۝

ولولا أن ثبتناك لقد كدت تركن إليهم شيئا قليلا ۝

إذا لأذقناك ضعف الحياة وضعف الممات ثم لا تجد لك علينا نصيرا ۝

وإن

الجزء الخامس عشر ٢٨٩

وإن كادوا ليستفزونك من الأرض ليخرجوك منها وإذا لا يلبثون خلافك إلا قليلا ۝

سنة من قد أرسلنا قبلك من رسلنا ولا تجد لسنتنا تحويلا ۝

أقم الصلاة لدلوك الشمس إلى غسق الليل وقرآن الفجر إن قرآن الفجر كان مشهودا ۝

ومن الليل فتهجد به نافلة لك عسى أن يبعثك ربك مقاما محمودا ۝

وقل رب أدخلني مدخل صدق وأخرجني مخرج صدق واجعل لي من لدنك سلطانا نصيرا ۝

وقل جاء الحق وزهق الباطل إن الباطل كان زهوقا ۝

وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنين ولا يزيد الظالمين إلا خسارا ۝

وإذا أنعمنا على الإنسان أعرض ونأى بجانبه وإذا مسه الشر كان يؤسا ۝

قل كل يعمل على شاكلته فربكم أعلم بمن هو أهدى سبيلا ۝

ويسألونك عن الروح قل الروح من أمر ربي وما أوتيتم من العلم إلا قليلا ۝

ولئن شئنا لنذهبن بالذي أوحينا إليك ثم لا تجد لك به علينا وكيلا ۝

71 — (Hatırla) **o gün** (ü) **ki insan sınıflarından her birini biz imanlarıyle**[67] **çağıracağız. Artık kimin kitabı sağından verilirse onlar kitablarını ,en küçük haksızlığa uğratılmaksızın** (kendileri) **okuyacaklardır.**

72 — Kim bu (dünyâ) **da kör olursa**[68] **o, âhiretde de kördür, yolca da daha şaşkındır.**

şereflidir. Sebebi de şudur: Meleklerde şehvetsiz akıl, hayvanlarda akılsız şehvet, insanlarda ise hem akıl, hem şehvet vardır. Binâen'aleyh kimin aklı şehvetine gaalib olursa o, meleklerden mükerremdir, kimin de şehveti aklına galebe ederse o, yalınız meleklerden değil, hayvanlardan da aşağıdır «Medârik». Mükerremlik cismânî ve ruhaanî olmak üzere iki nevi'dir: Cismanî olanı mü'mine de, kâfire de şâmildir. Ruhaanî olanı ise ancak Cenâb-ı Hakkın ikram etdiği nübüvvete, risâlete, velâyete, îman ve islâma hidâyete mazhar olan peyğamberlere, velîlere ve mü'min kullarına hasdır «Te'vîlât-ı Necmiyye».

[67] Rehberleriyle.

[68] Maksad ma'nevî körlükdür. Şu âyet-i kerîmede bu ma'nâ tasrıyh buyurulmuşdur: فانها لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التي في الصدور

73 — (Akıllarınca) **onlar sana vahy etdiğimizden başkasını uydurub bize** (atf ve) **iftirâ edesin diye seni bile hemen hemen fitneye düşürecekler, o takdîrde seni** (candan) **dost edineceklerdi**[69].

74 — **Eğer sana sebât vermiş olmasaydık, andolsun ki, sen onlara** (belki) **biraz meyl edecekdin.**

75 — **O takdîrde ise biz dirimin de katmerli, ölümün de katmerli** (acısını) **sana tatdıracakdık muhakkak. Sonra bize karşı kendin için hiç bir yardımcı da bulamayacakdın.**

76 — **Yakında seni, neredeyse, bu yerden çıkarmak için her halde rahatsız edecekler,** (fakat) **o takdîrde kendileri de arkandan pek az kalacaklardır.**

77 — (Biz bunu) **senden evvel gönderdiğimiz peyğamberler için de sünnet** (ve kaaide yapmışızdır)[70]. **Sen bizim sünnetimizde** (Habîbim) **hiç bir değişiklik bulmazsın.**

78 — **Güneşin** (zevâl vaktında) **kayması ânından gecenin kararmasına kadar güzelce namaz kıl**[71]. **Sabah namazını da** (öylece edâ et)[72]. **Çünkü sabah namazı şahidlidir**[73].

---

[69] Bu âyet-i celîle «Sakıyf oğulları» hakkında nâzil olmuşdur. Onlar Cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve selleme şöyle dediler: «Biz sana îman edeceğiz amma, Araba karşı iftihaar edebileceğimiz ba'zı müsâadeleri bize vermelisiniz. Bizden zekât alınmamalı, biz harbe iştirâk etmemeliyiz, namazlarda eğilib bükülmemeliyiz, fâiz alacaklarımızı tahsîl etmeliyiz, amma fâiz borclarımız afv olunmalıdır. Lât (adındaki putumuzu terk için) bize bir sene müsâade verilmelidir. Bizim vâdîmiz de Mekke gibi hurmetli sayılmalıdır. Eğer Arab sana niçin böyle yapdın derse Allah emretdi deyiver»! «Beyzâvî». Bu hususda başka rivâyetler de vardır.

[70] Peyğamberlerini aralarından çıkaran ümmetleri helâk etmek onlar hakkında Allâhın bir sünneti, bir âdeti, bir kaanunudur «Beyzâvî».

[71] Âyetdeki «Dülûk-üş şems» öğle ve ikindi namazlarını, «Ğasak-ıl leyl» de akşam ve yatsı namazlarını ifâde etmekdedir «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Ebüssüud».

[72] Asıldaki «Kur'ân-el fecr» den murad sabah namazıdır. «Zikr-i ba'z irâde-i aam» kabîlinden mecâzdır. Nitekim Cenâb-ı Hak muhtelif âyetlerde namazı onun rükünleri ve füilleri ile ifâde buyurmuşdur: « واركعوا مع الراكعين ـ ومن الليل فاسجد له ـ وسبحوه بكرة و صيلا ـ واذكر اسم ربك بكرة واصيلا ـ وبالاسحار هم يستغفرون » gibi «El-işâret-ü ilel îcâzi fî ba'dı envâ'il mecâz: Şeyh-ül islâm İzzeddîn Abd-ül Azîz bin Abd-üs Selâm». Burada «Kur'an» kıraat demekdir. Sabah namazının bu kelime ile beyanı o namazda kırâatin uzatılması lüzûmuna işâretdir. Nitekim sünnet-i seniyye de bu suretle vaaki'dir «Râzî».

[73] Gece melekleriyle gündüz melekleri sabah namazında imamın ardında toplanırlar. İmam namazı bitirince gece melekleri semâya yükselirler. Gündüz melekleri kalırlar (ya'nî o zamanda devr ve teslîm muâmelesi yaparlar). İşte sabah namazında her iki sınıf melâike toplandığı ve şehâdet etdiği için o namaza «Meşhûd» denilmişdir «Râzî, Beyzâvî, Ebüssüud».

79 — Gecenin bir kısmında da uyanıb, sırf sana mahsus fazla (bir ibâdet) **olmak üzere onunla** (Kur'ân ile) **gece namazı kıl. Umîd edebilirsin, Rabbin seni bir makaam-ı mahmuda**[74] **gönderecekdir.**

80 — Ve şöyle de: «Rabbim, beni sıdk (ve selâmet) **girdirilişi ile girdir. Sıdk** (ve selâmet) **çıkarışı ile çıkar**[75] **ve tarafından bana hakkıyle yardım edici bir huccet** (-i kaahire ve kudret-i kâmile) **ver».**

81 — De ki: «Hak geldi, baatıl zevâl buldu. Şübhesiz ki baatıl dâim zevâl bulucudur»[76].

---

[74] «Makaam-ı mahmud» dan murad, cümhûre göre, cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve sellemin yevm-i kıyâmetde haaiz olacağı şefâat makaamıdır ki orada evvelîn ve âhırîn kendisine minnetdâr olacaklardır. Yahud kendisine «Livâ-ül hamd» denilen sancağın verileceği makamdır «Celâleyn, Medârik, Beyzâvî, Râzî». Bir hadîs-i şerîf meâli: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme: «Makaam-ı mahmuud nedir?» diye sorulmuşdu. Buyurdu ki: «Cenâb-ı Hakkın kürsüsünden ineceği gündür — İmam Ahmed: İbni Mes'ud radıyallâhü anh». Resûli ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem o gün herkesin çırılçıplak, yalın ayak getirileceğini, evvelâ (İbrâhîm) aleyhisselâma, sonra da kendisine cennet libasları giydirileceğini beyan buyurdukdan sonra şunu söylemişdir: «Sonra Allâhın sağında bir makamda dikileceğim de orada bana evvelin ve âhırîn hep imrenecek». (İmam Vaahıdî), bu hadîsin Allâha cisim isnâd etmek esâsına dayandığı için fâsid olduğunu bir çok delillerle isbâta çalışmışsa da buna karşı (Dâri Kutnî) şu mısra'larla cevab vermişdir: «Hadîs-üş şefâati an Ahmede ilâ Ahmed-el Mustafa nüsnidühû, ve câe-l hadîsü bi ık' aadihî Alel'arşı eyzan ve lânechadüh». Tercemesi: «Şefâat hadisini (İmam Ahmed bin Hanbel) den tâ (Ahmed Mustafa) sallellâhü aleyhi ve selleme kadar isnad (senedleriyle ısbat) ediyoruz. Onun (yalınız Allâhın sağında dikileceği hakkında değil) arş üzerinde oturtulacağına dâir de hadîs vârid olmuşdur. Bunu inkâr etmiyoruz ya». Bu ve benzerleri müteşâbihâtdandır. Bunlar hakkında ulemâ iki kısma ayrılırlar: 1) Allâhın noksan sıfatlardan münezzeh olduğunu cezm ile berâber onlara olduğu gibi îman ve te'vîlini Cenâb-ı Hakka tefvıyz edenler (selef, mütekaddimîn). 2) Onları münâsib suretlerde te'vîl eyleyenler (müteahhirîn). İkinci kısım aalimler meselâ «Gecenin son üçde biri kaldığı zaman Allah dünyâ göğüne iner (Buhaarî: Ebu Hüreyre radıyallâhü anh)» meâlindeki hadîsde görülen «iner» e «Allâhın emri iner», «Kürsî» ye «Allâhın ilmi» ve sâire gibi te'villi ma'nâlar vermişler. Şunlarda, sapkın fırkalar haaric olmak üzere, bütün ehl-i sünnet müttefıkdır: «Allah cisim değildir. Cevher değildir. Araz değildir. Şekil ve suret saahibi değildir. Mahdut değildir. Ma'dud değildir. Ba'z değildir. Cüz' değildir. Mürekkep değildir. Mütenâhî değildir. Eşyâye müşâbih değildir. Keyfiyyet değildir. Zaman ve mekânla mukayyed değildir. Bunlara «Selbî sıfatlar» derler «Huccet-ullâh-il baaliğa tercemesi ve şerhı».

[75] Hicret-i seniyyeye işâretdir «Celâleyn». «Rabbim, namaza beni sıdk-u ihlâs ile sok, namazdan sıdk-u ihlâs ile çıkar», «Rabbim, bana her giriş ve çıkışda emin ve selâmet ver» «Râzî».

[76] «Buuharî» ve «Müslim» in (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anhden tahrîclerine göre Resûli ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem Mekkenin fethi günü Kâ'benin etrâfındaki «360» putu asasıyle iterken bu âyet-i kerîmeyi okumuşdur. Bu rivâyet de evvelki âyetin hicret-i seniyyeye işâret etmekde olduğuna bir delîldir.

82 — Biz Kur'andan peyderpey onu indiriyoruz ki (herbiri) **mü'minler için şifâ ve rahmetdir o[77]. Zaalimlerin ise o,** (maddî ve ma'nevî) **ziyanından başkasını artırmaz.**

83 — İnsana ni'met verdiğimiz zaman[78] (zikrullahdan) **yüz çevirip yan çizer. Ona şer[79] dokununca da pek ümidsiz olur[80].**

84 — De ki: «Her biri kendi aslî tabıy'atına göre hareket eder[81]. O halde kimin daha doğru yolda bulunduğunu Rabbin daha iyi bilicidir.

---

[77] Dînlerini doğrultmakda, ruhlarını güzelleşdirmekde bir devâ ve şifâ gibidir «Beyzâvî, Ebüssüud». Kur'an hem ruuhaanî marazlar, hem cismânî hastalıklar için şifâdır. Ruuhaanî hastalıklara şifâ olması zaahirdir. Çünkü o kabîl hastalıklar iki nevi'dir: 1) Baatıl i'tikadlar, 2) Fenâ huylar. Baatıl i'tikadların en fâsidi ilâhiyyatda, nübüvvetlerde; âhiret, kazaa ve kader mes'elelerinde olan bozgunlukdur. Kur'an işte bu metaalibde ve o bozuk mezhebleri ibtalde en doğru delîlleri muhtevîdir. Binâen'aleyh o, bu noktadan mahz-ı şifâdır. Fenâ huylara gelince: «Kur'ân-ı kerîm bütün bunların tafsıyllerini, onlardaki mefsedetlerin ta'rîflerini vermekle berâber bizi kâmil ve faazıl ahlâka da sevk ve irşâd etmekdedir. Demek, Kur'an bütün ruuhaanî ve ma'nevî hastalıklar için şifâdır. Şimdi cismânî hastalıklara gelelim: Kur'an ile teberrük cismânî hastalıkların da bir çoğunu izâle etmekdedir. Cümhûr-ı felâsife, ma'nâsı belirsiz bir takım tılsım ve azîymetlerin bile nice fâideler sağladığını ve nice zararları giderdiğini iddiâ ederlerken Allâhın celâlini, büyüklüğünü, mukarreb meleklerin yüksek mevkı'lerini, cin ve şeytanların kötülüklerini bize anlatan Kur'ân-ı kerîmin okunmasında dînî ve dünyevî bir çok fâidelerin husul bulacağını evleviyyetle kabul etmek lâzımdır. Bu söylediğimizi Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemden rivâyet olunan şu (meâldeki) hadîs-i şerîf de te'yîd etmektedir: «Kim Kur'an ile istişfâ (ya'nî ona tevessülen şifâ taleb) etmezse Allah ona şifâ vermesin» «Râzî».

[78] Sağlık ve bolluk gibi «Beyzâvî».

[79] Hastalık ve fakirlik gibi «Beyzâvî».

[80] Allâhın rahmetinden ümîdini keser «Beyzâvî».

[81] «Sebîlürreşad» mecmuasının «cild: 1 - numara: 2 - Mayıs 1948» nüshasında intişar eden bir yazımı buraya naklediyorum:

Bu kavl-i celîl «İsrâ» sûresinin «84» üncü âyetinin başındadır. Buna uyan şu meâllerdeki hadîsleri okuyalım:

1 — «Bir dağın yerinden kayıb gitdiğini işidirseniz inanın. Fakat bir adamın huyunda teğayyür haasıl olduğunu duyarsanız inanmayın. Çünkü o adam hangi tabîatda yaratıldıysa mutlakaa ona uyar (Bu hadîsi İmam Ahmed bin Hanbel «Müsned» inde Ebüdderdâ' radıyallâhü anhden tahrîc etmişdir).

2 — «Bir sahaabî Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme sordu: — Yâ Resûlellah, cennetlik olanlarla cehennemlik olanlar bu dünyâda bilinebilirler mi? Buyurdu ki: — Evet. Sahaabî tekrar sordu: — Öyleyse amel edenler neye böyle amel edib duruyorlar? Bunun üzerine şöyle buyurdu: — Herkes hangi kaabiliyyet ve tabîatda yaratıldıysa (yahud) kendisine hangi mizâc ve tabîatın icâbı kolaylaşdırıldıysa ona göre hareket eder». (Bu hadîsi «Buhaarî», İmran bin Husayn radıyallahü anhden tahrîc etmişdir).

85 — Sana «ruuh» u sorarlar[82]. De ki: «Ruuh, Rabbimin emri (cümlesi) ndendir. (Zâten) size az bir ilimden başkası verilmemişdir»[83].

Gerek mevzu' ittihaaz etdiğimiz bu âyetden, gerek misâl olarak yazdığımız şu iki hadisden anlaşıldığına göre ahlâkın değişmesine zaahiren imkân yokdur. Acabâ öyle mi? Öyledir de dînlerin, kitabların, peyğamberlerin ma'nâsı nedir? Dünyevî aamme nizaamını te'mine çalışan kaanunların, pedagojilerin ve sâirenin vaz'ı ve tatbıykı neden?

Evvelâ birinci hadîs meâlindeki «Teğayyür» ü ele alalım. Bu, «Ğayr» aslındandır, «Ğayr» in dilimizde karşılığı «başka, değil» dir. «Başkalaşdırmak, başkalaşdırılmak» la terceme etdiğimiz «tağyîr» ya bir şey'in suretini — zâtini değil — değişdirmekde, yahud bir şeyi' bir şey mukaabilinde değişdirmekde, trampa etmekde kullanılır. Birincisine misâl: «Dilimizin şiyvesini tağyîr etmemeli», ikincisine msâl: «Atı kısrakla değişdirdim» gibi Lisânımızda bu makamda «tağyîr» kullanılamaz. «Teğayyür» e gelince: Dilimizde «başkalaşmak» la ifâde etdiğimiz bu kelimede «aslın, zâtin, maahiyyetin değişmesi» ma'nâsı da vardır. Nitekim bizde de bir şâir şöyle demişdir:

Gelmez teğayyür aslına birdir hakıykatı,
Deryâda zaahir olan sad hezâr mevc.

İşte gerek âyet-i kerîmede, gerek hadîslerde değişmeyeceği beyan buyurulan şey bu asıldır, bu maahiyyetdir, bu kökdür.

Müslümanlığın üç büyük hedefi vardır: Temiz i'tikâd, iyi amel ve hareket, güzel huy. Birincisi ile ikinci, üçüncünün birer vesîlesi, üçüncü ise onların bir meyvesidir. Üçünün de İslâmda kaynağı dîndir. Hattâ diğer dînlerde de hemen öyle.

Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

1 — «Ben en güzel, en değerli, en yüksek huyları tamamlamak, ona çalışmak için gönderildim». (Bu hadîsi «Ahmed bin Hanbel, Haakim, Beyhekıy», Ebû Hüreyre radıyallâhü anhden tahrîc etmişlerdir).

2 — «Mîzâna konulacak (iyi amel) lerin en ağırı (en değerlisi) güzel huydur». (Bu hadîsi «Ebû Dâvud, Tirmizî», «Ebüdderdâ' radıyallâhü anhden tahrîc etmişlerdir).

3 — «Sizin îmanca en fazîletliniz ahlâkca en güzel olanınızdır». (Bu hadîsi «Taberânî» Ebû Ümâme radıyallâhü anhden tahrîc etmişdir).

4 — Cenâb-ı Hak Resûli ekremini «Şübhesiz ki sen en büyük, en fâzıl bir ahlâk saahibisin» («Kalem» sûresi, âyet: 4) diye öğmüş, mü'minlerin anası hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâ da «Onun ahlâkı (ahlâkının feyz kaynağı) Kur'an idi» buyurmuşdur. (Bu hadîsi «Müslim» Sa'd bin Hişâm hazretlerinden tahrîc etmişdir).

Bu hususda daha bir çok hadîsler ve âyetler vardır. Başdaki âyet ve hadîslere göre «şâkile, cibillet, tabîat» denilen ve kötü — bu günkü fennin de kabul etdiği vech ile — Nev'î suret» e, «İrsiyyet» e (atavizm'e), ıklîme ve sâireye dayanan ve bütün ferdlerde başka başka hususiyyetler gösteren «İlk maya» nın sökülüb atılmasına meydan yokdur. Nev'in «maddî suret» ini ele alalım: «Bir köpek maymun, bir maymun insan olamıyor. Nebâtları «fasıyle = familya» denilen nevi'lerinin umuumî hassalarından ne yapsak ayıramayız. Fakat insanların yakın ilgisi ve tatbıyk etdikleri çeşidli terbiye usulleri sâyesinde hayvanlarla nebatların bir çok yeni vasıflar kazandığını, o terbiyenin, emeklerini çok zaman boşa çıkarmadığını görüyoruz. Meselâ insan zekâsı dağın en vahşî bir hayvanını oynatıyor, köpeğe memleketin emniyyet işlerinden vazîfe ayırıyor, güvercini hevaî posta tatarlığında ve casuslukda kullanıyor. Yaban çiçeklerinden en nefîs tipler çıkarıyor, meyve-

86 — Andolsun sana vahy etdiğimizi de, dilersek, muhakkak gideriveririz[84]. Sonra bize karşı onu (geri getirmek için) **kendine bir vekîl de bulamazsın[85].**

---

lerin şekline, rengine, tadına şaşılacak yeni kıymetler, güzellikler veriyor, diğer mahsuller üzerinde de öylece ta'diller yapıyor.

Bununla berâber iş yalnız nebat ve hayvanlarla da kalmıyor, insan zekâsı bir anda dünyâyi başdan başa tufana boğacak olan o müdhiş ve çılgın selleri kanallara, mecralara sokuyor, onları adetâ akıllandırıyor. Suyu, buhaarı, ateşi cemi'yyetlere, san'atlara en fâideli ve verimli hizmetci yapıyoruz. Havada serserî dolaşan sesleri topluyor, dünyânın bir ucundan öbür ucuna naklediyor, en uzak mesâfelerden insanları konuşduruyor, hattâ birbirine gösteriyor, demire, çeliğe kanad verib uçuruyor...

Halbuki bütün bu dediklerimizin maahiyyetleri, tabîatleri, nev'î suretleri, kısaca asıl mayaları yerindedir, değişdirilemiyor, değişdirilmelerine de imkân yokdur. İşte tabîat üzerinde bu kadar açık bir haakimiyyeti kullanan insan oğludur, insan aklıdır, insan zekâsıdır. O halde terbiyenin binbir çeşidini kabule, yaratılışı bakımından, bütün varlıklardan ziyâde müsteid olan o aakıl insan oğlu, gerek kendisinin, gerek nev'inin ahlâkî «vasıf» larını değiştirmiye, ıslaah etmiye neden güc yetiremesin? Bu, o kadar bedîhidir ki her an onun sayısız örneklerini hem gözümüzle görüyoruz, hem şuurumuzla anlıyoruz. İşte âyet-i celîleden bizim anladığımız ma'nâ!

[82] Tenzîh ve teaalîye, ihbaara ve «sormak» ma'nâsına gelen süâle dâir olan fiiller ikinci mef'ulüne «An» harfiyle ulaşır.

[83] Bu âyet-i kerîmenin nüzûlü sebebi hakkındaki rivâyetler muhtelifdir: 1) (İmam Ahmed, Tirmizî, Neseî, Haakim, İbni Hıbban) ile diğer ba'zılarının rivâyet etdiklerine göre Kureyş müşrikleri Yahudilere baş vurub «Bize bir sorgu veriniz de şu adama (Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem) soralım» demişler. Onlar da «Ruuhu sorun» cevâbını vermişler. Bu süâl üzerine işbu âyet nâzil olmuş. (Bu rivâyete göre âyet Mekkede nâzil olmuşdur). 2) (İmam Buhaarî, Müslim) ile ba'zı muhaddisler (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anhin şöyle dediğini rivâyet etmişler: «Ben hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin maiyyetinde «Medîne» harâbelerinde (yahud tarlalarında) yürüyordum. O da hurma dalından bir asaaya dayanıyordu. O sırada bir kaç Yahudîye rastladı. Birbirleriyle şöyle konuşuyorlardı: — Şuna ruuhu sorun. — Hayır sormayın. (Olur ki) hoşlanmayacağınız bir cevab verir. Derken biri kalkıb: — Yâ Eb-el Kaasım, ruuh nedir? diye sordu. (Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem) sükût buyurdu. Ona şübhesiz vahy geliyor diyerek (yanından) kalkdım. (Vahy haali) sıyrılınca bu âyeti okudu». Bu rivâyete göre âyet-i kerîme Medîne'de nâzil olmuşdur. Ba'zıları bunun — biri «Mekke» de, öbürü de «Medîne» de olmak üzere — iki def'a nâzil olduğunu söylerler. 3) (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan gelen bir rivâyete göre nüzûl sebebi şudur: Kureyşîler «Yahudîler ehl-i kitabdır. Onların bilginlerinde sizde olmayan bilgiler vardır. Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) hakkındaki fikirlerini bir anlayın» diye (Nadr bin Haaris) le (Ukbe bin Muayt) ı Medîneye göndermişler. Bunlar bilginlere baş vurunca şu cevâbı almışlar: «Ona ashaab-ı kehf, Zülkarneyn vak'alarını ve bir de ruuhu sorun. Eğer hepsine cevab verir, yahud hepsi hakkında sükût ederse bilin ki peyğamber değildir. Kimine cevab verir, kimine vermezse şübhesiz peyğamberdir» demişler. Artık o iki mürahhas gelib sormuşlar, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «ashaab-ı kehf» ile «Zülkarneyn» hakkında (uzun) cevablar verdiği halde üçüncüsünü kısa ve kapalı geçmiş. O mürahhaslar da sorduklarına peşîman olarak dönüb gitmişler (Bizce bu rivâyetlerin üçü de doğrudur. Dış bakımdan göze çarpan şu ihtilâf süâl hâdisesinin tekerrür etmesinden ileri gelmiş olabilir).

Bu âyet-i kerîmedeki «Ruuh» dan maksad, ekseriyyetin fikrine göre, ferdânî bir

إلا رحمة من ربك إن فضله كان عليك كبيرا ۝ قل لئن
اجتمعت الإنس والجن على أن يأتوا بمثل هذا القرآن
لا يأتون بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيرا ۝ ولقد
صرفنا للناس في هذا القرآن من كل مثل فأبى أكثر الناس
إلا كفورا ۝ وقالوا لن نؤمن لك حتى تفجر لنا من الأرض
ينبوعا ۝ أو تكون لك جنة من نخيل وعنب فتفجر الأنهار
خلالها تفجيرا ۝ أو تسقط السماء كما زعمت علينا
كسفا أو تأتي بالله والملائكة قبيلا ۝ أو يكون لك
بيت من زخرف أو ترقى في السماء ولن نؤمن لرقيك حتى
تنزل علينا كتابا نقرؤه قل سبحان ربي هل كنت
إلا بشرا رسولا ۝ وما منع الناس أن يؤمنوا إذ
جاءهم الهدى إلا أن قالوا أبعث الله بشرا رسولا ۝
قل لو كان في الأرض ملائكة يمشون مطمئنين لنزلنا
عليهم من السماء ملكا رسولا ۝ قل كفى بالله شهيدا بيني
وبينكم إنه كان بعباده خبيرا بصيرا ۝

ومن

ومن يهد الله فهو المهتد ومن يضلل فلن تجد لهم أولياء
من دونه ونحشرهم يوم القيامة على وجوههم عميا وبكما وصما
مأواهم جهنم كلما خبت زدناهم سعيرا ۝ ذلك جزاؤهم
بأنهم كفروا بآياتنا وقالوا أإذا كنا عظاما ورفاتا
أإنا لمبعوثون خلقا جديدا ۝ أولم يروا أن الله الذي خلق
السماوات والأرض قادر على أن يخلق مثلهم وجعل لهم
أجلا لا ريب فيه فأبى الظالمون إلا كفورا ۝ قل لو أنتم
تملكون خزائن رحمة ربي إذا لأمسكتم خشية الإنفاق
وكان الإنسان قتورا ۝ ولقد آتينا موسى تسع آيات
بينات فاسأل بني إسرائيل إذ جاءهم فقال له فرعون إني
لأظنك يا موسى مسحورا ۝ قال لقد علمت ما أنزل هؤلاء
إلا رب السماوات والأرض بصائر وإني لأظنك يا فرعون
مثبورا ۝ فأراد أن يستفزهم من الأرض فأغرقناه
ومن معه جميعا ۝ وقلنا من بعده لبني إسرائيل اسكنوا
الأرض فإذا جاء وعد الآخرة جئنا بكم لفيفا ۝

١٩

87 — Ancak Rabbinden olan bir rahmetdir (ki onu ibkaa etmişdir)[86]. **Hakıykat, Onun, senin üzerindeki fazl** (-u keremi) **büyükdür.**

---

maahiyyet, Rabbânî bir nefha olan «Ruh-ı insânî» dir. Fakat bazıları da şöyle demişler: 1) (Sa'lebî) diyor ki: «(Hasanı Basrî, Katâde), sorulan o ruuhun «Cebrâil» aleyhisselâm olduğunu söylemişlerdir». 2) Hazreti (Ali) radıyallâhü anh onun «Ruuh» adında büyük bir melek olduğunu zikretmiş. 3) (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan: «O, meleklerden bir nevi'dir. Allah onu Âdem oğulları suretinde yaratdı. Elleri, ayakları, başı vardır». (İmam Mücâhid, Ebû Saalih, A'meş) den de bu vech ile rivâyet edilmiş. 4) (Ebû İshaak-ı Sa'lebî), (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anhden mevkuufen şöyle nakletmiş: «Ruuh göklerden, yerden, dağlardan, bütün meleklerden büyük bir melekdir. Yeri dördüncü gökdedir. Her gün on iki bin def'a Cenâb-ı Hakkı tesbîh ve tenzîh eder. Onun her bir tesbîhinden bir melek yaratılır. Kıyâmet günü o, yalnız başına bir saf, diğer melekler de arkasından bir saf olarak gelirler (Bu nakil üçüncü rivâyete pek yakındır). 5) (Hasanı Basrî, Katâde) nin (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan şu yolda da rivayetleri vardır: «O, kadir gecesinde inen meleklerin en büyüğü ve ulusu bir melekdir. Elindeki uzun sancağını o gece Kâ'benin önüne diker...». 6) Saîd bin Cübeyr) den: «Allah, ruhdan büyük bir şey yaratmadı. Hilkati melek, yüzü insandır. Kıyâmet günü arşın sağında durur, melekler de onun bir safı olarak birlikde bulunurlar. Yetmiş perdenin yanında Allâha en yakın olan odur. Tevhid erbâbına

88 — De ki: «Andolsun, ins-ü cin şu Kur'ânın benzerini (meydana) **getirmeleri için bir araya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar, yine onun benzerini getiremezler».**

89 — Şânıma andolsun ki biz bu Kur'anda insanlar için her ma'nâdan nice türlüsünü açıklamışızdır. İnsanlardan pek çoğu ise ille gâvurlukda ayak dirediler.

90 — «Biz, dediler, sana kat'iyyen inanmayız. Tâki bizim için şu yerden bir pınar akıtasın».

91 — «Yahud senin hurmalık (lar) **dan, üzümlük** (ler) **den bir bağçen olsun da aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtasın.»**

şefâat edenlerdendir. Onunla melekler arasında nurdan perde olmasaydı göklerdekiler onun nurundan yanarlardı (Bu da «3 ve 4» üncü rivâyetlere yakındır). 7) Bu âyetdeki «Ruuh» dan murad Kur'andır. Müşrikler «Yâ Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) bu Kur'ânı sana kim getiriyor?» diye sordular. Allah da onun kendi katından olduğunu beyan buyurdu. Telhıysen «Umde-tül Kaarî».

«Emr» e gelince: Buna ba'zı müfessirler Türkcemizdeki «Buyuruk» kelimesinin karşılığı olmak üzere tefsîr etmişler, binâen'aleyh hayaatın başlangıcı olub, tekvînî, ibdâ'î ya'nî Allâhın «Kün = Ol» emriyle vücûda gelivermiş bir şey bulunduğunu söylemişler, ba'zıları da «Umuur» un müfredi olmak üzere «Fiil = İş» ma'nâsına geldiğine kaani' olmuşlar.

Bir çok aalimler ruuhun mâhiyyetine âid ilmi Cenâb-ı Hakka tevdi' ile iktifâ etmişler, bu hususda söz söylemekden men' edildiklerine inânmışlar. «Avaarif-ül meaarif» saahibi der ki: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem ruh ve onun mâhiyyeti hakkında — kendisi bir ilim ma'deni, bir hikmet menbaı olduğu halde — Allâhın emr ve vahyiyle bir şey söylememiş. Buna rağmen başkalarının ona dalması nasıl câiz görülür»? «Vaakıaa şerîatlere mütemessik olanlardan kimi nazar ve istidlâl ile, kimi de zevk ve vecd ile ruhdan bahsetdiler. Sufîler de buna dâir hayli sözler söylediler. Fakat bu babda en lâyık olan sükûtdur, nebiyy sallellâhü aleyhi ve sellemin edebiyle edeblenmekdir - İmam Gazâlî». (Cüneydi Bağdâdî) de şöyle demiş: «Ruuhun ilmini Allah kendisine ayırmış. Onun hakkında var olandan başkasını söylemek câiz değil», Mevlânâ Celâleddîn-i Ruumî) kuddise sirrüh şöyle diyor:

«Ten zicân-ü can ziten mestûr nist,
Lîk kesrâ dîd can destûr nist»

Tercemesi: «Vaakıâ ten ruuhdan, ruuh tenden gizli kalmış değildir. Lâkin ruuhu görebilmek için kimseye izin verilmemişdir».

Âyet-i kerîmenin meâlindeki «az bir ilim», Cenâb-ı Hakkın her şey'i muhıyt olan ilmine nisbetledir «Celâleyn». «Ruuh bilgisinin tarihçesi», bizim «Huccet-ul lâh-il baaliğâ» tercememizin notlarında alettafsıyl îzâh edilmişdir. Cenâb-ı Hakkın onun da tab'ına imkân ve sıhhatla ömür ihsân buyurmasına okuyucularımızın düâ etmeleri niyâz-ı mahsusumuzdur. Bakınız: «El-kadr sûresi», «âyet: 4, not — «En-nebe' sûresi», âyet: 38, not: 40.

[84] Mushaflardan ve sîynetlerden silib götürünüz «Beyzâvî».

[85] «Beyzâvî».

[86] Kur'ânın kıyâmete kadar bekaasına ve mahfuzıyyetine bir işâretdir «Beyzâvî».

92 — «Yahud iddia etdiğin gibi[87] gök yüzünü üstümüze parça parça düşüresin veya Allahı ve melekleri kefil[88] getiresin».

93 — «Yahud altından bir evin olsun, yahud semâya çıkasın. Ona çıkdığına da aslâ inanmayız al Tâki üstümüze okuyacağımız bir kitab indiresin»! (Şöyle) de: «Rabbimin şaanı yücedir. Ben (Allâhın) resûl (ü) bir beşerden başkası mıyım ki»[89]?

94 — İnsanların — kendilerine hidâyet (rehberi) geldiği zaman îman etmelerini «Allah bir beşeri mi peyğamber gönderdi?» demelerinden başka bir şey men' etmedi.

95 — De ki: «Eğer (yüzün) de (insanlar gibi) sâkin sâkin yürüyen melekler olsaydı biz ancak onlara gökden melek bir peyğamber gönderirdik».

96 — De ki: «Benimle sizin aranızda hakıykî şâhid olarak Allah yeter. Çünkü O, kullarının (her şey'inden) cidden haberdârdır, kemâliyle görendir[90]».

97 — Allah kime hidâyet (nasıyb) ederse işte o, doğru yolu bulmuşdur. Kimi de şaşırırsa artık bunlar için Ondan başka aslâ yardımcılar bulamazsın. Biz onları kıyâmet günü körler, dilsizler, sağırlar olarak yüzükoyun haşredeceğiz. Onların varacağı yer cehennemdir ki ateşi yavaşladıkca biz onun alevini artırırız.

98 — Bu, onların cezâsıdır. Çünkü, onlar âyetlerimizi tanımayarak kâfir oldular, «Bir yığın kemik ve kırıntı olunca mı, hakıykaten biz mi yeni bir yaratılışla diriltilecekmişiz?» dediler.

99 — Onlar gözleri ve yeri yaratan Allâhın kendileri gibilerini de yaratmıya kaadir olduğunu görmediler mi[91]? (Allah) onlar için bir ecel ta'yîn etdi ki onda hiç şübhe yokdur[92]. Böyle iken zaalimler ancak gâvurlukda ayak dayamışdır.

---

[87] Şu âyete işâretdir: ان نشأ نخسف بهم الارض او نسقط عليهم كسفاً من السماء «Medârik».

[88] İddiânın doğruluğuna şâhid... «Medârik».

[89] Peyğamberler ancak Allâhın ızhaarına müsâade etdiği mu'cizeleri, kullarının hallerine mülâyim olduğu vech ile, gösterirler «Beyzâvi».

[90] Onların dış ve iç hallerini bilir de ona göre cezâlarını verir. Bu âyetde Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme tesliyet, kâfirlere tehdîd vardır «Beyzâvî».

[91] Bilmiyorlar mı? «Beyzâvî».

[92] Ecelden mürad ölümlerinden evvel, yahud kıyâmet günü başlarına gelecek olan azâbın vaktıdır «Haazin».

100 — De ki: «Rabbimin rahmet hazînelerine siz mâlik olsaydınız o zaman harcama (kdan tükenir) **korkusuyla muhakkak cimrilik ederdiniz». Çok cimridir insan!**

101 — Andolsun ki biz Musâya açık açık dokuz âyet[93] verdik. İşte İsrâil oğullarına sor: O, bunlara geldiği vakıt Fir'avn ona: «Musâ, ben seni herhalde büyülenmiş sanıyorum» demişdi.

102 — O da: «Andolsun, dedi, bunları (her biri basıyretle görülecek) **birer ibret olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başkasının indirmediğini bilmişsindir. Ben de, Fir'avn, seni herhalde helâk edilmiş sanıyorum».**

103 — Derken onları o yerden sürüb çıkarmak istedi. Biz de hem kendisini, hem maiyyetindekileri, topdan suda boğuverdik.

104 — Arkasından da İsrâîl oğullarına (şöyle) **dedik:** (Haydin), **o yerde siz oturun. Sonra âhıret va'di geldiği vakıt onları da, sizi de bir araya getireceğiz[94]».**

105 — Biz o (Kur'ânı) **hak olarak indirdik ve o, hak olarak indi. Seni de** (sevâbın) **bir müjdeci** (sin) **den,** (azâbın) **bir haberci** (sin) **den başka bir** (sıfatla) **göndermedik.**

106 — Biz onu bir Kur'an olmak üzere (âyet âyet) **ayırdık ki insanlara karşı, dura dura** (ağır ağır, dâne dâne) **okuyasın[95]. Biz onu tedrîcen indirdik.**

107 — De ki: «Ona ister îman edin, ister îman etmeyin[96]. Çünkü bun-

---

[93] Bu «âyet» ler (İbni Abbas) radıyallahü anhümâya göre şunlardır: Asaa, yed-i beyzaa, çekirge, ekin biti, kurbağa, kan, taş, deniz, «Tur» un İsrâil oğullarını korkutması. Ba'zılarına göre de şu ilâhî emirlerdir: Allaha eş koşmayın, haksız adam öldürmeyin, zinâ etmeyin, faaiz yemeyin, sihir yapmayın, hüküm saahibine karşı müzevvirlikde bulunmayın, isrâfa sapmayın; namuslu kadınları lekelemeyin, muhaarebeden kaçmayın «Beyzâvî, Medârik».

[94] Muhtelit olarak. Sonra aranızda hükmünüzü vereceğiz. Saîdlerle şakıyleri (ya'nî cennetlik olanlarla cehennemlik olanları) ayıracağız «Beyzâvî».

[95] Ve bu suretle haafızalara kolayca yerleşsin, anlaşılmasına daha çok yardım edilmiş olsun «Beyzâvî».

[96] Çünkü ne Ona inanmanız Onun kemâlini artırır, ne de inkâr etmeniz Ona bir noksanlık getirir «Beyzâvî».

وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝ وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ۝ قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ۝ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ۝ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۝ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ۝ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ۝

سورة الكهف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝ قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ۝ مَاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ۝ وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۝

مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ۝ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا ۝ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۝ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ۝ أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا ۝ إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ۝ فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ۝ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ۝ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ۝ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَٰهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا ۝ هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝

dan evvel ilim verilmiş olanlar bile kendilerine karşı o tilâvet olununca çenelerinin üstüne (yüzü koyun) **kapanarak secde ediyorlar[97]».**

108 — Ve: «Rabbimizi tenzîh ederiz. Hakıykat, Rabbimizin va'di kat'iyyen fi'le çıkarılmışdır» diyorlar.

109 — Ağlayarak çeneleri üstüne (yüzü koyun) **kapanıyorlar ve bu[98], onlara derin saygısını[99] artırıyor.**

---

[97] Kur'ânın nüzûlünden evvel kendilerine ilim verilmiş olanlar, kütüb-i sâbıkayı okuyub vahyin ne olduğunu, peyğamberliğin alâmetlerini öğrenmiş, hak ile baatılı ayırd edecek bir kudrete mâlik bulunmuş, yahud senin sıfatlarını o kitablarda görüb anlamış olan bilginlerdir «Beyzâvî».

[98] Kur'ânı dinlemeleri de «Beyzâvî».

[99] Allâha olan ilimlerini, yakıynlerini «Beyzâvî». Kalblerinin yumuşamasını «Medârik». Bu âyet secde âyetidir.

110 — De ki: «Gerek Allah diye (ad verib) **çağırın, gerek Rahman diye** (habîbim) (ad verib) **çağırın, hangisi ile çağırırsanız nihâyet en güzel isimler Onundur[100]». Namazında pek bağırma, sesini o kadar kısma da[101]. İkisinin arası bir yol tut.**

111 — (Şöyle) **de: «Evlâd edinmeyen, mülk** (ün) **de hiç bir ortağı olmayan, züll** (-ü aciz) **den nâşî yardımcıya da** (ihtiyâcı) **bulunmayan Allâha hamd olsun». Onu büyük bil, büyüklükle an.**

---

[100] Bu âyet-i kerîmedeki «Düâ» dan murad isim vermekdir «Beyzâvî, Medârik, Haazin». Sebeb-i nüzûlü şudur: Müşrikler Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellemin «Yâ Allah, yâ Rahman» dediğini işitmişler, bunun üzerine: «O hem bizi iki Tanrı edinmekden men'ediyor, hem kendisi iki Tanrı tanıyor» diye mırıldanmışlardı. Cenâb-ı Hak bu her iki lâfzın da, hattâ diğer bütün «Esmâ'-i husnâ» nın da bir olan Allâhın müteaddid isimlerinden bulunduğunu bu âyetiyle açıklamışdır «Beyzâvî, Medârik».

[101] Tekbir al. (İmam Ahmed) in (Muazz-i Cüheni) radıyallâhü anhden rivâyetine göre Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem bu âyet-i kerîmeye «Âyet-ül izz» tesmiye buyurmuşdur «Celâleyn». Resûl-i müfahham sallellâhü aleyhi ve sellem «Abd-ül Muttalib» evlâdları söz söyleyib anlamıya başladıkları zaman onlara evvelâ bu âyeti ta'lîm buyururdu «Beyzâvî, Medârik». «Bakınız: «Yunus sûresi, âyet: 31».

«18» inci SÛRE

«EL-KEHF» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 : 4 — (Kâfirleri) **cânib** (-i ilâhîsi) **nden en çetin bir azâb ile korkutmak, güzel güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunan mü'minlere de içinde ebedî kalacakları güzel bir ecr** (ve mükâfat) **ı[2] müjdelemek,** (hele) **«Allah evlâd edindi» diyenlere ma'ruz kalacakları kötü aakıbetleri haber vermek[3] için, kendisinde hiç bir eğrilik yapmadığı[4], o dosdoğru[5] kitâbı** (Kur'ânı) **kulu** (Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellem) **üzerine indiren Allâha hamd olsun[6].**

5 — Ne onların[7], ne atalarının buna dâir[8] hiç bir ilgisi yokdur. Ağızlarından çıkan söz ne büyük! Onlar yalandan başkasını söylemezler.

6 — Demek, bu söze (Kur'âna) **inanmazlarsa bir üzüntü duyarak arkalarından kendini aadetâ tüketeceksin[9]!**

---

[1] Bu sûre-i celîle Mekkede nâzil olmuşdur. Ba'zılarına göre «28» inci âyet Medenîdir. Tamâmı «110» âyetdir.

[2] Cenneti «Beyzâvî, Celâleyn».

[3] Bunun tekerrürü küfürlerin büyüklüğündendir «Beyzâvî».

[4] Ne lâfzında bir bozukluk, ne ma'nâsında bir tezad yapmadığı, yahud cânib-i ilâhîsine da'vetden aslâ inhıraf etdirmediği «Beyzâvî». Bu âyetdeki «Lehû», «Fîhi» ma'nâsınadır «Celâleyn».

[5] İfrat ve tefrıytden âzâde, mu'tedil, yahud mesâlih-ı ibâdı takvîm ve tanzim eden «Beyzâvî».

[6] Çünkü Kur'an Cenâb-ı Hakkın en büyük ni'metidir. Çünkü kullarının kemâlini sağlayan hukümlere o kılavuzluk ediyor, dünyâ ve âhıretin salâh ve seaadetleri o sâyede nizaamını buluyor «Beyzâvî».

[7] «Allâhın evlâdı var» diyenlerin «Beyzâvî». Cenâb-ı Hakka evlâd nisbet eden taaife üçdür: 1) «Melekler Allâhın kızlarıdır» diyen Arab kâfirleri, 2) «Mesîh İsâ Allâhın oğludur» diyen Nasraanîler, 3) «Uzeyr Allâhın oğludur» diyen Yahudîler «Râzî».

[8] O evlâda dâir «Beyzâvî». O söze dâir «Celâleyn».

[9] Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme karşı ilâhî bir tesliyet ve ikram ifâde eden âyetlerdendir. «Şüarâ'» sûresindeki « لعلك باخع نفسك الا يكونوا مؤمنين » ve «Hıcr» sûresindeki « ولقد نعلم انك يضيق صدرك بما يقولون. » âyetleri ve benzerleri de bu kabîldendir. Bu âyet-i kerîmede görülen «Hadîs» Kur'an ma'nâsınadır: « ومن اصدق من الله حديثا » - âyet.

7 — Biz yer üzerinde olan şeylere, onlara mahsus, birer zînet verdik, (insanların) **hangisinin ameli daha güzel, onları imtihan edelim diye.**

8 — Bununla berâber biz onun üstünde olan şeyleri elbet kupkuru bir toprak yapanlarız.

9 — (Habîbim) **sen, bizim âyetlerimiz içinde** (yalınız) **Kehf ve Rakıym yârânının ibrete şâyan olduklarını mı sandın?**[10] (öyle değil)[11].

---

[10] Cenâb-ı Hak küllî âyetlerinden olmak üzere yeri sayılamayacak bunca nevi'lerle tezyîn etdiğini, sonra ise bunları izâle ve kupkuru bir toprak haaline kalb edeceğini beyan etmek suretiyle «Ashaab-ı kehf» hikâyesinin bunların yanında ehemmiyyete şâyan bile olmadığına işâret buyurmakdadır «Beyzâvî». (Bakınız: «El-isrâ'» sûresi, âyet: 85 - not: 79 - «Kehf» dağda bulunan geniş mağara demekdir. Küçüğüne «Ğar» denilir. «Rakıym» e gelince: (Iklime) nin (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyetine göre müşârün ileyh «Kur'anda ne varsa hepsini biliyorum. Ancak «Ğıslîn, Hanân, Eyvâh, Rakıym müstesnâ» demişdir. Müşârün ileyhden Rakıym sorulmuş. Demiş ki: «(Kâ'b), onun ashaab-ı kehfin bırakıb çıkdığı kasaba olduğunu zu'm etmişdir». (Süddî) nin kavli de budur. (Saîd bin Cübeyr, Mücâhid) rivâyetlerine nazaran o, taşdan bir levhadır. Ba'zılarınca da kurşun levhadır. Onda ashaab-ı kehfin isimleri ve kasabaları yazılı ve o mağaranın kapısında asılı idi». Bu söz meaanî erbâbınca da râçihdir. Çünkü «Rakıym», yazmak mâ'nâsına gelen «Rakm», dandır ki «yazılmış» demekdir. Kur'andaki «Kitâbün merkum» gibi «Râzî». «Rakıym», ashaab-ı kehfin isimleri, nesebleri yazılı olan bir levha (kitâbe) dir «Celâleyn». Ashaab-ı kehfin isimleri ve kasabaları yazılı olan bu levha mağaranın kapısı üzerine sonradan konulmuşdu. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan gelen (diğer) bir rivâyete göre, «Rakıym» ashaab-ı kehfin içinde bulunduğu vâdînin ismidir. Ba'zılarına göre o mağarayı ihtivâ eden dağın adıdır «Haazin». «Rakıym» ashaab-ı kehfin saklandığı mağaranın bulunduğu dağın, ya vâdînin, ya memleketlerinin, ya köpeklerinin adıdır. «Rakıym». Ashaab-ı kehfin isimleri yazılı ve mağara kapısına asılı kurşun bir levhadır «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

Ba'zılarına göre ashaba-ı rakıym, ashaab-ı kehfden ayrı üç zâtdir. Bunlar çok şiddetli bir yağmurdan korunmak için bir mağaraya girmişlerdi. Seller onun kapısını büyük bir taşla tıkamışdı. İçeride havasız ve ziyâsız kalmışlardı. Nihâyet her biri hayaatında yaptığı en iyi amel ve hareketi yâd ile Cenâb-ı Hakka düaa ve ilticâ etdiği için hepsi selâmete ermişdir. «Buhaarî, Müslim» de bu kısa tafsıylen îzâh edilmişdir «Beyzâvî, Ebüssüud» («Beyzâvî», o üç zâtin yapdıkları en iyi amel ve hareketlerin nelerden ibâret olduğunu da tasrıyh ve îzâh etmişdir. Fakat aacizinizce bu kıssa ile ashaab-ı kehf kıssasının bir münâsebeti yokdur. En iyi tefsir «Celâleyn» in müstakıllen verdiği ve diğer müfessirlerin de iştirâk etdikleri manâdır, yanî «Rakıym» kitâbe demekdir. Bu kitâbenin bu gün mevcud olmaması esâsen yok olduğuna delîl sayılamaz. İhtimal zaayi olmuşdur. İyi teharriyât ve hafriyyât ile bir gün elde edilmesi de muhtemeldir. Allah-ü a'lem.)

[11] Âyet-i kerîmenin başındaki «Em» edâtı burada «Bel» ma'nâsınadır ve cümle, inkârî istifham cümlesidir «Beyzâvî».

10 — **O zaman o genc yeğitler mağaraya sığınmış** (lar) **dı da: «Ey Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet ver ve işimizden bizim için bir muvaffakıyyet hazırla» demişlerdi.**

11 — **Bunun üzerine biz nice yıllar mağarada onların kulaklarına** (perde) **vurduk**[12].

12 — **Sonra da onları uyandırdık**[13], **iki zümreden hangisi bekledikleri gayeyi daha iyi** (zabt ve) **hesâb edicidir, ayırd edelim diye.**

13 — (Şimdi) **sana onların kıssasını, hakıykatı vech ile, anlatalım: Doğrusu onlar Rablerine îman eden genc yeğitlerdi. Biz de onların hidâyetini artırmışdık.**

14, 15 — **Ve** (zaalim hükümdârın önünde) **dikilib de: «Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir. Biz ondan başkasına Tanrı demeyiz.** (Dersek) **o halde, andolsun ki, hakıykatden uzaklaşmış oluruz. Şunlar, şu bizim kavmimiz Ondan** (Allahdan) **başka Tanrılar edindiler. Bunların üzerine baari açık bir bürhan getirselerdi ya. Artık Allaha karşı yalan yere iftirâ edenlerden daha zaalim kimdir?» dedikleri zaman onların kalblerini** (sabr ve sebât ile tamâmen Hakka) **bağlamışdık.**

16 — (Birbirine şöyle demişlerdi:) **«Mâdem ki siz onlardan ve Allahdan başka tapmakda olduklarından ayrıldınız, o halde mağaraya** (çekilib) **sığının ki Rabbiniz size rahmetinden genişlik versin, işinizden de size fâide hazırlasın».**

17 — (Onlara baksaydın) **görürdün ki güneş doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına yönelir, batdığı vakıt da onların sol yanını kesib giderdi. Kendileri ise oranın geniş bir yerinde idiler. Bu**[14], **Allâhın âyetlerindendir. Allah kime hidâyet ederse o, doğru yola erdirilmiş, kimi de şaşırırsa artık onun için hiç bir zaman irşad edici bir yâr bulamazsın.**

18 — **Sen onları uyanık kimseler sanırsın. Halbuki onlar uyuyanlardır. Biz onları** (gâh) **sağ yanına,** (gâh) **sol yanına çeviriyorduk. Köpekleri de** (mağaranın) **giriş yerinde iki kolunu** (ayağını) **uzat** (ıb yat) **makda idi. Uzerlerine tırmanıb da** (hallerini bir) **görseydin mutlakaa onlardan yüz çevirir, kaçardın ve her halde için onlardan korku ile dolardı.**

19 — **Bunun gibi**[15] **onları aralarında soruşsunlar diye**[16] **uyandırdık da, içlerinden bir sözcü dedi ki: «Ne kadar eğleşdiniz»?.** (Ba'zıları) **«Bir**

---

[12] Ya'ni yıllarca tam bir sükûn içinde uyutduk «Beyzâvî».

[13] «Beyzâvî, Celâleyn».

[14] Ashaab-ı kehfin haal ve şânı, onların mağaraya girişi, yahud onların kıssalarını haber verişin... «Beyzâvî».

[15] Bir âyet, bir ibret olmak üzere uyutduğumuz gibi yine kemâl-i kudretimize dâl bir âyet olmak üzere... «Beyzâvî».

سورة الكهف

وإذ اعتزلتموهم وما يعبدون إلا الله فأووا إلى الكهف
ينشر لكم ربكم من رحمته ويهيئ لكم من أمركم مرفقا ۝
وترى الشمس إذا طلعت تزاور عن كهفهم ذات اليمين
وإذا غربت تقرضهم ذات الشمال وهم في فجوة منه
ذلك من آيات الله من يهد الله فهو المهتد ومن يضلل
فلن تجد له وليا مرشدا ۝ وتحسبهم أيقاظا وهم
رقود ونقلبهم ذات اليمين وذات الشمال وكلبهم
باسط ذراعيه بالوصيد لو اطلعت عليهم لوليت
منهم فرارا ولملئت منهم رعبا ۝ وكذلك بعثناهم
ليتساءلوا بينهم قال قائل منهم كم لبثتم قالوا لبثنا
يوما أو بعض يوم قالوا ربكم أعلم بما لبثتم فابعثوا
أحدكم بورقكم هذه إلى المدينة فلينظر أيها أزكى
طعاما فليأتكم برزق منه وليتلطف ولا يشعرن
بكم أحدا ۝ إنهم إن يظهروا عليكم يرجموكم
أو يعيدوكم في ملتهم ولن تفلحوا إذا أبدا ۝

وكذلك

الجزء الخامس عشر

وكذلك أعثرنا عليهم ليعلموا أن وعد الله حق وأن الساعة
لا ريب فيها إذ يتنازعون بينهم أمرهم فقالوا ابنوا
عليهم بنيانا ربهم أعلم بهم قال الذين غلبوا على أمرهم
لنتخذن عليهم مسجدا ۝ سيقولون ثلاثة رابعهم
كلبهم ويقولون خمسة سادسهم كلبهم رجما بالغيب
ويقولون سبعة وثامنهم كلبهم قل ربي أعلم بعدتهم
ما يعلمهم إلا قليل فلا تمار فيهم إلا مراء ظاهرا
ولا تستفت فيهم منهم أحدا ۝ ولا تقولن لشيء إني
فاعل ذلك غدا ۝ إلا أن يشاء الله واذكر ربك إذا نسيت
وقل عسى أن يهدين ربي لأقرب من هذا رشدا ۝
ولبثوا في كهفهم ثلاث مائة سنين وازدادوا تسعا
۝ قل الله أعلم بما لبثوا له غيب السماوات والأرض
أبصر به وأسمع ما لهم من دونه من ولي ولا يشرك
في حكمه أحدا ۝ واتل ما أوحي إليك من كتاب ربك
لا مبدل لكلماته ولن تجد من دونه ملتحدا ۝

gün, yahud bir günün bir parçasında eğleşdik» dediler. (Diğerleri de) **«Ne kadar eğlendiğinizi Rabbiniz daha iyi bilendir. Şimdi siz birinizi bu gümüş para ile şehre[17] gönderin de baksın, onun hangi yiyeceği daha temizse[18] ondan size bir rızık getirsin. Çok nâzik hareket etsin, sizi hiç bir kimseye sakın hissettirmesin» dediler.**

20 — «Çünkü onlar size galebe ederlerse sizi ya taşla öldürürler, yahud sizi (zorla) **kendi dînlerine döndürürler. Bu takdîrde ise ebedî felâh bulmazsınız».**

---

[16] Birbiriyle soruşup hallerini ve Allâhın kendilerine ne yapdığını öğrensinler de Cenâb-ı Hakkın kemâl-i kudretine olan yakıynleri artsın, öldükden sonra dirilmenin ne olduğu nümûnesini görsünler, Hakkın kendilerine olan ni'metlerine şükretsinler diye «Beyzâvî».

[17] «Tarsus» şehrine «Beyzâvî, Celâleyn».

[18] Daha halâl, daha güzel, daha bol, daha ucuz ise «Beyzâvî». O şehrin hangi yiyecekleri daha halâl ise «Celâleyn».

21 — **Böylece** (kullarımızı ve mü'minleri)[19] **onlar** (ın ahvaaline) **muttali' kıldık ki Allâhın** (tekrar dirilteceğine dâir olan)[20] **va'dinin şübhesiz bir hak olduğunu, kıyâmet** (in vukuunda) **da hiç bir şübhe bulunmadığını bilmiş olsunlar. O sırada onlar, bunların işini aralarında niza'laşıyorlardı**[21]. **Bunun üzerine «Onların etrâfına**[22] **bir binâ yapın**[23]**» dediler. Rabları onları daha iyi bilendir. Onların işine gaalib** (ve vaakıf) **olanlar**[24] **ise: «Mutlakaa yanlarında bir mescid edineceğiz» dedi** (ler)[25].

22 — «(Sayıları) **üçdür, dördüncüleri köpekleridir» diyecekler**[26], **«Beşdir, altıncıları köpekleridir» diyecekler**[27]. (İkisi de) **gaybı taşlamakdır. «Yedidir sekizincileri kelbleridir» diyecekler**[28]. **Söyle ki: «Rabbim onların sayısını daha iyi bilendir. Onları** (insanların) **birazından başkası bilemez»**[29]. **O halde bunlar hakkında zaahirî bir münâkaşadan**[30] **gayrı ile mücâdele etme. Bunlara dâir içlerinden hiç bir kimseden fetvâ da isteme**[31].

23 — **Hiçbir şey hakkında «Ben bunu her halde yarın yapıcıyım» deme.**

24 — **Meğer ki** (özünü) **Allâhın dilemesi** (ne bağlamış olasın)[32]. **Unutduğun zaman Rabbini an**[33] **ve** (şöyle) **de: «Umulur ki Rabbim beni bundan daha yakın bir hayra ve muvaffakıyyete erdirir»**[34].

---

[19] «Celâleyn».

[20] «Beyzâvî».

[21] Kimi «Yalnız ruhlar dirilecek», kimi «Hayır, ruhlar cesedlerle birlikde dirilecek» diyordu «Beyzâvî». Etrâfına binâ yapmak hususunda «Celâleyn».

[22] «Celâleyn».

[23] Onları gizlesin. Bunu diyenler kâfirlerdi «Celâleyn».

[24] Ashaab-ı kehfin hallerini daha iyi takdîr eden mü'minler «Celâleyn».

[25] ve namaz kılmak üzere o mağaranın kapısı önünü mescid edindiler «Celâleyn».

[26] Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem zamânındaki ehl-i kitabdan ba'zıları. Kimine göre Yahudiler, kimine göre «Necran» Hıristiyanlarından ve «Yakubiyye» taaifesinden biri «Beyzâvî».

[27] Nesaaraa. Yahud onlardan «Nestuurî» Aakıb «Beyzâvî». Her iki kavl de «Necran» Hıristiyanlarına âiddir «Celâleyn».

[28] Bunlar mü'minlerdir «Beyzâvî, Celâleyn». Raacıh ve sahıyh olan kavl de budur «Celâleyn».

[29] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ: İşte ben o «biraz» ın içindeyim, demiş, ashaab-ı kehfin yedi zât olduğunu söylemişdir «Celâleyn».

[30] Sana indirilen Kur'ân-ı kerîmde olandan «Celâleyn».

[31] Ashaab-ı kehfin ne zamânını, ne yerini akl ile bilmiye imkân yokdur. Bu ancak nass ile anlaşılabilir ki bu da mevcud değildir. Binâen'aleyh bu, kat'î suretde bilinemez «Râzî».

[32] «İnşâallah = Allah dilerse» diyesin «Celâleyn».

[33] Ya'ni Allâhın meşiyyetini hatırlayarak yine «İnşâallah» de «Beyzâvî».

[34] Ya'ni beni ashaab-ı kehfin haberinden daha muvaffakıyyetli ve nübüvvetimin sıdkına dâl nice huccetlere kavuşdurur. Nitekim böyle olmuşdur. Yahud «İnşâallah» demeyi

25 — Onlar mağaralarında üç yüz sene eğleşdiler. (Buna) **dokuz** (yıl) **daha katdılar**[35].

26 — De ki: «Allah, ne kadar eğlendiklerini daha iyi bilendir. Göklerin ve yerin gaybı (nı bilmek) **Ona haasdır. O, ne güzel görendir! Ne güzel işidendir!** (Bütün) **bunların**[36] **Ondan başka hiçbir yardımcısı**[37] **yokdur. O, hiçbir** (kimseyi, hiçbir şey'i) **hükmüne ortak da yapmaz.**

27 — Rabbinin kitâbından sana vahy olunanları oku[38]. **Onun sözlerini değişdirebilecek yokdur ve sen Ondan başka aslâ bir melce' de bulamazsın.**

28 — Sabah, akşam[39] **Rablerine,** (sırf) **Onun cemâlini**[40] **dileyerek, düaa edenlerle berâber candan sabr** (u sebât) **et. Dünyâ hayaatının zînetini arzu edib de gözlerini onlardan ayırma. Kalbine bizi anmakdan gaflet verdiğimiz, hevâ ve hevesine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere boyun eğme**[41].

29 — De ki: «O (Kur'an) **Rabbimizden** (gelen bir) **hakdır**[42]. **Artık dileyen îman etsin, dileyen gâvur olsun. Hakıykat biz, zaalimlere**[43] **öyle bir ateş hazırladık ki** (etrâfını saran) **dıvar** (lar) **ı**[44] **çepçevre kendilerini kuşatmış** (kuşatacak) **dır. Eğer onlar** (susuzlukdan) **feryâd ve istimdâd eder-**

---

unutub da bil'âhare Allâhı anmış olmaklığım yüzünden me'mûldür ki Hak evvelki unutduğumdan daha hayırlısını ve muvaffakıyyetlisini bana ihsan eder «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud».

[35] Böyle diyenlerin, yani «Ashaab-ı kehf mağaralarında üç yüz dokuz yıl kaldı» iddiâsında bulunanların ehl-i kitab oldukları, nitekim (Abdullah bin Mes'ud) radıyallâhü anhin bu âyetin başında bir «Kaalû = Dediler» kelimesinin mukadder bulunduğunu söylediği de beyan olunmuşdur «Beyzâvî, Râzî, Medârik». Hazreti (Ali) radıyallâhü anhin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ehl-i kitâb indinde ashaab-ı kehf mağarada şemsî yıl hesâbiyle «300» yıl kalmışlardır. Cenâb-ı Hak bu seneyi kamerî olarak beyan buyurdu. Aralarındaki tefâvüt her yüz yılda «3» senedir. Bu suretle şemsî «300» sene kamerî «309» seneye muâdil olur «Ebüssüud».

[36] Semâvat ve arz ehlinin «Beyzâvî, Celâleyn, Ebüssüud».

[37] «Celâleyn».

[38] Kâfirlerin «Bu Kur'andan başkasını getir, yahud onu tebdîl et» dediklerini dinleme «Beyzâvî».

[39] Bütün vakıtlarda «Beyzâvî».

[40] Rızaasını «Beyzâvî».

[41] Kâfirlerin reîslerinden bir zümre Resûlüllâh sallellâhü aleyhi ve selleme demişlerdi ki: «Biz huzurunuza geldiğimiz vakıt fakirleri yanından çıkar. Onlarla berâber oturmak bizim şerefimize dokunur»! Bu âyet-i kerîme bunun üzerine nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[42] «Celâleyn».

[43] Kâfirlere «Celâleyn».

[44] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Cehennemin sürâdıkı dört dıvardır. Her dıvarın kalınlığı da kırk yıldır - Tirmizî: Ebû Saîd Hudrî radıyallâhü anh». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «Sürâdık» ateşden dıvar demekdir «Haazin».

سورة الكهف ٢٩٦

واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي
يريدون وجهه ولا تعد عيناك عنهم تريد زينة الحياة الدنيا
ولا تطع من أغفلنا قلبه عن ذكرنا واتبع هواه وكان أمره
فرطا ۝ وقل الحق من ربكم فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر
إنا أعتدنا للظالمين نارا أحاط بهم سرادقها وإن يستغيثوا
يغاثوا بماء كالمهل يشوي الوجوه بئس الشراب وساءت
مرتفقا ۝ إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات إنا لا نضيع
أجر من أحسن عملا ۝ أولئك لهم جنات عدن تجري من تحتهم
الأنهار يحلون فيها من أساور من ذهب ويلبسون ثيابا
خضرا من سندس وإستبرق متكئين فيها على الأرائك
نعم الثواب وحسنت مرتفقا ۝ واضرب لهم مثلا رجلين
جعلنا لأحدهما جنتين من أعناب وحففناهما بنخل وجعلنا
بينهما زرعا ۝ كلتا الجنتين آتت أكلها ولم تظلم منه شيئا
وفجرنا خلالهما نهرا ۝ وكان له ثمر فقال لصاحبه
وهو يحاوره أنا أكثر منك مالا وأعز نفرا ۝

الجزء الخامس عشر ٢٩٧

ودخل جنته وهو ظالم لنفسه قال ما أظن أن تبيد هذه
أبدا ۝ وما أظن الساعة قائمة ولئن رددت إلى ربي لأجدن
خيرا منها منقلبا ۝ قال له صاحبه وهو يحاوره أكفرت
بالذي خلقك من تراب ثم من نطفة ثم سواك رجلا ۝
لكنا هو الله ربي ولا أشرك بربي أحدا ۝ ولولا إذ دخلت
جنتك قلت ما شاء الله لا قوة إلا بالله إن ترن أنا أقل منك
مالا وولدا ۝ فعسى ربي أن يؤتين خيرا من جنتك ويرسل
عليها حسبانا من السماء فتصبح صعيدا زلقا ۝ أو يصبح
ماؤها غورا فلن تستطيع له طلبا ۝ وأحيط بثمره فأصبح
يقلب كفيه على ما أنفق فيها وهي خاوية على عروشها ويقول
يا ليتني لم أشرك بربي أحدا ۝ ولم تكن له فئة ينصرونه من
دون الله وما كان منتصرا ۝ هنالك الولاية لله الحق
هو خير ثوابا وخير عقبا ۝ واضرب لهم مثل الحياة الدنيا
كماء أنزلناه من السماء فاختلط به نبات الأرض فأصبح
هشيما تذروه الرياح وكان الله على كل شيء مقتدرا ۝

lerse (kaynamış ve) **kalın bir mâyi'a**[45] **benzeyen, yüzleri kavuran bir su ile imdâd olunacaklardır. O, ne fenâ içecekdir!** (O ateş) **ne kötü bir dayanakdır**[46]**!**

30 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar-** (a gelince:) **Biz, şübhe yok ki, iyi amel ve hareket edenin mükâfâtını zaayi' etmeyiz.**

31 — Onlar (işte böyledir). **Altından ırmaklar akan Adn cennetleri onlarındır. Orada tahtlar üzerinde kurularak, orada altın bileziklerle**

---

[45] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya nazaran «El-mühl» zeytin yağı tortusu, posası gibi kalın bir mayi'dir «Haazin».

[46] Bu ma'nâ, «Mürtefekan» lâfzının «Müttekeen» ile tefsîrine göredir ki dayanıb oturulacak mahal demekdir.

bezenecekler, ince dîbâdan, kalın dîbâdan, yeşil elbiseler giyeceklerdir. Ne güzel sevâb, ne güzel dayanak!

32 — Onlara[47] **iki adamı** (n haalini)[48] **misâl getir ki biz onlardan birine**[49] **iki üzüm bağı vermiş, ikisinin de etrafını hurmalıklarla donatmış, ortalarında da**[50] **bir ekinlik** (ve meyvelik) **yapmışdık.**

33 — Bu iki bağ (her sene aleddevam) **mahsulünü vermiş, bundan bir şey'i eksik bırakmamışdı. Onların arasından bir de ırmak fışkırtmışdık**[51].

34 — O (adamın) **başkaca geliri de**[52] **vardı. Derken o, arkadaşına,** (böbürlenerek),[53] **onunla konuşurken, dedi ki: «Ben malca senden zenginim. Cem'iyyetce de**[54] **senden kuvvetli** (ve şerefli) **yim».**

35 — O, nefsine (böylece) **zulümde berdevam** (ve kâfir)[55] **olarak bağına girdi, dedi ki: «Bunun ebediyyete kadar helâk olacağını zannetmiyorum».**

36 — «Kıyâmetin de kopacağını sanmıyorum. (Bununla berâber senin iddiâna göre)[56] **eğer ben Rabbime döndürülüp götürülürsem, andolsun, bundan daha hayırlı bir aakıbet bulurum».**

37 — Arkadaşı ona cevab vererek[57] **dedi ki: «Seni** (evvelâ) **bir toprakdan, sonra da bir damla sudan yaratıb, tekrar seni bir adam seviyyesine** (kemâline) **getiren Allâhı küfr ile inkâr mı etdin»?**

38 — «(Sen kâfirsin)[58]. **Fakat ben** (mü'minim)[59]. **O, Allah benim Rabbimdir. Ben Rabbime hiçbir şey'i ortak tutmam.**

---

[47] Kâfirlere de, mü'minlere de «Beyzâvî, Celâleyn».

[48] Bunlar İsrâîl oğullarından biri mü'min, diğeri kâfir iki birâderdi. Babalarından «8000» altın mîras gelmişdi. Mü'min kendi hıssasıyle bir çok hayırlar yapmış, kâfir ise parasım araziye ve akaara harcamışdı. Ba'zılarına göre bu iki adam «Benî Mahzûm» dan iki kardeşdi. Onların da biri (Ebû Seleme Abdullah) isminde bir mümin, diğeri de (Esved bin Abdullah) adında bir kâfirdi «Beyzâvî».

[49] Kâfir olana «Celâleyn».

[50] «Beyzâvî».

[51] Bu sâyede bağlar ve ekin ve meyve tarlası muhtac oldukları sudan fâidelenmekde idi «Beyzâvî».

[52] «Beyzâvî».

[53] «Celâleyn».

[54] Ba'zılarına göre «erkek evlâdca da» «Beyzâvî».

[55] «Celâleyn».

[56] «Beyzâvî, Celâleyn».

[57] «Celâleyn».

[58] «Beyzâvî».

[59] «Beyzâvî».

39 — «Bağına girdiğin zaman Maaşâallah, [*] Allah (ın yardımın)-dan başka hiçbir kuvvet yokdur[60] demeli değil miydin? Malca ve evlâdca beni kendinden az (ve aşağı) görüyorsan,

40 — Rabbimin bana senin bağından daha hayırlısını vermesi[61], (Seninkinin) üstüne ise gökden yıldırımlar[62] göndererek (bağının) kaypak (yalçın) bir toprak haaline gelivermesi me'müldür».

41 — «Yahud olabilir ki suyu (yerin) dib (in) e çekilir de bir daha onu ara (yıb bul) mıya güc yetiremezsin».

42 — (Nihâyet) onun bütün serveti istîlâya uğratıldı, (bağı) uğrunda harcadıklarına karşı avuclarını uğuşdurakaldı! (o bağın) çardakları yere çökmüşdü. Diyordu ki: «Nolaydım, Rabbime hiçbir (şey'i) ortak tutmayaydım»!

43 — Ona Allahdan başka yardım edecek bir cemaat yokdu. Kendisi de öc alabilecek değildi.

44 — İşte bu makamda (ve bu halde) nusret ve haakimiyyet, hak olan Allâhındır. O, sevabca da hayırlı, aakıbetce de hayırlıdır.

45 — Onlara dünyâ hayaatının misâlini de irâdet. (O), gökden indirdiğimiz bir su gibidir ki bununla yer (yüzünün) nebâtı birbirine karışmış[63], en nihâyet (o nebât) kuru bir çöp kırıntısı haaline gelib rüzgârlar onu savuruvermişdir. Allah her şeyin üstünde bir kudret saahibidir.

46 — O mal, o oğullar (hep) dünyâ hayatının zînetidir. Bekaaya erecek iyi (amel ve hareket) ler ise Rabbinin nezdinde sevabca da hayırlıdır, amelce de hayırlı.

47 — (Düşün) o gün (ü) ki biz dağları yürüteceğiz ve sen yeri (çırçıplak) bir çöl göreceksin. Onları da mahşerde toplamışızdır da içlerinden hiç birini bırakmamışızdır.

48 — Hepsi saf (lar) haaline Rabbine arz edilmişlerdir. Andolsun ki sizi ilk def'a yaratdığımız gibi bize geldiniz[64]. Hayır, size va'dimizi[65] yerine getirecek bir zaman ta'yîn etmediğimizi sandınız değil mi?

---

[*] «Bu Allâh'ın dilediği (ve ihsân etdiği) dir» demekdir.
[60] «Maaşâallah, lâ kuvvete illâ billâh».
[61] Dünyâda, yahud âhiretde «Beyzâvî».
[62] «Beyzâvî, Celâleyn».
[63] Nebât sulanır ve güzelleşir «Celâleyn».
[64] Çırçıplak, malsız, evlâdsız geldiniz «Beyzâvî, Celâleyn».
[65] Diriltmek ve mahşerde toplamak hakkında «Beyzâvî».

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ
خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ۝ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى
ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ۝ وَعُرِضُوا
عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ
أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ۝ وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ
لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَىٰهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا
حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ۝ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰئِكَةِ ٱسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ
أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ
بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ۝ مَّا أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ
عَضُدًا ۝ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ۝ وَرَأَى ٱلْمُجْرِمُونَ
ٱلنَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا ۝

وَلَقَدْ

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا ٱلْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
ٱلْإِنسَٰنُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ۝ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ ٱلْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
ٱلْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ قُبُلًا ۝ وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ
إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيُجَٰدِلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا بِٱلْبَٰطِلِ
لِيُدْحِضُوا بِهِ ٱلْحَقَّ وَٱتَّخَذُوا آيَٰتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ۝
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَٰتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ
يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي
آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا
أَبَدًا ۝ وَرَبُّكَ ٱلْغَفُورُ ذُو ٱلرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا
كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ ٱلْعَذَابَ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ
مَوْئِلًا ۝ وَتِلْكَ ٱلْقُرَىٰ أَهْلَكْنَٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا
لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ۝ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ
أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا ۝ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا
نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي ٱلْبَحْرِ سَرَبًا ۝

49 — Kitab (meydana) **konmuşdur**[66]**. Görürsün ki günâhkârlar onun içinde** (yazılı) **olanlardan** (müdhiş) **korkudadırlar. «Eyvah bize, derler, bu kitâba ne olmuş, küçük büyük hiç bir şey bırakmayıb onları saymış»! Onlar** (bütün) **işlediklerini hazır bulmuşlardır**[67]**. Rabbin hiçbir** (kimseye) **haksızlık etmez**[68]**.**

50 — Hani biz meleklere: «Âdem için secde edin» demişdik de Iblîsden başkası hemen secde etmişlerdi. O ise, cinden olduğu için, Rabbinin emrinden dışarı çıkmışdı. Şimdi siz beni bırakıb da onu ve onun neslini (avenesini), **hepsi sizin düşmanınız olduğu halde, dostlar edinir misiniz? Zaalimler için ne kötü trampadır** (bu)!

[66] Amel kitabları «Beyzâvî».
[67] Ya'nî bu kitablarda hepsini yazılı bulmuşlardır «Beyzâvî».
[68] Kimseyi suçsuz olarak cezâlandırmaz, hiçbir mü'minin de sevâbını eksiltmez «Celâleyn».

51 — **Ben ne göklerin ve yerin yaradılışında, ne kendilerinin yaradılışında onları**[69] **şahid tutmadım. Sapdıranları**[70] **da** (hiç bir zaman yaratışda) **yardımcı edinmiş değilim**[71].

52 — **O gün** (Allah) **der ki: «Bana iddiâ edib katdığınız şerikleri**[72] **çağırın». İşte onları çağırmışlar, fakat bunlar kendilerine cevap vermemişlerdir. Biz onların aralarına** (cehennemden) **bir uçurum**[73] **koymuşuzdur.**

53 — **Günahkârlar ateşi görmüşler de onun içerisine düşenlerin kendileri olduklarını anlamışlar,** (fakat) **ondan savuşacak bir yer bulamamışlardır.**

54 — **Andolsun ki biz bu Kur'anda insanlar için her** (çeşid) **misâli** (tekrar tekrar) **açıklamışızdır. İnsanın husumeti ise**[74] **her şeyden fazladır.**

55 — **İnsanlara hidâyet**[75] **geldiği zaman onların îman etmelerini, Rablerinden mağfiret istemelerini evvelkilerin** (mahv-ü helâkinde cârî ve haakim olan ilâhî) **sünnetin**[76] **kendilerine de yetişib çatacağın** (ı), **yahud onlara gözleri önünde** (âhiret) **azâb** (ının) **geleceğin** (i beklemelerin) **den**[77] **başka bir şey men'etmedi.**

56 — **Biz, peyğamberleri** (mü'minlere) **müjde verici,** (kâfirleri azâbı ilâhî ile) **korkutucu kimseler** (olmak) **dan başka** (bir sıfat) **la göndermeyiz. Kâfir olanlar ise hakkı**[78] **baatıl ile yerinden kaydırmak için mücâdele eder** (ler)[79], **âyetlerimizi ve tehdîd edildikleri** (cehennemi)[80] **bir maskaralık edindiler onlar.**

57 — **Kendisine Rabbinin âyetleriyle nasıyhat edilib de onlardan yüz çeviren, iki elinin öne sürdüğünü**[81] **unutan kişiden daha zaalim kimdir? Biz onların kalbleri üstüne, onu**[82] **iyice anlamalarına engel, perdeler, ku-**

---

[69] İblîsi ve zürriyetini «Beyzâvî».
[70] Şeytanları «Celâleyn».
[71] O halde onlara nasıl itâat ediyorsunuz? «Celâleyn».
[72] Putlarınızı «Celâleyn».
[73] «Celâleyn».
[74] «Celâleyn».
[75] Da'vetci peyğamber ve Kur'ân-ı mübin «Beyzâvî». Kur'an «Celâleyn».
[76] «Beyzâvî».
[77] «Beyzâvî».
[78] Kur'ân'ı «Celâleyn».
[79] Peyğamberlere: «Siz de bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz» ve «Allah bir beşeri peyğamber gönderir mi hiç?» diyorlardı «Beyzâvî, Celâleyn».
[80] «Celâleyn».
[81] Aakıbetini düşünmeden sapdıkları küfrü, irtikâb etdikleri günâhları «Beyzâvî».
[82] Kur'ânı «Celâleyn».

laklarına da bir ağırlık koyduk. Sen onları doğru yola çağırsan da bu halde ebedî hidâyete gelmezler.

58 — (Bununla berâber) Rabbin rahmet saahibi çok yarlığayıcıdır. Eğer onları kazandıkları (günâhlar) yüzünden yakalayacak olsaydı elbette onların azâbını çarçabuk verirdi[83]. Hayır, onlar için va'd edilen bir zaman vardır[84] ki onun karşısında hiç bir melce' bulamayacaklardır.

59 — İşte (halkı) zulmetdikleri zaman[85] helâk etdiğimiz memleketler[86]! Biz bunların helâkleri için de bir zaman ta'yin etmişizdir[87].

60 — Bir zaman Musâ, genc (bir adamı) na[88] şöyle demişdi: «Ben iki denizin birleşdiği yere varıncaya kadar durmayıb gideceğim, yahud (maksadıma erişinceye dek) uzun zamanlar geçireceğim».

61 — Bunun üzerine onlar bu iki (deniz) arasının birleşik yerine ulaşınca balıklarını unutdular. (Balık) denizde bir deliğe doğru yolunu tutmuşdu[89].

62 — Vaktâki (oradan geçip gitdiler) Musâ genc (adamın) a dedi ki: «Kuşluk yemeğimizi getir. Bu yolculuğumuzdan, andolsun, yorgun düşdük».

63 — (Genc): «Gördün mü, dedi, kayaya sığındığımız vakıt ben balığı unutmuşum. Onu söylememi bana şeytandan başkası unutdurmadı. O, şaşılacak bir suretde deniz (e atıldı), yolunu tutub gitdi».

64 — (Musâ) «İşte, dedi, bizim arayacağımız bu idi». Şimdi izlerinin üzerinde gerisin geri döndüler.

---

[83] Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme düşmanlıkda ileri giden Kureyş kâfirlerinin imhâl edilmekde olduklarına işâretdir «Beyzâvî».

[84] Kıyâmet günü «Celâleyn». «Bedir» günü, yahud kıyâmet günü «Beyzâvî».

[85] Kureyş gibi «Beyzâvî».

[86] «Aad, Semud» ve diğer kavmler «Beyzâvî, Celâleyn».

[87] O zamânı ne bir sâat gecikdirebilirler, ne de beriye getirebilirler. Kureyş kâfirleri helâk olan o kavmlerden ibret alsınlar, kendilerinden azâbın imhâl edilmesine aldanmasınlar «Beyzâvî».

[88] (Yuşa' bin Nun bin Efrâîm bin Yusuf) aleyhisselâm. (Musâ) aleyhisselâma tâbi'di. Ona hizmet eder, ondan ilim öğrenirdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[89] (Musâ) aleyhisselâm Cenâb-ı Hakkın «Ledün ilmi» ne mazhar bir kulu ile, (Hızır) aleyhisselâm ile iki denizin birleşdiği bir noktada buluşacaklardı. Genc zâtin zenbilinde tuzlanmış balık vardı. Onlar Sahreye vardıkları zaman balık dirilmiş, denize girib yol tutmuşdu. Parola da bu idi. Ya'nî balığın gaaib olduğu mahal, mülâkaat mahalli idi. Fakat genc zât bunu haber vermeyi unutmuşdu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا ۝ قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِيهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ۝ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا ۝ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ۝ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ۝ قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا ۝ قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ۝ قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ۝ فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ۝ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ۝ فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا ۝

قال

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝ قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ۝ فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَّ فَأَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ۝ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ۝ أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ۝ وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۝ فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ۝ وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ۝ وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ۝

65 — Derken kullarımızdan (öyle) **bir kul buldular ki biz ona tarafımızdan bir rahmet**[90] **vermiş, kendisine nezdimizden** (haas) **bir ilim**[91] **öğretmişdik.**

66 — Musâ ona: «Sana, doğru yol olarak öğretilen ilimden bana da öğretmen için sana tâbi' olayım mı?» dedi.

67 — O da (Musâya): **«Doğrusu sen benim berâberimde sabretmiye aslâ muktedir olamazsın».**

68 — «(İç yüzünü) **kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabr edersin?» dedi.**

[90] Vahy, nübüvvet «Beyzâvî, Medârik».

[91] Gayblara ıttılâ' ilmi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu, ekseriyyetin kavline göre (Hızır) aleyhisselâmdır.

69 — O da: «Allah dilerse beni sabredici bulacaksın, sana hiç bir işde karşı gelmeyeceğim» dedi.

70 — (O: «Eğer bu suretle) **bana tâbi' olacaksan ben, sana anıb söyleyinceye kadar, bana hiç bir şey sorma» dedi.**

71 — Bunun üzerine gitdiler. Nihâyet (bir) **gemiye bindikleri zaman o, bunu deliverdi**[92]. (Musâ) **dedi ki: «Sâhiblerini** (suda) **boğasın diye mi onu deldin? Andolsun, sen büyük bir iş yapdın».**

72 — Dedi: «Sen berâberimde sabretmiye aslâ muktedir olamazsın demedim mi»?

73 — (Musâ): **«Unutduğum şeyden dolayı, dedi, beni muâheze etme. Şu işimde** (arkadaşlığımızda)[93] **bana güclük yükleme».**

74 — Yine gitdiler. Nihâyet bir oğlan çocuğuna rast geldikleri zaman o, hemen bunu öldürdü. (Musâ) **dedi ki: «Tertemiz** (ma'sum) **bir canı,** (diğer) **bir can karşılığı olmaksızın, öldürdün ha! Andolsun ki sen kötü bir şey yapdın»**[94]**!**

75 — (O zât şöyle) **dedi: «Ben sana berâberimde sabretmiye aslâ muktedir olamazsın demedim mi?»**

76 — (Musâ): **«Eğer, dedi, bundan sonra sana bir şey sorarsam benimle arkadaşlık etme.** (O takdîrde) **tarafımdan muhakkak özre ulaşmışsındır** (Benden ayrılmakda ma'zûr sayılmışsındır).

77 — Yine gitdiler. Nihâyet bir memleket[95] **halkına vardılar ki ora ehâlisinden yemek istedikleri halde kendilerini müsâfir etmekden imtinâ' etmişlerdi. Derken yıkılmak isteyen bir dıvor buldular da O, bunu doğrultuverdi.** (Musâ) **dedi ki: «Dileseydin elbet buna karşı bir ücret alırdın».**

78 — «İşte, dedi, bu benimle senin ayrılışımızdır. Sana üzerinde aslâ sabredemediğin şeylerin iç yüzünü haber vereceğim»:

79 — «Gemiye gelince: (o,) **denizde iş yapan yoksullarındı. Ben onu kusurlu yapmak istedim** (ki) **arkalarında her** (sağlam) **gemiyi zorla almakda olan bir hükümdâr vardı».**

80 — «Oğlana gelince: Onun anası da, babası da îman etmiş kimselerdi. Bunun için onları bir azgınlık ve kâfirlik bürümesinden endîşe etdik de»,

---

[92] Hızır aleyhisselâm bir balta ile geminin tahtalarından birini kırmışdı «Beyzâvî».
[93] «Celâleyn».
[94] «15» inci cüz'ün sonu.
[95] «Antakya» «Beyzâvî».

81 — **Diledik ki bunun yerine Rableri kendilerine temizlikce daha hayırlısını, merhametce daha yakınını versin»**[96].

82 — **«Dıvara gelince: Bu, o şehirde iki yetîm oğlancığındı. Altında da onlara âid bir defîyne vardı. Babaları iyi bir adamdı. Binâen'aleyh Rabbin diledi ki ikisi de rüşdlerine ersinler, definelerini çıkarsınlar.** (Bu), **Rabbimden bir merhametdi. Ben bunu kendi re'yimle yapmadım. İşte üzerlerinde sabredemediğin şeylerin iç yüzü»!**

83 — **Sana Zülkarneyni sorarlar. De ki: «Size onun** (haalinden) **de haber söyleyeyim**[97]**».**

84 — **Hakıykat, biz onu yer** (yüzün) **de büyük bir kudret saahibi kıldık ve ona** (muhtâc olduğu) **her şeyden bir sebeb** (bir yol)[98] **verdik.**

85 — **Oda** (batıya doğru) **bir yol tutdu.**

86 — **Nihâyet güneşin batdığı yere ulaşınca onu kara bir balçıkda batar buldu**[99]. **Bunun yanında da bir kavm buldu. Dedik ki: «Zülkarneyn,** (onları) **ya azâba uğratmanda, yahud haklarında güzellik** (tarafını) **tutman** (da serbestsin)**».**

87 — **Dedi: «Amma kim zulmederse onu azâblandıracağız. Sonra da o, Rabbine döndürülür de O da kendisini şiddetli**[100] **bir azâb** (a dûçâr) **eder».**

88 — **«Amma kim îman eder, güzel de amel** (ve hareket) **eylerse onun için en güzel bir mükâfât vardır. Ona emrimizden kolay** (taraf) **ını da söyleyeceğiz».**

89 — **Sonra o, başka bir yol tutdu.**

---

[96] Onlara bundan daha hayırlı ve itâatli bir evlâd versin «Beyzâvî».

[97] «Celâleyn». Bu zâtin kim olduğu hakkında müfessirler ihtilâf etmişler, bu babda uzun boylu izaahat vermişlerdir ki onları derli toplu ve muhaakemeli bir suretde okumak için mütefekkir üstâd rahmetli (Muhammed Hamdî efendi) nin «Hak dîni Kur'an dili» adlı eserine mürâcâat etmek kâfidir (Cild: 4, s: 3274-3279). (Zülkarneyn) in nübüvvetinde de ihtilâf edilmiştir. Ancak Allâhın saalih, muvahhid ve mü'min bir kulu olduğunda ittifak vardır.

[98] «Celâleyn».

[99] «Okyanus» denilen Bahr-i muhît-i garbînin, «Atlas» ın kenarına erdi. Orada güneşi «kara balçıkda batar buldu». Ya'ni suda gurubun aksini gördü ki bu su, ziyâdâr olan güneşe nazaran bir kara balçık gibi idi.

[100] «Celâleyn».

[101] Asyanın aksaa-yı şarkına.

[102] Zencîler «Celâleyn».

[103] Ne elbiseleri vardı, ne evleri. Çünkü yerleri binâya müsâid değildi. Güneş doğarken inlerine saklanırlardı, yükselince meydana çıkarlardı «Beyzâvî, Celâleyn».

سُورَةُ الْكَهْفِ ٣٠٢

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ۝ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ۝ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تُعَذِّبَ وَإِمَّا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ۝ قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ۝ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ۝ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ۝ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ۝ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ۝ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ۝ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ۝ قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ۝ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ۝ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ۝ فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ۝

قَالَ

الْجُزْءُ السَّادِسَ عَشَرَ ٣٠٣

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ۝ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ۝ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا ۝ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ۝ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ۝ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ۝ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ۝ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ۝ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ۝ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ۝ قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ۝ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ۝

90 — Nihâyet üstüne güneşin (ilk önce) **doğduğu yere**[101] **ulaşdığı zaman onu öyle bir kavmin**[102] **üzerine doğuyor buldu ki biz onlar için buna karşı** (korunacak) **hiç bir siper yapmamışdık**[103].

91 — İşte (Zülkarneynin işi) **böyle idi**[104]**. Halbuki onun yanında** (neler vardı)[105] **ki biz hepsini ilm** (imiz) **le kuşatmışızdır**[106].

92 — Sonra yine bir yol tutdu.

93 — Nihâyet iki dağ arasına[107] **ulaşdığı zaman onların önünde**[108] **hemen hiç bir söz anlamaz bir kavm buldu.**

---

[104] Kudreti, mülk-ü saltanatı ve tafsıylâtı bu anlatdığımız gibi idi «Beyzâvî, Celâleyn».

[105] Âlât ve edevât, ordu ve sâire «Celâleyn».

[106] Ya'ni o şeylerin çokluğu o raddede idi ki onları ancak «Lâtîf», «Habîr» olan Allâhın ilmi ihaata ederdi «Beyzâvî».

[107] Yapdırdığı sed de bu iki dağ arasında idi. Bunlar «Ermîniyye, Âzerbaycan» dağları idi «Beyzâvî».

[108] «Celâleyn».

94 — Onlar[109] **dediler ki: «Zülkarneyn, hakıykat, Ye'cûc ve Me'cûc** (bu) **yerde fesad çıkaran** (kabîle) **lerdir**[110]. **Bizimle onların arasına bir sed yapman üzerine sana bir vergi verelim mi»?**

95 — Dedi ki: «Rabbimin beni içinde bulundurduğu ni'met (sizin vereceğinizden) **daha hayırlıdır. Haydin, siz bana** (bedenî) **kuvvetle yardım edin de sizinle onların arasına sağlam bir maania yapayım».**

96 — «Bana demir kütleleri getirin». (O karşılıklı iki dağın) **iki yanı tam denkleşdiği vakıt**[111] **«üfleyin» dedi**[112]. **Nihâyet onu** (demiri) **bir ateş haaline koyduğu zaman da «Getirin bana, dedi, üstüne erimiş bakır dökeyim».**

97 — Artık onu aşmıya da güc yetiremediler, onu delmiye de muktedir olamadılar.

98 — «Bu, dedi, Rabbimden bir merhametdir. Fakat Rabbimin va'di gelince[113], **O bunu dümdüz yapar. Rabbimin va'di bir hakdır».**

99 — O gün biz onları birbiri içinde dalgalanır bir halde bırakmışızdır (bırakacağız. Artık) **«Suur» da üfürülmüşdür** (üfürülecekdir.) **Bu suretle hepsini** (mahşerde) **derleyip toparlamışızdır** (toplayacağız). [*].

100, 101 — Beni anmak (hakıykatı görmek) **hususunda gözleri perdeli olan,** (Kur'ânı) **dinlemiye tahammül edemeyen kâfirlere o gün cehennemi öyle bir göstereceğiz ki!**

102 — Kâfirler beni bırakıb da kullarımı[114] (kendilerine) **dostlar edineceklerini mi sandı** (lar)? **Biz cehennemi o kâfirler için bir konak olarak hazırladık.**

103, 104 — De ki: «(Yapdıkları) **işler bakımından en çok ziyana uğrayanları, kendileri muhakkak iyi yapıyorlar sanarak dünyâ hayaatında sa'yleri boşa gitmiş olanları size haber vereyim mi»?**

---

[109] Mütercimleri vaasıtasıyle «Beyzâvî».

[110] (Nuh) aleyhisselâmın oğlu (Yâfes) evlâdlarından «Beyzâvî». Bu babda başka rivâyetler de vardır. Bunlar onların arazîsinde katl ve tahrîbde bulunmak, mezrüaatı itlâf etmek gibi büyük fenâlıklar yapıyorlardı. Denildi ki ilk baharda çıkarlar, yeşil mezrüaatdan ne bulurlarsa yerler, kurularını da yüklenib giderlerdi. Hattâ ba'zılarına göre insan eti de yerlerdi «Beyzâvî». Bu babda tafsıylât almak isteyenlere «Hak dîni Kur'an dili» ne mürâcaat etmelerini tavsıye ederim (Cild: 4, s: 3287).

[111] O iki dağın arası bu demir kütleleriyle doldurulub dağlar birbirine müsâvî bir haale geldikleri vakıt «Râzî».

[112] Etrâfına körükler ve odunlar koyub «Körükleyin» dedi «Celâleyn».

[113] Kıyâmet günü yaklaşdığı zaman ise «Medârik».

[*] Mâzî sığalariyle îrâdı ezeldeki tehakkukundandır.

[114] Meleklerimi, Îsâyı, Uzeyri «Celâleyn».

105 — Onlar Rablerinin âyetlerini ve Ona kavuşmayı[115] (inkâr ile) **kâfir olup da** (hayr nâmına bütün) **yapdıkları boşa gitmiş bulunanlardır ki biz kıyâmet gününde onlar için hiçbir ölçü tutmayacağız**[116].

106 — İşte böyle. Onların cezâsı, küfr (ve inkâr) **etdikleri ve benim âyetlerimi ve peyğamberlerimi bir eğlenceye aldıkları için, cehennemdir.**

107 — Hakıykaten îman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince): **Onların konakları da Firdevs cennetleridir.**

108 — Bunların içerisinde ebedî kalıcıdırlar onlar. Oradan ayrılmak da istemezler.

109 — De ki: «Rabbimin sözleri[117] (ni yazmak) **için** (bütün) **deniz** (lerin suyu)[118] **mürekkeb olsa ve bir o kadar daha yardımcı olarak ilâve etsek**[119] **Rabbimin sözleri tükenmeden o deniz** (ler) **tükenir».**

110 — De ki: «Ben ancak sizin gibi bir beşerim[120]. (Şu kadar ki) **bana yalınız Tanrınızın bir tek Tanrı olduğu vahyediliyor**[121]. **Artık kim Rabbine kavuşmayı ümîd** (ve arzu) **ediyorsa güzel bir amel işlesin ve Rabbine ibâdetde** (hiç bir kimseyi ve hiç bir şey'i) **ortak tutmasın».**

---

[115] Dirilmeyi, hesâbı, sevâbı, ıkaabı «Celâleyn».

[116] Onlar için hiçbir değer tanımayacağız «Celâleyn».

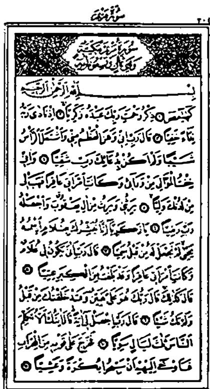
[117] İlim ve hikmetlerine ve acâibine âid sözleri «Beyzâvî, Celâleyn». (Bakınız: «En-nisâ'» sûresi, âyet: 171 - «El-a'râf» sûresi, âyet: 54).

[118] «Celâleyn».

[119] Bir o kadar daha denizleri yardımcı olarak katsak «Beyzâvî, Celâleyn».

[120] Allâhın bütün kelimelerini ihaata etdiğimi iddiâ etmiyorum «Beyzâvî».

[121] İşte benim size karşı imtiyâzım budur «Beyzâvî».

«19» uncu SÛRE

«MERYEM» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Saad.

2 — (Bu), **kulu Zekeriyyâye Rabbinin rahmetini anışdır.**

3 — **O, Rabbine gizlice niyaz etdiği zaman,**

4 — **Demişdi ki: «Ey Rabbim, hakıykat ben... Benim kemiğim yıpradı. Başımın saçı tutuşdu**[2]**.**

Ey Rabbim, ben Sana düâ etme (m netîcesinde) **etmişsem bedbaht** (ve mahrum) **olmadım»**[3]**.**

5 — **«Hakıykat ben, arkamdan** (yerime gelecek) **akrabamdan**[4] **endîşeye düşdüm**[5]**. Karım da kısırdır. Binâen'aleyh bana tarafından** (ve kendi sulbümden)[6] **bir velî, oğul**[7] **ihsan et».**

6 — **«Ki bana da mîrascı olsun, Ya'kub haanedanına da mîrascı olsun. Rabbim Sen onu çok rızâ saahibi kıl».**

---

[1] Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur. «98» âyetdir.

[2] Başıma yangın sardı, ya'ni saçlarım ağardı, ihtiyarladım «Beyzâvî».

[3] Bundan sonra da beni mahzun etme «Celâleyn».

[4] Amca zâdelerimden. Çünkü onlar İsrâil oğullarının şerîrlerindendi. Bundan dolayı ümmetine karşı hilâfeti hüsni edâ edemeyeceklerinden ve onun dînini değişdireceklerinden korkmuşdu.

[5] İsrâil oğulları gibi dînlerini tebdîl etmelerinden korkuyorum «Celâleyn».

[6] «Beyzâvî».

[7] «Celâleyn».

7 — (Allah buyurdu:) **«Ey Zekeriyyâ, hakıykaten biz sana Yahyâ adında bir oğul müjdeleriz ki bundan evvel biz ona hiç bir** (kimseyi) **adaş yapmamışdık».**

8 — Dedi: «Rabbim, benim nasıl oğlum olur ki? Karım bir kısırdır. Ben ise ihtiyarlığın son haddine varmışımdır».

9 — (Melek) **dedi: «Öyledir.** (Fakat) **Rabbin buyurdu ki: — o, bana göre pek kolay. Daha evvel sen bir şey değilken seni yaratmışımdır».**

10 — Dedi: «Rabbim, bana (bu hususda) **bir nişan ver». Buyurdu: «Senin nişanın sapasağlam olduğun halde üç gece[8] insanlarla konuşamamandır».**

11 — Derken (Zekeriyyâ) **mescidinden kavminin karşısına çıkıb onlara: «Sabah akşam tesbîhde bulunun» diye işâret verdi.**

12, 13, 14 — (Yahyâyi ihsân etdik ve ona çocukluğunda:) **«Ey Yahyâ, kitâbı[9] kuvvetle tut»** (dedik). **Henüz sabî iken ona hikmet verdik[10]. Tarafımızdan** (ona) **bir kalb yumuşaklığı ve** (günâhlardan) **temizlik** (verdik). **O, çok müttekıy idi. Anasına, babasına da itaatkârdı. Bir serkeş ve aasî değildi.**

15 — Dünyâye getirildiği gün de, öleceği gün de, diri olarak (kabrinden) **kaldırılacağı gün de ona selâm olsun[11].**

16 — Kitabda[12] Meryem (kıssasını) **da an. Hani o, aailesinden ayrılıb şark tarafında bir yere[13] çekilmişdi.**

17 — Sonra onların önünde bir perde edinmiş (çekmiş) **di. Derken biz ona ruuhumuzu[14] göndermişdik de o, kendisine hilkati tam[15] bir beşer şeklinde görünmüşdü.**

18 — (Meryem ona) **dedi ki: «Doğrusu ben senden esirgeyici** (Allâha) **sığınırım. Eğer sen fenâlıkdan bihakkın sakınan** (bir insan) **isen** (çekil yanımdan)**[16].**

---

[8] Üç gün «Beyzâvî».
[9] Tevratı «Beyzâvî, Celâleyn».
[10] Tevratı öğretdik «Beyzâvî».
[11] İnsanlara musallat olan şeytan ona hayaatında zarar yapamasın. Kabir âzâbından sâlim olsun, hesâb korkusu ve cehennem azâbı görmesin «Beyzâvî».
[12] Kur'anda «Beyzâvî, Celâleyn».
[13] Beyt-i mukaddesin, yahud evinin şark cihetine. Bundan dolayı Nasaarâ doğu tarafını kendilerine kıble edinmişlerdir «Beyzâvî».
[14] Cebrâil aleyhisselâmı «Celâleyn».
[15] «Celâleyn», genc «Külliyyât-ı Eb-il Bekaa».
[16] «Beyzâvî, Celâleyn».

يا يحيى خذ الكتاب بقوة وآتيناه الحكم صبيا ۝ وحنانا
من لدنا وزكوة وكان تقيا ۝ وبرا بوالديه ولم يكن جبارا
عصيا ۝ وسلام عليه يوم ولد ويوم يموت ويوم يبعث
حيا ۝ واذكر في الكتاب مريم إذ انتبذت من أهلها مكانا
شرقيا ۝ فاتخذت من دونهم حجابا فأرسلنا إليها روحنا
فتمثل لها بشرا سويا ۝ قالت إني أعوذ بالرحمن منك
إن كنت تقيا ۝ قال إنما أنا رسول ربك لأهب لك
غلاما زكيا ۝ قالت أنى يكون لي غلام ولم يمسسني
بشر ولم أك بغيا ۝ قال كذلك قال ربك هو علي هين
ولنجعله آية للناس ورحمة منا وكان أمرا مقضيا ۝
فحملته فانتبذت به مكانا قصيا ۝ فأجاءها المخاض
إلى جذع النخلة قالت يا ليتني مت قبل هذا وكنت
نسيا منسيا ۝ فناداها من تحتها ألا تحزني
قد جعل ربك تحتك سريا ۝ وهزي إليك
بجذع النخلة تساقط عليك رطبا جنيا ۝

فكلي واشربي وقري عينا فإما ترين من البشر أحدا
فقولي إني نذرت للرحمن صوما فلن أكلم اليوم إنسيا ۝
فأتت به قومها تحمله قالوا يا مريم لقد جئت شيئا فريا
۝ يا أخت هارون ما كان أبوك امرأ سوء وما كانت أمك
بغيا ۝ فأشارت إليه قالوا كيف نكلم من كان في المهد
صبيا ۝ قال إني عبد الله آتاني الكتاب وجعلني نبيا ۝
وجعلني مباركا أين ما كنت وأوصاني بالصلوة والزكوة
ما دمت حيا ۝ وبرا بوالدتي ولم يجعلني جبارا شقيا ۝
والسلام علي يوم ولدت ويوم أموت ويوم أبعث حيا ۝
ذلك عيسى ابن مريم قول الحق الذي فيه يمترون ۝ ما كان
لله أن يتخذ من ولد سبحانه إذا قضى أمرا فإنما يقول له
كن فيكون ۝ وإن الله ربي وربكم فاعبدوه هذا صراط
مستقيم ۝ فاختلف الأحزاب من بينهم فويل للذين
كفروا من مشهد يوم عظيم ۝ أسمع بهم وأبصر يوم
يأتوننا لكن الظالمون اليوم في ضلال مبين ۝

19 — (Ruuh da): **«Ben ancak sana** (günâhlardan) **pâk**[17] **bir oğlan verme** (ye vesîle olmak) **için** (o istiaaze etdiğin)[18] **Rabbinin elçisiyim» dedi.**

20 — **O: «Benim nasıl bir oğlum olacakmış, dedi,** (evlenib de) **bana bir beşer dokunmamışdır. Ben bir iffetsiz de değilim.»**

21 — (Ruuh) **dedi:** (Evet) **öyledir.** (Fakat) **Rabbin buyurdu ki: — O, bana göre pek kolay. Çünkü biz onu insanlara bir âyet**[19] **ve bizden bir rahmet kılacağız**[20]**. Zâten iş olub bitmişdir**[21]**.**

---

[17] Ve peyğamberlikle (mübeşşer) «Celâleyn».

[18] «Beyzâvî».

[19] Kemâl-i kudretimize bir alâmet, bir bürhan «Beyzâvî».

[20] Ya'ni (Îsâ) aleyhisselâmı kullarıma bir hidâyet ve irşad rehberi kılacağız «Beyzâvî».

[21] Ezelde buna Allâhın kazaa ve takdîri teallük etmişdir «Beyzâvî».

22 — Nihâyet ona (Îsâya) **gebe kaldıkda**[22] **bununla** (karnındaki bu çocuğu ile âilesinden) **uzak bir yere**[23] **çekildi.**

23 — Derken doğum sancısı onu bir hurma ağacına (dayanmıya) **sevk etdi. «Keşki, dedi, bundan evvel öleydim, unutulub gideydim».**

24, 25, 26 — Aşağısından ona şu nidâ geldi: «Tasalanma, Rabbin senin alt (yan) **ında bir su arkı vücûda getirmişdir. Hurma ağacını kendine doğru silk, üstüne derilmiş tâze hurma dökülecekdir**[24]**. Artık ye, iç. Göz** (ün) **aydın olsun**[25]**. Eğer beşerden her hangi birini görürsen**[26] **«ben, de, o çok esirgeyici** (Allâha) **oruc adadım**[27]**. Onun için bu gün hiç bir kimseye kat'iyyen söz söylemeyeceğim.»**

27 — Derken onu yüklenerek kavmine getirdi. Dediler: «Hey Meryem, andolsun sen acâib bir şey yapmışsın[28]**».**

28 — «Ey Hâruunun kız kardeşi[29]**, senin baban kötü bir adam değildi. Anan da ıffetsiz bir kadın değildi».**

29 — Bunun üzerine (Meryem) **ona** (Îsâya) **işâret etdi**[30]**. «Biz, dediler, henüz beşikde bulunan bir sabî ile nasıl konuşuruz»?**

30 — (Îsâ dile gelib) **dedi ki: «Ben hakıykat Allâhın kuluyum**[31]**. O, bana kitab**[32] **verdi. Beni peyğamber yapdı**[33]**».**

---

[22] Ruuh onun gömleğine üfürüvermek suretiyle «Beyzâvî».

[23] Bir dağın ardına «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] Rivâyet olunduğuna göre bu hurma ağacı başı ve meyvesi olmayan kupkuru bir kütükdü. Mevsim de kışdı. (Meryem) silkince Cenâb-ı Hak ona baş verdi, yaprak verdi, tâze hurma verdi. Bu da onun nezâhet ve iffetine delâlet eden bir mu'cize idi «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn».

[25] Bu çocukdan dolayı «Celâleyn».

[26] Ve sana evlâdın hakkında bir şey sorarsa «Celâleyn».

[27] Ya'ni söz söylememeyi nezretdim «Celâleyn». Onlar orucken konuşmazlardı «Beyzâvî».

[28] Babasız evlâd doğurmuşsun «Celâleyn».

[29] Hazreti (Meryem), (Hâruun) aleyhisselâmın kız veya erkek kardeşinin neslindendi. Ba'zılarına göre de bizzât (Hâruun) aleyhisselâmın neslindendi. Ona «Haaruunun kız kardeşi» demek «Hâruun aleyhisselâmın neslinden biri» demekdir «Beyzâvî».

[30] «Ona sorun da cevâbını versin» demek istedi «Beyzâvî, Celâleyn».

[31] Cenâb-ı Hak ona evvelâ «kul» olduğunu söyletdi. Zîrâ kulluk makaamların ilkidir. Bir de onun Tanrılığını iddiâ edecek olanları bu sözle red buyurdu «Beyzâvî».

[32] İncîl «Beyzâvî, Celâleyn».

[33] Maazî sığalarıyle ta'bîr, ya takdîrde sebk etmiş olmasından, yahud vukuu muhakkak olanın vaakı' şeklinde gösterilmesindendir «Beyzâvî».

31 — «Beni her nerede olursam mübârek kıldı[34]**. Bana, hayatda bulunduğum müddetce namaz** (kılmam) **ı, zekât** (vermem) **i emretdi**[35]**».**

32 — «Beni anneme hurmetkâr kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht yapmadı».

33 — «Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak (kabrimden) **kaldırılacağım gün de selâm** (ve selâmet) **benim üzerimdedir».**

34 — Işte hakkında şek (ve ihtilâf) **etmekde oldukları Meryem oğlu Îsâ Hak kavlince budur**[36]**.**

35 — Allâhın evlâd edinmesi (hiç bir zaman) **olmuş** (şey) **değildir. O, münezzehdir. O, bir işi** (n olmasını) **dileyince ona «Ol» der, o da oluverir.**

36 — «Şübhesiz ki Allah benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. O halde Ona kulluk edin. Işte biricik doğru yol budur».

37 — Sonra fıkralar kendi aralarında ihtilâf etdi[37]**. Artık görecekleri büyük bir günün**[38] **çetin azâbı**[39] **o kâfirlerindir.**

38 — Onlar bize gelecekleri gün neler işidecekler, neler görecekler! Fakat o zaalimler (buna rağmen) **bugün** (haalâ) **apaçık sapıklık içindedirler.**

39 — (Habîbim) **sen onları bulacağı vakt ile, emr** (-i ilâhî) **nin yerini hasret** (ve nedâmet) **günü ile korkut. Onlar gaflet içindedirler, onlar haalâ îman etmiyorlar.**

40 — Şübhe yok ki (bütün) **arza ve onun üzerinde bulunan kimselere biz vâris olacağız biz. Onlar** (nihâyet) **ancak bize döndürüleceklerdir.**

41 — Kitabda Ibrâhîmi de an. Çünkü o, sıdkı bütün bir peyğamberdi.

---

[34] Hayrı öğreten ve insanlara çok fâideli olan feyizli bir kimse yapdı «Beyzâvî, Celâleyn».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn».

[36] Ba'zılarına göre « القول الحق », « كلمة = Allahın kelimesi» demekdir. Ona «kelime» tesmiye edilmesi Cenâb-ı Hakkın « كن = Ol» emriyle vücûde gelmiş olmasındandır «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[37] Bu fırkalar Yahudîlerle Nasrânîlerdir. Yahud Nasrânîlerin münkasim olduğu fırkalardır. Bunlardan «Nestuurîler» ona «Tanrının oğlu» dediler. «Ya'kuubîler», «O, bizzât Tanrıdır. Yere indi, sonra yine göğe çekildi» dediler. «Melkânîler», O, üçün üçüncüsüdür» dediler «Beyzâvî».

[38] Kıyâmet ve hesâb gününün ve korkularının «Celâleyn».

[39] «Celâleyn».

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ
فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ
إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ
لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ
مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ
عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾
قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ
أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾
وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
مِن رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ
كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ
وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ
إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ
وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا
مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ
شَيْئًا ﴿٦٠﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ
وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ
فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن
كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا
خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

42 — Bir vakıt o, babasına[40] (şöyle) demişdi: «Ey babam[41], işitmez, görmez, sana hiç bir fâidesi olmaz şeylere neye tapıyorsun»?

43 — «Ey atam, bana muhakkak ki sana gelmeyen bir ilim gelmişdir. O halde bana uy da seni dümdüz bir yola çıkarayım».

44 — «Ey babam, şeytana tapma. Çünkü şeytan, hakkıyle esirgeyen (Allah) a çok aasî olmuşdur».

45 — «Ey babam, hakıykaten korkuyorum ki çok esirgeyen (Allah)dan sana bir azâb gelib çatar da şeytana yâr[42] olmuş olursun».

---

[40] «Âzer» e. Putlara tapardı «Celâleyn».
[41] « يا ابت » deki «te», izâfet «ye» sinden ıvazdır «Beyzâvî, Celâleyn».
[42] Ona yardımcı, yahud cehennemde arkadaş «Celâleyn».

46 — (Babası) **dedi ki: «Ey İbrâhîm, sen benim Tanrılarımdan yüz mü çeviricisin? Andolsun ki vaz geçmezsen seni muhakkak taşlarım[43]. Uzun bir müddet benden ayrıl, git».**

47 — (İbrâhîm şöyle) **dedi: «Üstüne selâmet[44]. Senin için Rabbime istiğfar edeceğim. Çünkü O, bana çok lûtufkârdır[45]».**

48 — «Sizi ve Allahdan başka tapdıklarınızı bırakıb çekiliyorum. Rabbime düâ ediyorum. Umulur ki Rabbime düâ sâyesinde (sizin gibi)[46] **bedbaht olmam».**

49 — İşte (İbrâhîm) **onları ve Allahdan başka tapdıklarını bırakıb çekilince[47] biz ona İshaakı ve Ya'kubu ihsân etdik[48] ve her birini peyğamber yapdık.**

50 — Bunlara rahmetimizden (peyğamberlik, mal ve evlâd)[49] **lûtfetdik. Onlar için çok yüce sadâkat dili de verdik[50].**

51 — Kitabda Musâyi da an. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş (bir zât) **di[51]. Resûl bir peyğamberdi.**

52 — Biz onu «Tuur» un sağ yanından nidâ etdik. Onu çok münâcat eden bir kimse olarak yaklaşdırdık[52].

53 — Onu, rahmetimiz cümlesinden, birâderi Hârunu da bir peyğamber olarak ihsân etdik.

54 — Kitabda İsmâili de[53] yâdet. Çünkü o, va'dinde saadıkdı, resûl bir peyğamberdi.

---

[43] Taşa gömüb öldürürüm, yahud şetm-ü zem ederim «Beyzâvî, Celâleyn».

[44] Bu, bir vedâ'laşmadır. Kötülüğe iyilikle mukaabeledir «Beyzâvî».

[45] Olur ki O, senin tevbe ve îman etmene tevfıyk verir. Çünkü kâfir için istiğfaarın ma'nâsı budur «Beyzâvî».

[46] «Celâleyn».

[47] «Şam» a hicret edince «Beyzâvî». Arz-ı mukaddese çekilince «Celâleyn».

[48] Denildi ki: «Şam» a hareketi kasd edince evvelâ «Harran» a geldi, (Sâre) yi tezevvüc etdi. Ondan (İshak), ondan da (Ya'kub) aleyhisselâm dünyâye geldi «Celâleyn».

[49] «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] Bütün dînlerde onların nâm-ı celîlini i'lâ etdik «Celâleyn».

[51] Muvahhiddi. İbâdeti şirkden, riyâdan âzâde idi. Yahud kendini tamamen Allâha teslîm etmiş. Ondan başkasından ayrılmışdı «Beyzâvî».

[52] «Onu bir cum'a gecesi da'vet etdik. Ona kelâm söyledik». (Musâ) aleyhisselâm «Medyen» den «Mısır» a giderken bir ateş görmüş, ona yaklaşınca « إِنِّي أَنَا اللّٰهُ = Ben Allâhım» sesini işitmişdi. «Tuur», Mısırla Medyen arasında bir dağın adı «Medârik, Haazin».

[53] (İbrâhîm) aleyhisselâmın oğlu ve Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin dedesi «Haazin, Medârik».

55 — Kavmine[54] namaz (kılmayı), **zekât** (vermeyi) **emr ederdi. Rabbi nezdinde rızâya ermişdi o.**

56 — Kitabda İdrîsi[55] de an. Çünkü o çok saadık bir peyğamberdi.

57 — Biz onu pek yüce bir yere yükseltdik[56].

58 — İşte bunlar[57], Allahın kendilerine ni'metler verdikleri peyğamberlerden, Âdemin zürriyetinden, Nuuh ile berâber taşıdıklarımızdan, İbrâhîm ile İsrâilin neslinden, hidâyete erdirdiğimiz ve seçdiğimiz kimselerdendir. Onlar çok esirgeyici (Allâhın) **âyetleri okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı[58].**

59 — Sonra, arkalarından öyle kötü bir nesil geldi ki namazı bırakdılar, şehvetlerine uydular. İşte bunlar da azgınlıklarının cezâsına uğrayacaklardır[59].

60 — Tevbe edenler ve iyi amel ve hareketde bulunanlar öyle değil. Çünkü bunlar hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmayarak cennete,

61 — Çok esirgeyici (Allâhın) **kullarına gıyaben va'd buyurduğu Adn cennetlerine gireceklerdir. Onun va'di şübhesiz yerini bulacakdır.**

62 — Orada selâmdan başka hoş bir söz işitmeyeceklerdir[60]. Orada sabah, akşam rızıkları da (ayaklarına gelecekdir).

63 — O, öyle cennetdir ki biz ona kullarımızdan gerçekden müttakıy olan kişileri vaaris kılacağız.

---

[54] «Beyzâvî, Celâleyn».

[55] Asıl adı (Uhnuh). (Şît) aleyhisselâmın beşinci batın evlâdı. Kendisi de (Nuuh) aleyhisselâmın üçüncü batın dedesi. Kendinden evvelki insanlar deri giymekdeler iken o, elbise dikmiye başlamış ve giymişdir. Ona otuz sahîfe inzâl olunmuşdur. Kalemle ilk yazı yazan, yıldızlar ve hesab ilmine bakan odur «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[56] Ya'ni şeref-i nübüvvete, kurbgâh-ı ehadiyete mazhar etdik. Yahud cennete ulaşdırdık «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[57] Bu sûrede (Zekeriyyâ) aleyhisselâmdan (İdrîs) aleyhisselâma kadar zikr olunan peyğamberler «Beyzâvî».

[58] Secde âyetidir.

[59] Bu âyet-i kerîmedeki «Half», selefden sonra gelen kötü nesil demekdir. «Halef» iyi nesildir. «Ğayy» şer, yahud azgınlığın cezâsı ma'nâlarınadır. Ba'zılarına göre «Ğayy» cehennemde bir vâdîdir ki cehennemin diğer vâdîleri ondan istiaaze ederler «Beyzâvî». Cehennemin «Ğayy» vâdisine düşerler «Celâleyn».

[60] Melekler onlara ve kendileri birbirlerine selâm vereceklerdir «Beyzâvî, Celâleyn».

رب السموات والارض وما بينهما فاعبده واصطبر لعبادته هل تعلم له سميا ۝ ويقول الانسان ائذا ما مت لسوف اخرج حيا ۝ اولا يذكر الانسان انا خلقناه من قبل ولم يك شيئا ۝ فوربك لنحشرنهم والشياطين ثم لنحضرنهم حول جهنم جثيا ۝ ثم لننزعن من كل شيعة ايهم اشد على الرحمن عتيا ۝ ثم لنحن اعلم بالذين هم اولى بها صليا ۝ وان منكم الا واردها كان على ربك حتما مقضيا ۝ ثم ننجي الذين اتقوا ونذر الظالمين فيها جثيا ۝ واذا تتلى عليهم اياتنا بينات قال الذين كفروا للذين امنوا اي الفريقين خير مقاما واحسن نديا ۝ وكم اهلكنا قبلهم من قرن هم احسن اثاثا ورئيا ۝ قل من كان في الضلالة فليمدد له الرحمن مدا حتى اذا راوا ما يوعدون اما العذاب واما الساعة فسيعلمون من هو شر مكانا واضعف جندا ۝ ويزيد الله الذين اهتدوا هدى والباقيات الصالحات خير عند ربك ثوابا وخير مردا ۝

افرايت الذي كفر باياتنا وقال لاوتين مالا وولدا ۝ اطلع الغيب ام اتخذ عند الرحمن عهدا ۝ كلا سنكتب ما يقول ونمد له من العذاب مدا ۝ ونرثه ما يقول وياتينا فردا ۝ واتخذوا من دون الله الهة ليكونوا لهم عزا ۝ كلا سيكفرون بعبادتهم ويكونون عليهم ضدا ۝ الم تر انا ارسلنا الشياطين على الكافرين تؤزهم ازا ۝ فلا تعجل عليهم انما نعد لهم عدا ۝ يوم نحشر المتقين الى الرحمن وفدا ۝ ونسوق المجرمين الى جهنم وردا ۝ لا يملكون الشفاعة الا من اتخذ عند الرحمن عهدا ۝ وقالوا اتخذ الرحمن ولدا ۝ لقد جئتم شيئا ادا ۝ تكاد السموات يتفطرن منه وتنشق الارض وتخر الجبال هدا ۝ ان دعوا للرحمن ولدا ۝ وما ينبغي للرحمن ان يتخذ ولدا ۝ ان كل من في السموات والارض الا اتي الرحمن عبدا ۝ لقد احصاهم وعدهم عدا ۝ وكلهم اتيه يوم القيامة فردا ۝

إنّ

64 — Biz (elçiler) **senin Rabbinin emri olmadıkca inmeyiz. Önümüzde, ardımızda ve ikisinin arasında ne varsa Onundur[61]. Senin Rabbin unutgan değildir[62].**

65 — (O), **göklerin, yerin ve onların arasında bulunan şeylerin Rabbidir. O halde sen Ona kulluk et ve kulluğunda da iyice sebât et. Onun bir adaşı olduğunu bilir misin?** (Hayır, yokdur).

66 — İnsan der ki: «Ben öldüğüm zaman mı, her halde diri olarak çıkarılacağım»?

67 — İnsan düşünmez mi ki onu daha evvel ve O, bir şey değilken kendisini hakıykaten biz yaratdık.

---

[61] «Önümüzde» âhiretde, «aramızda» dünyâda, «ikisinin arasında» nüzûl zamanından kıyâmet gününe kadar her şey'in ilmi Allâha mahsusdur «Celâleyn».

[62] Bu âyet-i kerîme (Cebrâîl) aleyhisselâmın sözünü hikâye eder. Onun nüzûlü biraz gecikdiği için hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem mahzun olmuşdu. Cenâb-ı Hak onu tesliye buyuruyor «Beyzâvî».

68 — Binâen'aleyh Rabbine andolsun ki biz onları da, şeytanları da elbette ve elbette mahşerde toplayacağız. Sonra onları behemehal cehennemin etrâfında diz üstü haazır tutacağız.

69 — Sonra her ümmetden hangisi rahman olan (Allâha) **karşı daha ziyâda aasî ve cür'etkâr olmuşsa muhakkak ve muhakkak** (evvelâ onu) **ayırıb atacağız.**

70 — Sonra biz ona (cehenneme) **girib yanmıya**[63] **daha çok lâyık olanları da elbet pek iyi bileniz.**

71 — Sizden hiç biriniz müstesnâ olmamak üzere ille oraya (cehenneme) **uğrıyacakdır. Bu, Rabbinin üzerine kat'i olarak aldığı, kazaa etdiği** (bir şey) **dir**[64].

72 — Sonra takvaaya erenleri kurtaracağız[65]. **Zaalimleri ise orada diz üstü düşmüş bir halde bırakacağız.**

73 — Kendilerine açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman küfr (-ü inkâr) **eden o adamlar mü'minlere: «İki zümreden hangisi ikaametgâh i'tibâriyle daha hayırlı, meclis ve topluluk bakımından daha güzeldir?» dediler**[66].

74 — Biz onlardan evvel nice asır (lar halkını) **helâk etdik ki onlar mal ve metâ'ca da, gösterişce de daha güzeldiler.**

75 — De ki: «Kim sapıklık içinde ise çok esirgeyici (Allah), **onu** (n dünyâlığını ve ipini) **uzatdıkca uzatır**[67]. **Nihâyet va'd olunageldikleri şeyleri — ya azâbı, yahud kıyâmeti — gördükleri zaman artık kimin yeri daha kötü, kimin cemâati** (ve yardımcıları) **daha zaîf imiş, bileceklerdir.**

76 — Allah, hidâyeti kabul edenlerin feyzını artırır. Bekaa bulacak iyi ameller Rabbinin nezdinde sevabca da hayırlıdır, aakıbetce de hayırlıdır.

77 — (Şu) **âyetlerimizi** (inkâr ile) **kâfir olan ve «Bana elbette mal ve evlâd verilecekdir» diyen adamı gördün mü**[68]**?**

---

[63] «Celâleyn».

[64] «Beyzâvî».

[65] Onlar cennete sevk olunacaklardır «Beyzâvî».

[66] Onlar âyât-î beyyinâtı işidib de muaarazasından aaciz kalınca maddî ve dünyevî varlıklarıyle iftihâr etmiye başladılar «Beyzâvî».

[67] Lâfzan inşâ, ma'nen ihbardır «Beyzâvî».

[68] (Aas bin Vâil) hakkında nâil olmuşdur. (Habab) radıyallâhü anhin onda alacağı vardı. İstedi. Merkum dedi ki: «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) e küfretmedikce vermem»! Müşârün'ileyh: «Vallâhi ben peyğamberime diri olarak da, ölü olarak da, kabrimden kalkdığım zaman da aslâ küfretmem» deyince öbürü: «Öyle ise ben dirileceğim zaman gel. Orada malım da olacak, evlâdım da olacak. Borcumu o zaman öderim» cevâbını verdi «Beyzâvî».

78 — O, gayba mı vaakıf, yoksa çok esirgeyici (Allah) **nezdinde bir ahid mi edinmiş?**

79 — Hayır, öyle değil. Biz onun söyleyegeldiği (sözü) **yazar, azâbını da uzatdıkca uzatırız[69].**

80 — Onun söyler olduğuna[70] biz mîrascı olacağız ve o, bize tek başına gelecekdir.

81 — Onlar kendileri için bir izzet (ve kuvvet kaynağı) **olsunlar[71] diye Allahdan başka** (düzme) **Tanrılar edindiler.**

82 — Hayır, öyle değil. O (Tanrıları) **onların tapmalarına küfredecekler, onların aleyhine** (yardımcı ve) **düşman[72] olacaklar.**

83 — Görmedin mi biz kâfirlerin başına, kendilerini alabildiğine (günaha tahrik ve) **tehyîc eden, şeytanları gönderdik.**

84 — Binâen'aleyh sen onlara karşı (azâb istemekde)[73] **acele etme. Biz ancak onların** (günlerini ve nefeslerini)[74] **sayıyoruz.**

85, 86 — Müttakıyleri O çok esirgeyici (Allâhın) **huzuruna** (süvâri elçiler gibi) **toplayacağımız, günâhkârları ise susuz olarak cehenneme süreceğimiz gün,**

87 — Çok esirgeyici (Allâhın) **nezdinde ahd edinmiş olanlardan başkaları şefâat** (hakkına) **mâlik olmayacaklardır.**

88 — Dediler ki[75]: «Çok esirgeyici (Allah) **bir evlâd edindi».**

89 — Andolsun ki siz pek çirkin bir şey söylediniz.

90, 91 — Onlar O çok esirgeyici (Allâha) **bir evlâd iddiâ etdiler diye, bu** (sözden) **dolayı nerdeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıb çökecekdir.**

---

[69] Çoğaltdıkca çoğaltırız «Beyzâvî».

[70] Mal ve evlâda «Beyzâvî, Celâleyn».

[71] Azâbdan kurtulmaları için Allah indinde şefâatci olsunlar diye «Celâ:eyn».

[72] «Celâleyn».

[73] «Celâleyn».

[74] «Celâleyn». Onların ancak mahdud günleri ve sayılı nefesleri kalmışdır. Azâblarının vakti yakındır «Beyzâvî».

[75] Diyenler Yahudîler, Nasraanîler ve meleklerin Allâhın kızları olduğunu zu'm edenlerdir «Celâleyn».

إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات سيجعل لهم الرحمن ودا ۝ فإنما يسرناه بلسانك لتبشر به المتقين وتنذر به قوما لدا ۝ وكم أهلكنا قبلهم من قرن هل تحس منهم من أحد أو تسمع لهم ركزا ۝

سورة طه

بسم الله الرحمن الرحيم

طه ۝ ما أنزلنا عليك القرآن لتشقى ۝ إلا تذكرة لمن يخشى ۝ تنزيلا ممن خلق الأرض والسماوات العلى ۝ الرحمن على العرش استوى ۝ له ما في السماوات وما في الأرض وما بينهما وما تحت الثرى ۝ وإن تجهر بالقول فإنه يعلم السر وأخفى ۝ الله لا إله إلا هو له الأسماء الحسنى ۝ وهل أتاك حديث موسى ۝ إذ رأى نارا فقال لأهله امكثوا إني آنست نارا لعلي آتيكم منها بقبس أو أجد على النار هدى ۝ فلما أتاها نودي يا موسى ۝ إني أنا ربك فاخلع نعليك إنك بالواد المقدس طوى ۝

وأنا اخترتك فاستمع لما يوحى ۝ إنني أنا الله لا إله إلا أنا فاعبدني وأقم الصلاة لذكري ۝ إن الساعة آتية أكاد أخفيها لتجزى كل نفس بما تسعى ۝ فلا يصدنك عنها من لا يؤمن بها واتبع هواه فتردى ۝ وما تلك بيمينك يا موسى ۝ قال هي عصاي أتوكأ عليها وأهش بها على غنمي ولي فيها مآرب أخرى ۝ قال ألقها يا موسى ۝ فألقاها فإذا هي حية تسعى ۝ قال خذها ولا تخف سنعيدها سيرتها الأولى ۝ واضمم يدك إلى جناحك تخرج بيضاء من غير سوء آية أخرى ۝ لنريك من آياتنا الكبرى ۝ اذهب إلى فرعون إنه طغى ۝ قال رب اشرح لي صدري ۝ ويسر لي أمري ۝ واحلل عقدة من لساني ۝ يفقهوا قولي ۝ واجعل لي وزيرا من أهلي ۝ هارون أخي ۝ اشدد به أزري ۝ وأشركه في أمري ۝ كي نسبحك كثيرا ۝ ونذكرك كثيرا ۝ إنك كنت بنا بصيرا ۝ قال قد أوتيت سؤلك يا موسى ۝ ولقد مننا عليك مرة أخرى ۝

92 — Halbuki O çok esirgeyen (Allah) **için bir evlâd edinmek aslâ yakışmaz.**

93 — Göklerde ve yerde olan herkes, müstesnâ olmamak üzere, O çok esirgeyici (Allâha) **mutlakaa kul olarak gelecekdir.**

94 — Andolsun ki O, bunları cem'iyyet olarak da saymış, ferdler olarak da saymışdır[76].

95 — Onların her biri kıyâmet günü Ona tek başına gelecekdir.

96 — Hakıykât îman edib de iyi iyi işler yapanlar (yok mu?) **çok esirgeyici** (Allah) **onlar için** (gönüllerde) **bir sevgi verecekdir**[77].

---

[76] Ya'ni ilmi onları cem'iyyet olarak da, şahs ve ferd olarak da tamâmiyle ihaata etmişdir «Beyzâvî».

[77] Bir hadîs-i şerif meâli: Cenâb-ı Hak bir kulunu sevdiği zaman Cebrâile der ki: «Ben fülânı sevdim, sen de sev». Bunun üzerine Cebrâîl aleyhisselâm da onu sever ve semâvât ehline: «Allah fülânı sevmişdir. Siz de sevin» diye nidâ eder. Artık göklerdekiler de onu sever. Sonra onun için yer yüzünde dahi bir sevgi yerleşmiş olur «Buhaarî, Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

97 — İşte biz onu (Kur'ânı) **ancak onunla takvâ saahiblerini müjdeleyesin,** (baatılda) **mücâdele ve inad edenleri korkutasın diye senin dilinle** (indirerek) **kolaylaşdırdık.**

98 — Biz onlardan evvel nice asırlar (halkını) **helâk etdik.** (Şimdi) **bunlardan hiç birini hissediyor** (görüyor), **yahud gizli bir sesini bile işidiyor musun[78]?**

[78] İşte kâfirleri de o haale getireceğiz «Celâleyn».

«20» nci SURE

«TAA, HÂÂ» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Taa, hââ[2].

2, 3, 4 — Biz Kur'ânı sana zahmet çekesin diye değil, ancak (Allahdan) **korkacak kimselere[3] bir öğüd ve yerle o yüce yüce gökleri yaradanın tedrîcen indirdiği bir** (kitâb) **olmak üzere indirdik.**

5 — O çok esirgeyici (Allâhın emr-ü hükmü) **arşı istîlâ etmişdir.**

6 — Göklerde, yerde ve bu ikisinin arasında ve nemli toprağın altında ne varsa Onundur.

---

[1] Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur. «135» âyetdir.

[2] «Taa, hâa» lâfz-ı kerîmi muhtelif suretlerde tefsîr edilmişdir:

1) Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin mübârek isimlerinden biridir. 2) Hakkın esmâ-i hüsnâsındandır. 3) Kasemdir. 4) «Yâ recül = En erkek adam» demekdir. 5) «Ey insan» ma'nâsınadır. 6) «Yâ Taahir, yâ hâdî» demekdir ki bu üçde muhaatab ve maksud Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemdir. 7) Hususî ma'nâlara delâlet eden huruf-i mukaattaadandır. 8) «Taa», «Vatı' = Çiğnemek, basmak» masdarından emir, «Hâ» de arzdan kinâye olmak üzere ma'nâsı: «Teheccüd namazlarında her iki ayağını bas, yalnız bir ayağının üstünde durub da kendini zahmete sokma, yorma» dır. (İbn-i Abbas) radıyallâhü anhümâ ile (İbni Merdeveyh), cenâb-ı (Ali) kerremellâhü vecheden şu haberi rivâyet etmişlerdir: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bütün gece kıyâm haalinde bulunurdu. Bu yüzden mübârek ayakları şişmişdi. Onun için kıyamda bir ayağını kaldırır, öbürünü basardı. (Cebrâil) aleyhisselâm inerek dedi ki: «Yere her iki ayağınla bas». Bu rivâyetin zaahirine göre iki ayağından birini basması kendisine yorgunluk değil, istirâhat veriyordu. «Beğâvî» nin tasrıyh ve «Keblî» nin nakletdiğine göre ma'nâ şu olmak lâzımdır: «Kendini, bir ayağını kaldırıb diğerini basmak suretiyle, istirâhata muhtâc olasıya yorma». İmam «Müslim» üm-mül mü'minîn hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâdan şu hadîs-i rivâyet eder: «Ecrüke alâ kaderi nesabike = Kazanacağın ecir katlanacağın meşakkatin mıkdarına göredir». Aaşık-ı Resûl İmam (Busıyrî) diyor ki: «Ben öyle bir zâtin sünnetini hakkıyle edâ ve ifâ edemedim ki o, şişmekden mütevellid zarar ve elemle, her iki ayağı şikâyet edecek bir râddeye gelinceye kadar gecenin karanlığı ihyâ ve tenvîr buyurmuşdu». «Şifâ-yi şerif şerhleri, Beyzâvî, Medârik ve sâire». Bu lâfz-ı celîlden muradı ne olduğunu ancak Allah bilir «Celâleyn».

[3] «Celâleyn». Kalbinde Allah korkusu ve inzârdan müteessir olarak rikkat bulunanlara, yahud inzâr ile korkacağı Allah Teaalâca ma'lum olan kimselere «Beyzâvî».

7 — **Sen sesini yükseltsen** (de, yükseltmesen de birdir)[4]. **Çünkü O, gizliyi de, gizlinin daha gizlisini de bilir.**

8 — **Allah o** (Allah) **dır ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yokdur. En güzel isimler Onundur.**

9 — **Musânın haberi geldi mi sana?**

10 — **Hani o, bir ateş görmüşdü de aailesine: «Siz** (burada) **durun. Hakıykat ben** (muunis)[5] **bir ateş gördüm. Belki ondan size bir kor getirir, yahud ateşin yanında doğru bir yol** (gösterici) **bulurum» demişdi**[6].

11 — **İşte** (Musâ) **ona**[7] **gidince kendisine** (şöyle) **nidâ olundu: «Ey Musâ».**

12 — **Şübhesiz ben im ben senin Rabbin. Haydi pabuşlarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vâdîde, «Tuvaa» dasın.**

13 — **Ben seni** (peyğamberliğe) **seçdim. Şimdi vahy olunacak şeyleri dinle:**

14 — **Şübhe yok ki Allah, ben im, ben. Benden başka hiçbir Tanrı yokdur. Öyleyse bana ibâdet et, beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl.**

---

[4] «Medârik». Allâha düâyı, zikri âşikâre yapsan da, yapmasan da «Beyzâvî».

[5] «Medârik».

[6] «Musâ aleyhisselâm «Medyen» den çıkıb anasının bulunduğu «Mısır» a gidiyordu. Âilesi de berâberinde idi. «Tuvâ» vâdisine — ki «Tuur» da oradadır — varınca kışın o karanlık ve soğuk cum'a gecesinde bir oğlu dünyâye geldi. Geceleyin yolu gaaib etmiş, davarları da dağılmışdı «Beyzâvî, Celâleyn». (Musâ) aleyhisselâma ateş suretinde tecellînin ve o vâsıta ile hitâbın hikmeti şudur: Ateş (o anda) (Musâ) aleyhisselâmın bir ihtiyâcı idi. Ona Cenâb-ı Hak — kendisine yönelsin, kendisinden yüz çevirmesin diye — o matlubu içinde tecellî buyurdu. Eğer matlubundan başka sûretle tecellî etseydi belki yüz çevirirdi. Çünkü o anda bütün himmeti o hususî ihtiyâcının te'mîni emrinde toplanmışdı. Yüz çevirmekle ne olurdu? Bırakıb kendi işine gider, Hak da ondan yüz çevirirdi. Halbuki (Musâ) aleyhisselâm Cenâb-ı Hakkın seçtiği bir peyğamberdi. Allâhın mukarrebi idi. Böyle Hakka yakın olanlara Hak, kul farkında olmayarak, onun matlubu içinde tecellî eder «Fusus: İbni Arabî».

Revâ başed «Enel'hak» ez dirahtî,
Çirâ nebved revâ ez nîk bahtî?

«Gülşen-i Raz».

Türkcesi: Bir ağacdan «Enelhak = Ben Hakkım» sesinin gelmesi câiz oluyor da ezelî seâdete mazhar bir adamın (Mansurun) aynı sözü söylemesi neden câiz görülmüyor?

[7] Ateşe, nura. O ateş «Avsec» denilen bir ağacdan parıldıyordu. «Celâleyn». «Avsec» Sincan, yahud Musâ ağacı denilen dikenli bir agacdır «Kaamus-ı arabî tercemesi».

15 — Çünkü o sâat şübhesiz gelecekdir. Ben onu (n vaktını) hemen açıklayacağım geliyor ki[8] herkes neye çalışıyorsa kendisine onunla mukaabele edilmiş olsun[9].

16 — Binâen'aleyh ona inanmaz ve hevâ (ve heves) ine uyar kimseler sakın seni bundan[10] alıkoymasın (lar). Sonra helâk olursun.

17 — Musâ, o sağ elindeki ne?

18 — (Musâ) dedi: «O, benim asamdır. Ona dayanırım. Onunla davarlarıma yaprak silkerim. Onda bana mahsus başkaca haacetler de vardır».

19 — Buyurdu: «Musâ, onu (elinden) bırak».

20 — O da bunu bırakdı. Bir de ne görsün: Koşub duran bir yılan (olmuş) dur o!

21 — Buyurdu: «Tut onu, korkma. Biz onu yine evvelki şekline çevireceğiz».

22 — «Bir de elini koynuna sok da, diğer bir mu'cize olmak üzere, o, ayıbsız ve bembeyaz bir halde çıkıversin».

23 — «Tâki sana en büyük âyetlerimizden (birini daha) gösterelim».

24 — «Fir'avna git. Çünkü o, hakıykaten azdı»[11].

25 — (Musâ) dedi: «Rabbim, benim göğsüme genişlik ver».

26 — «İşimi kolayla».

27 — «Dilimden de (şu) döğümü çöz ki»,

28 — «Sözümü iyi anlasınlar».

29 — «Bana kendi âilemden bir de vezîr ver».

30 — «Birâderim Hâruunu».

31 — «Onunla sırtımı kuvvetlendir».

32 — «Onu işimde ortak kıl»,

33 — «Tâki Seni çok tesbîh edelim».

34 — «Seni çok analım».

---

[8] «Beyzâvî». «İhfa'» da bu ma'nâ vardır. Biz onu tercîh etdik.
[9] Hayır işlediyse mükâfâtını, şer işlediyse cezâsını görsün.
[10] Sâati tasdîkden «Beyzâvî».
[11] Küfrünü Tanrılık iddiâsına kadar götürdü «Celâleyn».

35 — «Şübhe yok ki Sen bizi hakkıyle görensin».

36 — Buyurdu: «Ey Musâ, istediğin sana verilmişdir».

37, 38, 39 — «Andolsun ki biz sana diğer bir zamanda[12], anana vahyolunacak şey'i ilhâm etdiğimiz vakıtda da lûtf etmiş ve (kendisine): **— Onu[13] tabuta koy da denize[14] at ki deniz onu kıyıya bıraksın, onu benim de, kendisinin de düşmanı olan biri[15] alacak diye** (emreylemişdik). **Sana karşı** (Ey Musâ) **gözümün önünde yetişdirilmen için kendimden bir sevgi bırakmışdım.**

40 — Hani hemşîren[16] gidib (şöyle) **diyordu. «Ona bakacak bir kimse** (te'min etmek üzere) **size delâletde bulunayım mı»[17]? Böylece seni tekrar annene verdik ki gözü aydın olsun, tasalanmasın. Sen bir de adam[18] öldürmüşdün de biz seni o gamdan kurtarmışdık. Seni türlü türlü ibtilâlarla imtihaan etmişdik. Bunun için yıllarca Medyen halkı içinde kaldın. Sonra da** (hakkındaki) **takdîre göre[19]** (buraya) **geldin ey Musâ.**

41 — Ben seni kendim için seçdim.

42 — Sen, kardeşin de berâber olarak, mu'cizelerimle git. İkiniz de beni hatırlayıb anmakda gevşeklik göstermeyin.

43 — Fir'avna gidin. Çünkü o, hakıykaten azdı[20].

44 — (Gidin de) **ona yumuşak söz söyleyin. Olur ki nasıyhat dinler, yahud** (Allahdan) **korkar.**

45 — Dediler: «Ey Rabbimiz, doğrusu onun bize karşı aşırı gitmesinden[21], yahud tuğyanını artırmasından endîşe ediyoruz biz».

46 — Buyurdu: «Korkmayın. Çünkü ben sizinle berâberim. Ben (her şey'i) **işidirim, görürüm».**

---

[12] «Beyzâvî».
[13] Sabî olan Musâyı «Beyzâvî».
[14] «Nîl» nehrine «Celâleyn».
[15] (Fir'avn) «Beyzâvî».
[16] (Meryem). Senin haberini anlamak için Fir'avnın sarayına «Celâleyn».
[17] Sabîye bir süt anası aranıyordu. O, buldukları hiç bir kadının memesini almamışdı. Meryem, sabînin annesini getirince o, hemen bunun memesini almışdı «Beyzâvî, Celâleyn».
[18] «Mısır» da kazaaen bir kıbtî «Celâleyn».
[19] Kırk yaşında iken «Celâleyn». Seni «Kelîm» ve peyğamber edinmekdeki takdîrim vech ile «Beyzâvî».
[20] Tanrılık iddiâsına kalkışdı «Celâleyn».
[21] Ukubetde acele etmesinden «Beyzâvî, Celâleyn».

إذ أوحينا إلى أمك ما يوحى ۝ أن اقذفيه في التابوت فاقذفيه
في اليم فليلقه اليم بالساحل يأخذه عدو لي وعدو له
وألقيت عليك محبة مني ولتصنع على عيني ۝ إذ تمشي
أختك فتقول هل أدلكم على من يكفله فرجعناك إلى أمك كي تقر
عينها ولا تحزن وقتلت نفسا فنجيناك من الغم وفتناك
فتونا فلبثت سنين في أهل مدين ثم جئت على قدر يا موسى
۝ واصطنعتك لنفسي ۝ اذهب أنت وأخوك بآياتي
ولا تنيا في ذكري ۝ اذهبا إلى فرعون إنه طغى ۝ فقولا له
قولا لينا لعله يتذكر أو يخشى ۝ قالا ربنا إننا نخاف
أن يفرط علينا أو أن يطغى ۝ قال لا تخافا إنني معكما أسمع
وأرى ۝ فأتياه فقولا إنا رسولا ربك فأرسل معنا بني
إسرائيل ولا تعذبهم قد جئناك بآية من ربك والسلام
على من اتبع الهدى ۝ إنا قد أوحي إلينا أن العذاب على من كذب
وتولى ۝ قال فمن ربكما يا موسى ۝ قال ربنا الذي أعطى كل
شيء خلقه ثم هدى ۝ قال فما بال القرون الأولى ۝

قال علمها عند ربي في كتاب لا يضل ربي ولا ينسى ۝ الذي
جعل لكم الأرض مهدا وسلك لكم فيها سبلا وأنزل
من السماء ماء فأخرجنا به أزواجا من نبات شتى ۝ كلوا
وارعوا أنعامكم إن في ذلك لآيات لأولي النهى ۝
منها خلقناكم وفيها نعيدكم ومنها نخرجكم تارة أخرى ۝
ولقد أريناه آياتنا كلها فكذب وأبى ۝ قال أجئتنا
لتخرجنا من أرضنا بسحرك يا موسى ۝ فلنأتينك بسحر
مثله فاجعل بيننا وبينك موعدا لا نخلفه نحن ولا أنت
مكانا سوى ۝ قال موعدكم يوم الزينة وأن يحشر الناس
ضحى ۝ فتولى فرعون فجمع كيده ثم أتى ۝ قال لهم موسى
ويلكم لا تفتروا على الله كذبا فيسحتكم بعذاب وقد
خاب من افترى ۝ فتنازعوا أمرهم بينهم وأسروا النجوى
۝ قالوا إن هذان لساحران يريدان أن يخرجاكم
من أرضكم بسحرهما ويذهبا بطريقتكم المثلى ۝ فأجمعوا
كيدكم ثم ائتوا صفا وقد أفلح اليوم من استعلى ۝

قالوا

47 — **«Hemen gidin de ona** (şöyle) **deyin: — Biz Rabbinin iki elçisiyiz. Artık İsrâîl oğullarını bizimle gönder[22]. Onlara işkence etme[23]. Biz sana Rabbinden hakıykî bir âyet getirdik. Selâm** (ve selâmet), **doğruya tâbi' olanlara».**

48 — **«Bize şu hakıykat vahy olundu ki şübhesiz azâb,** (peyğamberleri) **tekzîb edenlerin ve** (Hakdan) **yüz çevirenlerin tepesindedir».**

49 — (Fir'avn) **dedi: «O halde Musâ' sizin Rabbiniz kim»?**

50 — **O da: «Bizim Rabbimiz her şey'e hılkatini veren, sonra da doğru yolunu gösterendir» dedi.**

51 — (Fir'avn) **dedi: «Öyleyse evvelki** (geçmiş) **asırlar** (halkın) **ın haali nedir»?[24]**

[22] Azad et, «Şam» a gönder «Beyzâvî, Celâleyn».
[23] Çetin teklifler yüklemek, erkek evlâdlarını katletmek suretiyle «Beyzâvî».
[24] Seâdetde mi, şekaavetde midirler? «Beyzâvî».

52 — (Musâ): «Onların ilmi, dedi, Rabbimin nezdindeki bir kitabdadır[25]. Benim Rabbim hataa da etmez, unutmaz da».

53 — «O (Rab) ki yer (yüzünü) size bir döşek yapdı, orada sizin için yollar açdı, gökden su (yağmur) indirdi. İşte biz onunla türlü nebâtdan çiftler çıkardık[26].

54 — Hem siz yeyin, hem davarlarınıza yedirin. Şübhe yok ki bunda sâlim akıl saahibleri için ibretler vardır.

55 — Sizi (aslınızı) ondan (toprakdan) yaratdık. Sizi (ölümünüzden sonra) yine ona döndüreceğiz. (Ba's zamanında da) sizi bir kerre daha ondan çıkaracağız[27].

56 — Andolsun ki biz ona[28] âyetlerimizin hepsini gösterdik de, (Buna rağmen) o, yine tekzîb etdi, dayatdı.

57 — Dedi: «Ey Musâ, sen sihrinle bizi yerimizden[29] çıkarman için mi geldin bize»?

58 — «Şimdi biz de sana onun (senin sihrin) gibi bir sihir yapacağız, şimdi sen kendinle bizim aramızda bir buluşma yeri ve vaktı ta'yîn et ki ne senin, ne bizim caymayacağımız düz (geniş) bir yer olsun» dedi.

59 — (Musâ) da: «Sizinle karşılaşma zamanımız, dedi, zînet günü[30] ve insanların toplanacağı kuşluk vaktıdır».

60 — Bunun üzerine Fir'avn arkasını dönüb gitdi. Bütün hıylesini[31] toplayıb bil'ahare geldi.

61 — Musâ onlara[32] dedi: «Yazıklar olsun size. Allâha karşı yalan düzmeyin. Sonra azâb ile sizin kökünüzü kurutur. Allâha karşı yalan uyduran (herkes) muhakkak husrâna uğramışdır».

---

[25] Levh-ı mahfuzda yazılıdır «Beyzâvî».

[26] «Ezvâc = Çiftler» buyurulması nebatların birbirleriyle çiftleşdiklerinden dolayıdır «Beyzâvî».

[27] Hazreti (Alî) radıyallâhü anh ve Kerremallâhü veche bir hutbesinde şöyle dedi: «Ey insanlar, siz ebediyyet için yaratıldınız. Sulblerinden rahimlere, oradan dünyâye intikal ediyorsunuz. Dünyâdan berzaha (kabre), oradan da ya cennete, ya cehenneme gideceksiniz.» Müşârün'ileyh bundan sonra bu âyet-i kerîmeyi okudu «Huccet-ullâh-il bâliğa tercemesi ve şerhi».

[28] (Fir'avn) a «Celâleyn».

[29] «Mısır» dan «Beyzâvî, Celâleyn».

[30] Bayram günü «Celâleyn».

[31] Hıylekâr sihirbazlarını «Celâleyn».

[32] Sihirbazlara «Celâleyn».

62 — Derken (sihirbazlar) **aralarında işlerini çekişe çekişe** (görüş)-**düler**[33]. (Sonra) **gizlice müşâvere etdiler**[34].

63 — Dediler ki: «Bunlar (başka değil) **her halde iki sihirbazdır ki sizi büyüleriyle yerinizden çıkarmak, en şerefli ve üstün olan dîninizi gidermek istiyorlar».**

64 — «Onun için bütün tuzaklarınızı bir araya toplayın. Sonra saf haalinde birden gelin (hücûm edin). **Bu gün gaalib olan kimse muhakkak umduğuna ermişdir».**

65 — Dediler: «Ey Musâ, (asaanı) **ya sen at** (ilkin), **yahud önce atan kişiler biz olalım».**

66 — (Musâ) **dedi: «Hayır, siz atın**[35]**». Bir de ne görsün: Onların ipleri ve değnekleri, sihirleri yüzünden, kendisine hakıykat koşuyormuş hayâlini verdi!**

67 — Onun için Musâ, içinde bir nevi' korku hissetdi.

68 — Biz «Korkma, dedik, çünkü üstün (gelecek) **muhakkak sensin, sen».**

69 — «Elindekini bırakıver. Bu, onların yapdıklarını yutar. Çünkü onların san'at diye ortaya atdıkları ancak bir büyücü tuzağıdır. Büyücü ise nerede olsa[36] **felâh bulmaz**[37]**».**

70 — Netîcede sihirbazlar secdeye kapandı, «Hârun ile Musânın Rabbine îman etdik» dediler.

71 — (Fir'avn) **dedi: «Ben size izin vermeden ona îman mı etdiniz? Şübhesiz ki o, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Öyleyse ben de elbette sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim. Sizi muhakkak hurma dallarına asacağım. Siz de hangimizin azâbı daha çetin ve sürekli olduğunu elbet bileceksiniz».**

---

[33] Kimi «Bu bizim gibi bir sihirbazdır» dedi, kimi «Allâha karşı yalan düzmeyin, sözü bir sihirbaz sözü değildir» dedi.

[34] «Medârik».

[35] Bu, sihirlerine aldırış etmemesinden, ne hüner göstereceklerse göstermelerini istemesindendi «Beyzâvî».

[36] «Beyzâvî, Medârik».

[37] (Musâ) aleyhisselâm bu emr üzerine asaasını bırakmış, o, sihirbazların bütün âletlerini yutmuştu. Bu suretle sihirbazlar anladılar ki bu, bir sihir değil, ilâhî âyetlerden bir âyetdir, bir mu'cizedir «Beyzâvî».

الجزء السادس عشر ٣١٠

قالوا يا موسى إما أن تلقي وإما أن نكون أول من ألقى ۝ قال
بل ألقوا فإذا حبالهم وعصيهم يخيل إليه من سحرهم أنها
تسعى ۝ فأوجس في نفسه خيفة موسى ۝ قلنا لا تخف إنك
أنت الأعلى ۝ وألق ما في يمينك تلقف ما صنعوا إنما صنعوا
كيد ساحر ولا يفلح الساحر حيث أتى ۝ فألقي السحرة سجدا
قالوا آمنا برب هارون وموسى ۝ قال آمنتم له قبل أن آذن لكم
إنه لكبيركم الذي علمكم السحر فلأقطعن أيديكم وأرجلكم من
خلاف ولأصلبنكم في جذوع النخل ولتعلمن أينا أشد عذابا وأبقى
۝ قالوا لن نؤثرك على ما جاءنا من البينات والذي
فطرنا فاقض ما أنت قاض إنما تقضي هذه الحياة الدنيا ۝ إنا
آمنا بربنا ليغفر لنا خطايانا وما أكرهتنا عليه من السحر والله
خير وأبقى ۝ إنه من يأت ربه مجرما فإن له جهنم لا يموت
فيها ولا يحيى ۝ ومن يأته مؤمنا قد عمل الصالحات
فأولئك لهم الدرجات العلى ۝ جنات عدن تجري من تحتها
الأنهار خالدين فيها وذلك جزاء من تزكى ۝

سورة طه ٣١١

ولقد أوحينا إلى موسى أن أسر بعبادي فاضرب لهم طريقا
في البحر يبسا لا تخاف دركا ولا تخشى ۝ فأتبعهم فرعون
بجنوده فغشيهم من اليم ما غشيهم ۝ وأضل فرعون قومه
وما هدى ۝ يا بني إسرائيل قد أنجيناكم من عدوكم وواعدناكم
جانب الطور الأيمن ونزلنا عليكم المن والسلوى ۝ كلوا
من طيبات ما رزقناكم ولا تطغوا فيه فيحل عليكم غضبي
ومن يحلل عليه غضبي فقد هوى ۝ وإني لغفار لمن تاب
وآمن وعمل صالحا ثم اهتدى ۝ وما أعجلك عن قومك
يا موسى ۝ قال هم أولاء على أثري وعجلت إليك رب
لترضى ۝ قال فإنا قد فتنا قومك من بعدك وأضلهم
السامري ۝ فرجع موسى إلى قومه غضبان أسفا
قال يا قوم ألم يعدكم ربكم وعدا حسنا أفطال عليكم العهد
أم أردتم أن يحل عليكم غضب من ربكم فأخلفتم موعدي
۝ قالوا ما أخلفنا موعدك بملكنا ولكنا حملنا أوزارا
من زينة القوم فقذفناها فكذلك ألقى السامري ۝

ربع

72 — (Sihirbazlar) **dediler: «Seni bize gelen** (şu) **apaçık mu'cizelere,** (hakıykatde ise) **bizi yaratana kat'iyyen tercîh edemeyiz. Artık neye haakim isen hükmünü ver. Sen hükmünü ancak bu dünyâ hayaatında geçirebilirsin».**

73 — «Biz günâhlarımızı ve bizi zorladığın sihri yarlığaması için Rabbimize gerçek îman etdik. Allah (ın sevâbı seninkinden) **daha hayırlı,** (azâbı da seninkinden) **daha süreklidir»**[38]**.**

74 — «Hakıykat şudur: Kim Rabbine suçlu olarak gelirse hiç şübhesiz ona cehennem var. O, orada ölmez de, dirilmez de».

75 — «Kim de Ona îman etmiş, iyi iyi amel (ve hareket) **lerde bulunmuş olarak gelirse işte onlar. onlar için de en yüksek dereceler»,**

76 — «Adn cennetleri vardır ki altlarından ırmaklar akar. Orada ebedî kalıcıdırlar onlar. Işte (günâhlardan) **temizlenen kimselerin mükâfatı»!**

[38] «Beyzâvî, Celâleyn».

77 — **Andolsun ki biz Musâya: «Kullarımla geceleyin yola çık da** — (düşmanların) **yetişme** (sin) **den korkmayarak,** (boğulmanızdan da)[39] **endîşe etmeyerek — onlara denizde kuru bir yol aç» diye vahy etmişizdir.**

78 — **Derken** (Fir'avn), **ordulariyle birlikde arkalarına düşdü, deniz de kendilerini nasıl kapladıysa öylece kaplayıverdi**[40].

79 — **Fir'avn, kavmini sapdırdı** (ğı gibi onları) **doğru yola** (da) **iletemedi**[41].

80 — **Ey Isrâîl oğulları, sizi düşmanınızdan**[42] **kurtardık. «Tuur» un sağ yanında size va'de verdik ve sizin üstünüze kudret helvasıyle bıldırcın indirdik.**

81 — **Size rızklandığımız şeylerin en temizlerinden yeyin, bu hususda taşkınlık** (ve nankörlük)[43] **etmeyin. Sonra üstünüze gazabım vaacıb olur. Benim gazabım da kimin üzerine vaacıb olursa muhakkak ki o,** (helâk uçurumuna) **yuvarlanmışdır.**

82 — (Bununla berâber) **şübhesiz ki ben tevbe ve îman edenleri, iyi iyi amel** (ve hareket) **de bulunanları, sonra da doğru yolda** (ölünceye kadar) **sebât edenleri**[44] **elbette çok yarlığayıcıyım.**

83 — **Ey Musâ, seni kavminden** (ayırıb böyle) **acele etdiren** (sebeb) **nedir**[45]**?**

84 — **Dedi: Onlar, işte onlar da benim ardımca** (geliyorlar). **Ben sana yönelerek acele etdim ki, yârab,** (benden daha çok)[46] **hoşnud olasın».**

85 — **Buyurdu: «Biz senden sonra kavmini**[47] **imtihaan etdik. Sâmiriy onları sapdırdı»**[48].

---

[39] «Celâleyn».
[40] Hepsi birden boğulup helâk oldular «Celâleyn».
[41] Bil'akis helâke sürükledi «Celâleyn».
[42] (Fir'avn) dan ve kavminden «Beyzâvî».
[43] «Celâleyn».
[44] «Celâleyn».
[45] (Musâ) aleyhisselâm kavminden yetmiş zâti seçerek onlarla birlikde Tevrâtı almak için «Tuur» a gidiyordu. Kendisi Rabbine olan şevkından dolayı acele edib ilerlemiş, o yetmiş nakıybi geride bırakmış, onlara ardından dağa gelmelerini emretmişdi «Haazin, Medârik, Şeyhzâde».
[46] «Haazin, Medârik».
[47] Sen kavmini (Hârun) aleyhisselâma bırakıb yerinden ayrıldıkdan sonra «Medârik».
[48] I'mâl etdiği bir buzağı heykelini Tanrı diye göstermek ve ona tapdırmak suretiyle «Beyzâvî». (Sâmiriy) Israîl oğullarından «Sâmire» kabîlesine mensubdu «Medârik».

86 — Derhal Musâ öfklei ve tasalı olarak kavmine döndü: «Ey kavmim, dedi, Rabbiniz size güzel bir va'd ile söz vermedi mi?[49] Yoksa (ayrılışımın üzerinden) **sizce çok zaman mı** (geçib) **uzadı? Yahud Rabbinizden size bir gazab vâcib olmasını mı istediniz de bana olan va'dinizden caydınız»?**

87 — Dediler: «Biz sana verdiğimiz sözden kendimize mâlik olarak caymadık. Fakat biz o kavmin[50] zînetinden bir takım ağırlıklar yüklenmişdik de onları (ateşe) **atmışdık[51]. Sâmiriy de** (kendi zînetini) **böylece atmışdı».**

88 — Hulâsa: «O, kendilerine böğüren bir buzağı heykeli (döküb) **çıkarmışdı.** (Gerek o, gerek avenesi): **«İşte sizin de, Musânın da Tanrısı budur! Fakat** (Musâ) **unutdu[52]» demişlerdi.**

89 — Bilmiyorlar mıydı ki o (buzağı) **onlara hiç bir sözle mukaabele edemiyor, onlara ne bir zarar, ne de bir fâide vermek kudretine mâlik olamıyordu.**

90 — Andolsun Hârun onlara daha evvel[53]: «Ey Kavmim, siz bu (buzağı) **ile ancak imtihaana çekildiniz. Sizin hakıykî Rabbiniz çok esirgeyen** (Allahdır). **Haydi bana tâbi olun. Benim emrime itaat edin» demişdi.**

91 — Onlar ise: «Biz, demişlerdi, Musâ bize dönüb gelinceye kadar o (buzağı) **ya** (tapmakda) **kaaim ve dâim olmakdan kat'iyyen ayrılmayacağız».**

92, 93 — Musâ (avdetinde) **dedi ki: «Ey Hârun, bunların sapdıklarını gördüğün zaman bana tâbi' olmandan seni men' eden ne idi? Sen benim emrime ısyan mı etdin»?**

94 — (Hârun) **dedi: «Ey anamın oğlu, sakalımı, başımı[54] tutma. Hakîkat, ben senin: — İsrâîl oğulları arasında ayrılık çıkardın, sözüme bakmadın, diyeceğinden korkdum».**

95 — (Musâ) **«Ya senin zorun ne idi ey Sâmiriy?» dedi.**

---

[49] İçinde hidâyet ve nur bulunan Tevrâtı size vermek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».
[50] «Mısır» dan çıkdığımız zaman Kıbtîlerden «Beyzâvî, Medârik».
[51] (Sâmiriy) nin bir çukurda yakdığı ateşe onun emriyle atmışdık «Medârik».
[52] «Tuur» a gitdi, bunu arıyor! «Beyzâvî».
[53] (Musâ) aleyhisselâmın «Tuur» dan avdetinden evvel «Beyzâvî».
[54] Başımın saçını «Beyzâvî».

فأخرج لهم عجلا جسدا له خوار فقالوا هذا إلهكم وإله
موسى فنسي ۝ أفلا يرون ألا يرجع إليهم قولا ولا يملك
لهم ضرا ولا نفعا ۝ ولقد قال لهم هارون من قبل يا قوم إنما
فتنتم به وإن ربكم الرحمن فاتبعوني وأطيعوا أمري ۝
قالوا لن نبرح عليه عاكفين حتى يرجع إلينا موسى ۝
قال يا هارون ما منعك إذ رأيتهم ضلوا ۝ ألا تتبعن
أفعصيت أمري ۝ قال يا ابن أم لا تأخذ بلحيتي ولا
برأسي إني خشيت أن تقول فرقت بين بني إسرائيل
ولم ترقب قولي ۝ قال فما خطبك يا سامري ۝ قال
بصرت بما لم يبصروا به فقبضت قبضة من أثر الرسول
فنبذتها وكذلك سولت لي نفسي ۝ قال فاذهب
فإن لك في الحياة أن تقول لا مساس وإن لك موعدا
لن تخلفه وانظر إلى إلهك الذي ظلت عليه عاكفا
لنحرقنه ثم لننسفنه في اليم نسفا ۝ إنما إلهكم
الله الذي لا إله إلا هو وسع كل شيء علما ۝

كذلك نقص عليك من أنباء ما قد سبق وقد آتيناك من
لدنا ذكرا ۝ من أعرض عنه فإنه يحمل يوم القيامة وزرا ۝
خالدين فيه وساء لهم يوم القيامة حملا ۝ يوم ينفخ في الصور
ونحشر المجرمين يومئذ زرقا ۝ يتخافتون بينهم إن
لبثتم إلا عشرا ۝ نحن أعلم بما يقولون إذ يقول أمثلهم
طريقة إن لبثتم إلا يوما ۝ ويسألونك عن الجبال
فقل ينسفها ربي نسفا ۝ فيذرها قاعا صفصفا
۝ لا ترى فيها عوجا ولا أمتا ۝ يومئذ يتبعون الداعي
لا عوج له وخشعت الأصوات للرحمن فلا تسمع إلا همسا
۝ يومئذ لا تنفع الشفاعة إلا من أذن له الرحمن ورضي له
قولا ۝ يعلم ما بين أيديهم وما خلفهم ولا يحيطون به علما
۝ وعنت الوجوه للحي القيوم وقد خاب من حمل ظلما
۝ ومن يعمل من الصالحات وهو مؤمن فلا يخاف ظلما
ولا هضما ۝ وكذلك أنزلناه قرآنا عربيا وصرفنا فيه
من الوعيد لعلهم يتقون أو يحدث لهم ذكرا ۝

فتعالى

96 — O da (şöyle) **dedi: — «Ben onların**[55] **görmediklerini**[56] **gördüm. Binâen'aleyh o peyğamberin izinden bir avuc** (toprak) **alıb onu** (erimiş hulliyyâtın içine)[57] **atdım. Bunu bana nefsim hoş gösterdi böyle».**

97 — (Musâ) **dedi: «Haydi** (def'ol) **git. Çünkü senin hayaatın boyunca** (nasıybin, benimle) **temâs etmeyin demendir**[58]**. Sana, senin için şübhesiz aslâ vaz geçilemeyecek bir cezâ günü dahi vardır. Üstüne düşüb tapdığın tanrına bak, biz onu** (cayır cayır) **yakacağız, sonra onu parça parça edib denize atacağız».**

98 — Ancak sizin Tanrınız kendisinden başka hiçbir Tanrı bulunmayan Allahdır. Onun ilmi her şey'i kuşatmışdır.

[55] İsrâîl oğullarının «Beyzâvî».

[56] Gûyâ (Musâ) aleyhisselâma gelen (Cebrâil) aleyhisselâmı «Beyzâvî, Medârik».

[57] «Beyzâvî».

[58] Ya'ni cem'iyyetden alâkanı kesmendir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: (Sâmiriy) çöllerde vahşî hayvanlar içinde yaşamıya mecbur kalmışdır «Haazin».

99 — **Sana geçmiş** (ümmet) **lerin haberlerinden bir kısmını işte böylece anlatıyoruz. Şübhe yok ki sana tarafımızdan bir zikir**[59] **vermişizdir.**

100 — **Kim ondan yüz çevirirse kıyâmet günü şübhesiz ki ağır bir günâh yükünü yüklenecekdir.**

101 — **O** (günâh) **ın** (cezâsı) **içinde ebedî kalıcıdırlar. Bu, kıyâmet gününde onlar için ne kötü bir yükdür!**

102 — (Evet) **«Suur» un üfleneceği günde ki biz günâhkârları o gün gözleri gömgök bir halde, mahşerde toplayacağız.**

103 — **Aralarında gizli gizli konuşacaklar, «**(Dünyâda) **on** (gece) **den fazla eğlenmediniz» diye**[60].

104 — (Aralarında) **ne konuşacaklarını biz daha iyi bileniz. Onların gidişi** (ve aklı) **daha üstün olanları da o zaman: «Bir günden fazla eğlenmediniz» diyecek.**

105 — **Sana dağları** (n kıyâmet günündeki haalini) **sorarlar**[61]. **De ki: «Rabbim onları ufalayıb savuracak».**

106 — **«**(Savuracak) **da yerlerini dümdüz bir toprak haalinde bırakacak».**

107 — **«Onlarda ne bir iniş, ne de bir yokuş görmeyeceksin».**

108 — **«O gün o da'vetciye**[62] **— kendisine muhaalefet etmeksizin — uyub izinden gideceklerdir. Çok esirgeyici** (Allâhın heybetinden) **sesler kısılmışdır. Artık bir hışırtıdan başka bir şey işitmezsin».**

109 — **O gün çok esirgeyici** (Allâhın) **kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnud olduğu kimselerden başkasının şefâatı fâide vermez.**

110 — **O, onların önlerindekileri de, arkalarındakilerini de bilir**[63]. **Onların ilmi ise aslâ bunu kavrayamaz.**

111 — (Artık bütün) **yüzler** (ezelde ve ebedde) **diri ve herşey'e bihakkın haakim olan Allâha baş eğmişdir. Zulüm yükü taşıyanlar ise hakıykaten husrâne uğramışdır.**

---

[59] Tefekküre ve i'tibaara şâyan olan bu kıssaları ve haberleri ihtivâ eden bir kitab, Kur'an «Beyzâvî, Medârik».

[60] Kıyâmetin dehşeti onlara bu zannı verecek «Medârik».

[61] «Medârik».

[62] (İsrâfîl) aleyhisselâma «Medârik».

[63] Geçmişlerini de, geleceklerini de bilir «Beyzâvî».

112 — **Kim, bir mü'min olarak, iyi iyi amel** (ve hareket) **lerde bulunursa o, ne** (seyyiâtının) **artırılmasından, ne** (hasenâtının) **eksiltilmesinden endîşe etmez**[64].

113 — **Biz onu böylece Arabca bir Kur'an olarak indirdik, onda tehdîdlerden** (nicesini) **tekrar tekrar açıkladık. Olur ki** (meaasiden) **korunurlar, yahud o**[65], **kendilerinde yeni bir haatıra ve ibret canlandırır.**

114 — (Öyle ya, o Hak kelâmıdır. Padişahlar) **padişah** (ı) **olan, Hak olan Allah** (ın şaanı) **çok yücedir**[66]. **Sana onun vahyi tamamlanmazdan evvel**[67] **Kur'ân** (ı okumada) **acele etme, «Rabbim, benim ilmimi artır» de**[68].

115 — **Andolsun biz bundan evvel Âdeme de vahy** (ve emr) **etmişizdir**[69]. **Fakat unutdu o. Biz onda bir azim bulmadık.**

116 — **Hani meleklere: «Âdem için secde edin» demişdik de Iblîsden başkaları secde etmişlerdi. O ise dayatmışdı.**

117 — **Biz de: «Ey Âdem, demişdik, hiç şübhesiz ki bu, senin de, zevcenin de düşmanıdır. Bundan dolayı sakın sizi cennetden çıkarmasın o. Sonra zahmete**[70] **düşersin».**

118 — **«Çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman hep oradadır».**

119 — **«Ve sen hakıykaten burada susamayacaksın, Güneş** (in sıcağı altında da) **kalmayacaksın».**

120 — **Nihâyet şeytan onu fitledi: «Ey Âdem, dedi, seni ebedîlik ağacına, zevâl bulmayacak bir devlete** (ulaşdırmaya) **delâlet edeyim mi»?**

121 — **Işte bunun üzerine ikisi de ondan yediler. Hemen kötü yerleri açılıverdi. Ustlerini cennet yaprağından yamamıya başladılar. Âdem Rabbine karşı geldi de şaşıb kaldı.**

---

[64] «Celâleyn, Medârik».

[65] Tehdîdler, yahud Kur'an «Medârik».

[66] Zâtinde, sıfatlarında mahluklara benzemekden münezzehdir. Zâti zâtlerine benzemediği gibi sözü de sözlerine benzemez; Emri de, nehyi de nâfizdir. Va'dinden ümid uyanır, vaîdinden (tehdîdinden) korkulur «Beyzâvî».

[67] (Cebrâîl) aleyhisselâm (her gelişinde vahyi) sana iblâğdan faariğ oluncaya kadar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[68] Cenâb-ı Hak, Resûl-i ekremine ilmini artırmasından başka bir şey'i taleble emretmemişdir. (Ibni Mes'ud). radıyallâhü anh bu âyeti okuduğu zaman «Yâ, Allah, benim ilmimi, imaanımı, kesin inanımı artır» diye düâ ederdi «Haazin, Medârik».

[69] Ağacdan yeme diye «Medârik».

[70] Maîyetini te'mîn hususunda «Beyzâvî, Medârik».

فتعالى الله الملك الحق ولا تعجل بالقرآن من قبل أن
يقضى إليك وحيه وقل رب زدني علما ۝ ولقد عهدنا
إلى آدم من قبل فنسي ولم نجد له عزما ۝ وإذ قلنا
للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس أبى ۝ فقلنا
يا آدم إن هذا عدو لك ولزوجك فلا يخرجنكما
من الجنة فتشقى ۝ إن لك ألا تجوع فيها ولا تعرى ۝
وأنك لا تظمأ فيها ولا تضحى ۝ فوسوس إليه الشيطان
قال يا آدم هل أدلك على شجرة الخلد وملك لا يبلى ۝
فأكلا منها فبدت لهما سوآتهما وطفقا يخصفان عليهما
من ورق الجنة وعصى آدم ربه فغوى ۝ ثم اجتباه ربه
فتاب عليه وهدى ۝ قال اهبطا منها جميعا بعضكم
لبعض عدو فإما يأتينكم مني هدى فمن اتبع
هداي فلا يضل ولا يشقى ۝ ومن أعرض عن ذكري
فإن له معيشة ضنكا ونحشره يوم القيامة أعمى
۝ قال رب لم حشرتني أعمى وقد كنت بصيرا ۝

قال كذلك أتتك آياتنا فنسيتها وكذلك اليوم تنسى ۝ وكذلك
نجزي من أسرف ولم يؤمن بآيات ربه ولعذاب الآخرة أشد
وأبقى ۝ أفلم يهد لهم كم أهلكنا قبلهم من القرون يمشون
في مساكنهم إن في ذلك لآيات لأولي النهى ۝ ولولا كلمة
سبقت من ربك لكان لزاما وأجل مسمى ۝ فاصبر على
ما يقولون وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل غروبها ومن
آناء الليل فسبح وأطراف النهار لعلك ترضى ۝ ولا تمدن
عينيك إلى ما متعنا به أزواجا منهم زهرة الحياة الدنيا
لنفتنهم فيه ورزق ربك خير وأبقى ۝ وأمر أهلك بالصلاة
واصطبر عليها لا نسألك رزقا نحن نرزقك والعاقبة
للتقوى ۝ وقالوا لولا يأتينا بآية من ربه أولم تأتهم بينة
ما في الصحف الأولى ۝ ولو أنا أهلكناهم بعذاب
من قبله لقالوا ربنا لولا أرسلت إلينا رسولا فنتبع آياتك
من قبل أن نذل ونخزى ۝ قل كل متربص فتربصوا
فستعلمون من أصحاب الصراط السوي ومن اهتدى ۝

122 — (En) **sonra Rabbi** (yine) **onu seçdi de tevbesini kabul etdi, ona doğru yolu gösterdi.**

123 — (Şöyle) **buyurdu: «Kiminiz kiminize düşman olarak hepiniz oradan inin. Artık ne zaman benden size hidâyet[71] gelir de kim benim hidâyetime uyarsa o** (dünyâda) **sapmaz,** (ahiretde de) **bedbaht olmaz».**

124 — Kim benim zikrimden yüz çevirirse onun hakkı da dar bir geçimdir[72] ve biz onu kıyâmet gününde kör olarak haşrederiz.

---

[71] Kitab ve peyğamber «Beyzâvî».

[72] «Zikir» den maksad Kur'andır «Medârik». Bir hadîs-i şerif meâli: Mü'min, kabrinde yemyeşil bir bağçe içinde bulunur. Kabri yetmiş zirâ' genişletilir ve içi ayın on dördüncü gecesi gibi aydınlatılır. Biliyor musunuz ,« فإن له معيشة ضنكا » âyeti kimin hakkında inzâl buyurulmuşdur? dediler: Allah ve Resûlü bilir. Buyurdu: O, kâfirin kabrinde göreceği azâba dâirdir. O kâfire doksan dokuz «Tinnin» musallat olur. «Tinnin» nedir, biliyor musunuz? Dediler: Hayır, Buyurdu ki: O, yedi başlı bir yılandır. Kâfirleri kabirlerinden kaldırdıkları zamana kadar ısırırlar, sokarlar ve şişirirler «Tirmizî, İbni Eb-id dünyâ, İbni Cerîr, İbni Hıbban: Ebû Hüreyre radıyallahü anh».

125 — (Artık o zaman) **o: «Rabbim, beni niçin kör haşretdin? Halbuki ben hakıykaten görücü idim» demişdir.**

126 — (Allah da şöyle) **buyurmuşdur: «Öyledir. Sana âyetlerimiz geldi de sen onları unutdun. İşte bugün de sen öylece unutuluyorsun».**

127 — İşte israfa sapan ve Rabbinin âyetlerine inanmayanları biz böyle cezâlandırırız. Âhiretin azâbı ise elbet daha çetin ve daha süreklidir.

128 — Biz onlardan evvel nice asırları (halkın) **ı helâk etmişizdir. Bu, onları irşâd etmedi mi? Halbuki kendileri de onların yurdlarında yürüyüb duruyorlar. Bunda sâlim akıl saahibleri için elbette ibret verici âyetler vardır.**

129 — Eğer Rabbinden geçmiş bir söz ve tâ'yin edilmiş bir vâ'de olmasaydı her halde (onlara da azâb) **gelib yapışırdı.**

130 — O halde sen, onlar ne derlerse, sabret. Güneşin doğmasından evvel de, batmasından evvel de Rabbini hamd ile tesbîh et. Gecenin bir kısım sâatlerinde ve gündüzün etrâfında dahi tesbîh et ki rızâ (yi ilâhî)**-ye eresin[73].**

131 — Onlardan (kâfirlerden) **bir sınıfa, kendilerini fitneye düşürmemiz için,** (verdiğimiz ve) **fâidelendirdiğimiz** (bu) **dünyâ hayaatına âid zînetlere ve debdebelere sakın iki gözünü dikme. Rabbinin rızkı hem daha hayırlı, hem daha süreklidir.**

132 — Ehline (ve ümmetine)[74] **namazı emret. Kendin de ona sebât ile devam eyle. Biz senden bir rızk[75] istemiyoruz. Seni biz rızıklandırırız.** (Güzel) **aakıbet takvaa** (erbâbı) **nındır.**

133 — Dediler ki: «Bize o Rabbinden bir mu'cize getirmeli değil miydi»? Evvelki kitablardakinden apaçık bürhan[76] gelmedi mi onlara?

---

[73] «Hamd ile tesbîh» den maksad namazdır. «Güneşin doğmasından evvel» ki tesbîh namazı, «batmasından evvel» ki ikindi, «gecenin bir kısım sâatleri» ndeki akşam ve yatsı, «gündüzün etraafında» ki de öğle namazıdır «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

[74] «Medârik».

[75] Nefsinin ve âilenin rızkını te'mîn için çalışmanı ve bu yüzden risâlet vazîfeni ihmâl etmeni istemiyoruz «Beyzâvî».

[76] Tevratda, İncilde ve diğer semâvî kitablarda peygamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ve Kur'ânın hakkıyyetine âid apaçık âyetler «Beyzâvî».

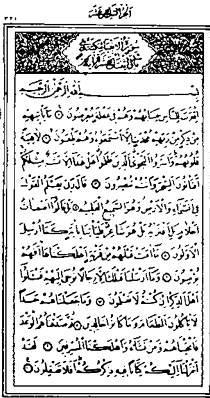
134 — Eğer biz onları daha evvel[77] azâb ile helâk etmiş olsaydık muhakkak diyeceklerdi ki: «Hey Rabbimiz, bize bir peyğamber gönderseydin de şu zillete ve rüsvaylığa uğramamızdan evvel âyetlerine tâbi' olsaydık ya»!

135 — De ki: «Hep (imiz) **intizardeyiz. Siz de gözetleye durun. Çünkü dümdüz bir yolun saahibleri kimlermiş, hidâyete** (ve ebedî ni'mete) **erenler kimlermiş, yakında bileceksiniz[78]».**

---

[77] Hazreti Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellemin teşrîfinden ve Kur'ânın nüzûlünden evvel «Beyzâvî».

[78] «16» ncı cüz'ün sonu.

«21» inci SÛRE

«EL-ENBİYÂ'» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — İnsanların hesab (gün)**-leri yaklaşdı. Böyleyken onlar** (haalâ) **gaflet içindedirler,** (bunu tefekkürden) **yüz çeviricidirler.**

2, 3 — Rablerinden kendilerine yeni bir ihtaar gelmeye dursun, onlar bunu ille istihzâ ederek ve kalbleri oyuna dalarak dinlemişlerdir. Zaalimler gizli fısıltı ile (şöyle) **konuşdular: «Bu sizin gibi bir insandan başka mıdır? Kendiniz görüb** (ve bilib) **dururken şimdi sihre mi geleceksiniz»?**

4 — (Onlara) **dedi ki: «Rabbim gökdeki, yerdeki** (her) **sözü bilir. O, hakkıyle işidici, kemâliyle bilicidir».**

5 — Dediler: «Hayır, (bunlar)[2] **saçma sapan rü'yâlardır. Hayır, onu kendisi uydurmuşdur. Hayır, o, bir şâirdir.** (Bunlar değilse) **o halde evvelki** (peyğamber) **lere gönderildiği gibi o da bize bir mu'cize getirsin**[3]**».**

6 — Onlardan evvel helâk etdiğimiz hiç bir memleket (halkı helâk olub gitdi), **îman etmedi de** (şimdi) **bunlar mı îman edecekler?**

7 — Biz senden evvel de kendilerine vahy etdiğimiz erkeklerden başkasını (peyğamber olarak) **göndermedik. Eğer bilmiyorsanız ehl-i zikre sorun**[4]**.**

---

[1] Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur, «112» âyetdir.

[2] Kur'an âyetleri «Celâleyn».

[3] Azâb mu'cizesi.

[4] Ehl-i kitâbın âlimlerine. Çünkü onlar evvelce kendilerine vahyedilen peyğamberlerin de, melekler değil, birer beşer olduklarını biliyorlar, Mekkeliler onların sözlerine

8 — Biz onları yemek yemez birer cesed olarak yaratmadık. Onlar (bu dünyâda) **ebedî de değillerdi.**

9 — Sonra biz onlara olan va'd (imiz) **in doğruluğunu gösterdik de hem kendilerini, hem kimleri diliyorsak onları[5] kurtardık. İftiracıları[6] ise helâk etdik.**

10 — Andolsun, size öyle bir kitab indirmişizdir ki (bütün) **zikir** (ve şeref) **iniz ondadır. Haalâ akıllanmıyacak mısınız?**

11 — Biz (küfür ve) **zulmeden nice memleketi kırıb geçirdik, sonra ardından da diğer kavm** (ler) **i yaratdık.**

12 — (Evet), **onlar azâbımızı his** (ve müşâhede) **etdikleri zaman hemen oralardan harıl harıl kaçıyorlardı.**

13 — (Onlara:) **«Kaçmayın. İçinde bulunduğunuz refâha, yurdlarınıza dönün, çünkü sorguya çekileceksiniz»** (denildi).

14 — Dediler: «Ne yazık bize! Biz hakıykaten zaalimler idik».

15 — Nihâyet biz onları biçilmiş bir ot, ocakları sönmüş (bir kül yığını) **haaline getirinceye kadar dâimâ feryadları bu** (söz) **olmuşdur.**

16 — Biz göğü de, yeri de, ikisinin arasında bulunan şeyleri de oyuncular (ın işi) **olarak yaratmadık[7].**

17 — Eğer biz bir eğlence edinmek isteseydik[8] onu kendi cânibimizden edinirdik elbet[9]. Biz (böyle) **yapanlar da değiliz.**

---

i'timad ediyorlardı. «Medârik». Ba'zılarına göre bu âyetdeki «Ez zikr» den murad «Kur'an»-dır. Buna göre «Ehl-iz zikr» Kur'ânı bilen mü'minlerdir «Haazin». Bir hadîs-i şerîf meâli: Âlimin, ilmine rağmen, sükût etmesi, câhilin cehline rağmen (öğrenmeyib) susması yakışmaz. Allah Teaalâ «Eğer bilmiyorsanız ehl-i zikre sorun» buyurmuşdur - Taberânî: Câbir radıyallâhü anh».

[5] Kendilerini tasdıyk eden mü'minleri «Celâleyn».

[6] Tekzîb eden (mufrit) leri, kâfirleri «Celâleyn, Medârik».

[7] Yükselen şu gözleri, döşenen şu yer yüzünü ve ikisinin arasında bulunan türlü türlü mahlûkları — ancak onları halk ve tedbîr buyuranın kudreti bunlarla istidlâl edilsin, hikmetimizin iktizaa etdiği vech ile iyilik edenle kötülük edenin mükâfat ve mücâzatları verilsin diye yaratdık «Medârik». Biz onları türlü türlü bedîalarla dopdolu olarak yaratdık ki bakanların gözlerini açsın, ibret erbâbına ıhtaar olsun, kulların dünyâye ve âhirete âid umurunun düzenlenmesine birer sebeb teşkîl etsin. Binâen'aleyh kulların bunlar sâyesinde kemal tahsîline ulaşmaları, onların çarçabuk zevâl bulacak zînetlerine aldanmamaları gerekdir «Beyzâvî». Biz onları boş yere değil, kudretimize delâlet etmek, kullarımıza fâide vermek için yaratdık «Celâleyn».

[8] Evlâd, kadın gibi. Bu, sanki «(Isâ) aleyhisselâm Allah Teaalânın oğlu, (Meryem) de karısıdır» diyen kâfirlere karşı reddir «Medârik».

[9] «Huur-i ıyn» den, meleklerden «Celâleyn, Medârik».

وكم قصمنا من قرية كانت ظالمة وأنشأنا بعدها قوما
آخرين ۝ فلما أحسوا بأسنا إذا هم منها يركضون ۝ لا تركضوا
وارجعوا إلى ما أترفتم فيه ومساكنكم لعلكم تسألون ۝
قالوا يا ويلنا إنا كنا ظالمين ۝ فما زالت تلك دعواهم
حتى جعلناهم حصيدا خامدين ۝ وما خلقنا السماء
والأرض وما بينهما لاعبين ۝ لو أردنا أن نتخذ لهوا
لاتخذناه من لدنا إن كنا فاعلين ۝ بل نقذف بالحق
على الباطل فيدمغه فإذا هو زاهق ولكم الويل مما تصفون
۝ وله من في السماوات والأرض ومن عنده لا يستكبرون
عن عبادته ولا يستحسرون ۝ يسبحون الليل والنهار
لا يفترون ۝ أم اتخذوا آلهة من الأرض هم ينشرون ۝
لو كان فيهما آلهة إلا الله لفسدتا فسبحان الله رب العرش عما
يصفون ۝ لا يسأل عما يفعل وهم يسألون ۝ أم اتخذوا
من دونه آلهة قل هاتوا برهانكم هذا ذكر من معي وذكر
من قبلي بل أكثرهم لا يعلمون الحق فهم معرضون ۝

وما أرسلنا من قبلك من رسول إلا نوحي إليه أنه لا إله
إلا أنا فاعبدون ۝ وقالوا اتخذ الرحمن ولدا سبحانه
بل عباد مكرمون ۝ لا يسبقونه بالقول وهم بأمره يعملون
۝ يعلم ما بين أيديهم وما خلفهم ولا يشفعون إلا
لمن ارتضى وهم من خشيته مشفقون ۝ ومن يقل منهم
إني إله من دونه فذلك نجزيه جهنم كذلك نجزي الظالمين
۝ أولم ير الذين كفروا أن السماوات والأرض كانتا رتقا
ففتقناهما وجعلنا من الماء كل شيء حي أفلا يؤمنون ۝
وجعلنا في الأرض رواسي أن تميد بهم وجعلنا فيها
فجاجا سبلا لعلهم يهتدون ۝ وجعلنا السماء سقفا
محفوظا وهم عن آياتها معرضون ۝ وهو الذي خلق
الليل والنهار والشمس والقمر كل في فلك يسبحون
۝ وما جعلنا لبشر من قبلك الخلد أفإن مت فهم
الخالدون ۝ كل نفس ذائقة الموت ونبلوكم
بالشر والخير فتنة وإلينا ترجعون ۝

18 — Hayır, biz hakkı baatılın tepesine (indirib) **atarız da o, bunun beynini parçalar. Bir de görürsünüz ki bu, yok olub gitmişdir.** (Allâha karşı) **vasf** (ve isnâd) **etmekde olduğunuz** (iftirâlar) **dan dolayı yazıklar olsun**[10] **size!**

19 — Göklerde ve yerde bulunan kişiler Onundur. Onun huzuurundaki kişiler kendisine ibâdet etmekden aslâ kibirlenmezler, yorulmazlar da.

20 — Onlar gece gündüz ara vermeyerek (Onu) **tesbîh** (ve tenzih) **ediyorlar**[11].

21 — Yoksa onlar yerden bir takım Tanrılar[12] **edindiler de** (ölüleri) **onları mı diriltecekler?**

---

[10] «Veyl» çetin azâb demekdir «Celâleyn».

[11] Onların tesbîhleri Âdem oğullarının soluk alıb vermesi gibi faasılasız ve tabîidir «Medârik, Celâleyn, Haazin».

[12] Taşdan, altından, gümüşden ma'mul nesneler gibi «Celâleyn».

22 — Eğer her ikisinde[13] Allahdan başka Tanrılar olsaydı onların ikisi de[14] muhakkak ki harab olup gitmişdi[15]. Demek, arşın Rabbi olan Allah, onların vasf (ve isnâd) **edegeldikleri şeylerden yücedir, münezzehdir.**

23 — O, yapacağından mes'ûl olmaz, fakat onlar mes'ûl olurlar.

24 — Ondan başka Tanrılar edindiler ha? Sen (onlara) **de ki: «**(Varsa) **delîlinizi getirin[16]. İşte benimle berâber olan** (müslüman) **ların kitâbı,** (işte) **benden evvel gelenlerin kitâbı** (da meydanda)**». Hayır, onların çoğu hakkı bilmezler de bunun için yüz çeviricidirler onlar.**

25 — Biz senden evvel hiç bir peyğamber göndermedik (ya'ni hiç biri müstesnâ değildir) **ki ille ona şu hakîkatı vahy etmişizdir: «Benden başka hiç bir Tanrı yok. O halde bana ibâdet edin[17]».**

26 — «O çok esirgeyici (Allah) **evlâd edindi» dediler[18]. Onun şaanı bundan yücedir, münezzehdir. Hayır** (evlâd dedikleri) **onlar, ikrâma mazhar edilmiş kullardır** (meleklerdir).

27 — Bunlar[19] söz (leriy) **le aslâ Onun[20] önüne geçemezler[21].** (Bil'akis) **bunlar Onun emriyle hareket ederler.**

28 — Önlerindekini de, arkalarındakini de[22] O bilir. Bunlar, Onun rızâsına ermiş olandan başka kimseye şefâat etmezler. Bunlar Onun korkusundan titreyenlerdir.

29 — Bunlardan kim «Tanrı O değil, ben im» derse[23] onu cehennemle cezâlandırırız. Biz o zaalimleri de[24] böylece cezâlandıracağız.

---

[13] Göklerde, yerde «Celâleyn».

[14] Gökler de, yer de «Celâleyn».

[15] Aralarında vuku' bulacak ihtilâf ve temanü' yüzünden gökler ve yerler gördüğümüz şu nizâm ve intizamdan çıkar, harab olurdu «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

[16] Aklî ve naklî delîlinizi. Akıl bunu kabul etmez. Çünkü «Delîl-i temânu'» buna mâni'. Nakil de kabul etmez. Zîrâ semâvi kitabların hiç birinden teaddüd-i ilâha dâir bir tek delîl getiremezsiniz. Çünkü bütün onlar tevhıydi emretmişlerdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Beni bir tanıyın «Medârik, Celâleyn».

[18] «Melekler Allâhın kızlarıdır» diyen «Huzâa» kabîlesi hakkında nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Melekler.

[20] Cenâb-ı Hakkın.

[21] Ya'ni Cenâb-ı Hak emretmedikce onlar hiçbir şey söylemezler «Beyzâvî».

[22] Yapdıklarını da, yapacaklarını da «Celâleyn».

[23] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ ile (Katâde, Dahhâk) dediler ki: «Bu tehdîd İblîs hakkında tehakkuk etmişdir. Çünkü o, kendisinin Tanrılığını iddiâ etmiş, kendisine itâat ve ibâdete da'vet eylemişdi «Medârik, Celâleyn».

[24] Kâfirleri «Medârik».

30 — Göklerle yer bitişik bir halde iken[25] biz onları birbirinden yarıb ayırdığımızı, her diri şey'i de sudan yaratdığımızı o küfr (ve inkâr) **edenler görmedi** (ler) **mi? Haalâ inanmayacaklar mı onlar?[26]**

31 — Yer (yüzün) **de,** onları (insanları) **çalkalar diye, sâbit sâbit dağlar yaratdık. Aralarında da bol bol yollar açdık. Tâki** (maksadlarına) **ersinler.**

---

[25] Bir madde haalinde, eczâsı gaz zerreleri şeklinde birbirine yapışıkken.

[26] Rahmetli (Bereket zâde İsmâil Hakkı bey) in «Necâib-i Kur'âniyye» sinden şu satırları, sâdeleştirerek alıyoruz:

— İlmî araşdırmalarını o geçmiş sonsuz zamanlarına doğru götüren bir fikir, şu büyük ecrâmın birbirinden ayrılışında bir kudret ve yaratma elini apaçık görür. Hele hayaatın kaynağı olan suda o yüce kudret ne kadar âşikârdır. Suda iki türlü diriltme vardır: Birinci diriltme, sürekli ve devamlı diriltme. Kur'anda açıklandığı üzere ecramda ayrılış husule gelmiş, yerle gök birbirinden ayrılmışdır. Yer başlı başına şu'le saçan bir kıt'a olmuşdur. O zaman kimyâ bilginlerinin «müvellid-ül humuza = oksijen» dedikleri su maaddesi kendisindeki haraaretle arzdan tebahhur ediyor, ve hava boşluğunda tesaadüf ettiği soğukluk onu suya çevirdikden sonra su, ağırlığından dolayı yere iniyordu. Bu keyfiyyet tekerrür ede ede nihâyet bütün yer yüzü su oldu. Sonra bundan karalar meydana geldi; nebatlar, hayvanlar ve bütün canlılar sudan zuhur etdi. İşte bu, birinci diriltimdir ki âyet-i kerimede yerin gökden ayrılışı bildirildikden sonra her şey'in su ile hayat bulduğunun zikir buyurulması buna işâretdir. Sürekli ve devamlı diriltime gelince: Bu, arzın her yerinde, her an doğan canlılarda müşâhede olunmakdadır. Buna da « وترى الارض هامدة فاذا انزلنا عليها الماء اهتزت وربت وانبتت من كل زوج بهيج (El-hacc sûresi, âyet: 5 den) âyet-i kerîmesiyle benzerlerinde işâret buyurulmuşdur. Bundan anlaşılıyor ki ister hayaat âleminin tekvîni ve nevi'lerin îcâdı zamanındaki birinci diriltme olsun, ister bu nevi'lerin bütün gün doğub büyüyen ferdlerinde ve cüz'lerinde teceddüd eden diriltimde olsun arzda her canlının hayaatı ancak su iledir. Kur'ân-ı kerîmin bir çok yerlerinde halk ve tekvînden bahsolunur. Bunun hikmeti yaratanın kudretine, ilmine, hikmetine delîller vermek, nazarları bunlardan ibret almıya ve fâidelenmiye yöneltmek, Allâha îman etmiye, saalih amellerde bulunmıya irşâd eylemekdir. Yoksa halk ve tekvînin mufassal bir suretde mâhiyyetini şerh etmek maksud değildir. Bunun içindir ki Kur'ân-ı kerîmde hakıykatler ancak ibretler ve öğüdler tarzında gösterilmişdir... Asrımızda tekvîn ilmi bilginlerinin hilkate dâir birçok hakıykatleri keşf etmelerine rağmen asırlardan beri tilâvet olunan tekvîn âyetlerinden hiç birinde bunlara aykırı bir şey görülmemişdir. Tekvîn ilmi bilginleri diyorlar ki: Gökler ve yer ba'zılarının «Sedîm» (Cevv-i semâda olan yufkaca sise ve dumana denir. Alâ kavlin mutlakaa dumana ve sise denir. «Kaamus-ı arabî tercemesi») dedikleri sise benzer bir maddeden yaratılmışdır. O maadde bir tek mâdde iken yarılmasıyle kendisinden küre şeklinde cisimler husûle gelmiş, onlardan da diğer küreler ayrılmışdır. Bu âyetden başka « ثم استوى الى السماء وهى دخان («Fussılet» sûresi, âyet: 11)», « فاطر السموات والارض («Eş-şûrâ sûresi, âyet: 11 ve sâire)» gibi nice âyetlerle buna işâret buyurulmuşdur.

32 — Biz gök yüzünü de korunmuş bir tavan (gibi) **yapdık. Onlar**[27] **ise bunun âyetlerinden**[28] **yüz çeviricidirler.**

33 — O, geceyi, gündüzü, güneşi, ayı yaratandır ve bütün bunlar kendi dâiresi içinde yüzmekde (devr etmekde) **dirler**[29].

34 — Biz senden evvel de hiçbir beşere (dünyâda) **ebedîlik vermedik. Şimdi sen ölürsen** (sanki) **onlar baakıy midirler?**[30]

35 — Her can ölümü tadıcıdır. Sizi bir imtihan olarak hayr ile de, şer ile de deniyoruz. (Nihâyet yine) **ancak bize döndürüleceksiniz**[31].

---

[27] Kâfirler, münkirler.

[28] Göklerin güneş gibi, ay gibi, diğer yıldızlar gibi alâmetlerinden ki bunların hepsi Saani-i Teâlânın varlığına, birliğine, kemâl-i kudretine delâlet etmekdedir «Beyzâvî, Medârik».

[29] «Medârik».

[30] Bu âyet-i celîle hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ölümünü isteyen ve bu suretle şemâtet etmiye heveslenen kâfirler hakkında nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn».

[31] (İmam Gazâlî) hazretlerinin «İhyâ-ül ulûm» undan ihtisaar ve terceme ile yazdığımız ve «Huccet-ul lâh-il bâliğa tercemesi ve şerhi» mize de nakletdiğimiz şu satırları alıyoruz:

— Ba'zı insanlar ölümün hakıykatına dâir yanlış zanlara kapıldılar. Kimi: «Ölüm yok olmakdır. Haşir, neşir, hayır ve şerre terettüb eden âkıbetler yokdur. İnsanın ölümü de, hayvanların ölümü, otların kuruması gibidir.» diyor ki bu, mülhidlerin ve Allâha, âhiret gününe inanmayanların fikirleridir. Kimi: «İnsan kabrinde haşir vaktına kadar ne âzab, ne ni'met görmez» diyor (ki bu da «Cehmiyye» nin ve «Haaricî» lerin sözüdür.) Kimi de: «Ruuh baakıydir. Ölümle yok olmaz. Sevâba kavuşan da, azâba uğrayan da cesedler değil ruhlardır. Cesedler aslâ dirilmez, haşredilmez» inanını gösteriyor. Bunların üçü de Hakdan yüz çeviren, âyetlere, haberlere aykırı olan bozuk fikirlerdir. O âyetler ve haberler bize bildiriyor ki: Ölümün ma'nâsı ancak bir hal değişmesinden ibâretdir. Ruuh cesedden ayrıldıkdan sonra da, ya azâb görmek, yahud ni'mete kavuşmak üzere baakıy kalır. (Bu, ehl-i sünnet ve cemâatin sözüdür). Ruuhun cesedden ayrılması demek cesedin ona itaatden çıkması, onun üzerindeki tasarrufunun bitmesi demekdir. Çünkü unsurlar ruuhun âletleridir. O, el âletiyle tutar, kulak vaasıtasiyle işidir, göz kanalından görür, eşyânın hakıykatını ise kalb bilir. Burada kalbden maksad ruuhdur (teşrîhî ve maaddî kalb değil). Ruuh, eşyâyi bizzât ya'ni âletsiz bilir. Onun gibi yine âletsiz olarak kendi kendine tasalanır, sevinir. Çünkü bunlar uzuvlarla ilgili şeyler değildir. Ruhun bu kendi kendine olan vasıfları onun cesedden ayrılmasından sonra da baakıy kalır. Artık o zaman âleti, vaasıtası yokdur. Binâen'aleyh cesed ölünce, ona tekrar ruuh dönünceye kadar, fa'âliyyeti, hareketi durur (Musannıfın - ya'ni «Şah Veliyy-ul-lâh-i Dehlevî» nin başlangıcda adını saygı ile zikretdiği «Şeyh İzzeddîn bin Abd-üs Selâm» der ki: Her cesedin iki ruhu vardır: 1) Uyanıklık haalindeki ruhu. O, Hakkın âdetine göre cesedde bulundukca insan uyanık olur. Çıkınca ise uyur. Rü'yâlar gören ruuh budur. 2) Yaşama ruuhu. O, Cenâb-ı Hakkın âdetine göre cesedde bulununca cesed diri, ayrılınca ölü olur. Tekrar ona dönünce ise yeniden dirilir. Yaşama ruuhu ölmez. Ruuhun kabirde cesedine geri döndürülmesi, yahud kabirden kalkım zamanına kadar döndürülmemesi akla uzak olmayan bahislerdendir. Allah kullarından herbiri hakkında ne hüküm etdiğini bilir. (Ehl-i sünnet her iki halde de

36 — O küfr (ü inkâr) edenler seni gördükleri zaman, seni istihzâ (mevzuu) ndan başka bir şey edinmezler: «Sizin Tanrılarınızı diline do-

---

dirilmeyi isbât etdiler. İki nefha arasına gelince: O, umumî fenâ, ölüm devresidir. Kabirde dirilmenin delîlleri, «ruuhun hakıykatı» bâbındaki notlarla da — bu notlar «Huccet-ul lâh-il bâliğa tercemesi ve şerhı» eserimizdedir — îzâh edildiği üzere, ba'zı âyetlerle kabir azâbı hakkındaki sahıyh haberlerdir. Çünkü azâb ve elem diriye olur, ölüme değil. Cesedin ölüm yüzünden muattal kalması bir uzvu, felc gelmesinden dolayı, faâliyyetden kesilen insanın haaline benzer. O uzvun sinirleri ruuhun oraya nüfuzuna mâni' olmakdadır. Fakat ruuh diğer uzuvlar üzerindeki hükmünü yine icra eder. Ona yalnız bir uzuv ısyan etmişdir. Ölüm bütün uzuvların ruuha ısyan etmesinden ibâret bir haadisedir. Her uzuv ruuhun âletidir. Onları ruuh kullanır. Ruuhdan şunu kasd ediyoruz: o, insanın bilgilerini, elemlerini, ferahlarını duyan bir ma'nâdır. Ruuhun uzuvlar üzerindeki tasarrufu muattal kalmakla onun bilgileri, idrâkleri, ferahları, elemleri gitmiş olmaz. Onları kabul etmek haassası da ölmez. Zâten insan, hakıykatde bilgileri, elemleri, lezzetleri idrâk eden o ma'nânın kendisidir. O, ölmeyecekdir. (İmam Süyyûtî) «Şerh-us Sudur» unda şöyle diyor: «Müslim, gayri müslim bütün milletler beden öldükden sonra da ruuhun diri ve baakıy kaldığına inandılar. Buna yalnız filezoflar inanmıyorlar. Bizim bu babdaki delîlimiz «Her can ölümü tadıcıdır» meâlindeki âyetdir. Tadan bir şey tadılandan sonra da baakıy kalır. «Yer yüzünde bulunan herkes ve her mahluk fânîdir» meâlindeki âyete — ki «Er-rahman» sûresinin 26 ncı âyetidir — gelince: Bu hususda akla en yakın olan onun «Allâhın dilediği müstesnâ olmak üzere» meâlindeki kısmında dâhil ve fenâdan masun bulunmasıdır — o kavl-i kerîm «Ez-zümer» sûresinin 68 inci âyetindedir —. «Huuri îyn» hakkında da böyle denilmişdir». «İbn-ül Kayyım» de «Kitab-ür ruuh» unda şöyle diyor: «Ruuhun bedenle birlikde ölüb ölmediği mes'elesinde ihtilâf edildi. Doğrusu şudur: Eğer onun ölümü tatması, cesedden ayrılması demekse bu ma'nâca ruuh ölümü tadacakdır. Yok, yok olub gitmesi demekse hayır. O, yaratıldığından beri bil'icma' ya nimet, ya azâb içinde olmak üzere baakıydir ve baakıy kalacakdır». Hal değişmesi iki bakımdandır: 1) Ruuhun âletleri olan göz, kulak, dil, ayak ve bütün uzuvlar ölümle ruhdan ayrılırlar. O, âilesinden, çocuklarından, hısımlarından, diğer bütün tanıdıklarından mahrum kalır. Atından, hayvanlarından, hizmetcilerinden, evinden, akaarından, diğer mülklerinden soyulur. İşte bunların insandan soyulmasiyle insanın onlardan soyulması arasında bir fark yokdur. Asıl elem veren ayrılıkdır. Halbuki ayrılık gâh bir adamın gasbedilmekle, gâh onun esîr olub malından uzaklaşmasıyle de haasıl olabilir. Her iki halde de elem birdir. Ölümün ma'nâsı insanın, bu âleme uymayan başka bir âleme zorla gönderilmek suretiyle, mallarından soyulmasıdır. Eğer dünyâda alışdığı, rahatlaşdığı, ya'ni varlığına tapdığı bir şey kalırsa ölümden sonra tehassürü büyür, ölürken de onlardan ayrılmak bedbahtlığı kendisine güc gelir de kalbi birer birer tapdığı o şeylere, hattâ giydiği gömleğe ağarak ferahlanır. Eğer onlardan bir şey yoksa (sağlığında mâlî ve hayrî borclarını ödemişse) hakkı hatırlayarak sevinir ve kendisini ancak Allâh-ü Teaalâ'nın büyük ni'metleri tatmîn eder. Sevgilisi ile başbaşa kalır. Bu sâyede bahtiyarlığı gelişir. 2) Ölümle ona hayaatında açılmayan şeyler açılır, rü'yâda açılmayan şeyler uyanıkken açıldığı gibi. İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar («Gazâlî» bu son cümleyi hazreti «Ali» radıyallâhü anhden iktibas etmişdir). Ölüye ilk açılacak şey kendisine fâide veyâ zarar verecek olan günahları, sevabları, amelleridir. O, yapdığı kötülüklere öyle peşîman olur ki onun azâbından kurtulmak için elinden gelse kendini ateşe atar... İşte o zaman ona « اقرأ كتابك = Oku kitâbını (amel defterlerini) bu gün kendine karşı hesabcı kendin (kendi nefsin, kendi ruuhun) yeter» (El-isrâ'» sûresi, âyet: 14) denilir.

Ek: «Huccet-ul lâh-il bâliğa tercemesi ve şerhi» eserimizin tab'ı avn-i ilâhî ile mü-

وإذا رآك الذين كفروا إن يتخذونك إلا هزوا أهذا الذي يذكر آلهتكم وهم بذكر الرحمن هم كافرون ۝ خلق الإنسان من عجل سأريكم آياتي فلا تستعجلون ۝ ويقولون متى هذا الوعد إن كنتم صادقين ۝ لو يعلم الذين كفروا حين لا يكفون عن وجوههم النار ولا عن ظهورهم ولا هم ينصرون ۝ بل تأتيهم بغتة فتبهتهم فلا يستطيعون ردها ولا هم ينظرون ۝ ولقد استهزئ برسل من قبلك فحاق بالذين سخروا منهم ما كانوا به يستهزئون ۝ قل من يكلؤكم بالليل والنهار من الرحمن بل هم عن ذكر ربهم معرضون ۝ أم لهم آلهة تمنعهم من دوننا لا يستطيعون نصر أنفسهم ولا هم منا يصحبون ۝ بل متعنا هؤلاء وآباءهم حتى طال عليهم العمر أفلا يرون أنا نأتي الأرض ننقصها من أطرافها أفهم الغالبون ۝

قل إنما أنذركم بالوحي ولا يسمع الصم الدعاء إذا ما ينذرون ۝ ولئن مستهم نفحة من عذاب ربك ليقولن يا ويلنا إنا كنا ظالمين ۝ ونضع الموازين القسط ليوم القيامة فلا تظلم نفس شيئا وإن كان مثقال حبة من خردل أتينا بها وكفى بنا حاسبين ۝ ولقد آتينا موسى وهارون الفرقان وضياء وذكرا للمتقين ۝ الذين يخشون ربهم بالغيب وهم من الساعة مشفقون ۝ وهذا ذكر مبارك أنزلناه أفأنتم له منكرون ۝ ولقد آتينا إبراهيم رشده من قبل وكنا به عالمين ۝ إذ قال لأبيه وقومه ما هذه التماثيل التي أنتم لها عاكفون ۝ قالوا وجدنا آباءنا لها عابدين ۝ قال لقد كنتم أنتم وآباؤكم في ضلال مبين ۝ قالوا أجئتنا بالحق أم أنت من اللاعبين ۝ قال بل ربكم رب السماوات والأرض الذي فطرهن وأنا على ذلكم من الشاهدين ۝ وتالله لأكيدن أصنامكم بعد أن تولوا مدبرين ۝

layan bu mu?» derler. Halbuki çok esirgeyici Allâhın (indirdiği) **Kur'ânı inkâr ile kâfir olanlar[32] onlardır, onların kendileridir.**

37 — İnsan (lar sanki) **aceleden yaratılmış. Size âyetlerimi göstereceğim[33]. Benden onu acele istemeyin!**

38 — «Eğer doğrucular iseniz, derler, bu tehdîd (in tahakkuku) **ne zaman»?**

---

yesser olursa kari'lerimiz «Ruuhun hakıykatı, Ölümün hakıykatı, Misâl âlemi, Mele-i a'lâ...» gibi en mühim bahisleri ondan, daha şümullü ve zevkli olarak, okuyabileceklerdir. O esérin müellifi «17» nci asrın büyük muhaddis, filezof ve müceddid âlimlerinden (Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) hazretleridir.

[32] «Medârik».

[33] Dünyâda mağlûbiyyetinizi, perîşanlığınızı, âhiretde de cehennem azâbını «Beyzâvî».

39 — O küfredenler yüzlerinden ve arkalarından (saran) ateşi hiçbir suretle meni' edemeyecekleri, kendilerinin yardım da göremeyecekleri zamaanı bir bilse (ler) di.

40 — Belki (bu), onlara ansızın gelecek de kendilerini şaşırtacakdır. Artık onu redde muktedir olamayacaklar (ı gibi), onlara mühlet de verilmeyecekdir.

41 — Andolsun, senden evvelki peyğamberlerle de istihzâ (alay) edilmişdir de alay etmekde oldukları şeyler (kavmlerinin) içinden istihzâ eden o maskaraların kendilerini kuşatmışdır.

42 — De ki: «Allah (ın) - geceleyin, gündüzün (gelebilecek azâbına karşı) o çok esirgeyici olan (Allahdan başka) sizi koruyabilir»? Hayır, onlar (korkmak şöyle dursun)[34] Rablerini hatırlayıb anmakdan (bile) yüz çeviricidirler.

43 — Yoksa onların bize karşı müdâfaa edebilecek (başkaca) Tanrıları var mı? (Tapdıkları o nesneler) kendi nefislerine bile yardım etmiye güc yetiremezler. Bizden ise hiç sahaabet göremezler onlar.

44 — Evet, biz onları da, atalarını da — (bu dünyâda) ömür (leri) tepelerini aşıb uzayıncaya kadar — (yaşatıb) geçindirdik. Fakat şimdi görmüyorlar mı ki biz o arza gelib etrafından (tedrîcen) eksiltib duruyoruz[35]. O halde gaalib olanlar onlar mı?

45 — De ki: «Ben ancak vahy ile sizin başınıza gelecek tehlikeleri haber veriyorum». (Fakat) sağırlar inzâr (ve tehdîd) edilecekleri zaman duymazlar.

46 — Andolsun ki Rabbinin azâbından onlara ednâ bir şey[36] dokunsa muhakkak: «Yazıklar olsun bize. Biz gerçekden zaalimlermişiz» diyeceklerdir.

47 — Biz kıyâmet gününe[37] mahsus adâlet terâzileri[38] koyacağız. Artık hiçbir kimse hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmayacakdır. (O şey) bir hardal dânesi kadar bile olsa onu getiririz (mîzâna koyarız). Hesabcılar olarak da biz yeteriz.

[34] «Medârik».

[35] «Arz» dan maksad müşriklerin bulundukları memleketler ve bilhassa «Mekke»-dir. O memleketlerin tedrîcen müslümanların eline geçeceği, kâfirlerin elinden çıkmak suretiyle onlar hesâbına gitgide eksileceğini saraahaten tebşîr etmekdedir «Medârik, Haazin, Beyzâvî».

[36] «Beyzâvî».

[37] Kıyâmet günü ehline «Beyzâvî, Medârik».

[38] «Mîzan» bir olduğu halde cem' sığasıyle îrâd buyurulması şâyanını ta'zîm içindir «Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümânın rivâyetine göre «İyi ameller güzel suretlerle, kötü ameller de çirkin kıyâfetlerle gelecek, mîzanlara konacakdır».

48 — Andolsun ki biz Musâ ile Hâruuna bir zıyaa, takvaa saahibleri için de bir şeref[39] olan fürkaanı[40] verdik.

49 — (Öyle takvaa saahibleri) ki onlar tenhâda da Rablerine candan saygı gösterirler[41]. Onlar kıyâmetden korkanlardır.

50 — İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz feyz kaynağı bir zikirdir. Şimdi siz mi bunu inkâr edicilersiniz?

51 — Andolsun ki biz daha evvel İbrâhîme de rüşdünü[42] verdik ve biz onu (n buna ehil olduğunu)[43] bilenlerdik.

52 — O zaman o, babasına ve kavmine: «Sizin tapmakda olduğunuz bu heykeller[44] nedir?» demişdi.

53 — Onlar: «Biz atalarımızı bunların tapıcıları olarak bulduk» dediler.

54 — (İbrâhîm) dedi: «Andolsun, siz de, atalarınız da apaçık bir sapıklık içindesiniz».

55 — Onlar: «Sen bize gerçeği mi getirdin[45], yoksa sen şakacılardan mısın?» dediler.

56 — O da: «Hayır, dedi, sizin Rabbiniz hem göklerin, hem yerin Rabbidir ki bunları O yaratmışdır ve ben de buna yakıyn[46] haasıl edenlerdenim».

57 — «Allâha yemîn ederim ki siz arkanızı dönüb gitdikden sonra[47] ben putlarınıza elbette bir tuzak kuracağım»[48].

---

[39] «Medârik».
[40] Hak ile baatılı, halâl ile haraamı ayırd eden Tevrâtı «Beyzâvî, Celâleyn».
[41] «Haşyet» de bu ma'nâ da vardır.
[42] Bülûğundan evvel hidâyet «Celâleyn».
[43] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[44] Bunlar yırtıcı hayvan, kuş ve insan şekillerinde düzülmüş heykelerdi. Bunlara tapıyorlardı «Medârik».
[45] Doğru mu söylüyorsun? «Medârik».
[46] «Beyzâvî».
[47] O gün bayram günleri idi. Hepsi bayram toplantısına gideceklerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu sözü kavminden gizli söylemiş, yalınız biri işitmişdi «Medârik».
[48] Kıracağım «Medârik».

سورة الأنبياء

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ۝
قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ۝ قَالُوا سَمِعْنَا
فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ۝ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ
عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ۝ قَالُوا أَأَنْتَ فَعَلْتَ
هَٰذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ۝ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا
فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ۝ فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنْفُسِهِمْ
فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ۝ ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ
لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ۝ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ ۝ أُفٍّ لَكُمْ
وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ قَالُوا حَرِّقُوهُ
وَانْصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ۝ قُلْنَا
يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ۝ وَأَرَادُوا
بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ ۝ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ۝ وَوَهَبْنَا
لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ۝

الجزء السابع عشر

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ
الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا
عَابِدِينَ ۝ وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ
الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ
۝ وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَنُوحًا
إِذْ نَادَىٰ مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ
الْعَظِيمِ ۝ وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ۝ وَدَاوُودَ
وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ
الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ۝ فَفَهَّمْنَاهَا
سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ
الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ۝ وَعَلَّمْنَاهُ
صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ
شَاكِرُونَ ۝ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ۝

58 — Derken o, bunları parça parça etdi. Yalınız onların büyüğünü bırakdı, belki ona mürâcaat ederler diye[49].

59 — Dediler: «Bunu bizim Tanrılarımıza kim yapdı? Her halde o, zaalimlerden biri (olacak)**».**

60 — Dediler: «Işitdik ki kendisine Ibrâhîm denilen bir genc bunları diline doluyordu».

61 — Dediler[50]: «O halde onu insanların gözleri önüne getirin. Olur ki onlar da (aleyhinde)[51] **şâhidlik ederler».**

62 — «Ey Ibrâhîm, dediler, sen mi Tanrılarımıza bu işi yapdın?»

---

[49] Putların hepsini balta ile kırmış, baltayı da ilişmediği büyük putun kafasına takmışdı «Celâleyn, Medârik».

[50] (Nümrud) ve kavminin elebaşıları «Medârik».

[51] «Medârik».

63 — **Dedi: «Belki bu işi onların şu büyüğü yapmışdır! O halde** (başlarına geleni) **onlara sorun, eğer söylerlerse»!**

64 — **Bunun üzerine vicdanlarına dönüb** (birbirlerine) **dediler ki: «Hiç şübhesiz** (asıl) **zaalimler sizsiniz, siz»!**

65 — **Sonra yine** (eski) **kafalarına döndürüldüler**[52]**; «Andolsun ki bunların söz söylemeyeceğini sen de bilirsin» dediler**[53].

66 — (İbrâhim) **dedi: «Öyleyse Allâhı bırakıb da size hiçbir şeyle ne fâide, ne zarar yapamayacak olan** (bu put) **lara haalâ tapacak mısınız»?**

67 — **«Yuf size ve Allâhı bırakıb tapmakda olduklarınıza! Akıllanmayacak mısınız siz»?**

68 — **Dediler: «Ona yakın!** (bu suretle) **Tanrılarınıza yardım edin, eğer** (bir iş) **yapanlarsanız».**

69 — **Biz de dedik: «Ey ateş, İbrâhîme karşı serin ve selâmet ol**[54]**».**

70 — **Ona** (böyle) **bir tuzak kurmak istediler. Fakat biz kendilerini daha ziyâde hüsrâna düşenler** (den) **kıldık**[55].

71 — **Onu da, Lûtu da — içinde âlemler için bereketler verdiğimiz arza**[56] (ulaşdırıb) **— kurtardık.**

72 — **Ona** (İbrâhîme) **İshaakı, üstelik bir de Ya'kuubu ihsan etdik ve** (bunların) **her birini saalih** (zât) **ler yapdık.**

73 — **Onları emrimizle**[57] **doğru yolu gösterecek rehberler kıldık, kendilerine hayırlı işler yapmayı, dosdoğru namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyetdik. Onlar bize ibâdet edicilerdi**[58].

---

[52] Yine mücâdeleye döndüler «Külliyyât-ı Eb-il Bekaa».

[53] Böyle iken onlara sormamızı nasıl emrediyorsun? «Celâleyn».

[54] Cenâb-ı Hak ateşden sıcaklık ve yakıcılık tabîatını giderdi, onu ışık haaline getirdi. O, her şey'e kemâliyle kaadirdir «Medârik».

[55] Cenâb-ı Hak (Nümrud) a ve kavmine sivri sinekleri musallat etdi. Bu suretle onları gebertdi. (Nümrud) un dimâğına da bir sivri sinek girib onu öldürdü «Medârik».

[56] «Irak» dan «Şam» a. «Şam» ın bereketleri âmıdır. Çünkü peyğamberlerin çoğu oradan çıkmış, dînî ve dünyevî kemâllerin ve hayırların başlangıcları olan şerîatları âlemlere yayılmışdır. Bazılarına göre «Bereket» den murad «Şam» daki ni'metlerin çokluğu ve bolluğudur. Rivâyete göre (İbrâhîm) aleyhisselâm «Filistin» e, (Lût) aleyhisselâm bir günlük mesâfedeki «Mü'tefike» ye gitmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[57] Vahyimizle «Medârik».

[58] Putlara tapanlar değil. Ey Arab cemâatı, siz de İbrâhîm aleyhisselâmın evlâdısınız. Ona tâbi' olsanız a «Medârik».

74 — Lûta, (evet) **ona da bir hüküm[59], bir ilim[60] verdik. Onu kötülükler yapmakda devam eden o memleketden kurtardık. Hakıykat onlar fenâ bir kavm idiler, fâsıkdılar.**

75 — Onu rahmetimizin ta içine koyduk. Çünkü o, saalihlerdendi.

76 — Nuuhu da (hatırla). **Çünkü o, daha evvel[61] düâ etmişdi de[62] biz onu kabul eylemişdik. Nihâyet kendisini de, ehlini[63] de o büyük sıkıntıdan[64] kurtardık.**

77 — Onun, âyetlerimizi yalanlayan kavminden, biz öcünü aldık. Hakıykat onlar kötü bir kavmdiler. Biz de işte topunu birden (suda) **boğduk[65].**

78 — Dâvudu ve Süleymanı da (hatırla). **Hani onlar ekin** (yahud bağ mes'elesi) **hakkında hüküm veriyorlardı. Hani kavmin davarı** (gecèleyin çobansız olarak ekinin, yahud bağın) **içinde yayılmış** (zarar yapmış) **dı. Onların** (verdikleri) **hükmün biz şâhidleri idik[66].**

79 — Biz onu (n fetvâsını) **hemen Süleymana anlatmışdık.** (Zâten) **biz, her birine hüküm[67], ve ilim vermişdik. Dağları ve kuşları, Dâvud ile birlikde tesbîh etmek üzere, râm etmişdik.** (Bütün bunları) **yapanlar bizdik.**

80 — Biz ona sizin için, sizin muhaarebenizin şiddetinden korumak için giyecek (zırh) **san'atını öğretdik[68]. Şimdi siz** (bundan dolayı) **şükredenler misiniz?**

---

[59] Hikmet, yahud nübüvvet, yahud hasımların arasını fasledecek haakimlik «Beyzâvî».

[60] Peyğamberlere lâyık olan ilim «Beyzâvî». Fıkıh ilmi «Medârik».

[60] (İbrâhîm) ve (Lût) aleyhisselâmdan evvel «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] « رب لاتذر » diye düâ etmişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] Evlâdlarından ve kavminden olan mü'minleri «Medârik».

[64] Tufandan, azgın kavminin tekzîbinden «Celâleyn, Medârik».

[65] Çünkü onlarda şu iki kötülük ictima' etmişdi: Hakkı tekzîb etmek, şerre inhimâk eylemek. Bunlar bir kavmde ictima' etdi mi hiç şübhesiz ki Cenâb-ı Hak onları helâk eder «Beyzâvî».

[66] (Dâvud) aleyhisselâm davarın kıymeti zararın mıkdaarına müsavî olduğu için, onun tazmînât olarak tarla (yahud bağ) saahibine verilmesine hükmetmiş, henüz on bir yaşında bulunan oğlu (Süleyman) aleyhisselâm ise bil'akis tarlanın (yahud bağın) davar saahibine verilib eski haaline getirilinceye kadar ona bakmasını, davarın da tarla (veya bağ) saahibine teslîm edilib o vakta değin sütünden, yavrularından, tüylerinden fâidelenmesini taraflar için daha muvaafık bulmuşdu. Babası da onun bu hükmünü, ictihâdını beğenmişdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[67] Peyğamberlik «Celâleyn, Medârik».

[68] Rivâyete göre (Dâvud) aleyhisselâm bir gün tebdîl-i kıyâfetle seyâhata çıkarak kendisinin gidişi hakkında memleketinde haasıl kanâatı soracak bir adam aramışdı. Karşısına insan şeklinde (Cebrâil) aleyhisselâm çıkdı. (Dâvud) aleyhisselâm onu tanıyamadı. Sordu: «(Dâvud) un, memleketindeki gidişini, nasıl buluyorsun»? (Cebrâîl aleyhis-

81 — Süleymana da şiddetli esen rüzgârı (müsehhar kıldık ki) **bu kendisini içerisine** (feyz-ü) **bereket verdiğimiz yere**[69] **onun emriyle akar götürürdü. Biz her şey'i bilenleriz.**

82 — Şeytanlardan onun için denize dalacak[70] **ve bundan başka iş** (ler) **görecek olan kimseleri**[71] **de** (teshîr etdik). **Biz onların nigehbânı idik.**

83 — Eyyubu da[72] (hatırla.) **Hani o, Rabbine: «Hakıykat, bana** (bu) **derd** (gelib) **çatdı. Sen esirgeyicilerin esirgeyicisisin» diye niyâz etmişdi.**

84 — Biz de onu (n bu düâsını) **kabul etmiş, kendisindeki o zararı gidermiş, tarafımızdan bir rahmet ve ibâdet edenler için bir haatıra olmak üzere hem âilesini, hem onlarla berâber daha bir mislini ona vermişdik**[73].

85 — Ismaîli[74], **Idrîsi**[75], **Zülfikü**[76] **de** (yâdet. Bunların) **her biri de sabr** (ve sebât) **edenlerdendi.**

---

selâm dedi ki: «O, ne iyi kişidir. Yalınız kendisinde bir haslet daha olsa». (Davud) aleyhisselâm: «Nedir o haslet?» deyince (Cebrâil) aleyhisselâm şu cevâbı verdi: «İşitdim ki o, beyt-ül malden geçiniyormuş. Halbuki kişinin zor zahmet kendi kazancını yemesinden efdal bir şey yokdur». Bunun üzerine (Dâvûd) aleyhisselâm geri döndü, Cenâb-ı Hakdan kendi emeğiyle bir geçim ihsan etmesini niyâz etdi. Allâh-ü Teaalâ da ona demiri hamur yapacak bir kudret verdi. Artık o, zırh yapıb satıyor ve bununla geçinmeye çalışıyordu «Şeyhzâde, Şifâyı şerîf ve şerhleri». Ondan evvel de zırh vardı. Fakat safiha haalinde idi «Râzî, Celâleyn».

[69] «Istahir» den «Şam» a «Beyzâvî, Celâleyn, Ebüssüud».

[70] (Süleyman) aleyhisselâma denizden cevherler çıkarmak için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[71] Şehirler kurmak, saraylar yapmak, garîb san'atlar ihtira' etmek gibi «Beyzâvî, Celâleyn».

[72] (Ays bin İshaak) ın evlâdlarından «Beyzâvî, Medârik».

[73] Cenâb-ı Hak onun bütün mallarını, evlâdlarını almış, kendisini de yıllarca hasta yapmışdı.

(Ahmed bin el-mübârek) diyor ki: «Bu peyğambere dokunan zarar ne idi? Müfessirlerin onun hastalandığı hakkındaki beyanları doğru mu, değil mi?» diye ümmî mürşidim (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a sormuşdum. Dedi ki: «O zarar onun Allahdan gayriye iltifatı idi ki bu, peyğamberler, resûller gibi ma'rifet-i ilâhiyye erbâbı için en büyük zarardır. (Eyyüb) aleyhisselâmın Rabbine olan niyâzı işte bu zararın izâlesine ma'tufdu. Yoksa o, bedence bir maraza mübtelâ olmuş değildi. Bu hal iki ay devam etdi «El-ibrîz».

[74] (İbrâhîm) aleyhisselâmın oğlu «Beyzâvî, Medârik».

[75] (Şit) aleyhisselâmın oğlu «Beyzâvî».

[76] (İlyâs), yahud (Yuşa' bin Nun), yahud (Zekeriyyâ) aleyhimüsselâmdan biri. Allâhın büyük bir feyz ve nasıybine mâlik olduğu için «Zülkifl» tesmiye buyurulmuşdur. «Kifl» haz, nasıyb demekdir «Beyzâvî, Medârik». Zîrâ o, bütün gün oruc tutmayı, bütün gece uyumayıb ibâdet etmeyi ve insanlar arasında hiç öfkeye kapılmadan adâletle hükmeylemeyi tekeffül ve deruhde etmişdi. Ba'zılarına göre «zülkifl» peyğamber olmayan bir veliyyullâhın adıdır «Celâleyn».

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ
ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ۝ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي
مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ۝ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ
فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ
مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ ۝
وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ
۝ وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝
وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ۝ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ
الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى
رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ ۝
فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ
زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ۝

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ۝ إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ
أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ۝ وَتَقَطَّعُوا
أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ ۝ فَمَنْ يَعْمَلْ
مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا
لَهُ كَاتِبُونَ ۝ وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ
لَا يَرْجِعُونَ ۝ حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ
مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ۝ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ
فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ
كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ ۝ إِنَّكُمْ
وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا
وَارِدُونَ ۝ لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا
وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ
فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ
مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ۝

86 — Onları da rahmetimizin içerisine sokduk[77]. Onlar hakıykaten saalihlerdendi.

87 — O balık saahibini[78] de (hatırla). **Hani o,** (kavmine) **öfkelenmiş olarak gitmişdi[79] de bizim kendisini hiçbir zaman sıkışdırmayacağımızı**

[77] Peyğamberlik vermek, yahud âhiretde ni'metimize kavuşdurmak suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[78] (Yunus bin Mettâ) aleyhisselâm. «Balık saahibi» denmesi kendisini balık yutmuş olmasındandır «Beyzâvî, Celâleyn».

[79] Buna sebeb uzun müddet kavmini dîne da'vet etdiği halde icâbet eylememeleri ve kuvvetlerine güvenmeleri, ba'zılarına göre de onları azâb ile tehdîd etmesine rağmen ta'yîn eylediği zamanda onların tevbe etmeleri sebebiyle bu azâbın hulûl eylememiş olduğunu ve haali bilmediği için kendisinin tekzîb edileceğini sanmış olmasıdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu babda başka rivâyetler de vardır. Bakınız: «Es-saaffaat» sûresi.

sanmışdı[80]. **Derken o, karanlıklar içinde** (kalıb): **«Senden başka hiçbir Tanrı yokdur. Seni tenzîh ederim. Hakıykat ben haksızlık edenlerden oldum» diye** (Allâha) **niyâz etmişdi.**

88 — Bunun üzerine biz de onu (n bu düâsını) **kabul etdik, kendisini gamdan selâmete erdirdik. İşte biz îman edenleri böyle kurtarırız.**

89 — Zekeriyyâyi de (an). **Hani o, Rabbine: «Rabbim, beni yalınız başıma**[81] **bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın**[82]**» diye niyâz etmişdi.**

90 — Biz onu (n) **da** (bu düâsını) **kabul ve kendisine Yahyâyı ihsân etdik. Eşini** (doğurmıya) **saalih kıldık. Hakıykat** (bütün) **bunlar** (bu peyğamberler) **hayır işlerinde yarışırlar, umarak ve korkarak bize düâ ederlerdi. Onlar bizim için derin saygı gösterenlerdi.**

91 — Irzını (bir kal'a gibi) **koruyan o kızı**[83] **da** (yâd et) **ki biz ona ruuhumuzdan üflemiş, kendisini de, oğlunu da âlemlere ibret kılmışdık.**

92 — Hakıykat, bu sizin ümmetiniz bir tek ümmetdir. (Şu tevhîd ve İslâm dîni[84], bir tek dîn olarak, sizin dîninizdir). **Ben de sizin Rabbinizim. O halde** (başkasına değil) **bana kulluk edin.**

93 — (Muhaatablardan ba'zıları)[85] **aralarında,** (din) **işlerinde fırka fırka oldular**[86]. (Bununla berâber) **hepsi yine ancak bize dönücülerdir**[87].

---

[80] (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: Ümmî mürşidim (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a sordum: «En zaîf bir muvahhid için bile vârid olmayan hal, ya'nî Cenâb-ı Hakkın kendisine kudreti yetişmeyeceği zannı bir peyğambere nasıl isnâd edilebilir? Müşârün ileyh şu cevabı verdi: « مغاضبا » demek «Kavmine gazablı olarak» demekdir. Çünkü onun kavmi rüşd ve salâhlarını müstelzim olan teblîğ hükümlerini, o peyğambere îman etmeyi terk ve ihmâl etdi. Nihâyet üzerlerine Allâhın emri ve azâbı gelib çatdı. (Yunus) aleyhisselâm bunu görünce gemiye çakdı. « فظن ان لن نقدر عليه » kavlinin ma'nâsı «Firârı ile her halde kendisini kavminin azâbından kurtaracağımızı sandı» demekdir. Çünkü o, azâb emmâreleri görmüş, selâmet ümîdiyle firâr etmişdi, ilh.» «El-ibrîz».

[81] Evlâdsız «Beyzâvî».

[82] Bana mîrascı olacak evlâd vermezsen ne gam. Çünkü sen mîrascı olanların hayırlısısın, baakıysin «Beyzâvî».

[83] Hazreti (Meryem) i «Beyzâvî».

[84] «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

[85] Yahudîler, Nasrânîler «Celâleyn».

[86] İhtilâfa düşdüler «Celâleyn, Medârik».

[87] Biz de onlara amellerine göre mükâfat veya mücâzât vereceğiz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

94 — O halde kim mü'min olarak iyi (amel) **lerden bir** (şey) **yaparsa onun sa'yinin** (karşılığı şükran olacakdır), **küfran** (ve mahrumiyyet) **değil. Biz onun hiç şübhesiz yazıcılarıyız**[88].

95 — Helâk etdiğimiz bir memleket (ahâlisinin) **hakıykaten** (mahşere) **dönmemeleri imkânsızdır.**

96, 97 — Nihâyet Ye'cuc ve Me'cuc (un seddi) **açılıb da her tepeden saldıracakları ve gerçek va'd olan** (kıyâmet) **yaklaşdığı vakıt, işte o zaman o küfr** (ve inkâr) **edenlerin gözleri hemen belirib kalacak, «Eyvah bizlere! Doğrusu biz bundan gaflet içindeydik. Hayır, biz zaalim kimselerdik»** (diyecekler).

98 — Siz de, Allâhı bırakıb tapmakda olduklarınız da hiç şübhesiz ki cehennem odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz[89].

99 — Eğer onlar (tapdığınız o yalancı Tanrılar) **ma'butlar olsalardı oraya girmeyeceklerdi**[90]. (Tapanların da, tapılanların da)[91] **hepsi orada ebedî kalıcıdırlar.**

100 — Orada (hakları) **inim inim inlemekdir onların** (tapılanların). **Bunlar orada da** (sağır olub bir şey) **duymayacaklardır.**

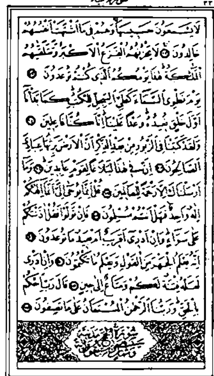
101 — Şübhe yok ki kendileri için bizden en güzel (bir seâdet)[92] **sebk etmiş** (takdîr edilmiş) **olanlar, işte bunlar oradan** (cehennemden) **uzaklaşdırılmışlardır**[93].

102 — Bunlar gönüllerinin dilediği (ni'metler) **içinde ebedî** (yaşar)**larken onun** (cehennemin) **gizli sesini bile duymazlar.**

103 — O en büyük korku[94] **bunları aslâ tasaya düşürmez. Bunları melekler karşılayarak: «Bu, size** (dünyâda) **va'd olunan** (mutlu) **gününüzdür»** (diye cennet kapıları önünde tebrîk ederler)[95].

---

[88] Amel sahîfelerinde onun her hareketini tesbît ediciyiz «Beyzâvî, Medârik».
[89] «Beyzâvî».
[90] Çünkü ma'bud ne muâhaze edilir, ne cezâ görür «Beyzâvî».
[91] «Celâleyn».
[92] «Ahsen» in te'nîsi olan «El-husnâ» en güzel haslet demekdir ki o da seâdet, yahud tâate tevfıyk, yahud cennetle tebşîrdir «Beyzâvî, Medârik». «El-husnâ» ne güzel menzilet demekdir «Celâleyn».
[93] (Cüneyd), Allah rahmet etsin, şöyle tefsîr etmişdir: «Onlar için tâ bidâyetde bizden inâyet sebk etmiş, binâen'aleyh nihâyetde de kendileri hakkında velâyet zuhuura gelmişdir «Medârik».
[94] Günahkârların cehenneme sevk emrinin verilmesi «Celâleyn». Nefha-i ahıyr «Beyzâvî».
[95] «Beyzâvî, Medârik». Kabirlerinden kalkdıkları zaman «Celâleyn».

104 — (Yâdet**) o günü ki biz göğü, kitabların sahîfesini dürüb büker gibi, düreceğiz. İlk yaratışa nasıl başladıksa, üzerimizde (**hak**) bir va'd olarak, yine onu iâde edeceğiz. Hakıykatde faailler biziz.**

105 — Andolsun, Tevrâtdan sonra Zebûr[96] **da da yazmışızdır ki arza (**ancak**) saalih kullarım mîrascı olur**[97]**.**

106 — Şübhe yok ki bu (Kur'ân**) da âbidler zümresi için (**umduklarına**) ulaşma (**çâreleri**) vardır.**

107 — Biz, seni (Habîbim**) âlemlere (**başka bir şey için değil**) ancak rahmet için gönderdik**[98]**.**

108 — De ki: «Bana sâde Tanrınızın ancak bir Tanrı olduğu vahy olunuyor. Artık siz (bu vech ile**) müslüman oluyor musunuz»?**

109 — Eğer (Bu teklîfe karşı**) onlar (**yine**) yüz çevirirlerse (**o vakıt da**) de ki: «Size (**hakıykatları**) müsâvât üzere bildirdim**[99]**. Tehdîd edilmekde olduğunuz (**o korkunc âkıbet**) yakın mı, yoksa uzak mı, ben bilmem».**

---

[96] (Dâvud) aleyhisselâma verilen kitab «Beyzâvî».

[97] Yaşamak hakkı salâha, ehliyyete bağlıdır. Bundan mahrum olan milletler haakimiyyet ve bekaalarını gaaib ederler, yerlerini başka milletler tutar.

[98] O, dünyâda mü'minlere de, kâfirlere de rahmetdir. Kâfirlerin istiysaal (kökünden helâk olmaları) azâbının (ısraar ile ve defeât ile taleb etmelerine rağmen) te'hıyrini istemesi onlar için bir rahmetdir «Medârik». İnsanlar küfr, cehl ve dalâl içinde iken o, bunların fevz-ü sevâba ulaşmalarını istemiş, kendilerini hakka da'vet etmiş, onların gidecekleri doğru yolu göstermişdir. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Onun rahmeti îman edenlere de, etmeyenlere de şâmildir. İman edenler dünyâda da, âhiretde de o rahmetden nasıybedârdır. İman etmeyenlere gelince: Onlar da istiysaal azâbının teehhuru sâyesinde bu rahmetden fâidelenmişlerdir» «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[99] «Da'vetimi eşitlik esâsına göre yapdım. Kiminizi kiminizden ayırıb husuaî muâmelede bulunmadım.» Bu, «Baatıniyye» mezhebinin butlânına bir delîldir «Medârik».

110 — «Hiç şübhesiz ki sözün açığını da O biliyor, gizlemekde olduğunuzu da O biliyor[100]».

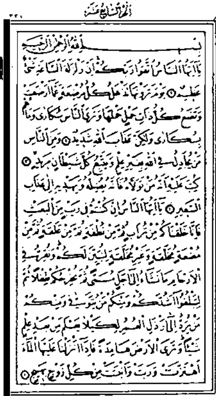
111 — «Ben bilmem. Belki bu (mühlet) **sizin için bir imtihandır, bir zamana kadar bir fâidelenmedir,** (bir geçinmedir)**».**

112 — (Peyğamber) **dedi: «Yârab, sen** (benimle o tekzîb edenlerin arasını) **hak ile hükmet. Bizim Rabbimiz; O çok esirgeyen** (Allah) **dır ki sizin vasf** (-ü isnâd) **edegeldiklerinize karşı** (yegâne) **sığınılan Odur».**

---

[100] Her şey'i bilen Allâh-ü Teaalâdır. İslâma karşı açıkca irtikâb edeceğiniz ta'nları da O biliyor, sînelerinizde müslümanlar hakkında gizlemekde olduğunuz kîn ve buğzları da O biliyor «Medârik».

«22» nci SÛRE

«EL-HACC» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Ey insanlar, Rabbiniz** (in azâbın) **dan sakının. Çünkü o sâatin zelzelesi[2] büyük bir şeydir.**

2 — **Onu göreceğiniz gün emzikli her** (kadın kendi başının derdiyle) **emzirdiğini unutup geçer, yüklü her** (gebe kadın) **yükünü** (çocuğunu) **düşürür. İnsanları serhoş** (olmuş gibi) **görürsün. Halbuki onlar serhoş değildirler. Fakat Allâhın azâbı pek çetindir.**

3 — **İnsanlardan kimi Allah** (ın dîni)[3] **hakkında bir bilgisi olmaksızın münâkaşa eder durur[4] ve** (bu hususda) **her azgın şeytanın[5] ardına düşer.**

4 — (Öyle şeytan ki) **aleyhinde şu** (ilâhî) **hüküm yazılmışdır: «Kim bunu dost edinirse şübhesiz bu, onu sapdırır, onun o alevli ateşin** (cehennemin) **azâbına götürür».**

---

[1] «19» uncu âyetinden «24» üncü âyetine kadar olan altı âyetinden maadâsı Mekke-i mükerremede nâzil olmuşdur. Tamamı «78» âyetdir.

[2] « السَّاعَة » kıyâmet günüdür «Şeyhzâde». Bu şiddetli zelzele kıyâmete yakın bir zamanda, güneşin batıdan doğuşundan sonra olacakdır «Celâleyn».

[3] «Medârik».

[4] (Nadr bin Haaris) hakkında nâzil olmuşdur. Mücâdeleci bir adamdı. «Melekler Allâhın kızlarıdır. Kur'an geçmişlerin düzmesidir. Allah, cesedleri, çürümüş insanları diriltmiye kaadir değildir» derdi. Yahud bu âyet dîn hususunda hevâ ve hevesine uyarak câhilâne münâkaşa edenlerin hepsine şâmildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] Maadûnlarındakini küfre da'vet eden insan şeytanlarının, kâfir rüesânın, yahud İblîsin ve İblîs ordusunun «Haazin».

5 — Ey insanlar, eğer siz öldükden sonra dirilmek hususunda herhangi bir şübhe içinde iseniz şu muhakkakdır ki biz sizi (n aslınızı)[6] **toprakdan, sonra** (onun zürriyetini) **insan suyundan, sonra pıhtılaşmış bir kandan, daha sonra da hilkati belli belirsiz bir çiğnem etden yaratdık** (ve bunları) **size** (kemâl-i kudretimizi) **apaçık gösterelim diye** (yapdık). **Sizi dileyeceğimiz muayyen bir vakta kadar rahmlerde durduruyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz, daha sonra da kuvvetinize** (yiğitlik çağına) **ermeniz için** (büyütüyoruz). **Kiminiz öldürülüyor, kiminiz de** (evvelki) **bilgi** (sin) **den sonra** (artık) **hiç bir şey bilmemek üzere ömrün en fenâ** (devresine) **doğru gerisin geri itiliyor. Sen yer** (yüzünü) **kupkuru ve ölü görürsün. Fakat biz onun üstüne suyu** (yağmuru) **indirdiğimiz zaman o harekete gelir, kabarır, her güzel çifden nice nebat bitirir.**

6 — Bunun[7] sebebi şudur: Çünkü Allah Hakkın ta kendisidir. Hakıykat, ölüleri O diriltiyor. O, şübhesiz her şey'e hakkıyle kaadirdir.

7 — Ve çünkü o sâat elbette gelecekdir. Onda hiç bir şübhe yokdur. Muhakkak Allah kabirlerde olan kimseleri de diriltib kaldıracakdır.

8, 9 — İnsanlar içinde öyle kişi vardır ki ne bir bilgisi, ne istidlâl edeceği bir senedi[9], ne de aydınlatıcı bir kitabı[10] olmaksızın, (sırf insanları) **Allah yolundan sapdırmak için,** (kibir ve azametle) **yanını eğib bükerek Allah hakkında kavga eder durur. Dünyâda rüsvaylık onundur. Biz ona kıyâmet gününde de yangın** (cehennem) **azâbını tatdıracağız.**

10 — Bunun sebebi iki elinin öne sürdüğü[11] şeylerdir ve çünkü Allah, şübhesiz, kulları hakkında zulümkâr değildir.

11 — İnsanlardan kimi de Allâha, (dîninin) **yalınız bir taraf** (ın)**dan** (tutub), **ibâdet eder[12]. Eğer kendisine bir hayır[13] dokunursa ona yapışır. Eğer bir fitne[14] isaabet ederse yüzü üstü döner[15]. Dünyâda da, âhiretde de hüsrâna uğramışdır o. Bu ise apaçık ziyanın ta kendisidir.**

---

[6] «Celâleyn».

[7] İnsanın yaratılışındaki muhtelif tavırlardan ve tebavüllerden yer yüzünün ihyâsına kadar zikredilenlerin «Beyzâvî, Celâleyn».

[8] «İlm-i zarurî» si «Medârik».

[9] «Beyzâvî, Medârik».

[10] Vahyi. Çünkü insanın ilmi ancak bu üç vechiden biri ile haasıl olur «Medârik».

[11] Kendi ihtiyârınla yapdığın «Medârik».

[12] Ya'nî şek ve tereddüd içindedir «Celâleyn».

[13] Cisminde sıhhat, geçiminde bolluk «Celâleyn, Medârik».

[14] Bir şer, bir belâ geçiminde bir darlık «Celâleyn, Medârik».

[15] İrtidâd eder «Celâleyn, Medârik».

سورة الحج ٣٣٢

ذلك بان الله هو الحق وانه يحي الموتى وانه على كل شيء قدير ۝
وان الساعة آتية لا ريب فيها وان الله يبعث من في
القبور ۝ ومن الناس من يجادل في الله بغير علم ولا هدى
ولا كتاب منير ۝ ثاني عطفه ليضل عن سبيل الله له
في الدنيا خزي ونذيقه يوم القيامة عذاب الحريق ۝ ذلك
بما قدمت يداك وان الله ليس بظلام للعبيد ۝ ومن الناس
من يعبد الله على حرف فان اصابه خير اطمان به وان
اصابته فتنة انقلب على وجهه خسر الدنيا والآخرة
ذلك هو الخسران المبين ۝ يدعوا من دون الله ما لا يضره
وما لا ينفعه ذلك هو الضلال البعيد ۝ يدعوا لمن ضره
اقرب من نفعه لبئس المولى ولبئس العشير ۝ ان الله
يدخل الذين آمنوا وعملوا الصالحات جنات تجري من تحتها
الانهار ان الله يفعل ما يريد ۝ من كان يظن
ان لن ينصره الله في الدنيا والآخرة فليمدد بسبب
الى السماء ثم ليقطع فلينظر هل يذهبن كيده ما يغيظ ۝

وكذلك

الجزء السابع عشر ٣٣٣

وكذلك انزلناه آيات بينات وان الله يهدي من يريد ۝
ان الذين آمنوا والذين هادوا والصابئين والنصارى
والمجوس والذين اشركوا ان الله يفصل بينهم يوم القيامة
ان الله على كل شيء شهيد ۝ الم تر ان الله يسجد له من
في السموات ومن في الارض والشمس والقمر والنجوم
والجبال والشجر والدواب وكثير من الناس وكثير
حق عليه العذاب ومن يهن الله فما له من مكرم
ان الله يفعل ما يشاء ۝ هذان خصمان اختصموا في
ربهم فالذين كفروا قطعت لهم ثياب من نار يصب
من فوق رؤسهم الحميم ۝ يصهر به ما في بطونهم
والجلود ۝ ولهم مقامع من حديد ۝ كلما ارادوا
ان يخرجوا منها من غم اعيدوا فيها وذوقوا عذاب
الحريق ۝ ان الله يدخل الذين آمنوا وعملوا الصالحات
جنات تجري من تحتها الانهار يحلون فيها من
اساور من ذهب ولؤلؤا ولباسهم فيها حرير ۝

12 — O, Allahı bırakır da kendisine ne zarar, ne fâide vermeyecek olan şeylere tapar. Bu ise (Hakdan) **en uzak sapıklığın ta kendisidir.**

13 — (Evet) **o, zararı fâidesinden daha yakın olana tapar.** (Tapdığı o nesne) **ne kötü yardımcı, ne fenâ yoldaşdır**[16]**!**

14 — Şübhesiz ki Allah, îman eden ve güzel güzel amel (ve hareket)-**lerde bulunan kimseleri altından ırmaklar akıp duran cennetlere sokar. Hakıykat, Allah ne dilerse yapar.**

15 — Kim dünyâda da, âhiretde de ona (o peyğambere) **Allâhın aslâ yardım etmeyeceğini sanıyorsa** (evinin) **tavan** (ın) **a bir ip uzatsın**[17]**, sonra kendini** (yerden) **kes** (ib boğ) **sun da bir baksın,** (bu) **hıylesi onun öfkelenmekde olduğu şey'i behemehal giderecek mi?!**

---

[16] «Celâleyn».
[17] O ipi sımsıkı boynuna taksın «Beyzâvî, Celâleyn».

16 — İşte biz onu (Kur'ânı) **böyle açık açık âyetler haalinde indirdik. Şübhesiz ki Allah** (ancak) **kimi dilerse ona hidâyet eder.**

17 — O îman edenler, o Yahudîler, o Sabaiîler[18], o Nasraanîler, o Mecûsîler, o (Allâha) **eş koşanlar** (yok mu?) **Allah kıyâmet günü** (bütün) **bunların aralarını mutlakaa ayıracakdır[19]. Çünkü Allah her şey'i hakkıyle görüb bilendir.**

18 — Görmedin mi, göklerde olan herkes (herşey) **ve yerde bulunan herkes** (herşey)[20], **güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların bir çoğu hakıykaten Allâha secde ediyor[21]. Bir çoğunun üzerine de azâb hak olmuşdur[22]. Allah kimi** (bedbahtlıkla)[23] **hor kılarsa onu seâdete kavuşduracak[24]** (hiç bir kuvvet) **yokdur. Şübhesiz ki Allah ne dilerse** (onu) **yapar[25].**

19 — Bu iki (sınıf, ya'nî îman edenlerle etmeyenler) **Rableri** (nin dîni) **hakkında birbiriyle da'valaşan hasım iki** (zümre) **dir. İşte o küfredenler** (yok mu?) **onlar için ateşden elbiseler biçilmişdir[26]. Başkalarının üzerine de kaynar su dökülecekdir onların[27].**

20 — Bununla karınlarının içinde ne varsa hepsi de derileri eritilecekdir.

21 — Onlar için demirden kamçılar da var.

---

[18] Bir kimse kendi dîninden çıkıb da diğer bir dîne girdiği zaman «Sabee-r recülü an dînihî» ve böyle adama «Saabiî» denir. Bunlar yıldızlara taparlardı. (Katâde) ye göre onlar meleklere tapan bir zümredir. (Mücâhid) e nazaran onlar Yahudîlerle Mecûsîler arsında bir zümredir. Ba'zılarınca ateşe tapanlar, ba'zılarınca güneşe ve aya tapanlar, kimine göre Nasraanîlerden i'tizal ile palaspâre giyenlerdir. Ba'zılarınca da Nesaara dîninden bir şey, Yahudî dîninden bir şey alan ve âlemin Nur ve zulmet adlariyle iki Tanrısı olduğunu söyleyenlerdir «Şeyhzâde». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 62.

[19] Onlar hakkındaki ilâhî hükmünü verecek, haklıyı haksızdan ayıracakdır «Beyzâvî, Mü'minleri cennete, mü'min olmayanları cehenneme sokmak suretiyle «Celâleyn».

[20] Âyetdeki «Men» baab-ı tağlîbdendir «Beyzâvî».

[21] Onun kudretine münkaad oluyor. Onun tedbîrinden, Onun irâdesinden zerrece dışarı çıkamıyor. Hepsi Ona boyun eğiyor «Beyzâvî, Celâleyn».

[22] Bunlar kâfirlerdir. Zîrâ bunlar îmaanın eseri olan sücuddan imtina' etmişlerdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[23] «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] Secde âyetidir.

[26] Onları, elbiseler gibi çepçevre ateş kaplamışdır «Beyzâvî, Celâleyn». («Elbise» kelimesi «Libâs» ın cem'i olduğu halde dilimizde «Talebe, hademe, amele» gibi müfred olarak isti'mâli tecvîz edilmişdir).

[27] Bu iki cümle da'vaalaşma neticesinde verilecek ilâhî hükmü ifâde ediyor «Medârik». Bu hüküm «17» nci âyetin «19» uncu notunda işâret edilen hükümdür «Beyzâvî».

22 — Ne zaman oradan, (çektiği) **ıztırabdan** (dolayı) **çıkmak isterlerse yine içerisine iâde olunurlar** (ve kendilerine): **«Tadın** (bu) **yangın azâbını»** (denilir)[28].

23 — Şübhesiz ki Allah îman edib de güzel güzel amel (ve hareket)-**lerde bulunanları altından ırmaklar akıb duran cennetlere sokacak. Orada bunlar altundan bileziklerle, incilerle bezenecekler. Orada giyecekleri de ipekdir.**

24 — Onlar sözün en güzeline[29] irşâd edilmişler, kendisine çok hamdedilen (Allah) **ın doğru yoluna[30] iletilmişlerdir.**

25 — Hakıykat, o küfredenler, o Allâhın yolundan ve kendisi (ni ziyâret) **de yerli, müsâfir insanları müsâvî kıldığımız Mescid-i haramdan alıkoymakda olanları[31]... Kim orada zulm ile ilhaada yeltenirse biz ona pek acıklı bir azâb tatdırırız.**

26 — Hatırla o zamânı ki biz Beytin[32] yerini İbrâhîme: «Bana hiç bir şey'i eş tutma, Beytini tavaaf edenler, kıyâm edenler, rükû' ve sücûd edenler için iyice temizle[33]» diye merci'[34] yapmışdık.

27 — «İnsanlar içinde haccı i'lân et[35]. Gerek yaya, gerek her uzak yoldan gelecek arık[36] develerin üstünde (süvârî) **olarak sana gelsinler».**

28 — «Tâki kendilerine âid menfeatlere[37] şâhid (ve haazır) **olsunlar. Allâhın rızk olarak kendilerine verdiği dört ayaklı davarlar** (kurbanlıklar) **üzerine ma'lûm olan günlerde[38] Allâhın adını ansınlar. İşte bunlardan yeyin, yoksulu, fakîri de doyurun».**

---

[28] «Maazî» sıyğasıyle îrâd buyurulması ezeldeki tehakkuku i'tibâriyledir.

[29] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre bu en güzel söz kelime-i şehâdetdir «Medârik». O söz, «Elhamdü lillâhî-lezî sadekanâ va'dehû = Bize olan va'dinde saadık bulunan Allâha hamd olsun» kavli, yahud kelime-i tehıyddir «Beyzâvî».

[30] İslâm dînine «Beyzâvî, Medârik».

[31] Âyetdeki «Yesuddûne» kelimesi istimrârı ifâde eder.

[32] Kâbe'nin.

[33] Putlardan, pisliklerden «Beyzâvî, Celâleyn».

[34] «Medârik».

[35] İnsanları alenen hacca da'vet, onlara hacc eylemlerini emret. (Hasan-ı Basrî)-nin rivâyetine göre bu hıtaab Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemedir «Beyzâvî, Medârik».

[36] Seferin uzaklığı kendisini yormuş, bu sebeble zaiflemiş «Beyzâvî».

[37] Bu menfeatler hem dünyevî, hem uhrevî ikisine de şâmildir «Beyzâvî, Şeyhzâde, Medârik».

[38] (İmam Ebû Hanîfe) ye göre «Zilhicce» nin onuncu günü, (İmam Ebû Yusuf) la (İmam Muhammed) e göre Eyyâm-ı nahirdir «Medârik». Kur'ân-ı kerîmde vârid olan «Ey-

سُورَةُ الْحَجِّ

وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُوا إِلَىٰ صِرَاطِ الْحَمِيدِ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ۝ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۝ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ۝ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۝ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۝

الْجُزْءُ السَّابِعَ عَشَرَ

حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ۝ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ۝ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ۝ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ۝ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝ وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ۝

29 — «Sonra kirlerini gidersinler[39]. Adaklarını yerine getirsinler ve o Beyt-i atıykı[40] tavaaf etsinler».

30 — İşte (emir) **budur. Kim Allâhın hürmet** (edilmesini emreylediği şey) **lere ta'zıymde bulunursa bu, Rabbi indinde kendisi için** (mahz-ı) **hayırdır. Karşınızda okunagelenler müstesnâ olmak üzere[41] davarlar sizin**

---

yâm-ı ma'lûmat» aşr-ı zilhıccedir ki «yevm-i terviye» ve «yevm-i arefe» ve «yevm-i nahir»-den ibâretdir. «Yevm-i terbiye» zilhıccenin sekizinci günüdür. Huccâc o gün «Mekke» den «Mina» ya çıkarlar. Yevm-i arefe, zilhıccenin dokuzuncu günüdür. Huccâc o gün Arafatda bulunurlar. Yevm-i nahir de zilhıccenin onuncu günüdür. O gün kurbanlar kesilir. On birinci ve on ikinci günler dahi kurban günü olduğundan hepsine birden «Eyyâm-ı nahir» denilir «Kitab-ül hacc: Hacı Zihnî efendi merhum».

[39] Tıraş olsunlar, tırnaklarını kessinler, koltuklarını, kasıklarını temizlesinler «Beyzâvî, Medârik».

[40] En kadîm Beyt olan Ka'be-i muazzamayi «Beyzâvî».

için halâl kılındı. O halde murdardan, putlardan kaçının, yalan sözden çekinin.

31 — Allâhın muvahhidleri, Ona eş tutmayanlar olarak (kaçının, çekinin). **Kim Allâha eş koşarsa o, yüksekden düşüb de** (parçalanmış ve) **kendisini kuş kapmış, yahud rüzgâr onu uzak bir yere atmış** (nesne) **gibidir.**

32 — Bu, budur, kim Allahın şeaairini[42] büyük tanırsa şübhesiz ki bu, kalblerin takvaasındandır.

33 — Onlardan muayyen bir zamana kadar[43] sizin için menfeatler vardır[44]. Sonra varacakları (kurban edilecekleri) **yer Beyt-i atıyka müntehîdir.**

34 — Biz her ümmet için kurban kesmeyi meşru' kıldık, kendilerini rızıklandırdığı dört ayaklı davarlar üzerine (yalnız) **Allâhın adını ansınlar diye[45]. İşte sizin Tanrınız bir tek Tanrıdır[46]. O halde Ona teslîm olun.** (Habîbim) **sen mutıy' ve mütevâzı' olanları müjdele.**

35 — (Öyle mutıy' ve mütevâzi' olanlar ki) **Allah anılınca onların kalbleri kork** (u ile oyn) **ar. Onları kendilerine isaabet eden** (mihnetlere, zorluklara) **sabredenlerdir. Namazı dosdoğru kılanlardır. Kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden** (Allah için) **harcarlar.**

36 — Biz, kurbanlık develeri[47] de sizin için Allâhın şeaairinden[48] kıldık. Onlarda size hayır vardır. O halde onlar ayakda dur (ub boğazla-

---

[41] Bakınız: «El-mâide» sûresi, âyet: 3.

[42] Kurbanlıklarını «Celâleyn, Medârik».

[43] Kurban edilinceye kadar «Medârik».

[44] Sağımında, tüyünde, hizmetinde ve sâiresinde «Beyzâvî, Haazin».

[45] Allahdan başkasının adını değil «Medârik».

[46] Bu, kurban keserken besmele çekmenin şart olduğuna delîldir «Medârik».

[47] «Büdne», «Bedene» nin cem'idir ki esâsen iri gövdeli hayvan demekdir. Devede isti'mâli şâyi'dir. Maamâfih bir hadîs-i şerîfde devenin de, sığırın da yedi kişi nâmına kurban edilebileceği beyan buyurulmuş olması sebebiyle bu kelime sığır hayvanlarına da teşmîl edilmişdir «Medârik, El-mısbaah-ul münîr».

[48] «Şeıyre» hacc için nişanlanmış olan kurban devesine ıtlak olunur. Beden-i mühdât ma'nâsına cem'i «Şeaair» gelir. «Şeıyre», «Meş'ar» ve «Şiaare» gibi menâsik-i haccın mevziine, ya'nî edâ edilecek mahalline ıtlak olunur. «Şeaair-ül hacc» ki müfredi şeıyre-i mezbûredir, menâsik ve alâmaat ve âsârından ibâretdir. Tavaf, sa'y, remy-i hicâr, vukuf ve zebh-ı karâbîn gibi. Alâ kavlin meallim-i hacca ıtlak olunur ki Hak Teaalânın ibâdına oralarda kıyâm ve edâ-yi menâsikle emreyledikleri mevâzî-i muleme ve muayyeneden ibâretdir. Safaa', Merve, Mina ve Arafât gibi «Okyanus». Dînin şeaairi Cenâb-ı Hakkın, kendisine ibâdete vesîle olmak üzere haklarında saygı göstermiye, onlarla kulluk vazifelerini yapmıya insanları da'vet etdiği eserlerdir. Bu i'tibar ile hacc amellerine de şeaair-i hacc denilir. «Ma'lem» in cem'i olan «Meallim» de «Şeaair» demekdir. Yollardaki kilometreleri,

nır) **larken üzerlerine Allâhın ismini anın. Yanları üstü düş** (üb öl) **dükleri vakıt da ondan hem kendiniz yeyin, hem ihtiyâcını gizleyen ve gizlemeyib dilenen fakîr** (ler) **e yedirin. Onları, şükredesiniz diye, böylece size müsahhar kıldık.**

37 — Onların ne etleri, ne kanları hiç bir zaman Allâha (yükselib) **erişmez. Fakat sizden Ona** (yalınız) **takvaa**[49] **ulaşır**[50]. **Size olan hidâyetine karşı Allâhı büyük tanımanız içindir ki O, bunları böylece size raam etmişdir.** (Habîbim) **iyi hareket edenleri**[51] **müjdele.**

38 — Şübhesiz ki Allah (müşriklerin ezâsını) **îman edenlerden def'edecekdir. Çünkü Allah hıyânetkâr ve nankör olan herkesi sevmez.**

39 — Kendileriyle mukaatele edilen (ya'nî düşmanların hücumuna uğrayan mü'min) **lere, uğradıkları o zulümden dolayı,** (bilmukaabele harbe) **izin verildi**[52]. **Şübhesiz ki Allah onlara yardım etmiye elbette kemâliyle kaadirdir.**

---

kavşakları bildiren taşlar, yazılar, ordu sancakları birer «Ma'lem» dir. Dağa «Alem» denilmesi dahi bundandır. Dînin meaalimi veya şeaairi dînin âdetâ nîrengi noktalarıdır. (Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) hazretleri «Huccet-ullâh-il Bâliğa» sında şöyle der: «Şeaair, Allâha ibâdet etmiye tahsîs edilen ve duygularımızla bilinen açık şeylerdir ki onlara gösterilen saygı da, haklarında edilen kusur da Allâha dayanır. Onlar insanların derûnî ve kalbî samîmiyyetleriyle o derece kaynaşmışlardır ki kalblerini kesib parçalamadıkca kendilerinden ayrılmaları kaabil olmaz, Kur'an, Kâbe, Peyğamber, namaz gibi». Fransızcada «Ma'lem» in karşılığı «mire» dir ki «nişan yeri ve mecâzen dikkatın merkezleşdiği nokta» demekdir.

[49] Yalınız Cenâb-ı Hakkın rızaasını isteyen saalih ameller ve ihlâs «Haazin».

[50] Ya'nî Allâh-ü teaalâ etleri, kanları değil; takvaayı kabul eder. İyi niyyete, ihlâsa, takvaanın şartlarına riaayet etmeden hiçbir kimse rızaaullâha yaklaşamaz «Medârik». Ameller ancak niyyetlerle ve onlardan saadır olan ruuhî ve derûnî durumlarla mu'teber olur. Nitekim meâlen şöyle bir hadîs-i şerîf rivâyet edilmişdir: «Amellerin kıymeti [*] ancak niyyetlere göredir. Herkesin niyyet etdiği ne ise eline geçecek olan yalnız odur. Artık nâil olacağı bir dünyâ veya nikâh edeceği bir kadından dolayı hicret etmiş kimse varsa hicreti (Allâhın ve resûlünün rızaasına değil) hicretinin sebebi olan şeye'dir». Diğer rivâyete göre: «Kimin hicreti Allâha ve resûlüne müteveccih ise o, hakıykaten Allâha ve resûlünedir. Kimin de hicreti nâil olacağı dünyâye veya nikâh edeceği kadına ise onun hicreti de hareketine sebeb olan şey'edir - Buhaarî, Müslim: Umer bin Hattaab - Ebû Nuaym, Dârekutnî: Ebû Saîd - İbni Asâkir: Enes bin Mâlik - Reşîd bin Attar: Ebû Hüreyre radıyallahü anhüm».

[*] (İmaamı A'zam) hazretlerine göre «Amellerin tam olması», (İmaamı Şaafiî) hazretlerine göre «Amellerin doğru, sahıyh olması».

[51] Hak Teaalânın emirlerine imtisâl edenleri «Medârik».

[52] Cihâda âid emirler hep bir tertîb ve intizaam içinde gelmişdir. Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ilk vazîfesi tebliğden ve Cenâb-ı Hakka eş koşanlardan yüz çevirmekden ibâretdir: («El-hıcr» sûresi, âyet: 94)». Sonra güzel mücâdele ile, tatlı münâkaşa ile me'mur edildi: («En-nahl» sûresi, âyet: 125»). Bil'âhare muhaarebeye izin verildi (Bu âyetle). Bundan sonra düşmanların hücum ve teaarruzuna ta'lıykan mukaabele emrolundu: (El-Bakare, âyet: 191)». Müahharen eşhür-i hurum geçmek şartıyle cihâd kabul edildi: («Et-tevbe» sûresi, âyet: 5)». En nihâyet alel'ıtlak cihâd farz kılındı: («Bakare» sûresi, âyet: 44)». «Red-ül Muhtâr».

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ۝ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا
أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ
لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا
اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ
عَزِيزٌ ۝ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ
عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ۝ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ
قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ۝ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ۝
وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ
أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ۝ فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا
وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ
وَقَصْرٍ مَشِيدٍ ۝ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ
قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى
الْأَبْصَارُ وَلَٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ۝

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا
عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ۝ وَكَأَيِّنْ مِنْ
قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ۝
قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ فَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝ وَالَّذِينَ
سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۝
وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ أَلْقَى
الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ
يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي
الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ۝ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ
۝ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ۝

40 — **Onlar** (o mü'minlerdir ki) **haksız yere ve ancak «Rabbimiz Allahdır» diyorlar diye yurdlarından çıkarılmışlardır. Allah ba'zı insanları** (n şerrini diğer) **ba'zısı ile def' etmeseydi içlerinde Allâhın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler muhakkak yıkılıb giderdi.** (Dînine) **yardım edenlere elbet Allah da yardım eder. Şübhesiz ki Allah kavîdir, yegâne gaalibdir.**

41 — **Onlar,** (o mü'minlerdir ki) **eğer kendilerine yer** (yüzün) **de bir iktidâr mevkıi verirsek dosdoğru namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emr ederler, kötülükden vaz geçirmiye çalışırlar.** (Bütün) **umurun aakıbeti** (nihâyet) **Allâha** (râci') **dir.**

42, 43, 44 — **Eğer** (kâfirler) **seni tekzîb ediyorlarsa onlardan evvel Nuuh kavmi, Aad, Semuud** (kavmleri), **İbrâhîm kavmi, Lût kavmi ve**

Medyen Yârânı da (peyğamberlerini) **tekzîb etmişlerdir**[53]. **Muusâ dahi tekzîb edilmiştir**[54]. **Nihâyet ben o kâfirlere** (ukuubet hususunda) **bir mühlet verdim de sonra onları yakaladım.** (Bak) **benim inkârım**[55] (inkılâbım) **nasıl imiş!**

45 — (Evet) **nice memleket** (ler vardı) **ki** (halkı) **zulümde devam edib dururlarken biz onları** (mahv-ü) **helâk etdik. Şimdi dıvarlar tavanlarının üstüne çökmüş** (ıpıssız kalmış) **dır** (o yerler). **Ve** (biz nice) **kuyu** (lar) **ı muattal,** (nice) **yüksek saray** (ları bomboş bırakdık)[56].

46 — (Hiç de) **yer** (yüzün) **de gezib dolaşmadılar mı ki**[57] (bâri) **bu sebeble düşünecek kalblere, bu suretle işidecek kulaklara mâlik olsun-** (lar)[58]. **Fakat hakıykat şudur ki** (yalınız maaddî) **gözler kör olmaz, fakat** (asıl) **sînelerin içindeki kalbler kör olur.**

47 — Senden (boşlarına çatacak) **azâbı** (n) **çabucak gelmesini isterler. Allah, tehdîdinden aslâ caymaz**[59]**. Hakıykat, Rabbinin indinde bir gün sizin sayacaklarınızdan bin yıl gibidir.**

48 — (Halkı sizin gibi) **zulümde devam edib dururken kendisine mühlet verdiğim nice memleket vardır ki ben onları nihâyet** (azâbımla) **yakalayıverdim. Dönüş ancak banadır.**

49 — De ki: «Ey insanlar, ben size ancak (gelecek) **tehlikeleri apaçık anlatanım».**

---

[53] Bu, Resûli ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliyedir. Çünkü tekzîbe ma'ruz kalan yalınız kendisi değildi, geçmiş bütün peyğamberler de kavmleri tarafından tekzîb edilmişlerdir «Beyzâvî».

[54] Burada mechûl sığasının îrâdı (Musâ) aleyhisselâmı tekzîb edenlerin kendi kavmi olmadığına işâretdir. Onu «Kıbt» kavmi tekzîb etmişdi «Beyzâvî».

[55] Ya'ni ni'meti mihnete, hayaatı helâke, imâreti haraaba tebdîl edişim «Beyzâvî, Medârik».

[56] «Medârik».

[57] Bu, küfürleri yüzünden Cenâb-ı Hakkın mahv-ü helâk etdiği yerleri, o yerlerin harâbelerini görüb ibret almalarını teşvikdir «Beyzâvî, Medârik».

[58] Ya'ni tekzîbcilerin başına gelen felâketleri düşünsünler, onların nasıl helâk olduklarına, yurdlarının nasıl haraabeler haaline geldiğine dâir haberleri dinlesinler «Celâleyn».

[59] Velev ki bu, bir zaman sonra tehakkuk etmiş olsun. Allah «Sabuur» dur. «Halîm» dir, ukuubetde aceleci değildir «Beyzâvî, Medârik». Nitekim Cenâb-ı Hak ilk def'a «Bedir» de bu tehdîdini incâz buyurmuşdur «Celâleyn».

50 — İşte hem îman edenler, hem güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar: Mağfiret ve bitmez tükenmez[60] rızık[61] onlarındır.**

51 — Âyetlerimiz (in, akıllarınca, red ve ibtaali) **hususunda birbirini âciz bırakacak bir halde** (fesad yarışına) **koşanlar** (a gelince:) **onlar da çok alevli ateşin** (cehennemin) **yârânıdırlar.**

52 — Biz, senden evvel hiçbir resûl, hiç bir nebî göndermedik ki o, (bir şey) **arzu etdiği zaman şeytan onun dileği hakkında ille** (bir fitne meydana) **atmış olmasın[62]. Nihâyet Allah, şeytanın ilkaa edeceği** (o fitneyi) **giderir, ibtaal eder. Yine Allah âyetlerini sâbit** (ve mahfuz) **kılar[63]. Allah** (her şey'i) **hakkıyle bilendir, tam hukûm ve hikmet saahibidir.**

53 — (Allâhın buna müsâade buyurması) **şeytanın** (meydana) **atacağı** (fitneyi) **kalblerinde bir maraz bulunanlara[64], yürekleri katı olanlara[65] bir imtihan** (vesîlesi) **yapmak içindir. Hiç şüphe yok ki o zaalimler** (hakdan) **uzak bir ayrılık** (ve muhaalefet) **içindedirler.**

54 — Bir de bu, kendilerine ilim verilenlerin[66] onun (Kur'ânın) **muhakkak Rabbinden** (gelen) **bir gerçek olduğunu bilib de ona** (tam) **îman etmeleri ve kalblerinden tam bir itmi'nan[67] haasıl olması içindir. Şübhesiz ki Allah,** (o suretle) **îman edenleri doğru bir yola[68] iletir.**

---

[60] «Haazin».

[61] Cennet «Beyzâvî, Celâleyn».

[62] «İlka'» bir nesneyi nazargâha bırakmak demekdir «Okyanus». Ba'zı müfessirlerin Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimize, vahy veya kırâat esnâsında şeytan musallat olub da ona vesveseler verdiği, onu yanıltdığı veya yanıltmak istediği yolundaki beyanları tamamen uydurma ve düzme rivâyetlere müsteniddir. (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) a göre âyetin meâli şudur: «Biz, senden evvel hiçbir Resûl, hiçbir nebî göndermedik ki o, ümmetinin îman etmesini temenni, arzuu ve terğıyb etdiği ve buna şiddetli bir hırs gösterdiği zaman şeytan onu (bu) dileği hakkında (ümmetine) ille küfrü teşvîk edici bir fitne, bir vesvese) meydana atmış olmasın». Bu âyet: « فلعلك باخع نفسك » («El-kehf» sûresi, âyet: 6)». («Yusuf» sûresi, âyet: 103)» ve («Yunus» sûresi, âyet: 99)» âyetlerinin ve emsâlinin bir benzeridir ilh. «El-ibrîz». (Âyet-i kerîmedeki « مايلق الشيطان» meâli «şeytanın ilkaa edeceği» demekdir, «ilkaa etdiği» demek değildir. Kelime muzaari'dir. Demek şeytan, resûl ve nebîlere ilkaatda bulunmıya muvaffak olamamış, sâdece buna yeltenmiş, fakat Allah-ü Teaalâ onu önlemişdir. Allah-ü a'lem).

[63] «Celâleyn».

[64] Şek ve nifaak içinde bulunanlara, münâfıklara «Celâleyn».

[65] Hakkı kabul etmeyen müşriklere «Celâleyn».

[66] Tevhîde ve Kur'âna dâir «Celâleyn».

[67] «Celâleyn, Medârik».

[68] İslâm dînine «Celâleyn». Kendilerinde haasıl olabilecek her hangi bir işkâle karşı hakka ulaşdıran bir nazar-ı sahıyha «Beyzâvî».

55 — Küf (ü inkâr) **edenler ise kendilerine o sâat**[69] **ansızın gelinceye, yahud kısır bir günün**[70] **azâbı çatıncaya kadar ondan** (Kur'andan) **yana mütemâdî bir şek içinde kalırlar**[71].

56 — O gün[72] **mülk** (-ü saltanat yalınız) **Allâhındır.** (Mü'minlerle kâfirlerin) **aralarında O hükmeder. Artık îman edenler, güzel güzel de amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar Naıym cennetlerinin içindedir**[73].

57 — Kâfir olub da bizim âyetlerimizi yalan sayanlar, işte onlar, onlar için de hor (ve zelîl) **edici bir azâb vardır.**

58 — Allah yolunda hicret edib de sonra öldürülmüş veya ölmüş olanlar (a gelince:) **Allah onları muhakkak güzel bir rızık ile rızıklandıracakdır**[74]**. Çünkü rızık verenlerin en hayırlısı muhakkak ki Allahdır, bizzât kendisidir.**

59 — O, her halde bunları hoşnud olacakları bir yere[75] **sokacakdır. Muhakkak ki Allah onlar** (ın niyyetlerini)[56] **hakkıyle bilendir,** (ıkaab hususundaki) **hılmi cidden gaalibdir.**

60 — Bu, böyledir. (Mü'minlerden) **kim** (müşrikler tarafından) **kendisine edilen ukuubete** (cezâye) **tıbkısıyle mukaabele eder de sonra yine aleyhine zulüm ve tecâvüz olunursa Allah her halde ona yardım eder. Hiç şübhesiz Allah çok afvedici, çok yarlığayıcıdır.**

61 — Bu, böyledir. Çünkü Allah geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar[77]**. Hakıykat, Allah** (her şey'i) **kemâliyle işidendir, hakkıyle görendir.**

62 — Bu, böyledir. Zîrâ Allah Hakkın ta kendisidir. Onların kendisini bırakıb da tapdıkları (putlar) **da hakıykaten baatılın ta kendisidir. Şübhesiz ki Allah, O,** (her şeyden) **yücedir, çok büyükdür.**

---

[69] Ölümleri sâati, yahud kıyâmet «Celâleyn».

[70] «Bedir» gününün ki kâfirler için onda hiçbir hayır yokdu. Hayır getirmeyen rüzgâra «Riyh-ı akıym» denilir. Yahud maksad kendisinden sonra bir daha gece gelmeyecek olan kıyâmet günüdür «Celâleyn».

[71] Şeytanın ilkaatı sebebiyle «Celâleyn».

[72] Kıyâmet günü «Celâleyn, Medârik».

[73] Bu, ilâhî hükmün beyânıdır «Medârik».

[74] Bu, cennet ve cennetin ni'metleridir «Beyzâvî, Celâleyn».

[75] Cennete «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] «Celâleyn».

[77] Bu, Onun kudreti eseridir. İşte nusret de Ondandır «Celâleyn».

سورة الحج ٣٣٨

الملك يومئذ لله يحكم بينهم فالذين آمنوا وعملوا الصالحات في جنات النعيم ۝ والذين كفروا وكذبوا بآياتنا فأولئك لهم عذاب مهين ۝ والذين هاجروا في سبيل الله ثم قتلوا أو ماتوا ليرزقنهم الله رزقا حسنا وإن الله لهو خير الرازقين ۝ ليدخلنهم مدخلا يرضونه وإن الله لعليم حليم ۝ ذلك ومن عاقب بمثل ما عوقب به ثم بغي عليه لينصرنه الله إن الله لعفو غفور ۝ ذلك بأن الله يولج الليل في النهار ويولج النهار في الليل وأن الله سميع بصير ۝ ذلك بأن الله هو الحق وأن ما يدعون من دونه هو الباطل وأن الله هو العلي الكبير ۝ ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء فتصبح الأرض مخضرة إن الله لطيف خبير ۝ له ما في السماوات وما في الأرض وإن الله لهو الغني الحميد ۝

ألم تر

الجزء السابع عشر ٣٣٩

ألم تر أن الله سخر لكم ما في الأرض والفلك تجري في البحر بأمره ويمسك السماء أن تقع على الأرض إلا بإذنه إن الله بالناس لرءوف رحيم ۝ وهو الذي أحياكم ثم يميتكم ثم يحييكم إن الإنسان لكفور ۝ لكل أمة جعلنا منسكا هم ناسكوه فلا ينازعنك في الأمر وادع إلى ربك إنك لعلى هدى مستقيم ۝ وإن جادلوك فقل الله أعلم بما تعملون ۝ الله يحكم بينكم يوم القيامة فيما كنتم فيه تختلفون ۝ ألم تعلم أن الله يعلم ما في السماء والأرض إن ذلك في كتاب إن ذلك على الله يسير ۝ ويعبدون من دون الله ما لم ينزل به سلطانا وما ليس لهم به علم وما للظالمين من نصير ۝ وإذا تتلى عليهم آياتنا بينات تعرف في وجوه الذين كفروا المنكر يكادون يسطون بالذين يتلون عليهم آياتنا قل أفأنبئكم بشر من ذلكم النار وعدها الله الذين كفروا وبئس المصير ۝

١٧

63 — Görmedin mi, Allah gökden su (yağmur) **indirdi de** (o sâyede) **yer** (yüzü) **yemyeşil olmakdadır**[78]**. Şübhe yok ki Allah çok lûtufkârdır,** (her şey'e) **hakkıyle âgâhdır.**

64 — Göklerde ne var, yerde ne varsa Onundur. Hakıykat, Allah zâti i'tibâriyle her şeyden)[79] **müstağnîdir.** (Sıfatları, fiilleri ile de)[80] **bihakkın hamde ancak kendisi lâyıkdır.**

65 — Görmedin mi, Allah yerde ne varsa onları[81] **ve emriyle denizde akıb gitmekde olan gemileri size râm etmişdir. Semâyi, izni olmadıkca, yerin üzerine düşmekden O tutuyor**[82]**. Şübhe yok ki Allah insanları pek çok esirgeyicidir, çok merhametlidir**[83]**.**

---

[78] Bu da Onun eser-i kudretidir «Celâleyn».

[79] «Beyzâvî».

[80] «Beyzâvî».

[81] Binmiye, yük taşımıya, diğer suretlerde fâideler vermiye yarayan bütün hayvanları «Celâleyn, Medârik». Taşı, demiri, ateşi ve bütün eşyâyi ve bütün hayvânatı «Râzî».

66 — O, (önce) **size hayaat veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da sizi yine diriltecek olandır. Hakıykat,** (şu) **insan çok nankördür**[84]**!**

67 — Biz her ümmete bir ibâdet yolu (şerîat) **gösterdik ki onlar bunun aamilleridir**[85]**. O halde emirde**[86] **seninle aslâ münâzaa etmesinler. Sen** (insanları sâdece) **Rabbine da'vet et. Çünkü sen, şübhesiz dosdoğru bir hidâyetin**[87] **tâ üzerindesin.**

68 — Eğer seninle (dîn mes'elelerinde)[88] **mücâdele ederlerse de ki: «Allah, ne yapar olduğunuzu çok iyi bilendir».**

69 — Hakkında ihtilâf edegeldiğiniz[89] **şeylere âid hükmünü aranızda Allah kıyâmet günü verecekdir.**

70 — Bilmedin mi ki Allah gökde ve yerde ne varsa (hepsini) **bilir. Bu** (zikr olunanların hepsi)[90] **muhakkak bir kitabdadır**[91]**. Hakıykat, bu**(nları bilmek)[92] **Allâha göre pek kolaydır.**

71 — Onlar Allâhı bırakıb da (Allâhın), **kendisine hiçbir huccet indirmediği, kendilerinin dahi** (Tanrı olduklarına dâir)[93] **bir bilgileri bulunmadığı şeylere** (putlara) **taparlar. O zaalimlerin** (azâb-ı ilâhîyi men' edici)[94] **hiç bir yardımcısı yokdur.**

72 — Karşılarında açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman o kâfirlerin suratlarında inkâr (görüb) **tanırsın. Kendilerine âyetlerimizi okuyanlara nerdeyse saldırıverecek olurlar! De ki: «Şimdi bundan daha çok**

---

[82] Bu sukuut kıyâmet günü olacakdır «Beyzâvî».

[83] Çünkü onlara istidlâlin sebeblerini hazırlamış, fâide kapılarını açmış, zarar verecek türlü türlü şeyleri def' etmişdir «Beyzâvî».

[84] Allah-ü Teaalânın ni'metini inkâr eder, Onu bir tanımaz «Beyzâvî, Celâleyn».

[85] «Celâleyn».

[86] Kurban hususunda. Çünkü onlar «Allahın öldürdüğü hayvanın etini yemek sizin boğazladıklarınızdan daha hayırlıdır» diyorlardı «Celâleyn».

[87] Hak dîninin «Celâleyn».

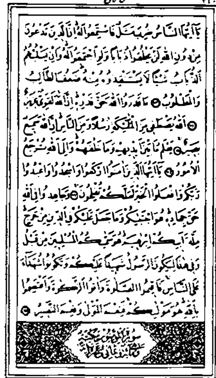
[88] «Celâleyn».

[89] Muhaatab mü'min ve kâfirlerdir «Celâleyn, Medârik».

[90] «Celâleyn».

[91] Levh-ı mahfuzdadır. Her şey'i vukuundan evvel Allah ona yazmışdır «Beyzâvî, Celâleyn».

kötü (bir şey') i **haber vereyim mi? Ateşdir! Allah bunu o küfür** (ve inkâr) **edenlere va'd etmişdir. O, ne kötü bir merci'dir!**

73 — Ey insanlar, size (şöyle) **bir misâl getirildi. Şimdi onu dinleyin: Sizin Allâhı bırakıb da tapdığınız** (putlar) **hakıykaten bir sinek bile yaratamazlar, hepsi bunun için bir yere toplanmış olsalar dahi. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa**[95] **bunu ondan geri de alamazlar! İsteyen de aaciz, istenen de**[96]**!..**

74 — Onlar Allâhın kadrini hakkıyle ölçemediler[97]**. Şübhe yok ki Allah yegâne kuvvet saahibidir, mutlak gaalibdir.**

75 — Allah hem meleklerden, hem insanlardan peyğamberler seçer. Şübhesiz Allah (her şey'i) **hakkıyle işiden, kemâliyle görendir.**

76 — Onların önlerindekini de, arkalarındakileri de[98] **bilir O.** (Bütün) **işler ancak Allâha döndürülür.**

77 — Ey îman edenler, rükû' edin, sücûd edin[99]**.** (Diğer suretlerle de)[100] **Rabbinize ibâdet edin, hayır işleyin. Tâki umduğunuza nâil olasınız.**

78 — Allah uğrunda (nasıl savaşmak lâzımsa öylece) **hakkıyle cihâd edin**[101]**. Sizi O seçdi. Dîn** (işlerin) **de üzerinize hiçbir güclük de yüklemedi,**

---

[92] «Celâleyn».

[93] «Celâleyn».

[94] «Celâleyn».

[95] Üstlerine sürülen güzel kokulu maddelerden, zağferandan «Celâleyn».

[96] Kendisinden koparılanı isteyen putdur, istenen de o sinek «Medârik».

[97] Ma'rifet-i ilâhiyyeden mahrum kaldılar. O derecede ki bir sinekden de aaciz olan putları Allâh-ü Azîmüşşâna ortak tutdular «Beyzâvî, Medârik».

[98] Geçmişlerini de geleceklerini de, yapdıklarını da, yapacaklarını da «Medârik».

[99] Namaz kılın. Namazın en büyük rükünleri rükû' ve sücûd olduğu için namaz bunlarla ifâde buyurulmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn».

[100] «Beyzâvî».

[101] Bu uğurda bütün kudretinizi sarfedin «Celâleyn».

(tıbkı) **babanız İbrâhîmin** (tevhıyd) **dîn** (inde olduğu) **gibi. Size daha evvel** (gönderdiği kitablarda) **da, bu** (Kur'anda) **da müslüman adını — peyğamber sizin üzerinize şâhid olsun, siz de** (bütün) **insanların üzerine şâhidler olasınız diye —** (Allah) **vermişdir. Artık dosdoğru namazı kılın, zekâtı verin, Allâha sarılın. O, sizin mevlânızdır. İşte ne güzel mevlâ O, ne güzel yardımcı O**[102]**!**

---

[102] «17» nci cüz'ün sonu.

بسم الله الرحمن الرحيم

قد افلح المؤمنون ۝ الذين هم في صلاتهم خاشعون ۝
والذين هم عن اللغو معرضون ۝ والذين هم للزكاة فاعلون
۝ والذين هم لفروجهم حافظون ۝ الا على ازواجهم
او ما ملكت ايمانهم فانهم غير ملومين ۝ فمن ابتغى وراء
ذلك فاولئك هم العادون ۝ والذين هم لاماناتهم وعهدهم
راعون ۝ والذين هم على صلواتهم يحافظون ۝
اولئك هم الوارثون ۝ الذين يرثون الفردوس هم فيها
خالدون ۝ ولقد خلقنا الانسان من سلالة من طين ۝
ثم جعلناه نطفة في قرار مكين ۝ ثم خلقنا النطفة علقة
فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما
فكسونا العظام لحما ثم انشأناه خلقا آخر فتبارك
الله احسن الخالقين ۝ ثم انكم بعد ذلك لميتون ۝
ثم انكم يوم القيامة تبعثون ۝ ولقد خلقنا فوقكم
سبع طرائق وما كنا عن الخلق غافلين ۝

«23» üncü SÛRE

«EL-MU'MINUN» SÛRESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — **Mü'minler muhakkak felâh bulmuşdur** (korkduklarından emîn, umduklarına nâil olmuşlardır).

2 — (Öyle mü'minler) **ki onlar namazlarında huşuua riaayetkârdırlar**[2].

3 — (Öyle mü'minler) **ki onlar boş** (lâkırdılardan) **ve fâidesiz şeylerden yüz çeviricidirler.**

4 — (Öyle mü'minler) **ki onlar zekât** (vazîfe) **lerini yapanlardır.**

5 — (Öyle mü'minler) **ki onlar ırzlarını koruyanlardır.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. Yalnız «64» üncü âyetinden «77» nci âyetine kadar olan kısmı istisnâ edilmişdir. «118» âyetdir. (İmam Tirmizî), (Umer bin el Hattaab) radıyallâhü anhden şu meâlde bir hadîs rivâyet edilmişdir: Müşârün'ileyh dedi: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme vahy nâzil olduğu vakıt yüzünün yanından arı sesi gibi bir ses işidilirdi. Yine bir gün Cenâb-ı Hak ona (ba'zı âyetler) indirdi. Bu hal bir sâat devam etdikden sonra nâzil oldu. Hemen (Resûli ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem) « قد افلح المؤمنون » un ibtidâsından onuncu âyete kadar olan kısmını okudu ve şöyle buyurdu: «Kim bu on (âyet) in hükmünü yerine getirirse cennete girer». Sonra kıbleye yöneldi, ellerini kaldırarak (meâlen) dedi ki: «Yârab bizi azaltma, çoğalt. Bizi şerefli kıl, zebun etme. Bize ihsân et, bizi mahrum etme. Bizi üstün kıl, mağlûb etme. Yârab bizi hoşnud et, Sen de bizden raazı ol».

[2] Kalbleri Allah korkusuyle dolu, uzuvları sâkin ve mutmein olarak. Ba'zılarına göre namazda huşu' namaz için bütün himmeti toplamak, ondan başkasından yüz çevirmek, gözünü namaz kıldığı yerden ayırmamak, oraya buraya dönmemek, fâidesiz amelden kaçınmak... gibi şeylerdir «Medârik».

6 — Şu var ki zevcelerine, yahud sağ ellerinin mâlik olduklarına (kendi câriyelerine) **karşı** (olan durumları) **müstesnâdır. Çünkü onlar** (bu takdîrde) **kınanmışlar değildir.**

7 — O halde kim bunların ötesini isterse[3] şübhe yok ki onlar haddi aşanlardır[4].

8 — (Öyle mü'minler) **ki onlar emânetlerine ve ahidlerine[5] riaayetkârdırlar.**

9 — (Öyle mü'minler) **ki onlar namazlarına devam ederler[6].**

10 — İşte onlar vâris olanların ta kendileridir.

11 — Ki onlar Firdevse[7] vâris olacaklardır. Onlar bunun için ebedî kalıcıdırlar.

12 — Andolsun biz insanı[8] çamurdan (süzülmüş) **bir hulâsadan yaratdık.**

13 — Sonra onu[9] sarp ve metîn[10] bir karargâhda[11] bir nutfe yapdık.

14 — Sonra o nutfeyi bir kan pıhtısı haaline getirdik, derken o kan pıhtısını bir çiğnem et yapdık, o bir çiğnem eti de kemik (ler) **e kalb etdik[12] de o kemiklere de et giydirdik. Bil'âhare onu başka yaratılışla inşâ etdik[13]. Suret yapanların en güzeli olan Allâhın şânı** (bak) **ne yücedir!**

15 — Sonra siz bunun arkasından hiç şübhesiz ki ölüler (olacaksınız).

16 — Sonra siz kıyâmet gününde muhakkak diriltilib kaldırılacaksınız.

17 — Andolsun ki biz sizin üstünüzde yedi yol[14] yaratdık. Biz yaratmakdan gaafiller değiliz[15].

---

[3] Bu ikiden başkasiyle şehvetini yerine getirmek dilerse «Medârik».

[4] Bu âyet «Müt'a nikâhı» nın, «İstimnâ bilyed» in (Masturbation) haaram olduğuna delâlet eder «Medârik».

[5] Gerek kendi aralarındaki ahidlere gerek Cenâb-ı Hakka karşı olan vazıyfelerine «Celâleyn».

[6] Namazlarını vaktı vaktınca huşu' ile kılarlar «Celâleyn».

[7] Bütün cennetlerin en yükseğindeki cennet «Celâleyn, Medârik».

[8] (Âdem) aleyhisselâmı «Celâleyn, Medârik».

[9] (Âdem) aleyhisselâmın nesli olan insanı «Celâleyn, Medârik».

[10] «Beyzâvî, Medârik».

[11] Rahimde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Bu meâlin aslında, ya'ni âyet-i kerîmede görülen «Halaknâ» lâfızlarının ma'nâsı «Sayyernâ» dır «Celâleyn».

[13] Can verdik, nutuk verdik «Celâleyn, Medârik». Bakınız: «Et-tîn» sûresi.

[14] Meleklerin yolları olan gökler «Celâleyn, Medârik».

[15] Kör bir tabîat değiliz.

وانزلنا من السماء ماء بقدر فاسكناه في الارض وانا على
ذهاب به لقادرون ۝ فانشانا لكم به جنات من نخيل واعناب
لكم فيها فواكه كثيرة ومنها تاكلون ۝ وشجرة تخرج من طور
سيناء تنبت بالدهن وصبغ للاكلين ۝ وان لكم
في الانعام لعبرة نسقيكم مما في بطونها ولكم فيها منافع كثيرة
ومنها تاكلون ۝ وعليها وعلى الفلك تحملون ۝ ولقد
ارسلنا نوحا الى قومه فقال يا قوم اعبدوا الله ما لكم من اله
غيره افلا تتقون ۝ فقال الملا الذين كفروا من قومه ما هذا
الا بشر مثلكم يريد ان يتفضل عليكم ولو شاء الله
لانزل ملائكة ما سمعنا بهذا في ابائنا الاولين ۝ ان
هو الا رجل به جنة فتربصوا به حتى حين ۝ قال رب انصرني
بما كذبون ۝ فاوحينا اليه ان اصنع الفلك باعيننا
ووحينا فاذا جاء امرنا وفار التنور فاسلك فيها من
كل زوجين اثنين واهلك الا من سبق عليه القول منهم
ولا تخاطبني في الذين ظلموا انهم مغرقون ۝

فاذا استويت انت ومن معك على الفلك فقل الحمد لله الذي
نجانا من القوم الظالمين ۝ وقل رب انزلني منزلا مباركا
وانت خير المنزلين ۝ ان في ذلك لايات وان كنا
لمبتلين ۝ ثم انشانا من بعدهم قرنا اخرين ۝ فارسلنا فيهم
رسولا منهم ان اعبدوا الله ما لكم من اله غيره افلا تتقون
۝ وقال الملا من قومه الذين كفروا وكذبوا بلقاء الاخرة
واترفناهم في الحياة الدنيا ما هذا الا بشر مثلكم ياكل مما تاكلون
منه ويشرب مما تشربون ۝ ولئن اطعتم بشرا مثلكم انكم اذا
لخاسرون ۝ ايعدكم انكم اذا متم وكنتم ترابا وعظاما
انكم مخرجون ۝ هيهات هيهات لما توعدون ۝ ان هي
الا حياتنا الدنيا نموت ونحيا وما نحن بمبعوثين ۝ ان هو
الا رجل افترى على الله كذبا وما نحن له بمؤمنين ۝ قال رب
انصرني بما كذبون ۝ قال عما قليل ليصبحن نادمين ۝
فاخذتهم الصيحة بالحق فجعلناهم غثاء فبعدا للقوم
الظالمين ۝ ثم انشانا من بعدهم قرونا اخرين ۝

18 — Gökden de yetecek kadar[16] su indirdik de onu yerde iskân etdik. Hiç şübhesiz ki biz onu gidermiye de kaadiriz[17].

19 — Işte bununla sizin için hurmalıklardan, üzümlüklerden[18] nice bağçeler, bağlar yapdık ki içlerinde sizin için bir çok yemişler vardır, onlardan yersiniz de[19].

20 — (Sizin için) **Tuur-i sînâ'dan çıkan bir ağac da[20]** (yaratdık) **ki o** (yerden) **yağıyle ve yiyen kimselere bir katıkla[21] berâber biter.**

[16] «Celâleyn».
[17] Bu suretle insanlar ve hayvanlar susuzluktan ölürler «Celâleyn».
[18] Bu iki meyve Arabın en ma'ruf meyveleri olduklarından misâl olarak yalınız bunlar zikredilmişdir «Celâleyn».
[19] Yaz ve kış «Celâleyn».
[20] Zeytin «Celâleyn».
[21] Zeytin yağı «Celâleyn».

21 — Davarlarda da[22] sizin için elbette bir ibret[23] vardır. Karınlarının içinde bulunanlardan[24] size içiririz. Onlarda size daha bir çok fâideler vardır. Onlardan[25] yersiniz de.

22 — Hem onların[26] üzerine, hem gemilerin üstüne yükledilirsiniz.

23 — Andolsun biz Nuuhu kavmine (peyğamber olarak) **gönderdik de dedi ki: «Ey kavmim, Allaha kulluk edin. Sizin Ondan başka hiçbir Tanrınız yokdur.** (Haalâ Onun ıkaabından) **sakınmayacak mısınız»?**

24 — Bunun üzerine kavminden ileri gelen kâfir bir güruh (şöyle) **dedi: «Bu, sizin gibi bir insandan başkası değildir. Size karşı şereflenmek, üstünlük** (sağlamak) **istiyor o. Eğer Allah** (peyğamber göndermek) **dileseydi elbette** (bize) **melekler indirirdi. Biz evvelki atalarımızdan bunu[27] duymadık».**

25 — «Kendisinde delilik olan bir adamdan başkası değildir o! Binâen'aleyh bir zamana kadar onu gözetleyin»!

26 — (Nuuh): **«Hey Rabbim, dedi, onların beni tekzîb etmelerine mukaabil sen bana yardım et».**

27 — Biz de ona (şöyle) **vahyetdik: «Bizim nezaaretimiz[28] ve vahyimizle gemi yap sen. Nihâyet** (helâklerine) **emrimiz gelib de o fırın kaynayınca[29] ona her** (nev'i hayvanlardan erkek ve dişi) **ikişer çift ile âileni alıb içerisine gir.** (Kavminin) **içinden aleyhlerine söz geçmiş** (hüküm giymiş) **olanlar müstesnâ. O zulmedenler** (in kurtulması) **hakkında bana hitabda bulunma. Çünkü onlar boğul** (mıya mahkûm ol) **muşlardır».**

28 — Artık sen, maiyyetinde bulunanlarla berâber, geminin üstüne doğrulunca[30] (şöyle) **de: «Bizi o zaalimler gürûhundan[31] selâmete erdiren Allâha hamd olsun».**

---

[22] Deve, sığır, koyun, keçi «Celâleyn, Medârik».
[23] İbret alacak bir öğüd «Celâleyn».
[24] Sütlerinden «Celâleyn».
[25] Etlerinden «Celâleyn».
[26] Develerin «Celâleyn».
[27] Bu peyğamberin da'vet etdiği tevhîd-i bâriyi «Celâleyn».
[28] Aslı « بأعيننا = Gözlerimiz önünde» dir.
[29] Gemi fayrab edince.
[30] Yerleşince «Medârik».
[31] Kâfirlerin «Celâleyn».

29 — (Şöyle de) **de:**[32] **«Rabbim, beni bereketli**[33] **bir men̆zile kondur. Sen konuklayanların en hayırlısısın».**

30 — **Şübhe yok ki bunda**[34] **nice ibretler vardır. Biz elbette** (insanları) **imtihaana çekenleriz.**

31 — **Sonra onların ardından diğer bir nes̆il yaratdık**[35].

32 — **Onlara da aralarında kendilerinden bir peyğamber gönderdik**[36]. **«Allâha kulluk edin. Sizin Ondan başka hiçbir Tanrınız yokdur.** (Haalâ azâb-ı ilâhîden) **sakınmayacak mısınız?»** (dedi).

33 — **Onun kavminden — kendilerine dünyâ hayâtında refah verdiğimiz halde küfr** (-ü inkâr) **eden, âhirete kavuşmayı yalan sayan — bir gürûh dedi ki: «Bu, sizin gibi bir beşerden başkası değildir. Sizin yediklerinizden yiyor, içdiklerinizden içiyor».**

34 — **«Eğer kendiniz gibi bir insana boyun eğerseniz, andolsun ki, bu takdîrde siz mutlakaa hüsraana düşenlersinizdir»**[37].

35 — **«Öldüğünüz ve bir toprak, bir kemik olduğunuz vakıt sizin her halde** (diri olarak kabirlerinizden) **çıkarılmış olacağınızı mı va'd** (ve tehdîd) **ediyor o»?**

36 — **«Tehdîd olunageldiğiniz o şey**[38] **ne kadar uzak, ne kadar uzak»!.**

37 — **«O** (ya'nî hayaat) **bizim** (şu) **dünyâ hayaatımızdan başkası değildir. Ölürüz yaşarız**[39]. (Fakat) **biz** (tekrar) **diriltilecekler değiliz».**

38 — **«O, Allâha karşı yalan düzen bir adamdan başkası değildir. Biz onu tasdıyk ediciler**[40] **değiliz».**

39 — (O peyğamber): **«Rabbim, dedi, beni tekzîb etmelerine mukaabil Sen bana yardım et**[41]**».**

---

[32] Gemiye bindiğin, yahud oradan çıkdığın vakıt «Celâleyn, Medârik».

[33] Sefînede bereket selâmetdir, çıkdıkdan sonra bereket de kesret-i nesil ve birbiri ardınca hayırlardır «Medârik».

[34] (Nuuh) aleyhisselâm kıssasında. Gemi ve kâfirlerin ihlâki mes'elelerinde «Celâleyn».

[35] «Aaad» kavmi «Celâleyn».

[36] (Hûd) aleyhisselâmı «Celâleyn, Medârik».

[37] Aldanmış olursunuz «Celâleyn, Haazin».

[38] Kabirden dirilib çıkarılmanız hesab görmeniz «Celâleyn, Medârik».

[39] Oğullarımızla neslimiz yaşar «Celâleyn».

[40] «Beyzâvî, Medârik».

[41] Ve benim intikaamımı al «Beyzâvî».

40 — Buyurdu: «Az bir (zamanda) **her halde peşîman olacaklar onlar».**

41 — Işte onları o müdhiş (azâb) **sayha** (sı), (Allâhın bir) **adâlet** (i) **olmak üzere, hemen yakalayıverdi de bir çörçöp haaline getirdik onları. Artık uzak olsun zaalimler gürûhu!**

42 — Sonra onların ardından da başka başka nesiller yaratdık[42].

43 — Hiçbir ümmet (helâkleri için mukadder) **vaktını beriye getiremeyeceği gibi** (bundan) **geri de kalamazlar.**

44 — Sonra peyderpey (diğer) **peyğamberlerimizi gönderdik. Bir ümmete peyğamberi geldikce onu tekzîb etdiler. Biz de onlardan kimini kiminin arkasına katdık** (helâk etdik) **ve onları hikâyeler yapdık. Artık uzak olsun îmana gelmeyecek bir kavm!**

45, 46 — Daha sonra Musâyi ve birâderi Hârunu bunca mu'cizelerimizle ve apaçık huccetimizle Fir'avne ve onun ileri gelenlerine gönderdik de (îman etmeyi bir türlü) **kibirlerine yediremediler. Onlar mütekebbir ve müstebid adamlardı.**

47 — Onun için dediler ki: «Kavmleri[43] bize kulluk edib dururlarken bizim gibi iki beşere îman mı edecek mişiz»?

48 — Işte onları tekzîb etdiler ve helâk[44] edilenlerden oldular.

49 — Andolsun ki biz Musâya, (kavmi) **belki hidâyete kavuşurlar diye, o kitabı** (Tevrâtı) **verdik.**

50 — Meryemin oğlunu da, anasını da (kudretimize) **bir âyet** (ibret) **kıldık. Onları düz** (ya'ni oturmıya yarar) **ve akar suya mâlik bir tepede barındırdık.**

51 — Ey Resûller[45], temîz ve halâl olan şeylerden yeyin. Güzel amel (ve hareket) **lerde bulunun. Çünkü ben ne yaparsanız hakkıyle bilenim.**

52 — Şu (insanlar) **birtek ümmet haalinde sizin ümmetinizdir[46]. Ben de sizin Rabbinizim. Benden korkun.**

---

[42] (Saalih, Lût, Şuayb) aleyhimüsselâm ve onlardan başka peyğamberlerin nesilleri «Beyzâvî, Medârik».

[43] Isrâil oğulları «Beyzâvî, Medârik».

[44] Suda boğulmak suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[45] Muhtelif zamanlarda bütün peyğamberlere vaaki' olan ilâhî hitabdır «Beyzâvî».

[46] Dînin esâsı akaaidde, şerîatlerin asıllarında birdir «Beyzâvî». Değişmeyen «Fıtrat» budur ki o, asıllara, külliyyâta teallûk eder. Bütün peyğamberler o asıllarda icma' haalinde birleşmişlerdir. O asıllar Allaha, meleklere, kitablara, peyğamberlere, âhıret gününe, kazaa ve kadere îman etmek gibi esaslardır. Şerîatler ise o esasların feri'leri olmak üzere peyğamberlere indirilen daha hususî hükümleri muhtevîdir. «Huccet-ullah-il Bâliğa». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Peyğamberler babaları (dînleri) bir, anaları (şerîatleri) ayrı birâderlerdir - Ahmed bin Hanbel: Ebû Hüreyre radıyallahü anh».

سورة المؤمنون

ما تسبق من أمة أجلها وما يستأخرون ۝ ثم أرسلنا رسلنا تترا كل ما جاء أمة رسولها كذبوه فأتبعنا بعضهم بعضا وجعلناهم أحاديث فبعدا لقوم لا يؤمنون ۝ ثم أرسلنا موسى وأخاه هارون بآياتنا وسلطان مبين ۝ إلى فرعون وملائه فاستكبروا وكانوا قوما عالين ۝ فقالوا أنؤمن لبشرين مثلنا وقومهما لنا عابدون ۝ فكذبوهما فكانوا من المهلكين ۝ ولقد آتينا موسى الكتاب لعلهم يهتدون ۝ وجعلنا ابن مريم وأمه آية وآويناهما إلى ربوة ذات قرار ومعين ۝ يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحا إني بما تعملون عليم ۝ وإن هذه أمتكم أمة واحدة وأنا ربكم فاتقون ۝ فتقطعوا أمرهم بينهم زبرا كل حزب بما لديهم فرحون ۝ فذرهم في غمرتهم حتى حين ۝ أيحسبون أنما نمدهم به من مال وبنين ۝ نسارع لهم في الخيرات بل لا يشعرون ۝ إن الذين هم من خشية ربهم مشفقون ۝ والذين هم بآيات ربهم يؤمنون ۝ والذين هم بربهم لا يشركون ۝

والذين

الجزء الثامن عشر

والذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة أنهم إلى ربهم راجعون ۝ أولئك يسارعون في الخيرات وهم لها سابقون ۝ ولا نكلف نفسا إلا وسعها ولدينا كتاب ينطق بالحق وهم لا يظلمون ۝ بل قلوبهم في غمرة من هذا ولهم أعمال من دون ذلك هم لها عاملون ۝ حتى إذا أخذنا مترفيهم بالعذاب إذا هم يجأرون ۝ لا تجأروا اليوم إنكم منا لا تنصرون ۝ قد كانت آياتي تتلى عليكم فكنتم على أعقابكم تنكصون ۝ مستكبرين به سامرا تهجرون ۝ أفلم يدبروا القول أم جاءهم ما لم يأت آباءهم الأولين ۝ أم لم يعرفوا رسولهم فهم له منكرون ۝ أم يقولون به جنة بل جاءهم بالحق وأكثرهم للحق كارهون ۝ ولو اتبع الحق أهواءهم لفسدت السماوات والأرض ومن فيهن بل أتيناهم بذكرهم فهم عن ذكرهم معرضون ۝ أم تسألهم خرجا فخراج ربك خير وهو خير الرازقين ۝ وإنك لتدعوهم إلى صراط مستقيم ۝ وإن الذين لا يؤمنون بالآخرة عن الصراط لناكبون ۝

53 — Fakat (o kavmler) **dînlerde** (muhtelif) **fırkalara ayrılmak, her fırka kendi ellerindeki** (nezdlerindeki dîn) **ile böbürlenmek suretiyle parça parça oldular.**

54 — Şimdi sen onları[47] bir vakta kadar sapıklıkları[48] içinde bırak.

55, 56 — Onlar kendilerine imdâd etdiğimiz (verdiğimiz) **mal ve evlâd ile bizim hayırlarına acele etdiğimizi mi sanıyorlar? Hayır, onlar** (işin) **farkına varmıyorlar[49].**

---

[47] Küffâr-ı Mekkeyi «Celâleyn».

[48] «Celâleyn».

[49] Bu, onlar için bir istidracdır «Celâleyn, Medârik».

57, 58, 59, 60, 61 — Hakıykaten Rablerini büyük tanıyıb (Onun korkusuyle) **rıkkate gelenler, Rablerinin âyetlerine îman etmekde sebât gösterenler, Rablerine eş tutmaz olanlar, Rablerinin huzuruna döneceklerinden yürekleri kork** (u ile çarp) **arak vergilerini verenler**[50] (yok mu?) **İşte bunlardır ki hayırlarda sür'at yarışı yaparlar ve bunlar onun için tâ önde gidenlerdir.**

62 — Biz hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını teklîf etmeyiz. Nezdimizde hakkı söyleyen bir kitab vardır[51]**. Onlar aslâ haksızlığa uğratılmazlar.**

63 — Hayır, onların (kâfirlerin) **kalbleri bundan** (derin bir) **cehâlet**[52] **içindedirler. Hem onların bundan başka bizzât işlemekde oldukları daha nice** (kötü) **amel** (ve hareket) **leri de vardır.**

64 — Nihâyet refah içinde olanlarını azâb ile[53] **yakaladığımız vakıt onlar hemen feryâd ve istimdâd edeceklerdir.**

65 — Bu gün (bîhûde) **sızlanmayın. Çünkü siz bizden** (kurtulmıya) **yardım edilmeyeceksiniz**[54]**.**

66, 67 — Karşınızda âyetlerimiz okunuyordu da siz bunu kibrinize yediremiyerek gerisin geri dönüyor, geceleyin de (cemâat hâlinde ve Beytin etrâfında) **hezeyanlarda bulunuyordunuz.**

68 — Bu (hak) **sözü iyice düşünmediler mi hiç? Yoksa kendilerine evvelki** (atalarına) **gelmeyen bir şey** (bir kitab ve bir peyğamber) **mi geldi?**

69 — Yahud kendi peyğamberlerini[55] **tanımadılar da şimdi onu inkâr mı edicilerdir onlar?**

70 — Yoksa «Onda bir delilik var» mı diyorlar?[56] **Bil'akis o** (peyğamber) **onlara hakkı** (Kur'ânı) **getirmişdir.** (Fakat) **onların çoğu hakkı çirkin görenlerdir.**

---

[50] Zekâtlarını verenler, saalih ameller yapanlar «Celâleyn».

[51] Levh-ı mahfuz, yahud amel defterleri «Celâleyn, Medârik».

[52] «Celâleyn».

[53] Kıtlıkla. Bu müdhiş kıtlık tam yedi sene devam etmişdir. Yahud maksad «Bedir» hezîmetidir «Medârik».

[54] «Celâleyn».

[55] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemi «Medârik». Ona kendileri çocukluğundan beri «Emîn» demişlerdi. Ömründe bir kerre bile yalan söylemediğini, en yüksek ahlâka mâlik olduğunu, kimseden okumadığı, ders almadığı halde ilimde en büyük bir kemâl saahibi bulunduğunu ve sâireyi pek a'lâ biliyorlardı «Beyzâvî».

[56] Ve böyle olduğu için mi onun tebliğlerine kulak asmıyorlar? Halbuki kendileri de çok iyi biliyorlar ki o, akılca herkesden üstün, fikir ve nazarı gaayet sağlam ve keskindir «Beyzâvî, Medârik».

71 — Eğer Hak onların hevâ (ve heves) **lerine tâbi' olsaydı göklerde, yerde ve bunların içinde bulunan kimseler muhakkak ki fesâda uğrar** (nizaamından çıkar) **dı. Hayır, biz onlara** (ancak) **zikir** (ve şeref) **lerini getirdik. Onlarsa kendilerinin** (bu) **zikrinden yüz çeviricidirler.**

72 — Yoksa sen onlardan bir harc (ücret) **mi istiyorsun?! İşte Rabbinin harcı!**[57] (O) **daha hayırlıdır. O, rızk verenlerin en hayırlısıdır.**

73 — Hakıykatde sen onları doğru bir yola da'vet ediyorsun[58]**.**

74 — Âhırete îman etmez olanlar, mutlakaa (doğru) **yoldan sapanlardır.**

75 — Eğer biz onlara acıyıb da kendilerindeki zararı[59] **giderecek olursak yine serseriyâne azgınlıklarında muhakkak devam ve inâd edeceklerdir.**

76 — Andolsun ki biz onları (evvelce de aclık) **azâb** (ı) **ile yakaladık da yine Rablerine baş eğmediler. Onlar yalvarıb yakarmazlar.**

77 — Nihâyet üzerlerine azâbı çetin bir kapı açdığımız vakıt (görürsün ki) **onlar bunun içinde ümidsizlikle donub kalmışlardır**[60]**.**

78 — O, sizin için o kulakları[61]**, o gözleri, o gönülleri yaratandır.** (Böyle iken) **ne az şükredersiniz!**

79 — O, sizi yer (yüzün) **de yaratıb türetendir. Hepiniz ancak Ona** (dönüb) **toplanacaksınız.**

80 — O, hem dirilten, hem öldürendir. Gece ile gündüzün ihtilâfı[62] **da Onun** (eseri) **dir. Haalâ aklınızı kullanmayacak mısınız?**[63]

81 — Hayır, onlar[64] **evvelkilerin dediği gibi dediler.**

82 — Onlar «Öldüğümüz ve bir toprak ve kemik olduğumuz zaman mı, hakıykaten biz mi diriltilib kaldırılacakmışız?» demişlerdi.

---

[57] Ecr-ü sevabı ve rızkı «Celâleyn».

[58] Binâen'aleyh onlara lâyık olan hakkı tanımak, doğru yola girmekdir «Medârik».

[59] Aclığı, kıtlığı «Celâleyn».

[60] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre maksad «Bedir» hezimetidir. Ba'zıları ölüm, ba'zıları da kıyâmet günü demişler «Haazin».

[61] «Celâleyn».

[62] Karanlığı, aydınlığı, uzaması, kısalması «Celâleyn».

[63] Aklınızı kullanıb da tekrar dirilmiye olan kudretimizi idrâk, yahud san'atı görüb bundan saaniini istidlâl ve îman etmeyecek misiniz? «Medârik».

[64] Ehl-i Mekke «Medârik».

سورة المؤمنون ٣٤٦

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ
يَعْمَهُونَ ۝ وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ۝ حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي
ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝
بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ۝ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا
تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ۝ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ
وَآبَاؤُنَا هَٰذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝
قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ
قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ
الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۝ قُلْ
مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ
إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ۝

الجزء الثامن عشر ٣٤٧

بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۝ مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ إِذًا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ۝ عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ قُلْ رَبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي
مَا يُوعَدُونَ ۝ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝
وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ نُرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ۝ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ۝ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ
مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ۝
حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ۝ لَعَلِّي
أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ
وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ
فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ۝ فَمَنْ ثَقُلَتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ
فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ۝
تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ۝

83 — «Andederiz ki bize de, atalarımıza da daha önce bu[65] va'd olunmuşdur[66]. Bu, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir».

84 — (Sen Habîbim, onlara) **de ki: «Kimindir o yer ve ondaki** (bütün mahlûk) **lar[67], biliyor musunuz»?[68]**

85 — «Allâhındır» diyecekler. «O halde iyiden iyi düşünüb de ibret almaz mısınız siz? de[69].

86 — (Yine) **de ki: «Kim o yedi göğün Rabbi ve o büyük arşın saahibi»?**

---

[65] Öldükden sonra dirilmek «Celâleyn, Medârik».

[66] Bu tehdîd yapılmışdır.

[67] «Celâleyn».

[68] «Celâleyn».

[69] Düşünürseniz bilirsiniz ki ilk def'a yaratmıya kaadir olan Zât-i ecell ve a'lâ, öldükden sonra tekrar yaratmıya da kaadirdir «Celâleyn».

87 — (Yine bunlar) **«Allâhındır» diyecekler. Sen de** (şöyle) **de: «Öyledir de** (Allahdan başkasına tapmakdan)[70] **sakınmaz mısınız»?**

88 — **De ki: «Her şey'in mülk** (-ü tasarruf) **u elinde bulunan kimdir, ki dâima O himaayé ediyor, kendisi aslâ himâyeye muhtac olmuyor?** (Haydi söyleyin) **biliyorsanız».**

89 — (Buna karşı da yine «Hepsi) **Allâhındır» diyecekler. De ki: «O halde nasıl olub da**[71] **böyle büyüleniyorsunuz»?**[72]

90 — **Hayır, biz onlara hakıykatı getirdik. Onlarsa muhakkak yalancıdırlar.**

91 — **Allah hiçbir evlâd edinmemişdir. Onunla birlikde hiçbir Tanrı da yokdur.** (Öyle olsaydı) **bu takdîrde elbette her Tanrı kendi yaratdığını** (sürükler) **götürür**[73] **ve elbette kimi kiminin üstüne çıkıb** (galebe edib) **yükselirdi. Allah, onların bütün vasf** (-u isnâd) **etdiklerinden münezzehdir.**

92 — (Öyle Allah ki) **gizliyi de, âşikârı da bilendir O. İşte O,** (kâfirlerin kendisine) **katdıkları eşlerden** (münezzehdir), **çok yücedir.**

93 — **De ki: «Rabbim, eğer onların tehdîd edilmekde oldukları** (azâbı) **herhalde bana göstereceksen»,**

94 — **«O halde, Rabbim, beni zaalimler gürûhunun içinde bırakma».**

95 — **Hakîkat, biz onlara va'd** (ve tehdîd) **etdiğimizi sana göstermiye de elbette kaadiriz.**

96 — **Sen kötülüğü en güzel** (haslet) **le**[74] **def'et. Biz onların neler vasf etmekde olduklarını çok iyi bileniz.**

97 — **Ve de ki: «Rabbim, şeytanların dürtüşdürmelerinden**[75] (vesveselerinden) **sana sığınırım».**

98 — **«Rabbim, onların huzuurumda bulunmalarından sana sığınırım».**

---

[70] «Celâleyn».

[71] «Ennâ» edâtında «Keyfe» ma'nâsı da vardır.

[72] Aldanıyorsunuz, baatıl hayal peşinde koşuyorsunuz. «Celâleyn».

[73] Onda münferid kalır; üzerlerinden diğer Tanrıların haakimiyyetini men'a çalışırdı. Bu yüzden aralarında muhaarebe ederlerdi «Beyzâvî, Medârik».

[74] Şimdilik safh ile, onlara aldırış etmemekle «Celâleyn».

[75] «Medârik».

[76] Herbiri cehennemdeki yerini ve îman etseydi gireceği cenneti görünce «Celâleyn».

99 — Nihâyet onlardan her birine ölüm gelib çatınca[76] (tekrar tekrar şöyle) **diyecekdir: «Rabbim, beni** (dünyâye) **geri gönder».**

100 — Tâki ben zaayi' etdiğim (ömrüm) **mukaabilinde iyi amel** (ve hareket) **de bulunayım». Hayır, onun söylediği bu söz** (hakıykatde) **boş lâfdan ibâretdir. Önlerinde**[77] **ise diriltilib kaldırılacakları güne kadar** (kalmalarına mâni') **bir engel vardır.**

101 — Suur'a üfürüldüğü zaman da artık aralarında o gün (böbürlenecekleri)[78] **soyları soplar** (ı) **olmadığı gibi** (birbirinin haalini) **de soruşmazlar onlar.**

102 — Artık kimin (sevab) **tartıları ağır gelirse onlar korkduklarından emîn, umduklarına nâil olanların ta kendileridir.**

103 — Kimin de tartıları hafif gelirse onlar kendilerine yazık edenlerdir. (Onlar) **cehennemde ebedî kalıcıdırlar.**

104 — (Cehennemin) **ateş** (i) **yüzlerine vurub yakacak, orada onlar, dişleri sırıtıb, kalacakdır.**

105 — (Onlara şöyle denilecek:) **Karşınızda âyetlerim okunurken onları tekzîb eden siz değil miydiniz?**

106 — Dediler (diyecekler): **«Ey Rabbimiz, bedbahtlığımız bize galebe etmişdi. Doğru yoldan sapanlar gürûhu idik biz».**

107 — «Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar. Eğer (yine küfre) **dönersek artık hiç şübhesiz ki biz zaalimlerizdir».**

108 — (Şöyle) **buyurdu** (buyuracak): **«Yıkılıb gidin içerisine! Bana** (bir şey) **söylemeyin».**

109 — Çünkü kullarımdan bir zümre vardır ki onlar: «Ey Rabbimiz, îman etdik. Bizi yarlığa, bizi esirge. Sen esirgeyenlerin en hayırlısısın» derlerken,

110 — Siz onları eğlence edindiniz[79]**. Hattâ bu, beni hatırlamayı size unutdurdu. Siz onlara** (istihzâ ile) **gülüyordunuz.**

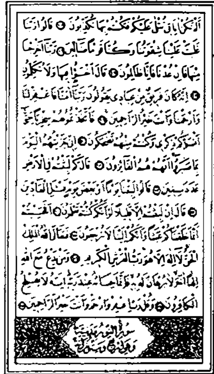
111 — Ben (sizin o istihzâ ve ezâlarınıza) **sabr** (ve tehammül) **etdiklerine mukaabil bugün onları** (mü'minleri) **mükâfatlandırdım. Şübhesiz ki onlar muradlarına erenlerin ta kendileridir.**

---

[77] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[78] «Celâleyn».

[79] Bu gibi tecâvüzlere ve türlü türlü işkencelere en çok ma'ruz kalanlar (Bilâl-i Habeşî, Suheyb-i Ruumî, Ammaar bin Yâsir) radıyallâhü anhüm idi «Celâleyn».

112 — **Buyurdu** (buyuracak :) **«Yerde[80] kaç yıl kaldınız»?**

113 — **Dediler** (diyecekler): **«Bir gün, yahud bir günün bir kısmı** (müddetle) **kaldık[81]. Sayanlara[82] sor şimdi».**

114 — **Buyurdu** (buyuracak) **ki: «Az bir zamandan** (fazla) **kalmadınız!** (Cehennemde kalacağınız ebedî zamanları) **hakıykaten bir bilseydiniz».**

115 — **«Ya sizi ancak boş yere yaratdığımızı ve sizin hakıykaten bize döndürülmeyeceğinizi mi sandınız»[83]?**

116 — (Kayıdsız şartsız) **mülk** (ve tasarruf) **ancak kendi hakkı olan Allah** (böyle abes ve zâtine yakışmayacak şeylerden) **çok yücedir. Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. Arş-ı kerîmin Rabbidir** (O).

117 — **Kim Allah ile berâber diğer bir Tanrıya, bunu** (isbat edecek) **hiçbir delîli olmamasına rağmen, taparsa onun hesâbı** (cezâsı) **ancak Rabbi nezdindedir. Hakıykat şudur ki kâfirler korkduklarından emîn, umduklarına nâil olamıyacaklardır.**

118 — (Habîbim) **de ki: «Ey Rabbim,** (mü'minleri) **yarlığa, esirge. Sen acıyanların en hayırlısısın».**

---

[80] Dünyâda ve kabirde «Celâleyn».

[81] Az kalışdan böyle şikâyet edecekler, gördükleri azâbın şiddeti onlara bu kalışı pek az gösterecek «Celâleyn».

[82] Halkın amellerini sayan meleklere «Celâleyn».

[83] «Beyzâvî, Medârik». Bakınız: «El-hadîd» sûresi, âyet: 20 - not.

بسم الله الرحمن الرحيم

سورة انزلناها وفرضناها وانزلنا فيها آيات بينات لعلكم تذكرون ۝ الزانية والزاني فاجلدوا كل واحد منهما مائة جلدة ولا تأخذكم بهما رأفة في دين الله ان كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر وليشهد عذابهما طائفة من المؤمنين ۝ الزاني لا ينكح الا زانية او مشركة والزانية لا ينكحها الا زان او مشرك وحرم ذلك على المؤمنين ۝ والذين يرمون المحصنات ثم لم يأتوا باربعة شهداء فاجلدوهم ثمانين جلدة ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا واولئك هم الفاسقون ۝ الا الذين تابوا من بعد ذلك واصلحوا فان الله غفور رحيم ۝ والذين يرمون ازواجهم ولم يكن لهم شهداء الا انفسهم فشهادة احدهم اربع شهادات بالله انه لمن الصادقين ۝ والخامسة ان لعنت الله عليه ان كان من الكاذبين ۝ ويدرؤا عنها العذاب ان تشهد اربع شهادات بالله انه لمن الكاذبين ۝ والخامسة ان غضب الله عليها ان كان من الصادقين ۝ ولولا فضل الله عليكم ورحمته وان الله تواب حكيم ۝

«24» üncü SÛRE

«EN-NUR» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — (Bu), **indirdiğimiz ve** (hükümlerinin tatbıykını) **farz kıldığımız bir sûredir. Onda açık açık âyetler[2] indirdik. Tâki iyice belleyib ibret alasınız.**

2 — Zinâ eden kadınla zinâ eden erkekden her birine yüzer değnek vurun[3]. Eğer Allâha ve âhiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allâhın dîni (ni tatbıyk) **hususunda, acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir zümre de bunların azâbına** (bu cezâlarına) **şâhid olsun[4].**

3 — Zinâ eden erkek; zinâ eden veya müşrik olan kadından başkasını nikâhlamaz. Zinâ eden kadını da zinâ eden veya müşrik olan bir erkekden başkası nikâhlamaz. Bu (suretle evlenmek) **mü'minler üzerine haraam kılınmışdır.**

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «64» âyetdir.

[2] Vaazıh delîller «Celâleyn, Medârik».

[3] Zinâ, şer'an haddi mucib olan büyük günâhlardandır. Haddin (ya'nî şer'î cezânın) vücûbunda mu'teber olan şartlar akıl ve bülûğdur. «Recm» cezâsında «Ihsaan» (ya'nî evlilik) şartdır. Köle ve câriye olanlara haddin yarısı tatbîk olunur. Onlara «Recm» cezâsı yokdur. Âyet-i kerîmedeki «Celde», ete geçmemek suretiyle yalnız deriyi müteessir edecek vech ile vurmak demekdir. Vuruşda yalnız kürk ve palto gibi kaba elbiseler çıkarılır, diğerleri çıkarılmaz. «Celde» nin keyfiyyeti fıkıh kitablarında yazılıdır «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

[4] Bu zümre lâ akal üç veya zinâ şehâdetinin nisaabı olan dört mü'mindir «Celâleyn». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre dörtten kırk kişiye kadardır «Medârik».

4 — Nâmuslu ve hür kadınlara (zinâ isnadiyle) **iftirâ atan**[5], **sonra** (bu babda) **dört şâhid getirmeyen kimseler** (in her birine) **de seksen değnek vurun**[6]. **Onların ebedî şâhidliklerini kabul etmeyin. Onlar faasıkların ta kendileridir.**

5 — Meğer ki bu (hareketden) **sonra tevbe** (ve rücû') **ve** (hallerini) **ıslâh ederler. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

6 — Zevcelerine zinâ isnâd eden ve kendilerinin kendilerinden başka şâhidleri de bulunmayan kimseler (e gelince:) **onlardan her birinin** (yapacağı) **şâhidlik, kendisinin hakıykaten saadıklardan olduğunu Allâha yemîn** (ile) **dört** (def'a ifâde ve tekrâr edeceği) **şâhidlikdir.**

7 — Beşinci (şehâdet) **de eğer yalancılardan ise Allâhın lâ'neti muhakkak kendisinin üstüne** (olmasını ifâde etmesi) **dir.**

8, 9 — O (kadın) **ın billâhi onun** (zevcinin) **muhakkak yalancılardan olduğuna dört** (def'a) **şehâdet etmesi, beşincide de eğer o** (zevci) **saadıklardan ise muhakkak Allâhın gazâbı kendi üzerine** (olmasını söylemesi) **ondan** (o kadından) **bu azâbı** (cezâyı) **def'eder.**

10 — Ya üzerinizde Allâhın fazl-u rahmeti olmasaydı, ya hakıykat Allah tevbeleri kabul eden yegâne hukûm ve hikmet saahibi olmasaydı (haaliniz neye varırdı)?

11 — O uydurma haberi (iftirâyi) **getirenler içinizden** (mahdud) **bir zümredir**[7]. **Onu** (o yalanı) **sizin için bir şey sanmayın**[8]. **Bil'akis o, sizin için bir hayırdır. Onlardan herkese kazandığı günah** (nisbetinde cezâ) **vardır. Onlardan** (günâh) **ın büyüğünü der'uhde** (ve irtikâb) **eden o adam**[9] (yok mu? İşte) **en büyük azâb onundur.**

---

[5] Âyet-i kerîmedeki «El-muhsanât» evli, yahud bekâr, iffetli, hür ve mükellef kadınlara denilir «Medârik».

[6] Eğer iftirâyi yapan köle ise cezâsı nısıfdır. Ya'nî kırk değnekdir. İftirâya ma'ruz olan kadın muhsanâtdan değilse iftirâ edenin cezâsı «Ta'bîr» dir. «İhsaan» ın şartları beşdir: İslâm, akıl, bülûğ, hürriyyet, namuskârlık. İftirâye uğrayan kadın kendi aleyhinde zinâyi ıkraar eder, yahud iftirâ eden kimse zinâye dört şâhid ikaame eylerse müfterîden had (Ceza) saakıt olur «Haazin».

[7] Münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übeyy) ile arkadaşları.. Bunlar mü'minlerin çok muhterem anası (Hazreti Âişe) radıyallâhü anhâye tepeden tırnağa yalan bir iftirâ tasni' etmiye yeltenmişlerdi. Tafsiylât almak isteyenler Elmalılı merhum (Muhammed Hamdi) efendinin tefsîrine ve (Ahmed Cevdet paşa) merhumun «Kısas-ı Enbiyâ» sıyle diğer eserlere mürâcaat edebilirler.

[8] Bu hitâb iftirâ eden gürûh dışında kalan mü'minlerdir «Celâleyn».

[9] Münâfıkların reisi (Abdullah bin Übeyy).

إن الذين جاءو بالإفك عصبة منكم لا تحسبوه شرا لكم
بل هو خير لكم لكل امرئ منهم ما اكتسب من الإثم والذي
تولى كبره منهم له عذاب عظيم ۝ لولا إذ سمعتموه ظن المؤمنون
والمؤمنات بأنفسهم خيرا وقالوا هذا إفك مبين ۝ لولا جاءو
عليه بأربعة شهداء فإذ لم يأتوا بالشهداء فأولئك عند الله
هم الكاذبون ۝ ولولا فضل الله عليكم ورحمته في الدنيا
والآخرة لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم ۝ إذ تلقونه
بألسنتكم وتقولون بأفواهكم ما ليس لكم به علم وتحسبونه
هينا وهو عند الله عظيم ۝ ولولا إذ سمعتموه قلتم ما يكون لنا
أن نتكلم بهذا سبحانك هذا بهتان عظيم ۝ يعظكم الله
أن تعودوا لمثله أبدا إن كنتم مؤمنين ۝ ويبين الله لكم
الآيات والله عليم حكيم ۝ إن الذين يحبون أن تشيع
الفاحشة في الذين آمنوا لهم عذاب أليم في الدنيا
والآخرة والله يعلم وأنتم لا تعلمون ۝ ولولا فضل
الله عليكم ورحمته وأن الله رءوف رحيم ۝

يا أيها الذين آمنوا لا تتبعوا خطوات الشيطان ومن يتبع
خطوات الشيطان فإنه يأمر بالفحشاء والمنكر ولولا فضل
الله عليكم ورحمته ما زكى منكم من أحد أبدا ولكن الله يزكي
من يشاء والله سميع عليم ۝ ولا يأتل أولو الفضل منكم
والسعة أن يؤتوا أولي القربى والمساكين والمهاجرين في
سبيل الله وليعفوا وليصفحوا ألا تحبون أن يغفر الله لكم
والله غفور رحيم ۝ إن الذين يرمون المحصنات الغافلات
المؤمنات لعنوا في الدنيا والآخرة ولهم عذاب عظيم
۝ يوم تشهد عليهم ألسنتهم وأيديهم وأرجلهم بما
كانوا يعملون ۝ يومئذ يوفيهم الله دينهم الحق ويعلمون أن الله
هو الحق المبين ۝ الخبيثات للخبيثين والخبيثون للخبيثات
والطيبات للطيبين والطيبون للطيبات أولئك مبرءون
مما يقولون لهم مغفرة ورزق كريم ۝ يا أيها الذين آمنوا
لا تدخلوا بيوتا غير بيوتكم حتى تستأنسوا وتسلموا
على أهلها ذلكم خير لكم لعلكم تذكرون ۝

12 — Onu işitdiğiniz vakıt erkek mü'minlerle kadın mü'minlerin, kendi vicdanları (önünde), **iyi bir zanda bulunub da «Bu, apaçık bir iftirâdır» demeleri** (lâzım) **değil miydi?**

13 — Buna karşı dört şâhid getirmeli değil miydiler? Maadem ki onlar (bu) **şâhidleri getiremediler, o halde onlar Allah indinde yalancıların ta kendileridir.**

14 — Eğer dünyâda ve âhiretde Allâhın fazl-u rahmeti üstünüzde olmasaydı içine daldığınız (bu) **yaygaradan dolayı[10] sizi her halde büyük bir azâb çarpardı[11].**

---

[10] «İfaada» nın muhtelif ma'nâlarından biri de lâkırdıya dalmakdır. «Fimâ» daki «Fî» ta'lîl içindir.

[11] Muhaatab müfterîlerdir «Celâleyn».

15 — O zaman siz o (iftirâyi) dillerinizle (birbirinize) yetişdiriyordunuz, (hakkında) hiç bir bilginiz olmayan şey'i ağızlarınızla söylüyordunuz ve bunu kolay sanıyordunuz. Halbuki o (nun günâhı) Allah indinde büyükdür.

16 — Onu duyduğunuz zaman: «Bunu söylememiz bize yakışmaz. Haaşâ. Bu, büyük bir iftirâdır» demeniz (lâzım) değil miydi?

17 — Eğer siz îman eden (kimse) lerseniz böyle bir şey'e hayâtda bulunduğunuz müddetce[12] bir daha dönmenizi Allah haraam kılıyor[13].

18 — Ve (işte) size âyetlerini açık açık bildiriyor. Allah (her şey'i) hakkıyle bilendir, tam bir hukûm ve hikmet saahibidir.

19 — Kötü sözlerin îman edenlerin içinde yayılıb duyulmasını arzu edenler (yok mu?) Dünyâda da, âhiretde de onlar için pek acıklı bir azâb vardır. (Onları) Allah bilir, siz bilmezsiniz.

20 — Ya üzerinizde Allâhın fazl-u rahmeti olmasaydı, ya hakıykat Allah çok esirgeyici, çok merhametli olmasaydı (haaliniz neye varırdı)?

21 — Ey îman edenler, şeytanın adımları ardınca[14] gitmeyin. Kim şeytanın adımlarına uyarsa şübhesiz ki o, kötülüğü ve gayr-i meşruu emreder. Eğer üzerinizde Allâhın fazl-u rahmeti olmasaydı içinizden hiçbiri (niz) ebedî temize çıkmazdı. Ancak Allahdır ki kimi dilerse temize çıkarır. Allah hakkıyle işiden, (her şey'i) kemâliyle bilendir.

22 — Sizden (dînde) fazıylet ve (dünyâda) servet saahibi olanlar, akrabaasına, yoksullara, Allah yolunda hicret edenlere vermelerinde kusur etmesin, afvetsin, aldırış etmesin[15]. Allâhın sizi yarlığamasını sevmez misiniz? Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.

23 — Nâmuslu, (kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara (iftirâ) atanlar dünyâda da, âhiretde de lâ'netlendiler. Onlar için büyük de bir azâb var,

24 — O günde ki aleyhlerinde kendi dilleri, kendi elleri, kendi ayakları onların neler yapıyor idiklerine şâhidlik edecekdir[16].

[12] «Medârik».

[13] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «Yeızuküm» lâfz-ı celîlinin ma'nâsı «Size haraam ediyor, sizi nehyediyor» demekdir «Haazin, Celâleyn».

[14] Süslü püslü gösterdiği yollara «Celâleyn».

[15] (Ebû Bekir-ıs Sıddıyk) radıyallâhü anh, akrabaasından (Musattah) a iftirâ haadisesiyle alâkadar olduğu için öteden beri yapdığı maaddî yardımı kesmişdi. Bu âyetin nüzülü sebebi budur «Celâleyn».

[16] Bakınız: «Yâsîn» sûresi, âyet: 65.

25 — O gün Allah onlara hak olan cezâlarını tastamam verecek, şübhesiz onlar da Allâhın apâşikâr Hakkın ta kendisi olduğunu bileceklerdir.

26 — Kötü kadınlar (ve kötü sözler) **kötü erkeklere, kötü erkekler kötü kadınlara** (ve kötü sözlere), **temiz kadınlar** (ve temiz kelimeler) **ise temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara** (ve temiz kelimelere yakışır). **Bunlar** (o temiz kadınlar ve temiz erkekler) **o** (iftirâcıların) **diyeceklerinden çok uzakdırlar. Onlar için mağfiret ve çok şerefli rızık vardır**[17].

27 — Ey îman edenler, kendi (ev ve) **odalarınızdan başka** (evlere ve) **odalara saahibleriyle alışkanlık peydâ etmeden**[18] **ve selâm da vermeden girmeyin. Bu, sizin için daha hayırlıdır. Olur ki iyice düşünür** (hikmetini idrâk eder) **siniz.**

28 — Eğer orada bir kimse bulmazsanız size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Şâyed size «Geri dönün» denilirse dönüb gidin. Bu, sizin için daha temiz (bir hareket) **dir**[19]**. Allah ne yaparsanız hakkıyle bilendir.**

29 — Meskûn olmayan, içerisinde sizin için bir menfaat (ve alâka) **bulunan** (ev ve) **odalara**[20] **girmenizde size bir vebâl yokdur. Açıklayacağınızı da, gizleyeceğinizi de Allah bilir.**

30 — Mü'min erkeklere söyle: Gözlerini (harama bakmakdan) **sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar. Bu, kendileri için çok temiz** (bir hareket)-**dir. Şübhesiz ki Allah,** (kullarının ne) **yapacaklarından hakkıyle haberdardır**[21].

---

[17] Cennetde «Medârik».

[18] İzin istemeden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». «Üns» lûğatda alışıklık, bir şeyden rahat bulmak demekdir. Suufiyyeye göre «Haas üns» e ıtlaak olunur ki Allah ile olan ünsdür. «Müvânese» de böyle. «Mecma-üs sülûk» e göre: «Üns, ruuhun, cemâlin kemâliyle lezzet bulmasından ibâret şerefli haalidir». Diğer bir görüşe nazaran o, «Heybet» in zıddıdır. (Cüneyd) der ki: «Üns, recânın (ümidin) kavfe (korkuya) galebe etmesidir. Heybet kabzın üstündedir». (Zünnûn) un bir sözü: «Üns makaamının aşağı mertebesi şudur: İnsanı ateşe atarlar, hiç kederlenmez». (İbrâhîmi Bâristânî) şöyle demiş: «Üns kalbin sevgilisine kavuşmakdan kazandığı ferahdır» «Huccet-ullah-il Bâliğa tercemesi ve şerhi».

[19] Kapının önünde oturmanızdan daha hayırlıdır «Celâleyn».

[20] Han, kervansaray, dükkân ve sâire gibi «Medârik».

[21] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Edebsizlik hangi şey'e girerse onu mutlakaa ayıblı kılar. Hayâ nerede bulunursa ona muhakkak zînet (ve şeref) verir - Tirmizî: Enes radıyallahü anh».

فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ
وَإِن قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَلِيمٌ ۝ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ
فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ۝
قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ
أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ
مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ
إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ
أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ
أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ
أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ
الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ
بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ
جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۝

وَأَنكِحُوا

وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِن
يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝
وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ
فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ
عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ وَلَقَدْ
أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ
وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ۝ اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ
كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا
كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ
وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ
يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ
وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝ فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَن تُرْفَعَ
وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ۝

31 — Mü'min kadınlara da söyle: gözlerini (harama bakmakdan) **sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Zînetlerini[22] açmasınlar. Bunlardan görünen kısmı[23] müstesnâ. Baş örtülerini, yakalarının üstünü** (kapayacak suretde), **koysunlar. Zînet** (mahal) **lerini kendi kocalarından, yahud kendi babalarından, yahud kocalarının babalarından, yahud kendi oğullarından, yahud kocalarının oğullarından, yahud kendi birâderlerinden, yahud kendi birâderlerinin oğullarından, yahud kız kardeşlerinin oğullarından, yahud kendi kadınlarından, yahud kendi ellerindeki memlûkelerden, yahud erkeklerden yana ihtiyâcı olmayan** (ya'ni erkeklikden kalmış bulunan) **hizmetcilerden, yahud henüz kadınların gizli yerlerine muttali' olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizleyecekleri zînetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Hepiniz Allâha tevbe edin ey mü'minler. Tâki korkduğunuzdan emîn, umduğunuza nâil olasınız.**

---

[22] Hulliyyât, süme, kına gibi. Maksad bu zînetlerin bulunduğu mevzi'lerdir. Ya'nî baş, kulak, boyun, göğüs, bazu, kol ve ayakdır «Medârik».

[23] Yüzler ve eller «Celâleyn».

32 — **İçinizden bekârları**[24] **ve kölelerinizden, câriyelerinizden saalih** (mü'min) **olanları evlendirin**[25]. **Eğer fakîr iseler Allah onları** (evlenmeleri sâyesinde) **fazl** (-u kerem) **iyle zengin yapar**[26]. **Allah** (ın lütfü) **boldur,** (O, her şey'i) **hakkıyle bilendir.**

33 — **Nikâha** (evlenmiye çâre) **bulamayanlar**[27] **Allah kendilerini fazl** (-u kerem) **inden zengin kılıncaya kadar,** (zinâya karşı) **iffetlerini korusun. Ellerinizin mâlik olduğu** (köle ve câriyelerden) **mükâtebe isteyenleri**[28], **eğer onlarda bir hayır biliyorsanız**[29], **kitâbete kesin, onlara Allâhın size verdiği maldan verin. Dünyâ hayâtının geçici metâını kazanacaksınız diye câriyelerinizi, eğer kendileri de iffetli olmak isterlerse, siz fuhşa mecbur etmeyin. Kim onları** (buna) **mecbur ederse şüphesiz ki Allah onlara** (o câriyelere) **kendilerinin ikrahlarından sonra da çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir**[30].

34 — **Andolsun ki biz** (dîn hukümlerini) **açık açık bildiren âyetler, sizden evvel gelib geçmiş olanlardan misâl** (ler), **takvâya erenler için de öğüd** (ler) **indirdik.**

35 — **Allah, göklerin ve yerin nuurudur. Onun nuurunun sıfatı, sanki içinde bir çerağ bulunan bir hucredir. O çerağ bir sırça** (kandil) **içindedir. O sırça** (kandil) **de sanki bir inci** (gibi parıldayan) **bir yıldızdır ki güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nisbeti olmayan mübârek bir ağacdan, zeytinden tutuşdurulub yakılır. Onun yağı, kendisine bir ateş dokunmasa da, hemen hemen ışık verir.** (Bu ışık da) **nuur üstüne nuurdur**[31]. **Allah kimi dilerse onu nuruna kavuşdurur. Allah insanlar için me-**

---

[24] Âyet-i kerîmedeki «El-eyâmâ» lâfz-ı şerîfi «Eyyim» in cem'idir ki gerek kız, gerek dul, kocası olmayan kadın veya karısı olmayan erkek demekdir «Celâleyn, Medârik».

[25] İki Hadîs-i şerîf meâli: 1) «Ey gencler zümresi, kim içinizden evlenmiye muktedir ise evlensin. Çünkü gözü haramdan en çok saklayan, ırzı en sağlam muhaafaza eden budur. Kimin de gücü yetmezse oruca devam etsin. Zîrâ bu, onun için bir inemedir - Buhaarî, Müslim: İbni Mes'ud radıyallahü anh»; 2) «Mahabbetli ve doğuran kadınlarla evlenin. Çünkü ben kıyâmet günü sizin çokluğunuzla iftihaar ederim - Ebû Dâvud, Neseî: Ma'kıl bin Yesâr radıyallahü anh».

[26] Hazreti (Umer) radıyallâhü anh «Nikâhsız rızk arayanlara şaşarım» buyurmuş ve sonra bu âyeti okumuşdur «Medârik, Haazin».

[27] Mehirden ve nafakadan aaciz ve fakîr olanlar «Celâleyn, Medârik».

[28] «Mükâtebe», efendisi tarafından kölesine: «Derhal, yahud şu kadar müddet zarfında def'aten veya mukassatan bana şu kadar bir mal ödersen seni azad ederim denilmesi ve bunu kölesinin de kabul etmesidir «Medârik».

[29] Kendilerini kitâbet malını edâya emîn ve muktedir görüyorsanız «Celâleyn».

[30] Câriyelerini zinâ ile kazanc sağlamıya zorlayan münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übeyy) hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

[31] Çerağın ışığı, billür kandilin ışığı, yağın berrak parıltısı «Medârik».

seller irâd eder. Allah, her şey'i hakkıyle bilendir[32].

36 — (O kandil) **o evlerde** (yakılır ki) **Allah, onların yüce tanılmasına ve içlerinde adının anılmasına izin vermişdir**[33]. **Onlar buralarda sabah ve akşam Onu** (Allâhı) **tesbîh** (ve tenzîh) **eder** (ler)[34].

---

[32] Bu âyet-i kerîme müteaddid suretlerde tefsîr edilmişdir. Tasavvuf erbâbı da bununla çok meşgul olmuşlardır. Hattâ (İmam Gazâlî) de başkaca bir eser te'lif etmişdir. (Kâ'b) ve (İbni Cübeyr) e göre bu âyet-i kerîmedeki ikinci «nuur» dan murad hazreti Peygamber sallellâhü aleyhi ve sellemdir. «Meselü nuurihî» onun nuurunun sıfatı demekdir. (Sehl bin Abdullab) dedi ki: Nuur-ı risâletin sıfatı taahir sulblerde iken bir «Mişkât» gibi idi ki vasfı Cânib-i Hakdan tavsıyf buyurulduğu vech iledir. «Mısbaah» dan murad cenâb-ı risâletmeâb sallellâhü aleyhi ve sellemin mübârek kalbi, «Zücâce» den murad da onun feyz kaynağı olan münevver göksüdür. Sanki o göğüs bir «Kevkeb-i dürrî» idi. Çünkü onun içinde îman ve hikmet doludur. «Yûkadü min şeceretin mübâreketin» demek «O misbaah (İbrâhîm) aleyhisselâmın nuuru ile yakıldı» demekdir. «Şecere-i mübâreke» Cânib-i hakîmden mesel olarak darb olunmuşdur. «Yekâdü zeytühâ» kavl-i kerîminin ma'nâsı da «Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin nübüvvet ağacından iktibaas olunan peyğamberlik nuuru henüz peyğamber olmadan, henüb teblîğa başlamadan da insanlar için hemen hemen zaahir ve baahirdi, âyetdeki zeytin yağı gibi» demekdir «Şifâyi şerîf».

İnsanlar huyları hususunda — anlatdığımız vech ile — başkalıklar arz etdikleri gibi seadetlerine medâr olan ahlâkları cihetinden de birbirinden ayrılırlar: 1) Kimi salâhı beklenemeyen mahrumlardır: (Hızır) aleyhisselâmın öldüreceği (Deccâl) gibi ki «El-bakare» sûresinin «18» inci âyetinde bu gibilere işâret buyurulmuşdur. 2) Salâhı ancak çetin rıyâzatlardan, ardı arası kesilmeyen devamlı, sebatlı amellerden sonra umulan, nefsini o rıyâzatlarla ve amellerle muâhaze eden, peyğamberlerden gelen teşvıyk edici da'vete, onlardan nakledilen sünnetlere muhtâc olan mahrumlardır. İnsanların çoğu bu durumdadır. Peyğamberlerin gönderilmesinde asl ve bizzât maksud olanlar da işte o kabîl insanlardır. 3) Kiminde huy topyekûn bir terkîb haalinde yaratılmışdır ki onun belirtileri, hattâ kendilerinin haberi olmadan, sık sık huzura geliverir. Şu kadar ki onlar - (icmâlî) tafsıyl (edilmek, ya'nî açıklanmak), kendilerine gereken bir çok noktalarda huylarına uyar şekiller, haller ve vasıflar yayılıb döşenmek (ya'nî gözlerinin önüne getirilmek, îzahları yapılmak, amelî terbiyelerine ve irşadlarına himmet olunmak) hususunda - rehberlere muhtâcdırlar. Cenâb-ı Hakkın: «Onun (zeytinin) yağı ateş dokunmasa da hemen hemen ışık verir» meâlindeki âyetinde bunlara işâret buyurulmuşdur. Onlar «Sâbıklar» dır (Bakınız: «El-vaakıa» sûresi, âyet: 10-12). 4) Kimi de peyğamberlerdir ki onlar (seâdete medâr olan) bu huyun kemâline çıkmakda, ona münâsib vasıfları ihtiyâr etmekde, ölmüş bir huyun nasıl elde edilebileceğini bilmekde, haazır ve mevcud olanını güzelce muhaafaza eylemekde, eksiği tamamlamakda imamsız ve da'vetsiz kolaylıkla mazhar olurlar (Bütün bu sebepleri hazırlamış bulurlar). Binâ'enaleyh onların yaratılışları gereği içinde akıb gitmelerinden insanların düşünüb hareketlerine düstur edinecekleri sünnetler nizamlanır ilh.

«Huccet-ullah-il bâliğa tercemesi ve şerhi».

[33] Evlerden murad câ'miler, mescidlerdir. «İzin vermişdir» emretmişdir demekdir «Medârik».

[34] Namaz kılar «Celâleyn, Medârik». Zevalden evvele kadar olan vakıt sabah, ondan sonraki vakit akşamdır. Binâen'aleyh sabah vaktı kılınan namaz fecir, ondan sonra kılınanlar da öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarıdır «Medârik».

رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله وإقام الصلاة
وإيتاء الزكاة يخافون يوما تتقلب فيه القلوب والأبصار
۝ ليجزيهم الله أحسن ما عملوا ويزيدهم من فضله والله يرزق
من يشاء بغير حساب ۝ والذين كفروا أعمالهم كسراب بقيعة
يحسبه الظمآن ماء حتى إذا جاءه لم يجده شيئا ووجد الله
عنده فوفاه حسابه والله سريع الحساب ۝ أو كظلمات في
بحر لجي يغشاه موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات
بعضها فوق بعض إذا أخرج يده لم يكد يراها ومن لم يجعل
الله له نورا فما له من نور ۝ ألم تر أن الله يسبح له من في
السماوات والأرض والطير صافات كل قد علم صلاته
وتسبيحه والله عليم بما يفعلون ۝ ولله ملك السماوات
والأرض وإلى الله المصير ۝ ألم تر أن الله يزجي سحابا ثم
يؤلف بينه ثم يجعله ركاما فترى الودق يخرج من خلاله
وينزل من السماء من جبال فيها من برد فيصيب به من يشاء
ويصرفه عن من يشاء يكاد سنا برقه يذهب بالأبصار ۝

يقلب الله الليل والنهار إن في ذلك لعبرة لأولي الأبصار ۝
والله خلق كل دابة من ماء فمنهم من يمشي على بطنه ومنهم
من يمشي على رجلين ومنهم من يمشي على أربع يخلق الله ما يشاء
إن الله على كل شيء قدير ۝ لقد أنزلنا آيات مبينات والله
يهدي من يشاء إلى صراط مستقيم ۝ ويقولون آمنا بالله
وبالرسول وأطعنا ثم يتولى فريق منهم من بعد ذلك
وما أولئك بالمؤمنين ۝ وإذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم
إذا فريق منهم معرضون ۝ وإن يكن لهم الحق يأتوا إليه
مذعنين ۝ أفي قلوبهم مرض أم ارتابوا أم يخافون أن يحيف
الله عليهم ورسوله بل أولئك هم الظالمون ۝ إنما كان قول
المؤمنين إذا دعوا إلى الله ورسوله ليحكم بينهم أن يقولوا
سمعنا وأطعنا وأولئك هم المفلحون ۝ ومن يطع الله
ورسوله ويخش الله ويتقه فأولئك هم الفائزون ۝
وأقسموا بالله جهد أيمانهم لئن أمرتهم ليخرجن قل
لا تقسموا طاعة معروفة إن الله خبير بما تعملون ۝

37 — (Öyle) **adamlar** (vardır ki) **onları ne bir ticâret, ne bir alış veriş Allâhı zikretmekden, dosdoğru namaz kılmakdan, zekâtı vermekden alıkoymaz. Onlar kalblerin ve gözlerin** (dehşetle) **döneceği günden korkarlar.**

38 — Çünkü Allah, kendilerini işledikleri amellerin en güzeliyle mükâfatlandıracak, onlara fazlından daha ziyâdesini de verecekdir. Allah kimi dilerse onu sayısız rızıklandırır (Sevâba kavuşdurur).

39 — O kâfirler (e gelince:) **Onların amelleri** (etrâfında dağlar ve tepeler görünmeyen) **dümdüz ve engin çöllerdeki**[35] **bir serab gibidir ki susayan onun bir su olduğunu sanır. Nihâyet o, buna vardığı zaman onu bir şey olarak bulamamışdır. Kendi** (ameli) **yanında** (yalınız) **Allahı bul-**

[35] Âyet-i kerîmedeki « قيعة », Kaa'n cem'idir «Celâleyn».

muşdur. O da onun hesâbını tastamam vermişdir. Allah, hesâbı çok sür'atli olandır.

40 — Yahud (kâfirlerin ameli) **öyle derin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki onu** (o denizi) **bir dalga kaplayıp bürümekdedir. Bunun üstünde bir dalga, onun üstünde de bir bulut.** (Hulâsa) **birbiri üstüne** (yığılmış tabaka tabaka) **karanlıklar.** (Hani) **o** (raya düşen bir kimse) **elini çıkardığı vakıt hemen hemen bunu bile göremez. Allah kime nuur vermemişse artık onun için bir ışık yokdur.**

41 — Gör (müş gibi bil) **medin mi, göklerde ve yerdekiler ve havada kanatlarını çarpa çarpa uçan kuşlar hakıykatde hep Allâhı tesbihy** (ve tenzih) **ediyor** (lar. Hem) **her biri düaasını**[36] **da, tesbiyhini de muhakkak bilmişdir**[37]**. Allah, ne yaparlarsa hakkıyle bilendir.**

42 — Göklerin ve yerin mülk (-ü tasarruf) **u Allâhındır. Dönüş ancak Allâhadır.**

43 — Görmedin mi şu hakıykatı ki Allah bulutları[38] (dilediği yere) **sürüyor, sonra aralarında bir imtizâc haasıl ediyor**[39]**, sonra da onu** (biri üstüne binmiş) **bir yığın haaline getiriyor. Işte görüyorsun ki yağmur bunların arasından çıkıyor.** (Allah), **içinde dolu bulunan gökden** (yukarıdan) **ba'zı dağlar indiriyor da bununla kimi dilerse ona**[40] **musıybet veriyor, kimi de dilerse ondan bunu bertaraf ediyor. Onun şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri çalıb kamaşdırır.**

44 — Allah gece ile gündüzü evirib çeviriyor[41]**.** (Bütün) **bunlarda** (görür) **gözlere mâlik olanlar için elbette birer ibret vardır.**

45 — Allah her hayvanı sudan[42] **yaratdı. Işte bunlardan kimi karnı üstünde yürüyor, kimi iki ayağı üstünde yürüyor, kimi de dört** (ayağı)

---

[36] «Beyzâvî».

[37] Bu gibi akıl saahibleri için ihtiyârî, diğerleri için tabîîdir «Beyzâvî». Yahud: Allah her birinin namazını da, düâsını da, tesbîhini de bilmekdedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] «Medârik».

[39] Yahud birbirine katıyor «Medârik».

[40] Ve mezrûâta «Medârik». Âyet-i kerîmedeki «Bered» dolu demekdir. (Ahmed bin El-mübârek) diyor ki: Ümmî mürşidîme «Ba'zı müfessirlerin beyan ettiği gibi gökde doludan meydana gelmiş dağlar mı var?» diye sordum. Şu cevâbı verdi: Hayır, «Semâ» (gök) den maksad «üst, yukarı» dır. Dolu dağları yükseklerde olur. Rüzgârlar onu azdan oralara götürür, yığar «El-ibrîz».

[41] Biri gidiyor, yerine öbürü geliyor. Birini uzaltıyor, öbürünü kısaltıyor. Hallerinde karanlık, aydınlık, sıcaklık, soğukluk gibi değişiklikler yaratıyor «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] Ya her hayvana haas olan bir nevi' sudan, yahud nutfeden «Medârik».

üstünde yürüyor[43]. Allah ne dilerse yaratır. Çünkü Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir.

46 — Andolsun ki biz açık açık âyetler indirdik. Allah, kimi dilerse onu doğru yola iletir.

47 — (Münâfıklar)[44]: **«Allâha da, peyğambere de inandık, itaat etdik» derler de sonra bunun arkasından içlerinden bir zümre yüz çevirirler. Bunlar mü'min adamlar değildir[45].**

48 — Onlar, aralarında hükmetmesi için, Allâhın resulüne[46] da'vet edildikleri vakıt (bakarsın ki) **bir fırkası hemen yüz çevirib dönücüdürler.**

49 — Eğer hak kendilerinin lehinde ise itaatle koşa koşa[47] ona gelirler.

50 — Kalblerinde bir (küfür) **maraz** (ı) **mı var bunların? Yoksa** (onun hak peyğamberliğinden) **şübhe mi etdiler?[48] Yahud Allâhın ve resûlünün kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır, asıl zaalimler** (haksızlar) **kendileridir.**

51 — Mü'minlerin — aralarında hükmetmek üzere Allâhın resulüne[49] da'vet olundukları vakıt — sözü ancak: «Dinledik, itâat etdik» demeleridir. İşte asıl muradlarına erenler bunlardır.

52 — Kim Allâha ve resûlüne itâat ederse, (geçmiş günâhlarından dolayı) **Allahdan korkarsa,** (gelecek günâhlarından nâşî de) **Ondan sakınırsa kurtuluşu bulanlar da bunların ta kendileridir.**

53 — (Münâfıklar) **eğer kendilerine emr edersen** (cihâda) **behemehal çıkacaklarına, olanca hızlarıyle, yemîn etdiler.** (Onlara) **de ki: «**(Bîhûde) **yemîn etmeyin.** (Bu), **âdet** (iniz) **vech ile** (sâde dilinizin geveled iği) **bir itâatdır[50]. Şübhesiz ki Allah, yapageldiğiniz şeylerden hakkıyle haberdârdır».**

54 — De ki: «Allâha itâat edin, peyğambere itâat edin». Eğer yine yüz çevirib dönerseniz onun (peyğamberin) **uhdesine düşen ancak ona yükle-**

---

[43] Örümcek gibi daha fazla ayağa mâlik olan hayvanlar da bu tasnıyfde dâhildir. Çünkü onlar da yürürken dört ayağına istinâd ederler «Beyzâvî».

[44] «Celâleyn, Medârik».

[45] Çünkü dilleri başka, kalbleri başkadır «Celâleyn».

[46] «Medârik».

[47] «Celâleyn; Medârik».

[48] «Celâleyn».

[49] «Medârik».

[50] Yahud: Peyğambere ma'ruf vech ile fi'len itaat etmeniz, sadâkat ve vefâ göstermeyeceğiniz yemîninizden daha hayırlıdır «Celâleyn, Medârik».

سورة النور

قل أطيعوا الله وأطيعوا الرسول فإن تولوا فإنما عليه
ما حمل وعليكم ما حملتم وإن تطيعوه تهتدوا وما
على الرسول إلا البلاغ المبين ۝ وعد الله الذين آمنوا منكم
وعملوا الصالحات ليستخلفنهم في الأرض كما استخلف الذين
من قبلهم وليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم وليبدلنهم
من بعد خوفهم أمنا يعبدونني لا يشركون بي شيئا ومن كفر
بعد ذلك فأولئك هم الفاسقون ۝ وأقيموا الصلاة
وآتوا الزكاة وأطيعوا الرسول لعلكم ترحمون ۝ لا تحسبن
الذين كفروا معجزين في الأرض ومأواهم النار ولبئس
المصير ۝ يا أيها الذين آمنوا ليستأذنكم الذين ملكت
أيمانكم والذين لم يبلغوا الحلم منكم ثلاث مرات من قبل
صلاة الفجر وحين تضعون ثيابكم من الظهيرة ومن بعد
صلاة العشاء ثلاث عورات لكم ليس عليكم ولا عليهم
جناح بعدهن طوافون عليكم بعضكم على بعض
كذلك يبين الله لكم الآيات والله عليم حكيم ۝

الجزء الثامن عشر

وإذا بلغ الأطفال منكم الحلم فليستأذنوا كما استأذن
الذين من قبلهم كذلك يبين الله لكم آياته والله
عليم حكيم ۝ والقواعد من النساء اللاتي
لا يرجون نكاحا فليس عليهن جناح أن يضعن ثيابهن
غير متبرجات بزينة وأن يستعففن خير لهن والله
سميع عليم ۝ ليس على الأعمى حرج ولا على الأعرج
حرج ولا على المريض حرج ولا على أنفسكم أن تأكلوا
من بيوتكم أو بيوت آبائكم أو بيوت أمهاتكم
أو بيوت إخوانكم أو بيوت أخواتكم أو بيوت
أعمامكم أو بيوت عماتكم أو بيوت أخوالكم
أو بيوت خالاتكم أو ما ملكتم مفاتحه أو صديقكم
ليس عليكم جناح أن تأكلوا جميعا أو أشتاتا
فإذا دخلتم بيوتا فسلموا على أنفسكم تحية
من عند الله مباركة طيبة كذلك يبين الله
لكم الآيات لعلكم تعقلون ۝

tilen (vazıyfe-i **tebliğ) dir. Sizin üstünüze düşen** (vazîfe) **de size yükletilen** (itâat) **dır. Eğer ona itâat ederseniz doğru yolu bulursunuz. Peyğambere âid olan** (vâzife) **apaçık tebliğden başkası değildir.**

55 — Allah, içinizden îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **de bulunanlara yemîn ile va'd etdi ki kendilerinden evvel gelenleri**[51] **nasıl** (kâfirlerin) **yerine getirdi** (haakim kıldı) **ise onları da yer** (yüzün) **de muhakkak** (müşriklerin) **yerine geçir** (ib hükümran ede) **cek, onlara kendileri için beğendiği dîni** (Islâmı) **her halde pâydâr kılacak, onların korkuların** (ı üzerlerinden kaldırdık) **dan sonra** (hallerini) **kat'î bir eminliğe çevirecekdir**[52]. (Tâki) **onlar** (bu güvenlik içinde) **bana ibâdet etsinler, bana hiçbir şey'i ortak tutmasınlar. Kim bundan sonra nankörlük ederse artık onlar faasıkların ta kendileridir**[53].

---

[51] İsrâîl oğullarını «Celâleyn».

[52] Nitekim Cenâb-ı Hak bu va'dini incâz buyurmuşdur «Celâleyn».

[53] İlk def'a bu nankörlüğü irtikâb ve âsâyişi ihlâl edenler hazreti (Usman) radıyallahü anhin katilleri olmuşdur «Celâleyn».

56 — Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, o resûle itâat edin. Tâki ilâhî rahmete kavuşdurulasınız.

57 — Sakın o küfredenlerin yer (yüzün) **de** (bizi) **aaciz bırakıcı olduklarını sanma. Onların varacakları yer ateşdir. Şübhesiz o, ne kötü bir dönüşdür!**

58 — Ey îman edenler, sağ elinizin mâlik olduğu (köle ve câriyeler), **bir de sizden olub da henüz bülûğ çağına girmemiş** (küçük) **ler** (şu) **üç vakıtda**[54]**, sabah namazından önce**[55]**, öğle sıcağından elbisenizi çıkaracağınız zaman**[56]**, bir de yatsı namazından sonra** (odanıza girecek olurlarsa) **sizden izin istesin** (ler. Bu) **üç** (vakıt) **sizin için avret** (ve halvet vakıtları) **dır. Bunlardan sonra ise birbirinizi dolaşmanızda ne sizin üzerinize, ne onların üzerine bir vebal yokdur. Allah, âyetleri size böylece açıklar. Allah** (her şey'i) **hakkıyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet saahibidir.**

59 — Sizden olan (hür)[57] **çocuklar bülûğ çağına ulaşdığı zaman kendilerinden evvelkilerin**[58] **izin istediği gibi izin istesinler. Allah size âyetlerini böylece beyan eder. Allah** (her şey'i) **hakkıyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet saahibidir.**

60 — Kadınlardan hayızdan, evlâddan kesilmiş, artık nikâha ümidleri kalmamış (olan ihtiyarlara gelince: gizli[59]) **zînet** (mahalleri) **ni erkeklere göstermemeleri şartıyle** (dış) **rubalarını**[60] **bırakmalarında onlar için bir günâh yokdur.** (Bununla berâber bundan da) **sakınmaları** (ve örtünmeleri) **kendileri için daha hayırlıdır. Allah, hakkıyle işiden, hakkıyle bilendir.**

61 — A'maaya göre bir harec (darlık ve günâh) **yok. Topala göre bir harec yok. Hastaya göre bir harec yok**[61]**. Size göre de** (gerek) **ken-**

[54] «Celâleyn, Medârik».

[55] Çünkü o vakıt yatakdan kalkma ve uyku elbiselerini çıkarıb gündüzlüklerini giyme zamanıdır «Medârik».

[56] Kaylûle vaktında ki o zaman da soyunulacak zamandır «Medârik».

[57] «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[58] Bülûğa eren büyüklerinin «Celâleyn, Medârik».

[59] «El-kavaaid», «Kaaid» in cem'idir. Âhirine tâ-i te'nîs gelmemesi, ihtiyarlığından dolayı hayızdan, evlâddan kesilmiş kadınlara ihtisasından dolayıdır, «Haaiz» gibi. Kelime «Kuud = Oturmak» ma'nâsında te'nîs edilmiş olsaydı bu suretle «Kaaide, Kaidât» denilmek lâzım gelirdi «Şeyhzâde, Celâleyn, Medârik».

[60] «Celâleyn».

[61] (Saîd bin El-müseyyeb) diyor ki: Müslümanlar muhaarebeye çıkarlarken evlerinin anahtarlarını (yahud hazînelerini) a'maalara, hastalara, topallara; (yâ'ni muhâârebeye gidemeyenlere) ve bir de akrabalarına teslîm ederler ve onlara da teslîm ve emânet etdikleri o evlerden yemelerine izin verirlerdi. Fakat onlar bunda kendileri için bir harec, bir günâh görürler, buna nefislerinin raazı olmamasından korkarız derlerdi. Bu âyetin nüzûlü sebebi budur «Medârik».

di evlerinizden[62] **gerek babalarınızın evlerinden, gerek annelerinizin evlerinden, gerek birâderlerinizin evlerinden, gerek kız kardeşlerinizin evlerinden, gerek amcalarınızın evlerinden, gerek halalarınızın evlerinden, gerek dayılarınızın evlerinden, gerek teyzelerinizin evlerinden, gerek** (başkasına âid olub da) **anahtarlarına mâlik** (ve hazînedârı) **bulunduğunuz** (evler) **den**[63], **yahud da saadık dostlarınız** (ın evlerinden)[64] **yemenizde de** (bir harec yokdur)[65]. **Hep bir arada toplu olarak da, dağınık dağınık da yemenizde dahi harec yok.** (Şu kadar ki) **evlere girdiğiniz vakıt Allah tarafından mübârek ve pek güzel bir sağlık** (dilemiş) **olmak üzere kendinize selâm verin**[66]. **İşte Allah âyetleri size böylece beyan eder. Tâki anlayasınız.**

62 — Mü'minler ancak Allaha ve resûlüne îman edenler ve onun (peyğamberin) **maiyyetinde cem'iyyetli bir iş üzerinde**[67] **bulundukları vakıt ondan izin isteyib alıncaya kadar** (bırakıb) **gitmeyenlerdir. Hakıykat, senden izin isteyenler** (yok mu?) **onlar Allâha ve resûlüne îman edenlerdir. O halde ba'zı işleri için senden izin istedikleri zaman sen de onlardan dilediğin kimseye destur ver ve kendileri için Allahdan mağfiret iste. Çünkü Allah, çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir**[68].

---

[62] Ya'nî evlâdlarınızın, yahud eşlerinizin evlerinde yemenizde günâh yokdur «Medârik, Celâleyn».

[63] (İbni Abbas) radıyallahü anhümâya göre bir kişinin anahtarlarına mâlik olmak demek, onun çiftliğinde, davarında muhaafızlığını, kayyımlığını yapmak demekdir. Bu suretle hizmetde bulunan kimse çiftliğin haasılatından yer, davarların sütünden içer. Şu kadar ki bunlardan kendi nâmına haarice bir şey götüremez, yahud birikdiremez. Ba'zılarına göre o evlerden murad kölelerin evleridir. Efendisi o evlerden yemek hakkını haaîzdir. Zîrâ köle de, kölenin kazancı da efendisinindir «Medârik».

[64] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ şöyle buyurmuşdur: Bu, (Haaris bin Amr) radıyallâhü anh hakkında nâzîl olmuşdur. Müşârün'ileyh, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle birlikde muhaarebeye giderken (Mâlik bin Zeyd) i evine vekîl bırakmışdı. Avdetinde bu zâti çok zaiflemiş görüb sebebini sordu. O, dedi ki: «İznin olmadan evinden yemek bana günâh geldi» «Haazin».

[65] Ya'nî zikredilen bu evlerden, saahibleri haazır olmasa dahi, fakat herhalde rizâları ve haberleri bulunmak şartiyle, yemekde beis yokdur «Celâleyn».

[66] Dînen sizden olan, sizin kendiniz sayılan evlerin halkına selâm verin. (Katâde) diyor ki: Evine girdiğin zaman aailene selâm ver. Çünkü onlar senin selâmına daha lâyıkdır. Şâyed içinde kimse bulunmayan bir eve girersen «Es selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh-is saalihîn. Es selâmü alâ ehl-i beytî ve rahmetullâhi ve berekâtüh» de. Selâmına melekler mukaabele ederler. (İbni Abbas) radıyallahü anhümâ mescidlere girildiği zaman da «Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh-is saalihîn» denilmesini tavsıye etmişdir «Medârik, Celâleyn, Haazin».

[67] Cihâd ve cihâda aaid tedbîrler gibi, Allah yolunda, hattâ cum'a ve bayramıardaki ictimâ'lar gibi «Medârik».

[68] Ba'zılarına göre «Hendek» muhaarebesi günü izinsiz evlerine çekilib giden münâfıklar hakkında nâzil olmuşdur «Medârik».

إنما المؤمنون الذين آمنوا بالله ورسوله وإذا كانوا معه على أمر جامع لم يذهبوا حتى يستأذنوه إن الذين يستأذنونك أولئك الذين يؤمنون بالله ورسوله فإذا استأذنوك لبعض شأنهم فأذن لمن شئت منهم واستغفر لهم الله إن الله غفور رحيم ۝ لا تجعلوا دعاء الرسول بينكم كدعاء بعضكم بعضا قد يعلم الله الذين يتسللون منكم لواذا فليحذر الذين يخالفون عن أمره أن تصيبهم فتنة أو يصيبهم عذاب أليم ۝ ألا إن لله ما في السماوات والأرض قد يعلم ما أنتم عليه ويوم يرجعون إليه فينبئهم بما عملوا والله بكل شيء عليم ۝

سورة الفرقان

بسم الله الرحمن الرحيم

تبارك الذي نزل الفرقان على عبده ليكون للعالمين نذيرا ۝ الذي له ملك السماوات والأرض ولم يتخذ ولدا ولم يكن له شريك في الملك وخلق كل شيء فقدره تقديرا ۝

واتخذوا

واتخذوا من دونه آلهة لا يخلقون شيئا وهم يخلقون ولا يملكون لأنفسهم ضرا ولا نفعا ولا يملكون موتا ولا حياة ولا نشورا ۝ وقال الذين كفروا إن هذا إلا إفك افتراه وأعانه عليه قوم آخرون فقد جاءو ظلما وزورا ۝ وقالوا أساطير الأولين اكتتبها فهي تملى عليه بكرة وأصيلا ۝ قل أنزله الذي يعلم السر في السماوات والأرض إنه كان غفورا رحيما ۝ وقالوا مال هذا الرسول يأكل الطعام ويمشي في الأسواق لولا أنزل إليه ملك فيكون معه نذيرا ۝ أو يلقى إليه كنز أو تكون له جنة يأكل منها وقال الظالمون إن تتبعون إلا رجلا مسحورا ۝ انظر كيف ضربوا لك الأمثال فضلوا فلا يستطيعون سبيلا ۝ تبارك الذي إن شاء جعل لك خيرا من ذلك جنات تجري من تحتها الأنهار ويجعل لك قصورا ۝ بل كذبوا بالساعة وأعتدنا لمن كذب بالساعة سعيرا ۝

63 — Peyğamberi, kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi, çağırmayın[69]. İçinizden yekdiğerini siper ederek sıvışıp gidenleri[70] muhakkak ki Allah biliyor. Artık Onun[71] emrinden uzaklaşıb gidenler kendilerini (dünyâda) **bir fitne** (ve belâ) **çarpmasından, yahud** (âhıretde) **onlara pek acıklı bir azâb** (gelib) **çatmasından çekinsin** (ler).

64 — Gözünüzü açın: Şübhesiz göklerde ve yerde ne varsa Allâhındır[72]. O, sizin ne üzerinde bulunduğunuzu[73] ve (muhaaliflerin) **kendisine döndürü** (lüb götürü) **lecekleri günü muhakkak biliyor. Onlara neler yapdıklarını haber verecekdir O. Allah her şey'i hakkıyle bilendir.**

---

[69] Adıyle hitâb etmeyin. Nâzikâne, mütevâzıâne ve hafîf bir sesle «Yâ nebiyyellah, resulellah» deyin «Celâleyn, Medârik».

[70] Hutbe esnâsında mescidden izin istemeksizin gizlice ve kendini bir şeyle setrederek çıkanları «Celâleyn».

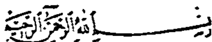
[71] Allâhın ve peyğamberin «Celâleyn».

[72] Allâhın mülküdür, Allâhın yaratdığıdır, Allâhın kuludur «Celâleyn».

[73] Mü'min veya münâfık olduğunuzu «Celâleyn».

«25» inci SÛRE

«EL-FURKAN» SÛRESİ[1]

1 — **Furkaanı**[2], **aalemlerin**[3] (ilâhî azâb ile) **bir korkutucusu olsun diye, kuluna**[4] **indiren** (Allâhın şânı) **ne yücedir**[5]!

2 — (O Allah) **ki göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarruf) **u Onundur. Hiçbir evlâd edinmemişdir O. Mülkünde Onun bir ortağı da yokdur. O, her şey'i yaratıb ona bir nizâm vermiş, onun mukadderaatını ta'yîn etmişdir.**

3 — (Kâfirler) **Onu bırakıb da bir takım Tanrılar**[6] **edindiler ki bunlar hiçbir şey yaratmazlar.** (Bil'âkis) **kendileri yaratılıb durmakdadırlar**[7]. **Onlar nefisleri için bile ne bir zarar** (ı gidermiye), **ne de bir fâide** (yi celbe)[8] **muktedir olamazlar. Öldürmiye, diriltmiye, ölenleri yeniden diriltib kabirden çıkarmıya ise hiç gücleri yetmez.**

4 — **O kâfirler: «Bu** (Kur'an) **onun uydurduğu yalandan başka** (bir şey) **değildir. Bu hususda diğer bir zümre de**[9] **ona yardım etmişdir.» dediler de muhakkak bir haksızlık ve tezvîr** (meydana) **getirdiler.**

5 — (Şöyle) **dediler: «**(Bu âyetler) **onun başkasına yazdırıb da kendisine sabah akşam okunmakda**[10] **olan, evvelkilere aaid masallardır»!**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «77» âyetdir. «68» inciden «70» inciye kadar olan «3» âyetinin «Medîne» de nâzil olduğu hakkında bir rivâyet vardır.

[2] Kur'ânı. Çünkü Kur'an hak ile baatılı, halâl ile haraamı ayırd etmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik.

[3] İns ve cinnin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme «Celâleyn, Medârik».

[5] «Tebareke» lâfzı «Bereket» dendir. Cenâb-ı Hakkın sıfatlarındandır. Mahlûkları hakkında kullanılmaz ve bu suretde diğer sığaları da tasarruf edilmez. «Ezelî ve ebedi hayr ve birr-ü ihsânı bol ve nâmütenâhîdir, yahud şânı ne yücedir» demekdir «Beyzâvî, Kamus-ı Arabî tercemesi».

[6] Putlar «Celâleyn, Medârik».

[7] Çünkü onlara tapanlar onları kendi elleriyle yontuyorlar, suretlendiriyorlar «Beyzâvî».

[8] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] Gûyâ ehl-i kitabdan «Celâleyn».

[10] Dikte edilmekde!

6 — (Onlara) **de ki: «Onu göklerde ve yerdeki gaybı**[11] **bilen** (Allah) **indirdi**[12]**.» Şübhesiz ki O,** (bilhassa mü'minleri)[13] **çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

7 — (Yine) **dediler: «Bu, nasıl peyğamber?** (Bizim gibi) **yemek yiyor, çarşılarda yürüyor! Ona bir melek indirilib de** (bu suretle) **maiyyetinde** (kendisini tasdıyk eden)[14] **bir inzarcı** (yasakcı) **bulunmalı değil miydi»?**

8 — **«Yahud ona** (gökden) **bir hazîne atılmalı**[15]**, yahud onun,** (meyvelerinden)[16] **yiyeceği bir bostanı bulunmalı değil miydi»? O zaalimler** (kâfirler, mü'minlere)[17] **dedi ki: «Siz büyülenmiş**[18] **bir adamdan başkasına tâbi' olmuyorsunuz»!**

9 — **Bak, senin için ne misâller** (kıyaslar) **getirip sapdılar. Artık onlar** (hidâyete)[19] **hiçbir yol bulamazlar.**

10 — (Allâhın şânı) **ne yücedir ki O, dilerse sana bunlardan**[20] **daha hayırlı olmak üzere** (bu dünyâda dahi)[21] **altından ırmaklar akıb duran cennetler verir, senin için saraylar yapar.**

11 — **Onlar** (yalınız o sözleri söylemekle kalmadılar) **bil'akis o sâati**[22] **de yalan saydılar. Biz o sâati tekzîb edenlere öyle çılğın bir ateş hazırladık ki,**

12 — **O, kendilerini uzak bir yerden gördüğü zaman onlar bunun o müdhiş gazablanışını ve uğultusunu duyacaklardır.**

13 — **Elleri boyunlarına bağlı olarak onun en dar yerine atıldıkları vakıt orada** (Yetiş ey) **helâk** (diye) **bağırırlar.**

---

[11] «Celâleyn».

[12] Çünkü o Kur'an yüksek fesaahât ve belâğatiyle hepinizi benzerini vücûde getirmekden aaciz bırakmışdır. Gelecek muğayyebâtdan nice haberleri, nice gizli şeyleri de tezammün etmekdedir ki bunlar ancak sırları bilen Allâhdan başkası için ma'lûm değildir. Peyğamber ümmîdir «Beyzâvî, Medârik».

[13] «Celâleyn».

[14] «Beyzâvî, Celâleyn».

[15] Ya'nî nafakası gökden indirilseydi de geçim talebiyle çarşılara gidib gelmeseydi! «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] «Celâleyn».

[17] «Celâleyn».

[18] Yahud ak çiğeri bulunan, ya'ni beşer nev'inden olan «Beyzâvî, Medârik».

[19] «Celâleyn».

[20] Kâfirlerin öne sürdükleri hazînelerden, bostanlardan «Celâleyn».

[21] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] Kıyâmeti «Celâleyn».

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ۝
وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ۝
لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ۝
قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ
لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ۝ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ
كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا ۝ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ
وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي
هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ۝ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ
يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ
وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ۝ فَقَدْ
كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ۝
وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ۝

وقال

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا
۝ يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا
مَّحْجُورًا ۝ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَّنثُورًا ۝ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ
مَقِيلًا ۝ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ
تَنزِيلًا ۝ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ۝ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ
يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا ۝ يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي
لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ۝ لَّقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي
وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ۝ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ
إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ۝ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ۝
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ۝

14 — (Onlara denilir ki:) **«Bu gün bir** (kerre) **helâk** (olmayı) **çağırmayın, birçok** (def'alar) **helâk** (olmayı) **çağırın»!**

15 — **De ki: «Bu mu**[23] **hayırlı, yoksa müttakıylere va'd olunan ebedîlik cenneti mi? Ki bu, onlar için bir mükâfat, bir merci'dir.**

16 — **Orada ne dilerlerse, kendileri de muhalled olarak, onların. Bu, Rabbinin üzerinde** (incâzı) **istenen** (beklenen) **bir va'ddir**[24].

17 — (Rabbin) **onları da, Allahdan gayri tapdıklarını da**[25] (mahşerde) **bir araya toplayıb da: «Siz mi şu kullarımı sapdırdınız, yoksa kendileri mi yolu sapıtdılar?» diyeceği gün,**

[23] Encâmından korkutulmakda olduğunuz şu cehennem mi? «Celâleyn».

[24] Mü'minler düâlarında hep bunu isterler «Beyzâvî, Medârik».

[25] «Tanrı» diye tapdıkları melekleri, (Îsâ, Uzeyr) aleyhimesselâmı, cinleri «Celâleyn, Medârik». (Kelbî) ye göre putları. Cenâb-ı Hak onlara lisan verib hakıykatı söyletecekdir. Ba'zılarına göre aakıl olanlara da, olmayanlara da şâmildir «Râzî, Medârik».

18 — (görürsün ki) **onlar** (şöyle) **demişlerdir: «Seni tenzîh ederiz. Seni bırakıb da başka velîler edinmemiz bize yakışmaz. Fakat** (gerek) **onları** (n) **ve** (gerek) **ataları** (nın azâb müddetlerini) **kendin uzatdın**[26] **da nihâyet zikri**[27] **unutdular ve helâk** (e mahkûm) **bir kavm oldular».**

19 — **İşte** (tapdıklarınız)[28] **sizi, dedikleriniz hakkında**[29], **kat'î suretde yalancı çıkarmışlardır. O halde ne** (azâbınızı) **döndürmiye, ne de** (bu hususda) **herhangi bir yardıma aslâ muktedir olamayacaksınız. Sizden kim zulmederse**[30] **ona büyük bir azâb tatdırırız.**

20 — **Biz senden evvel hiçbir peyğamber göndermedik** (ve hiç biri haaric değildi ki) **muhakkak onlar da yemek yerlerdi, çarşılarda yürürlerdi**[31]. **Sizin bir kısmınızı diğer bir kısım için bir ibtilâ** (ve imtihan mevzuu) **yapdık, sabredecek misiniz** (diye). **Rabbin** (her şey'i) **hakkıyle görendir**[32].

21 — **Bize kavuşmayı ümîd etmeyenler**[33] **dedi** (ler) **ki: «Bizim üzerimize melekler indirmeli değil miydi, yahud Rabbimizi görmeli** (değil mi) **ydik»? Andolsun ki onlar nefislerinden kibir** (ve azamet) **saklamışlar**[34], **büyük bir azgınlıkla haddi aşmışlar** (küstahlığa kalkışmışlar) **dır.**

22 — (Azâb) **melekleri** (ni) **görecekleri gün,** (evet) **o gün günâhkârlara hiçbir sevinc haberi yokdur.** (Melekler onlara: **«Size**) **müjde yasak edilmişdir, yasak!» diyeceklerdir.**

23 — **Biz onların herhangi bir amel** (ve hareket) **yapdılarsa** (hepsinin) **önüne geçdik de bunları saçılmış** (ve hiçbir değeri olmayan) **zerreler yapdık.**

24 — **O gün cennet yârânının eğlenib duracakları yer çok hayırlı, dinlenecekleri yer çok güzeldir.**

---

[26] Uzun ömür, bol rızık vermek, uzun zaman azâbdan kurtarmak suretiyle «Celâleyn, Medârik». «Temti'» de bir şey'i uzatmak ma'nâsı da vardır.

[27] Zikrullâhı, Ona îmanı, kur'ânı, şerîatları «Medârik».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn».

[29] «Beyzâvî».

[30] Allâh-ü Teaalâya eş tutmak suretiyle «Celâleyn, Medârik».

[31] Sen de bu hususda onlar gibisindir ve onlara da sana söylenenler söylenmişdir «Celâleyn».

[32] «18» inci cüz'ün sonu.

[33] Ba'sden korkmayanlar «Celâleyn». «Tihâme» lüğatında «recâ», havf demekdir «Medârik».

[34] «Medârik».

25 — O gün[35] **semâ, bulutlar** (çıkıb), **parçalanacak, melekler** (ellerinde amel defterleri bulunduğu halde hesâb için)[36] **indirilecek, indirilecek.**

26 — O gün hak (ve sâbit olan) **mülk çok esirgeyen** (Rabbin) **dir**[37]. **Kâfirler için ise o, pek yaman bir gün olmuşdur.**

27 — O gün (her) **zaalim**[38] (nedâmetle) **iki elini ısırıb: «Ne olurdu, ben o peyğamberin maiyyetinde** (Allâha) **bir yol edineyim» diyecekdir.**

28 — «Ne yazık bana! Keşki fülânı dost tutmayaydım».

29 — «Andolsun ki beni zikirden[39], **hem o** (bir devlet gibi) **bana** (Allah tarafından) **geldikden sonra, o sapdırdı. Şeytan insanı** (başına bir belâ gelince) **yapayalınız ve yardımsız bırakandır»**[40].

30 — Peyğamber[41] **dedi ki «Ey Rabbim, kavmim hakıykat şu Kur'ânı metrûk** (bir şey) **edindiler».**

31 — Biz her peyğambere günâhkârlardan böyle düşman (lar) **peydâ etdik. Hidâyet verici olarak da, hakıykî yardımcı olarak da senin Rabbin yeter.**

32 — O küfredenler (şöyle) **dedi** (ler): **«Ona Kur'an bir** (hamlede), **toplu bir halde**[42] **indirilmeli değil miydi»? Biz onu senin kalbine iyice yerleşdirmek için böyle** (yapdık). **Onu** (çok güzel bir nizaam ile) **âyet âyet ayırdık** (ve âheste âheste bildirdik).

33 — Onlar sana bir misâl getirmeye dursunlar, biz sana hakkı ve tefsîrin daha güzelini getirdik.

34 — O yüzleri üstü cehenneme (sürülüb) **toplanacaklar** (yok mu?) **Onların yeri**[43] **çok kötü, yolu çok sapıkdır.**

---

[35] Kıyâmet günü «Celâleyn».

[36] «Ebüssuud».

[37] Âyet-i kerîmedeki « الملك » mübtedâ, « يومئذ » onun zarfı, « الحق » sıfatıdır ki «Sâbit» demekdir. Çünkü o gün her mülk zevâl bulur. Allâhın mülkünden başka bir şey kalmaz. « الرحمن » mübtedânın haberidir «Medârik».

[38] İki şehâdet kelimesini ıkraar etdikden sonra dostu (Übeyy bin Half) i hoşnud etmek için rücû' ve irtidâd eden (Ukbe bin Ebû Muayt) (gibi müşrikler) «Celâleyn». « الظالم » deki «El» harf-i ta'rîfi cins içindir «Beyzâvî».

[39] Zikrullahdan, yahud Kur'andan, yahud îmandan, yahud cenâb-ı peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin öğüdünden «Beyzâvî, Medârik».

[40] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Kişi dostunun yolunda gider. Binâen'aleyh sizden herhangi biriniz kiminle dostluk edeceğine iyi dikkat etsin (Ebû Dâvud, Tirmizî).

[41] Bizim peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Medârik».

[42] Parça parça değil, hepsi birden, Tevrât ve İncîl gibi «Celâleyn».

سورة الفرقان

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ۝ الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ۝ فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ۝ وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۝ وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ۝ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ۝ وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ۝ وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ۝ إِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۝ أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ۝

الجزء التاسع عشر

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۝ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ۝ ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ۝ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ۝ وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ۝ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ۝ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ۝ وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ۝ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ۝ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ۝ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ۝ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ۝

35 — Andolsun biz Musâya o kitâbı verdik. Birâderi Hârunu da maiyyetine vezîr yapdık.

36 — «(Haydi) **âyetlerimizi yalan sayan o kavme**[44] **gidin» dedik, netîcede onları tam bir helâk ile imhaa etdik** (edeceğiz).

37 — Nuuh kavmini de, (evet) **peyğamberleri**[45] **tekzîb etdikleri vakıt biz onları da** (tufan ile) **boğduk ve kendilerini insanlara bir ibret yapdık. Biz zaalimler için** (dâimâ) **acıklı bir azâb hazırladık.**

38 — «Aad» i[46] **de, «Semuud» u**[47] **da, «Ress ashaabı» nı**[48] **da ve bunların arasında** (geçen) **bir çok** (nesilleri) **de** (helâk etdik).

---

[43] Cehennem «Celâleyn».

[44] Fir'avna ve kavmine «Beyzâvî, Medârik».

[45] (Nuuh) aleyhisselâm ile ondan evvel gelen (İdrîs, Şit) aleyhimesselâmı. Yahud sâdece birini tekzîb, diğerlerini de tekzîb addedilmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[46] (Hûd) aleyhisselâmın kavmini «Celâleyn».

[47] (Saalih) aleyhisselâmın kavmini «Celâleyn».

[48] «Ashaab-ı Ress» (Şuayb) aleyhisselâmın kavmi idi. Putlara taparlardı. (Şuayb) aleyhisselâmı tekzîb etdikleri için Cenâb-ı Hak örülmemiş bir kuyunun etrâfında çöküntü

39 — **Biz** (onlardan) **her birine** (geçmişlerden) **misâller irâd etdik.** (Fakat peyğamberlerini tekzîb etdikleri için) **hepsini tam bir helâk ile imhaa eyledik.**

40 — **Andolsun ki onlar** (Mekkeliler) **belâ** (ve felâket) **yağmuruna tutulan o beldeye**[49] **uğramışlardır**[50]. (Peki) **onu da görmüyorlar mıydı?**[51] **Hayır, onlar** (öldükden sonra tekrar) **dirilmeyi ummazlar.**

41 — **Seni gördükleri vakıt «Bu mu Allahın peyğamber olarak gönderdiği?»** (derler), **seni bir eğlenceden başka bir şey edinmezler.**

42 — (Şöyle derler): **«Hakıykat, eğer üzerlerine** (düşüb) **sebât göstermeseydik bizi az kaldı Tanrılarımızdan sapdıracakdı o». Onlar azâbı görecekleri vakıt kim yolca daha sapıkdır, yakında bilecekler.**

43 — **Gördün mü o hevâ** (ve heves) **ini Tanrı edinen kimseyi? Şimdi onun üzerine** (Habibim) **sen mi bekci**[52] **olacaksın?**

44 — **Yoksa onların çoğunu hakıykaten** (söz) **dinlerler, yahud akıllanırlar mı sanıyorsun? Onlar, başka değil, dört ayaklı hayvanlar gibidir. Belki yolca daha sapıkdır.**

45 — **Rabbin** (in sun'un) **a bir bakmadın mı? Gölgeyi nasıl uzat** (ıbyay) **mışdır O?**[53] **Eğer dileseydi onu elbet sâkin de kılardı. Sonra biz güneşi ona bir delîl yapmışızdır**[54].

46 — **Sonra onu** (uzanan o gölgeyi nasıl) **azar azar alıb kendimize çekdik.**

---

ile onları da, memleketlerini de imhaa etdi «Beyzâvî, Medârik». (Ebû Müslim) der ki: Bu rivâyetler ne Kur'an ile, ne de sahîh bir haberle sâbit değildir. Cenâb-ı Hakkın ihbariyle bildiğimiz şudur: Eski kavmlerden Ashaab-ı Ress adında bir taaife vardır ki küfürleri yüzünden helâk edilmişlerdir «Râzî».

[49] (Luut) aleyhisselâmın kavminin en büyük şehri olan «Sedum» a «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] «Celâleyn».

[51] Ticâret için gitdikleri «Şam» seferlerinde «Celâleyn, Medârik». Görüb de hallerinden ibret almıyorlar mıydı? «Medârik».

[52] «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[53] Tan yerinin ağarmıya başladığı vakıtdan güneşin doğması zamânına kadar uzayan ve yayılan gölgeyi ki bu, en hoş bir manzaradır. Cenâb-ı Hak cenneti de «Zıl-li memdûd» vasfiyle öğmüşdür «Beyzâvî, Celâleyn».

[54] Güneş olmasaydı gölgeyi anlayamazdık «Celâleyn, Medârik».

47 — O, geceyi sizin için (örtünecek) **bir libas**[55], **uykuyu bir dinlenme, gündüzü de yeni bir hayaat** (fa'âliyyet) **yapandır.**

48 — O, rahmetinin önünde rüzgârları bir müjde (ci) **olarak gönderendir. Biz gökden tertemiz su indirdik.**

49 — Onunla ölü bir toprağa[56] **can verelim, yaratdığımız hayvanları ve bir çok insanları onunla sıvaralım diye.**

50 — Andolsun bunu[57], (insanların) **ibret almaları için, aralarında çeşid çeşid suretlerde anlatmışızdır** (yahud bu suyu evirib çevirmişizdir)[58]. **Fakat insanların çoğu, ille nankörlük olmak üzere, dayatdılar** (inâdlarından dönmediler).

51 — Eğer dileseydik muhakkak ki her kasabaya (fenâlıkların aakıbetinden) **korkutucu birer** (peyğamber) **gönderirdik**[59].

52 — (Vazîfe yalınız senin üzerindedir). **O halde kâfirlere boyun eğme de bununla** (bu Kur'an ile) **onlara karşı olanca savaşınla büyük bir mücâhede yap.**

53 — O, iki denizi (birbirine) **salıb katandır. Şu tatlı ve susuzluğu gidericidir. Bu ise tuzlu ve acıdır.** (Allah) **aralarına bir perde,** (ihtilâtları) **memnû' olmak üzere bir sınır koymuşdur**[60].

---

[55] Gecenin karanlığı, örtücü ve gizleyici olduğu için libâsa teşbîh buyurulmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[56] «Kaamus-ı Arabî».

[57] Bu sözü, ya'ni bulutun peydâ edilmesini, yağmurun yağmasını gerek Kur'anda, gerek diğer peyğamberlere inzâl edilen kitablarda çeşid çeşid suretlerde anlatmışızdır. Yahud suyu, yağmuru insanların ibret almaları için aralarında evirib çevirmişizdir «Beyzâvî, Haazin, Medârik».

[58] Muhtelif mekânlarda, muhtelif zamanlarda, birbirinden farklı vasıflarla yağdırmakdayız «Beyzâvî».

[59] Senin risâlet yükünü hafifletirdik. Fakat biz seni bütün aalemlerin peyğamberi olmak üzere gönderdik ve sende bütün resûllerin fazıyletlerini cem etdik «Medârik».

[60] «Berzah» iki şey arasındaki haail, iki deniz arasındaki dil demekdir. Bu iki denize misâl «Dicle» nehri ile onun dâhil bulunduğu denizdir ki o, bunu yarıb arasından fersahlarca akıb gitdiği halde tadı bozulmuyor. Ba'zılarına göre tatlı sudan murad «Nil» gibi büyük ırmak, acı sudan murad da «Bahr-i kebîr» dir. Bunların berzâhı da aralarına giren kara parçası, ya'ni dildir. Kıyâmetdeki berzah, insanla âhiretde yüksek menzillere, derecelere vuslet arasındaki engeldir ki «El-beled» sûresi, 11 inci âyetinde buna işâret buyurulmuşdur. Bu akabeyi ancak saalihler aşabilirler. Ba'zıları kabir aalemine de berzah demişlerdir «Beyzâvî, Müfredât-ı Raağıb». Mebde' ve meaad i'tibâriyle insan için üç tavr ta'yîn edilmişdir: 1) («Et-tîn» sûresi âyet: 4)», 2) (kezâ, âyet: 5), 3) (kezâ, âyet: 6). Birinci tavr isti'dâd ve kaabiliyyet tavrıdır. «Mesnevî-i şerîf» de pek güzel îzah olunduğu üzere Allâh-ü

54 — O, sudan bir beşer yaratıb da onu soy sop[61] yapandır. Rabbin (her şey'e) **kemâliyle kaadirdir.**

55 — (Böyle iken kâfirler) **Allâhı bırakırlar da kendilerine ne fâide, ne zarar yapmayacak olan şeylere[62] taparlar. Kâfir, Rabbinin aleyhine** (şeytana) **yardımcıdır[63].**

56 — Biz seni (müminlerin) **bir müjdeci** (si), (kâfirlerin) **bir korkutucu** (su) **olmakdan başka** (bir sıfatla) **göndermedik.**

57 — De ki: «Ben bu (teblîğıma) **karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ancak Rabbine** (doğru) **bir yol tutmayı dileyen adamlar** (istiyorum)[64].

Teaalâ yeri ve onun üstünde yaşayan mahlukları ayni rahmeti ile ni'metlendirmekdedir. O, münbit araazi ile çorak yerleri başka başka sulamaz. Fakat netîcede o ilâhî rahmetden her biri ancak kaabiliyyet ve isti'dâdına göre fâidelenebilir. Münbit arâzî insanlara ve hayvanlara yarayan çeşidli nebatlar, meyveler, mahsuller, ağaçlar, kokulu ve renkli çiçekler yetişdirdiği halde çorak yerler fâidesiz çalı ve dikenler erişdirir. Bal arısı bal yapar, yabanîleri zarar yapar. İşte insanlar ve insanların ruuhu da böyledir.

Halkın isti'dâdına vâbestedir âsâr-ı feyz,
Ebr-i nîsandan sadef dür-dâne, efî sem kapar.

(Ebr = bulut - dür-dâne = inci dânesi - efî = yılan - sem = ağı, zehir. İnsanın ikinci tavrı tenezzül ve hayvanlık,, üçüncü tavrı da olğunlaşma ve insanlıkdır. Birinci tavr ile üçüncü tavr arasında bulunan ikinci tavr iki denizin arasına girmiş olan bir karaya (berzaha, dile) benzer ki meâlini yazdığımız âyetle «Er-rahman» sûresinin «19, 20» nci âyetlerinde işâret buyurulan berzah, tesavvuf erbâbına göre, işte budur. Biraz daha îzah edelim: «Ed-dehr» sûresinin «1» inci âyeti mısdâkınca insan birinci tavırda (ervaah aaleminde) «Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (El-â'raf sûresi, âyet: 172)» hitâb-ı izzetine mazhar olunca «Belâ = Evet, Rabbimizsin» diye kaabiliyyet ve isti'dâdına göre tenezzül yoluna sülûk etmişdir. Bu sülûk, «Mevâlîd-i selâse» denilen cemâdât, nebâtât ve hayvânât tarafınadır ki bu, ikinci tavrı gösterir. Burada insan «El-dehr» sûresinin âyet: 2, 3 tecelliyâtına mazhardır. İnsan bu ikinci tavırda «En-necm» sûresinin 39 uncu âyeti hükmünce bir imtihan geçirir. Binâen'aleyh o, üçüncü tavra yükselebilmek için takdîr-i ilâhînin vermiş olduğu irâde-ı cüz-iyyesini güzel kullanmalıdır. Eğer insan bütün varlığı ile meşru' ve meşkûr yollarda çalışırsa üçüncü tavra yükselir. İman ile saalih amellerin o tükenmeyen, başa kakılmayan ecirleri, o imtihaanın mükâfatıdır. Bu, olgunluk derecesidir. Fakat insan meşru' olmayan yollara sapar, haalikına karşı nankörlük ederse «Esfel-i sâfilîn» denilen hayvaanî ve şehvânî çukurlara yuvarlanır ve bu, onun yükselmesine maani' olur.

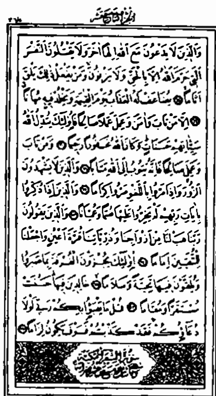
Tahkıyk erbâbından ba'zılarına göre âyetdeki «Bahreyn» den murad mü'minlerin kalbinde yer tutan «Havf» ile «Recâ» dır ki bunlardan biri diğerine gaalib değildir. «Berzah» da Cenâb-ı Hakkın himâyet ve inâyetidir.

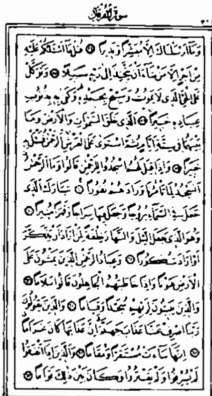
[61] «Soy» neseb, «Sop» sıhriyyetdir.

[62] Putlara «Celâleyn».

[63] «Medârik».

[64] Yahud: «Lâkin kim Rabbine doğru yol tutmayı dilerse (onu da bundan men'etmem) «Celâleyn».

58 — **Ölmek şânından olmayan O Baakıy** (Tealâ) **ya güvenib dayan, Ona hamd ile tesbîh** (ve Onu tenzîh) **et**[65]. **Onun kullarının günâhlarından hakkıyle haberdâr olması yeter.**

59 — **O, gökleri ve yeri aralarında olan şeyleri altı günde yaratan, sonra** (emri) **arş üzerinde hükümrân olandır. Rahmandır** (rahmeti umumîdir). **Bunu**[66] (Onun sıfatlarından) **haberdâr olana sor.**

60 — **Onlara: «Rahmâna secde edin» denildiği zaman «Rahman da neymiş? Senin bize emr edegeldiğine mi secde edeceğiz?» dediler ve** (bu secde emri) **onların** (büsbütün îmandan) **ürküb uzaklaşmalarını artırdı**[67].

[65] «Sübhaanellah velhamdü lillâh», yahud «Sübhaanellaahi ve bihamdihî» de «Celâleyn, Haazin, Medârik».

[66] «Rahman» ı. Muhaatab insanlardır «Celâleyn».

[67] Bu âyet secde âyetlerinin azâimindendir. Okuyana da, dinleyene de akıybinde secde etmek Hanefîlere göre vâcib, diğer imamlara nazaran sünnetdir. Bu âyet (İmamı A'zam) hazretlerinde yedinci (İmam Şafiî) hazretlerince sekizinci secde âyetidir.

61 — Gökde burclar yaratan, onların içinde bir çerağ[68] ve nurlu bir ay barındıran (Allah) ın şânı ne yücedir!

62 — O, iyice düşünüb ibret almak arzusunda bulunan kimseler, yahut şükretmek dileyenler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getirendir.

63 — O çok esirgeyen (Allâh'ın haas) kulları[69], ki onlar yer (yüzün)-de vekaar ve tevâzu'[70] ile yürürler, kendilerine beyinsizler (hoşa gitmeyecek)[71] lâflar atdığı zaman «Selâm (etle» de (yib geçe) rler.

64 — Onlar ki gecelerini Rableri için secdekârlar ve kaaimler olarak geçirirler[72].

65 — Onlar ki: «Ey Rabbimiz, derler, bizden cehennem azâbını sav. Gerçek onun azâbı dâimî bir helâkdir».

66 — «Hakıykat o, ne kötü bir karargâh ve ikaametgâhdır».

67 — Onlar ki harcadıkları vakıt ne israf, ne de sıkılık yapmazlar; (harcamaları) ikisi arası ortalama olur.

68 — Onlar ki Allâhın yanına başka bir Tanrı daha (katıb) tapmazlar. Allâhın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar, zinâ etmezler. Kim bunlar (dan birini)[73] yaparsa cezâya çarpar.

69 — Kıyâmet günü de azâbı katmerleşir ve o (azâbın) içinde hor ve hakîr ebedî bırakılır.

70 — Meğer ki (şirkden)[74] tevbe ve îman edib iyi amel (ve hareket) de bulunan kimseler ola. Işte Allah bunların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.

71 — Kim (günâhlardan)[75] tevbe (ve rücû') eder, güzel amel (ve hareket) de de bulunursa muhakkak o, Allâha — tevbesi makbul ve (Allâhın) rızâsına erişmiş[76] olarak — döner.

---

[68] Güneş «Celâleyn».
[69] Âyet-i kerîmedeki «Ve ibâdürrahmaan» terkîbi mübtedâdır ki haberi «75» inci «Ülâike» dir «Beyzâvî, Celâleyn».
[70] «Celâleyn, Medârik».
[71] «Haazin, Medârik».
[72] Ya'ni geceleyin namaz kılarlar «Celâleyn». Geceyi ibâdetle ihyâ ederler «Medârik».
[73] «Celâleyn».
[74] «Medârik».
[75] «Celâleyn».
[76] «Beyzâvî».

72 — Onlar ki yalan şâhidlik etmezler, boş ve kötü lâkırdıya rastladıkları vakıt şerefli (insanlar) **olarak** (ondan yüz çevirib)[77] **geçerler.**

73 — Onlar ki kendilerine Rabbinin âyetleri okunduğu (yahud onlara va'z ve nasıyhat edildiği) **zaman**[78] **bunlara karşı** (münâfıklar gibi)[79] **kör ve sağır** (yıkılıb) **düşmezler**[80].

74 — Onlar ki «Ey Rabbimiz, derler bize zevcelerimizden ve nesillerimizden gözler (imizin) **bebeği olacak** (saalik insanlar) **ihsân et. Bizi takvaa saahiblerine rehber kıl».**

75 — İşte (bütün) **onlardır ki**[81] **zorluklara katlanıb dayanmaları sesebebiyle gurfe** (ler) **le**[82] **mükâfatlandırılacaklar, orada sağlık ve selâm ile karşılanacaklardır**[83].

76 — Orada ebedî kalıcıdırlar onlar. O, ne güzel bir karargâhdır, (ne güzel) **bir ikaametgâhdır!**

77 — De ki: «(Şedâid zamanlarında kendisine)[84] **düâ ve** (ilticâ) **nız olmasaydı**[85] **Rabbim size değer verir miydi?** (Fakat mâdem ki) **şimdi** (Onu da, resûlünü de)[86] **muhakkak suretde tekzîb etdiniz, O halde** (bu tekzîbinizden dolayı size artık) **yakın bir azâb lâzım oluyor** (demekdir)».

---

[77] «Celâleyn».

[78] «Beyzâvî, Medârik».

[79] «Medârik».

[80] İyi dinlerler, iyi anlarlar, hakkı bunda görürler ve ona tâbi' olurlar «Celâleyn, Medârik».

[81] Bu ve mâba'di «63» üncü âyetdeki «İbâdü-r Rahmân» mübtedâsının haberidir. O mübtedâdan sonra gelenler hep onun sıfatları idi «Celâleyn».

[82] Cennetin en yüce dereceleriyle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[83] Melekler tarafından. Yahud birbiri tarafından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[84] «Celâleyn».

[85] Bu meâlin aslına şu ma'nâlar da verilmişdir: 1) «Eğer (Cenâb-ı Hakkın) sizi (İslâma da'veti olmasaydı...» Çünkü ins ve cinnin yaratılması ancak Allâh-ü Tealâya ibâdet ve Onu ma'rifet hikmetine müsteniddir (Bakınız: «Ez-zâriyât» sûresi, âyet: 56). 2) «Eğer (Allah ile berâber diğer Tanrılara da) tapmış olmasaydınız O size ne diye azâb edecekdi»? Bu meâl «En-nisâ' sûresinin «147» nci âyeti meâline benzer ve sâire...» «Beyzâvî, Medârik».

[86] «Celâleyn».

سورة الشعراء

بسم الله الرحمن الرحيم
طسم ۝ تلك آيات الكتاب المبين ۝ لعلك باخع نفسك
ألا يكونوا مؤمنين ۝ إن نشأ ننزل عليهم من السماء آية فظلت
أعناقهم لها خاضعين ۝ وما يأتيهم من ذكر من الرحمن محدث
إلا كانوا عنه معرضين ۝ فقد كذبوا فسيأتيهم أنباء ما
كانوا به يستهزئون ۝ أولم يروا إلى الأرض كم أنبتنا فيها من كل
زوج كريم ۝ إن في ذلك لآية وما كان أكثرهم مؤمنين ۝
وإن ربك لهو العزيز الرحيم ۝ وإذ نادى ربك موسى أن ائت
القوم الظالمين ۝ قوم فرعون ألا يتقون ۝ قال رب إني
أخاف أن يكذبون ۝ ويضيق صدري ولا ينطلق لساني
فأرسل إلى هارون ۝ ولهم علي ذنب فأخاف أن يقتلون ۝
قال كلا فاذهبا بآياتنا إنا معكم مستمعون ۝ فأتيا
فرعون فقولا إنا رسول رب العالمين ۝ أن أرسل معنا بني إسرائيل
۝ قال ألم نربك فينا وليدا ولبثت فينا من عمرك سنين
۝ وفعلت فعلتك التي فعلت وأنت من الكافرين ۝

«26» ncı SÛRE

«EŞ-ŞUARÂ'» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Taa, Sîn, Mîm.

2 — Bunlar o hakîkatleri açıklayan kitâbın[2] âyetleridir.

3 — (Habîbim) **Onlar mü'min olmayacaklar diye aadetâ kendine kıyacaksın!**

4 — Eğer dilersek biz onların tepesine gökden bir âyet[3] indiriveririz de ona boyunları[4] eğilekalır.

5 — Kendilerine O çok esirgeyici (Allah) **dan** (vahy ile) **yeni bir öğüd gelmeye dursun, ille bundan yüz çeviricidirler onlar.**

6 — Şimdi (kat'î suretde) **tekzîb etdiler.** (Fakat) **istihzâ edegeldikleri** (hakıykatların mühim) **haberleri yakında onlara gelecekdir[5].**

7 — Yer (yüzün) **e bir bakmadılar mı ki biz orada her güzel çiftden[6] nice nebâtlar bitirdik.**

8 — Şübhesiz ki bunlardan (Hakkın kemâl-i kudretine) **elbet birer nişâne vardır.** (Fakat) **onların çoğu îman edici değildirler.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. Ancak sonlarındaki «224» üncü âyetden hitâmına kadar olan dört âyetin nüzûlü «Medîne» dedir. Tamamı «227» âyetdir.

[2] İ'câzı ve sıhhatı zaahir «Beyzâvî, Medârik». Hak ile baatılı açıklayan «Celâleyn».

[3] Kendilerini îmâna mecbur edecek bir delâlet, yahud zorlayıcı (âsümânî) bir belâ «Beyzâvî».

[4] Rüesâsı, elebaşıları, yahud cemâatları «Medârik».

[5] Bu, «Bedir» de küffârın uğrayacakları hezîmete, yahud kıyâmet günü başlarına gelecek ukubetlere işâretdir «Beyzâvî, Medârik».

[6] Nebatların her nev'inden, her sınıfından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

9 — **Şüphesiz ki senin Rabbin, elbette O, mutlak gaalibdir**[7]**, çok esirgeyicidir**[8].

10, 11 — Hani Rabbin Musâya: «O zaalimler güruhûna, Fir'avnın kavmine git. Haalâ (fenâlıkdan) **sakınmayacaklar mı onlar?» diye nidâ etmişdi.**

12 — O, dedi ki: «Rabbim, onların beni tekzîb edeceklerinden cidden korkarım».

13 — «Benim de göğsüm daralır, dilim açılmaz. Onun için Hâruuna (Cebrâîli) **gönder** (ona da peyğamberlik ver)»[9].

14 — «Hem onların benim aleyhimde bir suç (da'valarι)[10] **da var. Bundan dolayı beni öldürmelerinden korkarım».**

15 — (Allah) **dedi: «Hayır. İkiniz de âyetlerimizle**[11] **gidin. Şübhesiz ki biz sizinle berâberiz,** (her şey'i) **işidiciyiz».**

16, 17 — «Haydi Fir'avna gidin de: — Biz, İsrâil oğullarını berâberimizde yollayasın diye aalemlerin Rabbinin gönderdiği gerçek (iki) **peyğamberiz» deyin.**

18 — (Fir'avn) **dedi ki: «Biz seni yeni doğmuş** (bir çocuk) **ken içimizde büyütmedik mi? Sen ömründen bir hayli seneler bizim aramızda kalmadın mı»?**

19 — «O yapdığın fi'li de sen işledin[12]**. Sen nankörlerdensin».**

20 — (Muusâ) **dedi: «Ben bunu o vakıt bilmezlerden olarak**[13] **yapdım».**

21 — «Sizden korkunca da hemen içinizden (bırakıb) **kaçdım**[14]**. Nihâyet Rabbim bana bir hukûm**[15] **verdi ve beni peyğamberlerden yapdı».**

22 — «Bana karşı imtinân etdiğin (başıma kakdığın) **o ni'met, İsrâil oğullarını kendine kul** (köle) **edindiğin içindi».**

---

[7] Kâfirlerden intikam almıya, onları sernügûn etmiye «Beyzâvî, Medârik».
[8] Mü'minleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[9] «Medârik». Fir'avna onu da benimle berâber yolla «Celâleyn».
[10] Bir kıbtıyi kazaen öldürmek da'vaası «Beyzâvî, Medârik».
[11] Yed-i beyzaa, asâa ve sâire gibi mu'cizelerimizle.
[12] Kıbtıyi öldürdün «Beyzâvî, Medârik».
[13] Ya'ni te'dîb için vaaki' olan bir itişin onun ölümüne müncer olacağını bilmeyerek, kaatil kasdında bulunmayarak «Beyzâvî, Haazin».
[14] «Medyen» e «Haazin, Medârik».
[15] İlim, hikmet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

الجزء التاسع عشر ٣٦٧

قال فعلتها إذا وأنا من الضالين ۝ ففررت منكم لما خفتكم
فوهب لي ربي حكما وجعلني من المرسلين ۝ وتلك نعمة
تمنها علي أن عبدت بني إسرائيل ۝ قال فرعون وما رب
العالمين ۝ قال رب السماوات والأرض وما بينهما إن كنتم
موقنين ۝ قال لمن حوله ألا تستمعون ۝ قال ربكم ورب
آبائكم الأولين ۝ قال إن رسولكم الذي أرسل إليكم
لمجنون ۝ قال رب المشرق والمغرب وما بينهما إن كنتم
تعقلون ۝ قال لئن اتخذت إلها غيري لأجعلنك
من المسجونين ۝ قال أولو جئتك بشيء مبين ۝ قال فأت به
إن كنت من الصادقين ۝ فألقى عصاه فإذا هي ثعبان
مبين ۝ ونزع يده فإذا هي بيضاء للناظرين ۝ قال
للملإ حوله إن هذا لساحر عليم ۝ يريد أن يخرجكم
من أرضكم بسحره فماذا تأمرون ۝ قالوا أرجه وأخاه وابعث
في المدائن حاشرين ۝ يأتوك بكل سحار عليم ۝ فجمع السحرة
لميقات يوم معلوم ۝ وقيل للناس هل أنتم مجتمعون ۝

سورة الشعراء ٣٦٨

لعلنا نتبع السحرة إن كانوا هم الغالبين ۝ فلما جاء السحرة
قالوا لفرعون أإن لنا لأجرا إن كنا نحن الغالبين ۝ قال نعم
وإنكم إذا لمن المقربين ۝ قال لهم موسى ألقوا ما أنتم ملقون
۝ فألقوا حبالهم وعصيهم وقالوا بعزة فرعون إنا لنحن
الغالبون ۝ فألقى موسى عصاه فإذا هي تلقف ما يأفكون
۝ فألقي السحرة ساجدين ۝ قالوا آمنا برب العالمين ۝
رب موسى وهارون ۝ قال آمنتم له قبل أن آذن لكم إنه لكبيركم
الذي علمكم السحر فلسوف تعلمون لأقطعن أيديكم وأرجلكم
من خلاف ولأصلبنكم أجمعين ۝ قالوا لا ضير إنا إلى ربنا
منقلبون ۝ إنا نطمع أن يغفر لنا ربنا خطايانا أن كنا أول
المؤمنين ۝ وأوحينا إلى موسى أن أسر بعبادي إنكم متبعون
۝ فأرسل فرعون في المدائن حاشرين ۝ إن هؤلاء لشرذمة
قليلون ۝ وإنهم لنا لغائظون ۝ وإنا لجميع حاذرون ۝
فأخرجناهم من جنات وعيون ۝ وكنوز ومقام كريم ۝
كذلك وأورثناها بني إسرائيل ۝ فأتبعوهم مشرقين ۝

23 — Fir'avn dedi ki: «Aalemlerin Rabbi (dediğin) **nedir»?**

24 — (Muusâ): **«Göklerin, yerin ve bunların arasında bulunan şeylerin Rabbidir. Eğer hakıykatı yakıynen bilmiye ehil kimselerseniz**[16] (Onun birliğine îman edin)[17]**» dedi.**

25 — (Fir'avn) **etrâfında bulunan kimselere**[18] **dedi ki: «Işitmiyor musunuz»**[19]**?**

26 — (Muusâ sözüne devamla:) **«(O) sizin de, evvelki atalarınızın da Rabbidir» dedi.**

---

[16] Eşyânın sırr-ı hilkat ve hikmetini delîlleriyle iyice idrâke muktedir iseniz «Medârik».

[17] «Celâleyn».

[18] Kavminin elebaşılarına «Celâleyn».

[19] Ben «Rabbin» mâhiyyetini sorduğum halde o, bana fiillerini zikrediyor «Beyzâvî, Celâleyn».

27 — (Fir'avn) **«Her halde size gönderilen** (bu) **peyğamberiniz**[20]**, dedi, mutlak delidir».**

28 — (Muusâ yine devamla) **dedi ki: «**(O) **Meşrıkla mağribin ve ikisi arasında bulunan her şeylerin Rabbidir. Eğer aklınızı kullanırsanız** (idrâk edersiniz)**».**

29 — (Fir'avn): **«Andolsun, dedi, eğer benden başka bir Tanrı edinirsen seni muhakkak ve muhakkak zındana**[21] **girenlerden ederim»**[22]**.**

30 — (Muusâ) **dedi ki: «Sana apaçık bir şey**[23] **getirdimse de mi** (zındana atacaksın)**»?**

31 — (Fir'avn): **«Doğru söyleyenlerdensen haydi getir onu» dedi.**

32 — **Bunun üzerine** (Muusâ) **asaasını bırakıverdi. Birde** (ne görsünler) **o, apaçık bir ejderha!**

33 — **Elini de çekib çıkardı. Bir de** (ne görsünler) **bu, temâşâ edenler için bembeyaz** (ve nuur saçan bir el) **dir.**

34 — (Fir'avn), **çevresindeki ileri gelenlere: «Hiç şübhesiz, dedi, bu mutlak çok bilen bir büyücüdür».**

35 — **«Ki sizi büyüsiyle yerinizden** (yurdunuzdan sürüb) **çıkarmak diliyor. Şimdi** (buna) **ne buyurursunuz»?**[24]

36 — **«Bunu ve kardeşini, dediler, gecikdir** (eğle), **şehirlere toplayıcılar yolla da»,**

37 — **Çok bilen her büyücüyü sana getirsin** (ler)**».**

38 — **Bu suretle muayyen bir günün belli bir vaktında**[25] **bütün sihirbazlar bir araya getirildi.**

---

[20] Bunu (Fir'avn) istihzâ olarak söylemişdi «Beyzâvî».

[21] «El-mescûnîn» deki harf-i ta'rif ahd içindir. Ya'ni senin ve herkesin bildiği o meşhûr zındandakiler demekdir. (Fir'avn) ın zındanı gaayet derin ve karanlık bir çukurda idi. Mazlumları teker teker oraya atar, ölünceye kadar bırakırdı «Beyzâvî, Medârik».

[22] Aklî delîllerden aaciz kalan zorbaların aadeti böyle tehdîdler savurmakdır «Beyzâvî».

[23] Risâletimi apaçık ısbât eden mu'cize. Çünkü o, hem saani' Teaalânın varlığını, hikmetini, hem Onun peyğamberi olduğunu iddiaa eden zâtin bu da'vâdaki sıdkını ısbât eden bir delildir «Beyzâvî».

[24] Bu iki mu'cizenin saltanat ve haakimiyyeti Fir'avn sernügûn etmiş, onu Tanrılık da'vaasından düşürüb alçaltmış, nihâyet etrâfındaki ileri gelenlerle müşâvereye kendisini mecbur eylemişdi «Beyzâvî».

[25] «Yevm-üz zîne denilen bir bayram gününün kuşluk vaktında «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre o gün senenin birinci günü olan cumartesiye ve «nevruz» gününe musaadıfdı «Şeyhzâde».

39 — **Ve insanlara da: «Siz de toplanıcılar mısınız?» denildi**[26].

40 — **«Umarız ki** (bizimkiler) **gaalib olurlarsa biz de** (kendi) **büyücüler** (imiz) **e uyarız».**

41 — **Nihâyet büyücüler gelince Fir'avna: «Muhakkak üstün gelirsek bize herhalde bir mükâfat var mı?» dediler.**

42 — (Fir'avn): **«Evet, dedi, hem o takdîrde siz elbet ve elbet** (benim) **en yakınlar** (ım) **dan** (olacak) **sınız».**

43 — **Muusâ onlara: «Ne atacaksınız** (evvelâ) **siz atın» dedi.**

44 — **Onlar da ipleri ve sopalarını atıb «Fir'avnın izzeti hakkı için gaalib olanlar elbet biziz biz!» dediler.**

45 — **Bunun üzerine Muusâ da asaasını bırakıverdi. Bir de** (ne görsünler) **o,** (büyücüler) **in düzer olduklarını yutuyor!**

46 — **Büyücüler derhal secde ediciler olarak** (yere) **kapandı** (lar).

47, 48 — **«Aalemlerin Rabbine, Muusâ ile Hâruunun Rabbine îman etdik dediler.**

49 — (Fir'avn) **dedi ki: «Ben size izin vermeden siz ona îman etdiniz ha! Hakıykat size büyüyü öğreten büyüğünüzmüş o! O halde yakında bileceksiniz. Herhalde sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kesdireceğim, sizin topunuzu behemehal çarmıha gerdireceğim»!**

50 — **Dediler: «**(Bunda) **bize hiçbir zarar yok. Biz şübhesiz ki Rabbimize dönücüleriz».**

51 — **«Herhalde biz îman edenlerin ilki**[27] **olduğumuz için Rabbimizin bizim günâhlarımızı yarlığayacağını umarız».**

52 — **Muusâya: «Kullarımı gece yola çıkar. Çünkü ta'kîb edileceksiniz» diye vahyetdik.**

53 — **Fir'avn da şehirlere toplayıcılar gönderdi.**

54 — **«Şübhesiz ki bunlar** (Isrâil oğulları) **azar azar birer cemâatdir».**

55 — **«**(Böyle iken) **onlar mutlakaa bizi darıltıcıdırlar».**

---

[26] Ya'nî bütün halkın da hemen bu toplantıya iştirâk etmelerine emir verildi «Medârik».

[27] «Fir'avn» ın avenesi içinde «Beyzâvî, Medârik».

56 — «Biz ise elbet uyanık bir cemâatız».

57, 58 — Bu suretle onları bostanlardan, akar sulardan, hazînelerden ve şerefli makam (lar) dan çıkardık[28].

59 — İşte (çıkarışımız) böyle oldu[29] ve onlara İsrâîl oğullarını mîrascı kıldık.

60 — Derken (Fir'avncular) güneş doğarken onların arkalarına düşdüler.

61 — Vaktâki artık iki ordu[30] birbirini görmüşdü. Muusânın ashaabı dedi ki: «Muhakkak erişilib yakalandık».

62 — (Muusâ) «Hayır, dedi, şübhesiz ki Rabbim benimle berâberdir. O, beni (selâmet) yol (una) iletecekdir».

63 — Bunun üzerine Muusâya: «Asaanı denize[31] vur» diye vahyetdik. (Vurunca) derhal (deniz) yarıldı[32], her parça (sı) kocaman dağ gibi oldu.

64 — Ötekileri de buraya yanaşdırdık.

65 — Muusâ ile maıyyetinde bulunan kimseleri topdan kurtardık.

66 — Sonra öbürlerini (suda) boğduk.

67 — Bunda elbette bir ibret vardı. (Fakat) onların çoğu îman etmiş değillerdi[33].

68 — Şu muhakkak ki senin Rabbin, elbette O, mutlak gaalibdir[34]. (Mü'minleri ise) çok esirgeyicidir.

69 — Onlara[35] İbrâhîme aaid dosdoğru haberi[36] de oku.

---

[28] «Fir'avn» ve kavmini (Muusâ) aleyhisselâm ile ashaabını yakalamak sevdâsiyle Mısırdan, bostanlardan... ayırıb çıkardık «Celâleyn».

[29] «Celâleyn».

[30] «İsrâîl oğulları» ile «Kıbt» kavmi (ya'ni Fir'avn ordusu) «Medârik».

[31] «Süveyş» denizine, yahud «Nil» e «Beyzâvî, Medârik».

[32] Her birinin arasında esbaatın adedince kupkuru birer yol açılmak suretiyle on iki parçaya bölündü «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] Bundan intibâha gelmediler. Ne Mısırda kalan Kıbt kavminin artıkları, ne de selâmete erdikden sonra ineğe tapan ve «Yüz yüze Allâhı görmedikce îman etmeyiz» diyen İsrâîl oğulları mü'min olmadılar «Beyzâvî».

[34] Düşmanlardan intikaam almıya kaadirdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Arab müşriklerine «Beyzâvî».

[36] «Nebe'» kendisiyle ilim, yahud gaalib zan haasıl olan büyük ve fâideli habere denilir. Bunları tezammun etmeyen haberlere «Nebe'» denilmez. «Nebe'» yalandan aarî olan dosdoğru haberdir: Tevâtür gibi. Cenâb-ı Hakkın ve resûlünün haberleri gibi «Müfredât-ı Raağıb».

فلما تراءا الجمعان قال أصحاب موسى إنا لمدركون ۝ قال كلا
إن معي ربي سيهدين ۝ فأوحينا إلى موسى أن اضرب بعصاك
البحر فانفلق فكان كل فرق كالطود العظيم ۝ وأزلفنا ثم
الآخرين ۝ وأنجينا موسى ومن معه أجمعين ۝ ثم أغرقنا
الآخرين ۝ إن في ذلك لآية وما كان أكثرهم مؤمنين ۝
وإن ربك لهو العزيز الرحيم ۝ واتل عليهم نبأ إبراهيم
۝ إذ قال لأبيه وقومه ما تعبدون ۝ قالوا نعبد أصناما
فنظل لها عاكفين ۝ قال هل يسمعونكم إذ تدعون ۝
أو ينفعونكم أو يضرون ۝ قالوا بل وجدنا آباءنا كذلك
يفعلون ۝ قال أفرأيتم ما كنتم تعبدون ۝ أنتم وآباؤكم
الأقدمون ۝ فإنهم عدو لي إلا رب العالمين ۝ الذي
خلقني فهو يهدين ۝ والذي هو يطعمني ويسقين ۝ وإذا
مرضت فهو يشفين ۝ والذي يميتني ثم يحيين ۝
والذي أطمع أن يغفر لي خطيئتي يوم الدين ۝
رب هب لي حكما وألحقني بالصالحين ۝

واجعل لي لسان صدق في الآخرين ۝ واجعلني من ورثة جنة
النعيم ۝ واغفر لأبي إنه كان من الضالين ۝ ولا تخزني يوم
يبعثون ۝ يوم لا ينفع مال ولا بنون ۝ إلا من أتى الله بقلب
سليم ۝ وأزلفت الجنة للمتقين ۝ وبرزت الجحيم للغاوين ۝
وقيل لهم أين ما كنتم تعبدون ۝ من دون الله هل ينصرونكم
أو ينتصرون ۝ فكبكبوا فيها هم والغاوون ۝ وجنود
إبليس أجمعون ۝ قالوا وهم فيها يختصمون ۝ تالله إن كنا
لفي ضلال مبين ۝ إذ نسويكم برب العالمين ۝ وما أضلنا
إلا المجرمون ۝ فما لنا من شافعين ۝ ولا صديق حميم ۝
فلو أن لنا كرة فنكون من المؤمنين ۝ إن في ذلك لآية وما كان
أكثرهم مؤمنين ۝ وإن ربك لهو العزيز الرحيم ۝ كذبت قوم
نوح المرسلين ۝ إذ قال لهم أخوهم نوح ألا تتقون ۝ إني لكم
رسول أمين ۝ فاتقوا الله وأطيعون ۝ وما أسألكم
عليه من أجر إن أجري إلا على رب العالمين ۝ فاتقوا الله
وأطيعون ۝ قالوا أنؤمن لك واتبعك الأرذلون ۝

قال

70 — Hani o, babasına ve kavmine: «Siz neye tapıyorsunuz?» demişdi.

71 — Dediler: «Putlara tapıyoruz. Onun için bütün gün onlara vakf-ı hizmet etmekde sâbit ve dâimiz».

72 — (İbrâhim): **«Siz, dedi, çağırdığınız vakıt onlar sizi duyuyorlar mı»?**

73 — «Yahud size (taparsanız) **bir fâide veya** (tapmazsanız)[37] **bir zarar yapıyorlar mı»?**

74 — Dediler ki: «Hayır, biz babalarımızı böyle bulduk (onlar da) **böyle yapıyorlar** (dı)**».**

---

[37] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

75, 76 — (Ibrâhîm): **«Şimdi gördünüz mü, dedi, gerek sizin, gerek daha evvelki atalarınızın neye tapmakda olduğunuzu»?**

77 — «Işte onlar benim muhakkak düşmanımdır. Fakat aalemlerin Rabbi böyle değil».

78 — «(O Rabb) **ki beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir.**

79 — «Bana yediren, bana içiren Odur».

80 — «Hastalandığım zaman bana şifâ veren Odur».

81 — «Beni öldürecek, sonra beni diriltecek olan Odur».

82 — «Cezâ gününde kusurlarımı yarlığayacağını umduğum da Odur».

83 — «Rabbim, bana hüküm[38] ihsân et ve beni saalihler[39] (zümresine) **kat».**

84 — «(Benden) **sonrakiler içinde benim için** (bir) **lisân-ı sıdk ver[40]».**

85 — «Beni Naıym cennetinin vârislerinden[41] kıl».

86 — «Babamı da yarlığa[42]. Çünkü o sapıklardandır».

87 — «(Kulların) **kabirlerinden kaldırılacakları gün beni rüsvây etme».**

88 — «O günde ki ne mal fâide eder, ne de oğullar».

89 — «Meğer ki Allâha (küfr-ü nifakdan) **tamâmen sâlim bir kalb ile gelenler ola[43]».**

90 — (O günde ki)[44] **cennet takvâ saahiblerine yaklaşdırılmışdır[45].**

---

[38] Hikmet, yahud insanlar arasında hak ile hükmetmek yahud peyğamberlik. Peyğamberlerde hikmet de, Allâh-ü Teaalânın kulları arasında haakimlik de vardır «Medârik». İlimde ve amelde Hakkın hılâfetine ve halkın riyâsetine isti'dâd haasıl edebileceğim bir olğunluk «Beyzâvî».

[39] Peyğamberler. Nitekim Cenâb-ı Hak onun bu düâsını «Ve innehû fil'âhireti lemines saalihîn» kavl-i kerîmi ile kabul buyurmuşdur.

[40] «Dünyâda kıyâmete kadar baakıy kalacak bir yâd-ı cemîl, bir zikr-i cemîl ver, iyi nâmımı dâimâ yaşat». Bundan dolayıdır ki (İbrâhîm) aleyhisselâmı bütün ümmetler severler, onu senâ ile yâd ederler «Beyzâvî, Medârik».

[41] Orada muhalled kalacaklardan «Beyzâvî, Medârik».

[42] Ona tevbe ve îman nasıyb ederek «Beyzâvî, Celâleyn».

[43] «Kalb-i selîm» şek ve şirkden aarî ve haalis kalb demekdir (Saîd bin Müseyyeb) radıyallâhü anhe göre «Ma'nen sıhhatda olan kalbdir ki, o da mü'minin kalbidir. Zirâ kâfirle münâfıkın kalbi ma'nen hastadır». Ba'zıları kalb-i selîme «bid'atlerden sâlim, sünnet-i resûle mutmain olan kalbdir» diye ma'nâ vermişlerdir «Haazin».

[44] «Şeyhzâde».

[45] Onu görürler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

91 — Cehennem de azgınlara[46] açılıb gösterilmişdir.

92, 93 — Ve onlara: «Allâhı bırakıb da tapdıklarınız nerede? Size yardım ediyorlar mı, yahud kendi başlarına yardımları dokunuyor mu?» denilmişdir.

94, 95 — Artık onlar da, o azgınlar da, İblîs orduları da topdan yüzleri koyun, (cehennemin) **içerisine atılmışlardır.**

96 — Orada birbiriyle[47] çekişerek şöyle dediler:

97 — «Allâha andolsun, hakıykat biz apaçık bir sapıklık içinde idik».

98 — «Çünkü sizi[48] aalemlerin Rabbi ile bir seviyyede tutuyorduk».

99 — «Bizi o mücrimlerden[49] başkası sapdırmadı».

100 — Artık bizim için ne şefâatciler (den bir kimse),

101 — «ne de candan bir dost yok».

102 — «Bizim için hakıykaten bir geri dönüş olsaydı da biz de mü'minlerden olsaydık».

103 — Şübhesiz ki bunda[50] mutlak bir ibret vardır. (Fakat) **onların çoğu îman ediciler değildir.**

104 — Senin Rabbin, muhakkak ki O, mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir.

105 — Nuuh kavmi gönderilen (peyğamber) **leri tekzîb etdi.**

106 — Hani birâderleri[51] Nuuh onlara: «(Allahdan) **korkmaz mısınız?»[52] demişdi,**

107 — «Şübhesiz ben size gönderilmiş emîn bir peyğamberim[53]».

108 — «Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».

---

[46] Kâfirlere «Celâleyn, Medârik».

[47] Tapanlarla tapınanlar «Haazin».

[48] Muhaatab düzme tanrılardır, putlardır «Medârik».

[49] Maksad kendilerini sapdıran reîsleri, yahud İblîs ve İblîs ordusu ve şirki aadet edinenlerdir «Medârik».

[50] Bu dosdoğru haberlerde, (İbrâhîm) aleyhisselâmın ve kavminin kıssasında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] Neseben. Çünkü (Nuuh) aleyhisselâm neseben onlardandı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Putlara tapdığınızdan dolayı «Medârik».

[53] Emînliğim sizce meşhurdur «Medârik».

109 — «Ben buna[54] **karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım aalemlerin Rabbinden başkasına aaid değildir».**

110 — «O halde Allahdan korkun ve bana itâat edin».

111 — Dediler ki: «Arkana hep bayağı kimseler[55] **düşmüşken biz sana îman eder miyiz»?**

112 — (Nuuh): **«Benim onların neler yapmakda olduklarına bilğim yokdur» dedi.**

113 — «Onların hesâbı Rabbimden başkasına aaid değildir, eğer ince düşünürseniz...»[56]

114 — «Ve ben o mü'minleri (sizin hatırınız için)[57] **tardedici de değilim».**

115 — «Ben (gelecek tehlikelerle) **apaçık korkutandan başka** (bir kimse) **de değilim».**

116 — Dediler ki: «Ey Nuuh, sen (bu dediğinden)[58] **vaz geçmezsen muhakkak ki taşlanmışlardan olacaksın».**

117 — (Nuuh): **«Rabbim, dedi, hakıykat kavmim beni tekzîb etdi».**

118 — «Binâen'aleyh benimle onların arasındaki hükmü[59] **Sen ver de beni ve berâberimdeki mü'minleri kurtar».**

119 — Bunun üzerine biz onu da, berâberinde olanları da o dolu (yüklü)[60] **geminin içinde selâmete erdirdik.**

120 — Sonra arkalarından arta kalanları da (suda) **boğduk.**

121 — Şübhe yok ki bunda mutlak bir ibret vardır. (Fakat) **onların çoğu îman ediciler değildir.**

122 — Şübhesiz ki senin Rabbin, elbette O, mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir.

---

[54] Bu teblîğıma.

[55] Malca, servetce fakîr kimseler, ba'zılarına göre san'at erbâbı «Medârik».

[56] Ben ancak zaahir-i haale göre hükmederim. Eğer ince düşünürseniz onların fakîrliğini, yahud san'atkârlığını aslâ ayıblamazsınız «Haazin».

[57] «Medârik».

[58] «Medârik».

[59] «Fetâha» hüküm ve hukûmet, «Fettâh» haakim demekdir «Beyzâvî, Medârik».

الجزء التاسع عشر ٣٧١

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ۝ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ۝ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ۝ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۝ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝ كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ۝ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ۝ وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ۝ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ۝ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ۝

سورة الشعراء ٣٧٢

إِنْ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ۝ فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝ كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ ۝ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ۝ وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ۝ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ۝ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ۝ مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ۝ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ۝ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

123 — Aad (kavmi de kendilerine) **gönderilen** (peyğamber) **leri tekzîbetdi.**

124 — Hani birâderleri Hûd onlara: «(Allahdan) **korkmaz mısınız?» demişdi,**

125 — «Şübhesiz, ben size (gönderilmiş) **emîn bir peyğamberim».**

126 — «Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».

127 — «Sizden buna karşı hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfâtım aalemlerin Rabbinden başkasına aaid değildir».

128 — «Siz, her yüksek yerde bir alâmet[61] binâ edib eğlenir misiniz»?

[60] İnsanla, hayvanla, kuşlarla «Celâleyn».

[61] Güvercin kuleleri, yahud gelib geçenlerle eğlenmek için yüksek binâlar gibi «Medârik».

129 — «Ebedî kalacağınızı umarak yer altında su mahzenleri[62] edinir misiniz»?

130 — «Tutub yakaladığınız vakıt zorbalar gibi yakalar mısınız»?[63]

131 — «Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».

132 — «Size bilib durduğunuz şeylerle (ni'metlerle) **yardım eden»,**

133, 134 — «Size davarlar, oğullar», «Bağlar, ırmaklar[64] ihsân eden (Allahdan) **korkun».**

135 — «Ben cidden üstünüze (gelecek) **büyük bir günün azâbından korkuyorum».**

136 — Dediler: «Va'z etsen de, yahud va'z edicilerden olmasan da bize göre birdir».

137 — «Bu[65], evvelkilerin aadetinden[66] başka (bir şey) **değildir».**

138 — «Biz azâba uğratılacaklar da değiliz».

139 — Hulâsa: Onu yalan saydılar da biz de kendilerini helâk etdik. Şübhesiz bunda bir ibret vardır elbet. (Fakat) **onların çoğu îman ediciler değildir.**

140 — Hakıykat, senin Rabbin, mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir O.

141 — Semud (kavmi de gönderilen) **peyğamberleri tekzîb etmişdir.**

142 — O zamanda ki birâderleri Saalih onlara: «(Allahdan) **korkmaz mısınız?» demişdi.**

143 — «Şübhesiz ben size (gönderilmiş) **emîn bir peyğamberim».**

144 — «Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».

145 — «Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfâtım aalemlerin Rabbinden başkasına aaid değildir».

---

[62] «Celâleyn».
[63] Mazlumları merhametsizce döğer, öldürür müsünüz? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[64] «Celâleyn».
[65] 1) Şu yaptıklarımız, 2) üzerinizde bulunduğumuz şu dîn, 3) Yahud senin getirdiğin dîn ve şeriat, 4) Yahud bizim yaratılışımız ve ölüşümüz «Beyzâvî, Medârik».
[66] Yahud «3» üncü ma'nâya göre geçmiş peyğamberlerin uydurmalarından «Beyzâvî, Medârik». «Halk» kıraatı da vardır.

146 — **»Siz burada** (ki ni'metlerin içinde) **emîn emîn bırakılacak mısınız»?**

147 — **«Bağların, pınarların içinde»,**

148— **«Ekinlerin ve tomurcukları nâzik, yumuşak[67] hurma ağaclarının içinde».**

149 — **«Dağlardan şımarık şımarık[68] evler yontuyorsunuz».**

150 — **«Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».**

151 — **«Müfritlerin[69] emrine boyun eğmeyin».**

152 — **«Ki onlar yer** (yüzün) **de fesâd yapar, ıslah etmez kimselerdir».**

153 — **«Sen, dediler, ancak** (hızlı) **büyülenmişlerdensin»!**

154 — **«Sen bizim gibi bir beşerden başkası değilsin. Bununla berâber eğer** (peyğamberlik da'vaasında) **doğruculardan isen haydi bir âyet** (mu'cize) **getir».**

155 — (Saalih) **dedi: «İşte bu dişi deve. Su içme hakkı** (bir gün) **onundur, belli bir günün içme hakkı da sizin».**

156 — **«Ona bir kötülükle ilişmeyin. Sonra sizi büyük bir günün azâbı yakalar».**

157 — **Derken onu kesdiler. Fakat peşîman oldular.**

158 — **Çünkü kendilerini o azâb yakalayıverdi. Şübhesiz bunda mutlak bir âyet** (ibret) **vardır. Böyle iken onların çoğu îman ediciler değildir.**

159 — **Hakıykat, senin Rabbin, mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir O.**

160 — **Luut** (kavmi de gönderilen) **peyğamberleri tekzîb etdi.**

161 — **Hani birâderleri Luut onlara: «**(Allahdan) **korkmaz mısınız?» demişdi.**

162 — **«Şübhesiz ben size** (gönderilmiş) **emîn bir peyğamberim».**

163 — **«Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».**

---

[67] «Celâleyn».
[68] «Celâleyn».
[69] Müşriklerin. Yahud dişi deveyi öldürenlerin «Medârik».

الجزء التاسع عشر

كذبت قوم لوط المرسلين ۝ إذ قال لهم أخوهم لوط ألا
تتقون ۝ إني لكم رسول أمين ۝ فاتقوا الله وأطيعون ۝
وما أسألكم عليه من أجر إن أجري إلا على رب العالمين ۝
أتأتون الذكران من العالمين ۝ وتذرون ما خلق لكم ربكم
من أزواجكم بل أنتم قوم عادون ۝ قالوا لئن لم تنته يا لوط
لتكونن من المخرجين ۝ قال إني لعملكم من القالين ۝ رب
نجني وأهلي مما يعملون ۝ فنجيناه وأهله أجمعين ۝ إلا عجوزا
في الغابرين ۝ ثم دمرنا الآخرين ۝ وأمطرنا عليهم مطرا
فساء مطر المنذرين ۝ إن في ذلك لآية وما كان أكثرهم
مؤمنين ۝ وإن ربك لهو العزيز الرحيم ۝ كذب أصحاب الأيكة
المرسلين ۝ إذ قال لهم شعيب ألا تتقون ۝ إني لكم رسول
أمين ۝ فاتقوا الله وأطيعون ۝ وما أسألكم عليه من أجر
إن أجري إلا على رب العالمين ۝ أوفوا الكيل ولا تكونوا
من المخسرين ۝ وزنوا بالقسطاس المستقيم ۝ ولا تبخسوا
الناس أشياءهم ولا تعثوا في الأرض مفسدين ۝

سورة الشعراء

واتقوا الذي خلقكم والجبلة الأولين ۝ قالوا إنما
أنت من المسحرين ۝ وما أنت إلا بشر مثلنا وإن نظنك
لمن الكاذبين ۝ فأسقط علينا كسفا من السماء إن
كنت من الصادقين ۝ قال ربي أعلم بما تعملون ۝ فكذبوه
فأخذهم عذاب يوم الظلة إنه كان عذاب يوم عظيم ۝
إن في ذلك لآية وما كان أكثرهم مؤمنين ۝ وإن ربك
لهو العزيز الرحيم ۝ وإنه لتنزيل رب العالمين ۝ نزل
به الروح الأمين ۝ على قلبك لتكون من المنذرين ۝
بلسان عربي مبين ۝ وإنه لفي زبر الأولين ۝ أولم يكن لهم
آية أن يعلمه علماء بني إسرائيل ۝ ولو نزلناه على بعض الأعجمين ۝
فقرأه عليهم ما كانوا به مؤمنين ۝ كذلك سلكناه
في قلوب المجرمين ۝ لا يؤمنون به حتى يروا العذاب الأليم
۝ فيأتيهم بغتة وهم لا يشعرون ۝ فيقولوا هل
نحن منظرون ۝ أفبعذابنا يستعجلون ۝ أفرأيت
إن متعناهم سنين ۝ ثم جاءهم ما كانوا يوعدون ۝

164 — «Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım aalemlerin Rabbinden başkasına aaid değildir».

165, 166 — «Siz, Rabbinizin sizin için yaratdığı zevcelerinizi bırakıb da insanların içinden[70] erkeklere mi gidiyorsunuz? Hayır, (siz halâlden harama) **tecâvüz eden[71] bir kavmsiniz».**

167 — Dediler: «Ey Luut, sen (bu da'vadan) **vaz geçmezsen, andolsun, mutlak** (memleketimizden koğulub) **çıkarılanlardan olacaksın».**

168 — (Luut) **dedi: «Ben sizin bu yapdığınıza elbette buğz edenlerdenim».**

169 — «Ey Rabbim, beni ve ehlimi onların yapageldikleri (bu kötülüğ) **ün** (azâb) **ından kurtar».**

[70] «Celâleyn, Medârik».
[71] «Celâleyn».

170 — Bunun üzerine biz onu ve ehlini[72] kâmilen kurtardık.

171 — Geri kalanların içinde yalınız bir koca karı[73] vardı.

172 — Sonra geridekileri (tam bir suretde) **helâk etdik.**

173 — Ustlerine öyle bir yağmur yağdırdık ki. (Bak) **inzâr edilenlerin yağmuru ne kötüdür!**

174 — Şübhesiz bunda elbette bir ibret vardır. (Fakat) **onların çoğu îman ediciler değildir.**

175 — Hakıykat, senin Rabbin, mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir O.

176 — Eyke yârânı[74] da (gönderilen) **peyğamberleri tekzîb etmişdir.**

177 — O zamanda ki Şuayb. onlara: «(Allahdan) **korkmaz mısınız?» demişdi,**

178 — «Şübhesiz ben size (gönderilmiş) **emîn bir peyğamberim».**

179 — «Artık Allahdan korkun ve bana itâat edin».

180 — «Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfâtım aalemlerin Rabbinden başkasına aaid değil».

181 — Ölçeği tam ölçün. Eksiltenlerden olmayın».

182 — «Doğru terâzi ile tartın».

183 — «Insanların hakkından bir şey'i[75] kısmayın. Yer (yüzün) **de fesâdcılar olarak bozgunculuk etmeyin».**

184 — «(Gerek) **sizi,** (gerek sizden) **evvelki ümmetleri yaratan** (Allah) **dan korkun».**

185 — Dediler: «Sen ancak fazla büyülenmişlerdensin»!

186 — «Sen bizim gibi bir beşerden başkası değilsin. Biz senin muhakkak yalancılardan olduğunu zannediyoruz».

---

[72] Ehl-i beytini ve kendisine îman edenleri «Beyzâvî, Medârik».

[73] Kendi karısı «Celâleyn».

[74] «Eyke» ağacları sık ve birbirine örülmüş koruluk ve orman demekdir. Burada maksad «Medyen» in yakınında bulunan ağaclık ve sulak bir bükdür. Burada bir kavm sâkindi. Cenâb-ı Hak (Şuayb) aleyhisselâmı bunlara da me'mur etdi. Kendisi o kavmden değildi «Beyzâvî, Celâleyn».

[75] «Beyzâvî, Celâleyn».

187 — «Eğer doğruculardan isen gökden üstümüze bir parça düşür».

188 — (Şuayb) **dedi: «Ne yapıyorsanız Rabbim daha iyi bilicidir».**

189 — Hulâsa: Onu tekzîb etdiler de kendilerini o gölge gününün azâbı yakalayıverdi. Hakıykat bu, o günün büyük azâbı idi[76].

190 — Şübhesiz bunda mutlak bir âyet vardır. (Fakat) **onların çoğu îman ediciler değildir.**

191 — Hakıykat, senin Rabbin mutlak gaalibdir, çok esirgeyicidir O.

192 — O (Kur'an) **muhakkak ve muhakkak aalemlerin Rabbi** (cânibinden) **indirilmedir.**

193 : 195 — Onu Ruuh-ul Emîn[77], inzâr edicilerden olasın diye, senin kalbine ma'nâsı açık Arabca bir dil ile indirmişdir.

196 — Şübhe yok ki o (Kur'ân) **daha evvelkilerin kitablarında da vardır[78].**

197 — İsrâîl oğulları bilginlerinin bunu bilmesi de onlar için bir âyet (bir delîl) **değil miydi?**

198 — Biz onu Arabca bilmeyenlerden birine indirseydik de,

199 — onlara karşı bunu okusaydı yine buna îman edici kimseler değillerdi onlar.

200 — Biz (küfrü) **o günâhkârların kalbine öyle bir sokduk ki,**

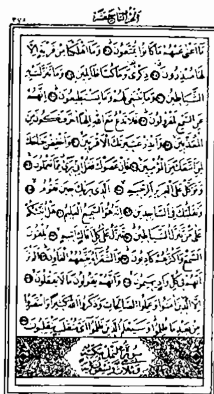
201 — o pek çetin azâbı görecekleri (âna) **kadar onlar** (kaabil değil) **bu** (Kur'âna) **inanmazlar.**

---

[76] Onlara çok yakıcı bir sıcak isaabet etmişdi. Bodrumlara, izbelere sığındılar. Oraları daha sıcak olduğu için yine durmayıb dışarı çıkdılar. Bu sırada bir bulut peydâ oldu. Altında toplanınca bulutdan yağan ateş hepsini yakıb helâk etdi «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn, Haazin».

[77] (Cebrâil) aleyhisselâm. Ona «Ruuh» denilmesi ruuhdan yaratıldığından, «Emîn» denilmesi de peyğamberlere getirdiği vahiylerde Cenâb-ı Hak tarafından emîn tanılmasındandır «Râzî, Haazin».

[78] Kur'ânın hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme nâzil olacağı o kitablarda da zikr ve tasrıyh edilmişdir «Celâleyn, Medârik».

202 — İşte bu (âzab) **onlara, kendileri de farkında olmayarak, ansızın gelecekdir.**

203 — (Gelecekdir de «Acaba) **bize bir mühlet verilir mi?» diyeceklerdir.**

204 — Onlar haalâ azâbımızı çabuklatdırmak mı istiyorlar?

205 : 207 — Şimdi sen bana haber ver[79]: Biz onları senelerce yaşatıb fâidelendirsek de sonra kendilerine tehdîd olunageldikleri (azâb gelib) **çatıverse o yaşayıb fâidelenmiş oldukları** (yıllar) **kendilerini kurtarabilir mi?[80]**

208, 209 — Biz hiçbir memleketi, ona (halkına) **öğüd vermek üzere inzâr edici** (peyğamber) **ler** (göndermiş) **olmadıkca helâk etmedik. Biz zulmedenler değiliz.**

210 — Onu (Kur'ânı) **şeytanlar indirmedi[81].**

211 — Bu, onlara hem yakışmaz, hem onlar (buna esâsen) **güc yetiremezler.**

212 — Şübhe yok ki onlar (meleklerin sözünü)[82] **işitmekden kat'î suretde azledilmişlerdir.**

213 — Sakın Allah ile berâber diğer bir Tanrı daha çağırma. (Sonra) **azâblandırılanlardan olursun.**

---

[79] «Celâleyn».

[80] «maa ağnâ» daki «Maa» istifhâmiyyedir. «Ma ağnâ anhüm fî def'il azâb» «Celâleyn». Halîfe (Umer bin Abd-ül Azîz) hazretleri haakimlik makaamına oturacağı zaman bu âyetleri okurdu «Medârik».

[81] Kur'ân-ı kerîmi şeytanların kâhinlere ilkaa etdiği şeylerden saymak isteyen ba'zı müşriklere cevabdır.

[82] «Beyzâvî, Celâleyn».

214 — Sen (ilkin) **en yakın hısımlarını inzâr et**[83].

215 — Mü'minlerden sana tâbi' olanlara kanadını indir.

216 — Bunun üzerine eğer sana isyan ederlerse de ki: «Ben sizin yapageldiklerinizden hakikaten uzağım».

217 — Sen O mutlak gaalib, O çok esirgeyici (Allâh'a) **güvenib dayan.**

218, 219 — (Öyle mutlak gaalib, öyle çok esirgeyici) **ki O,** (namaza)[84] **kıyâm etdiğin vakıt seni ve secde edenler**[85] **içinde dolaşmanı** (dâimâ) **görendir**[86].

220 — Çünkü hakkıyle işiden, hakkıyle bilen bizzât Odur.

221 — (Ey müşrikler) **şeytanların kimlerin üzerine indiğini size haber vereyim mi ben?**

222 — Onlar her günâhkâr yalancının tepesine iner (ler)[87].

223 — Onlar[88] **dır ki** (şeytanlara) **kulak verirler ve onların çoğu yalancıdırlar**[89].

224 — Şâirler (e gelince), **onlara da sapıklar uyarlar.**

---

[83] «Buhaarî» ve «Müslim» in rivâyetlerine göre maksad «Benî Hâşim, Benî Muttalib» dir ki Resûl-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem bunları alenen ve cehren inzâr buyurmuşdur. «Celâleyn».

[84] «Celâleyn».

[85] Namaz kılanlar «Celâleyn».

[86] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye göre: «ve tekallübeke fissâcidîn» kavl-i kerîminin ma'nâsı «(Allah), senin bir peyğamber (in sulbün) den diğer peyğamber (in sulbün) e intikal ede ede nihâyet nasıl bir nebî olarak çıkdığını görendir» demekdir. (İmam Mücâhid) diyor ki: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem namaza durduğu zaman arkasında bulunanları da önünde imişler gibi görürdü. Bu rivâyeti diğer lâfz ile, fakat ma'nâca aynı olmak üzere «Buhaarî, Müslim» de (Ebû hüreyre) radıyallâhü anhden tahrîc etmişlerdi. İşte ba'zı müfessirler âyete bu ma'nayı verdiler. Buna göre tefsiri meâl şöyle olacakdır: «(Allah), arkanda namaz kılanların ahvâlini anlamak için gözlerini nasıl evirib çevirdiğini, o gözlerle geriyi nasıl müşâhede etdiğini görendir» «Şifâyı şerîf».

[87] (Sattıyh, Talıyha) gibi kâhinlerin, (Müseyleme) gibi yalancı peyğamberlerin tepesine inerler. Hazretî peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem o gibileri tel'in edib dururken ona şeytanlar nasıl gelebilirlermiş? «Medârik».

[88] Günahkâr yalancılar «Beyzâvî».

[89] Şeytanların telkıynlerine kapılırlar, vehm ve hayallerinden de bir çok şeyler katarlar «Beyzâvî».

225, 226 — Onların her vâdîde hakıykaten ifrâta (mübâlağaya) **düşegeldiklerini**[90] **ve hakıykaten yapmayacakları şeyleri söyler** (insanlar) **olduklarını görmedin mi?**[91]

227 — Ancak îman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **de bulunanlar, Allâhı çok zikredenler ve zulme uğratıldıklarından sonra öclerini alanlar böyle değildir**[92]**. O zulmedenler yakında hangi inkılâb ile sarsılacaklarını bileceklerdir.**

---

[90] «Müfredât-i Raağıb». Maksadsız, gaayesiz yüzü koyun gitdiklerini «Haazin». Boş ve fâidesiz her vâdîye daldıklarını «İbni Abbas radıyallâhü anhümâ». Şerefleri, izzet-i nefisleri hetk etdiklerini, soya sopa kadar söğdüklerini, medha lâyık olmayanları öğdüklerini «Medârik». Zîrâ başlangıclarının çoğu hakıykatı olmayan hayallerden ibâretdir. Kelimelerinde gaalib olan karakter nesebe, şerefe söğmek, baatıl ile böbürlenmek, medha lâyık olmayanlara dalkavukluk etmek, bu hususda ifrâta, mübâlağaya düşmekdir «Beyzâvî».

[91] Şâir (Ferezdak) bir şiirinde bir çok kızlarla güreşerek onları yere çarpdığını ve kilitlerini çözdüğünü söylemişdi. (Süleyman bin Abd-ül Melik) bunu haber alınca şâiri huzuruna çağırdı: «Bu beyt senin mi? dedi. O, «Evet» cevâbını verdi. Bunun üzerine (Süleyman) bunu bir i'tiraf sayarak şâir hakkında hadd-i şer'î tatbıyk edilmesini emretdi. Şair dedi ki: «Ben ma'suumiyyetime Kur'andan delîl getireceğim» ve derhal bu âyeti okuyarak cezâdan kurtuldu «Medârik».

[92] (Abdullah Revâha, Hassân bin Sâbit, Kâ'b bin Züheyr, Kâ'b bin Mâlik) radıyallahü anhüm gibi «Medârik».

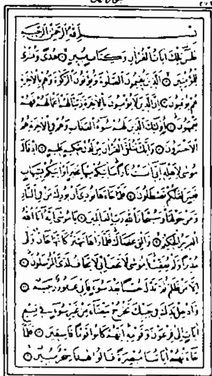
İmam «Buhaarî» nin «İbni Amr» ve «Ebû Ya'lâ» nın hazreti «Aaişe» radıyallâhü anhümâdan tahrîc etdikleri bir hadîs-i şerîf meâli: «Şiir de söz cümlesindendir. İyisi iyi bir söz gibi güzel, kötüsü de kötü bir söz gibi çirkindir».

İmam «Mâlik, Ahmed bin Hanbel, Buhaarî, Ebû Dâvud, Tirmizî'nin «İbni Umer» radıyallâhü anhümâdan tahrîc etdikleri bir hadis meâli: «Ba'zı beyan vardır ki muhakkak (insanı) büyüler (ya'nî müdhiş te'sîr yapar).

İmam «Ahmed» le «Ebû Dâvud» un «İbni Abbas» radıyallâhü anhümâdan tahrîc etdikleri diğer bir hadisde buna şu meâl de ilâve edilmişdir: «Ba'zı şiir de vardır ki muhakkak hikmetlerin ta kendisidir».

«İbni Mâce» nin «Ebû hüreyre» radıyallâhü anhden rivâyetine göre resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin huzurunda kâfirlerden «Ümeyye bin Salt» ın «100» beyti inşâd edilmişdi. Her beytin kırâatınde peygamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellem meâlen «Devâmet. Ümeyye bin Salt nerdeyse müslüman olayazmış» buyurmuşdur.

İmam «Buhaarî» nin hicret-i seniyye ve Medînenin fezaaili bâbında da zikr ve rivâyet etdiği vech ile resûli muhterem sallellâhü aleyhi ve sellem câhiliyye şâirlerinden ve «El-müallekaat-üs sebi'» saahiblerinden «Tarafe» nin «Günler senin bilmediğin şeyleri sana açıklayacak, azlığını vermediğin adam (lar) sana haberler getirecekdir» meâlindeki beytini misâl olarak okur, ashaab-ı kirâmdan ba'zıları da beyendikleri güzel şiirleri — sahibleri müslüman dahi olmasa — münâsebet düşdükce îrâd ve inşâd ederlerdi. Sevgili peygamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin, şâir «Hassan bin Sâbit» radıyallâhü anhe meâlen «Müşrikleri (şiirlerinle) hicvet, şübhe yok ki Cebrâil de seninle berâberdir» buyurduğunu «Buhaarî, Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud, Neseî», «Berrâ» radıyallâhü anhden tahrîc etmişlerdir.

«27» inci SÛRE

«EN-NEML» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Taa, Sîn. Bunlar Kur'ânın, (hak ile baatılı)[2] **apaçık gösteren bir kitâbın[3] âyetleridir.**

2 — Mü'minler için birer hidâyet ve müjdedir (onlar).

3 — (Öyle mü'minler) **ki namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler. Onlar âhirete kat'î kanaat edinenlerin de ta kendileridir.**

4 — Biz, âhirete inanmayanların (kötü)[4] **amel** (ve hareket) **lerini kendileri için süslemişizdir de** (kalbleri kör olarak)[5] **şaşırıb kalmakdadırlar.**

5 — Onlar öyle kimselerdir ki kötü azâb (işte) **onlara mahsusdur[6]. Onlar âhiretde de en çok hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.**

6 — Şübhesiz ki (bu) **Kur'an sana** (her şey'i) **hakkıyle bilen, yegâne hukûm ve hikmet saahibi** (Alloh) **tarafından veriliyor[7].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «93» âyetdir.

[2] «Celâleyn».

[3] Levh-ı mahfuuzun, yahud iki sıfatdan birinin diğerine atfı kabîlinden yine Kur'ânın «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] «Zemahşerî».

[6] Dünyâda katl ve esâret «Celâleyn».

[7] «Beyzâvî».

7 — Hani Musâ, aailesine: «Ben gerçek bir ateş, gördüm. Size ondan ya bir haber getireyim[8]**, yahud size parlak bir ateş koru getireyim. Tâki ısınasınız» demişdi.**

8 — Vaktâki oraya gitdi, kendisine (şöyle) **nidâ olundu: «Ateş** (mahallin) **de bulunana**[9] **da, çevresinde olan kimselere**[10] **de muhakkak** (feyz ve) **bereket verildi**[11]**. Aalemlerin Rabbi olan Allah münezzehdir».**

9 — «Ey Musâ, hakıykat şudur ki mutlak gaalib olan, yegâne hukûm ve hikmet saahibi olan Allah ben im».

10 — «Asaanı bırak». (Muusâ asaasını bırakıb da) **onu çevik bir yılan gibi hareket eder görünce arkasına dönüb kaçdı ve geri dönmedi. «Ey Muusâ, korkma. Çünkü ben** (varım). **Benim yanımda peyğamber** (hiçbir şeyden) **korkmaz** (lar)**».**

11 — «Meğer ki zulmeden kimseler ola. Sonra bir kötülüğün ardından onu bir iyiliğe çevirirse şübhesiz ki ben (yine) **hakkıyle yarlığayıcı, çok esirgeyiciyimdir».**

12 — «Elini koynuna sok da Fir'avne ve kavmine (göstereceğin) **dokuz mu'cize içinde o, kusursuz, bembeyaz**[12] **olarak çıkıversin. Şübhesiz ki onlar fâsıklar gürûhudur».**

13 — Vaktâki âyetlerimiz böyle parlak (ve vâzıh) **olarak onlara geldi, «Bu, apaçık bir büyüdür» dediler.**

14 — Vicdanları da bunlara tam bir kanâat haasıl etdiği halde zulm ve kibr ile yine bunları (inâdlarından) **inkâr etdiler.** (Habîbim)[13] **fesâdcıların encâmı bak nice oldu**[14]**!**

15 — Andolsun ki biz Dâvuda ve Süleymana[15] **ilim vermişizdir**[16]**.** (Bundan dolayı) **onlar: «Bizi mü'min kullarının bir çoğundan üstün kılan**[17] **Allâha hamd olsun» dediler.**

---

[8] Yol hakkında ma'lûmat. Çünkü (Musâ) aleyhisselâm geceleyin yolunu gaaib etmişdi «Celâleyn, Medârik».

[9] (Musâ) aleyhisselâm «Celâleyn».

[10] Meleklere «Celâleyn».

[11] Bu feyz-u bereket Cenâb-ı Hakkın kendisini kelâmiyle râyiğan buyurması, onu peyğamber yapması, onda mu'cizeler vücûde getirmesidir «Beyzâvî, Medârik».

[12] Ve güneşden daha parlak «Medârik».

[13] «Celâleyn».

[14] Bu aakıbet dünyâda ığraak, ahıretde ihraakdır «Beyzâvî, Medârik».

[15] (Dâvud) aleyhisselâmın oğlu «Celâleyn».

[16] İnsanlar arasında hukûm ve kazaa ilmi, kuş dili ve sâire ilimleri «Celâleyn».

[17] Peyğamberlik cin ve insin ve şeytanların teshıyriyle «Celâleyn».

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيْءٍ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ ۝ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ۝ حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ۝ وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ۝ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ۝ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ۝

إِنِّي وَجَدتُّ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ۝ وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ۝ أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۝ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۝ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۝ اذْهَب بِّكِتَابِي هَٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ۝ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ۝ إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ۝ أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ۝ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ۝ قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ۝ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ۝ وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ۝

16 — Süleyman Dâvuda mîrascı oldu[18]. Dedi ki: «Ey insanlar, bize kuşların dili[19] öğretildi. Bize her şeyden (behre) **verildi[20]. Şübhesiz ki bu, apaçık bir üstünlüğün ta kendisidir».**

17 — Süleymanın cinlerden, insanlardan, kuşlardan orduları toplandı. İşte bütün bunlar (onun tarafından) **zabt ve idâre ediliyorlardı.**

18 — Hattâ Karınca Vâdîsi[21] üzerine geldikleri zaman (dişi) **bir karınca[22] dedi ki: «Ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Sakın Süleyman ve ordusu, kendileri bilmeyerek, sizi kırmasın»!**

[18] Peyğamberlik ve ilim i'tibariyle onun halefi oldu. Diğer oğulları buna nâil olamamışlardır «Beyzâvî, Celâleyn».

[19] Sesleri «Celâleyn». (Keşşâf) saahibi der ki: «Mantık» gerek müfred, gerek mürekkeb, gerek müfîd; gerek gayri müfîd her sese şâmildir. (Süleyman) aleyhisselâmın kuş dilini bilmesinden murad kuşların maksadlarını, arzularını anlamasıdır «Râzî».

[20] Hem peyğamberlere, hem hukümdarlara ihsân edilen ni'metler verildi «Celâleyn».

[21] Bu vâdî «Şam» dadır. Karıncası bol bir yerdir «Beyzâvî, Medârik». «Taif» de, yahud «Şam» dadır «Celâleyn».

19 — (Süleyman) **onun bu sözünden gülercesine tebessüm etdi de: «Ey Rabbim, dedi, bana ve ana ve babama lûtfetdiğin ni'metine şükr etmemi ve** (geri kalan ömrüm içinde)[23] **Senin raazî olacağın iyi** (işler) **yapmamı bana ilhâm et. Rahmetinle beni de** (cennetde)[24] **saalih kullarının**[25] **arasına sok».**

20 — (Süleyman) **kuşları araşdırıb dedi ki: «Hüdhüdü**[26] **neye görmüyorum? Yoksa gaaiblerden mi oldu»?**

21 — «Onu her halde çetin bir azâba uğratacağım[27]**. Yahud onu mutlakaa kesdireceğim, yahud bana açık ve kat'î bir bürhan getirir**[28]**».**

22 — Derken (hüdhüd) **çok geçmeden geldi. «Ben, dedi, senin muttal'i olmadığın** (bir hakıykat) **a vaakıf oldum Sebe'**[29] **den sana çok doğru** (ve mühim)[30] **bir haber getirdim».**

23 — «Hakıykat, orada bir kadını onlara hükümdârlık eder buldum[31]**. Kendisine her şey**[32] **verilmişdir. Onun bir de çok büyük bir tahtı var».**

24 — «(Gerek)**onu,** (gerek) **kavmini Allâhı bırakıb güneşe secde ediyorlarken buldum** (gördüm). **Şeytan onların yapdıklarını süslemiş de kendilerini yoldan alıkoymuş** (sapdırmış). **Onun için onlar doğru yola giremiyorlar».**

25 — «(Bunu) **göklerdeki ve yerdeki her gizliyi**[33] (meydana) **çıkaran,** (kalblerinde) **ne gizliyorlar,** (dilleriyle) **ne açıklıyorlarsa** (hepsini) **bilen Allâha secde etmesinler diye** (yapıyorlar)**»**[34]**.**

---

[22] Karıncaların beyi «Celâleyn».

[23] «Medârik».

[24] «Medârik».

[25] Peyğamberlerin, velîlerin «Celâleyn».

[26] Çavuş kuşu, ibek (ibibik) denilen kuş «Kaamus».

[27] Tüyünü yolub kendisini güneşin haraaretine bırakmak, yahud karıncalık bir yere koydurub karıncalara yedirtmek, yahud onu bir kafesde zıd bir kuşa arkadaş yapmak gibi «Beyzâvî».

[28] Ma'ziretine binâen «Beyzâvî».

[29] «Yemen» de dedelerinin adıyle anılan bir kabîlenin ismidir «Celâleyn».

[30] «Medârik».

[31] (Belkıys binti şerâhîl bin Mâlik bin Reyyan). Babası Yemen kıt'ası hukümdârı idi. (Belkıys) den başka evlâdı yokdu. Onun için (Belkıys) kuvvetle hukümdarlığı elde etmişdi. O kavmi «Mecûsi» idiler. Güneşe taparlardı «Beyzâvî, Medârik».

[32] Hukümdârların muhtâc oldukları bütün malzeme ve mühimmât «Celâleyn».

[33] Yağmur ve nebât «Celâleyn».

[34] İşbu meâlin aslı olan âyet-i kerîme secde âyetidir.

26 — **«Allah Odur ki o büyük arşın saahibi olan kendisinden başka hiçbir tanrı yokdur».**

27 — (Süleyman) **dedi: «Bakalım, doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mı oldun»?**

28 — **«Şu mektûbumu götür, onu kendilerine bırak. Sonra onlardan biraz çekil de bak neye dönecekler[35]»?**

29 — (Sebe' hükümdârı) **dedi ki: «Ey ileri gelenler, hakîkat bana çok şerefli[36] bir mektub bırakıldı».**

30 — **«O, gerçek Süleymandandır ve O, hakıykaten rahman ve rahîm olan Allâhın adıyle»,**

31 — **«Bana karşı baş kaldırmayın. Müslümanlar olarak bana gelin»** diye (yazılmışdır)**».**

32 — (Kadın): **«Ey ileri gelenler, bana** (bu) **işim hakkında bir re'y[37] verin. Siz huzurumda bulununcaya kadar ben hiçbir işde kat'î** (bir hüküm saahibi) **olamadım».**

33 — **Dediler: «Biz güc, kuvvet saahibleri, çetin savaş erbâbıyız[38]. Emir sana aaid. Bak, sen ne emr edeceksin[39]».**

34 — (Kadın): **«Şübhesiz ki hükümdârlar, dedi, bir memlekete girdikleri zaman orasını perîşan ederler. Halkından şerefli olanları hor ve hakîyr kılarlar. Bunlar da böyle yapacaklardır».**

35 — **«Ben onlara bir hediyye göndereyim[40] de elçiler ne** (cevab) **ile dönecek, bakayım».**

36 — **Bunun üzerine vaktâki** (o gönderilen hey'et) **Süleymana geldi,** (Süleyman) **dedi ki: «Siz bana mal ile yardım mı ediyorsunuz? İşte Allahın bana verdiği** (ni'metler ki onlar) **size verdiğinden daha çok hayırlıdır. Belki siz hediyyenizle böbürlenirsiniz».**

---

[35] Ne cevab verecekler «Celâleyn».

[36] «İbni Abbas» radıyallâhü anhümâ. Mazmunu, münderecâtı çok güzel, yahud mühürlü «Medârik».

[37] «Celâleyn, Medârik».

[38] Şecâat ve necdet saahibleriyiz.

[39] (Belkıys) in istişâre etdiği bu zâtler ordu kumandanları idi. Demek istediler ki: «Biz harb ve darb adamlarıyız. Re'y ve tedbire ehliyyetimiz yokdur. Sen ne emredersen itâat etmek borcumuzdur «Medârik».

فلما جاء سليمان قال أتمدونن بمال فما آتاني الله خير مما آتاكم
بل أنتم بهديتكم تفرحون ۝ ارجع إليهم فلنأتينهم
بجنود لا قبل لهم بها ولنخرجنهم منها أذلة وهم صاغرون
۝ قال يا أيها الملأ أيكم يأتيني بعرشها قبل أن يأتوني
مسلمين ۝ قال عفريت من الجن أنا آتيك به قبل أن تقوم
من مقامك وإني عليه لقوي أمين ۝ قال الذي عنده علم
من الكتاب أنا آتيك به قبل أن يرتد إليك طرفك فلما رآه
مستقرا عنده قال هذا من فضل ربي ليبلوني أأشكر
أم أكفر ومن شكر فإنما يشكر لنفسه ومن كفر فإن ربي غني
كريم ۝ قال نكروا لها عرشها ننظر أتهتدي أم تكون من
الذين لا يهتدون ۝ فلما جاءت قيل أهكذا عرشك قالت
كأنه هو وأوتينا العلم من قبلها وكنا مسلمين ۝ وصدها
ما كانت تعبد من دون الله إنها كانت من قوم كافرين ۝
قيل لها ادخلي الصرح فلما رأته حسبته لجة وكشفت
عن ساقيها قال إنه صرح ممرد من قوارير

قالت رب إني ظلمت نفسي وأسلمت مع سليمان لله رب
العالمين ۝ ولقد أرسلنا إلى ثمود أخاهم صالحا أن اعبدوا الله
فإذا هم فريقان يختصمون ۝ قال يا قوم لم تستعجلون بالسيئة
قبل الحسنة لولا تستغفرون الله لعلكم ترحمون ۝ قالوا
اطيرنا بك وبمن معك قال طائركم عند الله بل أنتم
قوم تفتنون ۝ وكان في المدينة تسعة رهط يفسدون
في الأرض ولا يصلحون ۝ قالوا تقاسموا بالله لنبيتنه
وأهله ثم لنقولن لوليه ما شهدنا مهلك أهله وإنا
لصادقون ۝ ومكروا مكرا ومكرنا مكرا وهم لا يشعرون
۝ فانظر كيف كان عاقبة مكرهم أنا دمرناهم وقومهم
أجمعين ۝ فتلك بيوتهم خاوية بما ظلموا إن في ذلك
لآية لقوم يعلمون ۝ وأنجينا الذين آمنوا وكانوا
يتقون ۝ ولوطا إذ قال لقومه أتأتون الفاحشة
وأنتم تبصرون ۝ أئنكم لتأتون الرجال
شهوة من دون النساء بل أنتم قوم تجهلون ۝

37 — «Dön onlara[41]. Andolsun önüne geçemeyecekleri ordularla onlara gelir, onları, hor ve hakîr oldukları halde, oradan çıkarırım».

38 — (Süleyman) **dedi: «Ey ileri gelenler, onun[42] tahtını, kendilerinin bana müslüman olarak gelmelerinden evvel, hanginiz bana getirir»?**

39 — Cinden bir ifrit: «Sen makaamından kalkmadan ben onu sana getiririm. Ben buna karşı her halde güvenilecek bir kuvvete mâlikim» dedi.

40 — Nezdinde kitabdan bir ilim olan (zât)[43]. **«Ben, dedi, gözün sana dönmeden** (gözünü yumub açmadan) **evvel onu sana getiririm». Vaktâki**

---

[40] Evvelâ böyle hediyye gönderirler «Celâleyn».

[41] Muhaatab elçilerin reisi olan (Münzir bin Amr) dir. «Medârik». Hediyyeleri de iâde etmişdi «Celâleyn».

[42] (Belkıys) in «Celâleyn».

[43] (Süleyman) aleyhisselâm vezîri (Aasaf bin Berhıyâ). İsm-i A'zamı bilirdi. (Bu babda başka rivâyetler de vardır) «Beyzâvî, Medârik».

(Süleyman) **onu**[44] **yanında durur bir halde gördü, «Bu, dedi, Rabbimin fazl** (-u lûtf) **ündendir. Şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim, beni imtihan etdiği içindir** (bu). **Kim şükrederse kendi fâidesinedir. Kim de nankörlük ederse şübhe yok ki Rabbim** (onun şükründen) **tamâmen müstağnîdir,** (hem O) **hakkıyle kerem saahibidir».**

41 — (Süleyman) **dedi ki: «Onun tahtını bilinmez şekle getirin**[45]**. Bakalım** (tanımıya) **muvaffak olacak mı, yoksa muvaffak olamayacaklardan mı bulunacak»?**

42 — Artık (kadın) **gelince ona** (şöyle) **denildi: «Senin tahtın böyle mi idi»?** (Kadın) **dedi: «Sanki bu, odur. Ondan evvel de bize ilim verilmişdi ve biz müslüman olmuşduk**[46]**».**

43 — (Hayır) **Onun Allâhı bırakıb tapmakda devam etdiği şey**[47] **kendisi** (nin İslâm) **ına mâni' olmuşdu. Hakıykatde o, kâfirler gürûhundandı.**

44 — Ona denildi ki: «Köşke[48] **gir».** (Kadın) **onu görünce derin bir su sandı, iki ayağını aç** (ıb sıva) **dı**[49]**.** (Süleyman): **«O, dedi, Hakıykaten sırçadan ma'mul, düzeltilmiş** (ve şeffaf) **bir açıklıkdır**[50]**».** (Kadın): **«Ey Rabbim, hakıykat ben kendime yazık etmişim. Süleymanın maiyyetinde aalemlerin Rabbi olan Allâha teslîm oldum** (müslüman oldum.)**» dedi.**

45 — Andolsun ki biz Semûd (kavmin) **e de, Allaha ibâdet edin diye, birâderleri Saalihi gönderdik. Bir de ne görsün, onlar birbirleriyle çekişir iki fırka** (oldular)[51].

---

[44] Tahtı «Beyzâvî, Medârik».

[45] Önünü ardına, üstünü altına çevirin «Medârik».

[46] Cenâb-ı Hakkın kudretine, senin peyğamberliğinin sıhhatına bu halden evvel zâten bize bir bilgi ve kanâat verilmişdi. Hüdhüd mes'elesi, tahtın izhaarından evvelki elçiler ve hediyyeler mes'elesi bizim için birer işâretdi «Beyzâvî, Medârik».

[47] Güneş «Beyzâvî».

[48] Yahud köşkün arsasına, sahnına «Beyzâvî, Medârik».

[49] Rivâyete göre (Süleyman) aleyhisselâm, (Belkıys) gelmezden evvel emretmiş, tam onun yolu üzerine bir köşk binâ edilmiş, bembeyaz sırçadan bir avlu yapılmış, onun altından su akıtılmış, suyun içine balık ve sâire konmuş, (Süleyman) aleyhisselâmın tahtı tam bunun ortasına yerleşdirilmiş, kendisi de üstüne oturmuşdu «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[50] «Es-sarh» gerek köşk olsun, gerek arsa olsun tavansız, açık bir yer demekdir. «Tasrıyh» den alınmadır «Şeyhzâde».

[51] Bir fırka (Saalih) aleyhisselâma îman etmiş, bir fırka da kâfirlikde kalmışdı. Her biri hak bizdedir diyor, diğeri ile kavga ediyordu. Kâfirler: «Ey Saalih, eğer sen hakıykaten peyğamberlerdensen tehdîd edegeldiğin azâbı getir bize» demişlerdi «Medârik».

46 — (Saalih) **dedi ki: «Ey kavmim, niçin iyiden** (ve güzelden) **evvel çarçabuk kötüyü istiyorsunuz?**[52] **Allahdan yarlığanmanızı istemeli değil misiniz?** (Böyle yaparsanız) **me'muldür ki esirgenirsiniz».**

47 — **Dediler: «Senin yüzünden ve maiyyetinde bulunan kimseler** (mü'minler) **yüzünden uğursuzluğa uğradık»**[53]. (Saalih de:) **«Sizin** (bütün) **amel** (ve hareketler) **iniz Allah nezdinde** (gizli değildir, yazılı) **dır. Belki siz imtihaana çekilmekde olan bir kavmsiniz» dedi**[54].

48 — **O şehirde**[55] (düşman) **dokuz erkek vardı ki bunlar yer** (yüzün)-**de fesad çıkarıyorlar, iyilik tarafına hiç yanaşmıyorlardı**[56].

49 — (Birbirine), **Allah** (adı) **ile andlaşarak, dediler ki: «Ona ve ehline**[57] **herhalde bir gece baskın yapalım** (hepsini öldürelim)[58]. **Sonra da velîsine: — andolsun biz o aailenin helâkinde haazır değildik. Şübhesiz ki biz** (bu sözümüzde) **elbette saadıklarız, diyelim»!**

50 — **Onlar böyle bir tuzak kurdular. Biz de, kendilerinin haberleri olmadan, onların plânlarını altüst ediverdik.**

51 — **İşte bak, O tuzaklarının aakıbeti nice oldu! Çünkü biz onları da, kavmlerini de toptan helâk etdik.**

52 — **İşte zulümetmeleri yüzünden çökmüş, ıpıssız kalmış evleri** (nin ankaazı)! **Şübhe yok ki bilecek bir kavm için bunda** (ibret verici) **bir nişâne vardır.**

53 — **İman edib de** (fenâlıkdan) **sakınır olanları biz** (dâimâ) **kurtardık.**

54 — **Luuta da** (peyğamberlik vermişdik). **O zaman kavmine** (öyle) **demişdi: «Siz gözünüz göre göre**[59] **haalâ o kötülüğü yapacak mısınız»?**

55 — **«Gerçek, siz kadınları bırakıb da şehvetle mutlakaa erkeklere yanaşacak mısınız? Hayır, siz beyinsizlikde** (ahmaklıkda)[60] **devam edegelen bir kavmsiniz».**

---

[52] İyiden maksad tevbe, kötüden maksad azâbdır «Beyzâvî, Medârik».

[53] (Saalih) aleyhisselâm peyğamber olunca onu tekzîb etdikleri için Cenâb-ı Hak kendilerine kıtlık vermişdi «Medârik».

[54] Bakınız: «El-isrâ'» sûresi, âyet: 3.

[55] «Semud» kavminin «Hıcr» şehrinde «Medârik».

[56] Bunlar ileri gelenlerin oğulları idi. Reisleri (Kudâr bin Sâlif) di. Dişi deveyi öldüren de bu ve avenesi idi «Şeyhzâde, Medârik».

[57] Ona îman edenlere «Celâleyn, Medârik».

[58] «Celâleyn».

[59] Kötülük olduğunu bile bile «Medârik».

[60] «Medârik».

فما كان جواب قومه الا ان قالوا اخرجوا آل لوط
من قريتكم انهم اناس يتطهرون ۝ فانجيناه واهله
الا امرأته قدرناها من الغابرين ۝ وامطرنا عليهم
مطرا فساء مطر المنذرين ۝ قل الحمد لله وسلام
على عباده الذين اصطفى آلله خير اما يشركون ۝
امن خلق السموات والارض وانزل لكم من السماء
ماء فانبتنا به حدائق ذات بهجة ما كان لكم
ان تنبتوا شجرها أءله مع الله بل هم قوم يعدلون ۝
امن جعل الارض قرارا وجعل خلالها انهارا وجعل
لها رواسي وجعل بين البحرين حاجزا أءله مع الله بل
اكثرهم لا يعلمون ۝ امن يجيب المضطر اذا دعاه
ويكشف السوء ويجعلكم خلفاء الارض أءله مع الله
قليلا ما تذكرون ۝ امن يهديكم في ظلمات البر
والبحر ومن يرسل الرياح بشرا بين يدي رحمته
أءله مع الله تعالى الله عما يشركون ۝

امن يبدؤا الخلق ثم يعيده ومن يرزقكم من السماء
والارض أءله مع الله قل هاتوا برهانكم ان كنتم صادقين
۝ قل لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله
وما يشعرون ايان يبعثون ۝ بل ادارك علمهم في الآخرة
بل هم في شك منها بل هم منها عمون ۝ وقال الذين كفروا
ءاذا كنا ترابا وآباؤنا ائنا لمخرجون ۝ لقد وعدنا هذا نحن
وآباؤنا من قبل ان هذا الا اساطير الاولين ۝ قل
سيروا في الارض فانظروا كيف كان عاقبة المجرمين ۝
ولا تحزن عليهم ولا تكن في ضيق مما يمكرون ۝ ويقولون
متى هذا الوعد ان كنتم صادقين ۝ قل عسى ان يكون
ردف لكم بعض الذي تستعجلون ۝ وان ربك لذو فضل
على الناس ولكن اكثرهم لا يشكرون ۝ وان ربك ليعلم
ما تكن صدورهم وما يعلنون ۝ وما من غائبة في السماء
والارض الا في كتاب مبين ۝ ان هذا القرآن يقص
على بني اسرائيل اكثر الذي هم فيه يختلفون ۝

وانه

56 — (Buna karşı) **kavminin cevâbı: «Luut haanedânını memleketinizden çıkarın. Çünkü onlar temizliğe zorlar**[61] **insanlardır» demelerinden başka** (bir şey) **olmadı.**

57 — Bunun üzerine biz de hem onun, hem geri kalanlardan olmasını[62] **takdîr etdiğimiz karısından başka bütün haanedânını kurtardık.**

58 — Onların üstüne öyle bir yağmur yağdırdık ki... Ne kötü idi inzâr edilenlerin yağmuru![63]

---

[61] Bizim fiil ve hareketlerimizden, yahud fenâlıklardan uzaklaşır ve bizim fiilimizi murdar sanır «Beyzâvî».

[62] Azâba uğrayanların içinde kalmasını «Celâleyn, Medârik».

59 — **De ki**[64]**: «Hamd olsun Allâha, selâm olsun Onun beğenib seçdiği kullarına**[65]**. Allah mı hayırlı, yoksa** (kâfirlerin Ona) **ortak tutageldikleri nesneler mi»?**

60 — «(O nesneler mi,) **yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökden sizin için su indiren mi»?** (Öyle, bir su ki) **biz onunla sizin** (bir) **ağacını** (bile) **bitiremeyeceğiniz nice güzel bağçelerin nebâtını bitirmişizdir. Allah ile berâber bir Tanrı ha? Hayır, onlar sapıklıkda devâm eden bir güruhdur.**

61 — (O nesneler mi,) **yoksa yeri bir karargâh yapan, aralarından ırmaklar akıtan, ona haas ve sâbit dağlar kuran, iki denizin arasına bir perde koyan mı? Allah ile berâber bir Tanrı ha? Hayır, onların çoğu** (tevhîdi)[66] **bilmiyorlar.**

62 — **Yoksa bunalmışa**[67]**, kendisine düâ** (ve ilticâ) **etdiği zaman, icâbet eden, fenâlığı gideren, sizi yer** (yüzünün) **hükümdârları kılan mı? Allah ile berâber bir Tanrı ha? Siz ne kıt düşünüyorsunuz!**

63 — **Yahud o kara ve denizlerin karanlıkları içinde sizin yolunuzu doğrultmakda**[68]**, rahmetinin**[69] **önünde rüzgârları müjdeci göndermekde olan mı? Allah ile berâber bir Tanrı ha? Allah onların katdıkları ortaklardan çok yüce, çok münezzehdir.**

64 — **Yahud halkı dâimâ yaratmakda olan**[70]**, sonra onu iade edecek olan ve sizi gökden ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile berâber bir Tanrı ha? De ki: «Eğer** (Allaha ortak koşmada)[71] **saadık** (ve samîmi) **kimselerseniz getirin huccetinizi»!**

---

[63] «19» uncu cüz'ün sonu.

[64] Muhaatab Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizdir.

[65] Nebîlere, resûllere. (İbni Abbas) radıyallahü anhümâ der ki: «Onlar hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ashaabıdır». Ba'zılarına göre de sâbıklardan olsun, lâhıklardan olsun Cenâb-ı Hakkın rızaa ve ıstıfaasına mazhar olan bütün mü'minlerdir «Haazin».

[66] «Celâleyn, Medârik».

[67] «Keşşaf» saahibi der ki: «Zaruret» ilticâye kat'î ihtiyac haasıl eden bir haletdir. «Iztırar» onun «iftiâl» idir. «Muztarr», ya bir marazın, ya fakîrliğin, ya herhangi bir belânın kendisini Cenâb-ı Hakka tezarru' ve ilticâye sevk ve ilcâ etdiği (bunalmış) kimse demekdir «Râzî, Medârik».

[68] Gökdeki yıldızlarla, yerdeki alâmetlerle «Beyzâvî, Râzî».

[69] Yağmurun «Beyzâvî».

[70] Asıldaki «Yebdeü», «Yenşeü» demekdir. «Medârik». Çünkü o kelimenin masdarı olan «Bed'» de yaratmak ma'nâsı da vardır «Kaamus-ı Arabî».

[71] «Medârik».

65 — De ki: «Göklerde ve yerde gaybı Allahdan başka kimse[72] bilmez. Onlar da[73] ne zaman diriltileceklerini bilmezler.

66 — Hayır, onların bilgileri âhiret hakkında (ki bilgiye kadar uzanıb) **erişememişdir[74]. Hayır, onlar bundan şek** (ve şübhe) **içindedirler. Hayır, onlar bundan kördürler.**

67 — Küfr (ve inkâr) **edenler dedi** (ler) **ki: «Biz ve atalarımız birer toprak oldukdan sonra mı, hakıykaten biz mi mutlakaa** (kabirlerinden)[75] **çıkarılanlar** (tekrar diriltilecekler olacağız)**»?**

68 — «Andolsunki (şimdi) **bu tehdîd bize** (yapıldığı gibi) **daha önce atalarımıza da yapılmışdır. Bu, evvelkilerin düzme yalanlarından[76] başka** (bir şey) **değildir».**

69 — De ki: «Yerde gezin (dolaşın) **da günâhkârların sonu nice olmuşdur, görün».**

70 — (Habîbim) **onlara karşı tasalanma[77]. Kurmakda oldukları tuzaklardan dolayı da darlıkda olma.**

71 — Onlar: «Bu va'd (ve tehdîd) **in** (tahakkuku) **ne zaman? Doğrucu kimselerseniz** (söyleyin)**» derler.**

72 — De ki: «Çabucak (gelmesini) **istemekde olduğunuz** (o azâb) **ın bir kısmı ensenize binmek üzeredir[78]».**

73 — Şüphesiz ki senin Rabbin insanlara karşı (mutlak) **bir fazl** (-u kerem) **saahibidir[79]. Fakat onların çoğu şükretmezler.**

---

[72] Ne melekler, ne insanlar «Celâleyn».

[73] Kıyâmetin ne zaman kopacağını suâl eden Mekke kâfirleri de «Celâleyn, Medârik».

[74] «Tedârük» bir cemâatın sonu gelib evveline yetişmesi demekdir.

[75] «Celâleyn, Medârik».

[76] «Esâtıyr» yalandan düzülüb yazılan şey demek olan «Ustuure» nin cem'idir «Celâleyn, Okyânus».

[77] Tekzîb etdiklerinden, yüz çevirdiklerinden, sana tâbi' olmadıklarından, müslümanlığı kabul etmediklerinden dolayı «Beyzâvî, Medârik».

[78] Nitekim bu, «Bedir» de tahakkuk etmişdir. Asıl gerisi de onlara ölümlerinden sonra gelecekdir «Celâleyn».

[79] Azâbın gecikmesi de bundandır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

74 — Senin Rabbin, Onların sînelerinin saklamakda olduklarını da, açıklayageldiklerini de muhakkak biliyor[80].

75 — Yerde ve gökde (en gizli) **hiçbir gaaib[81] müstesnâ olmamak üzere hepsi apaçık bir kitabdadır[82].**

76 — Şübhesiz ki bu Kur'an İsrâîl oğullarına, hakkında kendilerinin ihtilâf edegeldikleri[83] şeylerin pek çoğunu açıklar[84].

77 — Hakıykaten o, mutlak bir hidâyetdir, mü'minler için de bir rahmet.

78 — Muhakkak ki senin Rabbin onların arasındaki hükmünü yerine getirecek. O, mutlak gaalibdir, hakkıyle bilendir.

79 — O halde sen Allâha güvenib dayan[85]. Çünkü sen apaçık bir hak üzerindesin.

80 — Zîra[86] şübhesiz ki sen ölülere[87] duyuramazsın. Arkalarını dönmüş kaçarlarken sağırlara da da'veti (ni) **işitdiremezsin.**

81 — Ve sen o körleri sapıklıklarından ayırıb hidâyet verici de değilsin. Sen âyetlerimize îman edecek kimselerden başkasına (söz) **dinletemezsin. İşte müslüman olanlar onlardır.**

82 — O söz[88] (ün ma'nâsı) **kendilerinin aleyhinde** (tahakkuk edib) **vukuu'** (ve zuhuur) **a geldiği[89] zaman yerden bunlar için bir dâbbe[90] çıka-**

---

[80] Azâbın gecikdirilmesi onların hallerinin kendisine gizli kaldığından değildir. Onun mukadder bir vakti vardır «Medârik».

[81] Âyetdeki «Ğaibetin» nin «Tâ» sı mübâleğa içindir «ğaayet-ül hafâ» demekdir «Celâleyn».

[82] Levh-ı mahfuzdadır «Medârik».

[83] Tesbîh, tenzîh, cennet ve cehennemin halleri, (Uzeyr) ve (Mesîh) mes'eleleri gibi «Beyzâvî». Onlar (Mesîh) hakkında ihtilâfa düşüb fırkalara ayrıldılar. Aralarında bir çok mes'elelerden dolayı adâvet husuule geldi. Hattâ birbirine lâ'net okudular. Kur'ân-ı kerîm bütün bunların hakıykatını açıklamışdır. İnsaaf etselerdi îman ederlerdi «Medârik».

[84] «Medârik».

[85] Onların düşmanlıklarına, muhaalefetlerine aldırış etme «Beyzâvî, Medârik».

[86] İkinci ta'lîldir «Beyzâvî».

[87] Kalbleri ölmüş kâfirlere «Haazin».

[88] Kendilerinin vuku' ve tahakkuku ile tehdîd edilegeldikleri kıyâmet ve azâb günü, tevbenin fâide vermeyeceği o müdhiş gün «Medârik».

[89] Ya'nî yaklaşdığı, kıyâmet alâmetleri tahakkuka başladığı zaman «Râzî, Ebüssüud, Medârik».

[90] Kıyâmet alâmetlerinden olan bu «Dâbbe» hakkında bilgi edinmek isteyenlere büyük üstâd Elmalılı müfessir (Muhammed Hamdî efendi) merhuumun tefsîrine (Cild: 5 - s: 3701-3704) mürâcaat etmelerini tavsıye ederim.

٣٨٣

وإنه لهدى ورحمة للمؤمنين ۝ إن ربك يقضي بينهم
بحكمه وهو العزيز العليم ۝ فتوكل على الله إنك على الحق
المبين ۝ إنك لا تسمع الموتى ولا تسمع الصم الدعاء
إذا ولوا مدبرين ۝ وما أنت بهادي العمي عن ضلالتهم
إن تسمع إلا من يؤمن بآياتنا فهم مسلمون ۝ وإذا وقع القول
عليهم أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم أن الناس كانوا
بآياتنا لا يوقنون ۝ ويوم نحشر من كل أمة فوجا ممن يكذب
بآياتنا فهم يوزعون ۝ حتى إذا جاءوا قال أكذبتم بآياتي
ولم تحيطوا بها علما أماذا كنتم تعملون ۝ ووقع القول
عليهم بما ظلموا فهم لا ينطقون ۝ ألم يروا أنا جعلنا الليل
ليسكنوا فيه والنهار مبصرا إن في ذلك لآيات لقوم
يؤمنون ۝ ويوم ينفخ في الصور ففزع من في السماوات
ومن في الأرض إلا من شاء الله وكل أتوه داخرين ۝
وترى الجبال تحسبها جامدة وهي تمر مر السحاب
صنع الله الذي أتقن كل شيء إنه خبير بما تفعلون ۝

سورة النمل ٣٨٤

من جاء بالحسنة فله خير منها وهم من فزع يومئذ آمنون ۝
ومن جاء بالسيئة فكبت وجوههم في النار هل تجزون
إلا ما كنتم تعملون ۝ إنما أمرت أن أعبد رب هذه البلدة
الذي حرمها وله كل شيء وأمرت أن أكون من المسلمين ۝
وأن أتلو القرآن فمن اهتدى فإنما يهتدي لنفسه ومن
ضل فقل إنما أنا من المنذرين ۝ وقل الحمد لله سيريكم
آياته فتعرفونها وما ربك بغافل عما تعملون ۝

سورة القصص مكية

بسم الله الرحمن الرحيم
طسم ۝ تلك آيات الكتاب المبين ۝ نتلو عليك من نبإ موسى
وفرعون بالحق لقوم يؤمنون ۝ إن فرعون علا في الأرض
وجعل أهلها شيعا يستضعف طائفة منهم يذبح أبناءهم
ويستحيي نساءهم إنه كان من المفسدين ۝ ونريد أن نمن على الذين
استضعفوا في الأرض ونجعلهم أئمة ونجعلهم الوارثين ۝

rırız ki bu, onlara insanların âyetlerimize kat'î bir kanâat beslemezler idiğini (başlarına kakarak) **söyler.**

83 — (Hatırla)[91] **o gün** (ü ki) **her ümmetin âyetlerimizi yalan sayanlarından bir cemâatı toplayacağız**[92]. **Artık onlar** (kaafilelerin ardı alınıncaya kadar)[93] **tevkıyf olunacaklardır.**

84 — Nihâyet (hesâb yerine)[94] **geldikleri zaman** (Allah) **buyurur ki: «Siz benim âyetlerimi, onları hiçbir bilgi ile kavramadığınız halde** (körü körüne), **tekzîb mi etdiniz? Ne idi o ısraar ile yapdığınız»?**

[91] «Celâleyn».
[92] Kıyâmet gününde. Bunlar kendilerine tebeiyyet edilen rüesâdır «Beyzâvî, Celâleyn».
[93] «Beyzâvî».
[94] «Celâleyn».

85 — Zulüm etdikleri sebebiyle üzerlerine o söz vukuua gelmişdir[95]. Artık onlar söz de söyleyemeyeceklerdir[96].

86 — Içinde sükûn (ve istiraahat) **bulmaları için geceyi, aydınlıkla gözlerini açmaları için gündüzü yaratdığımızı görmediler mi? Bunda îman edecek bir kavm için elbette kat'î ibretler vardır.**

87 — «Suur» a[97] üfürüleceği gün (ü) **de** (hatırla) **ki** (o gün) **— Allâhın diledikleri müstesnâ olmak üzere — artık göklerde kim var, yerde kim varsa dehşetle korkmuşdur. Her biri hor ve hakıyr Ona gelmişlerdir[98].**

88 — Sen dağları görür, onları yerinde durur sanırsın. Halbuki onlar bulut geçer gibi geçer gider. (Bu) **her şey'i sapasağlam yapan Allâhın san'atıdır. Şübhesiz ki O, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır.**

89 — Kim iyi (bir haalet) **le[99] gelirse ona bu sâyede bir hayır vardır[100]. Onlar o gün** (azâb) **korku** (sun) **dan emniyyet içindedirler.**

90 — Kim de fenâ (bir amel) **ile[101] gelirse yüzleri ateşde sürtülür. Ya siz, yapdıklarınızın başka** (türlü) **siyle mi mukaabele edileceksiniz?**

---

[95] Onlara azâb hak olmuşdur «Celâleyn».

[96] Çünkü hiçbir huccetleri kalmamışdır «Celâleyn».

[97] «Suur» lûğatda düdük, boru gibi üfürülünce ses veren boynuz demekdir. «Seslenmek» ve «Ses» ma'nâsına gelen «Savr» dan. Bir bedevî Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme: «Suur nedir?» diye süâl etmişdi. Buyurdu ki: «Karnün yünfehu fîhi = İçine üfürülen bir boynuz (boru) — Tirmizî, Neseî, İbni Hıbban, Beyhekıy: İbni Umer radıyallâhü anhümâ». (İmam Râğıb) şöyle der: «Suur, üfürülen bir boynuza benzer. Allah-ü Teaalâ onu suretlerin, ruhların tekrar cisimlerine dönüb yerleşmesine bir sebep yapacakdır. Haberde şöyle vârid olmuşdur: Suurda bütün insanların suretleri vardır». «Huccetullah-il Bâliğa» müellifi Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) der ki: «Hilkatin başlanğıcında nasıl cesedlere ruuh üflenmiş, mevâlîd aalemi te'sîs buyurulmuşsa tıbkı onun gibi (umuumî) bir suur üflenecekdir. Ya'nî suretleri yaratan Cenâb-ı Hakkın umuumî feyzı gelecek, binâen'aleyh ilâhî ruuh ya cismânî, yahud misâl ile cisim arasında ortalama bir kisveye, elbiseye bürünecekdir ilh.» Kur'ân-ı kerîmde üç nevi' suur nefhası zikr olunmuşdur: 1) Bu âyet-i kerîmedeki «Nefha-i feza'» dır. 2) «Ez-zümer» sûresinin «68» inci âyetinde beyan buyurulan «Nefha-i sa'k» dır. 3) «Yâsîn» sûresinin «51:54» üncü âyetlerinde zikr edilen «Nefha-i kıyâm» dır ki bu, kabirden kalkıb mahşere gidiş emridir.

[98] Mevkıfde haazır olmuşlar, Allâhın emrine rücu' ve ona inkıyaad etmişlerdir «Beyzâvî, Medârik».

[99] Kıyâmet günü kelime-i tevhîd ile (ya'nî îman ve islâm ile) gelirse «Celâleyn, Medârik».

[100] Âyeti kerîmedeki «Minhâ» o sebeble, o sâyede demekdir. Cennetle tefsîr edilen «Hayr» burada tafdıyl için değildir. Çnkü kelime-i tevhîdden hayırlı bir şey yokdur. Diğer bir âyetde de («El-en'am» sûresi, âyet: 160) bir iyiliğe on misli sevab verileceği va'd. buyurulmuşdur «Celâleyn, Medârik».

[101] Şirk ile «Beyzâvî, Celâleyn».

91 — (De ki:) **«Ben ancak bu şehrin[102] Rabbine — ki O, bunu hürmetli kılmışdır — ibâdet etmemle emr olundum. Her şey Onundur[103]. Ben müslümanlardan[104] olmamla emr olundum».**

92 — «Ve Kur'an okumamla (emr olundum). **Kim doğru yolu bulursa o yolu kendi fâidesine bulmuş olur. Kim de saparsa** (ona) **de ki: «Ben sâdece fenâ hareketlerin korkunc aakıbetini haber verenlerdenim».**

93 — Ve: «Allâha hamd olsun de. O, size âyetlerini gösterecek de siz de bunları tanıyacaksınız. Rabbin ne yapacağınızdan[105] gaafil değildir.

---

[102] «Mekke» nin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[103] Yaratmak ve tasarruf etmek i'tibâriyle «Beyzâvî, Haazin».
[104] Allâh-ü Teaalâya itâat ve İslâm dîninde sebât edenlerden «Beyzâvî, Medârik».
[105] Bu cemi' hıtaabı Mekkelileredir «Medârik».

«28» inci SÛRE

«EL-KASAS» SÛRESİ[1]

1 — **Taa, sîn, mîm.**

2 — **Bunlar** (hakıykatları)[2] **apaçık bildiren kitâbın âyetleridir.**

3 — **Muusâ ile Fir'avn haberinden bir kısmını, îman edecek bir zümre-** (nin fâidelenmesi) **için, hak olarak sana okuyacağız**[3].

4 — **Hakıykat, Fir'avn o yerde**[4] **teğalübe kalkdı**[5], **ora ehâlîsini fırkalar haaline getirdi. Onlardan bir zümreyi**[6] **za'fa uğratıyor, bunların oğullarını boğazlıyor,** (yalınız) **kızlarını diri bırakıyordu**[7]. **Çünkü o fesadcılardandı.**

5 — **Biz ise diliyoruz ki o yerde za'fa uğratılanlara lûtfedelim. onları** (hayırda) **muktedâbihler**[8] **yapalım, onları** (Fir'avn mülkünün) **vârisler** (i) **kılalım.**

6 — **Onlara o yerde kudret** (ve haakimiyyet) **verelim, Fir'avna, Hâmâne ve bunların ordularına da onlardan kocunmakda oldukları şey'i** (başlarına getirib) **gösterelim.**

7 — **Musânın anasına: «Onu emzir, ona karşı sana bir tehlike gelirse**[9] **kendisini denize**[10] **bırak,** (boğulacağından) **korkma,** (firâkından) **keder-**

[1 «Mekke» de nâzil olmuşdur. Bir rivâyete göre «52, 53, 54, 55» inci, diğer bir rivâyete göre de «58» inci âyetleri hicret esnâsında «Hacfe» de nâzil olmuşdur. Tamamı «88» âyetdir.

[2] Halâlı, haraamı, va'di, vaıydı, ihlâsı, tevhîdi «Medârik».

[3] (Cebrâil) aleyhisselâm sana okumak suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[4] Memleketi olan «Mısır» da «Beyzâvî, Medârik».

[5] Müstebiddâne serkeşliğe, zulümde haddi tecâvüze, büyüklenmiye, şımarmaya ve kulluğu unutmıya kalkışdı «Medârik».

[6] İsrâil oğullarını «Beyzâvî, Medârik».

[7] Çünkü ona bir kâhin «İsrâil oğullarından erkek bir çocuk dünyâye gelecek, senin mülk-ü saltanatını giderecek» demişdi «Beyzâvî, Medârik».

[8] Önderler.

[9] Başkaları tarafından hissolununca «Beyzâvî».

[10] «Nîl» nehrine «Beyzâvî».

ونمكن لهم في الأرض ونري فرعون وهامان وجنودهما
منهم ما كانوا يحذرون ۝ وأوحينا إلى أم موسى
أن أرضعيه فإذا خفت عليه فألقيه في اليم ولا تخافي
ولا تحزني إنا رادوه إليك وجاعلوه من المرسلين ۝
فالتقطه آل فرعون ليكون لهم عدوا وحزنا إن
فرعون وهامان وجنودهما كانوا خاطئين ۝ وقالت
امرأت فرعون قرت عين لي ولك لا تقتلوه عسى
أن ينفعنا أو نتخذه ولدا وهم لا يشعرون ۝ وأصبح
فؤاد أم موسى فارغا إن كادت لتبدي به لولا أن
ربطنا على قلبها لتكون من المؤمنين ۝ وقالت
لأخته قصيه فبصرت به عن جنب وهم لا يشعرون ۝
وحرمنا عليه المراضع من قبل فقالت هل أدلكم
على أهل بيت يكفلونه لكم وهم له ناصحون ۝
فرددناه إلى أمه كي تقر عينها ولا تحزن ولتعلم
أن وعد الله حق ولكن أكثرهم لا يعلمون ۝

ولما بلغ أشده واستوى آتيناه حكما وعلما وكذلك نجزي
المحسنين ۝ ودخل المدينة على حين غفلة من أهلها فوجد
فيها رجلين يقتتلان هذا من شيعته وهذا من عدوه فاستغاثه
الذي من شيعته على الذي من عدوه فوكزه موسى
فقضى عليه قال هذا من عمل الشيطان إنه عدو مضل مبين
۝ قال رب إني ظلمت نفسي فاغفر لي فغفر له إنه هو الغفور
الرحيم ۝ قال رب بما أنعمت علي فلن أكون ظهيرا للمجرمين
۝ فأصبح في المدينة خائفا يترقب فإذا الذي استنصره
بالأمس يستصرخه قال له موسى إنك لغوي مبين ۝ فلما
أن أراد أن يبطش بالذي هو عدو لهما قال يا موسى أتريد
أن تقتلني كما قتلت نفسا بالأمس إن تريد إلا أن تكون
جبارا في الأرض وما تريد أن تكون من المصلحين ۝ وجاء
رجل من أقصى المدينة يسعى قال يا موسى إن الملأ يأتمرون بك
ليقتلوك فاخرج إني لك من الناصحين ۝ فخرج منها
خائفا يترقب قال رب نجني من القوم الظالمين ۝

ولما

lenme. Çünkü biz onu yine sana geri döndüreceğiz. Hem onu peyğamberlerden biri de yapacağız» diye vahyetdik[11].

8 — Bunun üzerine Fir'avnın adamları onu yetik olarak aldı (lar). **Çünkü o, aakıbet[12] kendileri için bir düşman ve bir tasa olacakdı. Çünkü Fir'avn da, Hâmân da[13], bunların orduları da suçlu** (insan) **lardı.**

9 — Fir'avnın karısı[14] dedi ki: «Benim için de, senin için de bir göz bebeği! Onu öldürmeyin. Olur ki bize fâidesi dokunur, yahud onu bir evlâd ediniriz». Halbuki onlar (işin) **farkında değillerdi!**

---

[11] İlhâm ile, yahud rü'yâ ile «Beyzâvî».

[12] «Lâm», «Akıbet» e mevzu'dur «Razî».

[13] Fir'avnın vezîri «Celâleyn».

[14] (Aasiye binti Müzâhım). Saalihatdandı. Çok merhametli bir kadındı «Haazin».

10 — Musânın anası — yüreği (evlâdından başka bir şeyden)[15] **bomboş olarak — sabahladı. Eğer** (Allâhın va'dine) **inananlardan**[16] **olması için kalbine** (sabr-ü sükûn ile)[17] **râbıta vermeseydik az daha onu**[18] **mutlak açığa vuracakdı.**

11 — (Musânın) **kız kardeşine dedi ki: «Onun izini ta'kıyb et». O da, berikiler farkında olmayarak, onu uzakdan gözetledi.**

12 — Biz daha evvel ona süt analar (ın sütünü emmeyi) **harâm etmişdik. Bunun üzerine** (hemşîresi onlara:) **«Sizin için onun bakımını te'mîn edecek, kendileri buna hayırhah olacak bir aaile hakkında size delâletde bulunayım mı?» dedi**[19]**.**

13 — İşte (böylece) **onu anasına iaade etdik. Tâki gözü aydın olsun. tasalanmasın, Allâhın va'dinin şübhesiz bir hak olduğunu bilsin. Fakat onların çoğu** (bunu) **bilmezler.**

14 — Vaktâki (Musâ) **civanlığına erib olgunlaşdı. Biz ona hikmet ve ilim**[20] **verdik. İyi hareket edenleri biz böyle mükâfatlandırırız.**

15 — (Musâ), **ehâlisinin gaflet üzere bulunduğu bir zamanda şehre girdi de** (orada) **birbiriyle kavga etmekde olan iki adam gördü**[21]**. Şu kendi tarafdarlarından, bu da düşman** (lar) **ındandı**[22]**. Derken tarafdarlarından olan** (adam), **düşmanının aleyhinde imdâd istedi. Bunun üzerine** (Musâ) **onu bir yumruk vurub öldürdü. «Bu, dedi, şeytanın iş** (ler) **indendir. O, hakıykat şaşırtıcı, apaçık bir düşman».**

16 — Dedi: «Rabbim, ben cîdden kendime yazık etdim. Artık beni yarlığa». Bunun üzerine (Allah) **onu yarlığadı. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok esirgeyici olanın ta kendisidir.**

17 — Dedi: «Rabbim, bana in'aam etdiğin şeyler[23] **hakkıyçin artık suçlulara**[24] **aslâ arka olmayacağım».**

---

[15] «Celâleyn». Çünkü oğlunun (Fir'avn) eline düşdüğünü işitmişdi «Medârik».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Saraya alınan çocuğun kendi evlâdı olduğunu «Celâleyn».

[19] Çünkü o da süt anneleri arasında saraya girmiş, çocuğun hiçbir kadının memesini almadığını görmüşdü «Medârik».

[20] Nübüvvet ve fıkıh «Beyzâvî, Medârik».

[21] «Vicdan = Bulmak» da «Görmek» ma'nâsı da vardır.

[22] Biri tarafdârı olan İsrâîl oğullarından, öbürü de Kıbtîlerdendi «Beyzâvî».

[23] O yarlığama ve sâire «Beyzâvî».

[24] Kâfirlere «Medârik».

18 — **Hulâsa şehirde korkarak** (ve başına gelecek aakıbete) **intizaar ederek sabahladı. Bir de ne görsün: Dün kendisinden imdâd isteyen** (adam yine) **ona feryâd** (ve ondan istimdâd) **ediyor! Musâ ona dedi ki: «Sen hakıykat apâşikâr bir azgınsın».**

19 — **Derken** (Musâ) **ikisinin de**[25] **düşmanı olan birini yakalamak isteyince** (onun bu hareketinin kendisine müteveccih olduğunu sanan istimdadcı)[26] **dedi ki: «Musâ, dün bir canı öldürdüğün gibi** (şimdi) **beni de mi öldürmek istiyorsun?! Ara buluculardan olmayı arzu etmiyorsun da bu yerde ille yaman bir zorba olmak istiyorsun sen»!**

20 — **Şehrin öte başından koşarak bir adam geldi. «Musâ, dedi,** (şehrin) **öne gelenler** (i) **seni öldürmek için** (toplandılar), **hakkında müzâkere ediyorlar. Hemen** (buradan) **çık** (git). **Şübhesiz ki ben senin hayırhaahlarındanım**[27]**».**

21 — **Bunun üzerine** (Musâ) **korkarak** (ve etrâfı) **gözetleyerek oradan çıkdı. «Rabbim, dedi, beni o zaalimler gürûhundan kurtar».**

22 — (Musâ) **Medyen**[28] **tarafına yönelince dedi ki: «Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir».**

23 — **Vaktâki Medyen suyuna vardı. Üst tarafında** (ve kenârında)[29] **bir sürü insan buldu ki** (hayvanlarını) **suluyorlardı. Onların gerisinde** (ve alt yanında)[30] **da** (sürülerini) **alıkoyan iki kadın gördü. Dedi: «**(Bu) **haaliniz ne»? Dediler: «Çobanlar sıvarıb dönünceye kadar biz sıvarmayız. Babamız ise büyük bir ihtiyardır»**[31].

24 — **Bunun üzerine** (Musâ) **onlarınkini sıvarıverdi. Sonra gölgeye dönüb dedi ki: «Rabbim, hakıykat ben, bana indirdiğin hayırdan dolayı muhtâcım**[32]**».**

---

[25] Kendisinin de, istimdâd eden adamın da. Çünkü bu, onun dîninden değildi, Kıbtî idi «Beyzâvî, Celâleyn».

[26] «Celâleyn». Bu zannı takviye eden şey de kendisine (Musâ) aleyhisselâmın: «Sen apaşikâr bir azgınsın» demiş olması idi «Beyzâvî».

[27] Bakınız: «El-mü'min» sûresi, âyet: 28 - not.

[28] Denildi ki: «Medyen» lilerle (Musâ) aleyhisselâm arasında akrabalık vardı. Zîrâ Medyenliler de, (Musâ) aleyhisselâm da (İbrâhîm) aleyhisselâmın evlâdlarındandı. Esâsen «Medyen», (İbrâhîm) aleyhisselâmın bir oğlunun adı idi. Bu şehir onun ismine izâfe edilmişdi. (Şuayb), aleyhisselâm da Medyenli idi ve bu şehir (Fir'avn) ın idâresinde değildi. «Mısır» la arası sekiz günlük yoldu «Medârik, Haazin».

[29] «Beyzâvî».

[30] «Beyzâvî».

[31] Bizim çıkmamız bu zaruuretdendir «Beyzâvî».

[32] Ya'nî: «Sırf bana ihsân etdiğin ni'met-i dînden dolayıdır ki dünyâda böyle fakîr düşdüm». Zîra (Musâ) aleyhisselâm Fir'avnın nezdinde iken bolluk içinde idi. Böyle söylemesi şikâyet için değildir, şükür içindir. İkinci ma'nâ: «Yâ Rab, bana hayırdan hangi şey'i indirirsen ben hakıykat ona muhtâcım» «Beyzâvî». Çünkü (Musâ) aleyhisselâm yedi günden beri acdı «Medârik».

الجزء العشرون ٣٨٧

ولما توجه تلقاء مدين قال عسى ربي أن يهديني سواء
السبيل ۝ ولما ورد ماء مدين وجد عليه أمة من
الناس يسقون ووجد من دونهم امرأتين تذودان
قال ما خطبكما قالتا لا نسقي حتى يصدر الرعاء وأبونا
شيخ كبير ۝ فسقى لهما ثم تولى إلى الظل فقال رب إني
لما أنزلت إلي من خير فقير ۝ فجاءته إحداهما تمشي على
استحياء قالت إن أبي يدعوك ليجزيك أجر ما سقيت لنا
فلما جاءه وقص عليه القصص قال لا تخف نجوت
من القوم الظالمين ۝ قالت إحداهما يا أبت استأجره
إن خير من استأجرت القوي الأمين ۝ قال إني أريد
أن أنكحك إحدى ابنتي هاتين على أن تأجرني ثماني
حجج فإن أتممت عشرا فمن عندك وما أريد
أن أشق عليك ستجدني إن شاء الله من الصالحين
۝ قال ذلك بيني وبينك أيما الأجلين قضيت
فلا عدوان علي والله على ما نقول وكيل ۝

٢٠

سورة القصص ٣٨٨

فلما قضى موسى الأجل وسار بأهله آنس من جانب
الطور نارا قال لأهله امكثوا إني آنست نارا لعلي
آتيكم منها بخبر أو جذوة من النار لعلكم تصطلون ۝ فلما
أتاها نودي من شاطئ الواد الأيمن في البقعة المباركة
من الشجرة أن يا موسى إني أنا الله رب العالمين ۝ وأن ألق
عصاك فلما رآها تهتز كأنها جان ولى مدبرا ولم
يعقب يا موسى أقبل ولا تخف إنك من الآمنين ۝ اسلك
يدك في جيبك تخرج بيضاء من غير سوء واضمم
إليك جناحك من الرهب فذانك برهانان من ربك
إلى فرعون وملئه إنهم كانوا قوما فاسقين ۝
قال رب إني قتلت منهم نفسا فأخاف أن يقتلون ۝
وأخي هارون هو أفصح مني لسانا فأرسله معي ردءا
يصدقني إني أخاف أن يكذبون ۝ قال سنشد
عضدك بأخيك ونجعل لكما سلطانا فلا يصلون
إليكما بآياتنا أنتما ومن اتبعكما الغالبون ۝

25 — Derken o iki (kadın) **dan biri utana utana yürüyerek ona geldi. «Babam, dedi, biz** (im sürümüz) **ü sıvardığının ücretini sana ödemek için seni çağırıyor». Bunun üzerine** (Muusâ) **ona gidib kendisine kıssayı anlatınca o: «Korkma, dedi, o zâlimler gürûhünden kurtuldun»**[33].

26 — O ikiden biri: «Babacığım, dedi, onu ücretle (çoban)[34] **tut. Çünkü ücretle kullandıklarının en hayırlısı şübhesiz ki o kuvvetli, emîn** (adamdır)**».**

[33] Rivâyete göre (Muusâ) aleyhisselâm (Şuayb) aleyhisselâmın da'vetine ücret almak için değil, o vesîle ile ziyâret etmiş olmak için gitmişdi. (Şuayb) aleyhisselâm tarafından kendisine takdîm edilen taâmı hasbî hizmetinin ücretidir diye yemek istememiş, fakat her müsâfire yemek çıkarmanın onlarca aadet olduğu söylenince ve ısraar edilince yemişdir «Beyzâvî, Medârik».

[34] «Beyzâvî, Medârik».

27 — (O zât Muusâya) **dedi ki: «Ben iki kızımdan birini — sen bana sekiz yıl ecîrlik etmek üzere — sana nikâhlamayı arzu ediyorum. Eğer** (hizmetini) **on** (yıl) **a tamamlarsan o da kendinden.** (Bununla berâber) **arzu etmem ki sana zorluk çekdireyim. Inşâallah beni saalihlerden bulacaksın».**

28 — (Muusâ) **dedi: «O, seninle benim aramdadır. Bu iki müddetden hangisini ödersem demek ki bana karşı bir husumet yok. Allah da şu dediğimizin üstünde bir vekîl».**

29 — **Artık Musâ müddetini bitirince aailesiyle yola**[35] **çıkdı. Tuur yanından bir ateş hissetmişdi o. Aailesine dedi ki: «**(Siz burada) **eğlenin. Çünkü ben bir ateş gördüm. Olur ki size ondan bir haber**[36]**, yahud** (ocak yakıb) **ısınmanız için bir ateş parçası getiririm».**

30, 31 — **Derken oraya gelince feyizli** (ve mümtâz) **bir yerdeki vâdînin sağ kıyısından**[37]**, ağacdan: «Yâ Musâ, aalemlerin Rabbi olan Allah ben im ben» diye. Ve «asaanı** (yere) **bırak» diye nidâ olundu. Şimdi** (Musâ) **onu bir yılan gibi deprenir görünce arkasını dönüb uzaklaşdı, geri dönmedi. «Yâ Musâ, beri gel, korkma. Çünkü sen emniyyetde olanlardansın».**

32 — **«Elini yakanın içine sok. Âfetsiz, bembeyaz olarak çıkacakdır o**[38]**. Korkudan** (kanad gibi açılan) **ellerini kendine** (birbirine) **kavuşdur** (korkma). **İşte bu iki** (mu'cize)[39] **Fir'avna ve cemâatına Rabbinden iki bürhandır. Çünkü onlar fâsıklar**[40] **gürûhudur» diye** (buyuruldu).

33 — (Musâ) **dedi: «Rabbim, hakıykat ben onlardan bir cana** (kıydım), **öldürdüm. Onun için beni katledeceklerinden korkarım».**

34 — **«Birâderim Hârun, o, lisan bakımından benden daha fasıyhdir. Binâen'aleyh onu da benimle berâber yardımcı** (bir peyğamber) **olarak gönder ki beni tasdıyk etsin**[41]**. Çünkü ben, beni tekzîb edeceklerinden endîşe ediyorum».**

---

[35] «Mısır» tarafına «Medârik».

[36] Yola dâir. Çünkü yolu gaaib etmişlerdi «Medârik».

[37] Bu sağ, (Musâ) aleyhisselâma nazarandır «Beyzâvî, Medârik».

[38] Ya'nî «Beras» illetine musaab bir el gibi değil, gözleri kamaşdıran bir güneş ziyâsı gibi nurlu «Celâleyn».

[39] Asaa ile yed-i beyzaa.

[40] Kâfirler «Medârik».

[41] Hakıykatın özünü söyleyerek, huccetleri takrîr ve şübhe ve tereddüdleri izâle ederek «Beyzâvî».

35 — **Buyurdu: «Senin bâzunu birâderinle kuvvetlendireceğiz**[42] **ve size öyle bir satvet** (ve galebe) **vereceğiz ki onlar size erişemeyecekler. Gidin âyetlerimizle. Siz de, size tâbî, olanlar da gaalib** (gelecek) **siniz».**

36 — **Bunun üzerine** (Musâ) **onlara açık açık âyetlerimizi getirince dediler ki:. «Bu, uydurulmuş bir büyüden başka bir şey değildir. Biz evvelki atalarımızdan bunu işitmedik».**

37 — **Muusâ: «Rabbim, dedi, cânib** (i ilâhîsi) **nden kimin hidâyet getirdiğini, yurdun aakıbeti kimin olacağını daha iyi bilendir. Hakıykat şudur ki zaalimler aslâ felâh bulmazlar».**

38 — **Fir'avn dedi: «Ey ileri gelenler, ben sizin benden başka bir Tanrınız olduğunu bilmiyoruml Ey Hâman, haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak**[43] **da bana büyük bir kule yap. Belki ben Musânın Tanrısına tırmanıb çıkarım! Maamâfih ben onu mutlakaa yalancılardan sanıyorum ya!»**

39 — **Kendisi de, askerleri de o yerde**[44] **haksız yere büyüklük tasladı-**(lar) **ve hakıykaten bize döndürülemeyeceklerini sandılar.**

40 — **Bunun üzerine biz de hem onu, hem askerlerini yakalayıverdik de denizin içine atdık. Bak** (Habîbim) **zâlimlerin aakıbeti nice oldu!**

41 — **Biz onları** (dünyâda insanları)[45] **ateşe da'vet edegelen rehberler yapdık. Kıyâmet gününde ise** (azâblarının def'i husuusunda)[46] **aslâ yardıma kavuşdurulmayacaklardır.**

42 — **Bununla berâber bu dünyâda biz onların arkalarına lâ'net de takdık.** (Hele) **kıyâmet gününde onlar** (suratları çirkinleşdirilen)[47] **çok menfûr** (adam) **lardandır.**

43 — **Andolsun ki biz evvelki nesilleri**[48] **belâk etdiğimizden sonra Musâya —** (insanlara kalb gözlerini açacak)[49] **basıyretler** (vermek) **ve bir hidâyet ve rahmet olmak üzere — o kitâbı** (Tevrâtı) **vermişizdir. Olur ki onlar nasıyhat kabul ederler** (diye).

---

[42] Bu, «Zikr-i cüz' irâde-i kül» kabîlinden bir mecâz-ı mürseldir. Murad (Musâ) aleyhisselâmın zâtidir «Beyzâvî».

[43] Tuğla yap «Medârik».

[44] «Mısır» da «Medârik».

[45] «Celâleyn».

[46] «Beyzâvî, Celâleyn».

[47] «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre yüzleri kapkara, gözleri gömgök, gaayet çirkin «Haazin».

[48] (Nuuh, Hûd, Saalih, Luut) aleyhimüsselâmın kavmlerini «Beyzâvî, Medârik».

[49] «Beyzâvî».

فلما جاءهم موسى بآياتنا بينات قالوا ما هذا إلا سحر
مفترى وما سمعنا بهذا في آبائنا الأولين ۝
وقال موسى ربي أعلم بمن جاء بالهدى من عنده
ومن تكون له عاقبة الدار إنه لا يفلح الظالمون ۝
وقال فرعون يا أيها الملأ ما علمت لكم من إله غيري
فأوقد لي يا هامان على الطين فاجعل لي صرحا
لعلي أطلع إلى إله موسى وإني لأظنه من الكاذبين ۝
واستكبر هو وجنوده في الأرض بغير الحق
وظنوا أنهم إلينا لا يرجعون ۝ فأخذناه وجنوده
فنبذناهم في اليم فانظر كيف كان عاقبة الظالمين
۝ وجعلناهم أئمة يدعون إلى النار ويوم القيامة
لا ينصرون ۝ وأتبعناهم في هذه الدنيا لعنة
ويوم القيامة هم من المقبوحين ۝ ولقد آتينا
موسى الكتاب من بعد ما أهلكنا القرون الأولى
بصائر للناس وهدى ورحمة لعلهم يتذكرون ۝

وما كنت بجانب الغربي إذ قضينا إلى موسى الأمر
وما كنت من الشاهدين ۝ ولكنا أنشأنا قرونا فتطاول
عليهم العمر وما كنت ثاويا في أهل مدين تتلوا
عليهم آياتنا ولكنا كنا مرسلين ۝ وما كنت بجانب
الطور إذ نادينا ولكن رحمة من ربك لتنذر قوما
ما أتاهم من نذير من قبلك لعلهم يتذكرون ۝ ولولا
أن تصيبهم مصيبة بما قدمت أيديهم فيقولوا ربنا
لولا أرسلت إلينا رسولا فنتبع آياتك ونكون
من المؤمنين ۝ فلما جاءهم الحق من عندنا قالوا لولا
أوتي مثل ما أوتي موسى أولم يكفروا بما أوتي موسى من قبل
قالوا سحران تظاهرا وقالوا إنا بكل كافرون ۝ قل فأتوا
بكتاب من عند الله هو أهدى منهما أتبعه إن كنتم
صادقين ۝ فإن لم يستجيبوا لك فاعلم أنما يتبعون
أهواءهم ومن أضل ممن اتبع هواه بغير هدى
من الله إن الله لا يهدي القوم الظالمين ۝

44 — Musâya o emri vahyetdiğimiz[50] vakıt (Habîbim) **sen batı tarafında[51]** (haazır) **değildin, görenlerden de değildin[52].**

45 — Fakat biz (Musâdan sonra)[53] **daha bir çok nesiller yaratdık da ömürleri** (uzadıkca) **uzadı onların[54]. Sen Medyen ehâlîsi[55] içinde ikaamet edici olub da âyetlerimizi onlardan okuyarak öğrenmiş de değilsin. Ancak** (geçmişlerin haberleri sana)[56] **gönderenler biziz.**

---

[50] Onu kelâmımıza mazhar etdiğimiz vakıt «Medârik».

[51] «Tuur» da (Musâ) aleyhisselâmın, Rabbine münâcât etdiği yerde «İbni Abbas radıyallahü anhümâ».

[52] Bunu sana vahy ile biz öğretdik «Beyzâvî».

[53] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] Haberleri tahrîf etdiler, şerîatları değişdirdiler. Ahidlerini unutdular. İlimleri münderis oldu. Vahy kesildi. Şimdi (habîbim) seni gönderdik ve sana (Musâ) nın haberlerini biz verdik «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] (Şuayb) aleyhisselâm ile ona îman edenler «Beyzâvî, Medârik».

[56] «Celâleyn».

46 — (Musâya) **nidâ etdiğimiz vakıt da sen «Tuur» un yanında değildin**[57]**. Fakat sen Rabbinden bir rahmet olarak** (gönderildin). **Tâki senden evvel kendilerine inzâr edici** (bir peyğamber) **gelmemiş olan**[58] **bir kavmi**[59] **sen inzâr edesin. Olur ki onlar iyice düşünüb nasıyhat** (ını) **kabul ederler.**

47 — Kendi elleri (ve ihtiyarları) **ile öne sürdükleri** (küfür ve zulüm) **yüzünden onlara her hangi bir musıybet geldiği zaman: «Ey Rabbimiz, bize bir peyğamber göndereydin de biz de âyetlerine ittiba' edeydik, mü'minlerden olaydık ya» diyecek olmasalardı...**[60]

48 — (Fakat) **şimdi onlara tarafımızdan o hak** (peyğamber) **gelince: «Musâya verilenler**[61] **gibi ona da verilmeli değil miydi?» dediler! Onlar** (ın ataları) **daha evvel Musâya verileni** (inkâr ile) **kâfir olmadılar mı** (sanki)? **«lki sihir**[62] **birbirine destek oldu dediler, «Doğrusu biz hepsini**[63] (inkâr edici) **kâfirleriz» dediler.**

49 — De ki: «Eğer (sözünüzde) **saadık** (adam) **larsanız Allah tarafından bu ikisinden**[64] **daha doğru bir kâtib getirin de ben ona uyayım!»**

50 — (Bu kerre de) **sana icâbet** (senin teklîfini kabul) **etmek istemezlerse bil ki onlar sırf kendi hevalarının arkasında gitmekdedirler**[65]**. Halbuki Allahdan dosdoğru bir delîl olmaksızın** (dînde yalınız) **kendi**

---

[57] Bundan murâd (Musâ) aleyhisselâma «Tevrât» ın verilmesi zamânı olan gerekdir «Beyzâvî, Medârik». «44» üncü âyetde «iz kadaynâ ile Musa-lemr» den murâd Tevrâtın inzâlidir. Bu suretle (Musâ) aleyhisselâmın dîni tekâmül etmiş, şerîatı istikrar bulmuşdur. «45» inci âyetdeki « وما كنت ثاويا » den murâd (Musâ) aleyhisselâmın bidâyeti emridir. «46» ncı âyetdeki « اذ نادينا... » dan maksud da münâcât gecesidir ki bunlar ayrı ayrı mühim haadiselerdir «Haazin».

[58] Murad fetret zamaanıdır. Ya'nî Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem ile (Îsâ) aleyhisselâm arasında geçen «550» senelik bir câhiliyyet devridir «Medârik». Yahud maksud Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem ile (İsmâîl) aleyhisselâm arasındaki uzun zamandır. Çünkü (Musâ) aleyhisselâmın da, (Îsâ) aleyhisselâmın da da'vetleri İsrâil oğullarına ve onların havâlisine münhasırdı «Beyzâvî».

[59] Mekkelileri «Celâleyn».

[60] «Onlara peyğamber göndermezdik» ma'nâsı mahfûzdur. Maksad kâfirleri huccetle ilzâmdır «Medârik».

[61] Asaa, yed-i beyzaa ve sâire, yahud def'aten verilen Tevrât «Beyzâvî, Celâleyn».

[62] (Musâ) aleyhisselâm ile hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî».

[63] Nebîleri de, kitabları da «Celâleyn».

[64] Hazreti peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemle (Musâ) aleyhisselâma inzâl edilen iki kitabdan «Beyzâvî».

[65] Artık onlar için bir huccet kalmamışdır. Meydanda kalan yalınız hevâ ve hevesleridir «Medârik».

ولقد وصلنا لهم القول لعلهم يتذكرون ۝ الذين
آتيناهم الكتاب من قبله هم به يؤمنون ۝ وإذا يتلى
عليهم قالوا آمنا به إنه الحق من ربنا إنا كنا من قبله
مسلمين ۝ أولئك يؤتون أجرهم مرتين بما صبروا
ويدرءون بالحسنة السيئة ومما رزقناهم ينفقون ۝
وإذا سمعوا اللغو أعرضوا عنه وقالوا لنا أعمالنا
ولكم أعمالكم سلام عليكم لا نبتغي الجاهلين ۝
إنك لا تهدي من أحببت ولكن الله يهدي من يشاء وهو
أعلم بالمهتدين ۝ وقالوا إن نتبع الهدى معك نتخطف
من أرضنا أولم نمكن لهم حرما آمنا يجبى إليه ثمرات كل شيء
رزقا من لدنا ولكن أكثرهم لا يعلمون ۝ وكم أهلكنا
من قرية بطرت معيشتها فتلك مساكنهم لم تسكن
من بعدهم إلا قليلا وكنا نحن الوارثين ۝ وما كان ربك
مهلك القرى حتى يبعث في أمها رسولا يتلو عليهم
آياتنا وما كنا مهلكي القرى إلا وأهلها ظالمون ۝

وما أوتيتم من شيء فمتاع الحياة الدنيا وزينتها
وما عند الله خير وأبقى أفلا تعقلون ۝ أفمن وعدناه وعدا
حسنا فهو لاقيه كمن متعناه متاع الحياة الدنيا ثم
هو يوم القيامة من المحضرين ۝ ويوم يناديهم فيقول أين
شركائي الذين كنتم تزعمون ۝ قال الذين حق عليهم القول
ربنا هؤلاء الذين أغوينا أغويناهم كما غوينا تبرأنا
إليك ما كانوا إيانا يعبدون ۝ وقيل ادعوا شركاءكم
فدعوهم فلم يستجيبوا لهم ورأوا العذاب لو أنهم كانوا
يهتدون ۝ ويوم يناديهم فيقول ماذا أجبتم المرسلين ۝
فعميت عليهم الأنباء يومئذ فهم لا يتساءلون ۝ فأما
من تاب وآمن وعمل صالحا فعسى أن يكون من المفلحين ۝
وربك يخلق ما يشاء ويختار ما كان لهم الخيرة سبحان الله
وتعالى عما يشركون ۝ وربك يعلم ما تكن صدورهم
وما يعلنون ۝ وهو الله لا إله إلا هو له الحمد في
الأولى والآخرة وله الحكم وإليه ترجعون ۝

قل

hevasına uyandan daha sapık kimdir? Şübhe yok ki Allah zaalimler gürûhunu muvaffak etmez.

51 — Andolsun ki biz onlar için, nasıyhat kabul etsinler diye, sözü[66] birbiri ardınca inzâl edib durmuşuzdur.

52 — Bundan[67] evvel kendilerine kitâb verdiğimiz (nice kimseler vardır ki) **onlar buna** (Kur'âna) **inanıyorlar[68].**

53 — Onlara (Kur'an) **okunduğu zaman: «Buna inandık. Şübhesiz ki bu, Rabbimizden** (gelen) **bir hakdır. Hakıykat, biz bundan evvel de İslâmı kabul etmiş kimselerdik» dediler.**

[66] Kur'an âyetlerini «Celâleyn».
[67] Kur'andan «Beyzâvî, Medârik».
[68] Bunlar ehl-i kitabdan olub müslümanlığı kabul edenlerdir. Denildi ki ehl-i İncîlden «40» kişi, Habeşden (Ca'fer) radıyallahü anh ile berâber gelen «32» kişi, Şamdan gelen «8» kişi bu kaafileyi teşkîl etmekdedirler «Beyzâvî».

54 — İşte bunlara, sabr (ve sebât) **etdiklerinden dolayı, mükâfatları iki def'a verilecekdir[69]. Bunlar kötülüğü iyilikle defederler, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden** (hayra) **harcarlar.**

55 — Bunlar yaramaz lâkırdı (lar) **işitdikleri zaman ondan yüz çevirdiler ve: «Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz size aaiddir. Size selâm** (olsun)[70]. **Biz câhilleri aramayız[71]» dediler.**

56 — Hakıykat sen (Habîbim, her) **sevdiğin kişiyi hidâyete erdiremezsin. Fakat Allahdır ki kimi dilerse ona hidâyet verir ve O, hidâyete erecekleri daha iyi bilendir[72].**

57 — Dediler ki: «Biz, eğer senin maıyyetinde doğru yolu (tutub) **uyarsak derhal yerimizden** (yurdumuzdan olub) **kapılırız». Biz onları tarafımızdan bir rızık olarak her şey'in mahsullerinin gelib toplanacağı korkusuz bir haremde yerleşdırmedik mi? Fakat onların çoğu** (bu hakıykatı) **bilmezler.**

58 — Biz, (bol) **geçimi ile** (halkı) **şımarmış nice memleket** (ler) **helâk etdik. İşte kendilerinden sonra ancak pek az kimselerin konabileceği** (haraab) **meskenleri!** (Bütün onlara) **biz vâris olmuşuzdur.**

59 — Senin Rabbin memleketlerin ana merkez (ler) **ine, karşılarında âyetlerimizi okuyacak bir peyğamber gönderinceye kadar, o memleketleri helâk edici değildir ve biz ehâlîsi zaalimler** (den ibâret) **olan memleketlerden başkasını helâk edici de değiliz[73].**

60 — Size verilen her şey dünyâ hayâtının (geçici) **metâıdır, onun süsüdür. Allah nezdinde olan şeyler ise hem daha hayırlı, hem daha devamlıdır. Haalâ akıllanmayacak mısınız?[74]**

---

[69] Çünkü onlar her iki kitâba da îman etmişlerdir «Celâleyn, Medârik».

[70] Bu onlara karşı bir mütâreke i'lânıdır. Onlara vedâ' etmekdir «Beyzâvî». Onlara aman vermekdir «Medârik».

[71] Onlara arkadaş olmayız (onlara mukaabele etmeyiz) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[72] İmam «Müslim» in ve diğerlerinin (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden rivâyetine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem efendimiz amcaları (Ebû Taalib) e: «Lâ ilâhe illâllah = Allahdan başka hiçbir tanrı yokdur» de de kıyâmet gününde senin lehinde şehâdet edeyim» buyurmuşdu. (Ebû Taalib) dedi: «Kureyş kadınları beni kınarlar, korkusu buna sevk etdi, derler. Böyle demeyecek olsalardı müslüman olub gözünü aydın ederdim». Bunun üzerine işbu âyet-i kerîme nâzil oldu.

[73] Ya'ni halkı zulümleri ve küfür ve inâdlarında, teğallüblerinde ısraarları yüzünden azâba müstehık olan memleketlerden başkasını intikaam için helâk etmiş değiliz «Medârik».

[74] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Cenâb-ı Hak dünyâyi yaratdı, onun halkını da mü'min, münâfık ve kâfir olmak üzere üç sınıfa ayırdı. Mü'min dünyâda âhıret azığını hazırlar, münâfık lükse sapar, kâfir ise yalınız maaddî fâide arar». Bundan sonra müşârün'ileyh bu âyeti okumuşdur «Medârik».

61 — Şimdi kendisine güzel bir vaîd ile söz verdiğimiz (cenneti va'd etdiğimiz)[75], **binâen'aleyh ona kavuşan kişi, dünyâ hayâtının geçici zevkı ile fâidelendirdiğimiz, sonra kıyâmet gününde huzurumuza getirilmişlerden olan kimse gibi midir?**[76]

62 — O günde ki[77] (Allah) **onlara nidâ edib: «Hani baatıl zan ile iddiâ edib durduğunuz ortaklarım nerede?» diyecekdir.**

63 — (O gün) **aleyhlerinde söz**[78] **hak olanlar**[79] (şöyle) **demişdir** (diyecekdir): **«Ey Rabbimiz, işte bunlar bizim azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz nasıl azmışsak onları da öylece azdırdık. Uzaklaşdık, sana** (döndük. Zâten) **onlar bize tapmıyorlardı»**[80].

64 — (O gün onlara): **«Çağırın ortaklarınızı»**[81] **denilmişdir** (denilecekdir) **de onları çağırmışlardır. Fakat bunlar kendilerine icâbet etmemişlerdir ve** (onların uğradıkları) **azâbı görmüşlerdir. Nolurdu** (o müşrikler) **hidâyeti kabul etmiş olsalardı.**

65 — O gün (Cenâb-ı Hak) **onlara nidâ edib: «**(Gönderilen) **peyğamberlere ne cevâb verdiniz?» diyecekdir.**

66 — Artık o gün onlara karşı haberler kör olmuşdur[82]**. Artık yekdiğerine de** (bir şey) **soramazlar.**

67 — Amma tevbe ve îman edib de iyi amel (ve hareket) **de bulunan kimseler muradlarına erenlerden olacaklarını umabilir** (ler).

68 — Rabbin ne dilerse yaratır, (ne dilerse) **ihtiyâr eder. Onlar için ise** (Rablerine karşı böyle) **muhayyerlik yokdur. Allah münezzehdir.** (Onların) **eş tutmakda oldukları** (her) **şeyden yücedir.**

69 — Göğüsleri neler saklıyorsa, neleri ne açıklıyorsa Rabbin (hepsini) **bilir.**

---

[75] «Celâleyn, Medârik».
[76] Birincisi mü'min, ikincisi kâfirdir «Celâleyn, Medârik».
[77] Yahud: «Hatırla o günü ki» «Celâleyn, Medârik».
[78] Cehenneme girecekleri hakkındaki vaıyd-i ilâhî «Celâleyn».
[79] Şeytanlar, küfre ön ayak olanlar «Medârik».
[80] Kendi hevâ ve heveslerine ve şehvetlerine tapıyorlardı «Medârik».
[81] Ya'nî Cenâb-ı Hakka eş tutduğunuz putları «Celâleyn».
[82] Ya'nî cevabdan, huccetden her türlü haberlerden aaciz ve mahrum kalmışlardır «Medârik».

قل أرأيتم إن جعل الله عليكم الليل سرمدا إلى يوم
القيامة من إله غير الله يأتيكم بضياء أفلا تسمعون ۝
قل أرأيتم إن جعل الله عليكم النهار سرمدا إلى يوم
القيامة من إله غير الله يأتيكم بليل تسكنون فيه أفلا
تبصرون ۝ ومن رحمته جعل لكم الليل والنهار
لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله ولعلكم تشكرون
۝ ويوم يناديهم فيقول أين شركائي الذين كنتم
تزعمون ۝ ونزعنا من كل أمة شهيدا فقلنا هاتوا
برهانكم فعلموا أن الحق لله وضل عنهم ما كانوا يفترون
۝ إن قارون كان من قوم موسى فبغى عليهم وآتيناه
من الكنوز ما إن مفاتحه لتنوء بالعصبة أولي القوة
إذ قال له قومه لا تفرح إن الله لا يحب الفرحين ۝
وابتغ فيما آتاك الله الدار الآخرة ولا تنس نصيبك
من الدنيا وأحسن كما أحسن الله إليك ولا تبغ
الفساد في الأرض إن الله لا يحب المفسدين ۝

قال إنما أوتيته على علم عندي أولم يعلم أن الله قد أهلك
من قبله من القرون من هو أشد منه قوة وأكثر جمعا
ولا يسأل عن ذنوبهم المجرمون ۝ فخرج على قومه في
زينته قال الذين يريدون الحياة الدنيا يا ليت لنا مثل
ما أوتي قارون إنه لذو حظ عظيم ۝ وقال الذين أوتوا
العلم ويلكم ثواب الله خير لمن آمن وعمل صالحا ولا يلقاها
إلا الصابرون ۝ فخسفنا به وبداره الأرض فما كان
له من فئة ينصرونه من دون الله وما كان من المنتصرين
۝ وأصبح الذين تمنوا مكانه بالأمس يقولون ويكأن الله
يبسط الرزق لمن يشاء من عباده ويقدر لولا أن
من الله علينا لخسف بنا ويكأنه لا يفلح الكافرون
۝ تلك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علوا
في الأرض ولا فسادا والعاقبة للمتقين ۝ من جاء
بالحسنة فله خير منها ومن جاء بالسيئة فلا يجزى
الذين عملوا السيئات إلا ما كانوا يعملون ۝

70 — O, öyle Allahdır ki kendinden başka hiçbir Tanrı yokdur. Önünde de, sonunda da hamd Onundur. Hüküm de Onundur. Siz ancak Ona döndürül (üb götürül) **eceksiniz.**

71 — De ki: «Eğer Allah üzerinizde geceyi tâ kıyâmete kadar faasılasız devam etdirirse Allahdan başka size bir zıyaa getirecek Tanrı kimdir? Bana haber verin. Haalâ dinlemeyecek misiniz»?

72 — De ki: «Eğer Allah üzerinizde gündüzü kıyâmet gününe dek mütemadiyen devam etdirirse size içinde dinleneceğiniz bir geceyi Allahdan başka getirecek kimdir? Bana haber verin. Haalâ görmeyecek misiniz»?

73 — Onun rahmeti (cümlesinde) **ndir ki O, sizin fâideniz için, içinde sükûn ve istiraahat etmeniz için geceyi ve fazlu kereminden** (rızkınızı) **aramanız için gündüzü yaratmışdır. Tâki şükr edesiniz.**

74 — (Hatırla) **o gün** (ü ki Allah) **onlara nidâ edib: «Hani baatıl zan ile iddiâ edegeldiğiniz ortaklarım nerede»? diyecektir.**

75 — (O gün) **her ümmetden birer şâhid**[83] (çekib) **çıkarmışızdır da «Bürhânınızı getirin» demişizdir.** (O vakıt) **bilmişlerdir ki hak muhakkak Allâhındır ve uydurageldikleri şeyler** (putlar) **da kendilerinden ayrılıb gaalib olmuşdur.**

76 — Filhakıyka Kaarun Musânın kavmindendi[84]**. Fakat onlara karşı serkeşlik etdi o**[85]**. Biz ona öyle hazineler verdik ki anahtarları** (nı taşımak bile) **güclü kuvvetli büyük bir cemâate ağır geliyordu. O vakıt kavmi**[86] **ona şöyle demişdi: «Şımarma. Çünkü Allah şımarıkları sevmez».**

77 — «Allâhın sana verdiği (maldan harcayıb) **âhiret yurdunu ara**[87]**. Dünyâdan nasıybini de unutma. Allâhın sana ihsân etdiği gibi sen de** (insanlara sadaka vererek)[88] **ihsânda bulun. Yer** (yüzün) **de fesâd arama. Çünkü Allah fesadcıları sevmez».**

78 — (Kaarun) **dedi ki: «Bu** (servet) **bana ancak bende olan ilimle** (ilim sâyesinde) **verilmişdir**[89]**».** (O, mâdem ki aalimdi) **kendisinden evvelki nesillerden kuvvetce ondan daha üstün, cem'iyyetce**[90] **daha kesretli kimseleri Allâhın hakıykaten helâk etmiş olduğunu bilmedi mi? Mücrimlerden günâhları sorulmaz**[91]**.**

79 — Derken zîneti (debdebesi) **içinde kavminin karşısına çıkdı. Dünyâ hayâtını arzu edenler: «Nolurdu, dediler, Kaaruna verilen** (şu servet) **gibi bizim de** (malımız) **olsaydı. O, hakıykaten büyük nasîb saahibidir.**

80 — Kendilerine ilim verilenler[92] **de** (şöyle) **dedi: «Yazıklar olsun size. Allâhın sevâbı îman ve iyi amel** (ve hareket) **eden kimseler için daha hayırlıdır. Buna da sabr** (ve sebât) **edenlerden**[93] **başkası kavuşdurulamaz».**

81 — Nihâyet biz onu da, sarayını da yere geçiriverdik. Artık Allaha karşı kendisine yardım edecek hiçbir cemâatı da yokdu onun. Bizzât kendisini müdâfaa edebileceklerden de değildi o.

---

[83] Bu şâhidler o ümmetlerin peyğamberleridir «Beyzâvî, Medârik».

[84] Amcazâdesi idi. Gûyâ ona îman da etmişdi «Beyzâvî, Celâleyn».

[85] Kibirlendi, teğallübe başladı, zenginliğiyle böbürlendi, şımardıkca şımardı «Celâleyn».

[86] Mü'minler «Celâleyn».

[87] Cenâb-ı Hakka itâat ve hayr için infaak et «Celâleyn».

[88] «Celâleyn».

[89] (Musâ) ve (Hârun) aleyhisselâmdan sonra İsrâîl oğulları içinde Tevrâtı en iyi bilen o idi «Celâleyn».

[90] Malca «Celâleyn». Yahud cemâatce, sayıca «Medârik».

[91] Çünkü Allâh-ü Teaalâ sormıya muhtâc değildir. Her şey'i bilir «Celâleyn».

[92] Sevâb ve ıkaabı, dünyânın fânî, âhiretin baakıy olduğunu bilenler «Medârik».

[93] Tâatlere tehammül edenlerden, şehvetlere ve dünyâ zînetine kapılmayanlardan ve Cenâb-ı Hakkın az veya çok taksîmine raazî olanlardan «Medârik».

الجزء العشرون

إن الذي فرض عليك القرآن لرادك إلى معاد قل ربي أعلم من جاء
بالهدى ومن هو في ضلال مبين ۝ وما كنت ترجو أن يلقى إليك
الكتاب إلا رحمة من ربك فلا تكونن ظهيرا للكافرين ۝
ولا يصدنك عن آيات الله بعد إذ أنزلت إليك وادع إلى ربك
ولا تكونن من المشركين ۝ ولا تدع مع الله إلها آخر لا إله
إلا هو كل شيء هالك إلا وجهه له الحكم وإليه ترجعون ۝

سورة العنكبوت مكية

بسم الله الرحمن الرحيم
الم ۝ أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا
يفتنون ۝ ولقد فتنا الذين من قبلهم فليعلمن الله الذين
صدقوا وليعلمن الكاذبين ۝ أم حسب الذين يعملون السيئات
أن يسبقونا ساء ما يحكمون ۝ من كان يرجو لقاء الله
فإن أجل الله لآت وهو السميع العليم ۝ ومن جاهد
فإنما يجاهد لنفسه إن الله لغني عن العالمين ۝

سورة العنكبوت

والذين آمنوا وعملوا الصالحات لنكفرن عنهم سيئاتهم
ولنجزينهم أحسن الذي كانوا يعملون ۝ ووصينا الإنسان
بوالديه حسنا وإن جاهداك لتشرك بي ما ليس لك به
علم فلا تطعهما إلي مرجعكم فأنبئكم بما كنتم تعملون ۝
والذين آمنوا وعملوا الصالحات لندخلنهم في الصالحين
۝ ومن الناس من يقول آمنا بالله فإذا أوذي في الله
جعل فتنة الناس كعذاب الله ولئن جاء نصر من ربك
ليقولن إنا كنا معكم أوليس الله بأعلم بما في صدور
العالمين ۝ وليعلمن الله الذين آمنوا وليعلمن
المنافقين ۝ وقال الذين كفروا للذين آمنوا اتبعوا
سبيلنا ولنحمل خطاياكم وما هم بحاملين من خطاياهم
من شيء إنهم لكاذبون ۝ وليحملن أثقالهم وأثقالا
مع أثقالهم وليسألن يوم القيامة عما كانوا يفترون ۝
ولقد أرسلنا نوحا إلى قومه فلبث فيهم ألف سنة
إلا خمسين عاما فأخذهم الطوفان وهم ظالمون ۝

82 — Dün onun mevkiini temennî edenler sabahleyin (şöyle) **diyorlardı: «Vay, demek ki Allah, kullarından kimi dilerse onun rızkını yayıyor** (genişletiyor, yahud) **daraltıyor. Allah bize lûtfetmeseydi bizi de muhakkak batırırdı. Vay, demek ki hakıykat şudur: Kâfirler felâh bulmaz»!**

83 — İşte âhiret yurdu! Biz onu yer (yüzün) **de ne teğallüb, ne fesad arzusuna düşmeyeceklere veririz.** (İyi) **sonuc** (Allâhın ıkaabından)[94] **sakınanlarındır**[95]**.**

84 — Kim iyi (haal) **ile gelirse onun için bundan daha hayırlısı vardır. Kim de kötü** (haal) **ile gelirse o kötülükleri işleyenler yapmış olduklarından başkasıyle cezâlandırılmaz** (lar).

[94] «Celâleyn».

[95] (Umer bin Abd-ül Azîz hazretleri irtihaalleri ânına kadar bu âyet-i kerîmeyi okumayı kendisine vird edinmişlerdi) «Medârik».

85 — Herh alde o Kur'ânı (n tilâvetini, tebliğını ve mucibince amel etmeni)[98] **senin üzerine farz kılan** (Allah) **seni** (yine) **dönülecek yere döndürecekdir**[97]**. De ki: «Hidâyetle gelen kim, o apaçık bir sapıklık içinde olan kim, Rabbim çok iyi bilendir».**

86 — Sen (bu) **kitâbın**[98] **sana vahyolunacağını ummuyordun.** (Bu), **ancak Rabbinden bir rahmetdir. O halde kâfirlere arka olma sakın!**

87 — Allâhın âyetlerinden[99] **— onların sana indirildiği andan i'tibâren — sakın** (müşrikler) **seni çevirmesinler! Sen** (insanları) **Allâha da'vet et. Zinhâr müşriklerden olma!**

88 — Allah ile birlikde diğer bir Tanrı daha (edinib) **tapma** (ona)[100]**. Ondan başka hiç bir Tanrı yok. Onun zâtinden başka her şey helâk olucudur. Hukûm Onundur ve siz ancak Ona döndürül** (üb götürül) **eceksiniz.**

---

[96] «Medârik».

[97] Bu «Mekke» nin feth edileceğine bir beşâretdir. Zâten ilk notumuzda da işâret etdiğimiz vech ile bu âyet-i kerîme «Cuhfe» de nâzil olmuşdur.

[98] Kur'an «Celâleyn».

[99] Onları kıraatdan, onlarla amel etmekden «Ebüssüud».

[100] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Bu hitablar zaahirde peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemedir. Fakat murad onun ehl-i dînidir. Zîrâ peyğamberlerin ısmeti emr-ü nehye mâni' teşkîl etmez «Medârik». Bu âyete şöyle bir ma'nâ da verilebilir: Allahdan başkasına dayanma, Ondan gayrisini umuurunda vekîl tutma. Zîrâ kim Allahdan gayriye i'timad ve istinâd ederse o, aadetâ tevhîd yolunu kemâle erdirememiş olur. Nitekim bundan sonraki kavl-i ilâhîde de bu açıklanmışdır. «Râzî». Gerek bu âyetin ve gerek bundan evvelkilerin hedefi Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi müşriklere karşı müsâadekâr davranmamayı tavsıye etmek ve müşriklerin ümîdlerini büsbütün bundan kırmakdır «Ebüssüud».

«29» uncu SURE

«EL-ANKEBUT» SURESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Elif, lâm, mîm.

2 — İnsanlar (yalınız) inandık demeleriyle bırakılıvereceklerini, kendilerinin imtihaana çekilmiyeceklerini mi sandı (lar)?[2]

3 — Andolsun, biz onlardan evvelkileri de imtihan etmişizdir. Allah elbette saadık olanları da bilir, elbette yalancı olanları da bilir[3].

4 — Yoksa kötülükler yapanlar bizden (kaçıb) savuşacaklarını mı sandı (lar)? Ne fenâ hükmediyorlar!

5 — Kim Allâha kavuşmayı umarsa[4] şübhe yok ki Allâhın ta'yîn etdiği (o) vakıt her halde gelecekdir. O, hakkıyle işiden, kemâliyle bilendir.

6 — Kim savaşırsa[5] ancak kendisi için savaşmış olur[6]. Zîrâ Allah elbette (bütün) aalemlerden[7] ğanî (müstağnî) dir.

7 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) lerde bulunanların kötülüklerini her halde (afv ile) örteriz ve her halde o işlemekde olduklarının daha güzeliyle onları mükâfâtlandırırız.

8 — Biz insana ana ve babasına güzellik (ve iyilik yapmasını) tavsiye etdik. Eğer onlar, hakkında bilgin olmayan (tanımadığın) bir şey'i bana ortak koşman için uğraşırlarsa kendilerine itâat etme[8]. Dönüşünüz ancak banadır. Binâen'aleyh ne yapar idiyseniz size ben haber vereceğim.

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «69» âyetdir.

[2] İman etdikleri için türlü işkencelere ma'ruz kalan müslümanlar hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

[3] Ya'nî dînine kim saadık, kim kâzib ayırd edecek. (İbni Ataa) diyor: Kim selâmet ve refah zamanlarında şükür, belâ zamanlarında sabır ederse o, saadıklardandır. Kim iyi günlerinde şımarır, belâ zamanlarında şikâyet ederse o yalancılardandır «Medârik».

[4] Sevâbını umar, ikaabından korkarsa «Medârik».

[5] Düşmanla, yahud nefsiyle «Celâleyn».

[6] Onun savaşının fâidesi Allâha değil, kendinedir «Celâleyn».

[7] İnsden, cinden ve meleklerden ve onların ibâdetlerinden «Celâleyn».

[8] O şirkleri hususunda «Celâleyn».

9 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **de bulunanlar** (yok mu?) **biz onları her halde saalihler** (zümresin) **e** (katıb) **sokacağız**[9].

10 — İnsanlardan öyle adam vardır ki «Allâha inandık» der de Allah uğrunda eziyyete (dûçar) **edildiği zaman insanların** (kendi hakkındaki) **fitnesini Allâhın azâbı imiş gibi tanır**[10]. **Andolsun ki Rabbinden bir nusret gelirse**[11] **onlar: «Biz de hakıykaten sizinle berâberdik» diyecekler muhakkak**[12]. **Allah, aalemlerin sîneleri içinde ne var, çok iyi bilen değil midir?**

11 — Allah îman edenleri de elbet bilir, münâfıkları da elbet bilir.

12 — O kâfirler, îman edenlere dedi (ler) **ki: «Bizim yolumuza uyun, sizin günâhlarınızı biz yüklenelim». Halbuki onlar bunların günâhlarından hiçbir şey yüklenici değildirler. Şübhesiz ki onlar kat'iyyen yalancıdırlar.**

13 — Onlar her halde kendi yüklerini de, o yükleriyle berâber daha nice yükleri de[13] **bizzât yüklenecekler ve düzmekde oldukları şeylerden kıyâmet günü mes'ûl olacaklardır.**

14 — Andolsun ki biz Nuuhu kavmine (peyğamber olarak) **göndermişizdir de o, aralarında, elli yılı müstesnâ olmak üzere, bin sene kalmışdır. Nihâyet onlar zulümde devam edib dururlarken kendilerini tuufan yakalayıvermişdir.**

15 — Fakat biz onu da, gemi arkadaşlarını da selâmete erdirmiş ve bunu aalemlere bir ibret yapmışızdır.

16 — İbrâhîmi de (hatırla)[14]. **Hani O, kavmine** (şöyle) **demişdi: «Allâha ibâdet edin, On** (un ikaabın) **dan**[15] **korkun. Bu, eğer bilirseniz, sizin için çok hayırlıdır**[16]**».**

17 — «Siz ancak Allâhı bırakıb putlara tapıyor, yalan uydurub düzüyorsunuz[17]. **Hakıykat, sizin Allâhı bırakıb tapdıklarınız size bir rızık vermiye muktedir olamazlar. O halde rızkı**[18] **Allah katında arayın. Ona ibâdet edin. Ona şükredin. Siz ancak Ona döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz».**

---

[9] Peyğamberlerle, velîlerle berâber haşretmek suretiyle «Celâleyn».
[10] Korkar, onlara boyun eğer ve bu suretle münâfıklık etmiş olur «Celâleyn».
[11] Mü'minlere «Celâleyn».
[12] Bu suretle ganîmetlere iştirâk sevdasına düşeceklerdir «Celâleyn».
[13] Mü'minleri sapdırma yüklerini «Celâleyn».
[14] «Celâleyn, Medârik».
[15] «Celâleyn».
[16] Putlara tapmanızdan «Celâleyn».
[17] «Putlar Tanrılarımızdır, Allâhın ortaklarıdır» diye «Celâleyn, Medârik».
[18] «Beyzâvî».

الجزء العشرون ٣٩٧

فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ۝ وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝ وَإِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۝ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنْشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ۝ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَٰئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

سورة العنكبوت ٣٩٨

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ۝ فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ۝ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ۝

وَلَمَّا

18 — «**Eğer siz**[19] (beni) **tekzîb ederseniz sizden evvelki ümmetler de** (peyğamberlerini) **tekzîb etmişizdir. Peyğamberin üzerine** (düşen vazife) **ise apaçık tebliğden başkası değildir».**

19 — **Allah hilkate nasıl başlıyor, sonra onu** (nasıl ölümünden sonra) **geri çeviriyor, görmediler mi? Şübhesiz bu** (nlar) **Allâha göre kolaydır**[20].

[19] Muhaatab Mekkelilerdir «Celâleyn». Bu âyet de « فما كان جواب قومه » âyetine kadar kıssanın ve (İbrâhîm) aleyhisselâmın sözünün devâmıdır. Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem efendimizin şânı hakkında olması da muhtemeldir «Beyzâvî».

[20] O halde ikinci hilkati nasıl inkâr ediyorlar? «Celâleyn».

20 — De ki: «Yer yüzünde gezib dolaşın da (Allâhın) **hilkate nasıl başladığını görün. Allah yeni bir âhiret hayaatını da tekrar yaratacakdır. Çünkü Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir[21].**

21 — Kimi dilerse azâblandırır, kimi dilerse esirger O. (Hepiniz) **ancak ona döndürü** (lüp götürü) **leceksiniz.**

22 — Siz ne yerde, ne gökde (Onu) **aaciz bırakıcı değilsiniz[22]. Allahdan başka sizin hiçbir velîniz ve yardımcınız da yokdur»[23].**

23 — Allâhın âyetlerini ve Ona kavuşmayı[24] (inkâr ile) **kâfir olanlar** (yok mu?) **işte benim rahmetimden** (ancak) **onlar ümîdlerini kesdiler. Işte pek acıklı azâb da onlarındır.**

24 — Bundan dolayı kavminin cevâbı: «Öldürün onu, yahud yakın onu» demelerinden başka (bir şey) **olmadı[25]. Allah da onu ateşden kurtardı[26]. Şübhe yok ki bunda îman edecek zümreler için her halde ibretler vardır[27].**

25 — Dedi ki: «Siz dünyâ hayaatında birbirinizle (müşrikler hususunda)[28] **dost olduğunuz için Allâhı bırakıb ancak putlara tutundunuz.** (Fakat) **bil'âhare kıyâmet gününde kiminiz kiminize küfür, kiminiz kiminize lâ'net edecekdir. Barınacağınız yer ise ateşdir. Sizin** (o vakıt) **hiçbir yardımcınız da yokdur».**

26 — Bunun üzerine kendisine bir Luut îman etdi[29]. (İbrâhîm)[30] **dedi ki: «Hakıykat, ben Rabbime hicret edeceğim[31]. Şübhe yok ki mutlak gaalib, tam hüküm ve hikmet saahibi Odur, O».**

---

[21] Yerde yapılan hafriyyâtın (kazıların) hilkate aaid nice sırları ve târihi hakıykatları meydana çıkarmakda olduğu ma'lûmdur. Bu âyetde buna da teşvîk vardır.

[22] Onun kazaasından kurtulmak için yerin dibine saklansanız, ya hevâlara yükselib göklerde veya yüksek kal'alarda tahassun etseniz yine Allâhı sizi yakalamakdan aaciz bırakamazsınız «Beyzâvî».

[23] Ne sizi kendine karşı müdâfaa edecek bir velîniz, ne de Onun azâbından sizi kurtaracak bir yardımcınız «Celâleyn».

[24] Öldükden sonra dirilmeyi «Celâleyn».

[25] Bu âyetle yine (İbrâhîm) aleyhisselâmın kıssasına devam buyuruluyor «Celâleyn».

[26] «El-enbiyâ'» sûresinin «69» uncu âyetine mürâcaat.

[27] Çünkü ateş olunca azametine ve haraaretine rağmen onu yakmamış, yeri kısa bir zamanda bağçe olmuşdur «Celâleyn».

[28] «Celâleyn».

[29] (Luut) aleyhisselâm (İbrâhîm) aleyhisselâmın hemşîresinin oğludur «Beyzâvî, Medârik».

[30] «Celâleyn, Medârik».

[31] Rabbimin emretdiği yere hicret edeceğim. (İbrâhîm) aleyhisselâm zevcesi (Sâre) ve (Luut) aleyhisselâm ile birlikde «Küsâ» dan «Harran» a, bil'âhare oradan «Şam» a gitdi, «Fılıstin» a indi. (Luut) aleyhisselâm da «Sedum» a gitdi «Beyzâvî». «Küsâ», «Bâbil» de bir köyün adıdır. Hazreti (İbrâhîm) aleyhisselâmın doğduğu yer olmak üzere mervîdir «Kaamus». «Sedûm, Sezûm» Luut kavmine mahsus altı kasabadan biridir «Kaamus».

27 — Biz ona İshak ile Ya'kubu da ihsân etdik[32]. Peyğamberliği ve kitabları[33] onun zürriyetine tahsîs etdik[34]. Dünyâda ona mükâfâtını verdik[35]. Hakıykat o, âhiretde de her halde saalih insanlardandır.

28 — Luutu da (hatırla)[36]. **Hani o, kavmine** (şöyle) **demişdi: «Siz hakıykat öyle hayâsızlığı** (meydana) **getiriyorsunuz ki sizden evvel aalemlerden[37] hiçbiri bunu yapmamışdır».**

29 — «Siz her halde erkeklere gidecek, yol kesecek[38], toplantı yerinizde meşru' olmayanı yapacak mısınız»? Kavminin cevâbı: «Eğer doğru söyleyenlerdensen[39] Allâhın azâbını getir bize» demelerinden başkası olmadı.

30 — De ki: «Yârab, o fesadcılar gürûhuna karşı buna nusret et[40]».

31 — Elçilerimiz[41] İbrâhîme o müjdeyi[42] getirince dediler ki: «Biz bu memleketin ahâlîsini helâk edeceğiz. Çünkü onun ahâlisi zaalim oldular».

32 — (İbrâhîm) **«Onların içinde, dedi, Luut da var». Dediler ki: «Biz orada kimin bulunduğunu çok iyi bileniz. Onu da, ehlini de muhakkak kurtaracağız. Yalınız geride** (azâbda)[43] **kalacaklardan olan karısı müstesnâ».**

33 — Elçilerimiz Luuta gelince o, bunlar sebebiyle tasalandı, bunlar

---

[32] (İsmâîl) aleyhisselâmdan sonra «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] Burada harf-i ta'rîf cins içindir. Tevrâtı, İncili, Zeburu, Kur'ânı demekdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[34] Kendisinden sonra gelen bir çok peyğamberler hep onun zürriyyeti idi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Her dîn erbâbı nezdinde ona senâ-yi cemîl ve muhabbet verdik «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Celâleyn, Medârik».

[37] İns ve cinden «Celâleyn».

[38] Yoldan gidenleri bile şehvetiniz yüzünden çevirib fenâlık yapacak ve onları yola gitmekden men' edecek «Celâleyn». Katl ile, şekaavetle, gasb ile «Medârik». Yahud meşru'dan vaz geçerek neslin üreme yolunu aatıl bırakacak «Beyzâvî».

[39] Bu fi'limizin kötü olduğu ve azâbın geleceği hakkında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Başlarına azâb geleceğine dâir olan sözümü te'yîd buyur «Celâleyn, Medârik».

[41] Meleklerimiz «Râzî».

[42] Cenâb-ı Hakkın ona (İshak) ve (Ya'kub) u ihsân edeceği haber-i beşâretini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud memleketinde «Beyzâvî».

ولما جاءت رسلنا ابراهيم بالبشرى قالوا انا مهلكوا اهل هذه القرية ان اهلها كانوا ظالمين ۝ قال ان فيها لوطا قالوا نحن اعلم بمن فيها لننجينه واهله الا امرأته كانت من الغابرين ۝ ولما ان جاءت رسلنا لوطا سيء بهم وضاق بهم ذرعا وقالوا لا تخف ولا تحزن انا منجوك واهلك الا امرأتك كانت من الغابرين ۝ انا منزلون على اهل هذه القرية رجزا من السماء بما كانوا يفسقون ۝ ولقد تركنا منها اية بينة لقوم يعقلون ۝ والى مدين اخاهم شعيبا فقال يا قوم اعبدوا الله وارجوا اليوم الاخر ولا تعثوا في الارض مفسدين ۝ فكذبوه فاخذتهم الرجفة فاصبحوا في دارهم جاثمين ۝ وعادا وثمود وقد تبين لكم من مساكنهم وزين لهم الشيطان اعمالهم فصدهم عن السبيل وكانوا مستبصرين ۝

وقارون وفرعون وهامان ولقد جاءهم موسى بالبينات فاستكبروا في الارض وما كانوا سابقين ۝ فكلا اخذنا بذنبه فمنهم من ارسلنا عليه حاصبا ومنهم من اخذته الصيحة ومنهم من خسفنا به الارض ومنهم من اغرقنا وما كان الله ليظلمهم ولكن كانوا انفسهم يظلمون ۝ مثل الذين اتخذوا من دون الله اولياء كمثل العنكبوت اتخذت بيتا وان اوهن البيوت لبيت العنكبوت لو كانوا يعلمون ۝ ان الله يعلم ما يدعون من دونه من شيء وهو العزيز الحكيم ۝ وتلك الامثال نضربها للناس وما يعقلها الا العالمون ۝ خلق الله السموات والارض بالحق ان في ذلك لاية للمؤمنين ۝ اتل ما اوحي اليك من الكتاب واقم الصلوة ان الصلوة تنهى عن الفحشاء والمنكر ولذكر الله اكبر والله يعلم ما تصنعون ۝

sebebiyle kolu (göğsü)[44] **daraldı**[45]**. «Korkma, tasalanma, dediler, çünkü biz seni de, senin ehlini de kurtaracağız. Yalnız geride** (azâbda) **kalacaklardan olan karın müstesnâ».**

34 — «Muhakkak bu memleket ahâlîsinin üstüne, yapmakda oldukları faasıklık yüzünden, gökden (fecî) **bir azâb indireceğiz».**

35 — Andolsun, aklını kullanacak bir kavm için biz oradan[46] **apaçık bir nişâne** (bir ibret)[47] **bırakmışızdır.**

---

[44] «Celâleyn».

[45] Çünkü elçi melekler müsâfir suretinde, çok güzel bir sîmâ ile gelmişlerdi. Bunların melek olduklarını (Luut) aleyhisselâm henüz anlamamışdı. Kavminin bunlara da bir sarkıntılık edeceğinden korkuyordu. Nihâyet kendileri Rabbinden gelen elçiler olduklarını bildirdi «Beyzâvî, Celâleyn».

[46] O memleketden «Medârik».

[47] Onların meşhûr hikâyelerini, yahud haraab olan yurdlarının eserlerini. Ba'zılarına göre yağan taşlar. Çünkü onlar elyevm baakıydir. Ba'zılarına göre de simsiyah akan nehirlerini «Beyzâvî». O diyârın haraabelerinden kalan izleri «Celâleyn».

36 — «Medyen» e de birâderleri Şuaybı (gönderdik)[48] **de dedi ki: «Ey kavmim, Allâha ibâdet edin. Âhiret gününe umud bağlayın. Yer yüzünde fesadcılar olarak bozgunculuk yapmayın».**

37 — Fakat onu tekzîb etdiler. Derken kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakalayıverdi de yurdlarından hepsi (ölü olarak)[49] **diz üstü çöke kaldılar.**

38 — Aad ile Semudu da (helâk etdik. Onların başına neler geldiği) **hakıykat sizin için el'an** (o haraab) **evleri** (ciheti) **nden belli olmakdadır. Uyanık** (insan) **lar oldukları halde şeytan onların amel** (ve hareket) **lerini süsleyib kendilerini yoldan sapdırmışdır.**

39 — Kaarunu, Fir'avnı, Hâmaanı da (helâk etdik). **Andolsun ki Musâ** (daha evvel)[50] **kendilerine apaçık bürhanlar getirmişdi de onlar yer-**(yüzün) **de büyklük taslamışlardı. Halbuki** (azâbın) **önüne geçebilecek de değillerdi.**

40 — İşte biz (onların) **her birini günâhı sebebiyle yakaladık. İşte kiminin tepesine** (taş yağdıran) **bir kasırga gönderdik[51], kimini korkunc bir ses aldı[52], kimini yere geçirdik[53], kimini de suda boğduk[54] Allah onlara zulm etmiyordu. Fakat onlar kendilerine** (bizzât) **kendileri zulm ediyorlardı.**

41 — Allahdan başka velîler[55] edinenlerin sıfatı kendine bir yuva yapan örümcek misâli gibidir. Halbuki, eğer bilmiş olsalar, evlerin en çürüğü her halde örümcek yuvasıdır.

42 — Allah, kendinden başka hangi şey'e tapıyorlarsa şübhesiz ki biliyor. O, mutlak gaalibdir, tam huküm ve hikmet saahibidir.

43 — İşte misâller! Biz onları insanlar için îrâd ediyoruz[56]. Aalim olanlardan başkası onları anlamaz.

---

[48] «Celâleyn, Medârik».

[49] «Beyzâvî, Medârik».

[50] «Celâleyn».

[51] «Luut kavmi» gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] «Medyen» ve «Semud» kavmi gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[53] «Kaarun» gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[54] «Nuuh kavmi» ve «Fir'avn» ile kavmi gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] Putlar «Celâleyn, Medârik». Dayanaklar «Beyzâvî».

[56] Kureyşin beyinsizleri, câhilleri «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in Rabbi sinekle, örümcekle meseller îrad ediyor» derler, gülerlerdi «Medârik». (Meâlen «Biz onları insanlar için...» buyuruluyor. Çünkü hayvandan farkı olmayan o câhillerin hakıykatde insanlıkla hiçbir alâkaları yokdu. Nitekim bundan sonraki cümle-i celîlede de buna işâret buyurulmuşdur).

44 — Allah gökleri ve yeri hak olarak[57] yaratdı. Şübhe yok ki bunda îman edenler için (Onun kemâl-i kudretine)[58] **mutlak bir delâlet vardır.**

45 — Sana vahyedilen kitâbı oku[59]. Namazı da dosdoğru kıl (ve kıldır)[60]. **Çünkü namaz edebsizlikden ve akıl ve şeriata uymayan her şeyden alıkoyar[61]. Allahı zikretmek elbette en büyük** (ibâret) **dir[62]. Ne yaparsanız Allah bilir[63].**

---

[57] Baatıl olarak değil, boşu boşuna ve fâidesiz olarak değil «Beyzâvî, Medârik». Hak için, hakkı izhaar için «Haazin». Hakkın ikaamesine sebeb olarak «Kitâb-ül îşâre ilel icâz fî baabil mecâz».

[58] «Celâleyn».

[59] Kıraatiyle Allâha tekarrüb etmek, elfaazını ezberlemek, muhtelif ma'nâlarını açmıya ve anlamıya çalışmak, Onunla insanlara ibret-âmiz öğüdler vermek, ondaki hukümlerle ve güzel edeblerle amel etmelerine himmet eylemek suretiyle. Kur'ânın ma'nâlarını teemmül eden kimse tilâveti tekrar etmek sâyesinde evvelce münkeşif olmayan bir çok ma'nâlar kendisine inkişaf eder «Ebüssüud».

«Müslim» in «Ebû Dâvud» un ve diğerlerinin (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden tahrîc etdikleri bir hadîs-i şerîfde meâlen şöyle buyurulmuşdur: «Allâhın evlerinden birinde toplanıp Kitâb-ullâhı okuyanların üzerine muhakkak ki sekînek iner. Onları rahmet-i ilâhiyye bürür. Çevrelerinde melekler tavaaf eder. Allah onları nezdinde bulunan (melekler) e anar». (Sekinet ma'nevî zevk ve şevk ve safaa-yi kalbdir). «İmam Ahmet» in (Ebû Hüreyre) radıyallahü anhden tahrîc etdiği bir hadîsde de meâlen şöyle buyurulmuşdur: «Kim bir âyeti (can kulağıyle) dinlerse Allah ona on kat sevab verir. Kim Kitâbullahdan bir âyet okursa bu, kıyâmet gününde onun için nuur olur». (Bu hadîsi, küçük bir lâfız farkıyle, «Buhaarî» de zikretmişdir). «Beyhekıy» nin (Nu'man bin Beşir) radıyallahü anhden rivâyet etdiği bir hadîs meâli: «Ümmetimin en fazıyletli ibâdeti Kur'an okumakdır».

[60] «Ebüssüud».

[61] (İbni Mes'ud, İbni Abbas) radıyallâhü anhüm şöyle demişlerdir: «Namaz insanları her dürlü meâsîden vaz geçirir. Eğer bir kimsenin kıldığı namaz onu iyiliğe sevk ve kötülükden men'etmiyorsa onun namazı kendisinin Allahdan uzaklaşmasını artırmakdan başka birşey'e yaramaz». (Hasanı Basrî, Katâde) hazretleri de derler ki: «Kişinin namazı, harekâtını edebsizlikden ve münkerden vaz geçirmiyorsa bu, onun sırtında bir vebaldir». (Enes) radıyallâhü anhin rivâyetine göre ensardan bir genc Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin arkasında namaz kılar, sonra her dürlü kötülükleri yapardı. Keyfiyyet Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme arz edilince buyurdu ki: «Onun namazı birgün kendisini fenâlıkdan vaz geçirecekdir». Aradan çok zaman geçmedi, o, tevbe etdi. İyi bir hal saahibi oldu «Beyzâvî, Medârik, Ebüssüud».

[62] «Zikr-ullah» dan murad namazdır. Namaz diğer tâatlerden daha büyükdür. Çünkü onun esas umdesi zikr-i Hudâdır «Beyzâvî». Ba'zılarına göre ma'nâ: «Bir kötülük ve münker irtikâb ederken Allâhı hatırlamanın, Onun bunların nehyini ve vaîydini düşünmenin zecr ve meni' hususunda te'siri her şeyden büyükdür» demekdir «Medârik, Ebüssüud». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ bu âyete şöyle ma'nâ vermişdir: «Allâhın sizi anması sizin Onu anmanızdan daha büyükdür» «Haazin».

[63] «20» nci cüz'ün sonu.

الجزء الحادي والعشرون ٤٠١

ولا تجادلوا أهل الكتاب إلا بالتي هي أحسن إلا الذين ظلموا منهم وقولوا آمنا بالذي أنزل إلينا وأنزل إليكم وإلهنا وإلهكم واحد ونحن له مسلمون ۝ وكذلك أنزلنا إليك الكتاب فالذين آتيناهم الكتاب يؤمنون به ومن هؤلاء من يؤمن به وما يجحد بآياتنا إلا الكافرون ۝ وما كنت تتلو من قبله من كتاب ولا تخطه بيمينك إذا لارتاب المبطلون ۝ بل هو آيات بينات في صدور الذين أوتوا العلم وما يجحد بآياتنا إلا الظالمون ۝ وقالوا لولا أنزل عليه آيات من ربه قل إنما الآيات عند الله وإنما أنا نذير مبين ۝ أولم يكفهم أنا أنزلنا عليك الكتاب يتلى عليهم إن في ذلك لرحمة وذكرى لقوم يؤمنون ۝ قل كفى بالله بيني وبينكم شهيدا يعلم ما في السماوات والأرض والذين آمنوا بالباطل وكفروا بالله أولئك هم الخاسرون ۝

سورة العنكبوت ٤٠٢

ويستعجلونك بالعذاب ولولا أجل مسمى لجاءهم العذاب وليأتينهم بغتة وهم لا يشعرون ۝ يستعجلونك بالعذاب وإن جهنم لمحيطة بالكافرين ۝ يوم يغشاهم العذاب من فوقهم ومن تحت أرجلهم ويقول ذوقوا ما كنتم تعملون ۝ يا عبادي الذين آمنوا إن أرضي واسعة فإياي فاعبدون ۝ كل نفس ذائقة الموت ثم إلينا ترجعون ۝ والذين آمنوا وعملوا الصالحات لنبوئنهم من الجنة غرفا تجري من تحتها الأنهار خالدين فيها نعم أجر العاملين ۝ الذين صبروا وعلى ربهم يتوكلون ۝ وكأين من دابة لا تحمل رزقها الله يرزقها وإياكم وهو السميع العليم ۝ ولئن سألتهم من خلق السماوات والأرض وسخر الشمس والقمر ليقولن الله فأنى يؤفكون ۝ الله يبسط الرزق لمن يشاء من عباده ويقدر له إن الله بكل شيء عليم ۝ ولئن سألتهم من نزل من السماء ماء فأحيا به الأرض من بعد موتها ليقولن الله قل الحمد لله بل أكثرهم لا يعقلون ۝

46 — İçlerinden zulmedenler müstesnâ olmak üzere ehl-i kitâb ile en güzel (savaşdan) **başka bir suretle mücâdele etmeyin**[64] **ve deyin ki: «Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim Allâhımız da, sizin Allahınız da birdir.** (Şu kadar ki) **biz** (ancak) **Ona teslîm olanlarız.** (Biz Onun samîmi müslümanlarıyız)**»**[65].

47 — İşte sana (Habîbim böyle bir) **kitâb indirdik**[66]. **Onun için kendilerine kitâb**[67] **verdiklerimiz buna îman ediyorlar**[68]. **Şunlardan**[69] **da ona**

[64] Allâha âyetleriyle da'vet etmek, Onun huccetlerine dikkatlerini çekmek suretiyle «Celâleyn». Kabalığa nâziklikle, öfkeye soğuk kanlılıkla, muğaalataya nasıyhatle mukaabele etmek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[65] Allâhı bırakıb da habamlarını ve papaslarını Rab ittihaaz edenlere bir ta'rizdir «Beyzâvî».

[66] Ya'nî diğer kütüb-i mukaddeseyi de tasdıyk (ve hak olan kısımlarını ihtivâ) eden bir kitab indirdik «Beyzâvî».

[67] Tevrât «Celâleyn».

[68] (İbni Selâm) ve diğerleri gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[69] Arabdan, ehl-i Mekkeden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

îman edecek nice kimseler vardır. Bizim âyetlerimizi kâfirlerden başkası bilerek inkâr etmez.

48 — Sen bundan[70] evvel hiçbir kitâb okur değildin. Elinle de onu yazmadın. Böyle olsaydı baatıl söyleyenler elbet şübhelenir (ler) di.

69 — Hayır, o (Kur'an) kendilerine ilim verilmiş insanların sînelerinde (parıldayan)[71] apaçık âyetlerdir. Bizim âyetlerimizi zaalim olanlardan başkası bilerek inkâr etmez.

50 — «Ona Rabbinden (başkaca) âyetler[72] de indirilmeli değil miydi?» dediler. De ki: O âyetler ancak Allâhın nezdindedir. Ben sâde (eğri yolun başınıza getireceği fenâ sonucları) apâşikar haber verenim».

51 — Sana indirdiğimiz o kitâb — ki (müstemirren)[73] karşılarında okunub duruyor — onlara kâfî gelmedi mi? Onda îman edecek bir kavm için elbette (büyük) bir rahmet (ve nî'met)[74] ve bir öğüt var.

52 — De ki: «Benimle sizin aranızda Allâhın hakkıyle şâhid olması yeter. Göklerde, yerde ne varsa O bilir. Baatıla îman ve Allâhı (inkâr ile) kâfir olanlar (Yok mu?) İşte onlar hüsranda kalanların ta kendileridir.

53 — Senden azâbı çarçabuk (getirmeni) isterler[75]. Eğer muayyen bir vakıt olmasaydı o, elbette onlara gelib çatmışdı bile. (Bununla berâber) o, kendileri farkında olmayarak, onlara ansızın gelecekdir muhakkak.

54 — (Evet) senden azâbı çarçabuk (getirmeni) istiyorlar. Halbuki hakıykatde cehennem o kâfirleri kuşatıb durmakdadır (da haberleri yok).

55 — O günde azâb onları hem üstlerinden, hem ayakları altından saracak, (Allah)[76]: «İşlemekde olduğunuz (günâhlar) ın (cezâsını) tadın» diyecek.

56 — Ey îman eden kullarım, şübhesiz ki benim arzım genişdir. O halde ancak bana ibâdet edin[77].

---

[70] Kur'andan «Medârik».

[71] Haafızalarında yaşayan «Celâleyn». Bu suretle de onun tahrîfine imkân yokdur «Beyzâvî».

[72] (Saalih) aleyhisselâmın dişi devesi, (Musâ) aleyhisselâmın mâidesi gibi mu'cizeler «Beyzâvî, Medârik».

[73] Ardı arası kesilmeksizin, kıyâmete kadar «Celâleyn».

[74] «Beyzâvî, Medârik».

[75] «Üstümüze gökden taş yağdır!» diyerek «Beyzâvî».

[76] Yahud Allâhın emriyle melekler «Beyzâvî».

[77] Hangi yerde ibâdet kolay olacaksa güçlük çekilen yerden oraya hicret edin. İşkenceye ma'ruz kalan «Mekke» müslümanlarının zaifleri hakkında nâzil olmuşdur «Celâleyn».

57 — Her can ölümü tadıcıdır. (Ondan) sonra bize döndürü (lüb getiri) leceksiniz.

58 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar (var ya) biz onları — kendileri içlerinde ebedî kalıcı olarak — altlarından nehirler akan o cennetin yüksek mevki'lerine yerleşdireceğiz. (Öyle) amel (ve hareket) edenlerin mükâfatı ne güzeldir!

59 — ki onlar sabır (ve sebât) etmişlerdir[78] ve yalınız Rablerine güvenib dayanmakdadırlar.

60 — Nice canlı mahluk vardır ki rızkını kendisi taşımıyor. Onu da, sizi de[79] Allah rızıklandırıyor. O, hakkıyle işiden, kemâliyle bilendir.

61 — Andolsun ki onlara: «O gökleri, o yeri kim yaratdı? O güneşi, o ayı kim müsehhar kıldı?» diye sorarsan mutlakaa: «Allah» derler. O halde nasıl çevrilib döndürülüyorlar?[80]

62 — Allah, kullarından kimi dilerse onun rızkını yayar (genişletir). Onu kısar da. Şübhesiz ki Allah her şey'i hakkıyle bilendir[81].

63 — Andolsun ki onlara: «Gökden su indirib onunla yeri, ölümünün ardından, canlandıran kimdir?» diye sorarsan «Elbette Allah» derler. De ki: «Hamd Allahındır». Fakat onların çoğu aklını kullanmazlar[82].

64 — Bu dünyâ hayâtı bir eğlenceden, bir oyundan başka (şey) değildir[83]. Âhiret yurdu (na gelince:) Şübhe yok ki o, (asıl) hayâtın tâ kendisidir, (bunu) bilmiş olsalardı...[84]

65 — (Baksan a) gemiye bindikleri zaman — dîn (i) yalınız Kendisine (ya'nî Allâha) tahsıys etmek suretiyle ve (haalis ve) muhlis (insan)-

---

[78] Müşriklerin ezâlarına, hicret meşakkatlerine, gurbet acılarına «Celâleyn, Medârik».

[79] Ey muhâcirler size de! «Celâleyn».

[80] Bakınız: «Yunus» sûresi, âyet: 31.

[81] Kullarına salâh veya fesâd verecek her şey'i bilendir «Beyzâvî, Medârik».

[82] Bakınız: «Yunus» sûresi, âyet: 31.

[83] (İmam Alî) radıyallahü anhe sormuşlar: «Dünyâ nedir»? buyurmuş ki: «Seni Mevlândan alıkoyan her şey».

چیست دنیا از خدا غافل بدن
نی قماش و نقره وفرزند وزن

Türkçesi: Dünyâ nedir? Allahdan gaafil olmakdır. Ne kumaş, ne para, ne oğul, ne de kadın değildir».

[84] Dünyâyi o baakıy hayaata tercîh etmezlerdi «Celâleyn».

وما هذه الحياة الدنيا إلا لهو ولعب وإن الدار الآخرة
لهي الحيوان لو كانوا يعلمون ۝ فإذا ركبوا في الفلك دعوا
الله مخلصين له الدين فلما نجاهم إلى البر إذا هم يشركون ۝
ليكفروا بما آتيناهم وليتمتعوا فسوف يعلمون ۝ أولم يروا
أنا جعلنا حرما آمنا ويتخطف الناس من حولهم أفبالباطل
يؤمنون وبنعمة الله يكفرون ۝ ومن أظلم ممن افترى على الله
كذبا أو كذب بالحق لما جاءه أليس في جهنم مثوى للكافرين ۝
والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وإن الله لمع المحسنين ۝

بسم الله الرحمن الرحيم
الم ۝ غلبت الروم ۝ في أدنى الأرض وهم من بعد غلبهم
سيغلبون ۝ في بضع سنين لله الأمر من قبل
ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون ۝ بنصر الله
ينصر من يشاء وهو العزيز الرحيم ۝

وعد الله لا يخلف الله وعده ولكن أكثر الناس لا يعلمون ۝
يعلمون ظاهرا من الحياة الدنيا وهم عن الآخرة هم
غافلون ۝ أولم يتفكروا في أنفسهم ما خلق الله
السماوات والأرض وما بينهما إلا بالحق وأجل مسمى
وإن كثيرا من الناس بلقاء ربهم لكافرون ۝ أولم يسيروا
في الأرض فينظروا كيف كان عاقبة الذين من قبلهم كانوا
أشد منهم قوة وأثاروا الأرض وعمروها أكثر مما
عمروها وجاءتهم رسلهم بالبينات فما كان الله
ليظلمهم ولكن كانوا أنفسهم يظلمون ۝ ثم كان عاقبة
الذين أساءوا السوأى أن كذبوا بآيات الله وكانوا بها
يستهزئون ۝ الله يبدأ الخلق ثم يعيده ثم إليه ترجعون
۝ ويوم تقوم الساعة يبلس المجرمون ۝ ولم يكن لهم
من شركائهم شفعاء وكانوا بشركائهم كافرين ۝
ويوم تقوم الساعة يومئذ يتفرقون ۝ فأما الذين
آمنوا وعملوا الصالحات فهم في روضة يحبرون ۝

lar olarak — Allâhı (nasıl) **çağırırlar! Fakat biz onları selâmetle karaya çıkarınca da hemen Allâha eş katanlar onlardır.**

66 — Ki (bu suretle) **kendilerine verdiğimiz** (ni'metler) **e nankörlük etsinler ve** (hayâtdan) **zevk alsınlar diye. Fakat onlar yakında bileceklerdir.**

67 — Çevrelerinde insanların zorla (yakalanıb) **kapılmakda olmasına rağmen** (Mekkeyi) **korkusuz** (ve emîn bir yer) **yapdığımızı onlar görmediler mi? Haalâ baatıla inanıyorlar da Allâhın ni'metine nankörlük mü ediyorlar?**

68 — Allâha karşı yalan düzen kişiden[85], yahud kendisine hak[86] gelince onu yalan sayandan daha zaalim kimdir? Kâfirlere cehennemde barınacak yer mi yok?!

[85] Ona şerîk katmak suretiyle «Celâleyn».
[86] Peyğamber, yahud Kur'an, «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

69 — Bizim uğrumuzda mücâhede edenler[87] (e gelince:) **Biz onlara elbette yollarımızı gösteririz**[88]. **Şübhesiz ki Allah her halde ihsân erbâbiyle**[89] **berâberdir.**

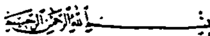
[87] Mücâhede, savaşılması icâbeden her şey'e, nefse, şeytana ve dîn düşmanlarına şâmil olsun diye Cenâb-ı Hak onu ıtlaak buyurmuş, onu mef'ul ile takyîd etmemişdir «Medârik». (Dârânî) diyor ki: Ma'nâ, «ilimleriyle mücâhede edenlere biz bilmediklerini öğretiriz» demekdir «Medârik». (Ebû Nuaym) in (Enes) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîfde meâlen şöyle buyurulmuşdur: «Kim ilmiyle aamil olursa Allah onu bilmediği ilme vâris kılar». (Sehl) e göre ma'nâ: «Sünnet-i seniyyeyi ikaame edeni biz cennetin yollarına iletiriz». (Cüneyd) e göre: «Tevbe hususunda mücâhede edeni ihlâs yollarına sevkederiz». (İbni Ataa) ya göre: «Bizim rızaamızı istihsâl uğrunda mücâhede edin. Biz de size rıdvan mahalline îsaale hidayet verelim «Medârik».

[88] Bize doğru yürüyeceği ve Cenâbımıza vaasıl olacağı yolları «Beyzâvî, Celâleyn».

[89] Mü'minlerle «Celâleyn».

«30» uncu SÛRE

«ER-RUUM» SÛRESİ[1]

1 — Elif, Lâm, Mîm.

2 — Rum (lar)[2] **mağlub oldu.**

3 — Yakın bir yerde[3]. Halbuki onlar bu yenilmelerinin ardından gaalib olacaklar[4],

4 — Bir kaç yıl içinde[5]. Önünde de, sonunda da emir Allâhındır. O gün mü'minler de ferahlanacak[6],

5 — Allahın nusratıyle. O, kimi dilerse ona yardım eder. O, yegâne gaalibdir, (mü'minleri) **çok esirgeyicidir.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «60» âyetdir.

[2] (Merkezi «İstanbul» olan «Şarkıy Romalılar» ki) ehl-i kitâb idiler. Müşrik İranlılar onları mağlub etmişler, buna Mekke müşrikleri sevinmişler ve Müslümanlara «(Müşrik) Farslılar nasıl Romalılara galebe etdilerse biz de (ehl-i kitâb olan) sizlere öyle gaalib geleceğiz» demişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn». Bunun üzerine bu âyetler nâzil oldu. (Ebû Bekr-is Sıddıyk) radıyallâhü anh onlara şöyle demişdi: «Sevinmeyin. Vallâhi Romalılar Farslılara «bıd'ı sinîn» den sonra gaalib olacaklardır». (Übeyy bin Half), müşarün'ileyhi tekzîb etmek istedi. Nihâyet bunun üç sene içinde tahakkuk etmemesi haalinde yekdiğerine onar deve vermek üzere bahse tutuşdular. (Ebu Bekir) radıyallâhü anh keyfiyyetden Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi haberdâr etdi. O, «Bıd'ı sinîn üçle dokuz yıl arasıdır» buyurdu. Bunun üzerine müşârün'ileyh ile (Übeyy) devenin mıkdârını yüze, müddeti de dokuz yıla çıkardılar. Bu va'd-i ilâhî tahakkuk etdiği zaman (übeyy), «Uhud» de bizzât Resûl-i şecî' sallellâhü aleyhi ve sellemden aldığı yara yüzünden Mekke dönüşünde ölmüş bulunuyordu. (Ebû Bekr-is Sıddıyk) radıyallâhü anh, veresesinden o yüz deveyi alıb Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme götürdü. O da, «Onları tasadduk et» buyurdu «Beyzâvî, Medârik, Haazin». Bu âyetler Kur'ânın mu'cizelerindendir «Medârik». Bu babda fazla bilgi edinmek isteyenlere Elmalılı merhum ve mağfur üstâd (Muhammed Hamdi) efendinin «Hak dîni Kur'an dili» adındaki tefsîrine mürâcaat etmelerini tavsıye ederim.

[3] Romalıların Farslılara en yakın olan Cezîredeki iki ordu burada karşılaşmışlardı.

[4] İranlılara «Celâleyn».

[5] «Bıd'ı sinîn» üçle dokuz arası demekdir «Celâleyn».

[6] Romalılar gaalib oldukları gün müslümanlar da «Bedir» de muzaffer olmuşlardı. O galebeyi Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme (Cebrâîl) aleyhisselâm haber vermişdi «Celâleyn».

6 — (Bu) **Allâhın va'di. Allah va'dinden caymaz. Fakat insanların çoğu** (Onun va'dini)[7] **bilmezler.**

7 — **Onlar** (bu) **dünyâ hayâtından** (yalınız) **bir dış** (taraf) **ı bilirler. Âhiretden ise onlar gaafillerin ta kendileridir.**

8 — **Nefisleri hakkında**[8] (olsun) **iyiden iyi düşünmediler mi? Allah o gökleri, o yeri ve ikisinin arasında bulunan şeyleri hakk** (ın ikaamesine) **ve muayyen bir va'de** (nin inkızaasına) **sebeb olmakdan başka** (bir hikmetle) **yaratmamışdır**[9]**. Hakıykat, insanlardan çoğu Rablerine kavuşmayı cidden inkâr edicilerdir**[10]**.**

9 — **Onlar yer** (yüzün) **de gezib de kendilerinden evvelkilerin aakıbetinin nice olduğuna bakmadılar mı? Onlar**[11] **kuvvetce kendilerinden daha şiddetli idiler. Toprağı ekmişler, alt üst etmişler**[12]**, onu bunların**[13] **i'maar etdiklerinden daha çok i'maar eylemişlerdi. Peyğamberleri onlara da nice açık huccetler getirmişlerdi. Demek, onlara Allah zulm etmiyordu, fakat kendilerine bizzât kendileri zulm ediyorlardı.**

10 — **Sonra kötülük eden** (o ümmet) **lerin aakıbeti ateş**[14] **oldu. Çünkü onlar Allâhın âyetlerini tekzîb etmişlerdi. Onları eğlenceye alıyorlardı.**

11 — **Allah ilkin mahlûkunu yaratır, sonra onu** (ölümünün ardından diriltib)[15] **alır. Nihâyet hepiniz ancak Ona döndürül** (üb götürül) **eceksiniz.**

12 — **Kıyâmetin kopacağı gün günâhkârlar** (huccetden ümîdlerini keserek)[16] **susacak** (lar) **dır.**

13 — **Ortaklarından**[17] **da kendilerine şefâatcılar olmamışdır** (olmayacakdır). **Onlar ortaklarını da inkâr edeceklerdir**[18]**.**

---

[7] «Beyzâvî, Celâleyn».

[8] Kendilerinin yaratılışı, yahud nefislerindeki vasıflar, yahud nefislerinin muhtelif şüûn ve hadisâtı hakkında «El-işâre».

[9] «El-işâre».

[10] Ölümden sonra tekrar dirileceklerine inanmazlar. Dünyâda ebedî kalacaklarını sanırlar «Beyzâvî, Celâleyn».

[11] (Aad, Semud gibi) «Beyzâvî, Celâleyn».

[12] «Celâleyn». Su aramak, ma'denler çıkarmak, tohum ve sâire ekmek için altını üstüne getirmişler «Beyzâvî».

[13] Küffâr-ı Mekkenin «Beyzâvî, Celâleyn».

[14] «Celâleyn, Kaamus-ı Arabî».

[15] «Celâleyn, Medârik».

[16] «Celâleyn, Medârik».

[17] Allâha ortak koşdukları ve şefâatlerini umdukları putlardan «Celâleyn, Medârik».

[18] Ya'ni Allâha eş katdıklarına tapmış olduklarını inkâr etmişlerdir «El-işâre, Celâleyn».

وأما الذين كفروا وكذبوا بآياتنا ولقاي الآخرة فأولئك
في العذاب محضرون ۝ فسبحان الله حين تمسون
وحين تصبحون ۝ وله الحمد في السماوات والأرض
وعشيا وحين تظهرون ۝ يخرج الحي من الميت ويخرج
الميت من الحي ويحي الأرض بعد موتها وكذلك تخرجون
۝ ومن آياته أن خلقكم من تراب ثم إذا أنتم بشر
تنتشرون ۝ ومن آياته أن خلق لكم من أنفسكم
أزواجا لتسكنوا إليها وجعل بينكم مودة ورحمة إن
في ذلك لآيات لقوم يتفكرون ۝ ومن آياته
خلق السماوات والأرض واختلاف ألسنتكم وألوانكم
إن في ذلك لآيات للعالمين ۝ ومن آياته منامكم
بالليل والنهار وابتغاؤكم من فضله إن في ذلك
لآيات لقوم يسمعون ۝ ومن آياته يريكم البرق خوفا
وطمعا وينزل من السماء ماء فيحي به الأرض بعد
موتها إن في ذلك لآيات لقوم يعقلون ۝

حزب

ومن آياته أن تقوم السماء والأرض بأمره ثم إذا دعاكم
دعوة من الأرض إذا أنتم تخرجون ۝ وله من في السماوات
والأرض كل له قانتون ۝ وهو الذي يبدؤا الخلق ثم
يعيده وهو أهون عليه وله المثل الأعلى في السماوات
والأرض وهو العزيز الحكيم ۝ ضرب لكم مثلا
من أنفسكم هل لكم من ما ملكت أيمانكم من شركاء
في ما رزقناكم فأنتم فيه سواء تخافونهم كخيفتكم
أنفسكم كذلك نفصل الآيات لقوم يعقلون ۝ بل
اتبع الذين ظلموا أهواءهم بغير علم فمن يهدي من
أضل الله وما لهم من ناصرين ۝ فأقم وجهك للدين
حنيفا فطرت الله التي فطر الناس عليها لا تبديل
لخلق الله ذلك الدين القيم ولكن أكثر الناس
لا يعلمون ۝ منيبين إليه واتقوه وأقيموا الصلاة
ولا تكونوا من المشركين ۝ من الذين فرقوا دينهم
وكانوا شيعا كل حزب بما لديهم فرحون ۝

وإذا

14 — Kıyâmetin kopacağı gün, (evet) **o gün** (mü'minlerle kâfirler)[19] **birbirinden ayrılırlar.**

15 — Artık îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince:) **Onlar bir bağçede**[20] (yaşayıb) **mesrûr olurlar.**

16 — Amma küfr (ve inkâr) **edib de âyetlerimizi ve âhiret mülâkaatını yalan sayanlar, onlar da azâbda** (kalmak üzere) **ihzaar olunmuşlardır.**

17 — Haydi akşama girerken[21]**, sabaha ererken**[22] **Allâhı tenzîh** (ve tesbîh) **edin** (namaz kılın)[23].

[19] «Celâleyn, Medârik».

[20] Cennetde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] Akşam ve yatsı namazları bunda dâhildir «Celâleyn, Medârik».

[22] Sabah namazı bunda dahildir «Celâleyn, Medârik».

[23] «Celâleyn, Medârik».

18 — Göklerde ve yerde hamd Onundur[24]. Gündüzün nihâyetinde de[25], öğle vaktına vardığınız vakıtda da[26] (Allâhı tenzîh ve tesbîh edin, namaz kılın).

19 — Ölüden diriyi[27], diriden ölüyü O çıkarıyor. Arzı, ölümünün ardından, O canlandırıyor. İşte siz de (kabirlerinizden)[28] **böylece çıkarılacaksınız.**

20 — Sizi[29] bir toprakdan yaratmış olması Onun âyetlerindendir[30]. Sonra siz (her tarafa) **yayılır bir beşer oldunuz.**

21 — Size nefislerinizden, kendilerine ısınmanız için,[31] zevceler yaratmış olması, aranızda bir sevgi ve esirgeme yapması da Onun âyetlerindendir. Şübhe yok ki bunda fikrini iyi i'mâl edecek bir kavm için elbette ibretler vardır.

22 — O gökleri, o yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirine uymaması da Onun âyetlerindendir. Hakıykat, bunlarda aalimler için elbette ibretler vardır.

23 — Gece gündüz uyumanız ve Onun fazl (-u kerem) **inden** (nasıyb) **aramanız da yine Onun âyetlerindendir. Şübhesiz ki bunda da** (hakıykatlara) **kulak verecek bir zümre için mutlak ibretler vardır.**

24 — Yine Onun âyetlerindendir ki O, size hem korku, hem tama' (vermek) **için şimşeği gösteriyor[32], yukarıdan bir su indiriyor da onunla arza, ölümünden sonra, can veriyor. Hakıykat, bunda da aklını kullanacak bir kavm için elbette âyetler vardır[33].**

25 — Göğün ve yerin, Onun emriyle, durması da yine Onun âyetlerindendir. Sonra sizi bir tek da'vetle çağırdığı zaman hemen yerden[34] çıkacaksınız.

---

[24] Cümle-i mu'terızadır «Celâleyn, Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Semâvât ve arzda bulunanlar Cenâb-ı Hakkı tenzîh ederler. Onun için namaz kılarlar» «Haazin».

[25] İkindi vaktı ve namazı «Celâleyn, Medârik».

[26] Öğle namazı «Celâleyn, Medârik». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâye biri: «Kur'ânda beş vakıt namaz hakkında bir şey gördün mü?» diye sorunca «Evet» dedi, bu âyeti okudu «Beyzâvî, Haazin».

[27] Nutfeden insan, yumurtadan kuş gibi «Beyzâvî, Celâleyn».

[28] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] Aslınız olan (Aadem) i «Celâleyn».

[30] Cenâb-ı Hakkın (varlığına, birliğine ve) kemâl-i kudretine delâlet eden ve ibret veren şeylerdendir «Celâleyn».

[31] «Celâleyn».

[32] Yolcular yıldırım isaabetinden korkuyorlar, mukıym olanlar yağmur umuyorlar «Celâleyn, Medârik».

[33] Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 248 not.

[34] Dirilerek kabrinden «Celâleyn».

26 — Göklerde ve yerde kim varsa Onundur. Hepsi de Ona boyun eğicidirler.

27 — O, ilkin mahlûku yaratıb sonra onu (öldürdükden ve tekrar diriltdikten sonra) **iaade edecek olandır ki bu, Ona göre pek kolaydır**[35]. **Göklerde ve yerde en yüce sıfat** (lar) **Onun. O, yegâne gaalib, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir.**

28 — O, size kendi nefislerinizden bir temsîl getirdi: Sizi rızıklandırdığımız şeylerde sağ elinizin mâlik olduğu (köleler) **den ortaklarınız olmasını ister de bu hususda siz** (onlarla) **müsâvi olur, onları kendinizi saydığınız gibi sayar mısınız? İşte biz âyetleri, aklını kullanacak bir kavm için, böyle açıklarız.**

29 — Hayır, o zulmedenler[36] **bilgisizce kendi hevâlarına tabi' oldu-** (lar). **Artık Allâhın sapdırdığı kimseyi kim doğru yola iletebilir? Onlar için yardımcılardan** (hiçbir şey) **yokdur.**

30 — O halde (Habîbim) **sen yüzünü bir muvahhid olarak dîne, Allâhın o fıtratına çevir ki O, insanları bunun üzerine yaratmışdır**[37]. **Allâhın yaratışına** (hiçbir şey) **bedel olmaz. Bu, dimdik ayakda duran bir dîndir. Fakat insanların çoğu bilmezler.**

31 — Hepiniz Ona dönün, Ondan korkun. Namazı dosdoğru kılın, müşriklerden olmayın.

32 — (O müşriklerden) **ki onlar dînlerini darma dağınık etmişler, fırka fırka olmuşlardır.** (Bunlardan) **her zümre, nezdlerinde olanla böbürlenicidirler.**

33 — İnsanlara bir zarar isaabet etdi mi Rablerine, (yalnız)[38] **Ona, dönerek, düâ ederler. Sonra onlara kendi** (cânib) **inden bir rahmet**[39] **tat-**

---

[35] Muhaatabların nazarında bir şey'in iaadesi ibtidâsından daha kolaydır. Cenâb-ı Hakka göre ise ikisi de kolaylıkla musâvîdir «Celâleyn».

[36] Müşrikler «Celâleyn».

[37] İmam «Buhaarî» nin (Ebû Hüreyre) radıyallahü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîf meâli: «Her çocuk ancak fıtrat (-i islâm üzere) dünyâye getirilir. Bundan sonra anası babası (Yahudî ise) onu Yahudî yaparlar. (Nasrânî ise) Nasrânî, (Mecûsî ise) Mecûsî yaparlar. Nitekim kusursuz doğan bir hayvan yavrusu içinde siz kulağı, dudağı, burnu, ayağı kesik olanını hiç görüyor musunuz? Bundan sonra Resûlüllah sallellahü aleyhi ve sellem (işbu) âyeti okumuşdur. Diğer bir hadis-i şerîf meâli: «Dinlerin Allaha en sevgili olanı eğriyi bırakıb doğruya giden ve kolay olan dîndir - Buhaarî, İmam Ahmed, Taberânî: İbni Abbas radıyallahü anhümâ». Bu meâlin aslı olan âyet-i kerîme ile hadîslerde geçen «Hanîf» ın ma'nâsı «Eğriyi bırakıb da doğruya giden» demekdir. Örfde (İbrâhîm) aleyhisselâmın tevhıyd, ya'ni Allah'ı bir tanıma dînine ad olmuşdur. «Muvahhid», ya'nî Allah-ü Teaalânın birliğine îman edene «Hanîf» derler.

[38] «Celâleyn».

[39] Yağmur «Celâleyn». Şiddetden halâs «Medârik».

الجزء الحادي والعشرون ٤٠٧

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا
أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ۝ لِيَكْفُرُوا
بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ
سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ۝ وَإِذَا أَذَقْنَا
النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ۝ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ
لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ فَآتِ
ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ
يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ وَمَا آتَيْتُم
مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِندَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُم
مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ۝
اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ
هَلْ مِن شُرَكَائِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي
النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝

سورة الروم ٤٠٨

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ
كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ۝ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِن قَبْلِ
أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ۝ مَن كَفَرَ
فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ۝ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِن فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ۝
وَمِنْ آيَاتِهِ أَن يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِ
وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم
بِالْبَيِّنَاتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
الْمُؤْمِنِينَ ۝ اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ
فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ
۝ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ
۝ فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

وَلَئِنْ

dırdığı vakıt da, bakarsınız ki, onlardan bir güruh Rablerine şirk koşub durmakdadırlar,

34 — Kendilerine verdiğimiz (ni'metler) **e nankörlük etmeleri için. Hele zevk ede durun, yakında bileceksiniz!**

35 — Yoksa biz onlara bir huccet indirdik de Ona eş tutmalarını bu mu söylüyor?

36 — Ne zaman insanlara bir rahmet tatdırdı isek onunla şımarmışlardır[40]. Kendi ellerinin öne sürdükleri (günâhlar) **yüzünden onlara bir fenâlık isaabet edince de hemen onlar ümîdlerini kesiverirler[41].**

[40] «Celâleyn».

[41] Allâhın rahmetinden. Mü'minin şânı ni'met zamanında şükretmek, şiddet zamanında da Rabbinin lûtf-ü rahmetini niyâz ve ümîd eylemekdir «Celâleyn».

37 — Allahın kimi dilerse onun rızkını yayıb genişletmekde, (kimi de dilerse onunkini) **daraltmakda olduğunu onlar görmediler mi? Şübhe yok ki bunda îman edecek bir kavm için elbette ibretler vardır**[42].

38 — Haydi akrıbâya, yoksula, yol oğluna (yolcuya) **hakkını ver**[43]. **Bu, Allâhın cemâlini** (rızaasını) **dilemekde olanlar için** (her şeyden) **hayırlıdır ve onlar korkduklarından emîn, umduklarına nâil olanların ta kendileridir.**

39 — İnsanların mallarında artış olması için fâiz (cinsin) **den verdiğiniz şey** (nakd, mal, sadaka ve sâire)[44] **Allah katında artmaz. Allâhın rızâsını dileyerek verdiğiniz zekât ise, sevâblarını kat kat artıranlar onlar** (onu verenler) **dir.**

40 — Allah, sizi yaratan, sonra rızkınızı veren, sonra sizi öldürecek, daha sonra da sizi diriltecek olandır. Sizin ortaklarınız[45] **içinde bunlardan herhangi bir şey'i yapacak kim? O, çok münezzehdir, eş katmakda olduklarından** (müberrâ ve) **yücedir.**

41 — İnsanların kendi ellerinin kazandığı (ihtiyarlarıyle yapdıkları) **şeyler**[46] **yüzünden karada, denizde fesad belirdi ki** (Allah) **yapdıklarının bir kısmını onlara tatdırsın**[47]**. Olur ki rücu' ederler onlar.**

42 — De ki: «Arzda gezib dolaşın da daha evvel (geçen) **lerin aakıbeti nice oldu, görün. Onların çoğu müşriklerdi.**

43 — Allâhın reddine aslâ imkân bulunmayan o günü[48] **gelmezden evvel, ki o gün** (bütün insanlar) **bölük bölük ayrılacaklardır**[49], **yüzünü haydi o dosdoğru dîne çevir.**

44 — Kim küfrederse küfrü kendi aleyhinedir. Kim de iyi bir amel (ve hareket) **de bulunursa** (cennetdeki konaklarını)[50] **kendileri için hazırlamış olurlar.**

---

[42] Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 248 not.

[43] Sıla-i rahim etmek, iyilikler yapmak, sadaka vermek suretiyle «Celâleyn, Medârik».

[44] Yahud: Fâize verdiğiniz mal ve nakd veya Mukaabilinde maddî menfeat umduğunuz her hangi bir bağış «Beyzâvî».

[45] Allâh-ü Teaalâya ortak tutduğunuz putlarınız «Celâleyn».

[46] Ma'sıyetler «Beyzâvî, Celâleyn».

[47] Dünyâda cezâlarını versin. Asıl mühîm kısmı ise âhıretdedir «Beyzâvî, Celâleyn».

[48] Kıyâmet günü «Celâleyn». Âyetdeki « مِنَ اللّٰه = Min-allâhi», « يَأْتِىَ = Ye'tî» ye müteallıkdir «Medârik».

[49] Hesabdan sonra bir kısmı cennete, bir kısmı cehenneme ayrılacakdır «Celâleyn».

[50] «Celâleyn».

45 — Bunun hikmeti de îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **de bulunanları** (Allâhın) **fazl** (-ı ilâhîsi) **nden mükâfatlandırmasıdır. Çünkü O, kâfirleri hakıykaten sevmez.**

46 — (Allâhın) **— rahmetinden[51] size tatdırması, emriyle gemilerin akması, fazlından** (nasıyb) **aramanız ve şükretmeniz için — rüzgârları müjdeciler olarak göndermesi Onun âyetlerindendir.**

47 — Andolsun ki biz senden evvel kendi kavmlerine (nice) **peyğamberler göndermişizdir de onlara açık açık bürhanlar getirmişlerdir. Fakat** (îman etmedikleri için) **biz o günâh işleyenlerden intikaam almışızdır. Mü'minlere yardım etmek[52] ise üstümüzde bir hakdır.**

48 — Allah Odur ki rüzgârları gönderir de onlar bir bulut kaldırır- (lar), **derken** (Allah) **bunu gökde nasıl dilerse öylece serer. Onu parça parça da eder. Nihâyet görürsün ki aralarından yağmur çıkıb durmakdadır. Artık onu kullarından kimi dilerse onlara nasıyb eder de onlar da hemen sevinirler.**

49 — Halbuki onlar bundan evvel üzerlerine (Allâhın yağmur) **indireceğinden kat'iyyen ümidlerini kesmişlerdi[53].**

50 — Şimdi bak Allâhın rahmet eserlerine: Arzı, ölümünün ardından, nasıl diriltiyor. Şübhe yok ki O, ölüleri de herhalde (tekrar) **diriltícidir. O, her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

51 — Andolsun, biz bir rüzgâr gönderir de Onu (n eserini) **sararmış görürlerse ardından muhakkak ki küfraana başlarlar.**

52 — Bunun için sen — arkalarına dönüb giderlerken — o da'veti ölülere[54] de duyuramazsın, sağırlara da işitdiremezsin[55].

53 — Sen körleri[56] dahi sapıklıklarından ayırıb doğru yola iletici değilsin. Sen (başkalarına değil) **ancak âyetlerimize îman edib de müslüman olanlara,** (yalınız) **onlara dinletebilirsin.**

---

[51] Yağmurla, bollukla «Celâleyn».
[52] Kâfirleri helâk etmek, mü'minleri selâmete erdirmek suretiyle «Celâleyn».
[53] Bu terceme «Celâleyn» tefsîrine göredir. Ba'zıları şöyle ma'nâ veriyorlar: «Onlar bundan evvel (Allâhın yağmur) indireceğinden kat'iyyen ümîdlerini kesmiş olsalar da».
[54] Kalbleri ölmüş olan o kâfirlere «Beyzâvî, Medârik».
[55] Çünkü onlar hakdan kulaklarını tıkamışlardır «Beyzâvî».
[56] Kalb gözleri kör olan kâfirleri «Beyzâvî, Medârik».

ولئن أرسلنا ريحا فرأوه مصفرا لظلوا من بعده يكفرون
۝ فإنك لا تسمع الموتى ولا تسمع الصم الدعاء إذا ولوا
مدبرين ۝ وما أنت بهاد العمي عن ضلالتهم إن تسمع
إلا من يؤمن بآياتنا فهم مسلمون ۝ الله الذي خلقكم من ضعف
ثم جعل من بعد ضعف قوة ثم جعل من بعد قوة
ضعفا وشيبة يخلق ما يشاء وهو العليم القدير ۝ ويوم
تقوم الساعة يقسم المجرمون ما لبثوا غير ساعة كذلك
كانوا يؤفكون ۝ وقال الذين أوتوا العلم والإيمان
لقد لبثتم في كتاب الله إلى يوم البعث فهذا يوم البعث
ولكنكم كنتم لا تعلمون ۝ فيومئذ لا ينفع الذين
ظلموا معذرتهم ولا هم يستعتبون ۝ ولقد ضربنا
للناس في هذا القرآن من كل مثل ولئن جئتهم بآية
ليقولن الذين كفروا إن أنتم إلا مبطلون ۝ كذلك
يطبع الله على قلوب الذين لا يعلمون ۝ فاصبر إن وعد
الله حق ولا يستخفنك الذين لا يوقنون ۝

54 — Allah, sizi bir za'fdan[57] yaratan, sonra diğer bir za'fın[58] ardından kuvvet[59] veren, sonra kuvvetin arkasından da yine za'fa ve ihtiyarlığa getirendir. (O), ne dilerse yaratır. O, hakkıyle bilendir, kemâliyle kaadirdir.

55 — Kıyâmetin kopacağı gün günâhkârlar bir sâatden başka kalmadıklarına[60] yemîn eder (ler). **İşte onlar** (dünyâda da haktan) **böyle döndürülüyorlar** (yalan söylüyorlar) **dı[61].**

56 — Kendilerine ilim ve îman verilenler[62] (şöyle) **demiş** (ler) **dir** (diyeceklerdir): **«Andolsun ki Allâhın kitâbında** (ilm-i sâbıkında yazdığı)[63] **o tekrar diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu, ha's günüdür. Fakat siz bilmiyordunuz[64]».**

57 — Artık zulmedenlere o gün ma'ziretleri fâide vermeyecek, onlardan (Allâhın râzî olacağı şey'e)[65] **rücu' da istenmeyecekdir.**

58 — Andolsun ki bu Kur'anda insanlar için her (çeşid) **misâl** (ler) **irâd etmişizdir. Andolsun ki** (Habîbim) **onlara herhalde bir âyeti[66] getirsen küfreden** (o adam) **lar mutlakaa: «Siz tezvircilerden başkası değilsiniz» diyeceklerdir.**

59 — İşte bilmezlerin[67] kalblerine Allah böyle mühür basar.

---

[57] Menîden «Beyzâvî, Celâleyn».
[58] Tufuuliyyetin «Celâleyn».
[59] Delikanlılık «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[60] Dünyâda, yahud kabirlerinde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[61] «Beyzâvî, Medârik».
[62] Peyğamberler, melekler, mü'minler «Medârik».
[63] «Celâleyn, Medârik».
[64] Onu inkâr ediyordunuz «Celâleyn, Medârik».
[65] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[66] «Beyzâvî».
[67] Tevhıydi bilmezlerin «Celâleyn». İlim istemeyenlerin, i'tikaad etdikleri huraafelerde ısraar edenlerin. Bilmediğini bilmemek «Cehl-i mürekkeb», hakkı idrâke mâni' olur. Haklıyı tekzîb etmeyi icâb etdirir «Beyzâvî».

60 — Sen (habîbi̇̂m) **şimdi sabret. Şübhe yok ki Allâhın va'di**[68] **hakdır.** (Buna) **kat'î inan beslememekde olanlar zinhâr seni** (sabırsızlıkla)[69] **hafifliğe götürmesin** (ler).

---

[68] Seni düşmanlara ve İslâm dînini diğer bütün dînlere gaalib kılacağı hakkındaki va'di «Beyzâvî, Medârik».

[69] «Celâleyn».

سورة لقمان

سورة لقمان مكية وهي ثلاث وثلاثون آية

بسم الله الرحمن الرحيم
الم ۝ تلك آيات الكتاب الحكيم ۝ هدى ورحمة للمحسنين ۝
الذين يقيمون الصلاة ويؤتون الزكاة وهم بالآخرة هم يوقنون
۝ أولئك على هدى من ربهم وأولئك هم المفلحون ۝ ومن
الناس من يشتري لهو الحديث ليضل عن سبيل الله بغير علم
ويتخذها هزوا أولئك لهم عذاب مهين ۝ وإذا تتلى عليه
آياتنا ولى مستكبرا كأن لم يسمعها كأن في أذنيه وقرا فبشره
بعذاب أليم ۝ إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات لهم جنات
النعيم ۝ خالدين فيها وعد الله حقا وهو العزيز الحكيم
۝ خلق السماوات بغير عمد ترونها وألقى في الأرض رواسي
أن تميد بكم وبث فيها من كل دابة وأنزلنا من السماء ماء فأنبتنا
فيها من كل زوج كريم ۝ هذا خلق الله فأروني ماذا
خلق الذين من دونه بل الظالمون في ضلال مبين ۝

ولقد

«31» inci SÛRE

«LUKMAN» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Elif, Lâm, Mîm.

2 — İşte bunlar, o hikmet dolu kitâbın âyetleridir.

3 — Ki (her biri) **ihsân erbâbı için bir hidâyet ve bir rahmetdir.**

4 — (O ihsân erbâbı) **ki onlar dosdoğru namazı kılanlar, zekâtı verenlerdir. Onlar âhirete yakıyn** (ya'ni katî insan) **haasıl edenlerin de ta kendileridir.**

5 — İşte onlar Rablerinden bir hidâyet üzerindedirler ve işte onlar, (evet) **onlar felâha erenlerdir.**

6 — İnsanlar içinde, bilgisizce, Allah yolundan sapdırmak, o (yolu) **bir eğlence edinmek için** (icâd edilmiş) **boş lâfa müşteri çıkan** (nice) **adam vardır[2]. İşte onların,** (evet) **onların** (hakkı) **horlayıcı bir azâbdır.**

7 — Ona âyetlerimiz okunduğu zaman sanki bunları işitmemiş, sanki iki kulağında bir sağırlık varmış gibi büyüklük taslayarak yüz çevirir. İşte onu çok acıklı bir azâb ile müjdele!

8, 9 — Hakıykat, îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (yok mu?) **Naıym cennetleri — kendileri içlerinde ebedî ka-**

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. Ancak «27» inci ve «28» inci âyetlerin «Medîne» de nüzûl etdiği rivâyet olunmuşdur. Tamamı «34» âyetdir «Celâleyn».

[2] (Nadr bin Haaris) Acemlerin masal kitablarını satın alıb getirir, Mekkelilere: «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) size Aad ve Semûd hikâyelerini anlatıyor: Ben de Acem ve Ruum masallarını (yahud: Rüstem, İsfendiyâr, Kisraa masallarını) söyleyeceğim» diyerek onları okur, bu sûretle müşrikleri eğlendirir, Kur'an dinlemekden oyalardı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

lıcı olmak üzere — onlarındır. Bu, Allâhın gerçek va'didir. O, yegâne gaalib, yegâne hukûm ve hikmet saahibidir.

10 — O, (şu) görüb durduğunuz gökleri direksiz yaratdı. Yere, sizi sarsar diye, ağır baskılar[3] koydu. Orada (yerde) her bir canlıdan (nice çeşidler) yaydı. Biz gökden de su indirdik de (yerde) her sınıf (dan) güzel nebâtlar yetişdirdik.

11 — İşte bu (nlar) Allâhın yaratığıdır. Ondan başkasının[4] ne yaratdığını haydi gösterin bana! Hayır, o zaalimler apaçık bir sapıklık içindedirler.

12 — Andolsun ki biz Lukman'a, Allâha şükret diye (rek), hikmet verdik[5]. Kim şükrederse ancak kendi fâidesi için şükreder. Kim de nankörlük ederse hiç şüphe yok ki Allah ğânîdir (müstağnidir), her hamde o lâyıkdır.

13 — Hani Lukman, oğluna — o ona öğüd verirken — (şöyle) demişdi: «Oğulcağızım, Allâha ortak koşma. Çünkü şirk elbette büyük bir zulümdür[6]».

14 — Biz insana ana ve babasını tavsıye etdik[7]. Onun anası kendisini za'f üstüne za'f ile taşımışdır[8]. Sütden ayrılması da iki yıl (sürmüşdür). «Bana ve ana ve babana şükret. Dönüşün ancak banadır» (dedik)[9].

15 — Eğer onlar sence ilimde (yeri) olmadık her hangi bir şey'i bana eş tutman üzerinde seni zorlarlarsa kendilerine itâat etme. Onlarla dünyâda iyi geçin[10]. Bana dönenlerin[11] yoluna uy. Nihâyet dönüşünüz[12] ancak banadır. (O vakıt) ben de size ne yapıyordunuz, haber veririm[13].

16 — «Oğulcağızım, hakıykat (yapdığın iyilik veya kötülük)[14] bir hardal tânesi kadar olsa dahi, bir kaya içinde, ya göklerde, yahud yerin

---

[3] Yüksek ve sâbit dağlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[4] Putlarınızın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] İlim, diyânet, isaabet-i fikir verdik. Hikmetleri meşhurdur. (Lukman bin Baaurâ) çok bilgin bir zâtdi. (Dâvud) aleyhisselâmın bi'setinden evvel iftâ ederdi. Onun bi'setine yetişti. Ondan ilim aldı. Fetvâ vermeyi bıraktı. Cümhur onun peyğamber değil, hakîm olduğuna kaani'dir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[6] Bunun üzerine oğlu küfründen rücu' ve İslâmı kabul etdi «Celâleyn».

[7] Onlara itâat etmesini emretdik «Celâleyn».

[8] Gebelik zahmeti, ağrı zahmeti, doğurma zahmeti çekerek «Celâleyn».

[9] «Celâleyn».

[10] Kendilerine iyilik yap, sıla-i rahm et, hoş geçin «Celâleyn».

[11] Mü'minlerin «Medârik».

[12] Senin de, ana ve babanın da dönüşünüz ««Beyzâvî, Medârik».

[13] Sana îmanından dolayı mükâfat, ebeveynine de sapdıkları küfürlerinden dolayı mücâzât ederim «Beyzâvî, Medârik».

[14] «Beyzâvî, Medârik».

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ۝ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ۝ وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ۝ وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَن تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ۝ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ۝ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ۝

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ۝ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ۝ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۝ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۝

ألم تر

içinde (gizlenmiş) **olsa bile Allah onu getirir** (meydana çıkarır ve hesâbını görür)[15]. **Çünkü Allah lâtıyfdir[16], hakkıyle haberdârdır».**

17 — «Oğulcağızım, namazı dosdoğru kıl[17]. İyiliği emret. Kötülükten vaz geçirmiye çalış[18]. Sana (bu emir ve nehiy sebebiyle)[19] **isaabet eden şeylere katlan. Çünkü bunlar kat'î suretde farzedilen umurdandır[20]».**

18 — «İnsanlardan (kibirlenib) **yüzünü çevirme. Yer** (yüzün) **de şımarık yürüme. Zîrâ Allah her kibir taslayanı, kendini beğenib öğüneni sevmez».**

19 — «Yürüyüşünde mu'tedil ol. Sesini alçalt. Seslerin en çirkini, hakıykat, eşeklerin anırışıdır»!

---

[15] «Beyzâvî, Medârik».
[16] İlmi en gizli şeylere kadar nâfiz ve şâmildir «Beyzâvî, Medârik».
[17] Kendini kemâle erdirmek için «Beyzâvî».
[18] Başkalarını kemâle ulaşdırmak için «Beyzâvî».
[19] «Celâleyn».
[20] «Beyzâvî, Medârik».

20 — Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsini Allâhın, muhakkak sizin için müsahhar kıldığını, açık ve gizli bir çok ni'metlerini sizin üzerinizde bol bol tamamladığını görmediniz mi? İnsanlar içinde — hiçbir ilmi, hiçbir rehberi ve tenvîr edici hiçbir kitâbı yokken — haalâ Allah hakkında mücâdele eden kimseler vardır.

21 — Onlara: «Allâhın indirdiğine tâbi' olun» denildiği zaman «Hayır, dediler, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeylere uyarız». Ya şeytan onları yalınlı (cehennem) **azâb** (ın) **a çağırıyor idiyse?**

22 — Kim nefsini (bilkülliyye) **Allâha, Onu görür gibi, teslîm ederse[21] muhakkak ki o, en sağlam kulpa yapışmış olur.** (Bütün) **işlerin sonu ancak Allâha** (dayanır).

23 — Kim küfrederse (Habîbim) **onun küfrü sana hüzün vermesin. Onların dönüşü ancak bizedir. Biz de** (o zaman) **onların neler yapdıklarını haber veririz. Şübhe yok ki Allah sînelerde gizli olan şeyleri bile hakkıyle bilendir.**

24 — Biz onları (dünyâda)[22] **biraz geçindirib sonra kendilerini ağır bir azâba** (katlanmıya) **mecbur edeceğiz.**

25 — Andolsun ki onlara gökleri ve yeri kimin yaratdığını sorarsan muhakkak: «Allah» derler. Sen de «Elhamdülillâh (= Hamd olsun Allâha)**» de[23]. Hayır, onların çoğu bilmezler[24].**

26 — Göklerde ve yerde ne varsa Allâhındır. Şübhe yok ki Allah, O, ganîdir (müstağnîdir), **her hamde lâyıkdır.**

27 — Eğer yer (yüzün) **deki** (herbir) **ağac kalemler olsa, deniz de, arkasından yedi deniz daha kendisinden yardım ederek** (mürekkeb) **olsa yine Allâhın kelimeleri tükenmez. Şübhesiz ki Allah yegâne gaalibdir, tam bir hukûm ve hikmet saahibidir.**

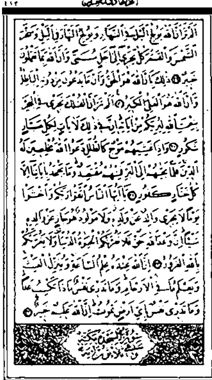
---

[21] Fiil burada Lâfza-i Celâle « بلى » edâtiyle, « بلى من اسلم وجهه لله » kavl-i kerîminde de «Lâm» ile ta'diye etmişdir. Birinci şekilde ma'nâ nefsini bilkülliyye Allâha teslîm etmek, ya'nî yalnız Ona güvenib dayanmak, bütün umurunu Ona tefvıyz eylemekdir. İkinci şekilde ise zâtinde ve nefsinde Cenâb-ı Hakka ihlâs ve samîmiyyet göstermek demekdir «Beyzâvî, Medârik».

[22] «Celâleyn, Medârik».

[23] Bunu i'tirâfa mecbur olacakları için «Beyzâvî, Medârik».

[24] Bu süâlin kendilerini ilzâm edeceğini «Beyzâvî, Medârik». Bakınız: «Yunus» sûresi, âyet: 31.

28 — **Sizin** (topunuzun) **yaratılmanız da, tekrar diriltilmeniz de bir tek kişi** (yi yaratmak ve diriltmek)[25] **gibidir. Hakıykat Allah herşey'i işiden, kemâliyle görendir**[26].

29 — **Görmedin mi, Allah geceyi gündüzün içine, gündüzü de gecenin içine sokuyor. Güneşi, ayı** (size) **müsahhar kılmışdır. Her biri**[27] **muayyen bir vakta kadar akıb gidecek** (vazîfesinde devam edecek) **dir. Hakıykat, Allah ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır.**

30 — **Bu**[28], **şundandır: Çünkü Allah hakkın ta kendisidir, Ondan başka tapdıklarınız ise hiç şübhesiz baatıldır. Hakıykat, Allah, O, çok yüce, çok büyükdür.**

31 — (Kudret) **delîllerinden bir kısmını size göstermek için, Allâhın ni'metiyle, denizde gemilerin akıb gitmekde olduğunu görmedin mi? Şübhe yok ki bunda çok sabreden**[29], **çok şükreden**[30] (ler) **için ibretler vardır.**

32 — **Onları altında gölgeler yapan** (dağlar) **gibi**[31] **dalga sardığı vakıt dîn** (i) **yalınız Kendisine** (Ya'nî Allâha) **tahsıys etmek suretiyle** (ve haalis ve) **muhlis** (insan) **lar olarak Allahı çağırırlar. Sonra** (Allah) **onları selâmetle karaya çıkardığı zaman içlerinden bir kısmı orta yolu tutar**[32].

---

[25] «Beyzâvî, Medârik».

[26] Tekrar dirilmeyi inkâreden müşriklerin sözlerini işiden, yapdıklarını görüb de cezâlarını verecek olandır. Onun kudretine göre az da, çok da birdir. Her hangi bir şe'n Onu diğer bir şe'nden alıkoyamaz «Medârik».

[27] Güneş, ay «Beyzâvî».

[28] İlmin bu vüs'ati, kudretin ve acâib-i san'atın bu şümûlü ve bütün bunların Zât-i Bârîye ihtisaası «Beyzâvî».

[29] Meşakkatlere katlanıb da âfaak ve enfüsde tefekkür hususunda nefsini yoran «Beyzâvî».

[30] Ni'metin kadrini bilib onu ihsân eden Cenâb-ı Hakkı tanıyan «Beyzâvî».

[31] «Haazin».

[32] Tevhidden ibâret olan orta yolda sebât eder «Beyzâvî». Küfr ile îman arasında bocalar, diğerleri ise küfürlerinde sebât eder «Celâleyn».

Âyetlerimizi gaddâr[33]**, nankör olan** (lar) **ın her birinden başkası bilerek inkâr etmez.**

33 — Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Ne babanın evlâdına, ne de bizzât evlâdın babasına, hiçbir şeyle fâide veremeyeceği[34] **günden korkun. Şübhe yok ki Allâhın va'di**[35] **hakdır. O halde zinhâr sizi dünyâ hayâtı aldatmasın, o çok aldatıcı** (şeytan)[36] **zinhâr sizi Allah** (ın hilmine, imhâlin) **e**[37] **güvendirmesin.**

34 — O sâatin (kıyâmetin) **ilmi şübhesiz ki Allâhın nezdindedir. Yağmuru** (mukadder olan vakıtda ve mahalde)[38] **O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez**[39]**. Hiçbir kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Şübhesiz Allah** (her şey'i) **bilendir. Her şeyden haberdârdır**[40]**.**

---

[33] Ya'nî fıtrî ahdini nakzeden «Beyzâvî».

[34] «Celâleyn».

[35] Sevâb ve ikaab hakkında «Beyzâvî».

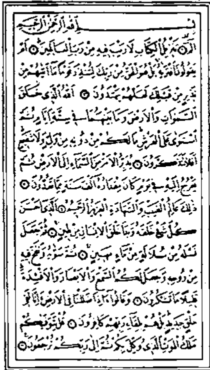
[36] «Beyzâvî, Celâleyn».

[37] «Celâleyn».

[38] «Beyzâvî, Celâleyn».

[39] Hayır ve şerden ne iktisâb edeceğini bilmez. Ba'zan bir şey'e azmeder de hilâfını yapar «Beyzâvî, Celâleyn». Hayra azmeder, şer yapar; şerri kasdeder, hayır yapar «Medârik».

[40] Bir hadîs-i şerîf meâli: «Ğaybın anahtarları beşdir: « ان الله عنده علم الساعة » — (Buhaarî: İbni Umer radıyallâhü anhümâ). (Mensuur) rü'yâsında melek-ül mevti görüb ona ne kadar yaşayacağını sorar. O, beş parmağını gösterir. Ta'bîr edenlerden kimi «Bu, beş senedir», kimi «beş aydır», kimi de «Beş gündür» derler. (İmamı a'zam Ebû Ḥanîyfe) rahimehullâh ise «Hayır, der, bu, «ان الله عنده» âyetine işâretdir «Medârik».

سورة السجدة

بسم الله الرحمن الرحيم

الم ۝ تنزيل الكتاب لا ريب فيه من رب العالمين ۝ أم يقولون افتراه بل هو الحق من ربك لتنذر قوما ما أتاهم من نذير من قبلك لعلهم يهتدون ۝ الله الذي خلق السماوات والأرض وما بينهما في ستة أيام ثم استوى على العرش ما لكم من دونه من ولي ولا شفيع أفلا تتذكرون ۝ يدبر الأمر من السماء إلى الأرض ثم يعرج إليه في يوم كان مقداره ألف سنة مما تعدون ۝ ذلك عالم الغيب والشهادة العزيز الرحيم ۝ الذي أحسن كل شيء خلقه وبدأ خلق الإنسان من طين ۝ ثم جعل نسله من سلالة من ماء مهين ۝ ثم سواه ونفخ فيه من روحه وجعل لكم السمع والأبصار والأفئدة قليلا ما تشكرون ۝ وقالوا أإذا ضللنا في الأرض أإنا لفي خلق جديد بل هم بلقاء ربهم كافرون ۝ قل يتوفاكم ملك الموت الذي وكل بكم ثم إلى ربكم ترجعون ۝

«32» nci SÛRE

«ES-SECDE» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Elîf, Lâm, Mîm.

2 — Bu kitâbın indirilmesi, ki onda hiçbir şübhe yokdur, aalemlerin Rabbindendir.

3 — Yoksa o[2], bunu kendiliğinden mi uydurdu diyorlar? Hayır, o Rabbinden (gelen bir) **hakdır.** (Biz onu) **senden evvel kendilerine inzâr edici hiçbir** (peyğamber) **gelmemiş olan bir kavme[3],** (tutdukları yolun) **korkunc aakıbetlerini haber vermen için** (indirdik). **Olur ki onlar hidâyeti kabul ederler.**

4 — Allah, gökleri ve yeri ve bunların arasında olan şeyleri altı günde[4] yaratan, sonra hükmü arşı istîlâ edendir. Sizin Ondan başka hiçbir yâriniz ve (azâbınızı giderecek)[5] **hiçbir yardımcınız yokdur. Artık iyice düşünmez misiniz?**

5 — Gökden yere kadar her işi[6] O tedbîr eder. Sonra (o iş)[7] **sizin sayageldiğinizce bin sene mıkdarında olan** (mesâfeye) **bir günde yine Ona yükselir[8].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «18» inciden i'tibâren üç âyetin «Medine» de nüzûlünü rivâyet edenler de vardır. Tamamı «30» âyetdir.

[2] Hazreti Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem.

[3] Ehl-i fetret olan Arablara «Beyzâvî, Medârik».

[4] Altı devirde, altı halde «Râzî».

[5] «Celâleyn».

[6] Bütnü dünyâ işlerini «Beyzâvî, Medârik».

[7] «Celâleyn, Medârik».

[8] Ma'nâsı, Allâhü a'lem, şudur: Onun emri gökden kullarımın üzerine iner, o em-

6 — İşte görünmeyeni de, görüneni de bilen, yegâne gaalib olan, (ehl-i tâatini)[9] **çok esirgeyen** (Haalik-ı müdebbir)[10] **budur.**

7 — Ki O, yaratdığı her şey'i güzel yapan, insanı[11] yaratmıya da çamurdan başlıyandır.

8 — Sonra O, bunun zürriyyetini hakıyr bir sudan meydana gelen nutfeden[12] yapmışdır.

9 — Sonra onu düzeltib tamamladı. İçine ruuhundan üfürdü[13]. Sizin için kulaklar, gözler, gönüller yaratdı. Ne az şükredersiniz?

10 — Dediler ki[14]: «Biz yerde (çürüyüb) **gaalib olduğumuz vakıt mı, hakıykaten biz mi yeni bir yaratılışda** (bulunacağız)**»? Evet, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr edicidirler.**

11 — De ki: Size müvekkel olan ölüm meleği canınızı alacak. (Ondan) **sonra da Rabbinize döndürül** (üb götürül) **eceksiniz».**

12 — Günâhkârların, Rableri huzuurunda: «Ey Rabbimiz, gördük[15], işitdik[16], Şimdi bizi (dünyâye) **geri çevir de güzel amel** (ve hareketler) **de bulunalım. Çünkü** (artık) **kat'î suretde inananlarız»** (diye diye) **sernügûn** (olacakları) **zaman sen görsen** (onları)!

13 — Eğer biz dileseydik herkesi elbette hidâyete erdirirdik[17]. Fakat benden (saadır olan şu): **«Cehennemi bütün cinlerden, insanlardan muhakkak dolduracağım» sözü hak olmuşdur.**

---

re muvaafık saadır olan güzel ameller kendisine yükselir (ya'ni dergâh-ı icâbete vaasıl olur) «Râzî». («Tedbir»; «D b r» maddesinin «Tef'îl» idir ki kullara nazaran bir işin sonundaki hayrı düşünerek gereğini ta'yin etmek, Allâha nazaran ise umuuru hikmetine göre idâre ve tesarruf buyurmakdır. Binâen'aleyh o, Cenâb-ı Hakka nisbetle hakıykat, kullarına nisbeten mecâzdır).

[9] «Celâleyn».

[10] «Celâleyn».

[11] (Âdem) i «Beyzâvî, Celâleyn».

[12] Menîden «Medârik». Bir kan parçasından «Celâleyn».

[13] Ruuhun Zât-i Bâriye izaafeti şerefini ızhaar içindir. «Beyt-ullah, Nâka-tullah» gibi «Beyzâvî, Medârik, Haazin».

[14] Diyenler Ba'si inkâr edenlerdir «Celâleyn». Onların başı olan (Übeyy bin Half) dir «Beyzâvî, Medârik».

[15] İnkâr etdiğimizi, ba's ba'del mevti «Beyzâvî, Celâleyn».

[16] Senden peyğamberlerin tasdıykını «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] İyi veya kötü bir nefsi (kendisinin ihtiyâri olmaksızın) îmana ve iyi amele iletmek suretiyle fi'lî bir meşiyyetimiz tealluk etseydi bunu kazanma yeri olan dünyâda verir, cezâ yurduna, âhirete te'hıyr etmezdik «Ebüssüud». Eğer nefis hidâyet yoluna gitmiye ihtiyârını sarfetmiş olsaydı biz de bunu, bu hidâyeti lutfederdik «Medârik».

الجزء الحادي والعشرون

ولو ترى إذ المجرمون ناكسوا رءوسهم عند ربهم ربنا
أبصرنا وسمعنا فارجعنا نعمل صالحا إنا موقنون ۝
ولو شئنا لآتينا كل نفس هداها ولكن حق القول مني
لأملأن جهنم من الجنة والناس أجمعين ۝ فذوقوا
بما نسيتم لقاء يومكم هذا إنا نسيناكم وذوقوا عذاب
الخلد بما كنتم تعملون ۝ إنما يؤمن بآياتنا الذين إذا
ذكروا بها خروا سجدا وسبحوا بحمد ربهم وهم
لا يستكبرون ۝ تتجافى جنوبهم عن المضاجع يدعون
ربهم خوفا وطمعا ومما رزقناهم ينفقون ۝ فلا تعلم
نفس ما أخفي لهم من قرة أعين جزاء بما كانوا يعملون ۝ أفمن
كان مؤمنا كمن كان فاسقا لا يستوون ۝ أما الذين
آمنوا وعملوا الصالحات فلهم جنات المأوى نزلا
بما كانوا يعملون ۝ وأما الذين فسقوا فمأواهم النار
كلما أرادوا أن يخرجوا منها أعيدوا فيها وقيل
لهم ذوقوا عذاب النار الذي كنتم به تكذبون ۝

سورة السجدة

ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر
لعلهم يرجعون ۝ ومن أظلم ممن ذكر بآيات ربه ثم
أعرض عنها إنا من المجرمين منتقمون ۝ ولقد آتينا موسى
الكتاب فلا تكن في مرية من لقائه وجعلناه هدى لبني إسرائيل
۝ وجعلنا منهم أئمة يهدون بأمرنا لما صبروا وكانوا
بآياتنا يوقنون ۝ إن ربك هو يفصل بينهم يوم القيامة
فيما كانوا فيه يختلفون ۝ أولم يهد لهم كم أهلكنا من قبلهم
من القرون يمشون في مساكنهم إن في ذلك لآيات أفلا
يسمعون ۝ أولم يروا أنا نسوق الماء إلى الأرض الجرز
فنخرج به زرعا تأكل منه أنعامهم وأنفسهم أفلا يبصرون
۝ ويقولون متى هذا الفتح إن كنتم صادقين
۝ قل يوم الفتح لا ينفع الذين كفروا إيمانهم ولا هم
ينظرون ۝ فأعرض عنهم وانتظر إنهم منتظرون ۝

سورة الأحزاب

14 — O halde şu gününüze kavuşmayı unutduğunuza mukaabil tadın (azâbı)[18]**! Doğrusu** (şimdi) **biz de sizi unutduk**[19]**! Yapmakda** (ısraar) **etdiğiniz** (kötülükler) **yüzünden tadın o ardı arası kesilmeyen azâbı!**

15 — Bizim âyetlerimize ancak öyle kimseler îman eder (ler) **ki bunlarla kendilerine öğüt verildiği zaman, onlar büyüklük taslamayarak, yüzü üstü secdeye kapanırlar ve Rablerini, hamd ile, tesbîh** (ve tenzîh) **ederler**[20]**.**

---

[18] «Medârik».

[19] Azâbda bırakdık «Celâleyn, Ebüssüud, Medârik».

[20] Secde âyetidir. İmam «Müslim» in (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîf meâli: Âdem oğlu secde (âyetini) okuyub secde etdiği zaman şeytan ağlayarak çekilir ve: «Eyvahlar olsun! âdem oğlu secde ile me'mur oldu, secde etdi de cenneti kazandı. Ben ise secde ile emr edildiğim halde ayak dayadım da aakıbet hakkım ateş oldu» der.

16 — Yanları yataklarından uzaklaşır[21], korku ve ümîd ile[22] Rablerine düâ ederler[23]. Kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden de (hayra) **harcarlar.**

17 — Artık onlar için, yapmakda olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı (ni'metlerden) **kendilerine neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez[24].**

18 — Öyle ya, mü'min olan kimse, îmandan haaric[25] kişi gibi midir? Onlar (hiçbir zaman) **müsâvî olmazlar.**

19 — İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **lerde bulunanlar için, yapmış oldukları** (iyi) **amellere mukaabil, konak olmak üzere, Me'vâ cennetleri[26] vardır.**

20 — Fâsık olanların barınacağı yer ise ateşdir. Ne zaman oradan çıkmak isterlerse içerisine döndürülürler ve onlara: «Tekzîb edegeldiğiniz o ateşin azâbını tadın» denilir.

21 — Biz, o en büyük azâbdan[27] önce de onlara mutlakaa yakın azâbdan[28] tatdıracağız. Tâki ric'et etsinler[29].

22 — Kendisine Rabbinin âyetleriyle öğüt verilib de sonra onlardan yüz çeviren kimseden daha zaalim kimdir? Hiç şübhesiz ki biz günâhkârlardan intikaam alıcılarız[30].

23 — Andolsun ki biz Musâya o kitâbı[31] verdik. Şimdi sen ona kavuş-

---

[21] Gece namazı kılmak için yataklarından kalkarlar «Celâleyn».

[22] Azâbından korku, rahmetinden ümîd «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[23] İmam «Müslim» in (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîf meâli: «Orucların en fazıyletlisi, ramazan ayı orucundan sonra, şehrüllâh olan muharrem orucudur. Namazın en fazıyletlisi de, farz olanlardan sonra, gece namazıdır».

[24] Hattâ melek-i mukarreb ve nebiyy-i mürsel dahi «Beyzâvî». «Müslim» in (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anhden rivâyet etdiği bir hadîs-i şerîf meâli: Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: «Ben saalih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbine hutuur etmedik şeyler hazırladım». İsterseniz «فلا تعلم نفس مااخفى لهم من قرة اعين» (âyetin) i okuyunuz. (Bu hadîs, bir kaç kelime ilâvesiyle, «Buuharî» de de vardır).

[25] «Beyzâvî».

[26] Mü'minlerin barınacağı cennetler «Beyzâvî». Ervaah-ı şühedânın barınacağı cennetlerden bir nevi'. Denildi ki: «Bu arşın sağındadır» «Medârik».

[27] Âhiret azâbından «Celâleyn, Medârik».

[28] Katl, esâret, kıtlık, salgın hastalıklar gibi dünyevî azâblardan «Celâleyn». Nitekim yedi sene kıtlığa, katle, esârete uğratılmışlardır «Beyzâvî, Medârik».

[29] Küfürden îmana dönsünler «Celâleyn, Medârik».

[30] Her zaalimden daha zaalim olanları biz nasıl cezâsız bırakırız «Beyzâvî».

[31] Tevrâtı «Celâleyn, Medârik». Sana Kur'ânı verdiğimiz gibi «Beyzâvî».

makdan[32] **şübhede olma. Biz onu İsrâîl oğullarına hidâyet** (rehberi) **yapmışdık.**

24 — İçlerinde de, sabır (ve sebât) **etdikleri zaman**[33] **emrimizle doğru yola sevk edecek rehberler tâ'yîn etmişdik ve onlar âyetlerimizi**[34] **çok iyi biliyorlardı.**

25 — İhtilâf etmekde oldukları şeyler hakkında muhakkak ki Rabbin, (evet) **O, kıyâmet günü onların aralarında**[35] **hükmedecekdir**[36].

26 — Biz onlardan[37] **evvel nice nesiller helâk etdik. Yurdlarında kendileri de gezib duruyorlar.** (Bu), **onları hidâyete sevk etmedi mi? Bunlarda elbette ibretler vardır.. Haalâ dinlemeyecekler mi?**

27 — Suyu kupkuru ve çorak yere sevk etdiğimizi, onunla gerek hayvanlarının, gerek kendilerinin kısmen yiyegeldikleri ekini çıkarmakda olduğumuzu da görmediler mi? Haalâ da görmeyecekler mi?[38]

28 — Diyorlar ki: «Eğer doğru söyleyiciler iseniz o fetih[39] **ne zaman»?**

29 — Sen de söyle «Fetih günü[40]**, o kâfirlere îmanları fâide vermeyecek, kendileri** (nin yüzlerin) **e de bakılmayacak».**

30 — Artık onlardan yüz çevir, (inecek azâblarını)[41] **bekle. Çünkü onlar bekleyicidirler**[42].

---

[32] Nitekim Mi'râc gecesi (Musâ) aleyhisselâm ile mülâkaat etmişlerdir «Celâleyn». Yahud: Musânın o kitaba kavuşduğundan «Medârik». Yahud: Senin de öyle bir kitâba kavuşduğundan «Beyzâvî».

[33] Dînlerinde sebât ve düşmanlarının belâlarına sabr ve tehammül etdikleri zaman «Celâleyn». Âyetdeki «Lemmâ saberuu» yu «Limâ saberuu» şeklinde kırâat edenler de vardır. Bu takdîrde ma'nâ «Sabr etdikleri için» olur «Beyzâvî, Medârik».

[34] Tevrât âyetlerini «Medârik».

[35] Peyğamberlerle ümmetleri veya mü'minlerle müşrikler «Medârik».

[36] Haklı ile haksızı ayırd edecekdir «Medârik».

[37] Ehl-i Mekkeden «Medârik».

[38] Görüb de onları öldükden sonra tekrar diriltceğimizi anlamayacaklar mı? «Celâleyn, Medârik».

[39] Zafer, nusret, yahud bizimle sizin aranızda fiilî hüküm ve kazaa «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] Mü'minlerle düşmanları arasında hak ile baatılı ayırd edecek olan kıyâmet günü, yahud mü'minlerin muzaffer olacakları gün, «Bedir» günü, «Mekkenin fethi günü «Beyzâvî, Medârik».

[41] «Celâleyn».

[42] Senin ölmeni, yahud öldürülmeni «Celâleyn». «Tirmizî» nin (Câbir) radıyallahü anhden tahrîc etdiği bir hadîs-i şerîf meâli: Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem «الم تنزيل الكتاب» sûresi ile «تبارك الذى بيده الملك» (sûresi) ni okuyuncaya kadar uyumazdı. (İbni Mes'ud) radıyallahü anh der ki: «Elif, Lâm, Mîm, Tenzîl» (i okumak) kabir azâbını önler.

«33» üncü SÛRE

«EL-AHZÂB» SÛRESİ[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Ey peyğamber, Allahdan kork[2]. Kâfirler ve münâfıklara itâat etme. Şübhesiz ki Allah hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet saahibidir[3].

2 — Sana Rabbinden ne vahy olunuyorsa ona uy. Muhakkak ki Allah ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır.

3 — Allâha güvenib dayan. Koruyucu[4] olarak Allah yeter.

٤١٧

بسم الله الرحمن الرحيم
يا أيها النبي اتق الله ولا تطع الكافرين والمنافقين
إن الله كان عليما حكيما ۝ واتبع ما يوحى إليك من ربك إن الله
كان بما تعملون خبيرا ۝ وتوكل على الله وكفى بالله
وكيلا ۝ ما جعل الله لرجل من قلبين في جوفه وما جعل
أزواجكم اللائي تظاهرون منهن أمهاتكم وما جعل
أدعياءكم أبناءكم ذلكم قولكم بأفواهكم والله
يقول الحق وهو يهدي السبيل ۝ ادعوهم لآبائهم
هو أقسط عند الله فإن لم تعلموا آباءهم فإخوانكم
في الدين ومواليكم وليس عليكم جناح فيما أخطأتم
به ولكن ما تعمدت قلوبكم وكان الله غفورا رحيما
۝ النبي أولى بالمؤمنين من أنفسهم وأزواجه أمهاتهم
وأولوا الأرحام بعضهم أولى ببعض في كتاب الله
من المؤمنين والمهاجرين إلا أن تفعلوا إلى أوليائكم
معروفا كان ذلك في الكتاب مسطورا ۝

4 — Allah bir adamın içinde iki kalb yaratmadı[5]. Kendilerinden «zıhâr» yapdığınız karılarınızı o, sizin analarınız (yerinde) tutmadı (ğı gi-

---

[1] «Medîne-i münevvere» de nâzil olmuşdur. «73» âyetdir.

[2] Takvâda sebâtet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[3] Rivâyete göre (Ebû Süfyan, Ikrime bin Ebû Cehil, Eb-ül A'ver-i Selemî) «Uhud» muhaarebesinden sonra «Medîne» ye gelmişler, münâfıkların reîsi ‚Abdullah bin Übeyy)» in evine müsâfir olmuşlardı. Resûl-i Ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem bunlara, kendisiyle konuşmak üzere, müsâade ve aman verdi... Dediler ki: «Sen bizim tapdıklarımızı diline dolamakdan vazgeç.» Onlar menfeat ve şefâat yapabilir» de. Biz de seni Rabbinle başbaşa bırakalım». Bu söz mü'minlerin canını sıkdı. Onları öldürmek istediler. Bunun üzerine verilen emânı bozmak hususunda Allahdan korkmalarına ve Mekke kâfirleriyle Medîne münâfıklarının o sözlerine uymamalarına dâir olan bu âyet nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Celâleyn, Medârik».

[5] Kâfirlerden biri «Benim iki kalbim var. Her şey'i onlarla bilirim. Bunlar Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in bir tek kalbinden efdaldır» demişdi. Onu reddediyor «Celâleyn».

bi) evlâdlıklarınızı da (öz) **oğullarınız** (gibi) **tanımadı**[6]. **Bu, sizin ağızlarınızdaki lâfınızdır**[7]. **Allah, hakkı söyler ve O,** (doğru) **yolu gösterir.**

5 — Onları babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah indinde daha doğrudur. Eğer babalarını (n kim olduğunu) **bilmiyorsanız o halde** (esâsen) **dînde kardeşleriniz** (olmakla berâber) **dostlarınızdır da. Hataa etdiklerinizde ise**[8] **üstünüze bir vebâl yokdur. Fakat kalblerinizin** (kasd ve) **teammüd etdiğinde** (vebâl) **vardır. Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir.**

6 — O peyğamber, mü'minlere öz nefislerinden evlâdır[9]. **Zevceleri** (mü'minlerin) **analarıdır**[10]. **Akrabaa da Allâhın kitâbında birbirine diğer mü'minlerden ve Muhâcirlerden daha yakındırlar**[11]. **Şu kadar ki dostlarınız için her hangi bir iyilikde bulunmanız müstesnâ. Bu, kitâbda**[12] **yazılıdır.**

---

[6] Câhiliyyetde biri karısına: «Sen bana karşı anamın sırtı gibisin» dedi mi bu, boşanmıya bir hazırlık sayılırdı. «El-mücâdile» sûresinde de gelecek «Celâleyn». (Zeyd bin Haarise) çocukken esir edilmiş, onu (Hakîm bin Hızâm), teyzesi (Hadîce) radıyallâhü anhâ için satın almışdı. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem müşârün'ileyhâyi tezevvüc buyurunca onu kendisine hediyye etmişdi. Babası ve amcası bil'âhare onu istemiş, Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem efendimiz kendisini muhayyer bırakmış, o da peyğamberimizi ihtiyâr ve tercîh etmişdi. Bunun üzerine efendimiz kendisini azad etmiş, oğulluk edinmişdi. Onu «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) in oğlu Zeyd» diye çağırırlardı «Medârik». (İbni Umer) radıyallâhü anhümâ diyor ki: «Biz bu âyet nâzil olmazdan evvel (Zeyd bin Haarise) yi (Zeyd bin Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem diye çağırırdık «Buhaarî».

[7] Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem kendisine oğulluk edindiği (Zeyd bin Haarise) radıyallâhü anhin karısı (Zeyneb binti Cahş) radıyallâhü anhâyı emr-i ilâhî ile tezevvüc buyurmuş, Yahudîlerle Münâfıklar «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem), oğlunun karısını nikâhladı» demişlerdi «Celâleyn, Medârik».

[8] Bu nehiyden evvel veya sonra unutarak veya dil kayarak ve bilmeyerek babalarından başkasına nisbet etdiğiniz takdîrde «Beyzâvî, Medârik».

[9] Dîn ve dünyâ umuurunun hepsinde. Zirâ peyğamber mü'minlere salâh ve selâmetlerini mucib şeylerden başkasını emretmez ve râzî olmaz. Fakat nefs böyle değildir. Binâen'aleyh mü'minler, peyğamberini nefislerinden daha çok sevmeli, onun emrini her şeyden üstün ve nâfiz tanımalıdır «Beyzâvî». (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhin kıraatinde « وهو اب لهم = Ve o (peyğamber) onların (mü'minlerin) babasıdır» ziyâdesi de vardır. (Bu, şâzdır). İmam (Mücâhid) der ki: «Her peyğamber ümmetinin ma'nevî babasıdır. Bundan dolayıdır ki mü'minler de birbirleriyle dîn kardeşi olmuşlardır «Medârik». «İmam Ahmed» le «Buhaarî, Müslim, Neseî, İbni Mâce» nin «Enes» radıyallâhü anhden tahrîc etdikleri bir hadîs-i şerîf meâli: «Sizden her hangi biriniz beni evlâdından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikce (hakıykî) mü'min olmaz». Bakınız: «En-nisâ» sûresi, âyet: 65.

[10] Âhara nikâhlarının haraam olması ve ta'bîme müstehık bulunmaları bakımından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[11] Mîras hususunda. Müslümanlar sadr-ı islâmda hicret sebebiyle birbirine mîrascı olurlardı. Bu, nesh edilmişdir «Medârik».

[12] Levh-ı mahfuzda «Celâleyn, Medârik».

وإذ أخذنا من النبيين ميثاقهم ومنك ومن نوح وإبراهيم وموسى وعيسى ابن مريم وأخذنا منهم ميثاقا غليظا ۝ ليسأل الصادقين عن صدقهم وأعد للكافرين عذابا أليما ۝ يا أيها الذين آمنوا اذكروا نعمة الله عليكم إذ جاءتكم جنود فأرسلنا عليهم ريحا وجنودا لم تروها وكان الله بما تعملون بصيرا ۝ إذ جاءوكم من فوقكم ومن أسفل منكم وإذ زاغت الأبصار وبلغت القلوب الحناجر وتظنون بالله الظنونا ۝ هنالك ابتلي المؤمنون وزلزلوا زلزالا شديدا ۝ وإذ يقول المنافقون والذين في قلوبهم مرض ما وعدنا الله ورسوله إلا غرورا ۝ وإذ قالت طائفة منهم يا أهل يثرب لا مقام لكم فارجعوا ويستأذن فريق منهم النبي يقولون إن بيوتنا عورة وما هي بعورة إن يريدون إلا فرارا ۝ ولو دخلت عليهم من أقطارها ثم سئلوا الفتنة لآتوها وما تلبثوا بها إلا يسيرا ۝ ولقد كانوا عاهدوا الله من قبل لا يولون الأدبار وكان عهد الله مسئولا ۝

قل لن ينفعكم الفرار إن فررتم من الموت أو القتل وإذا لا تمتعون إلا قليلا ۝ قل من ذا الذي يعصمكم من الله إن أراد بكم سوءا أو أراد بكم رحمة ولا يجدون لهم من دون الله وليا ولا نصيرا ۝ قد يعلم الله المعوقين منكم والقائلين لإخوانهم هلم إلينا ولا يأتون البأس إلا قليلا ۝ أشحة عليكم فإذا جاء الخوف رأيتهم ينظرون إليك تدور أعينهم كالذي يغشى عليه من الموت فإذا ذهب الخوف سلقوكم بألسنة حداد أشحة على الخير أولئك لم يؤمنوا فأحبط الله أعمالهم وكان ذلك على الله يسيرا ۝ يحسبون الأحزاب لم يذهبوا وإن يأت الأحزاب يودوا لو أنهم بادون في الأعراب يسألون عن أنبائكم ولو كانوا فيكم ما قاتلوا إلا قليلا ۝ لقد كان لكم في رسول الله أسوة حسنة لمن كان يرجو الله واليوم الآخر وذكر الله كثيرا ۝ ولما رأى المؤمنون الأحزاب قالوا هذا ما وعدنا الله ورسوله وصدق الله ورسوله وما زادهم إلا إيمانا وتسليما ۝

7 — Hatırla o zamânı ki biz peyğamberlerden mîsaklarını almışdık[13]. Senden de, Nuuhdan da, İbrâhîmden de, Musâ ile Meryemin oğlu İsâdan da[14]. (Evet) biz onlardan (öyle) sapasağlam bir mîsaak[15] aldık.

8 — Tâki (Allah) o saadıklara[16] sadâkatlarını sorsun[17]. O kâfirler için pek acıklı bir azâb hazırladı.

---

[13] Yalınız Allâha ibâdet ve ümmetlerini de buna da'vet edeceklerine dâir «Celâleyn, Medârik».

[14] Peyğamberlerden yalınız beşinin zikredilmesi her birinin kitâb ve şerîat saahibi ulül-azm peyğamber olmasından, peyğamberimizi daha evvel beyan buyurması da onun şeref ve fazıyletce hepsinden üstün bulunmasındandır «Medârik».

[15] Ahidlerine vefâ edecekleri hakkında yemîn «Celâleyn».

[16] Ahdinde saadık olan o peyğamberlere «Beyzâvî».

[17] Risâletlerini tebliğ ve îfâdaki sadâkatlerini ümmetleri önünde açıklasın «Beyzâvî, Medârik».

9 — Ey îman edenler, Allâhın üzerinizdeki (bunca) **ni'metini hatırlayın, o zamanda ki size** (düşman) **ordular** (ı) **saldırmışdı**[18] **da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular**[19] **göndermişdik. Allah, ne işlerseniz** (hepsini) **hakkıyle görendir.**

10 — O vakıt onlar hem üstünüzden, hem altınızdan[20] **size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler gırtlaklara dayanmışdı ve siz Allâha karşı** (türlü) **zanlarda bulunuyordunuz.**

11 — İşte orada mü'minler imtihaana uğratılmışdı. Şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

12 — O vakıt münâfıklarla kalblerinde bir maraz bulunanlar[21]**: «Allah ve Resûlü bize bir aldatışdan başka bir şey va'd etmemiş» diyorlardı.**

13 — O zaman onlardan bir güruh[22]**: «Ey Yesrîb**[23] **ahâlîsi, sizin için burada durmak yok. Hemen dönün**[24]**» demiş** (ler) **di. Onlardan bir kısmı da**[25]**: «Hakıykaten evleriniz açıkdır**[26]**» diyorlar, peyğamberden izin istiyor** (lar) **dı. Halbuki onlar** (ın evleri) **açık değildir. Onlar kaçmakdan başka bir şey arzu etmiyorlardı.**

14 — Eğer (Medînenin) **etrâfından üzerlerine**[27] **girilmiş olub da sonra kendilerinden fitne**[28] (çıkarmaları) **istenseydi muhakkak ki bunu hemen yaparlar, bundan pek az** (bir zamandan) **fazla geri kalmazlardı.**

15 — Halbuki onlar[29]**, andolsun, arkalarına dönmeyeceklerini daha evvel Allâha karşı teahhüd de etmişlerdi. Allâha verilen söz** (ü nakz edenler)[30] **mes'uldür.**

---

[18] «Hendek muhaarebesi» nde «Kureyş, Ğatfan» ve Yahudî «Kureyza, Nadıyr» orduları ki mıkdarı on iki bin kişi idi «Beyzâvî, Medârik».

[19] Yardımcı melekler «Celâleyn».

[20] Vâdînin üst ve alt taraflarından, doğusundan ve batısından «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] İ'tikaad zaifliği ile ma'lûl olanlar. Rivâyete nazaran bunlardan biri de (Muatteb bin Kuşeyr) di. «Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) bize bir tarafdan Irânın ve Rumun fethını va'd ediyor, bir tarafdan da biz korkumuzdan meydana çıkmayıb hendek kazıyoruz» demişdi «Beyzâvî, Medârik».

[22] (Evs bin Kayzî) ve etbâı «Beyzâvî». Münâfıkların reîsi (Abdullah bin Übeyy) ve avenesi «Medârik».

[23] «Medîne-i münevvere» araazîsi. Medînenin eski adı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[24] Evlerinize, yahud îmandan küfre «Celâleyn».

[25] «Haarise oğulları» «Medârik».

[26] Müstahkem ve mahfuz değildir «Beyzâvî, Celâleyn».

[27] «Medîne» şehrine, yahud evlerine «Beyzâvî, Medârik».

[28] Dînden dönmeleri ve müslümanlarla savaşmaları «Beyzâvî».

[29] «Haarise oğulları» «Beyzâvî, Medârik».

[30] «El-işâre».

16 — (Habîbim) **de ki: «Eğer ölmekden, yahud öldürülmekden kaçıyorsanız, firârınız size aslâ fâide vermez. O takdîrde bile pek az bir** (zaman) **dan fazla**[31] **fâidelenemezsiniz».**

17 — De ki: «Size bir fenâlık[32] **dilerse Allahdan sizi koruyacak, yahud size bir rahmet dilerse** (Ona mâni' olacak) **kimdir»? Onlar kendileri için Allahdan başka hiçbir yâr ve hiçbir yardımcı bulamazlar.**

18 — Allah, içinizden (insanları Resulüllahdan)[33] **geri bırakanları, kardeşlerine** (yârânına): **«Bize gelin» diyenleri muhakkak biliyor. Bunların pek azından başkası harbe gelmezler**[34].

19 — (Gelseler de) **size karşı** (yardımda) **pek cimri adamlar olarak** (gelirler). **Hele kendilerine korku çatdı mı, onların ölümden üstüne baygınlık çökmüş kimseler gibi gözleri dönerek, sana bakdıklarını görürsün. O korku gidince ise hayra**[35] **karşı pek düşkün adamlar tavriyle, sizi keskin dilleriyle incitirler. Onlar** (hakıykatde) **îman etmemişlerdir. Bundan dolayı Allah onların amellerini hiçe indirmişdir. Bu, Allâha göre kolaydır.**

20 — Bunlar (düşman) **kıt'alar** (ı Mekkeden) **gitmediler sanıyorlardı. Eğer o kıt'alar** (bir daha) **gelirse çöllerde, bedevîler içinde bulunub size aaid haberleri sormalarını isteyecekler, şâyed içinizde bulunurlarsa** (çok değil), **ancak pek az döğüşeceklerdir.**

21 — Andolsun ki Resûlüllahda sizin için, Allâhı ve âhiret gününü umar olanlar ve Allâhı çok zikredenler için güzel bir (imtisâl) **nümune**(si) **vardır.**

22 — Mü'minler (düşman) **orduları** (nı) **görünce: «İşte bu, Allâhın ve Resûlünün bize va'd etdiği şeydir**[36]. **Allah ve peyğamberi doğru söylemişdir» dediler.** (Bu), **onların îmanlarını, teslîmiyyetlerini artırmakdan başka bir şey yapmadı.**

23 — Mü'minler içinde Allâha verdikleri sözde[37] **sadâkat gösteren nice**

---

[31] Mukadder ve mahdûd olan ömürden fazla. Mervânîlerden biri mâil-i inhidâm olan bir dıvarın önünden sür'atle geçerken kendisine bu âyet okunmuş. Demiş ki: İşte biz de bu «pekaz» ı istiyoruz «Medârik».

[32] Helâk ve hezîmet «Celâleyn, Medârik».

[33] «Beyzâvî, Medârik».

[34] Gelenler de görsünler, işitsinler diye sırf gösteriş için gelirler, biraz durub meydandan gaaib olurlar «Celâleyn, Medârik».

[35] Ganîmete, mala «Celâleyn». Bakınız: «El-sadiyât» sûresi, âyet: 8.

[36] İbtilâ ve nusret hakkında «Celâleyn».

[37] Maıyyet-i seniyyede sebât edeceklerine dâir «Celâleyn».

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ
قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ۝ لِيَجْزِيَ اللَّهُ
الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ
عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا
بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ
قَوِيًّا عَزِيزًا ۝ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ
وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ۝ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
وَأَرْضًا لَمْ تَطَئُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ۝ يَا أَيُّهَا
النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا
۝ وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ
فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ۝ يَا نِسَاءَ
النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا
الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝

وَمَنْ

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ۝ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ
لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا
۝ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى
وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ۝ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ۝
إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ۝

erler var. İşte onlardan kimi adadığını ödedi[38], kimi de (bunu) **bekliyor. Onlar hiçbir suretle** (ahidlerini)[39] **değişdirmediler.**

24 — Çünkü Allah saadık olanları sadâkatları sebebiyle mükâfatlandıracak, münâfıkları da dilerse azâblandıracak, yahud onlara tevbe nasıyb edecekdir. Şübhe yok ki Allah çok yarlığayıcı, cidden esirgeyicidir.

25 — Allah, o kâfirleri[40] hiçbir hayra[41] eremedikleri halde öfkeleriyle red (ve def') **etdi. Allah, muhaarebe** (hususunda) **mü'minlere elverdi[42]. Allah kavîdir,** (her şey'e) **gaalibdir.**

---

[38] Allah yolunda şehîd oluncaya kadar döğüşeceğini adayanlar bu emellerine kavuşdular, (Hamza, Musa'ab bin Umeyr, Enes bin Nadr) radıyallahü anhüm gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[40] «Ahzâb» ı, Hendek muhaarebesini açan düşman ordularını «Beyzâvî, Medârik».

[41] Mü'minlere karşı galebeye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[42] Fırtına kopardı, melekleri gönderdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

26 — Kitablardan olub da onlara müzaaheretde bulunanları[43] da, yüreklerine korku düşürerek, kal'alarından indirdi. Bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını da esîr ediyordunuz.

27 — Onların yerlerine, yurdlarına, mallarına ve henüz ayak basmadığınız diğer arâzîye de[44] sizi mîrascı yapdı. Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir.

28 — Ey peyğamber, zevcelerine[45] de ki: «Eğer siz dünyâ hayâtını[46] ve onun zînet (ve ihtişâm) **ını arzu ediyorsanız gelin size boşanma bedellerini vereyim de hepinizi güzellikle salıvereyim.**

29 — «Eğer Allâhı, peyğamberini ve âhiret yurdunu diliyorsanız şübhe yok ki Allah, içinizden güzel hareket edenler için büyük bir mükâfât hazırlamışdır».

30 — Ey peyğamber zevceleri, içinizden kim açık bir terbiyesizlik ederse onun azâbı iki kat artırılır. Bu, Allâha göre kolaydır[47].

31 — Sizden kim de Allâha ve peyğamberine itâat eder, iyi amel (ve hareket) **de bulunursa ona da mükâfatını iki kerre veririz[48]. Hem biz ona çok şerefli bir rızık da[49] hazırlamışızdır.**

32 — Ey peyğamber kadınları, siz (diğer) **kadınlardan** (her hangi) **biri gibi değilsiniz. Eğer** (Allahdan) **korkuyorsanız** (size yabancı olan erkeklere) **yumuşak söylemeyin. Sonra kalbinde bir maraz[50] bulunanlar tamaa düşer** (ler). **Sözü ma'ruf vech ile** (ve ağır başlı) **söyleyin.**

33 — (Vakaar ile)[51] **evlerinizde oturun. Evvelki câhiliyyet** (devri kadınlarının kırıla döküle, süslerini göstere göstere) **yürüyüşü gibi yürümeyin[52]. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allâha ve Resûlüne itâat**

---

[43] «Hendek» savaşında düşman ordularına yardım eden «Kureyza» Yahudîlerini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] «Hayber» araazîsi, «İran» ve «Roma» memleketleri gibi «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud kıyâmete kadar feth olunacak ülkeler gibi «Beyzâvî, Medârik».

[45] O zaman zevcelerinin sayısı dokuzdu. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemden nezdinde olmayan bir takım dünyâ zînetlerini istemişlerdi «Celâleyn».

[46] Dünyâ bolluğu ve malı içinde yaşamayı «Beyzâvî, Medârik».

[47] «21» inci cüz'ün sonu.

[48] Diğer mü'min kadınlara verdiğimiz mükâfata nazaran. Bir katı tâatden, bir katı da kanâatle, iyi geçimle Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin rızaasını isticlâbdan dolayı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Cennetde «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] Nifaak ve fücûr «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[51] «Beyzâvî».

[52] «Beyzâvî, Medârik».

edin. Ey ehl-i beyt, Allah sizden ancak kiri[53] gidermek ve sizi tertemiz yapmak diler[54].

34 — Allah'ın evlerinizde okunub duran âyetlerini ve hikmeti[55] hatırlayın. Şübhesiz ki Allah her şey'in iç yüzünü bilendir[56], (her şeyden) **hakkıyle haberdârdır.**

---

[53] Günâhı «Beyzâvî, Celâleyn».

[54] «Ehl-i beyt», Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin zevceleridir. Çünkü «Beyt-i seâdetde bulunanlar onlardı. Bu, (Saîd bin Cübeyr) hazretlerinin (İbni Abbas) radıyallahü anhümâdan rivâyetidir. Müşârün'ileyh bu münâsebetle bundan sonraki âyeti okumuşdur. (İkrime, Mukaatil) in sözleri de budur. (Ebû Saîdi Hudrî) radıyallahü anh ile içlerinde (Mücâhid, Katâde ve sâire bulunan tâbiînden bir cemaat de ehl-i beytin (Alî, Fâtıma, Hasen, Huseyn) radıyallâhü anhüm olduğuna zâhib olmuşlardır. İmam «Müslim» in hazreti (Aaişe) radıyallâhü anhâdan tahrîc etdiği şu rivâyet de buna delâlet etmekdedir: Müşârün'ileyhâ diyor ki: Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem bir sabah, üzerinde siyah kıldan ma'mul, nakışlı bir aba olduğu halde çıkmışdı. Derken (Fâtıma) geldi. Onu bu abanın içerisine aldı. Sonra (Alî) geldi. Onu aldı. Sonra (Hasen) geldi. Onu aldı. Sonra (Huseyn) geldi. Onu da aldı. (Bu suretle hepsi abanın içerisine girmiş bulundu.) Sonra bu âyeti okudu. İmam «Tirmizî» nin (Ümmi Seleme) radıyallâhü anhâdan tahrîc etdiği bir rivâyet de şöyledir: Müşârün'ileyhâ dedi ki: Bu âyet benim beytimde (odamda) nâzil oldu. (İşbu âyeti okudukdan sonra devam ile) şöyle dedi: Ben de (o sırada) kapının yanında idim. Dedim ki: «Yâ Resûlüllah, ben ehl-i beytden değil miyim»? Buyurdu ki: «Şübhesiz sen de hayra müteveccihsin. Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin zevcelerindensin». (Müşârün'ileyhâ devam ile) dedi: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemle (Alî, Fâtıma, Hasen, Huseyn) beytde (odada) idiler. Derken Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem onlara abasını bürüdü ve buyurdu ki: «Yârab, bunlar benim ehl-i beytimdir. O halde onlardan kiri gider, onları tertemiz yap. Yine İmam «Tirmizî» nin (Enes) radıyallâhü anhden rivâyetine göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem sabah namazına giderken altı ay (Fâtıma) nın kapısı önünden geçmiş. «Haydi namaza, ey ehl-i beyt» diye nidâ etmiş, bu âyeti okumuşdur. (Zeyd bin Erkam) radıyallâhü anh der ki: «Ehl-i beyt» sadaka almaları harâm olanlardır. Onlar da (Alî, Ukayl, Ca'fer, Abbas) radıyallâhü anhüm hanedânıdır «Haazin». (Ehl-i beyt hakkında rivâyet edilen) hadîse göre «Ehl-i beyt» ancak Âl-i abâ» dan ibâretdir. Bundan başkası dâhil değildir. Halbuki bu, âyetin altına ve üstüne uymamakdadır. Şianın o hadîs ile ihticâcı zaîfdir «Beyzâvî». «Ehl-i beyt» Resûl-i ekrem sallelâlhü aleyhi ve sellemin zevcelerine, evlâdlarına ve torunlarına şâmildir. Hazreti (Alî) radıyallâhü anh ve kerremellâhü veche de bunlardandır. Zîrâ ehl-i beyt ile muâşeret etmişdir. Onların akrabâsındandır «Şeyhzâde». Ehl-i beyt hakkındaki sözler ihtilâflıdır. Evlâ olan şudur: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin evlâdları, zevceleri, Hasen, Huseyn radıyallâhü anhüm ehl-i beytde dâhildir. (Alî) radıyallâhü anh de bunlardandır. Zîrâ peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin kızı ile muâşereti ve peyğamberimize mülâzemeti bunu müstelzimdir «Râzî». Rivâyet edilen hadîs, aba altında toplananların ehl-i beytden olduklarını isbat eder. Fakat ehl-i beytin yalınız onlara inhisaarını gerekleşdirmez «Ebüssüud».

[55] Sünneti «Celâleyn, Medârik».

[56] «Medârik».

سُورَةُ الْأَحْزَابِ

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا
أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ۝ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ
وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ
مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ
مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ
أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ۝
مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ۝ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ
رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ حَسِيبًا ۝ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَٰكِنْ
رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ۝ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ۝ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ۝

تَحِيَّتُهُمْ

الْجُزْءُ الثَّانِي وَالْعِشْرُونَ

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ۝
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ۝ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ
بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ۝ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ
وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ۝
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا
فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ۝ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ
إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ
يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ
خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً
مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ
يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا
مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

35 — **Şübhesiz ki** (Allâhın emrine) **râm olan erkeklerle** (Allâhın emrine) **râm olan kadınlar, îman eden**[57] **erkeklerle îman eden kadınlar, tâate devâm eden erkeklerle tâate devâm eden kadınlar, saadık**[58] **erkeklerle saadık kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, mütevâzı' olan erkeklerle mütevâzı' olan kadınlar, sadaka**[59] **veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruc tutan**[60] **erkeklerle oruc tutan kadınlar, gizli yerlerini** (haramdan) **koruyan erkeklerle gizli yerlerini** (haramdan) **koruyan kadınlar, Allâhı çok zikreden**[61] **erkeklerle** (Allâhı) **çok zikreden kadınlar** (işte) **bunlar için Allah mağfiret ve büyük mükâfât** (lar) **hazırlamışdır.**

[57] Allâha ve resûlüne ve tasdıykı îcâb eden şeylere îman eden, onları tasdıyk eden «Medârik».

[58] Niyyetlerinde, sözlerinde ve hareketlerinde doğru olan «Medârik».

[59] Farz olsun, nâfile olsun «Medârik».

[60] Farzan ve neflen «Medârik».

[61] Tesbîh ile, tahmîd ile, tehlîl ile, tekbîr ile, Kur'an tilâveti ve ilm ile iştiğaal de zikirdendir «Medârik».

39 — O (Peygamberler); **Allâhın gönderdiklerini tebliğ edenler, Ondan korkanlar, Allahdan başka hiçbir kimseden kocunmayanlardı. Hesab görücü olarak Allah yeter.**

40 — Muhammed, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir[74]. Fakat Allâhın Resûlü ve peyğamberlerin sonuncusudur. Allah her şey'i hakkıyle bilendir.

41 — Ey îman edenler, Allâhı çok zikredin.

42 — Onu sabah, akşam tesbîh (ve tenzîh) **edin[75].**

43 — O, sizi karanlıklardan[76] nuura[77] çıkarmak için üzerinize, melekleriyle berâber, rahmet (ini râyegân) **edendir[78]. O, mü'minleri çok esirgeyicidir.**

44 — Kendisine kavuşacakları gün onlara edeceği sağlık dileği selâmdır. (Allâh) **onlar için çok şerefli mükâfât hazırlamışdır.**

45, 46 — Ey peyğamber, biz seni hakıykaten bir şâhid[79], bir müjdeci[80] ve bir korkutucu[81] ve Allâha, Onun emir (ve teysîri) **ile[82] bir da'vetci ve nuur saçan bir kandil olarak gönderdik.**

---

[74] Tabîatiyle (Zeyd bin Haarise) radıyallâhü anhin de. Binâen'aleyh onun zevcesini, boşadıktan sonra, tezevvüc etmesi kendisine harâm değildir «Celâleyn». Âyet-i kerîmedeki «Ricâl» den maksad bâliğ olanlardır. (Hasen) ve (Huseyn) radıyallâhü anhümâ o vakıt henüz bâliğ değillerdi. (Tayyıb, Taahir, Kaasım, İbrâhîm) ise sabî iken irtihaal etmişlerdi «Medârik». İrtihaal etmemiş olsalardı bile onlar Resûl-i Ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin ricâli idi, başkalarının değil «Beyzâvî». Maksud kendi sulbünden gelmeyen kimselerdir «Haazin».

[75] Sabah, akşam bütün vakıtlara şâmildir. Nitekim (İmam Mücâbid): «çok zikirden maksad Allâhı her an ebedî unutmamakdır» demişdir. İmam (Mukaatil) de çok zikir her halde Cenâb-ı Hakkı tesbîh, tahmîd, tehlîl ve tekbîr etmekdir. Ya'nî: «Sübhaanellaahi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illellaahü vallaahü ekber» demekdir, diyor «Şeyhzâde». İmam (Katâde) de bu kelimaata «Ve lâhavle velâ kuvvete illâ billâhi aiyyil azîm» cümlesini ilâve ediyor «Medârik». Bunlardan «Sübhaanallah» a «tesbîh», «Elhamdülillâh» a «Hamdele», «Lâilâhe illâllaah» a «Tehlîl», «Allaahü ekber» e «Tekbîr» ve «Lâhavle...» ye de «Havkale» denilir.

[76] Küfür ve ma'sıyetden «Beyzâvî, Celâleyn».

[77] İman ve taat nuuruna «Beyzâvî, Celâleyn».

[78] Allah rahmet eder, melekler istiğfaar «Beyzâvî, Celâleyn».

[79] Kendilerine peyğamber olarak gönderildiğin insanların seni tasdıyk veya tekzîb etdiklerine, iyi amel ve hareketlerde bulunub bulunmadıklarına «Beyzâvî, Celâleyn».

[80] Seni tasdıyk edenlere cenneti müjde edici «Celâleyn, Medârik».

[81] Seni tekzîb edenleri cehennemle korkutucu «Celâleyn, Medârik».

[82] «Celâleyn, Medârik».

47 — (Habîbim) **Allahdan kendilerine cidden büyük bir fazl** (-u kerem inâyet buyurulmuş) **olduğunu mü'minlere müjdele.**

48 — **Kâfirlere de, münâfıklara da itâât etme**[83]. **Onların ezâlarına** (şimdilik) **aldırış etme**[84]. **Allâha güvenib dayan. Sıyânet edici olarak Allah yeter.**

49 — **Ey îman edenler, mü'min kadınları nikâhlayıb da sonra, kendilerine dokunmadan**[85], **onları boşadığınız zaman sizin için üzerlerine sayacağınız bir iddet yokdur. O suretde onları fâidelendirib**[86] **kendilerini güzel bir şekilde salıverin.**

50 — **Ey peyğamber, mehirlerini verdiğin zevceleri ve Allâhın sana ganiymet** (olarak nasıyb) **etdiklerinden sağ elinin mâlik olduğu kadınları**[87], **seninle berâber** (Medîneye) **hicret eden amcanın kızlarını, halanın kızlarını**[88], **dayının kızlarını, teyzenin kızlarını**[89], **bir de eğer mü'min bir kadın kendisini peyğambere bağışlayıb da**[90] **eğer peyğamber de nikâhla almak isterse onu —** (Fakat bu sonuncusunu) **diğer mü'minlere değil, yalınız sana haas olmak üzere — senin için halâl kıldık. Öbür** (mü'min) **lerin zevceleri ve sağ ellerinin mâlik oldukları** (câriyeleri) **hakkında uhdelerine ne farz etmiş olduğumuzu bildirdik**[91]. (Bağış sure-

---

[83] Bu, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem aleyhinde kâfirlerin gösterdikleri şiddetli muhaalefetlere karşı habîbini bir tehyîcdir «Beyzâvî».

[84] «Medârik».

[85] Cinsî münâsebetde bulunmadan «Beyzâvî». Ve aranızda halvet-i sahıyha da olmadan «Medârik». Kadınla halvet-i sahıyha dahi, hanefîlere göre, temas, ya'nî cinsî münâsebet yerine geçer. Halvet-i sahıyha, nikâhlı erkeğin nikâhlı karısıyle şer'î, hissî ve aklî bir mâni' olmaksızın bir arada başbaşa kalmasıdır. Şer'î mâni': İhram, farz, oruc, hayz gibi. Hissî mâni': Hastalık gibi. Aklî mâni': Zevcin utanacağı bir şahıs bulunmak gibi. Eğer nikâhlı erkek bu mâ'nilerden her hangi biri olmaksızın nikâhlı kadınıyle halvet yapar ve cinsî münâsebetde bulunmaksızın boşarsa o kadına mehrin tamâmını verir, kadına da ihtiyâtan iddet lâzım gelir. Fakat halvet o mâni'lerden biri ile olur, temassız talak vuku' bulursa erkek mehrin yarısını verir, fakat kadına yine ihtiyâtan iddet icâb eder «Şeyhzâde».

[86] Eğer ta'yîn edilmiş bir mehir varsa onun yarısını, yoksa sünnet olarak müt'a vermek suretiyle «Beyzâvî».

[87] Ya'nî düşmandan esîr alınan kadınları, (Safiyye, Cüveyriyye) radıyallâhü anhümâ gibi ki bunlar Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellem tarafından azad edilerek tezevvüc buyurulmuşlardı «Celâleyn, Medârik».

[88] Amca ve hala kızlarından murad «Abd-ül Muttalib oğulları» nın kızlarıdır «El-işâre». Kureyş kadınlarıdır «Haazin».

[89] Dayı ve teyze kızlarından murad «Zühre oğulları» nın kızlarıdır «El-işâre, Haazin».

[90] Mehirsiz nikâhlanmasını taleb edib de «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[91] Ancak dört kadına kadar izdivâc edebilmek ve velîsiz, şâhidsiz ve mehirsiz evlenmemek ve zevcelerin teaddüdü haalinde adâlete riaayet etmek hususlarındaki hukümleri beyan etdik «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

ترجي من تشاء منهن وتؤوي إليك من تشاء ومن ابتغيت
ممن عزلت فلا جناح عليك ذلك أدنى أن تقر أعينهن
ولا يحزن ويرضين بما آتيتهن كلهن والله يعلم
ما في قلوبكم وكان الله عليما حليما ۝ لا يحل لك النساء من بعد
ولا أن تبدل بهن من أزواج ولو أعجبك حسنهن
إلا ما ملكت يمينك وكان الله على كل شيء رقيبا ۝
يا أيها الذين آمنوا لا تدخلوا بيوت النبي إلا أن يؤذن لكم
إلى طعام غير ناظرين إناه ولكن إذا دعيتم فادخلوا
فإذا طعمتم فانتشروا ولا مستأنسين لحديث إن ذلكم
كان يؤذي النبي فيستحيي منكم والله لا يستحيي
من الحق وإذا سألتموهن متاعا فاسألوهن من وراء حجاب
ذلكم أطهر لقلوبكم وقلوبهن وما كان لكم
أن تؤذوا رسول الله ولا أن تنكحوا أزواجه من بعده
أبدا إن ذلكم كان عند الله عظيما ۝ إن تبدوا
شيئا أو تخفوه فإن الله كان بكل شيء عليما ۝

حزب

لا جناح عليهن في آبائهن ولا أبنائهن ولا إخوانهن
ولا أبناء إخوانهن ولا أبناء أخواتهن ولا نسائهن
ولا ما ملكت أيمانهن واتقين الله إن الله كان على كل شيء
شهيدا ۝ إن الله وملائكته يصلون على النبي يا أيها الذين
آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما ۝ إن الذين يؤذون
الله ورسوله لعنهم الله في الدنيا والآخرة وأعد لهم
عذابا مهينا ۝ والذين يؤذون المؤمنين والمؤمنات بغير
ما اكتسبوا فقد احتملوا بهتانا وإثما مبينا ۝ يا أيها
النبي قل لأزواجك وبناتك ونساء المؤمنين يدنين
عليهن من جلابيبهن ذلك أدنى أن يعرفن فلا يؤذين
وكان الله غفورا رحيما ۝ لئن لم ينته المنافقون
والذين في قلوبهم مرض والمرجفون في المدينة لنغرينك
بهم ثم لا يجاورونك فيها إلا قليلا ۝ ملعونين أينما
ثقفوا أخذوا وقتلوا تقتيلا ۝ سنة الله في الذين
خلوا من قبل ولن تجد لسنة الله تبديلا ۝

tiyle izdivacın sana tahsıysi)[92] **senin için hiçbir darlık olmaması içindir. Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.**

51 — Onlardan kimi dilersen (nevbetinden)[93] **geri bırakır, kimi de dilersen yanına alabilirsin**[94]. (Nevbetinden) **geri bıraktıklarından**[95] **kimi istersen** (nezdine almak) **da da sana güçlük yokdur. Gözleri aydın olub tasalanmamalarına ve kendilerine verdiğinle hepsinin hoşnud olmalarına en elverişli olan budur**[96]. **Allah kalblerinizde olanı bilir. Allah** (her şey'i) **hakkıyle bilendir, ukubetde acele etmeyendir.**

---

[92] «Beyzâvî».

[93] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[94] «Beyzâvî, Medârik».

[95] «Medârik, Haazin».

[96] İşin senin arzu ve ihtiyârına tefvıyz edilmesidir «Medârik». Çünkü hepsi bunun ilâhî bir emir olduğunu bilir «Beyzâvî, Haazin».

52 — Bundan sonra[97] kadınlar (ı alman) ve bunları her hangi zevcelerle değişdirmen[98], güzellikleri hoşuna gitse de, sana halâl olmaz. Sağ elinin mâlik olduğu (câriyeler) **müstesnâ. Allah her şey'e hakkiyle nigehbandır.**

53 — Ey îman edenler, (bundan sonra) **peyğamberin evlerine — yemeğe da'vet olunmaksızın, vaktına** (da) **bakmaksızın — girmeyin. Fakat da'vet olunduğunuz zaman girin. Yemeği yediğiniz zaman dağılın. Söz** dinlemek **veya suhbet etmek için de** (izinsiz) **girmeyin. Çünkü bu, peyğambere ezâ vermekde, o sizden utanmakdadır[99]. Allah ise hak** (kı açıklamak) **dan çekinmez. Bir de onun zevcelerinden lüzumlu bir şey istediğiniz vakıt perde ardından isteyin onlardan. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem onların kalbleri için daha temizdir. Sizin, Allâhın peyğamberine ezâ vermeniz** (doğru) **olmadı** (ğı gibi) **kendinden sonra zevcelerini nikâhla almanız da ebedî** (câiz) **değildir. Bu, Allah nezdinde çok büyük** (bir günâh) **dır.**

54 — Eğer bir şey'i açıklar veya onu gizlerseniz şüphe yok ki Allah her şey'i hakkıyle bilicidir.

55 — Onlar için ne babaları, ne oğulları, ne birâderleri, ne birâderlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne kendi kadınları[100], ne de sağ ellerinin mâlik oldukları[101] hakkında hiçbir vebal yokdur[102]. Allahdan korkun. Çünkü Allah her şey'in fevkında (hakıykî) **bir şâhiddir.**

56 — Şübhesiz ki Allah ve melekleri o peyğambere çok salât (ve tekrîm) **ederler. Ey îman edenler, siz de ona salât edin, tam bir teslîmiyyetle de selâm verin[103].**

---

[97] Ya'nî ihtiyâr etdiğin dokuz zevceden sonra «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[98] Meselâ birinin boşanması haalinde yerine diğerini tezevvüc etmen «Beyzâvî, Medârik».

[99] Evinden çıkarmak hususunda «Beyzâvî, Medârik».

[100] Mü'min kadınlar «Celâleyn, Medârik».

[101] Cümhûra göre maksud câriyelerdir. Erkek köleler de yabancı erkekler gibidir «Medârik». Bakınız: «En-nuur» sûresi, âyet: 58.

[102] Bütün bunların perdesîz olarak zevcât-ı tâhiraatı (ve kadınları) görmeleri ve konuşmaları halâldır «Beyzâvî, Celâleyn, El-işâre, Medârik». Âyet-i kerîmede amca ve dayı zikredilmemişdir. Çünkü bunlar ana ve baba mesâbesindedirler «Beyzâvî, Medârik».

[103] «Salât», ehl-i lûğatden bir çoğuna göre düâ, tebrik, temcîd ve ta'zîm ma'nâlarınadır. Cenâb-ı Hakkın ve Peyğamberinin müslümanlar hakkındaki salâtı onları tezkiye ve ilâhî rahmete mazhar buyurmakdır. Meleklerin salâtı düâ ve istiğfardır. İnsanlarınki de öyledir. Namaza salât denmesi aslının düâ olmasındandır «Müfredât-ı Raağıb». Allahdan salât, rahmet, meleklerden istiğfar, müminlerden hayır düâdır «Seyyid Şerîf». (İbni Hacer) e göre Allahdan peyğamberine salâtın ma'nâsı ziyâde-i rahmetdir. Gayrilerine salâtı ise rahmet ve tezkiyedir. (Mücâhid) e nazaran Allahdan salât tevfıyk ve ismet, meleklerden avn ve nusret, ümmetden ittiba'dır. Ba'zıları da: «Rabbin peyğamberine salâtı onun şerefi i'lâ ve tekrîm, meleklerin salâtı onun mükerremiyetini izhâr, ümmetin salâtı da onun şefâatını talebdir» demişdir. «Külliyyât-ü Eb-ilbekaa». Meleklerden salâtın ma'nâsı «Atf = Esirge-

57 — Hakıykat, Allah ve Resûlüne ezâ edenler[104] (yok mu?) Allah onları dünyâda da, ahıretde de rahmetinden koğmuş, onlara horlayıcı bir azâb da hazırlamışdır.

---

mek» dir. Cenâb-ı Hakka nisbet edilince ya kullarını melekleri nezdinde senâ etmesi demek olur ki, bu, Allâh-ü Teaalânın peyğamberlerine salâtının tefsîrine daha lâyıkdır, yahud kemâl-i rahmeti ma'nâsınadır. Cenâb-ı Hakdan gayriye nisbet edilince ma'nâsı hayır ile düâdır «Seyyid Mürtezâ Ezzebîdî». Peyğambere salât, onun şerefini izhâra ve şânını ta'zîm ve tekrîme i'tinâdır «Beyzâvî».

Faide: (Hazreti Alî) radıyallâhü anh ve kerremellâhü vecheden şöyle rivâyet olunmuşdur: Âyetin başındaki « يا ايها » nin «Yâ» sı nefse, «Eyyü» sü kalbe, «Hâ» sı ruuha hıtabdır. Sanki Cenâb-ı Hak: «Habîbime salât ederken onun şânını yalınız dilinizle değil, nefislerinizle, kalblerinizle, ruhlarınızla da ta'zîm ve tekrîm edin» buyurmuşdur. Mişkât-ül envâr». « اللهم صل على محمد » demek «Yâ Allah Muhammedin zikrini i'lâ, da'vetini gaalib ve şerîatını dâim kılmak suretiyle onu dünyâda da, âhiretde de tekrîm ve ta'zîm buyur. Onu ümmeti hakkında şefâatcı kıl. Ecrini, derecesini kat kat artır» demekdir «Ramazan efendi alâ Şerh-il akaaid». (Halîmî) diyor ki: «Salâtdan murad Allâhın emrine imtisâl ve Resûlü sallellâhü aleyhi ve sellemin bizim üzerimizdeki hakkını edâya cehdetmek suretiyle cânib-i Hakka yaklaşmakdır». (Abd-üs Selâm) da şöyle demişdir: «Bizim peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme salât etmemiz bizden ona, haaşâ, bir şefâat değildir. Çünkü bizim gibiler öyle bir zât-i kerime aslâ şefâat edemezler. Fakat Cenâb-ı Hak bize in'am ve ihsân edene iyilikle mukaabele etmemizi emir buyurduğu ve Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve selleme edilen salât ve düâyi aczimize nazaran ve lûtfen kâfi gördüğü içindir ki bu vazıyfemizi ifâya son derece çalışmalıyız». (Ebul Âliye) ye «Cenâb-ı Hakkın habîbine salâtı onu melekleri nezdinde senâ buyurması, meleklerin ona salâtı da kendisine düâ etmeleridir». (Kaazî Ebû Bekr bin Bükeyr) dedi ki: «Bu âyet peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve selleme nâzil olunca kendisine selâm vermelerini ashaabına emretdi. Onlardan sonra gelenler de gerek peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin kabrini ziyâretde, gerek ism-i âlîleri anıldığı zaman ona selâm vermekle me'mur olmuşlardır. Bu selâmın ma'nâsında üç vech vardır: 1) «Her türlü nakıysalardan ve âfetlerden selâmet sana ve berâberinde bulunanlara olsun». Bu suretle «Selâm» masdar olur. 2) «Selâm seni hıfz ve sıyânetde, ikrâm ve inâyetde dâim, kaaim ve kefîl olsun». Bu suretle «Selâm» Allah-ü Teaalânın semâ-i husnâsından olur ki «Selâmet veren Zât-i ecell ve a'lâ» demek olur. Cenâb-ı Hakkın isimlerini içinde bundan başka masdar yokdur. 3) «Selâm» Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve selleme müsâlemet ve inkıyâd ma'nâsınadır ki «Teslîm» de budur. Nitekim Cenâb-ı Hak « فلا وربك لا يؤمنون » (En-nisâ' sûresi, âyet: 65) buyurmuşdur. (İmam Raağıb) der ki: «Selâm, selâmet» dış ve iç âfetlerinden aarî olmakdır. Allâh-ü Teaalâya «Selâm» denilmesi kendisine lâyık olmayan şeylerden sâlim ve münezzeh bulunmasındandır.

Peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve selleme zaman ve mahal ile tahdîd edilmeksizin icmâlen salât etmek farzdır. Çünkü Cenâb-ı Hak ona salât etmemizi emr etmişdir. Eimme-i selef ve ulemâyi tefsîr bu emri vücûbe haml ediyorlar ve bunda icmâ' vardır. (Kaazıy Ebû Bekr bin Bükeyr) diyor ki: «Allah-ü Teaalâ bütün halkına peyğamberi üzerine salât etmelerini ve teslîmiyyetle selâm getirmelerini farz kılmış ve bu farzın îfâsını muayyen bir vakta hasretmemişdir. Binâen'aleyh kişinin ona salât ve selâmı çok yapması bunu terk etmemesi vaacıbdır». İmam (Mâlik) ve ashaabı ile bir çok ehl-i ilme göre peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme tam bir samîmiyyet ve îman ile, vakıt ve mıkdar da ta'yîn edilmeksizin ve namaza münhasır olmaksızın, salât etmek farzdır. Kim ömründe bu suretle ve-

58 — Erkek mü'minlerle kadın mü'minlere işlemedikleri (bir günâh) **yüzünden ezâ edenler de muhakkak bir yalan ve apaçık bir günâh yüklenmiş** (ler) **dir.**

---

lev bir kerre salât ederse uhdesinden farz saakıt olur. (İmam Şâfiî) nin ashaabına göre ise Cenâb-ı Hakkın ve resûlünün emir ve farzettiği salât namazdaki teşehhüdden sonra okunan salâtdır... Bu babda söylenecek daha bir çok söz varsa da, biz uzatmamak ve hükmü mü'min kaari'lerin temiz vicdanlarına bırakmak üzere salevât-ı şerîfe hakkında varîd olan bir çok ehaadîs-i şerîfeden bir kısmının meâllerini teberrüken ve Resûl-i muazzam sallellâhü aleyhi ve sellemden istişfâan her vech-i âtî arzediyoruz:

1 — «Düâ eden kimse peyğambere salât etmedikce düâsı perdelidir (Dergâh-ı icâbete vaasıl olmaz» - Taberânî: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

2 — «Sizden biriniz Allahdan bir dilekde bulunmak istediği zaman evvelâ Ona, şânına lâyık tarzda, hamd-ü senâ etsin. Son peyğambere salâvat getirsin. Çünkü bu (suretle düâ) maksuda kavuşmıya daha elverişlidir - Taberânî: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

3 — «Beni (hayvana ve sâireye) binaen adamın su kabına benzetmeyin. Zîrâ binecek kimse (evvelâ) kabını doldurur. Sonra onu (yanına) koyar. Yükünü de kaldırıb sarar da su içeceği zaman o kabdan içer. Yahud abdest alacağı zaman abdestini alır ve illâ (buna ihtiyâcı kalmazsa) onu döker. Fakat beni düânın evvelinde de, ortasında da, sonunda da anın - Ebu Ya'lâ, Bezzâr, Beyhekıy: Câbir radıyallâhü anh». İstitrad: Ecille-i meşâyih-i suufiyyeden (İbni Ataa) der ki: Düânın rükünleri vardır. Kanadları vardır. (Maksada îsaal eden) sebepleri vardır. Vakıtları vardır. Eğer düâ rükünlerine tevâfuk ederse kuvvetli olur. Kanadlarına uyarsa semâda uçar (kabul olunur). Vakıtlarına denk gelirse icâbete nâil olur. Sebeblerine tevâfuk ederse muvaffakıyyeti ve seâdeti tam ve kâmil olur. Düânın rükünleri huzuur-ı kalbdir (Bütün fikir ve haasseleriyle teveccühdür), rikkatdir, huşû'dur, kalbin Cenâb-ı Hakka tam bir sûretde bağlanmasıdır, diğer bütün sebebleri kesib atmakdır. Kanadları sıdk ve ihlâsdır. Vakıtları sehar zamanlarıdır. Sebebleri de Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme salât ve selâmdır.

4 — «Her düâ semâya çıkmadan memnu'dur. Buna salât vaasıl olursa o düâ yükselir (Dergâh-ı icâbete varır) - Tirmizî: Umer radıyallâhü anh».

5 — «Yanında ben anıldığım halde üzerime salât etmeyen kişinin burnu yere sürtülsün - Müslim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

6 — «Kim bana bir kerre salât ederse Allah ona on salât eder. Onun on günâhını siler, onun on kat derecesini artırır - Beyhekıy: Enes bin Mâlik radıyallâhü anh».

7 — «Cebrâîle mülâkıy oldum da bana şöyle dedi: «Sana müjde ederim, Allah diyor ki: Kim sana selâm verirse ben ona selâm veririm. Kim sana salât getirirse ben ona salât ederim - Haakim, Beyhekıy: Abd-ur Rahman bin Avf radıyallâhü anh».

8 — «İnsanların bana en yakını bana en çok salevat getirendir - Tirmizî, İbni Hibbân: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

9 — (İbni Übeyy bin Kâ'b) radıyallâhü anh Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme dedi ki: «Yâ Resûlellah, ben senin üzerine çok salevat getiriyorum. Buna vaktımın ne kadarını tahsıys edeyim»? Buyurdu: «Dilediğin kadarını». Sordu: «Dörtde biri nasıl»? Buyurdu: «Dilediğin kadar yap. Artırırsan senin için daha hayırlıdır». Yine sordu: «Üçde biri olsa»? Buyurdu: «Dilediğin kadar yap. Artırırsan senin için daha hayırlıdır». Tekrar sordu: «Yarı olsa?» Buyurdu: «Dilediğin kadar yap. Artırırsan senin için daha hayırlıdır». Kezâ sordu: «Üçde iki nasıl»? Buyurdu: «Dilediğin kadar yap. Artırırsan senin için daha hayırlı». (Müşârün ileyh) dedi: «Bütün vakıtlarımda sana salât getirsem»? Buyurdu: «Bu takdîrde yeter. Günâhın yarlığanır - Tirmizî: Übeyy bin Kâ'b radıyallâhü anh».

59 — Ey peyğamber, zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına dış elbiselerinden üstlerine giymelerini söyle[105]. Bu, onların tanılıb[106] ezâ edilmemelerine daha uygundur[107]. Allah çok yarlığayıcıdır[108], çok esirgeyicidir[109].

60 — Andolsun, eğer münâfıklar, vicdanlarında bir maraz[110] bulunanlar, şehirde fenâ haberler yayanlar (bu hallerinden) **vaz geçmez-** (ler) **se mutlak ve muhakkak seni kendilerine musallat ederiz. Sonra orada seninle az bir** (zamandan fazla) **komşu olamazlar.**

61 — Hepsi de Allâhın rahmetinden koğulmuş olarak. Nerede ele geçirilirlerse yakalanırlar onlar ve öldürülürler de öldürülürler.

---

10 — «Her cimriden daha cimri olan adam ben yanında anılıb da üzerime salât getirmeyendir - Buhaarî, Neseî, Beyhekıy: Alî radıyallâhü anh».

11 — «Hangi bir zümre bir meclisde oturub da Allâhı anmadan, bana da salât getirmeden dağılırsa üstlerine Allahdan bir hasret çöker. Dilerse onları azâblandırır, dilerse onları yarlığar - Ebû Dâvud, Tirmizî, Haakim: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

12 — «Kim bana salât getirmeyi unutursa ona cennetin yolu unutdurulur - Beyhekıy: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

13 — «Kim kabrimin yanında bana salât ederse ben onu işidirim. Kim uzakda bulunarak üzerime salât getirirse o bana ulaşdırılır - Beyhekıy: Ebû Hüreyre radıyallâhü anh».

14 — «Allâhın yer yüzünde siyâhat eden melekleri vardır ki onlar ümmetimden bana selâm teblîğ ederler - İmam Ahmed, Neseî, Beyhekıy, Dâremî, İbni Hibbân, Ebû Nuaym: Ebû Mes'ud Akabe radıyallahü anh».

15 — «Cum'a günü benim üzerime salâtı çoğaltın. Zîra sizin salâtınız bana o gün arzolunur - Ebû Dâvud, Neseî, İmam Ahmed, Beyhekıy: Evs radıyallâhü anh».

Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme getirilecek salevaat-ı şerîfenin muhtelif şekilleri, metinleri ve bunların istinâd etdikleri ba'zı rivâyetler vardır. Bizce metni kısa, fakat ma'nâsı zengin, sahîh rivâyetlere de uygun salevatdan biri de şudur: « اللهم صل وسلم وبارك على سيدنا محمد وعلى آل سيدنا محمد بعدد علمك » = Allâhümme salli ve sellim ve bârik alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammedin biadedi ilmik». (Bu salâtı fakîre tavsıye eden zât, birinci devrede «Sivas» meb'usu olan eaazım-ı suufîyyeden ve yüksek aalim ve aariflerden rahmetli (Mustafa Takıy) efendi hazretleridir.· « وبارك = Ve bârik» kelimesini, bu babdaki sahîh rivâyete istinâden, âcızınız ilâve etdim).

[104] Cenâb-ı Hakka evlâd ve ortak isnâd ve Resûl-i ekremini tekzîb eden kâfirler «Celâleyn». (İbni Abbas) radıyallahü anhümâya göre maksud «(Üzeyr) Allâhın oğludur, Allâhın eli bağlıdır, Allah fakîr, biz zenginiz» diyen Yahudîlerle «(Mesîh) Allâhın oğludur, o, üçün üçüncüsüdür» diyen Hıristiyanlar ve bir de «Melekler Allâhın kızlarıdır, putlar Onun ortaklarıdır» diyen müşriklerdir «Haazin».

[105] Haacetleri için dışarı çıkacakları zaman «Celâleyn».

[106] Hür oldukları bilinib «Celâleyn».

[107] Münâfıklar câriyelere sarkıntılık ederlerdi «Celâleyn».

[108] Tesettürden evvelki zamanlar için «Celâleyn, Medârik».

[109] Tesettür etdikleri suretde «Celâleyn».

[110] Fuhuş kasdı «Celâleyn, Medârik».

سورة الاحزاب

يسئلك الناس عن الساعة قل انما علمها عند الله وما يدريك
لعل الساعة تكون قريبا ۝ ان الله لعن الكافرين واعد لهم
سعيرا ۝ خالدين فيها ابدا لا يجدون وليا ولا نصيرا ۝
يوم تقلب وجوههم في النار يقولون يا ليتنا اطعنا الله
واطعنا الرسولا ۝ وقالوا ربنا انا اطعنا سادتنا وكبراءنا
فاضلونا السبيلا ۝ ربنا آتهم ضعفين من العذاب والعنهم
لعنا كبيرا ۝ يا ايها الذين آمنوا لا تكونوا كالذين
آذوا موسى فبرأه الله مما قالوا وكان عند الله وجيها ۝
يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وقولوا قولا سديدا ۝ يصلح
لكم اعمالكم ويغفر لكم ذنوبكم ومن يطع الله ورسوله
فقد فاز فوزا عظيما ۝ انا عرضنا الامانة على السموات
والارض والجبال فابين ان يحملنها واشفقن منها وحملها
الانسان انه كان ظلوما جهولا ۝ ليعذب الله المنافقين
والمنافقات والمشركين والمشركات ويتوب الله
على المؤمنين والمؤمنات وكان الله غفورا رحيما ۝

62 — Daha evvel geçenler hakkında (da) **Allah bu âdeti** (koymuşdur)[111]. **Allâhın âdetini değişdirmiye ise aslâ** (imkân) **bulamazsın.**

63 — Insanlar[112] **sana o sâati** (n ne zaman kopacağını) **sorarlar. De ki: «Onun ilmi ancak Allahın nezdindedir. Ne bilirsin**[113]**, belki de o sâat yakın** (bir zamanda) **olacakdır».**

64 — Şu muhakkak ki Allah kâfirleri rahmetinden koğmuş, onlara çılgın bir ateş hazırlamışdır.

65 — Kendileri orada ebedî kalıcı olarak. Onlar ne bir yâr, ne de bir yardımcı bulmayacaklardır.

66 — O gün yüzleri ateş evrilib çevrilirken: «Eyvah bize! Keşki Allâha itâat etseydik, peyğambere itâat etseydik» diyeceklerdir.

67 — (Onlara tâbi olanlar da o gün)[114]: **«Ey Rabbimiz, hakıykat biz reîslerimize**[115] **ve büyüklerimize uyduk. Onlar da bizi yoldan sapdırdılar» demişlerdir** (diyeceklerdir).

68 — «Ey Rabbimiz, onlara azâbdan iki katını ver. Onları büyük bir lâ'netle rahmetinden koğ».

69 — Ey îman edenler, siz de Musâyi incitenler gibi olmayın[116]**. Nihâyet Allah onu dedikleri şeyden temize çıkardı**[117]**. O, Allah indinde yüzlü** (i'tibarlı bir zât) **idi.**

---

[111] Münâfıklar, kötü maksadlılar ve erâcîf yayanlar hakkında. Âyet-i celîledeki «Sünnet» kelimesi mahzûf «Senne» fiilinin mef'ulü bihidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[112] Müşrik Mekkeliler «Celâleyn, Medârik».

[113] «Celâleyn».

[114] «Celâleyn».

[115] «Medârik».

[116] Peyğamberinize karşı «Celâleyn».

[117] (Musâ) aleyhisselâm kavmiyle berâber yıkanmadığı için kendisinde uzvî bir hastalık olduğunu iddiâ etmişlerdir. Bir gün yıkanmak üzere elbisesini bir taşın üstüne

70 — Ey îman edenler, Allahdan korkun ve sözü doğru söyleyin.

71 — Ki (Allah) **işlerinizi iyiye götürsün ve günâhlarınızı yarlığasın. Kim Allâha ve resûlüne itâat ederse muhakkak ki en büyük kurtuluşla kurtulmuşdur o.**

72 — Biz emâneti[118] göklere, yere ve dağlara arz (ve teklif) **etdik de onlar bunu yüklenmekden çekindiler, bundan endişeye düşdüler. İnsan[119]** (a gelince: O, tutdu) **bunu sırtına yükledi. Çünkü o, çok zulümkâr, çok câhildir.**

73 — Bunun aakıbeti şudur: Allah, erkek münâfıklarla kadın münâfıkları, erkek müşriklerle kadın müşrikleri azâba uğratacak[120], erkek mü'minlerle kadın mü'minlerin de tevbelerini kabul edecekdir[121]. Allah çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir[122].

---

koymuşdu. Taş onu alıb götürüvermiş, (Musâ) aleyhisselâm kavminin arasında çırıl çıplak kalmışdı. Nihâyet o, taşa yetişdi, elbisesini aldı, örtündü. Bundan sonra kavmi: «Ha, dediler, onda öyle bir aarıza yokmuş» «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem, bir ganîmeti taksîm etdiği sırada, biri: «Bu Allâhın rızaası istenilmeyerek yapılan bir taksîmdir» demişdi. Bunun üzerine Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem bundan öfkelenerek buyurdu ki: «Musâya Allah rahmet etsin. Andolsun ki ona bundan daha fazlasiyle ezâ edilmişdi de sabr etmişdi «Buhaarî».

[118] İşlenmesinde sevab ve terkinde ikaab olan namaz ve sâire «Celâleyn».

[119] Âdem «Celâleyn».

[120] Emâneti zaayl' etdikleri için «Celâleyn».

[121] Emâneti muhaafaza etdikleri için «Celâleyn».

[122] İman edenleri «Celâleyn».

«72» ve «73» üncü âyetler hakkında:

Bu iki âyet hakkında «Sebilürreşad» mecmuasında (Cild: 1, numara: 9 - temmuz 1948 de) intişâreden bir yazımı aynen buraya nakledîyorum:

(İmam Raağıb) a göre «Emn, eman, emânet» nefs mutmain olmak, endîşe gitmek ma'nâsına masdardır. İnsanın emniyyetde bulunduğu haalin, kendisine emniyyet edilerek bırakılan şey'in ismi de olur. Burada maksud akıldır. Ba'zılarına göre emânetden murad şer'î emirlerdir. (İbn-i Abbas) radıyallahü anhümâ onu «Allâha ve resûlüne itâat ve Cenâb-ı Hakkın farzetdiği şeylerdir» diye tefsîr etmişdir.

Göklere, yere ve dağlara vaaki' olan teklîf, ilzâmî değil, tahyîrîdir. Öyle olmasaydı elbette derhal itâat ederlerdi. Âyetdeki insandan murad da ya (Âdem) aleyhisselâmdır, yahud ruhlar âlemindeki insanlardır. Tesavvuf erbâbı ikinci şıkkı ihtiyâr ediyorlar. Hattâ (Celâleddîn-i Ruumî) hazretleri bu münâsebetle çok güzel şiirler söylemişdir. Şu meâller de onlardandır: «Ahd ve mîsâkı (ruhlar âleminde Allâha verilen sözü) bozmak ahmaklıkdan gelir, îmâna ahde, vefâye riâyet ise takvaaya erenlerin işidir. Sen onları korumıya devâm edersen elbette Hakkın lûtuflarını görürsün. Allah ile «Elest» bezminde teahhüde girdin. Onu kırmak değil, korumak gerek».

Cemâdâta edilen teklîfi ba'zıları hakıykate, ba'zıları da temsîlî istiaareye hamlediyor-

lar. Tesavvufda emânet «İnsân-ı kâmil» e tevdi' edilen en büyük, ilâhî bir sıfatdır. (Gazâlî) ile (Beyzâvî) ve diğer ba'zıları şöyle demişlerdir: «Emânetden murad teklîfi boyuna bir halka takar gibi takmak, ya'nî onu borc edinmek, onu îfâsını teahhüd etmekdir. Bu teahhüd, saahibini ya ibâdet ve tâatle sevâba, ya fısk ve ısyan ile ikaaba götürür. Emâneti göklere, yere ve dağlara arz etmekden maksud, onların o ilâhî teklîfi kabul etmek, yüklenmek isti'dâdlarını bir denemekden(daha doğrusu açıklamakdan, ibret vermekden) ibâretdir. O emâneti yüklenmekden kaçınmaları da kendilerinin tabîatlarında esâsen o liyakât ve isti'dâdın bulunmadığını gösterir. İnsanın emâneti yüklenmesine gelince: O da bunu taşımıya olan 'istidâdının bir ifâdesidir».

(Şah Veliyyullâh-i Dehlevî) der ki: «Bu takdîrde ve bu ma'nâya göre « انه كان ظلوماً جهولا » kavl-i kerîmi sırf ta'lîl değil, ta'lîl makaamında vârid olmuş bir cümledir. Çünkü «zalûm» âdil olmayan, fakat âdil olmak şânından bulunan, «Cehûl» de âlim olmayan, ancak bilmek şânından bulunan kimse demekdir. « ليعذب » deki «Lâm», âkıbet lâmıdır. Cenâb-ı Hak sanki şöyle buyurmuşdur: «Emâneti yüklemenin âkıbeti ya azâba uğratmak, yahud ni'mete kavuşdurmakdır». Müşârün'ileyh bu âyet-i kerîme münâsebetiyle şu izaahaatı vermişdir:

— Kesîf ilgilerden mücerred olan meleklerin haalini bir düşün: Onları ne hayvanlara mahsus olan açlık, tokluk, tasa gibi bir tefrıyt, ne de hırs, gasb, kendini beğenme, gıdâlanma, büyüme ve benzerleri gibi ifrât ıztıraaba ve kararsızlığa düşüremez. Onlar ancak üstlerinden gelecek emirlere bakıb durmak vazîfesiyle mükellef ve ondan başka her şeyden âzâdedirler. Üstlerinden (ya'nî «Mele'-i a'lâ» daki «İcma'» dan) — ya istenilen bir nizaamı yerine getirmek, ya bir şeyden raazî olmak, yahud bir şey'e buğzetmek gibi — emirler sızdığı zaman bütün varlıklarını ona verirler. Ona boyun eğerek îcâbını yerine getirmiye koşarlar. Hasîs kılıklara bürünmüş olan hayvanların haalini de bir göz önüne getir. Onlar tabîatın îcablarına (yemiye, içmiye, çiftleşmiye) düşkün ve o îcabların içinde fânîdirler. Onlar cesâretlerinin fâidesine, tabîatın zaruretlerini gidermiye dayanan şeylerden (ya'nî hayvanî insiyaklardan) başka hiçbir suretle harekete gelemezler. Bundan sonra bir de insana bak: Allah ona apaçık hikmetiyle iki kuvvet vermişdir: 1) Meleklik kuvvetidir ki sırf insana haas olan (ilâhî) ruuhun bedeni saran tabiî ruuha feyz vermesinden, o tabiî ruubun da insânî ruuhun o feyzını kabul etmesinden, onun haakimiyyeti altında bulunmasından husule gelmişdir. 2) Hayvanlık kuvvetidir ki tabiî ruuh ile kaaim olan kuvvetlerle cisimlenib, her hayvanda müşterek ve müstakil bulunan ve insanî ruuh tarafından da bu keyfiyyeti bilinen, hattâ onun üzerinde hükmü cârî olan hayvanî nefsden doğmuşdur. Bu iki kuvvet arasında birbiriyle dâimî bir itişme çekişdirme vardır. Meleklik kuvveti insanı yüksekliğe, altındaki hayvanlık kuvveti de alçaklığa çeker. Hayvanlık üstün gelib de eserleri galebe etdiği zaman meleklik siner, gizlenir. Aksi de öyledir. Cenâb-ı Hakkın aslî ve kesbî isti'dâdın îcâb ve temâyülüne göre nizâm ve intizâm vücuda getirmekde hususî bir yardımı vardır. Eğer o isti'dâd hayvânî haaletler kazanmıya çalışırsa onun husulüne yardım eder. Binâen'aleyh ona uyan şeyleri, sebebleri kendisine kolaylaşdırır. Yok, meleklik haaletlerini kazanmak isterse ona da o hususlara uyan şekillerle yardım eder, kolaylık gösterir. Nitekim Allâh-ü Teâlâ Kur'ân-ı kerîminde (meâlen) şöyle buyurmuşdur: «(Malından) Allâhın hakkını) veren (şerden, isyandan) sakınan, bir de şehâdet kelimesine candan inanıb diliyle de söyleyen (yok mu?) ona rahata ve cennete ulaşdıran yolu kolaylaşdırırız. Cimri olan, kendisini Hakkın sevâbından müstağnî gören, sözün en güzeli olan şehâdet kelimesini yalan sayan kimseye gelince: Ona da zorluğa götürecek yolu (cehennem yolunu) kolaylaşdırırız. («El-leyl» sûresi, âyet: 5:10)». Diğer âyetinde de (meâlen) şöyle buyurdu: «Her birine, onlara da, bunlara da Rabbinin vergisinden birbiri ardınca veririz. Rabbinin vergisi hiçbir ferdden esirgenmez («El-İsrâ'» sûresi, âyet: 20)».

Her kuvvetin bir lezzeti, bir de elemi vardır. Lezzeti kendine mülâyim bir şey'e kavuşmasından, elemi de ona aykırı bir şey'e uğramasından ibâretdir. İnsanın haali, bedeninde uyuşdurucu madde kullanan kimsenin haaline benzer. O, ateşin alevinden gelen bir elemi bile duymaz. Fakat insan, o maddenin te'sîri hafifleyib de tabiî haaline dönünce o elemi olduğundan fazla bir şiddetle duyar. Yahud insanın haali doktorların dediği gibi gülün haaline benzer. Çünkü gülde üç kuvvet vardır: 1) Toprak kuvveti: O, (meselâ havanda) döğerken, yahud bir yere sürülürken, 2) Su kuvveti: Sıkıldığı ve içildiği zaman, 3) Hava kuvveti: Koklarken belli olur. Artık açığa çıkmışdır ki ilâhî teklîf (bütün isti'dâdlara mâlik olan) insan nev'ine haas îcablardandır. Binâen'aleyh şübhesiz ki insan, isti'dâd ve kaabiliyyet diliyle hem melekliğe uyan şeyler boynuna borc yapılmak suretiyle bil'âhare onun üzerinde sebât (ve sözünü fiil ve ameli ile isbât) etmesini, hem hayvanlığa dalmak kendisine haraam kılınmak suretiyle bil'âhare o yola gitdiği takdîrde ikaab ve itâb edilmesini pek a'lâ ister (ve istemişdir).

«34» üncü SÛRE

«SEBE'» SÛRESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — Göklerde ne var, yerde ne varsa kendisinin olan Allâha hamdolsun. Âhiretde de hamd Onundur. O, yegâne hukûm ve hikmet saahibidir, (her şeyden de) **hakkıyle haberdârdır.**

2 — Yere ne giriyor, oradan ne çıkıyor, gökden ne iniyor, oraya ne yükselib çıkıyorsa bilir O. O, çok esirgeyici, çok yarlığayıcıdır.

3 — Küfredenler: «O sâat[2] bize gelmeyecek» dedi (ler). **Sen de ki** (Habîbim): **«Hayır, gaybı bilen Rabbim hakkıyçün o, size mutlakaa gelecekdir. Ne göklerde, ne yerde bir zerre mikdarı Ondan** (Onun ilminden) **kaçmaz. Bundan daha küçük ve daha büyük** (hiçbir şey) **müstesnâ olmamak üzere** (hepsi) **muhakkak apaçık bir kitabda[3]** (yazılıdır).

4 — (Kıyâmetin gelib çatmasının hikmeti de şudur)[4] **«Çünkü** (Allah) **îman edib de güzel güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanları mükâfatlandıracakdır. Bunlar** (yok mu?) **mağfiret de, şerefli rızık da onlarındır[5].**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «54» âyetdir.

[2] Kıyâmet «Celâleyn».

[3] Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bakınız: Âl-i Imran» sûresi, âyet: 5 - not.

[4] «Beyzâvî».

[5] Cennetde «Celâleyn».

5 — Birbiriyle yarış edercesine[6] **âyetlerimizin içinde koşanlar**[7] (a gelince:) **İşte onlar, için de pek çetin ve kötü bir azâb vardır.**

6 — Kendilerine ilim verilenler[8] **ise Rabbinden sana indirilen** (Kur'-ân) **ın hakıykatın ta kendisi olduğunu bilir** (ler)[9] **ve** (onlar) **her hamde lâyık olan Ğaalib-i mutlakın** (ya'ni Allâhın) **yolunu**[10] **gösterir** (ler).

7 — O küfredenler (birbirine şöyle) **dedi** (ler): **«Siz didik didik parçalanıb dağıldığınız vakıt her halde ve muhakkak tekrar yeni bir yaratılışda** (bulunacağınızı) **size** (ehemmiyyetle) **haber vermekde olan bir adam**[11] **gösterelim mi size»?**

8 — O, Allâha karşı yalan yere iftirâ mı etdi? Yoksa onda bir delilik mi var? Hayır, âhirete inanmamakda olanlar (orada) **azâbda,** (dünyâda da hakdan)[12] **uzak** (bir) **sapıklık içindedirler.**

9 — Gökden ve yerden önlerinde ne var, arkalarında ne var[13]**, bakmadılar mı? Eğer biz dilersek onları yere geçiririz**[14]**, yahud gökden üstlerine parçalar düşürürüz**[15]**. Şübhe yok ki bunda**[16] **Rabbine dönen her kul için elbet bir ibret vardır**[17].

10 — Andolsun ki biz Dâvuuda bizden bir imtiyâz[18] **verdik. «Ey dağlar, onunla birlikde tesbîh edin»** (dedik), **kuşlara da** (bunu emretdik). **Ona demiri de** (mum gibi) **yumuşatdık.**

11 — «(Bütün bedeni örtecek) **uzun zırhlar yap,** (onları) **dokumada intizaamı gözet» diye** (buyurduk). **«**(Ey Dâvuud haanedânı) **iyi amel** (ve hareketler) **de bulunun. Çünkü hakıykat ben, ne yaparsanız tastamam görenim».**

---

[6] Yahud bizi âciz bırakacaklarını sanarak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] Âyetlerimizi ibtaale ve insanları îmandan caydırmıya yeltenenler «Beyzâvî, Celâleyn».

[8] Peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin ashaabı ve ümmetinden onların izince giden mü'minler, yahud (Abdullah bin Selâm) ve arkadaşları gibi ehl-i kitâbın âlimlerinden müslüman olanlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[9] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] Tevhîdi ve takvâyı «Beyzâvî».

[11] Hazreti Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellem.

[12] «Celâleyn, Haazin».

[13] Üstlerinde ne var, altlarında ne var «Celâleyn».

[14] (Kaarun) gibi «Medârik, Haazin».

[15] «Ashaab-ı Eyke» ye yapdığımız gibi «Medârik, Haazin».

[16] Şu görünenlerde «Celâleyn».

[17] Cenâb-ı Hakkın tekrar diriltmiye ve dilediğini yapmıya kudreti olduğuna kat'î delâlet vardır «Celâleyn, Medârik».

[18] Peyğamberlik, kitâb «Celâleyn». Yahud bunlarla berâber saltanat, yahud güzel ses ve sâire gibi kendisine tahsıys olunan diğer bir çok meziyyetler «Beyzâvî, Haazin».

سُورَةُ سَبَإٍ

افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ۝ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنْ نَشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ۝ أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝ يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ ۝ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ ۝

الْجُزْءُ الثَّانِي وَالْعِشْرُونَ

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ۝ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ۝ ذَلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ۝ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ۝ فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۝ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ۝ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ۝

12 — **Süleymana da rüzgârı** (müsahhar kıldık) **ki sabahı bir ay** (lık yol), **akşamı bir ay** (lık yol) **du**[19]. **Erimiş bakır ma'denini ona sel gibi, akıtdık. Önünde, Rabbinin izniyle, iş gören ba'zı cinler de vardı. İçlerinden kim bizim emrimizden ayrılıb saparsa ona çılgın azâbdan tatdırırdık.**

13 — **O, kal'alardan, heykellerden, büyük havuzlar gibi çanaklardan, sâbit sâbit kazanlardan ne dilerse kendisine yaparlardı. Ey Dâvud haanedânı, siz** (Allâha) **şükr için çalışın. Kullarımdan** (hakkıyle) **şükreden azdır.**

14 — **Sonra biz ona ölüm hükmünü infâz edince** (dayandığı) **asaasını yemekde olan ağac kurdundan başka bir şey bunun ölümünü onlara gös-**

[19] Rüzgârın «sabahı, akşamı» demek onun, sabahın tulûundan güneşin zevâline ve zevalden geceye kadar olan hareketi, esişi demekdir ki bu esişleriyle o, (Süleyman) aleyhisselâmı, yolcuların mu'tâd seferlerine nazaran birer aylık mesâfeye götürürdü «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Şeyhzâde».

termedi. Bu suretle yere kapanıb yıkıldığı zaman besbelli oldu ki eğer cinler gaybı bilmiş olsalardı öyle horlayıcı bir azâb içinde kalıb durmazlardı[20].

15 — Andolsun ki «Sebe'» (kavmini) **n**[21] **sâkin olduğu yerde** (de) **bir ibret vardı.** (Her ev) **sağdan, soldan iki** (şer) **cennet** (bağçe ile muhaat idi). (Onlara:) **«Rabbinizin rızkından yeyin, Ona şükredin. Çok güzel** (temiz) **bir belde. Rab** (şükredenleri) **cidden yarlığayıcıdır»** (denilmişdi).

16 — Fakat onlar (bu ni'metin şükründen) **yüz çevirdiler. Biz de onlara Arim selini**[22] **gönderdik.** (O) **ikişer cennetlerinin yerinde de ekşi yemişli, acı ılgınlı ve az bir şey de Arabistan kirazından** (olmak üzere haraab) **iki** (şer) **bostan peydâ etdik.**

17 — Işte biz onları böyle nankörlük etdikleri için cezâlandırdık. Biz nankör olandan başkasını cezâlandırır mıyız?

18 — Onlar (ın yurdu) **ile** (feyz ve) **bereket verdiğimiz memleketler**[23] **arasında sırt sırta nice kasabalar yapmışdık**[24]**. Oralarda seyr** (ve sefer etmelerini) **takdîr etmiş,** (kendilerine:) **«Gecelerce ve gündüzlerce oralarda korkusuz gezin, dolaşın»** (demişdik).

19 — Onlar ise (buna karşı). **«Ey Rabbimiz, seferlerimizin arasını uzaklaşdır» demişler, kendilerine yazık etmişlerdi. Işte biz de onları masallara çeviriverdik. Onları darma dağınık etdik**[25]**. Şübhesiz ki bunda çok sabır** (ve) **çok şükreden herkes için elbette ibretler vardır.**

---

[20] (Süleyman) aleyhisselâm irtihaal edince na'şı uzun müddet asaasına dayanır bir halde ayakda kalmışdı. «Horlayıcı azâb» dan maksad meşakkatli işlerdir. Çünkü onun öldüğünü anlamayarak hayâtında olduğu gibi meşakkatli işleri yapmakda bir zaman daha devâm etmişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] (Sebe' bin yeşhub bin Kahtan). «Yemen» de «Ezd» kasabalarından «Me'rib» isminde bir şehirde sâkindiler. Bu şehir «Hazremevt» dağlarının nihâyetindedir. (Belkıys) in pây-i tahtı idi. Bânîsi «Sebe'» olduğu için o adla tesmiye edilmişdir «Beyzâvî». «Kaamus-ı Arabî tercemesi». (M. Şemseddîn) beyin «Tedkıykaat ve te'lîfât-ı İslâmiyye hey'eti» nâmına neşretdiği «İslâm tarihi - Birinci kitab» ın «199:209» sahîfelerinde bu babda mufassal ve mükemmel ma'lûmat vardır. Arzu edenler ona mürâcaat edebilirler.

[22] «Arim seyli» şiddetli yağmurdan mütehassıl sel demekdir. Yahud «Arim» bir vadînin adıdır. Yahud «Sed» demekdir «Beyzâvî, Medârik, Kaamus-ı Arabî tercemesi». Bu babda mütefekkir üstâd Elmalılı (Muhammed Hamdî) efendi merhumun tefsîrinde (Cild: 5 - s.: 3956:3957) izaahaat vardır.

[23] «Şam» kasabaları «Beyzâvî, Celâleyn».

[24] Bunlar «Sebe'» den «Şam» a kadar bitişik kasabalardı «Celâleyn, Medârik».

[25] Onlardan «Ğassân» kabîlesi «Şam» a, «Enmâr» oğulları «Yesrib» e, Cüzâm» kabîlesi «Tihâme» ya, «Ezd» kabîlesi de «Amman» a dağıldılar «Beyzâvî, Medârik».

ولا تنفع الشفاعة عنده إلا لمن أذن له حتى إذا فزع
عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربكم قالوا الحق وهو العلي
الكبير ۝ قل من يرزقكم من السماوات والأرض
قل الله وإنا أو إياكم لعلى هدى أو في ضلال مبين ۝
قل لا تسألون عما أجرمنا ولا نسأل عما تعملون ۝ قل يجمع
بيننا ربنا ثم يفتح بيننا بالحق وهو الفتاح العليم ۝
قل أروني الذين ألحقتم به شركاء كلا بل هو الله
العزيز الحكيم ۝ وما أرسلناك إلا كافة للناس بشيرا
ونذيرا ولكن أكثر الناس لا يعلمون ۝ ويقولون
متى هذا الوعد إن كنتم صادقين ۝ قل لكم ميعاد
يوم لا تستأخرون عنه ساعة ولا تستقدمون ۝
وقال الذين كفروا لن نؤمن بهذا القرآن ولا بالذي
بين يديه ولو ترى إذ الظالمون موقوفون عند ربهم
يرجع بعضهم إلى بعض القول يقول الذين استضعفوا
للذين استكبروا لولا أنتم لكنا مؤمنين ۝

قال الذين استكبروا للذين استضعفوا أنحن صددناكم
عن الهدى بعد إذ جاءكم بل كنتم مجرمين ۝ وقال
الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر الليل والنهار
إذ تأمروننا أن نكفر بالله ونجعل له أندادا وأسروا الندامة
لما رأوا العذاب وجعلنا الأغلال في أعناق الذين كفروا
هل يجزون إلا ما كانوا يعملون ۝ وما أرسلنا في قرية
من نذير إلا قال مترفوها إنا بما أرسلتم به كافرون
۝ وقالوا نحن أكثر أموالا وأولادا وما نحن بمعذبين ۝ قل
إن ربي يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر ولكن أكثر
الناس لا يعلمون ۝ وما أموالكم ولا أولادكم
بالتي تقربكم عندنا زلفى إلا من آمن وعمل صالحا فأولئك
لهم جزاء الضعف بما عملوا وهم في الغرفات آمنون ۝
والذين يسعون في آياتنا معاجزين أولئك في العذاب محضرون
۝ قل إن ربي يبسط الرزق لمن يشاء من عباده ويقدر
له وما أنفقتم من شيء فهو يخلفه وهو خير الرازقين ۝

قال

20 — Andolsun, Iblîs onlar aleyhindeki zannını[26] gerçekleşdirmişdi de, îman edenlerden bir zümre haaric olmak üzere, (tamâmen) **ona uymuşlardı.**

21 — Halbuki onun bunlar üzerinde (önceden) **hiçbir nüfûzu yokdu. Ancak biz âhirete îman eden kimse ile ondan şübhede bulunan kişiyi ayırd etmek için** (buna meydan vermişdik). **Senin Rabbin her şey'in üstünde gerçek bir nigehbandır.**

22 — (Habîbim onlara)[27]. **de ki: «Allâhı bırakıb da** (Onun ortağı olduklarını) **kupkuru iddiâ etdiklerinize** (istediğiniz kadar) **yalvarın, onların ne göklerde, ne yerde** (hayır ve şerden) **bir zerre mıkdârına bile gücleri yetmez. Onların, buralarda hiçbir ortaklığı olmadığı gibi Onun** (Allâhın) **da bunlardan bir yardımcısı yokdur.**

---

[26] « فبعزتك لأغوينهم أجمعين . ولا تجد أكثرهم شاكرين » demişdi.

[27] Müşriklere «Beyzâvî, Medârik».

23 — Onun[28] **nezdinde,** (âhiretde) **kendisine izin verdiği kimselerden başkasının şefâati fâide etmez. Nihâyet** (ona izin çıkıb da)[29] **kalblerinden korku giderildiği zaman** (birbirine): **«Rabbiniz ne buyurdu»? derler**[30], (şefâat edecekler de:) **«Hakkı** (söyledi)**»**[31] **derler. O, çok yüce, çok büyükdür.**

24 — (Habîbim) **de ki: «Göklerden, yerden sizi rızıklandıran kim»? De ki: «Allahdır. Her halde ya biz, ya siz mutlak bir hidâyet üzerindeyiz. Yahud apaçık bir sapıklıkda».**

25 — De ki: «Bizim işlediğimiz günâhdan siz mes'ul olmazsınız. Sizin yapmakda olduklarınızdan da biz mes'ul olmayız».

26 — De ki: «Rabbimiz (kıyâmet günü)[32] **hepimizi bir araya toplayacak, sonra beynimizde hak ile hükmedecekdir. O,** (her şey'i) **kemâliyle bilen en büyük haakimdir».**

27 — De ki: «Ona (ibâdetde) **katdığınız ortakları bana gösterin. Haaşâ** (böyle bir şey yokdur). **Bil'akis** (hakıykat şudur ki emrinde) **mutlak gaalib,** (tedbîrinde yegâne) **hikmet saahibi olan ancak Allahdır.**

28 — (Habîbim) **seni** (rahmetimizin) **müjdeci** (si, azâbımızın) **haberci** (si ve) **bütün insanların peyğamberi olmakdan başka** (bir sıfatla) **göndermedik. Fakat insanların çoğu** (bunu) **bilmezler.**

29 — Onlar: «Eğer (sözünüzde) **gerçek söyleyenlerseniz bu va'd** (in tehakkuku)[33] **ne zaman»? derler.**

30 — De ki: «Size va'd olunan, öyle bir gündür ki siz ondan bir sâat geri de kalamazsınız, (onun) **berisine de geçemezsiniz».**

31 — O küfredenler[34]**. «Biz ne bu Kur'âna, ne de ondan öncekilere**[35] **aslâ inanmayız» dedi** (ler). **O zaalimler Rablerinin dîvânında mevkuf**

---

[28] Cenâb-ı Hakkın.

[29] «Celâleyn».

[30] Şefâat edilenlerle edenler «Medârik».

[31] Şefâate izin verildi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bu âyeti kısmen iktibâs eden bir hadîs-i şerîf meâli: Allah gökde bir işi hüküm etdiği zaman melekler Onun o emrinden dolayı huzu' ve ta'zîm ile parpar kanadlarını çarparlar. O emir sanki bir mermer üstünde şangırdayan bir zincirdir. Meleklerin kalblerindeki korku ve dehşet giderilince derler ki: «Rabbiniz ne buyurdu»? O süâl eden meleklere cevab verirler: «Hakkı söyledi. O, çok yücedir, çok büyükdür - Buhaarî: Ebû Hüreyre radıyallahü anh».

[32] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] «26» ncı âyetde beyan buyurulan kıyâmet «Beyzâvî, Medârik».

[34] Rivâyete göre «Mekke» kâfirleri ehl-i kitâba Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi sormuşlardı. Cevâben dediler ki: «Onun vasfını kitablarda bulursunuz». Bunun üzerine kâfirler gazaba gelerek: «Beyzâvî».

[35] «Tevrât, İncîl» gibi kütüb-i kadîmeye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

dururlarken, sözü (kabahati) **birbirine evirib çevirir** (lerken, içlerinden) **zaif sayılanlar o büyüklük taslayanlara: «Siz olmasaydınız muhakkak ki biz mü'minler** (den) **olmuşduk» derler** (ken) **sen bir görmelisin!**

32 — Büyüklük taslayanlar zaif sayılanlara: «Size hidâyet geldikden sonra, biz mi sizi ondan çevirdik? Hayır, siz kendiniz suçlu idiniz» der- (ler).

33 — Zaif tanılanlar da o büyüklük taslayanlara: «Hayır, derler, gece gündüz (işiniz) **hıylekârlıkdı. Çünkü siz bize Allâha küfretmemizi, Ona benzerler** (ortaklar) **tanımamızı emrediyordunuz». Bunlar azâbı görünce** (hepsi) **peşîmanlıklarını** (derdlerini) **içlerine atarlar. Biz de o küfredenlerin boyunlarına** (ateş) **tomrukları** (nı) **takarız. Yapmakda olduklarının başkasıyle mi cezâlandırılacaklardı ya?**

34 — Biz hiçbir memlekete gelecek tehlikeleri haber verici bir peyğamber göndermedik, ille oranın refah erbabı: «Biz, sizin gönderdiğiniz şeylere küfr edicileriz» dediler[36].

35 — Ve: «Biz, dediler, mallarca da, evlâdca da daha çoğuz. Biz azâb edileceklerden değiliz».

36 — De ki: «Şübhesiz Rabbim kimi dilerse onun rızkını genişletir, (kimi de dilerse onunkini) **daraltır. Fakat insanların çoğu** (bunu) **bilmezler».**

37 — Sizi bizim huzuurumuza yaklaşdıracak olan ne mallarınız, ne evlâdlarınız değildir. Ancak îman edib de iyi amel (ve hareket) **de bulunanlar[37] müstesnâ. Çünkü onlar, onlar için yapdıklarına mukabil katkat mükâfât vardır ve onlar emîn** (ve mutmain) **en yüksek makamlarda[38] dırlar.**

38 — Birbiriyle yarışırcasına âyetlerimizin içinde koşanlar (yok mu?)[39] **onlar da azâbın içerisine ihzaaren getirilenlerdir.**

39 — De ki: «Hakıykaten Rabbim, kullarından kimi dilerse onun rızkını genişletir, (kimi de dilerse) **onunkini kısar.** (Hayır için) **ne harcarsanız O[40], bunun ardından** (daha iyisini) **lûtfeder. O, rızıklandıranların hayırlısıdır[41].**

---

[36] Bu, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliyedir «Beyzâvî, Medârik».

[37] Saalih mü'min olup da malından Allah yolunda sarfedenler, evlâdlarına hayır ta'lîm edenler, onlara güzel terbiye verenler «Beyzâvî».

[38] Cennetde «Celâleyn, Medârik».

[39] «5» inci âyetin notuna mürâcaat.

[40] Cenâb-ı Hak.

[41] Zaahirde rızkı te'mîn edenler birer vaasıtadır. Hakıykatde rızkı veren ise Allâh-ü Teaalâdır «Beyzâvî».

سورة سبأ

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ○ قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ○ فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ○ وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ○ وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ ○ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ○ قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ○ قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ○ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ○

الجزء الثاني والعشرون

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ○ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَى نَفْسِي وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ○ وَلَوْ تَرَى إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ○ وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ○ وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ○ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ ○

سورة فاطر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ○ مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ○ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ○

40 — Hatırla o günü ki (Allah) **onların hepsini**[42] **mahşerde toplayacak, sonra meleklere: «Bunlar mı size tapıyorlardı»? diyecek.**

41 — (Melekler de): **«Seni** (ortakdan) **tenzîh ederiz. Bizim yârimiz onlar değil, Sensin. Belki onlar cinlere**[43] **tapıyorlardı ve çoğu onlara îman edicilerdi» diyecekler.**

42 — İşte bu gün birbirinize[44] **ne bir fâide, ne de bir zarar yapmıya gücünüz yetmez. O zaalimlere biz: «Tekzîb edegeldiğiniz ateşin azâbını tadın» diyeceğiz.**

43 — Onlara karşı açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman dediler ki: «Bu[45], **atalarınızın tapmakda devâm etdikleri** (putlardan) **sizi mütemâ-**

[42] Zaîf görülenlerle büyüklük taslayanları «Beyzâvî».
[43] Şeytanlara «Beyzâvî, Medârik».
[44] Tapanlarla tapılanlar «Celâleyn».
[45] Maksadları Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemdir «Beyzâvî, Medârik».

diyen vaz geçirmek isteyen bir adamdan başkası değildir» ve dediler: «Bu (Kur'an) **düzülüb uydurulmuş bir iftirâdan başka bir şey değildir». Hakka küfreden onlar,** (bu hak) **kendilerine gelince de** (şunu) **söyledi-**(ler): **«Bu, apâşikâr büyüden başka bir şey değildir».**

44 — Halbuki biz onlara öyle ders alacakları kitablar vermediğimiz gibi onlara senden evvel azâb ile korkutucu bir (peyğamber) **de göndermedik.**

45 — Onlardan öncekiler de (peyğamberlerini)[46] **tekzîb etdi** (ler) **Halbuki bunlar**[47] **öbürlerine verdiklerimizin**[48] **onda birine ermemişlerdir.** (Böyle iken) **öbürleri peyğamberlerimizi tekzîb etmişlerdi.** (Bak) **beni inkâr** (edişin âkıbeti) **nice oldu!**

46 — (Habîbim) **de ki: «Ben size sırf Allah için**[49] **ikişer, ikişer, teker teker** (karşımda) **durmanız**[50], **sonra arkadaşınızda**[51] **hiçbir mecnunluk olmadığını iyi düşün** (üb bil) **menizi va'z ederim. O, çetin bir azâb** (gelib çatmaz) **dan evvel** (bunu) **size haber veren** (bir peyğamber) **den başkası değildir».**

47 — De ki: «Benim sizden (inzâr ve teblîğımdan dolayı)[52] **istediğim her hangi bir ücret** (varsa) **o, sizin olsun! Benim mükâfâtım Allahdan başkasına âid değil. O her şey'e hakkıyle şâhiddir**[53]**».**

48 — De ki: «Benim Rabbim hiç şübhesiz hakkı (yerine) **koyar.** (O), **gaybları kemâliyle bilendir».**

49 — De ki: «Hak[54] **geldi. Baatıl ne ibtidâen, ne de iâdeten** (hiçbir şey yaratmıya) **kaadir olamaz».**

50 — De ki: «Eğer ben (hakdan)[55] **sapmışsam bu sapışım** (ın günâhı) **nefsime âiddir. Doğru yolu bulmuşsam bu da Rabbimin bana vahyet-**

---

[46] «Medârik».

[47] Ehl-i Mekke «Medârik».

[48] Verdiğimiz kuvvetin, uzun ömrün, mal ve evlâdca zenginliğin «Celâleyn, Medârik».

[49] Kavmî asabiyyet için değil, mücâdele için değil, takliyd için değil, sırf hakkı taleb etmek, hakıykata ulaşmak için «Beyzâvî, Medârik».

[50] Meclisime gelib de beni iyice dinlemenizi «Beyzâvî».

[51] (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemde «Celâleyn, Medârik».

[52] «Celâleyn, Medârik».

[53] Benim sıdkımı ve huluus-ı niyyetimi biliyor «Beyzâvî, Celâleyn».

[54] İslâm ve Kur'an «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[55] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

mekde olduğu (Kur'an ve hikmet)[56] **sâyesindedir. Şübhesiz O, en yakın** (tek) **işidendir».**

51 — Onları can baş kayğısına düşdükleri vakıt[57] görmelisin. Artık kaçacak yerleri de[58] yokdur. Yakın bir mahalde[59] yakalanmışlar,

52 — «Ona[60] îman etdik» demişlerdir. Fakat onlar için (dünyâye) **uzak** (kalmış) **bir yerden** (tevbeye) **el sunmak nerede?[61].**

53 — Halbuki daha evvel[62] ona[63] küfretmişlerdi. Uzak bir yerden gaybe atıb tutuyorlardı.

54 — (Artık) **kendileriyle arzu edegeldikleri şeylerin[64] arasına bir sed çekilmişdir, bundan evvel benzerlerine de[65] yapıldığı gibi. Çünkü hepsi de** (insanları) **kötü zanna düşüren bir şübhe içinde idiler.**

---

[56] «Celâleyn, Haazin».

[57] Ölüm zamânında, yahud kabirden kalkışda, yahud «Bedir» muhaarebesi günü «Beyzâvî, Medârik».

[58] «Medârik».

[59] Toprağın sırtından içerisine, yahud mahşerden cehenneme, yahud «Bedir» sahraasından kuyuya götürülmek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[60] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[61] «Celâleyn, Medârik».

[62] Bu azâbdan önce, yahud dünyâda «Celâleyn, Medârik».

[63] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme, yahud azâba, «Beyzâvî».

[64] O gün îmânın fâidesini görmek, o sâyede ateşden kurtulmak, cennete kavuşmak, yahud tekrar dünyâya gönderilib iyi amel ve hareketlerde bulunmak gibi boş temennîlerinin «Beyzâvî, Medârik».

[65] Küfürde onlara benzeyenlere «Celâleyn, Medârik».

«35» inci SÛRE

«FAATIR» SÛRESİ[1]

1 — **Gökleri, yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı** (olmak üzere) **elçiler yapan**[2] **Allâha hamd olsun. O, yaratışda ne dilerse** (onu) **artırır**[3]. **Şübhe yok ki Allah her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

2 — **Allâhın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti**[4] **tutacak** (habsedecek hiçbir kuvvet) **yokdur. Tutacağı şey'i de ondan sonra salıverecek yokdur. O, mutlak gaalib, huküm ve hikmet saahibidir.**

3 — **Ey insanlar, Allâhın, üzerinizdeki** (bunca) **ni'metini** (kalbinizle) **hatırlayın,** (dilinizle) **anın**[5]. **Sizi gökden ve yerden rızıklandıracak Allahdan gayri bir yaratan var mı? Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. O halde nasıl** (olub da tevhîdden küfre)[6] **çevriliyorsunuz?**

4 — (Habîbim) **eğer seni tekzîb ediyorlarsa senden önceki peyğamberler de tekzîb edilmişdir**[7]. (Bütün) **işler ancak Allâha döndürülür**[8].

5 — **Ey insanlar, şübhe yok ki Allâhın va'di**[9] **bir gerçekdir. O halde zinhâr sizi dünyâ hayâtı aldatmasın. Çok aldatıcı** (şeytan) **da sakın sizi Allah** (ın hilmi ve imhâli) **ile**[10] **aldatmasın.**

---

[1] Yahud «El-melâike» sûresi. «Mekke» de nâzil olmuşdur. «45» âyetdir.

[2] Cenâb-ı Hakka peyğamberleri ve saalih kulları arasında. Melekler onlara Cenâb-ı Hakkın göndereceği emirleri vahy ile, ilhâm ile, saadık rü'yâ ile teblîğ ederler «Beyzâvî».

[3] Güzel yüz, güzel ses, güzel şiir, güzel yazı, melîh göz, keskin zekâ, yüksek akıl, şecâat ve sâire gibi «Beyzâvî, Medârik».

[4] Ni'met, emniyyet, sıhhat, ilim, nübüvvet, rızık, yağmur ve sâire gibi «Beyzâvî; Celâleyn, Medârik».

[5] «Medârik».

[6] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] Onlar gibi sen de sabret, tasalanma «Celâleyn, Medârik».

[8] Binâen'aleyh Allâh-ü Teaalâ tekzîb edenleri cezâlandırır. Sabredenleri de mükâfâtına mazhar buyurur «Beyzâvî».

[9] Ba's, haşr ve cezâ hakkında «Beyzâvî, Medârik».

[10] «Celâleyn, El-işâre».

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾ الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

6 — Çünkü şeytan sizin bir düşmanınızdır. Onun için siz de onu bir düşman tutun[11] **O,** (kendisine tâbi' olan) **gürûhunu ancak alevli cehennemin yârânından olmaları için da'veteder.**

7 — O küfredenler (yok mu?) **onlar için çetin bir azâb vardır. İman edenlere, bir de güzel, güzel amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar** (a gelince:) **mağfiret ve büyük mükâfat da bunlarındır.**

8 — Ya kötü amel (ve hareket) **i kendisine süslü gösterilib de onu hoş gören adam mı** (Allâhın hidâyet etdiği kimseler gibi tanılacak)[12]**? Şübhe yok ki Allah kimi dilerse şaşırtır, kimi de dilerse doğru yola sevkeder. O halde** (habibîm) **nefsin onlara karşı hasretlerle** (üzüntülerle tükenib) **gitmesin. Çünkü Allah onların neler yapmakda olduklarını çok iyi bilendir.**

[11] Akıydelerinizde, fiillerinizde onu bir düşman tanıyın. Bütün hallerinizde ondan ihtirâz edin «Beyzâvî, Medârik».

[12] «Medârik».

9 — Allah rüzgârları salıverib de bulut (ları) **harekete getirmekde olandır. Derken biz onu ölü bir toprağa**[13] **sürüb onunla yeri, ölümünün ardından, canlandırmışızdır. İşte** (ölülerin) **dirilme** (si) **de böyledir**[14].

10 — Kim ululanmak hevesine düşerse (bilin ki) **bütün ululuk Allâhındır. Güzel kelimeler ancak Ona yükselir**[15]. **Onu da iyi amel** (ve hareket)' **yükseltir**[16]. **Kötülükleri tuzak yapanlar** (a gelince): **Onlar için çetin bir azâb vardır. Onların** (kurdukları) **tuzağın bizzât kendisi mahv-olur.**

11 — Allah sizi[17] **bir toprakdan, sonra bir menîden yaratdı**[18]. **Sonra da sizi çift çift yapdı. Onun ilmi olmaksızın hiçbir dişi gebe olmaz, doğurmaz da. Ömrü uzatılana çok ömür verilmesi,** (kısaltılanın) **ömründen eksiltilmesi de haaric olmamak üzere** (hepsi) **bir kitabda**[20] (yazılı) **dır. Şübhe yok ki bu** (nlar). **Allâha göre kolaydır.**

12 — İki deniz (in suyu)[21] **bir olmaz. Şu çok tatlıdır, susuzluğu keser**[22], **içimi boğazdan kolay geçer; şu çok tuzludur, acıdır** (boğazı yakar kavurur). **Bununla berâber siz her birinden tamtâze bir et**[23] **yersiniz. Giyeceğiniz** (takınacağınız) **bir zînet**[24] **çıkarırsınız.** (Allâhın) **fazl** (ve kerem) **inden** (nasıybinizi) **aramanız, Ona şükretmeniz için her birinde gemilerin,** (suları) **yara yara, gitdiklerini görürsün.**

---

[13] «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[14] Kudret-i ilâhiyyeye nazaran bunun da ondan hiçbir farkı ve güçlüğü yokdur.

[15] «Güzel kelimeler» e âid sahîfeler Onun semâsına, yahud arşına yükselir «El-işâre». Dergâh-ı kabul ve icâbete vaasıl olur «Beyzâvî, Medârik». «Güzel kelimeler» tevhîd ve şehâdet kelimeleridir. Ba'zılarına göre «Sübhaanellâhi velhamdü lillâhi ve lâ ilâhe illellaahü vallaahü ekber» dir. Yahud bütün zikrullahdır «Medârik, Haazin». «Güzel kelimeler» zikre, düâya, tilâvet-i Kur'âna da şâmildir «Beyzâvî».

[16] Bu tefsîr (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göredir. Ba'zı hadîsler de bunu müeyyiddir. Denildi ki: «Güzel kelimeler» zikrullahdır. «Saalih amel» de farzları edâdır. Kim zikrullah ile iştiğal eder de farzları yerine getirmezse zikri red olunur. İman temennîden ibâret değildir, onunla istitaaf etmek, onunla bezenmekdir. O, kalblerde istikrar bulur, iyi amel ve hareketler de sıdkını isbat ederse o vakıt makbul olur. Hadîsde şöyle vârid olmuşdur: «Allah bir sözü ancak amel ile, sözü ve ameli de ancak huluus-ı niyyetle kabul buyurur» «Haazin».

[17] Babanız (Âdem) aleyhisselâm «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] (Âdem) aleyhisselâmın zürriyyetini «Beyzâvî».

[19] Sınıf, sınıf, yahud erkek, dişi «Beyzâvî, Medârik».

[20] Allâhın ilminde, yahud levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] «El-işâre».

[22] «Beyzâvî, Medârik».

[23] Balık.

[24] İnci, yakut, mercan gibi «Beyzâvî, Medârik».

13 — O, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü gecenin içerisine sokar[26]. Güneşi, ayı teshıyr etmişdir. Her biri muayyen bir müddet için akıb gidiyor. İşte bunlar (ı yapan)[26] **Allahdır, sizin Rabbinizdir. Mülk Onundur. Onu bırakıb tapdıklarınız[27] ise bir hurma çekirdeğinin zarına bile mâlik olmazlar.**

14 — Eğer onlara[28] düâ ederseniz düânızı işitmezler[29], (bilfarz)[30] **işitseler bile size cevab vermezler. Kıyâmet gününde de onlar sizin müşrikliğinizi tanımayacaklardır. Her şeyden hakkıyle haberdâr olan** (Allah) **gibi sana** (hakıykatı hiçbir şey)[31] **haber vermez.**

15 — Ey insanlar, siz Allâha muhtacsınız. Allah ise, O, her şeyden müstağnîdir, her hamde lâyıkdır.

16 — Eğer dilerse sizi giderir[32], (yerinize) **yepyeni bir halk getirir.**

17 — Bu[33], Allâha göre güc de değildir.

18 — Günâh işleyen hiçbir nefs, başkasının günâhını çekmez. Eğer yükü (günâhı) **ağır bir kişi** (diğer birini) **onu taşımıya çağırırsa, bu, hısımı da olsa, kendisine ondan hiçbir şey yükletil**(mesine rızaa göster)**mez. Sen ancak gaaibâne Rabbinden korkmakda olanları, namazı dosdoğru kılanları sakındıracaksın. Kim temizlenirse[34] sırf kendi fâidesine temizlenmiş olur. Nihâyet varış Allâhadır.**

19, 20, 21 — Körle gören[35], karanlıklarla nuur[36], gölge ile sıcak[37] bir olmaz.

---

[25] Her birinin sâatlerini diğerine katar «Medârik».

[26] «Beyzâvî».

[27] Putlar «Medârik».

[28] Putlara «Medârik».

[29] Çünkü cansızdırlar «Beyzâvî, Medârik».

[30] «Beyzâvî, Medârik».

[31] «Medârik».

[32] Yok eder «Medârik».

[33] İnşâ ve ifnâ «Medârik».

[34] Tâatları yapmak, ma'sıyetlerden kaçınmak suretiyle «Medârik».

[35] Ya'nî kâfirle mü'min «Celâleyn». Yahud âlimle câhil «Medârik».

[36] Baatıl ile hak «Beyzâvî».

[37] Cennetle cehennem «Celâleyn, Medârik».

وما يستوي الأعمى والبصير ولا الظلمات ولا النور ولا الظل ولا الحرور وما يستوي الأحياء ولا الأموات إن الله يسمع من يشاء وما أنت بمسمع من في القبور إن أنت إلا نذير إنا أرسلناك بالحق بشيرا ونذيرا وإن من أمة إلا خلا فيها نذير وإن يكذبوك فقد كذب الذين من قبلهم جاءتهم رسلهم بالبينات وبالزبر وبالكتاب المنير ثم أخذت الذين كفروا فكيف كان نكير ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء فأخرجنا به ثمرات مختلفا ألوانها ومن الجبال جدد بيض وحمر مختلف ألوانها وغرابيب سود ومن الناس والدواب والأنعام مختلف ألوانه كذلك إنما يخشى الله من عباده العلماء إن الله عزيز غفور إن الذين يتلون كتاب الله وأقاموا الصلاة وأنفقوا مما رزقناهم سرا وعلانية يرجون تجارة لن تبور ليوفيهم أجورهم ويزيدهم من فضله إنه غفور شكور

والذي أوحينا إليك من الكتاب هو الحق مصدقا لما بين يديه إن الله بعباده لخبير بصير ثم أورثنا الكتاب الذين اصطفينا من عبادنا فمنهم ظالم لنفسه ومنهم مقتصد ومنهم سابق بالخيرات بإذن الله ذلك هو الفضل الكبير جنات عدن يدخلونها يحلون فيها من أساور من ذهب ولؤلؤا ولباسهم فيها حرير وقالوا الحمد لله الذي أذهب عنا الحزن إن ربنا لغفور شكور الذي أحلنا دار المقامة من فضله لا يمسنا فيها نصب ولا يمسنا فيها لغوب والذين كفروا لهم نار جهنم لا يقضى عليهم فيموتوا ولا يخفف عنهم من عذابها كذلك نجزي كل كفور وهم يصطرخون فيها ربنا أخرجنا نعمل صالحا غير الذي كنا نعمل أولم نعمركم ما يتذكر فيه من تذكر وجاءكم النذير فذوقوا فما للظالمين من نصير إن الله عالم غيب السماوات والأرض إنه عليم بذات الصدور

22 — (Hulâsa:) **Dirilerle ölüler**[38] **bir olmaz. Şübhesiz ki Allah kimi dilerse ona** (hakıykatları) **duyurur. Sen kabirlerde olanlara**[39] **da işitdirecek değilsin a!..**

23 — Sen gelecek tehlikeleri haber veren (bir peyğamber) **den başkası değilsin.**

24 — Şübhesiz ki biz seni (rahmetimizin) **müjdeci** (si,) (azâbımızın) **korkutucu** (su) **olarak hidâyetle**[40] **gönderdik. Hiçbir ümmet müstesnâ olmamak üzere mutlakaa içinde** (azâbdan) **bir korkutucu** (peyğamber gelib) **geçmişdir.**

25 — Eğer (Habîbim) **seni tekzîb ediyorlarsa kendilerinden öncekiler de** (peyğamberlerini) **tekzîb etmiş** (ler) **dir. Halbuki onların peyğamber-**

[38] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[39] İnâdcı kâfirlere «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[40] «Celâleyn».

leri kendilerine açık açık mu'cizeler[41], sahîfeler[42] ve nuur veren kitâblar[43] da getirmişlerdi.

26 — Sonra ben o küfredenleri tutub yakaladım. (Bak) **benim inkârım da[44] nice imiş!.**

27 — Allâhın, gökden bir su indirdiğini ve işte onunla nev'ileri[45] başka başka meyveler (bitirib) **çıkardığımızı görmedin mi? Dağlardan da beyaz beyaz, kırmızı kırmızı, renkleri çeşidli ve kuzgunî siyah yollar** (yapdık).

28 — (Gerek) **insanlardan,** (gerek) **yerde yürür hayvanlardan,** (gerek) **davarlardan da yine böyle renkleri** (nevi'leri) **muhtelif olanlar vardır. Allahdan, kulları içinde, ancak âlimler korkar[46]. Şübhe yok ki Allah mutlak gaalibdir, çok yarlığayıcıdır.**

29 — Hakıykat, Allâhın kitâbını okumıya devâm edenler, namazı dosdoğru kılanlar, kendilerini rızıklandığımız şeylerden gizli ve âşikâr infaak edenler kat'iyyen kesad[47] bulmayacak bir kazanc umabilirler.

30 — Çünkü (Allah) **onların mükâfâtlarını eksiksiz öder. Onlara, fazl** (-u kerem) **inden, ziyâdesini de verir. Şübhesiz O, çok yarlığayıcıdır, çok in'aam edicidir.**

31 — (Habîbim) **sana kendisinden öncekilerin[48] doğrusunu meydana**

---

[41] «Beyzâvî, Celâleyn».

[42] Suhuf-i İbrâhîm gibi «Beyzâvî, Celâleyn».

[43] Tevrât ve İncîl gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[44] Onları cezalandırışım, helâk edişim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[45] «Medârik, Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[46] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre ma'nâ şudur: «Allahdan, kullarının içinden, ancak Onun ceberuutunu, izzetini, saltanatını bilenler korkar «Haazin». Burada «âlimler» den murad Cenâb-ı Hakkı sıfatlarıyle bilib de Onu ta'zîm edenlerdir. Kimin ilmi artarsa o nisbetde Allah korkusu da artar. (Ebû Hanîfe, İbni Abd-ül Azîz, İbni Sîrîn) hazretlerine göre «Haşyet» den murad ta'zîmdir, büyük saygıdır «Medârik». «Haşyet» in şartı ma'rifet-ullahdır, Cenâb-ı Hakkın sıfat ve fiillerini bilmekdir «Beyzâvî». İki hadîs-i şerîf meâli: 1) «Âlimin âbide üstünlüğü benim, sizin en aşağı mertebede olanınıza üstünlüğüm gibidir. Şübhesiz Allah, Allâhın melekleri, göklerde ve yerde ne varsa hepsi, hattâ yuvasındaki karıncalar, hattâ balıklar insanlara hayr öğreten kimsenin yarlığanmasını isterler - Tirmizî, Taberânî, - Ebû Ümame radıyallâhü anh», 2) «Âlimler yer yüzünün kandilleri, peyğamberlerin vekilleri, benim ve öbür peyğamberlerin de ilim mîrascılarıdır - İbni Adiyy «Kâmil», Ebû Nuaym: Aliyy-ül Murtezaa radıyallâhü anh ve kerremallâhü vecheh».

[47] «Beyzâvî, Medârik».

[48] Diğer semâvî kitabların «Beyzâvî, Medârik».

[49] Kur'an «Beyzâvî, Medârik».

çıkarmak üzere vahyetdiğimiz kitâb[49] **hakıykatın ta kendisidir. Herhalde Allah kullarının** (bütün hallerinden) **hakkıyle haberdârdır,** (her şey'i) **hakkıyle görendir.**

32 — Sonra biz o kitâbı kullarımızdan (beğenib) **seçdiklerimize**[50] **mîras bırakdık. Işte onlardan kimi nefsine zulmedendir**[51]**, onların ba'zısı mu'tedildir**[52]**, onlardan bir kısmı da Allâhın izniyle hayrât** (ve hasenât yarışların) **da öncü ol** (up kazan) **andır**[53]**. Işte bu, büyük fazl** (-u kerem)**-in ta kendisidir.**

33 — (Mükâfatları da) **Adn cennetleridir. Oraya girerler. Orada altın bileziklerden** (nice zînetlerle) **ve inci ile süslenirler. Orada elbiseleri de ipekdir.**

34 — (Şöyle) **derler: «Bizden tasayı gideren**[54] **Allâha hamd olsun. Hakıykat, Rabbimiz çok yarlığayıcıdır, çok in'aam edicidir».**

35 — «Ki fazl (-u inâyet) **inden bizi** (ebedî) **durulacak bir yurda kondurdu O. Burada bize hiçbir yorgunluk değmeyecek burada bize hiçbir usanc dokunmayacak».**

36 — O küfredenler (e gelince:) **Cehennem ateşi de onlarındır. Öldürülmezler ki**[55] **ölsünler.** (Cehennemin) **azâbından** (velev) **bir kısmı onlardan kaldırılıb hafifletilmez de. Işte biz küfürde ileri giden**[56] **herkesi böyle cezâlandırırız.**

---

[50] Sahabenin, tâbiînin, tebe-ı tâbiînin ve onlardan sonra kıyâmete kadar gelecek olan ümmetinin güzîdelerine, ya'nî âlimlerine «Beyzâvî, Medârik».

[51] Kur'an ile amelde taksıyrinden dolayı «Beyzâvî, Medârik».

[52] Vakıtlarının çoğunda Kur'an ile amel edendir «Beyzâvî, Celâleyn».

[53] Kendisinin kitâb ile ameline âharı ta'lîm etmeyi ve onu da amele irşâd eylemeyi katandır «Beyzâvî, Celâleyn». Ba'zılarına göre «Zaalim» den murad «Câhil», «Muktesıd» dan murad ilim öğrenen, «Saadık» dan murad ilim öğretendir. «Saadık» da hasenâtı seyyiâtından ağır basandır «Beyzâvî». «Ebûd Derdâ'» radıyallâhü anhden rivâyet olunan bir hadîs-i şerîf meâli: «Saadık, hesâba çekilmeden cennete girer. Muktesıd hafîf bir hesâb görür. Nefsine zulmeden de habsolunur. Hattâ kurtulacağını zannetmezken sonra ona rahmet (-i ilâhiyye) yetişir, bu sâyede cennete girer». (İbni Abbas), radıyallâhü anhümâdan rivâyet edilen bir eserde de şöyle vârid olmuşdur: «Saadık», ihlâs erbâbı, «Muktesıd», riyâkâr, «Zaalim» de nankördür. (Rubeyyi' bin Enes) der ki: Zaalim büyük günâh işleyen, muktesıd küçük günâh yapan, saadık da bunlardan kaçınandır. (Hasen-ı Basrî) ye göre: Zaalim seyyiâtı gaalib, saadık hasenâtı gaalib, muktesıd seyyiâtı ile hasenatı müsâvî olandır. (Ebû Yusuf) a bu âyeti sordular. Dedi ki: Hepsi mü'mindir. Kâfirlerin sıfatı bundan sonraki «Velillezîne keferu» âyetinde mezkûrdur. Cümhûrun kavli de budur. Zaalimin diğerlerinden evvel zikrolunması onların çokluğundandır. Muktesıdlar onlara nazaran azdır. Saadıklar ise ondan da azdır «Medârik».

[54] Cehennem korkusunu, yahud ölüm endîşesini, yahud dünyâ gamını «Medârik».

[55] «Kadaa» kelimesi «alâ» ile birlikde bu ma'nâya gelir «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[56] «Beyzâvî».

37 — Onlar orada (şöyle) **bağrışırlar. «Ey Rabbimiz, bizi çıkar. Yapmış olduğumuzdan bambaşka iyi amel** (ve hareketler) **de bulunacağız». Size iyice düşünecek kimsenin düşünebileceği, öğüt kabul edebileceği kadar ömür vermedik mi? Size** (azâb ile) **korkutan**[57] **da gelmişdi. Şimdi tadın** (o azâbı)**! Artık zaalimler için hiç bir yardımcı yokdur.**

38 — Şübhesiz ki Allah göklerin ve yerin kaybını bilendir. Muhakkak O, göğüslerin özünde ne varsa onu da hakkıyle bilicidir.

39 — O, sizi yer yüzünde halîfeler yapandır[58]**. Artık kim küfrederse küfrü kendi zararınadır. Kâfirlerin küfrü kendilerine Rableri katında şiddetli buğuzdan başka** (bir şey) **artırmaz. Kâfirlerin küfrü kendilerine hüsran** (ve helâk) **den başka** (bir şey) **artırmaz.**

---

[57] Peyğamber, yahud kitab, Ba'zılarına göre de akıl, yahud ihtiyarlık, yahud hısımların ölümü «Beyzâvî».

[58] Ümmetleri, nesilleri birbiri ardınca getirendir «Celâleyn». Yer yüzünde tasarrufa iktidâr veren, onun menfeatlerini ihsân edendir «Beyzâvî, Medârik».

40 — (Habîbim) **de ki: «Allâhı bırakıb tapdığınız ortaklarınızı**[59] **gördünüz mü? Yerden her hangi bir şey'i yaratdıklarını bana gösterin»! Yoksa onların göklerde** (Allah ile) **bir ortaklığı mı var? Yahud biz onlara bir kitâb vermişiz de kendileri bundan apaçık bir huccet üzerinde midirler? Hayır, o zaalimler birbirini aldatmakdan başka bir va'dde bulunmuyor** (lar).

41 — Şübhesiz ki Allah gökleri ve yeri zeval bulmalarından (korumak için bizzât) **tutmakdadır. Eğer onlar zeval bulurlarsa andolsun ki, ondan sonra kimse bunları tutamaz. Hakıykaten o** (Allah) **ukuubetde aceleci değildir. Çok yarlığayıcıdır.**

42 — Onlar, kendilerine azâb ile korkutucu (bir peyğamber) **gelirse her halde** (diğer) **ümmetlerden herhangi birinden daha ziyâde doğru yolu tutacaklarını yemînlerinin bütün hızıyle Allâha andetmişlerdi. Fakat onlara azâb ile korkutan** (bir peyğamber)[60] **gelince bu, onların** (hakdan) **uzaklaşmalarından**[61] **başka bir şey artırmadı.**

43 — Çünkü[62] (onlar) **yer** (yüzün) **de büyüklenmek, fenâ** (ve) **hîyle**(li tuzaklar) **kurmak** (istiyorlar). **Halbuki kötü düzen, ona ehil olandan başkasını sarmaz**[63]**. Ya onlar daha evvel ki** (ümmet) **ler** (hakkında cârî olan) **kaanundan başkasını mı bekliyorlar?** (Hayır) **sen Allâhın kaanununda aslâ bir değişiklik bulamazsın. Sen Allahın kaanununda aslâ bir döneklik de bulamazsın**[64]**.**

44 — Bunlar kendilerinden öncekilerin âkıbeti nice olmuşdur, görmeleri için yer (yüzün) **de gezib dolaşmadılar mı? Halbuki** (o öncekiler) **kuvvetce bunlardan daha şiddetli idiler. Ne göklerde, ne yerde hiçbir şey**[65] **Allâhı âciz bırakamaz. Şübhesiz ki O, hakkıyle bilendir,** (her şey'e) **hakkıyle kaadirdir.**

45 — Eğer Allah insanları kazandıkları (günâhlar) **yüzünden** (hemen) **muâhaze etseydi** (yerin) **sırtında hiçbir canlı mahluk bırakmazdı. Fakat O, bunları muayyen bir müddete kadar gecikdiriyor. Nihâyet vakıtları gelince muhakkak ki Allah kullarını hakkıyle görücüdür.**

---

[59] İbâdetde Allâha ortak tanıdığınız nesnelere «Medârik».

[60] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[61] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[62] «Celâleyn, Medârik».

[63] Nitekim «Bedir» de bu tamâmen tehakkuk etmişdir «Medârik».

[64] «Tebdil» zâte, «Tahvîl» vak'ta âiddir (ya'ni Allâhın emirlerine isyan edenlere, ilâhî kaanun gereğince, azâbdan başka bir şey terettüb etmez. Azâba her hangi bir şey bedel olamaz. Azâbın vaktı da başka vakıtlara çevrilmez) «Medârik». Azâbın zâtî mahiyyeti değişmez, ancak azâb olarak gelir. Azâb, ona hak kazananlardan başkasına da döndürülmez «Beyzâvî, Şeyhzâde».

[65] «Medârik».

«36» ıncı SÛRE

«YÂSÎN» SÛRESİ[1]

1 — **Yâsîn**[2].

2 — **O hikmet dolu**[3] **Kur'âna yemîn ederim ki,**

3 — **Sen** (Habîbim) **hiç şübhesiz** (Hak. cânibinden) **gönderilen** (peyğamber) **lerdensin.**

4 — **Dosdoğru bir yol**[4] **üzerindesin.**

5 — (Bu Kur'an) **yegâne gaalib, çok esirgeyici** (Allah) **ın indirdiği** (bir kitab) **dır.**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur: «83» âyetdir.

[2] (Sûrelerin başlarında bulunan huruuf-ı mukattaanın ma'nâlarını selef-i saalihın ilmullâha havâle etmişlerdir. Biz de şimdiye kadar bunların şu veya bu ma'nâları vardır yolundaki tefsîrlere iltifât etmedik ve etmeyeceğiz. Ancak «Yâsîn» lâf-ı kerîmi hakkında oldukca i'timad edilir ba'zı rivâyetler göze çarpmakdadır. Meselâ (İbnî Abbas) radıyallâhü anhümâ «Yâsîn, Tay lûğatında Yâ insan demekdir ki murad Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemdir» demiş ve bunu bir çok müfessirler de kabul etmişdir. (Ebû Muhammedi Mekkî, Ebû Abd-ür Rahmanı Sülemî) ye ve (İbnî Hanefîyye) ye göre bu lâf-ı kerîm Resûli mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin mübârek isimlerindendir., Ba'zılarınca da «Yâsîn» demek «Yâ seyyid» demekdir ki yine maksud nebiyy-i muhterem sallellâhü aleyhi ve sellemdir «Şifâyi şerîf». Kimine göre de «Yâsîn» bu sûrenin ismidir «Haazin». «İmam Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvud, Tebarânî, İbni Mâce, Haakim», (Ma'kıl bin Yesâr) radıyallâhü anhden şu meâlde bir hadis-i şerîf rivâyet etmişlerdir: «Ölülerinize Yâsîn okuyun». «Yâsîn» in fazıyletleri hakkında vârid olan hadîslerden indennâs en meşhûr sayılanı «Tirmizî» nin (Enes bin Mâlik) radıyallâhü anhden tahrîc etdiği şu meâldeki hadîsdir: «Şübhe yokdur ki her şey'in bir kalbi vardır. Kur'ânın kalbi de Yâsîndir. Kim Yâsînî okursa Cenâb-ı Hak ona on def'a Kur'an okumuş kadar sevab yazar». Fakat bu hadîsin isnâdından mecâhîlden biri vardır. Binâen'aleyh i'timâda şâyân değildir. Bu babda rivâyet edilen diğer bir çok hâdisler de böyledir. Bizce sahîh görülen hadîsler meâlen şunlardır: 1) «Kim geceleyin Yâsîn okursa yarlığanmış olarak sabaha girer «Buhaari, Edeb: İbni Umer - Ebû Nuaym, Hılye: İbni Mes'ud radıyallâhü anhüm». 2) «Kim her gece Yasîn okumıya devâm ederse şehid olarak ölür» Taberânî: «Enes radıyallahü anh». 3) «Kur'ânın kalbi Yâsîndir. Bir kimse Allâhı ve âhiret yurdunu dileyerek okursa yarlığanır. Onu ölülerinize okuyun» - «Neseî, Ebû Davud, İbni Mâce, İbni Hibban».

[3] «Medârik». Yahud güzel nazmı ve bedî' ma'nâları ile muhkem olan «Celâleyn».

6 — (Bunun) **hikmeti de** (yakın) **ataları azâb ile korkutulmamış, bu yüzden kendileri**[6] **gaflet içinde kalmış olan bir kavmi** (onunla)[7] **korkutmandır.**

7 — **Andolsun ki bunların çoğunun üzerine o söz**[8] **hak olmuşdur. Artık bunlar îman etmezler.**

8 — **Hakıykat, biz onların boyunlarına öyle lâleler geçirdik ki bunlar çenelerine kadar** (dayandı). **Şimdi onlar, kafaları ve burunları yukarı kaldırılmış haldedirler**[9].

9 — **Biz hem önlerinden bir sed, hem arkalarından bir sed çektik. Böylece onları sarıverdik**[10]. **Artık görmezler**[11].

10 — **Onları** (azâb ile) **ha korkutmuşsun, ha korkutmamışsın onlarca birdir. Îman etmezler.**

---

[4] Ki bu yol senden evvelki peygamberlerin sâlik oldukları tevhîd ve hidâyet yoludur «Beyzâvî, Celâleyn».

[5] Yahud iki âyetin tevhidiyle ma'nâ: «Sen doğru bir yol üzere gönderilen peygamberlerdensin» «Beyzâvî», «Râzî» nin muhtârı evvelki şeklidir. Karîne de bunu te'yîd etmekdedir. Zâten «Beyzâvî» de iki âyetin tevhidiyle verilen ma'nâyı kavl-i mercuh olarak zikretmişdir.

[6] Yakın ataları.

[7] Kur'an ile «Celâleyn».

[8] Azâb hakkındaki vaîd-i ilâhî «Celâleyn, Râzî, Ebüssuud, Haazin».

[9] Bu, bir temsîldir ki murad onların îmana gelmeyeceklerini, îmana baş eğmeyeceklerini iş'ardır «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem secdede cehren kirâat buyururdu. Kureyşden ba'zı insanlar bundan canları sıkılıb gûyâ onu tutmak isteyince derhal elleri kendi boyunlarına sımsıkı kilidlenmiş bir haale geliverdi. Kulakları sağır, gözleri kör oldu. Bu perîşanlık içinde peygamber sallellâhü aleyhi ve selleme ilticâ ederek: «Allah aşkına acı yâ Muhammed (sallellahü aleyhi ve sellem)» dediler. Bunun üzerine o düâ buyurdu, bu hal kendilerinden geçdi. İşte «Yâsin ve kur'ân-il hakîm» den «Ve sevâün aleyhim...» nihâyetine kadar olan âyetlerin nüzûlü sebebi budur «Haakim, Ebû Nuaym - Delâil - : İbni Abbas radıyallahü anhümâ - Lübâb-ün nükuul fî esbâb-in nüzûl: Celâleddin-i Süyuutî». Ba'zılarına göre bu âyet «Mahzun oğulları hakkında nâzil olmuşdur. (Ebû Cehl) «Eğer Muhammed (sallellâhü aleyhi ve sellem) i namaz kılarken görürsem kafasını kıracağım» diye ağır yemîn etmiş, peygamberimiz sallellahü aleyhi ve sellemin namaz kıldığı bir sırada eline aldığı kocaman bir taşla gelerek o taşı tam beyninin üzerine atacağı sırada elleri boynuna kilidlenmiş, taş ellerine yapışıb kalmışdı. Bu ilâhî kilidler ve lâleler güc hal ile söküldükden sonra haaibâne kavmine dönen merkum, keyfiyyeti onlara haber verince yine «Mahzum oğulları» ndan biri meydana atılarak dedi ki: «Nihâyet onu bu taşla ben öldüreceğim». Herif kalkıb gitdi. Fakat Cenâb-ı Hak onun da gözünü kör etdi «Beyzâvî, Medârik, Lübâb-ün nükuul».

[10] Bu da bir temsîldir. Maksad îman yollarının kendilerine kapalı olduğunu beyandır «Celâleyn».

[11] Hakkı görmezler «Medârik».

11 — Sen ancak o zikre[12] uyan ve çok esirgeyici (Allah) **a gaaibâne büyük saygı gösteren kimseleri inzâr edeceksin[13]. İşte sen on** (lar) **ı hemen mağfiretle, hem çok şerefli mükâfatla müjdele.**

12 — Hakıykat, ölüleri biz diriltiriz biz[14]. Önden gönderdikleri şeyleri ve (bırakdıkları) **eserleri[15] de biz yazarız.** (Zâten) **biz her şey'i apaçık bir kitabda[16]** (yazıb) **saymışızdır.**

13 — Onlara o şehir[17] yârânını misâl getir. Hani oraya elçiler[18] gelmişdi.

14 — Biz o zaman kendilerine iki (elçi)[19] **göndermişdik de onları tekzîb etmişlerdi. Biz de bir üçüncü ile[20]** (bunları) **takviye etmişdik de «Hakîkat, biz size gönderilmiş elçileriz» demişlerdi.**

15 — Onlar: «Siz, dediler, bizim gibi insandan başka (kimseler) **değilsiniz. Hem Rahman hiçbir şey indirmemişdir[21]. Siz yalan söyler** (kimse) **lerden başkası değilsiniz.**

16 — (Elçiler şöyle) **dediler: «Rabbimiz biliyor ki biz hakıykaten size gönderilmiş elçileriz».**

---

[12] Ma'nâlarını teemmül ve mucibince ameletmek üzere Kur'âna «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[13] Ya'nî senin inzârın ancak onlara fâide verir «Râzî».

[14] Yahud câhilleri hidâyete erdirecek olan «Beyzâvî». Müşrikleri şirkden îmâna çıkaracak olan «Medârik».

[15] Öğretdikleri ilim ve neşretdikleri kitâb, yapdıkları hayır müesseseleri ve vakıflar gibi eserleri, yahud baatılı yaymak, zulmü te'sîs etmek gibi kötü eserleri «Beyzâvî, Medârik». Bırakdıkları güzel ve meşru' âdetleri «Medârik, Haazin». («El-kıyâme» sûresi, âyet: 13») de bu kabîldendir ki insanın önden gönderdiği şeyler iyi amelleri, arkada bırakdığı şeyler de iyi eserleridir «Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Kim İslâmda güzel bir sünnet (gelenek) bırakırsa bunun ve kendisinden sonra onunla amel edenlerin mükâfatı, onların mükâfatlarından hiçbir şey eksiltmemek üzere, onundur. Kim de müslümanlıkda kötü bir âdet bırakırsa bunun ve onunla amel edenlerin vebâli — onların vebâlinden hiçbir şey eksiltilmemek üzere — onundur «Müslim: Cerîr bin Abdullah El Becelî radıyallâhü anh». Ba'zılarına göre «Ve âsârahüm» den maksad cum'a veya cemâat için mescidlere atılan adımlardır «Medârik, Haazin». Bakınız: «Et-tevbe» sûresi, âyet: 18 — «El-kıyâme» sûresi, âyet: 13 — «El-mâide» sûresi, âyet: 2 «Ve teaavenuu...»

[16] Levh-ı mahfuzda «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn». Bakınız: «El-bürûc» sûresi, âyet: 21, 22.

[17] «Antakya» «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

[18] (Îsâ) aleyhisselâmın elçileri «Beyzâvî, Medârik, Celâleyn».

[19] (Îsâ) aleyhisselâmın havârîlerinden «Yuhennâ» ve «Bevles» «Beyzâvî».

[20] «Şem'un» ile «Beyzâvî, Medârik».

[21] Ne vahy, ne risâlet «Beyzâvî, Medârik». «Allah bu âleme hiçbir şey göndermemişdir. Onun tasarrufu ulviyyâtdadır» demek istediler «Râzî».

سورة يس ٤٤٠

واضرب لهم مثلا أصحاب القرية إذ جاءها المرسلون ۝
إذ أرسلنا إليهم اثنين فكذبوهما فعززنا بثالث فقالوا
إنا إليكم مرسلون ۝ قالوا ما أنتم إلا بشر مثلنا وما
أنزل الرحمن من شيء إن أنتم إلا تكذبون ۝ قالوا ربنا يعلم
إنا إليكم لمرسلون ۝ وما علينا إلا البلاغ المبين
۝ قالوا إنا تطيرنا بكم لئن لم تنتهوا لنرجمنكم
وليمسنكم منا عذاب أليم ۝ قالوا طائركم معكم
أئن ذكرتم بل أنتم قوم مسرفون ۝ وجاء من أقصا
المدينة رجل يسعى قال يا قوم اتبعوا المرسلين ۝ اتبعوا
من لا يسألكم أجرا وهم مهتدون ۝ وما لي لا أعبد
الذي فطرني وإليه ترجعون ۝ أأتخذ من دونه آلهة
إن يردن الرحمن بضر لا تغن عني شفاعتهم شيئا
ولا ينقذون ۝ إني إذا لفي ضلال مبين ۝ إني آمنت
بربكم فاسمعون ۝ قيل ادخل الجنة قال يا ليت قومي
يعلمون ۝ بما غفر لي ربي وجعلني من المكرمين ۝

وما

الجزء الثالث والعشرون ٤٤١

وما أنزلنا على قومه من بعده من جند من السماء وما كنا
منزلين ۝ إن كانت إلا صيحة واحدة فإذا هم خامدون
۝ يا حسرة على العباد ما يأتيهم من رسول إلا كانوا
به يستهزئون ۝ ألم يروا كم أهلكنا قبلهم من القرون أنهم
إليهم لا يرجعون ۝ وإن كل لما جميع لدينا محضرون ۝
وآية لهم الأرض الميتة أحييناها وأخرجنا منها
حبا فمنه يأكلون ۝ وجعلنا فيها جنات من نخيل
وأعناب وفجرنا فيها من العيون ۝ ليأكلوا من ثمره
وما عملته أيديهم أفلا يشكرون ۝ سبحان الذي
خلق الأزواج كلها مما تنبت الأرض ومن أنفسهم
ومما لا يعلمون ۝ وآية لهم الليل نسلخ منه النهار
فإذا هم مظلمون ۝ والشمس تجري لمستقر لها ذلك
تقدير العزيز العليم ۝ والقمر قدرناه منازل حتى
عاد كالعرجون القديم ۝ لا الشمس ينبغي لها أن تدرك
القمر ولا الليل سابق النهار وكل في فلك يسبحون ۝

17 — **«Bizim üzerimize** (düşen vazife) **apaçık tebliğden**[22] **başkası değildir».**

18 — **Dediler: «Doğrusu biz sizin yüzünüzden uğursuzlandık**[23]**. Eğer vaz geçmezseniz, andolsun, sizi mutlak taşlarız. Bizden size muhakkak acıklı bir işkence de dokunur».**

---

[22] Sözümüzün doğruluğuna şâhid olarak a'maanın gözünü açmak, beraslıyı, hastayı iyi etmek, ölüyü diriltmek gibi açık delîller göstermek suretiyle «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

[23] Böyle demeleri onların telkıyn etdikleri tevhîd dînini sevmemelerinden, o dînden nefslerinin ürkmüş olmasındandı. Çünkü câhillerin âdeti gönül verdikleri, beğenib kabul etdikleri şeyleri uğura yormak, sevmediklerini de uğursuz tanımakdır. Eğer başlarına bir belâ gelirse bunu her hangi birşey'in uğursuzluğuna, hayır ve ni'met gelirse bereketine ve uğurluluğuna hamlederler «Medârik».

19 — (Onlar da): **«Sizin uğursuzluğunuz, dediler, kendi berâberinizdedir**[24]. **Size nasıyhat edilirse mi?**[25] **Hayır, siz haddi aşıb taşanlar gürûhusunuz».**

20 — O şehrin en uc (kenar) **ından koşarak bir adam geldi**[26]. **«Ey kavmim, dedi, uyun o gönderilmiş olanlara».**

21 — «Uyun sizden hiçbir ücret istemeyen o kimselere. Onlar hidâyete ermiş (zâtler) **dir**[27]**».**

22 — «Ben, beni yaratana neden kulluk etmeyecekmişim? Siz (hepiniz) **ancak Ona döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz».**

23 — «Ben Ondan başka Tanrılar edinir miyim? Eğer O çok esirgeyici (Allah) **bana bir zarar** (yapmak) **dilerse onların** (iddiâ etdiğiniz)[28] **şefâati bana hiçbir şeyle fâide vermez. Onlar beni aslâ kurtaramazlar».**

24 — «Şübhesiz ben o takdîrde mutlak apaçık bir sapıklık içindeyim (demek) **dir».**

25 — «Gerçek, ben Rabbinize îman etdim. Işte bunu benden duyun[29]**».**

26 — (Ona): **«gir cennete denildi**[30]. (O da) **«Nolurdu, dedi, kavmim bilselerdi»,**

27 — «Rabbimin beni yarlığadığını, beni (cennetle)[31] **ikrâm edilenlerden kıldığını»**[32].

28 — Ondan[33] **sonra kavminin üzerine gökden hiçbir ordu**[34] **indirmedik, indiriciler de değildik**[35].

---

[24] Küfrünüzdedir «Celâleyn».

[25] Cevâbı mahfuzdur: «Bunu uğursuzluk sayacak ve küfrünüzde devâm edeceksiniz». «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Bu zât (Habîb-ün Neccâr) idi. Hazreti (Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme, vasıflarını ve zamân-ı bi'setini kitâbullahda okuyarak, îman etmişdi. Ulemaadandı. Evi şehrin en uc kenarında idi. Kavminin elçileri tekzîb etdiğini işidince koşarak gelmişdi «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn, Medârik».

[27] Bu tavsıye üzerine kavmi: «Vay, sen de mi onların dînindensin?» dediler. Bunun üzerine âyetdeki sözü söyledi «Celâleyn».

[28] «Celâleyn».

[29] Bu söz üzerine onu taşa gömdüler, şehîd etdiler «Celâleyn».

[30] Öldürüleceği zaman «Beyzâvî, Celâleyn». Kabri «Antakya» dadır «Medârik».

[31] «Medârik».

[32] «22» nci cüz'ün sonu.

[33] (Habîb-ün Neccâr) dan «Celâleyn».

29 — (Onların yakalanması, yahud ukuubeti)[36] **birtek sayhadan**[37] **başka** (bir şeyle) **değildi. Artık hemen sönü** (b gidi) **verenler** (oldular)[38].

30 — Ey kulların üzerine (çöken büyük) **hasret** (ve nedâmet, hazır ol! Çünkü)[39] **onlar kendilerine herhangi bir peyğamber** (ve elçi) **gelmeye dursun, ille onunla istihzâ ederlerdi.**

31 — Kendilerinden evvel nice nesilleri helâk etdiğimiz, bunların birdaha onlara dönmez (ümmet) **ler olduklarını** (müşrikler) **gör** (ür gibi bil) **mediler mi?**

32 — (Onların) **hepsi de, muhakkak, toptan bizim karşımıza ihzaaren getirilmişlerdir** (getirileceklerdir).

33 — Ölü toprak — ki biz onu canlandırdık. İçinden dâne (ler) **çıkardık da ondan yeyip duruyorlar — onlar için bir ibret** (bir delîl) **dir**[40].

34 — Biz orada[41] **hurmalıklardan, üzüm bağlarından nice bostanlar yapdık. İçlerinde pınarlardan** (nicesini) **fışkırtdık,**

35 — (Allâhın yaratdığı)[42] **mahsulden ve kendi ellerinin yapdıklarından**[43] **yemeleri için. Haalâ şükretmeyecekler mi?**

36 — Yerin bitirmekde olduğu şeylerden, (insanların) **kendilerinden ve daha bilemeyecekleri nice şeylerden bütün çiftleri**[44] **yaratan** (Allâhın şânı ne kadar yücedir,) **münezzehdir!**

37 — Gece de onlar için bir âyetdir[45]. **Biz ondan gündüzü sıyırıb çıkarırız. Bir de bakarlar ki karanlığa girmişlerdir onlar.**

38 — Güneş de (ilâhî bir âyetdir ki) **kendi karargâhında** (mahrekinde aleddevâm seyr ve) **cereyan etmekdedir**[46]. **Bu, mutlak gaalib,** (her şey'i) **hakkıyle bilen** (Allâh) **ın takdîridir.**

---

[34] Helâklerine müvekkel melâike ordusu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[35] Bu (Habîb) in katlinden sonra sür'atle tenkîl edildiklerine işâretdir «Râzî».

[36] «Beyzâvî, Celâleyn».

[37] (Cebrâîl) aleyhisselâmın sayhasından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] Ateşin sönüb kül haaline gelmesi gibi. Helâklerinden kinâyedir «Beyzâvî, Celâleyn».

[39] «Beyzâvî, Celâleyn».

[40] Öldükten sonra tekrar dirileceklerine «Celâleyn».

[41] Toprakda «Celâleyn».

[42] «Medârik».

[43] Ekmek, sulamak, aşılamak gibi ameliyyelerin neticelerinden «Medârik».

[44] Sınıfları, nevi'leri «Beyzâvî, Râzî, Medârik».

[45] Cenâb-ı Hakkın kemâl-i kudretine bir delîldir «Celâleyn».

[46] « لمستقر » kelimesindeki «Lâm» ın vakıt ma'nâsında olması muhtemeldir. Nitekim « فطلقوهن لعدتهن ... » ve « اقم الصلاة لدلوك الشمس » kavl-i kerîmelerindeki lâmlar böyledir. Buna göre ma'nâ şudur: «Güneş istikraarı zamanında cereyan eder». Ya'nî istik-

39 — **Ay** (o gelince:) **Biz ona da menzil menzil mıkdarlar ta'yin etdik**[47]**. Nihâyet o, eski hurma salkımının eğri çöpü gibi bir haale dönmüşdür** (döner).

40 — **Ne güneşin aya erişib çatması**[48]**, ne de gecenin gündüzü geçmiş olması**[49] **gerekmez.** (Ecramdan)[50] **hepsi de** (ayrı ayrı) **birer felekde**[51] **yüzerler.**

41 — **Onlar için bir âyet** (ve ibret) **de bizim, onların zürriyyetlerini o dopdolu gemilerde taşımış olmamız,**

---

raar buldukca cereyan ile emrolunur. Binâen'aleyh o da cereyan eder. «Lâm» ın «İlâ» ma'nâsına gelmesi de muhtemeldir. Nitekim «ilâ müstekarrihâ» kırâat eden de vardır. Bu suretle ma'nâ şöyle olur: «Güneş istikraarı zamânına kadar cereyan eder». «Müstekarr» hakkında da şu vecihler vâriddir: 1) Bundan maksad kıyâmet günüdür. O vakıt güneş istikraar bulur. Onun bir hareketi kalmaz. 2) Senedir. 3) Gecedir. Ya'nî güneş geceye kadar cereyan eder. (Bu ma'nâlara nazaran «Müstekarr» ism-i zamandır). 4) Müstekarr zamâna değil, mekâna âiddir. (Nitekim tercemede biz de bunu ihtiyâr etdik). Bu takdîrde bunda da şu vecihler vardır: 1) o, yakın irtifâının, kışın alçalmasının nihâyetidir. Ya'nî güneş o nihâyete vaasıl olunca ric'at eder. 2) Doğduğu yerlerin gaayesidir. Çünkü her gün onun bir doğusu vardır ve bu altı aya kadar devâm eder. Sonra yine eski yerlerine döner. Doğuların muhtelif olması irtifâın muhtelif olmasındandır. 3) Bu, güneş ibtidâ kendi evine vusuulüdür. 4) Güneşin kendi dâiresidir ki hareketi mıntaka-tül bürucdan sapmamak üzere bunun üzerindedir ilh. «Beyzâvî, Râzî, Şeyhzâde». (İbni Mes'ud radıyallâhü anh «Lâ müstekarre lehâ» diye kırâat etmişdir. Bu suretle ma'nâ: «Güneş durub dinlenmeden cereyan eder» «Haazin, Ebüssüud». Güneşin cereyânını yalnız onun mekânda hareketi diye anlamamalı, mekânda ve zamanda bilcümle âsâr ve evzâiyle vücudda tevâlîsi ma'nâsına anlamalıdır. Meselâ ziyaa ve hareket neşri de onun bir cereyânıdır. «Müstekarr» mimli masdar, ism-i zaman, ism-i mekân olabildiği, «Lâm» ile de bir kaç ma'nâya geldiği cihetle bu ifâde müteaddid ma'nâlara saadıkdır. Evvelâ — Güneş kendisi için takdîr ve tahsıys edilmiş bir istikraar sebebiyle, ya'nî bir karar, muntazam bir kaanun ile cereyan eder. Hesabsız serseri kör bir tesaadüfle değil. Sâniyen — Bir istikraar için, ya'nî kendi âleminde bir karar ve müvâzene husuule getirmek hikmet ve gaayesiyle, yahud nihâyet bir sükûna erib durmak için cereyan eder. Sâlisen — İsm-i mekân olduğuna göre — kendine haas bir istikrar mahalline mahsus, ya'nî yerinde sâbit olarak cereyan eder. Mihverinde döner, yahud kendisinin karargâhı olan âlemin menâfii için cereyan eder. Bu ma'nâda vatana hizmet için bir teşvıyk da vardır. Nihâyet birinci «Lâm», «İlâ» ma'nâsına da olmak üzere şu ma'nâ da vardır: Kendisi için bir istikraar noktasına doğru gitmektedir. Tatbıykı birkaç vech ile izaaha muhtemel bulunan bu ma'nâya göre güneşin diğer bir merkeze doğru hareket etmekde bulunduğu da anlaşılabilir. Nitekim bir hadîs-i şerîfde: «Müstekarruhâ taht-el arş = Onun karargâhı arşın altındadır» diye vârid olmuşdur «Hak dîni Kur'an dili - Rahmetli Muhammed Hamdi Yazır».

[47] Her menzilde mıkdârı değişir. Bu menziller hakkında (Elmalılı Muhammed Hamdi) efendi merhumun tefsîrinde izaahat vardır.

[48] İkisinin bir gecede birleşib yekdiğerine müdâhele etmesi «Celâleyn, Medârik».

[49] Ya'nî gündüz bitmeden gecenin gelmesi «Celâleyn».

[50] Güneşden, aydan, yıldızlardan «Celâleyn».

[51] Kürede «Celâleyn». Mahrekde.

وآية لهم أنا حملنا ذريتهم في الفلك المشحون ۝ وخلقنا
لهم من مثله ما يركبون ۝ وإن نشأ نغرقهم فلا صريخ لهم
ولا هم ينقذون ۝ إلا رحمة منا ومتاعا إلى حين ۝ وإذا
قيل لهم اتقوا ما بين أيديكم وما خلفكم لعلكم ترحمون ۝
وما تأتيهم من آية من آيات ربهم إلا كانوا عنها معرضين ۝
وإذا قيل لهم أنفقوا مما رزقكم الله قال الذين كفروا
للذين آمنوا أنطعم من لو يشاء الله أطعمه إن أنتم إلا
في ضلال مبين ۝ ويقولون متى هذا الوعد إن كنتم صادقين
۝ ما ينظرون إلا صيحة واحدة تأخذهم وهم يخصمون
۝ فلا يستطيعون توصية ولا إلى أهلهم يرجعون
۝ ونفخ في الصور فإذا هم من الأجداث إلى ربهم ينسلون
۝ قالوا يا ويلنا من بعثنا من مرقدنا هذا ما وعد الرحمن
وصدق المرسلون ۝ إن كانت إلا صيحة واحدة
فإذا هم جميع لدينا محضرون ۝ فاليوم لا تظلم نفس
شيئا ولا تجزون إلا ما كنتم تعملون ۝

إن أصحاب الجنة اليوم في شغل فاكهون ۝ هم
وأزواجهم في ظلال على الأرائك متكئون ۝ لهم فيها
فاكهة ولهم ما يدعون ۝ سلام قولا من رب رحيم ۝
وامتازوا اليوم أيها المجرمون ۝ ألم أعهد إليكم يا بني
آدم أن لا تعبدوا الشيطان إنه لكم عدو مبين ۝
وأن اعبدوني هذا صراط مستقيم ۝ ولقد أضل منكم
جبلا كثيرا أفلم تكونوا تعقلون ۝ هذه جهنم التي
كنتم توعدون ۝ اصلوها اليوم بما كنتم تكفرون ۝
اليوم نختم على أفواههم وتكلمنا أيديهم وتشهد
أرجلهم بما كانوا يكسبون ۝ ولو نشاء لطمسنا على أعينهم
فاستبقوا الصراط فأنى يبصرون ۝ ولو نشاء لمسخناهم
على مكانتهم فما استطاعوا مضيا ولا يرجعون ۝ ومن
نعمره ننكسه في الخلق أفلا يعقلون ۝ وما علمناه
الشعر وما ينبغي له إن هو إلا ذكر وقرآن مبين ۝
لينذر من كان حيا ويحق القول على الكافرين ۝

42 — ve kendilerine bunun gibi binecekleri (nice) **şeyleri yaratmış bulunmamızdır.**

43 — Eğer dilersek onları (suda) **boğarız**[52]**. O suretde kendileri için bir imdadcı da yokdur, onlar kurtarılamazlar da.**

44 — Meğer ki bizden bir esirgeme ve daha bir zamâna kadar yaşatma (mukadder) **ola.**

45 — Onlara : «Önümüzdekinden de, arkanızdakinden de[53] **sakının. Tâki esirgenesiniz» denildiği zaman** (yüz çevirdiler).

46 — Onlara Rablerinin âyetlerinden herhangi bir âyet gelmeye dursun, ille ondan yüz çeviricidirler.

---

[52] Gemilerin mevcudiyyetine rağmen «Celâleyn».

[53] Önde olan dünyâ azâbı, arkada olan da âhiret azâbıdır «Celâleyn».

47 — Onlara : «Allâhın sizi rızıklandırdığı şeylerden (hayra) **harc edin» denilince o küfredenler, îman edenlere** (şöyle) **dedi** (ler): **«Allâhın, dileseydi, yedireceği kimseye**[54] **biz mi yedirecek mişiz? Siz apaçık bir sapıklıkda bulunanlardan başkaları değilsiniz».**

48 — «Siz doğru söyleyenlerseniz bu tehdîd (in tehakkuku)[55] **ne zaman** (söyleyin)?» **derler.**

49 — Onlar birbiriyle itişib dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek sayhadan[56] **başkasını gözetmezler.**

50 — (Işte o zaman) **bunlar bir vasıyyetde bile bulunamazlar.** (Hattâ o vakıt) **âilelerine dahi dönecek** (halde) **değildirler.**

51 — «Suur» a üfürülmüşdür[57]**. Artık bakarsın ki onlar kabirlerinden** (kalkıp) **Rablerine doğru koşup gidiyorlar.**

52 — (O zaman şöyle) **demişlerdir: «Eyvah bize! Uyuduğumuz yerden bizi kim kaldırdı? Bu** (Ba's) **çok esirgeyici** (Allah) **ın va'd etdiği şey. Gönderilen** (peyğamber) **ler** (meğer) **doğru söylemiş».**

53 — (Bu), **birtek sayhadan başkası değildir. Artık onlar topdan** (ve) **derhal izhaaren önümüze getirilmişlerdir.**

54 — İşte bugün kimseye hiçbir şeyle haksızlık edilmez. Siz de yapar olduğunuzdan başkasiyle mukaabele görmezsiniz.

55 — Şübhe yok ki bugün cennet yârânı mesrur-u handân bir zevk ve eğlence[58] **içindedirler.**

56 — Kendileri de, zevceleri de (cennet) **gölgeler** (in) **dedirler. Tahtların üstüne kurulub dayanmışlardır**[59]**.**

57 — Orada tâze yemiş (ler) **onların, temennî edecekleri**[60] **herşey onlarındır.**

58 — Çok esirgeyici Rab (lerin) **den bir de selâm** (var) **dır**[61]**.**

59 — «Ey günâhkârlar, bugün siz (bir tarafa) **ayrılın»!**

---

[54] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[55] Ölümden sonra dirilme «Beyzâvî, Celâleyn».
[56] İsrâfîl aleyhisselâmın birinci nefhası «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[57] Bu, ölülerin kabirlerinden kalkmasına mahsus ikinci nefhadır «Celâleyn, Medârik».
[58] «Şuğıltü bihî», «Telehheytü bihî» demekdir «El-mısbaah-ül münîr».
[59] «Celâleyn».
[60] «Celâleyn, Medârik».
[61] Rab Teaalâ onlara «Selâmün aleyküm» diyecekdir «Celâleyn».

60, 61 — Ey Âdem oğulları, «Şeytana tapmayın. Çünkü o, sizin için (Rabbinizden) **ayıran bir düşmandır, Bana ibâdet edin. İşte dosdoğru yol budur» diye size emr**[62] **etmedim mi?** (buyuracak)[63].

62 — Andolsun ki (şeytan) **sizden birçok halkı sapdırmışdı. O vakıt neye akıl etmiyordunuz?**

63 — İşte bu, (öteden beri) **tehdîd edilegeldiğiniz cehennemdir.**

64 — Küfür (ve inkârda ısrar) **edişinize mukaabil girin oraya.**

65 — O gün ağızlarının üstüne mühür basarız[64]**. Ne irtikâb ediyor idiyseler bize elleri söyler, ayakları** (ve diğer uzuvları)[65] **da şâhidlik eder**[66]**.**

66 — Eğer dileseydik onları gözlerinin üzerinden silme kör yapardık da yolda koşuşub (didişib) **kalırlardı. Artık nasıl**[67] **göreceklerdi?**

67 — Yine dileseydik onları oldukları yerde suratlarını değişdirib bambaşka çirkin bir mâhiyyete getirirdik de ne ileri gitmiye, ne geri dönüb gelmiye gücleri yetmezdi.

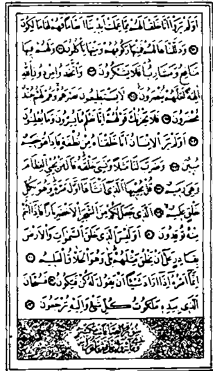
68 — Kime uzun ömür veriyorsak onun yaratılışını[68] **baş aşağı ediyoruz**[69]**.** (Buna da) **akılları ermiyor mu?**

69 — Biz ona[70] **şiir öğretmedik.** (Bu) **ona yakışmaz da. O** (nun getirdiği kitab) **bir öğütden ve** (hukümleri) **açıklayan**[71] **bir Kur'andan başkası değildir.**

70 — (Bu da) **hayâtı olan kimselere**[72] (gelecek tehlikeleri) **haber vermek ve kâfirlere**[73] **o söz**[74] **hak olmak için** (dir).

---

[62] «Celâleyn».
[63] «Celâleyn».
[64] Bir şey demiye muktedir olamazlar «Beyzâvî, Medârik».
[65] «Celâleyn».
[66] Bakınız: «En-nuur» sûresi, âyet: 24.
[67] «Celâleyn, Medârik».
[68] «Celâleyn».
[69] Kuvvetden za'fa, genclikden ihtiyarlığa «Medârik».
[70] Peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[71] «Celâleyn».
[72] Aklı ve teemmülü olanları. Zîrâ kâfirler ölü gibidirler. Yahud kalbi diri olanları veya mü'minleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[73] Onlar ma'nen ölüdürler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[74] Azâb-ı ilâhî «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

71 — Ellerimizin işleyib yapdıklarından kendileri için bunca davarlar[75] yaratdığımızı, bu sâyede onlara mâlik olmuş bulunduklarını da görmediler mi?

72 — Biz onları kendilerine müsahhar kıldık. İşte binecekleri bunlardan, yiyecekleri bunlardandır.

73 — Bunlarda kendileri için daha nice menfeatler ve içecekler vardır. Haalâ şükr etmezler mi?

74 — Onlar Allâhı bırakıb (gûyâ) **kendileri yardım** (a mazhar) **edilecekler ümîdiyle** (başka) **ma'budlar[76] edindiler.**

75 — Ki bunlar onlara aslâ yardım edemezler (Bil'akis) **kendileri bunlar için hazırlanmış** (bir sürü) **avenedir[77].**

76 — O halde (habîbim) **onların lâfı[78] seni gamnâk etmesin. Şübhe yok ki biz onların neler gizlemekde olduklarını, neler açıklaya geldiklerini biliyoruz.**

77 — İnsan, kendisini bir nutfeden yaratdığımızı gör (ür gibi bil)**medi mi[79] ki şimdi o, açıkdan açığa müfrit bir muhaasım** (kesilmekde)**dir.**

78 — O, kendi yaratılışını[80] unutarak bize bir misâl getirdi: «Bu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?» dedi[81].

---

[75] Deve, sığır, koyun nevi'leri «Celâleyn». Tahsıysen bunların zikredilmesi onlardaki bedâyi-ı fıtratdan ve fâidelerinin çokluğundandır «Beyzâvî».

[76] Putlar «Celâleyn, Medârik».

[77] «Beyzâvî, Medârik, Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[78] «Sen peyğamber değilsin» ve sâire kabîlinden olan sözleri «Celâleyn».

[79] «Celâleyn».

[80] Bir menîden yaratıldığını «Celâleyn».

[81] Rivâyete göre (Aas bin Vâil), yahud (Übeyy bin Half) eline çürük bir kemik parçası almış, onu ufalamış, peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve selleme: «Bu kemiği, çürüdükten sonra, Allah diriltecek mi sanıyorsun?» demiş, Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem de ona: «Evet, O, seni de diriltecek, hem seni ateşe de sokacakdır» buyurmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn». «Haakim» in (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâdan rivâyet etdiği bir hadîs de bunu müeyyiddir.

79 — (Habîbim) **de ki: «Onları ilk def'a yaratan diriltecek. O, her yaratmayı hakkıyle bilendir[82]».**

80 — O, yemyeşil ağaçdan sizin için bir ateş çıkarandır[83]. İşte bakın (ateşi) **ondan** (çakıb)[84] **alıyorsunuz.**

81 — Gökleri ve yeri yaratan (Allah), **onlar gibisini yaratmıya kaadir değil midir? Elbette** (kaadirdir). **O,** (bütün kâinatı) **yaratandır,** (her şey'i) **hakkıyle, bilendir.**

82 — Onun emri, bir şey'i dilediği zaman, ona ancak «Ol» demesinden ibâretdir. O da oluverir[85].

83 — Demek her şey'in mülk-ü tesarrufu (ve kudreti) **kendi elinde bulunan** (Allah) **ın şânı ne kadar yücedir, münezzehdir! Siz ancak Ona döndürül** (üb götürül) **eceksiniz.**

---

[82] Mücmelen ve müfassalen. Yaratmazdan evvel de, yaratdıktan sonra da «Celâleyn».

[83] «Merh» ve «Afaar» ağaçları, yahud «Unnâb» dan mâada bütün ağaclar «Celâleyn». «Merh» çakmak gibi çakdıkda ateş çıkaran bir ağacdır. Ma'lum ola ki badiye-i arabda «Şecer-ül afaar» derler bir ağac vardır ve «Merh» derler bir ağac dahi vardır ki Arablar ondan çakmak ittihaz ederler. «Merh» çakmak demiri ve «Afaar» taşı menzilindedir. Anlardan düzülen çakmağa «Zend, zende» derler. «Fî külli şecerin nârün vestemced-el merhu vel'afar = Her ağacda ateş vardır. Fakat merh ve afaarda daha çokdur» sözü bir meseldir «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[84] «Celâleyn».

[85] Bu, Cenâb-ı Hakkın «Tekvîn» sıfatının ifâdesidir. «Tekvîn»; «Kevn = Olmak» dan «Tef'il» dir ki «Oldurmak, var etmek» demekdir. Olana «Kâine, haadise» derler ki cemi'leri «Kâinat, hadisât» dır. «Kevneyn» dünyâ ve âhiret ma'nâsına, «Mekân» da «olma ve haasıl olma yeri» dir. «Tekvîn» Cenâb-ı Hakkın ezelî sıfatlarındandır. (İmam Mâtürîdî) ye göre yapmak, yaratmak, rızık vermek, diriltmek, öldürmek gibi Allâha âid sıfatlar Onun zâtiyle kaaim olan Tekvîn sıfatına varır. Ancak eserlerin ihtilâfı yüzündendir ki o birtek sıfatın, ya'nî tekvînin adları değişmişdir. O sıfat yaratılanlara tealluk edince «Tahlıyk = Yaratmak», rızka tealluk edince «Terzıyk = Rızk vermek», hayaata teallûk edince «İhyâ = Diriltmek», ölüme tealluk edince «İmâte = Öldürmek»... denilir. (İmam Eş'arî) ise tekvînin aklî izaafetlerden olub «Kudret» sıfatının haadîs olana teallukundan ibâret bulunduğunu söylemişdir. Kudretin iki teallüku vardır: Ezelî, lâ yezâlî. İkincisi tekvîndir.

«37» nci SÛRE

«ES-SAAFFAAT» SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 : 3 — Saflar bağlayıb duranlara[2]**, sevk** (-u idâre) **ve** (men'-u) **zecredenlere**[3]**, zikir okuyanlara**[4] **yemin ederim ki,**

4 — Gerçek, sizin Tanrınız hakîkaten birdir.

5 — (O), **göklerin ve yerin ve bunlar arasında ne varsa hepsinin Rabbidir. Doğuların**[5] **da Rabbidir O.**

6 — Hakîkat biz (size) **en yakın göğü bir zînetle, yıldızlarla** (donatıp) **süsledik.**

الجزء الثالث والعشرون

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ۝ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ۝ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ۝ إِنَّ
إِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ۝ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ
الْمَشَارِقِ ۝ إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ۝ وَحِفْظًا
مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ۝ لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلٰى وَيُقْذَفُونَ
مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۝ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ۝ إِلَّا مَنْ خَطِفَ
الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ۝ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا
أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ۝ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ۝
وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ۝ وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ۝ وَقَالُوا
إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ۝ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ
۝ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ۝ قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ۝ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ
وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ۝ وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ۝
هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ۝ احْشُرُوا الَّذِينَ
ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ۝ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
فَاهْدُوهُمْ إِلٰى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ۝ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ ۝

حزب

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «182» âyetdir.

[2] Hayatlarını saf haalinde ibâdete vakfeden meleklere «Celâleyn». Ubuudiyyet makaamında saf bağlayan, mertebelerine göre üzerlerine ilâhî nuurlar feyezan eden, dâimâ Allâh-ü Teaalânın emirlerine muntazır bulunan meleklere, yahud perçinleşmiş saflar gibi tertîbe mazhar olmuş bulunan ecrâma, onları tedbîreden ruuhlara, ilâhî ve kudsî deryâlara müsteğrak olarak gece gündüz usanmadan tesbîheden kudsî cevherlere, yahud ibâdetlerde saf bağlayan ulemânın ruhlarına, yahud cihadda saf bağlayan gaazîlerin ruhlarına «Beyzâvî». (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «Es-saaffaat» dan maksad dünyâda halkın namaz için saf bağladıkları gibi saf saf duran meleklerdir. «Müslim» in (Câbir bin Semüre) radıyallâhü anhden rivâyet etdiği bir hadîsin meâli: Resûllülah sallellâhü aleyhi ve sellem buyurdu: «Meleklerin Rableri huzurunda saf bağladıkları gibi saf tutmaz mısınız siz»? dedik: «Melekler Rableri huzurunda nasıl saf bağlarlar»? Şöyle buyurdu: «Onlar öndeki safları tamamlarlar, safda âdetâ perçinleşir «Haazin».

[3] Bulutları süren meleklere «Celâleyn». Ecrâm-ı ulviyye ve süfliyyeyi me'mur oldukları tedbîrlerle sevk ve idâre, yâhud insanları hayır ilhâmiyle ma'sıyetlerden, yahud şeytanları insanlara taarruzdan men'eden meleklere, yahud huccetlerle, nasıyhatlarla küfürden, fısıkdan men'eden ulemâya, yahud düşmana karşı at süren, kahramanca harbeden gaazîlere «Beyzâvî». Ba'zılarına göre: Kur'anın kötülükden men'eden, tedrîs edilen âyetlerine «Medârik, Haazin».

7 — (Onu itâatden çıkan) her mütemerrid şeytandan koruduk[6].

8, 9 — Ki onlar «Mele'-i a'lâ» ya[7] kulak verib dinleyemezler, her

---

[4] Kur'an tilâvet edenlere «Celâleyn». Cenâb-ı Hakkın âyetlerini, vaazıh emirlerini peyğamberlerine ve evliyâsına tilâvet eden meleklere, yahud düşmanla mübâreze etmeleri kendilerini zikrullahdan alıkoymıyan gaazîlere «Beyzâvî».

[5] Ve batıların «Celâleyn». Yıldızların doğduğu yerlerin, yahud güneşin bir senelik doğuş yerlerinin ki bunlar «360» dır. Güneş hergün birinden doğar. Batılar da böyledir. Onun için Cenâb-ı Hak yalınız doğuları zikr ile iktifa etmişdir «Beyzâvî, Medârik».

[6] « حفظنا » fiili mukadderdir «Celâleyn».

[7] «Mele'» cemâat demekdir. «Meli', mel'e mil'e = Doldurmak» masdarından. Bir re'y üzerinde toplanan bir cemâatin manzarası gözleri; mehâbet ve azameti ise kalbleri doldurur. İşte tesmiyesi sebebi bu. «A'lâ» eşref, efdal demek, O halde «Mele-'i a'lâ» dan maksad eşrâf-ı melâikenin topluluğu, cemâatidir: («Saad» sûresi, âyet: 69, 70) e bakınız.

«El-muallekaat-üs sebi'» şâirlerinden (Lebîb) şu kıt'ayı söylemişdir:

Teemmel sutuur-el kâinâtı feinnehâ
Min-el melei-l a'lâ ileyke resâilü
Ve kad hutta fihâ, lev teemmelte satrehâ:
«Elâ küll-ü şey'in maa hale-llaahe baatılü».

Türkçesi: Kâinâtın bütün satırları, iyi düşün ki, Mele'-i a'lâdan sana (hıtaabeden) risâlelerdir. Onlarda yazılanların hulâsası da, teemmül edersen, şundan ibâretdir: «Gözünü aç. Allahdan başka herşey baatıldır».

Hadîs-i şerîf meâli: Şâirin (hikmet ve hakıykat olarak) söylediği bir söz vardır ki o da (Lebîd) in: «Elâ küll-ü şey'in maahale-llaahe baatılü» sözüdür «Buhaarî».

Hadîs-i şerîf meâli: «Mi'raca götürüldüğüm gece Mele'-i a'lâya uğradım. Cebrâîl, Allah korkusundan eski bir Çul haalinde idi — Deylemi: Câbir radıyallâhü anh».

Allâhın öyle kulları vardır ki onlar Cenâb-ı Hakka en yakın olan, diğer meleklerin eşrâfından, efdallarından bulunan melâikedir. O melâike ahlâkını doğrultan, kendi nev'inin salâhına çalışan insanlara ardı arası kesilmeksizin düâ ederler. Binâen'aleyh onların bu düâları o insanlar üzerine feyz-u bereket inmesine sebep olur. Allâha isyan eden, Onun emirlerine aykırı giden, fesâda (bozgunluğa, kötülüğe) çalışan kimselere de lâ'net ederler ki bu lâ'netler o fenâlığı işleyenlerin kalbinde hasret ve nedâmet husuule getirir. Mele'-i sâfilin (aşağıdaki meleklerin) kalblerine de öyle kimselere buğzetmeleri, ya bu dünyâda, ya tabiî ölümle ten kafesleri hafiflediği zamanda (ibtizâr demlerinde) onlara azâb etmeleri, fenâlık yapmaları ilhâm olunur. Mele'-i a'lâ, Allah ile kulları arasında elçilik vazîfelerini görürler. Âdem oğullarının kalblerine hayır hislerini ilhâm ederler. Ya'nî onlarda, herhangi bir sebeble, hayır haatıralarının uyanmasına vesîle olurlar. Onların, Allâhın dilediği suret ve mahallerde, toplantıları vardır ki bu bakımdan kendilerine «Refik-ı a'lâ, Nediyy-i a'lâ, Mele'-i a'lâ» denilir. Mü'minlerin anası hazreti Âaişe radıyallâhü anhâdan:) Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin en son sözü şu olmuşdu: «Yâ Rab, refîk-ı a'lâ (ya kavuşdur) — Buhaarî». İnsanların efdal olanları da onların arasına girerler, onlara katılırlar. Nitekim Cenâb-ı Hak « يا ايها النفس المطمئنة » «Fecr» sûresi, âyet: 27:29» buyurmuşdur. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de: «Ebû Taalibin oğlu Ca'feri cennetde, iki kanatlı olarak, melâike ile birlikde uçarken gördüm» dedi — «Tirmizi: Ebû Hüreyre - Taberânî: İbni Abbas radıyallâhü anhüm». (Bir âyet-i kerîme meâli: Kim Allâha ve resûlüne itâat ederse onlar Hakkın kendilerine in'aam etdiği peyğamberlerle, sıddıyklarla, şehîdlerle, saalihlerle berâber

yandan koğularak atılırlar. Onlar için (âhiretde de)[8] ardı arası kesilmez bir azâb vardır.

10 — Meğer ki (içlerinden) bir çalıb çarpan (ı) olsun[9]. Fakat onu da delib geçen[10] bir alev ta'kıyb etmişdir.

---

bulunurlar. Onlar ne güzel refîkdirler («En-nisâ'» sûresi, âyet: 69). İşte oraya (Mele'-i a'lâya) Allâh-ü Teaalânın hükm-ü kazaa etdiği emirler iner. «Her hikmetli, her mümin iş orada ayırd edilir» meâlindeki âyetle («Duhan» sûresi, âyet: 4) işâret buyurulan o emir orada teayyün eder. Hangi cihetlere âid olursa olsun şerîatlar da orada karaarını bulur. Mele'-i a'lâ üç kısımdır: 1) Hak Teaalânın, hayran nizaam ve intizaamını, ilmiyle, uhdelerine tevdî' buyurduğu meleklerdir. Allah onları, tıbkı (Musâ) aleyhisselâmın ateşi gibi, nuurânî cisimler haalinde yaratdı. Onlara kerîm, asıyl ve yüksek ruhlar nefhedildi. 2) İkinci kısım meleklerdir ki Allah onları da unsurların latîf buharları içinde, hayvânî hislerin şiddetle terkini icâb etdiren, yüksek ruhlar taşımasına hizmet mizâcında olarak yaratmışdır. 3) Mele'i a'lâya yakın olan insan ruhlarıdır ki onlar dâimâ necât verici, kurtarıcı ve mele'-i alâ'ya iltihak etmiye yarayan ameller yaparlar. Allah onları ten kafeslerini atınca o ruhlar derhal o mele'in dizisine katılırlar ve onlardan sayılırlar. Mele'-i a'lânın işi, bütün dikkat ve im'anlarıyle Yaradanlarına yönelmekde devâm ve sebât etmekdir. Hiçbir şey'e bakma onları bu yönelmekden alıkoyamaz. İşte « يسبحون » («El-mü'min» sûresi, âyet: 7) âyetinin Ma'nâsı! Çünkü onlar Rablerinden o kâmil nizaamı beğenmeyi, ona aykırı olanları çirkin görmeyi telâkkî ederler. («Yü'minune bihî» bu demekdir). Bu (beğenme ve çirkin görme) de Cenâb-ı Hakkın cömerdlik kapılarından bir kapıyı çalmalarına (gönüllü olarak düâ etmelerine) sebeb olur. «Ve yestağfirûne» nin de ma'nâsı budur. Onların en büyüklerinin nurları toplanıp Peyğamberimiz sallellâhü aleyhi ve sellemin «Bir çok yüzleri, dilleri vardır» diye anlatdığı «Ruuh (-u a'zam) ın nezdinde tedâhül ederler. Orada tek bir şey gibi olurlar ki buna «Hazıyre-tül kuds» denilir. Zaman olur, Hazıyre-tül kudsde Âdem oğullarının dünyâ ve âhiret belâlarından kurtulmaları çâresini te'min ve ikaame için «icrâ'» husule gelir; o gün Allâhın halkından, kullarından en temizi ise onu olgunlaşdırırlar. İnsanların umuurunu yürütmeyi ona havâle ederler. Artık bu, insanlardan müsteid olanların kalblerinde o zâte tâbi' olmak ilhamlarının husuulünü icâb etdirir. Bu suretle tâbi' olanlar cem'iyyetin seâdetine çalışan bir «ümmet» haalinde meydana çıkarılıverirler (Şu âyete işâretdir: Âl-i Imran» sûresi, âyet: 110). Bununla berâber o cem'iyyetin salâhına ve gidecekleri doğru yollara âid ilimler de vahy ile, ru'yâ ile, hâtifî nidâ ile o zâtin kalbinde temessül etdirilir. Hazıyre-tül kuds o zâte gözükür, yüz yüze konuşur. Onun dostlarına yardımlarda bulunur. Onları her hayra yaklaşdırır. İşte bu, peyğamberliğin esaslarından biridir. Hazıyre-tül kudsün dâimî icmâına «Ruuh-i kudsün te'yîdi» denilir. Orada âdetde görülmedik feyizlerin semere vermesine de «Mu'cize» ler tesmiye edilir ilh. «Huccet-ulla-il Bâliğa tercemesi ve şerhı». Bakınız: «Saad» sûresi, âyet: 69 — «El-mü'min» sûresi, âyet: 7.

[8] «Beyzâvî, Medârik».

[9] Meleklerden (söz çalan olsun) «Celâleyn».

[10] Ve yakan «Celâleyn».

11 — **Şimdi onlardan[11] haber iste: Yaratılışda kendileri mi daha kuvvetli, yoksa bizim yaratdıklarımız mı?[12] Hakıykat biz onları[13] bir cıvık çamurdan yaratdık[14].**

12 — **Belki sen** (Habîbim) **teaccüb etdin[15]. Onlar da** (bu teaccübünden dolayı)[16] **eğlenirler,**

13 — **Kendilerine** (Kur'an ile)[17] **va'z edilince düşünüb de öğüt kabul etmezler,**

14 — **Bir mu'cize[18] gördükleri vakıt** (onu) **eğlenceye tutarlar.**

15 — (Nitekim) **«Bu, dediler, apaçık bir sihirden başkası değildir[19]».**

16 — **«Biz ölüb de bir toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakıt mı, saahiden biz mi mutlakaa diriltilmiş olacağız»?.**

17 — **«Evvelki atalarımız da mı?»**

18 — **Sen de ki: «Evet** (diriltileceksiniz)[20]. **Hem siz** (hepiniz) **hor ve hakıyr olarak».**

19 — **İşte o, ancak birtek sayhadan[21] ibâretdir ki onların birden bire gözleri açılıverecekdir[22].**

20 — **«Eyvah bize, derler, bu, cezâ ve hesâb günüdür».**

21 — (Evet), **bu, sizin tekzib eder olduğunuz ayırdetme günüdür[23].**

---

[11] Ehl-i Mekkeden «Celâleyn». Müşriklerden, yahud Âdem oğullarından «Beyzâvî».

[12] Melekler mi? Gökler mi, yer mi, ikisi arasında bulunanlar mı? Şihablar mı? «Men» getirilmesi akıllarının tağlîbi içindir «Beyzâvî, Celâleyn».

[13] Asılları olan Âdemi «Celâleyn».

[14] Hilkaten bu kadar zaîfdirler. Binâen'aleyh peyğamberi ve Kur'ânı inkâr suretiyle büyüklük taslayıb da helâke sürüklenmesinler «Celâleyn».

[15] Seni inkâr etdiklerine «Celâleyn».

[16] «Beyzâvî, Celâleyn».

[17] «Celâleyn».

[18] İnşikaak-ı kamer ve benzerleri gibi «Celâleyn, Medârik».

[19] Bu sözü ayın ikiye ayrılması münâsebetiyle söylemişlerdi «Celâleyn».

[20] «Celâleyn, Medârik».

[21] Bu sayha ikinci nefhadır «Beyzâvî».

[22] Yahud: Kendilerine ne yapılacağını gözetib dururlar «Beyzâvî». Kötü amellerine bakarlar «Medârik».

[23] Kazaa günüdür. Hidâyetle dalâlin, iyi ile kötünün ayırdedildiği gündür «Beyzâvî, Medârik».

22, 23 — (Meleklere:)[24] **«O zulmedenleri, onlara eş olanları**[25]**, Allâhı bırakıb tapmakda ısraar etdikleri şeyleri**[26] **bir araya toplayın da cehennem yoluna götürün»** (dediler)[27].

24 — «Onları habsedin[28]**. Çünkü onlar mes'uldürler**[29]**».**

25 — «Size ne oldu? Birbirinize yardım etmiyorsunuz ya[30]**»!**

26 — Hayır, bugün onlar (zilletle) **boyun eğmişlerdir.**

27 — Onlardan kimi kimine yönelib birbirini mes'ul tutmıya kalkışırlar[31]**.**

28 — «Hakıykat siz, derler, biz sağdan (suret-i hakdan) **gelirdiniz**[32]**».**

29 — (Metbu'ları da:) **«Hayır, siz** (esâsen) **îman ediciler değildiniz», derler,**

30 — «Ve bizim size karşı bir haakimiyyetimiz de yokdu. Bil'akis siz (de bizim gibi)[33] **azgınlar gürûhu idiniz».**

31 — «Onun için Rabbimizin sözü (azâbı)[34] **üstümüze hak olmuşdur**[35]**. Şübhesiz** (azâbımızı)[36] **tadıcılarız** (tadacağız).

32 — «Çünkü biz de sizi (büsbütün) **başdan çıkardık. Zîrâ biz de azgın kimselerdik».**

33 — Artık şübhe yok ki bunlar o gün azâbda ortakdırlar.

34 — Biz (diğer) **günâhkârlara** (da) **muhakkak böyle yapacağız.**

35 — Çünkü onlar «Allahdan başka hiçbir Tanrı yok» denildiği vakıt büyüklük taslarlardı,

---

[24] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[25] Puta tapanı diğer puta tapanlarla, yıldızlara tapanı da diğer yıldızlara tapanlarla. Yâhud karînleri olan şeytanları «Beyzâvî».

[26] Putları ve sâireyi «Beyzâvî».

[27] «Celâleyn».

[28] Sıraatın yanında «Celâleyn». Mevkıfde «Beyzâvî».

[29] Akîdelerinden, sözlerinden ve hareketlerinden «Beyzâvî, Celâleyn».

[30] Dünyâda olduğu gibi «Celâleyn, Medârik».

[31] «Celâleyn». Rüesâ ile avenesi, yahud kâfirlerle karîneleri «Beyzâvî».

[32] Bunu metbu'larına söyleyenler onlara tâbi' olanlardır «Celâleyn». «Sağdan gelirdiniz» demek bize suret-i hakdan görünürdünüz demekdir «Celâleyn».

[33] «Celâleyn».

[34] «Celâleyn».

[35] Bu vaîd-i ilâhî («Hûd» sûresi, âyet: 119) âyetinin ma'nâsınadır «Celâleyn».

[36] «Celâleyn, Medârik».

الجزء الثالث والعشرون

سورة الصافات

36 — «Biz mecnun bir şâir için[37] ma'budlarımızdan vaz mı geçecekmişiz?» derler (di).

37 — Hayır, o, hak (ve hakıykat) ı[38] getirmiş, bütün peyğamberleri de tasdıyk etmişdir.

38 — Elbette siz o acıklı azâbı tadıcısınız.

39 — Yapmakda idiğiniz şeylerden başkasiyle de cezâlandırılmayacaksınız.

40 — Allâhın ihlâsa (ve samîmiyyete) erdirilmiş kulları müstesnâ.

41 — Onlar böyle. Onlar için (haassaları)[39] ma'lûm bir rızık vardır.

---

[37] Maksadları haaşâ (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellemdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[38] Kelime-i tevhîdi «Celâleyn».

[39] «Beyzâvî, Medârik».

42 — Türlü meyveler[40]**. Onlar** (izzet ve) **ikram edilmiş kimselerdir**[41]**,**

43 — Naıym cennetlerinde,

44 — Birbiriyle karşılıklı tahtlar üzerinde.

45 — Onların her biri (şerâb-ı) **maıynden türlü kadehlerle tavaf** (ve ziyâret **edilir** (ler).

46 — Bembeyaz. İçenlere bir lezzet.

47 — Orada bir humar (baş ağrısı) **da**[42] **yok, onların bundan bîhûş olacakları da yok.**

48 — Yanlarında da nazarlarını yalınız zevclerine atfetmiş iri (şâhin) **gözlü kadınlar vardır,**

49 — ki bunlar (kuş tüyleriyle)[43] **örtülüb saklanmış yumurtalar gibidir.**

50 — (Ehl-i cennetden)[44] **kimi kimine dönüb sorarlar**[45]**.**

51 — İçlerinden bir sözcü der ki: «Hakıykat, benim (dünyâda) **bir arkadaşım vardı.**

52 — (Bana:) **«Gerçek sen de** (tekrar dirilmiye)[46] **kat'î inananlardan mısın?» derdi.**

53 — «Biz öldüğümüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğumuz zaman mı, hakîkaten biz mi cezâlanmış olacağız»?

54 — (O sözü söyleyen zât, ihvânına) **der ki: «Siz** (onun iç yüzüne)[47] **vaakıf olucular mısınız?»**

55 — Derken o (bizzât) **bakıb bunu o çılgın ateşin ta ortasında gördü.**

56 — (Ve ona) **dedi ki: «Allâha yemîn ederim, sen az kaldı beni de muhakkak helâk edecekdin».**

---

[40] Çünkü meyve telezzüz için aranır. Gıdâlanmak için değil. Ehl-i cennet muhkem, tehallülden masun ve mahfuz bir hilkate kalb edilecekleri için rızıkları da haalis meyveler olacakdır. Orada hıfz-ı sıhhat endîşesi yokdur «Beyzâvî, Medârik».

[41] Bütün arzularına yorulmadan, istemeden nâil olurlar «Beyzâvî».

[42] «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[43] «Celâleyn».

[44] «Celâleyn».

[45] Dünyâda geçen hallerini «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[46] «Celâleyn».

[47] «Kaamus-ı Araabî tercemesi».

57 — **«Eğer Rabbimin ni'meti olmasaydı ben de** (seninle berâber cehennemde)[48] **haazır bulundurulanlardan olacakdım».**

58, 59 — **«**(Bak), **biz ilk ölümümüzden başka bir daha ölmeyecek, biz azâba da uğratılmayacak değil miymişiz[49]?»**

60 — **Muhakkak ki bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir.**

61 — **Artık çalışanlar da bunun gibi** (bir murad için) **çalışmalıdır.**

62 — **Böyle** (bir ni'mete) **konmak mı hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı?**[50]

63 — **Hakıykat, biz onu**[51] **zaalimler** (kâfirler) **için bir fitne** (imtihan) **yapdık**[52].

64 — **Şübhesiz ki o, çılgın ateşin dibinde** (bitib) **çıkacakdır.**

65 — **Ki tomurcukları şeytanların**[53] **başları gibidir.**

66 — **İşte hakıykat onlar bundan yiyecekler, bu suretle karınlarını bundan dolduracaklar.**

67 — **Sonra üzerine de onlar için çok sıcak bir su ile karışdırılmış** (şarab) **vardır.**

68 — **Sonra dönüb gidecekleri yer, şübhesiz yine cehennemdir**[54].

69 — **Çünkü onlar atalarını sapkın kimseler bulmuşlardı da,**

70 — **Kendileri de onların izleri üzerinde** (birbirini itib)[55] **koşduruluyorlardı.**

71 — **Andolsun ki onlardan**[56] **evvel geçenlerin çoğu da sapmışdı.**

72 — **Yemîn ederim ki biz içlerinde** (kötü hareketlerinin encâmından) **korkutucu** (peyğamberler) **de göndermişizdir.**

73 — **Bak, o korkutulanların âkıbeti nice oldu!**

---

[48] «Beyzâvî, Celâleyn».
[49] Bu sözü söyleyecek olan ehl-i cennetdir «Celâleyn».
[50] Bu ağac ehl-i cehenneme haas pek acı bir ağacdır «Beyzâvî, Celâleyn».
[51] Zakkum ağacı «Celâleyn».
[52] Çünkü onlar «Ateş ağacı yakar. Onu nasıl bitirirmiş?» derlerdi «Celâleyn». Yahud: «Bir mihnet ve azâb yapdık» «Beyzâvî, Medârik».
[53] Yahud: çirkin suratlı yılanların «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[54] Bu, ehl-i cehennemin kaynar su içmek üzere çıkarılıb tekrar cehenneme atılacaklarını ifâde eder «Beyzâvî, Celâleyn».
[55] «Beyzâvî».
[56] Habîbim, senin kavminden «Beyzâvî, Medârik».

74 — Allâhın ihlâsa erdirilmiş (samimî) **kulları müstesnâ**[57].

75 — Andolsun ki Nuuh bize niyâz etmişdi[58] **de ne güzel icâbet** (ve kabul) **eylemişdik**[59].

76 — Biz hem onu, hem ehlini o büyük sıkıntıdan kurtardık.

77 — Zürriyyetini (yer yüzünde) **devamlı kalanların ta kendileri kıldık.**

78 — Sonra gelen (peyğamberler ve ümmet) **ler arasında da ona** (iyi bir nâm) **bırakdık.**

79 — (Bütün) **âlemler içinde** (bizden) **Nuuha selâm.**

80 — Şübhesiz biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.

81 — Hakıykat o, bizim mü'min kullarımızdandı.

82 — Nihâyet ötekilerini[60] (suda) **boğduk.**

83 — Şübhesiz İbrahîm de onun fırkasındandı[61].

84 — Çünkü o, Rabbine tertemiz bir kalb ile gelmişdi.

85 — O zaman babasına ve kavmine demişdi ki: «Siz nelere tapıyorsunuz»?

86 — «Yalancılık etmek için mi Allâhı bırakıb düzme Tanrılar diliyorsunuz»?

87 — «Âlemlerin Rabbine zannınız nedir (böyle)**»?**

88 — Derken yıldızlara bir nazar atfetdi de[62],

89 — «Ben hakıykat hastayım» dedi[63].

---

[57] Onlar, ibâdetlerindeki ihlâsları sebebiyle azâbdan selâmet bulmuşlardır «Celâleyn».

[58] « رب ان مغلوب فانتصر » diye düâ etmişdi «Celâleyn, Medârik».

[59] Biz düâsını kabul ve kavmini suda boğarak ihlâk etmişdik «Celâleyn».

[60] Kavminden kâfir olanları «Beyzâvî, Medârik».

[61] Aralarında uzun asırlar geçmiş olmasına rağmen, dînin aslında (Nuuh) aleyhisselâma tâbi' idi «Beyzâvî, Celâleyn». İkisinin mâbeyninde (Hûd, Saalih) aleyhimesselâm gelmişlerdi «Beyzâvî».

[62] Kavmi yıldızlarla kehânet yaparlardı. Bayramlarına çıkarlarken yemeklerini putlarının nezdine bırakırlardı. Bununla teberrük iddiâ ederlerdi. Dönünce de o yemekleri kendileri yerlerdi. Bir gün (İbrâhîm) aleyhisselâma dediler ki: «Sen de bayrama bizimle berâber çık» «Beyzâvî, Celâleyn».

[63] Bu, bir ta'rîz ve îhâmdı «Celâleyn».

90 — O vakıt ona arkalarını dönüb uzaklaşdılar[64].

91 — Bunun üzerine o da kurnazca onların düzme Tanrılarına varıb dedi ki: «Hani yemek yemiyorsunuz»?!

92 — «Ne oluyor size konuşmuyorsunuz»?!

93 — Nihâyet gizlice onları sağ eliyle bir vur (ub kır) dı.

94 — Derken (kavmi) koşarak onun önüne çıkdı (lar)[65].

95 — (İbrâhîm) dedi ki: «Kendi (elinizle) yontmakda olduğunuz şeylere mi tapıyorsunuz»?

[64] Hastalandığı takdirde sirâyetinden korkarak bayram yerlerine gitdiler. En çok yıldıkları da taaundu «Beyzâvî, Celâleyn».

[65] Putlarının o perişan haalini görüb işi sezdiler. Ona: «Biz bunlara tapıyoruz. Sen ise kırıyorsun» diye çatdılar «Beyzâvî, Celâleyn».

96 - «Halbuki siz de, (elinizle) **yapageldiğiniz şeyleri de Allah yaratmışdır».**

97 - Dediler: «Onun için bir binâ yapın da alevli ateşe atın onu».

98 - Bunun üzerine ona bir tuzak kurmak arzu etdiler. Biz ise (Bil'akis) **kendilerini** (zelîller ve) **sefîller etdik**[66].

99 - (İbrâhîm): **«Ben, dedi, doğrusu Rabbime gidiciyim**[67]. **O, bana yol gösterir».**

100 - «Ey Rabbim, bana saalihlerden (bir oğul) **ihsânet»** (diye düâ etdi).

101 - Biz de ona çok uysal bir oğul müjdesini verdik.

102 - Artık o (oğul İbrâhîmin) **yanında koşmak çağına erince** (babası) **«Oğulcağızım, dedi, ben seni rü'yamda boğazlıyorum görüyorum**[68]. **Bak artık ne düşünürsün».** (Oğlu) **dedi: «Babacığım, sana edilen emir ne ise yap. İnşAllah beni sabredenlerden bulacaksın».**

103 - Vaktâkî bu suretle ikisi de (Allâhın emrine)[69] **râm oldular,** (İbrâhîm) **onu alnı üzere yıkdı**[70].

104, 105 - Biz ona: «Yâ İbrâhîm, rü'yâna sadakat gösterdin. Şübhesiz ki biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız» diye nidâ etdik.

106 - Hakıykat, bu, apaçık ve kat'î bir imtihandı.

107 - Ona[71] **büyük bir kurbanlık fidye verdik.**

---

[66] (İbrâhîm) aleyhisselâm sâlimen ateşden çıkıb kurtuldu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[67] «Dâr-i küfürden hicret edecelim». Hedefi «Şam» dı, gitdi «Celâleyn».

[68] «Celâleyn».

[69] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[70] «Mine» de «Celâleyn».

[71] (İsmâîl) veya (İshak) aleyhimesselâmdan birine «Celâleyn». Azher olan kavle göre kurban edilmek istenen zât (İsmâîl) aleyhisselâmdır. Bu, (Ebû Bekir, İbni Abbas, İbni Umer) radıyallâhü anhüm ile tabiînden bir cemâatın kavlidir «Medârik». Denildi ki (İbrâhîm) aleyhisselâmın rü'yâsı üç gece tekerrür etdi. Birincisi «Terviye» gecesi idi ki bir ses ona: «Cenâb-ı Hak oğlunu boğazlamanı emrediyor» demişdi. (İbrâhîm) aleyhisselâm sabaha çıkınca bunun Allahdan mı, şeytandan mı geldiğinde tereddüt etdi. Akşam oldu, yine aynı ses aynı emri verdi. O vakıt anladı ki bu rü'ya Hakdandır. Üçüncü akşam da bu tekerrür etmişdi. Artık kanâatı büsbütün sağlamlaşdı. Bu üç güne sırasiyle «Terviye, Arefe, Nahr» denilmesi bundandır. «Terviye: tereddüd demekdir. Azher kavle nazaran kurban edilmek istenen zât (İsmâîl) aleyhisselâmdır. Çünkü o, hicretin akıybinde ihsan buyurulmuş, (İshak) ile tebşîr bundan sonra vaaki' olmuşdur. Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem de

108 — Sonra gelen (peyğamberler ve ümmet) **ler arasında ona** (iyi bir nam)[72] **bırakdık.**

109 — (Bizden)[73] **selâm İbrâhîme.**

110 — Biz iyi hareket edenleri işte böyle mükâfatlandırırız.

111 — Hakıykat o, mü'min kullarımızdandı.

112 — Ona saalihlerden bir peyğamber olmak üzere de İshakı müjdeledik[74]**.**

113 — Hem ona, hem İshaka (feyz-ü) **bereketler verdik**[75]**. Her ikisinin neslinden iyi hareket edeni**[76] **de vardır, nefsine apaçık zulm edeni de**[77]**.**

114 — Andolsun biz Muusâya da, Hâruuna da nimetler[78] **verdik.**

115 — Hem onlar, hem kavmlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık[79]**.**

«Enebnü-z zebîhayn = Ben iki kurbanlık zâtin oğluyum» buyurmuşdur ki biri dedesi (İsmâîl) aleyhisselâm, diğeri de pederi hazreti (Abdullah) dır. Cenâb-ı (Abd-ül Muttalib) Zemzem kuyusunun hafri müyesser olursa, yahud on oğula saahib bulunursa bunlardan birini boğazlamayı nezretmişdi. Vaktâki her iki dileği de husule geldi. Kur'a çekdi. Boğazlanma, oğlu hazreti (Abdullah) a isaabet etdi. O zamânın eşrâf ve ulemâsı kendisini bundan vaz geçirmiye çalışdılar. Nihâyet yüz deve kurban etmek suretiyle nezri yerine gelmiş bulundu. (İsmâîl) aleyhisselâmın zebhı keyfiyyeti «Mekke» de vaaki' olmuş, kesilen koçun boynuzları Kâbede asılı iken «Haccac - İbni Zübeyr» muhaarebeleri zamânında yanmışdır. Orada (İshak) aleyhisselâm yokdu «Beyzâvî, Medârik».

(«Ben iki kurbanlığın oğluyum» sözünün Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin kavli olduğu sâbit değildir. «Haakim, Sa'lebî, İbni Merdeveyh» bir bedevînin «Yebnez zebîhayn = Ey iki kurbanlık zâtin oğlu» diye hıtaab etdiğini, bunun üzerine peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin de tebessüm buyurduğunu rivayet etmişlerdir) «El-makaasıd-ül hasene, Temyîzüt Tayyıb, Esne-l Metaalib, El-lü'lü-ül Mersu'».

[72] «Celâleyn».

[73] «Celâleyn».

[74] Bu beyân-ı ilâhîye nazaran da kurban edilmek istenen zât (İshak) aleyhisselâm değildi «Celâleyn».

[75] Dîn ve dünyâca. Yahud (İbrâhîm) aleyhisselâma çok evlâd verdik, (İshak) aleyhisselâmın neslinden de evveli (Ya'kub), âhırî (İsâ) aleyhisselâm olmak üzere bir çok peyğamberler getirdik «Celâleyn».

[76] Mü'mini «Celâleyn, Medârik».

[77] Kâfiri «Celâleyn, Medârik». Bunda nesebin ve ırkın hidâyet ve dalâlde rolü olmadığına, fenâ nesilden atalara bir itâb ve ayıb teveccüh etmeyeceğine delâlet vardır «Beyzâvî, Medârik».

[78] Peyğamberlik, dinî ve dünyevî iyilikler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[79] Suda boğulmakdan, yahud (Fir'avn) ın ve kavminin istibdâdından «Beyzâvî, Medârik».

116 — Kendilerine yardım etdik de galebeyi kazananlar onlar oldular.

117 — Onlara (her hakıykatı) apaçık gösteren o kitâbı[80] verdik.

118 — Onlara doğru yolu gösterdik.

119 — Sonra gelen (peyğamberler ve ümmet) ler arasında da onlara (iyi bir nâm) bırakdık.

120 — Musâya da, Hâruna da (bizden) selâm.

121 — Şübhesiz ki biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.

122 — Hakıykat onlar mü'min kullarımızdandı.

123 — İlyas[81] da, şübhe yok ki, gönderilmiş peyğamberlerdendi[82].

124 — O vakıt kavmine (şöyle) demişdi: «Siz (Allahdan) korkmaz mısınız»?

125, 126 — «O en güzel Yaradanı, sizin de, evvelki atalarınızın da Rabbi olan Allâhı bırakıb da «Ba'l» e[83] mi tapıyorsunuz»?

127 — Fakat bunlar onu tekzîb etdiler. Şübhesiz bunlar da elbette (cehenneme) ihzaaren getirilenlerdir.

128 — Allâhın ihlâsa erdirilmiş kulları[84] (bunlardan) müstesnâ.

129 — Biz ona sonra gelen (peyğamberler ve ümmet) ler içinde (iyi bir nâm) bırakdık.

130 — (Bizden) selâm İlyâsa[85].

131 — Şübhe yok ki biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.

132 — Hakıykat o, mü'min kullarımdandı.

133 — Lût da gerçek ve şübhesiz gönderilmiş peyğamberlerdendi.

134 — Hani biz hem onu, hem ehlini topdan kurtarmışdık.

---

[80] Tevrâtı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[81] (İlyâs bin Yâsin). (Musâ) aleyhisselâmın birâderi olan (Hârun) aleyhisselâmın torunu. Ba'zılarına göre bu, (İdrîs) aleyhisselâmdır. Nitekim (İbni Mes'ud) radıyallâhü anh (İlyâs) yerine (İdrîs) kırâat etmişdir. «Beyzâvî, Medârik».

[82] «Ba'lebek» ve havâlîsine gönderilmişdi «Celâleyn».

[83] «Ba'l» altın bir putun adıdır. «Bek» e izâfetle «Ba'lbek»; (İlyâs) aleyhisselâmın peyğamber gönderildiği beldeye alem olmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[84] Ya'ni mü'min olub da azâbdan kurtulanlar «Celâleyn, Medârik».

[85] «İlyâsîn» den murad (İlyas) dır, «Sînâ - Sînîn» gibi. Ba'zılarına göre maksud o ve maiyyetinde îman eden kavmidir «Beyzâvî, Medârik». Fakat bir âyet sonra gelen «İnnehû» zamîri — ki müfreddir — bu cem'a mâni'dir. Zaahir olan «İlyâsîn» in müfred olmasıdır «Beyzâvî».

فكذبوه فإنهم لمحضرون ۝ إلا عباد الله المخلصين ۝ وتركنا عليه في الآخرين ۝ سلام على إل ياسين ۝ إنا كذلك نجزي المحسنين ۝ إنه من عبادنا المؤمنين ۝ وإن لوطا لمن المرسلين ۝ إذ نجيناه وأهله أجمعين ۝ إلا عجوزا في الغابرين ۝ ثم دمرنا الآخرين ۝ وإنكم لتمرون عليهم مصبحين ۝ وبالليل أفلا تعقلون ۝ وإن يونس لمن المرسلين ۝ إذ أبق إلى الفلك المشحون ۝ فساهم فكان من المدحضين ۝ فالتقمه الحوت وهو مليم ۝ فلولا أنه كان من المسبحين ۝ للبث في بطنه إلى يوم يبعثون ۝ فنبذناه بالعراء وهو سقيم ۝ وأنبتنا عليه شجرة من يقطين ۝ وأرسلناه إلى مائة ألف أو يزيدون ۝ فآمنوا فمتعناهم إلى حين ۝ فاستفتهم ألربك البنات ولهم البنون ۝ أم خلقنا الملائكة إناثا وهم شاهدون ۝ ألا إنهم من إفكهم ليقولون ۝ ولد الله وإنهم لكاذبون ۝ أصطفى البنات على البنين ۝

حزب

ما لكم كيف تحكمون ۝ أفلا تذكرون ۝ أم لكم سلطان مبين ۝ فأتوا بكتابكم إن كنتم صادقين ۝ وجعلوا بينه وبين الجنة نسبا ولقد علمت الجنة إنهم لمحضرون ۝ سبحان الله عما يصفون ۝ إلا عباد الله المخلصين ۝ فإنكم وما تعبدون ۝ ما أنتم عليه بفاتنين ۝ إلا من هو صال الجحيم ۝ وما منا إلا له مقام معلوم ۝ وإنا لنحن الصافون ۝ وإنا لنحن المسبحون ۝ وإن كانوا ليقولون ۝ لو أن عندنا ذكرا من الأولين ۝ لكنا عباد الله المخلصين ۝ فكفروا به فسوف يعلمون ۝ ولقد سبقت كلمتنا لعبادنا المرسلين ۝ إنهم لهم المنصورون ۝ وإن جندنا لهم الغالبون ۝ فتول عنهم حتى حين ۝ وأبصرهم فسوف يبصرون ۝ أفبعذابنا يستعجلون ۝ فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين ۝ وتول عنهم حتى حين ۝ وأبصر فسوف يبصرون ۝ سبحان ربك رب العزة عما يصفون ۝ وسلام على المرسلين ۝ والحمد لله رب العالمين ۝

135 — (Azâbda)[86] kalanlar içinde bırakılan bir koca karı müstesnâ idi.

136 — Sonra biz diğerlerini kökünden helâk etdik.

137, 138 — Elbet siz de sabah ve akşam onlar (ın yurdların) a uğruyorsunuz. Haalâ akıllanmayacak mısınız?.

139 — Yunus da hiç şübhesiz gönderilen peyğamberlerdendi.

140 — Hani o, dolu bir gemiye kaçmışdı[88].

141 — Derken kur'a çekmiş (ler) di de mağlûblardan olmuşdu.

---

[86] «Celâleyn».

[87] Hitaab ehl-i Mekkeyedir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[88] Kavmini tehdîd etdiği ilâhî azâb tehakkuk etmeyince bırakıb gitmiş, bir gemiye binmiş, gemi denizin engininde yüzemeyib durunca gemiciler: «Burada efendisinden kaçan bir kul vardır. Kur'a atalım. O, meydana çıkarır» demişlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

142 — O, kınanmış bir halde iken[89] kendisini hemen balık yutmuşdu.

143 — Eğer çok tesbîh edenlerden olmasaydı[90],

144 — Her halde (insanların) **tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalıb gitmişdi.**

145 — Işte biz onu, kendisi de hasta olarak, açık bir yere (çıkarıb) **bırakdık.**

146 — Uzerine sâkı olmayan cinsden (gölgelik) **bir nebât bitirdik.**

147 — Onu yüz bine peyğamber gönderdik[91]. Hattâ artıyorlardı da.

148 — Nihâyet ona îman etdiler[92] de kendilerini bir zamâna kadar geçindirdik.

149 — Şimdi sor (Habibim) **onlara[93]: Her halde kızlar Rabbinin de[94], oğullar onların mı?!**

150 — Yoksa biz melekleri dişi yaratdık da onlar (buna) **şâhid midirler?**

151, 152 — Haberin olsun ki onlar hakıykaten yalan söyleyerek, her halde, «Allah doğurdu» derler! Onlar elbette yalancıdırlar.

153 — Kızları oğullara tercih mi etmiş O?![95]

154 — Ne oluyor size? (Buna) **nasıl hükmediyorsunuz?**

155 — Hiç de mi düşünmezsiniz?

156 — Yoksa (elinizde) **açık bir huccetiniz mi var?**

157 — Öyle ise, eğer (da'vânızda) **doğru söyleyenlerseniz, getirin kitâbınızı.**

158 — Bir de Onunla[96] cinler[97] arasında bir hısımlık uydurdular.

---

[89] Cenâb-ı Hakdan izin almaksızın denize gitdiğinden, gemiye bindiğinden dolayı «Celâleyn».

[90] Müddet-i ömründe Cenâb-ı Hakkı tesbîh ve tenzîh ile pek çok zikirde bulunmuş olmasaydı. Onun zikri «لااله الا انت سبحانك انى كنت من الظالمين» idi «Beyzâvî, Celâleyn».

[91] «Musul» arâzîsinden «Ninva» şehrine «Celâleyn».

[92] Kavmi tehdîd edildikleri azâbı (onun gaybubetinde) görünce «Celâleyn».

[93] Küffâr-ı Mekkeye «Celâleyn».

[94] Çünkü «Melekler Allâhın kızlarıdır» diyorlardı «Celâleyn».

[95] Allâh-ü Teaalâ «Celâleyn».

[96] Allâh-ü Teaalâ ile «Celâleyn, Medârik».

[97] Melekler. Göze görünmedikleri için «Ecinne» buyurulmuşdur. «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

Andolsun ki bizzât cinler dahi onların[98] **behemehal** (cehenneme) **ihzaaren getirileceklerini** (pek iyi) **bilmiş** (ler) **dir.**

159 — **Allah, onların isnâd edegeldiklerinden yücedir, münezzehdir.**

160 — **Allâhın ihlâsa erdirilmiş kulları**[99] **bunlar gibi değil.**

161 — **Ne siz, ne de tapmakda olduklarınız,**

162 — **Siz Onun aleyhinde**[100] (hiçbir ferdi) **fitneye** (ve fesâda) **sürükleyecek** (bir kudretde) **değilsinizdir.**

163 — **Meğer ki kendisi cehenneme girecek kimse olsun**[101].

164 — **Bizden**[102] **kimse müstesnâ olmamak üzere her biri için ma'lûm birer makam vardır**[103].

165 — **Biziz o saf saf dizilenler**[104] **mutlak biz.**

166 — **Biziz o tesbîh edenler de**[105] **mutlak biz.**

167 — **Hakıykat** (müşrikler evvelce) **şu kat'î sözü söylüyorlardı :**

168 — **«Eğer nezdimizde evvelki** (ümmetlere inen) **lerden bir kitab olsaydı»,**

169 — **«Elbet biz de Allâhın ihlâsa erdirilmiş kullarından olurduk».**

170 — **Şimdi ise**[106] **ona** (inanmayıb) **kâfir oldular. İleride** (küfürlerinin âkıbetini) **bileceklerdir ya.**

171 — **Andolsun ki** (peyğamber olarak) **gönderilen kullarımız hakkında bizim geçmiş sözümüz** (vardır):

172 — **«Muhakkak onlar, behemehal onlar mansur** (ve muzoffer)-**dirler.**

---

[98] Bu iftirâyi yapanların «Celâleyn».

[99] Muhlis mü'minler «Celâleyn».

[100] Cenâb-ı Hakka karşı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[101] İlm-i ilâhîde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[102] Melekler cemâatinden «Beyzâvî, Celâleyn».

[103] Bunu Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve selleme söyleyen (Cebrâîl) aleyhisselâmdır «Celâleyn». «Ma'lûm makam» göklerde meleklerin Cenâb-ı Hakka ibâdet etdikleri ve sınırlarını aşmadıkları sâhalar, derecelerdir «Celâleyn, Medârik».

[104] Saflar haalinde namaz kılanlar «Celâleyn».

[105] Biz Cenâb-ı Hakkı, Ona lâyık olmayan sıfatlardan, tenzîh edenleriz «Celâleyn»

[106] Kitabların en şereflisi olan Kur'an gelince ise «Beyzâvî, Celâleyn».

173 — «Muhakkak bizim ordumuz[107], her halde onlar galebe edicidirler.

174 — Onun için (Habîbim) **sen bir zamâna kadar[108] onlardan[109] yüz çevir,**

175 — Gözetle onları. Kendileri de (başlarına geleceği) **yakında göreceklerdir.**

176 — Şimdi onlar çarçabuk bizim azâbımızı mı istiyorlar?

177 — Fakat bu, onların bölgesine çökünce (gelecek tehlikelerle öteden beri) **korkutulan onların sabahı ne kötü** (olacak) **dır!**

178 — Sen (Habîbim) **bir zamâna kadar onlardan yüz çevir.**

179 — Gözetle (onları). **Onlar da göreceklerdir.**

180 — Galebe saahibi[110] Rabbin onların isnâd etmekde oldukları vasıflardan yücedir, münezzehdir.

181 — Gönderilen (bütün) **peyğamberlere selâm,**

182 — ve âlemlerin Rabbi olan Allâha hamdolsun.

---

[107] Mü'minler «Celâleyn».

[108] Üzerine galebe edeceğin, ilâhî nusrete ereceğin o mev'ud zamâna kadar ki o «Bedir» günü, yahud «Mekke» nin fethi günüdür «Beyzâvî, Medârik».

[109] Küffâr-ı Mekkeden «Celâleyn».

[110] «Celâleyn».

سورة ص

بسم الله الرحمن الرحيم
ص والقرآن ذي الذكر ۝ بل الذين كفروا في عزة وشقاق ۝
كم أهلكنا من قبلهم من قرن فنادوا ولات حين مناص ۝ وعجبوا
أن جاءهم منذر منهم وقال الكافرون هذا ساحر كذاب ۝
أجعل الآلهة إلها واحدا إن هذا لشيء عجاب ۝ وانطلق
الملأ منهم أن امشوا واصبروا على آلهتكم إن هذا لشيء يراد ۝
ما سمعنا بهذا في الملة الآخرة إن هذا إلا اختلاق ۝
أأنزل عليه الذكر من بيننا بل هم في شك من ذكري بل لما يذوقوا
عذاب ۝ أم عندهم خزائن رحمة ربك العزيز الوهاب ۝
أم لهم ملك السماوات والأرض وما بينهما فليرتقوا في
الأسباب ۝ جند ما هنالك مهزوم من الأحزاب ۝ كذبت
قبلهم قوم نوح وعاد وفرعون ذو الأوتاد ۝ وثمود وقوم
لوط وأصحاب الأيكة أولئك الأحزاب ۝ إن كل إلا كذب
الرسل فحق عقاب ۝ وما ينظر هؤلاء إلا صيحة واحدة ما لها
من فواق ۝ وقالوا ربنا عجل لنا قطنا قبل يوم الحساب ۝

حزب

«38» inci SÛRE

«SAAD» SÛRESI[1]

بسم الله الرحمن الرحيم

1 — Saad. O şanlı, şerefli Kur'âna yemîn ederim ki,

2 — (haal) **küfredenler** (in iddiâ etdikleri gibi değildir). **Bil'akis** (onların dışı boş) **bir onur,** (içi ise tam) **bir tefrika içindedir**[2].

3 — Biz kendilerinden evvel nice ümmet (ler) **i**[3] **helâk etdik. O zaman** (ne) **çığlıklar kopardılar. Halbuki** (o vakıt, azâbdan kaçıb) **kurtulma vaktı değildi**...

4 — O kâfirler içlerinden (kendilerinin başına çökecek) **tehlikeleri bildiren** (bir peyğamber)[4] **geldiğine şaşdılar, «Bu, dedi** (ler), **bir büyücü, bir yalancıdır».**

5 — «O, (bütün) **Tanrıları birtek Tanrı mı yapmış?**[5] **Bu, cidden acâib bir şey»!**

---

[1] Bir adı da «Dâvud sûresi» dir. «Mekke» de nâzil olmuşdur. «88» âyetdir.

[2] Müfessirler buna başka başka ma'nâlar vermişlerdir. Biz burada kısmen «Mevâkib» in, kısmen Elmalılı Muhammed Hamdi efendi merhumun ve daha ziyâde bu sûrenin «11» inci âyetiyle diğer ba'zı âyetlerin ve bilhassa «El-haşr» sûresindeki «14» üncü âyetin delâlet etdikleri ma'nâları nazara alarak tercemeyi bu şekle getirdik. Allâh-ü a'lem.

[3] «Celâleyn, Medârik».

[4] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn».

[5] Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellem onlara kelime-i tevhîdi tavsıye buyurmuşdu. Dediler ki: «Birtek Tanrı bütün mahlukları nasıl idâre edebilir»?! «Celâleyn».

6 — **Onların elebaşılarından bir gürûh** (birbirine): **«Yürüyün, ma'budlarınıza** (ibâdetde) **sebâtedin. Şübhesiz ki arzu edilecek olan budur» diyerek kalkıb gitmişdir**[6].

7 — **«Biz bunu diğer dînde**[7] **işitmedik. Bu, uydurmadan başkası değildir».**

8 — **«O Kur'an, aramızdan ona mı indirilmiş»?! Hayır, onlar benim vahyimden**[8] **şübhededirler. Hayır, onlar benim azâbımı henüz tatmadılar**[9].

9 — **Onların nezdinde O yegâne gaalib,** (peyğamberliği ve her şey'i dilediğine)[10] **ihsâneden Rabbinin rahmet hazîneleri mi var yoksa?**

10 — **Yahud o göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin mülk** (-ü tasarruf) **u onların mı? Öyle ise sebeblerine yapışarak**[11] **göğe yükselsinler**[12]**!**

11 — (Onlar) **derme çatma partilerden** (mürekkeb) **öyle bir ordudur ki işte şurada**[13] **hezîmete uğratılmış** (lar) **dır.**

12, 13 — **Onlardan evvel Nuuh havmi, Aad ve kazıklar saahibi Fir'avn**[14]**, Semud, Lût kavim** (ler) **i ile Eyke yârânı**[15] **da** (peyğamberlerini) **tekzîb etmiş** (ler) **di. Işte o partiler** (in âkıbeti)!

14 — **Onların herbiri, başka değil, gönderilen** (o peyğamber) **leri tekzîb etdi** (ler) **de** (bu yüzden onlara) **azâbım hak oldu.**

---

[6] Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemi de da'vet etdikleri (Ebû Taalib) in evindeki ictima'larından mağlûben «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[7] (Îsâ) aleyhisselâmın dînindc «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] «Celâleyn».

[9] Tatsalardı elbette peyğamberi tasdıyk ederlerdi. Fakat o zaman da bu tasdıyk onlara hiçbir fâide vermezdi «Celâleyn, Medârik».

[10] «Celâleyn».

[11] « في الاسباب » daki « في », « ب» ma'nâsınadır.

[12] «Yükselsinler de vahyi getirsinler, onu dilediklerine tahsıys etsinler»! «Beyzâvî».

[13] İleride açılacak olan «Bedir» seferinde ve perîşan edilecekleri «Bedir» mevkıınde «Şeyhzâde, Medârik, Haazin». (Katâde) diyor ki: « هنالك » lâfz-ı kerîmi «Bedir» gününe işâretdir. Cenâb-ı Hak müşriklerin yakında bozulacaklarını Mekkede haber vermiş, âyetin ma'nâsı Bedir günü tezaahür etmişdir. Ba'zılarına göre maksad «Hendek muhaarebesi» dir. Bence en doğru ma'nâyı Mekkenin fethi gününe haml etmekdir «Râzî».

[14] Haşme ve saltanat saahibi «Beyzâvî, Râzî, Medârik, Ebüssüud». Ba'zılarına göre bu, hakıykî ma'nâsına mahmuldür. Çünkü (Fir'avn) gazab etdiği kimselerin ellerini, ayaklarını dört kazığa bağlayarak işkence ederdi «Beyzâvî, Celâleyn, Râzî, Medârik, Ebüssüud».

[15] Orman saahibleri ki maksad (Şuayb) aleyhisselâmın kavmidir «Beyzâvî, Celâleyn, Râzî, Medârik».

اصبر على ما يقولون واذكر عبدنا داود ذا الأيد إنه أواب ۝ إنا سخرنا الجبال معه يسبحن بالعشي والإشراق ۝ والطير محشورة كل له أواب ۝ وشددنا ملكه وآتيناه الحكمة وفصل الخطاب ۝ وهل أتاك نبأ الخصم إذ تسوروا المحراب ۝ إذ دخلوا على داود ففزع منهم قالوا لا تخف خصمان بغى بعضنا على بعض فاحكم بيننا بالحق ولا تشطط واهدنا إلى سواء الصراط ۝ إن هذا أخي له تسع وتسعون نعجة ولي نعجة واحدة فقال أكفلنيها وعزني في الخطاب ۝ قال لقد ظلمك بسؤال نعجتك إلى نعاجه وإن كثيرا من الخلطاء ليبغي بعضهم على بعض إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات وقليل ما هم وظن داود أنما فتناه فاستغفر ربه وخر راكعا وأناب ۝ فغفرنا له ذلك وإن له عندنا لزلفى وحسن مآب ۝ يا داود إنا جعلناك خليفة في الأرض فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى فيضلك عن سبيل الله إن الذين يضلون عن سبيل الله لهم عذاب شديد بما نسوا يوم الحساب ۝

وما خلقنا السماء والأرض وما بينهما باطلا ذلك ظن الذين كفروا فويل للذين كفروا من النار ۝ أم نجعل الذين آمنوا وعملوا الصالحات كالمفسدين في الأرض أم نجعل المتقين كالفجار ۝ كتاب أنزلناه إليك مبارك ليدبروا آياته وليتذكر أولو الألباب ۝ ووهبنا لداود سليمان نعم العبد إنه أواب ۝ إذ عرض عليه بالعشي الصافنات الجياد ۝ فقال إني أحببت حب الخير عن ذكر ربي حتى توارت بالحجاب ۝ ردوها علي فطفق مسحا بالسوق والأعناق ۝ ولقد فتنا سليمان وألقينا على كرسيه جسدا ثم أناب ۝ قال رب اغفر لي وهب لي ملكا لا ينبغي لأحد من بعدي إنك أنت الوهاب ۝ فسخرنا له الريح تجري بأمره رخاء حيث أصاب ۝ والشياطين كل بناء وغواص ۝ وآخرين مقرنين في الأصفاد ۝ هذا عطاؤنا فامنن أو أمسك بغير حساب ۝ وإن له عندنا لزلفى وحسن مآب ۝ واذكر عبدنا أيوب إذ نادى ربه أني مسني الشيطان بنصب وعذاب ۝ اركض برجلك هذا مغتسل بارد وشراب ۝

15 — Bunlar da[16] iki sağım aralığı kadar bile gecikmeyecek[17] bir tek korkunc sesden[18] başkasını gözetmiyor (lar).

16 — (Şöyle) dediler: «Ey Rabbimiz, hesab gününden evvel bizim amel defterimizi acele ver (de görelim)[19]».

17 — (Habîbim) onlar ne derlerse sabret. Kulumuzu, o kuvvet saahibi Dâvudu hatırla[20]. Çünkü[21] o, dâimâ (Allâhın rızaasına) dönen bir (zât) di.

---

[16] Senin kavmin, Mekke kâfirleri de «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] «Fuvaak, fevaak» iki sağımın aralığı olan vakta denir. Meselâ dişi deveyi bir mıkdar sağdıkdan sonra terkederler, yavrusu bir mıkdarca emib andan sonra sağarlar. İşte bu iki sağımın mâbeynine «Fevaak» derler «Kaamus-ı Arabî, Beyzâvî, Râzî».

[18] Kıyâmet nefhasından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Başlarına ansızın gelecek olan azâbdan «Râzî».

[19] Bu sözü « فاما من اوتى كتابه بيمينه » âyeti nâzil oldukdan sonra istihzâ olarak söylediler «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] Bu kuvvet ibâdete olan tahammülü idi. Bir gün oruc tutar, bir gün yerdi. Gecenin ancak üçdebir kısmında uyur, mütebaakıy sâatlerini hep ibâdetle geçirirdi «Celâleyn, Medârik».

18 — Gerçek biz dağları (kendisine) **müsahhar kıldık ki bunlar akşamlayın ve kuşluk vakti onunla birlikde durmayıb tesbîh ederlerdi**[22].

19 — (Her yandan ona doğru) **toplanıb gelen kuşları da** (kendisine râm etdik)[23]. (Gerek o dağlardan, gerek bu kuşlardan) **herbiri** (itâatle ona) **dönücü idi.**

20 — Onun mülkünü de kuvvetlendirdik[24]. **Ona hikmet**[25] **ve fasl-ı hitâb verdik**[26].

21 — Sana o da'vâcıların haberi geldi mi? Hani onlar dıvardan mescide tırmanmışlardı[27].

22 — O vakıt Dâvudun karşısına girivermişlerdi de o, bunlardan telâşa düşmüşdü. «Korkma, dediler, (biz) **iki da'vâcı** (yız). **Birimiz öteki-** (nin hakkına) **tecâvüz etdi. Şimdi sen aramızda adâletle hükmet. Aşırı gitme. Bizi doğru yolun ortasına çıkar».**

23 — (İçlerinden biri): **«Şu benim birâderimdir**[28]. **Onun doksan dokuz dişi koyunu var. Benim ise birtek dişi koyunum var. Böyle iken «Onu bana ver** (de bakayım)**» dedi, mücâdelede**[29] **beni yendi».**

---

[21] Âyetdeki « أواب », « ذاالايد » in ta'lîlidir. Bundan da anlaşılır ki «Kuvvet» den maksad, ibâdet kuvvetidir «Beyzâvî, Medârik».

[22] Âyet-i kerîmedeki « لعشى » ikindiden geceye kadar olan zaman, « لاشراق» kuşluk vaktıdır. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ der ki: «Ben duhaa namazını bu âyetden başkasında bulamadım» «Beyzâvî, Medârik».

[23] (Muhammed bin İshak) ın rivâyetine göre Cenâb-ı Hak (Dâvud) aleyhisselâma ihsân etdiği (güzel ve gür) ses gibi hiç kimseye bahş etmemişdir. O, «Zebur» u okurken bütün vahşî hayvanlar boyunlarını keserek etrafında toplanırlar, onun sesini dinlerlerdi «Şeyhzâde».

[24] Heybetle, nusretle, bir çok muhaafızlarla, büyük ordularla «Beyzâvî, Celâleyn».

[25] Peyğamberlik, re'yinde isaabet «Celâleyn». Zebur, şerîatler ilmî «Medârik». Nübüvvet, yahud kâmil bir ilim ve kuvvetli bir amel «Beyzâvî».

[26] « فصل الخطاب = Fasl-ul hitâb» her maksada şâfî bir beyan demekdir «Celâleyn». Hakkı baatıldan ayırd etmek suretiyle da'vâları fasl ve rü'yetde isaabetdir. Yahud kemâl-i belâğatdır. Kitâb mukaddimelerinde hamdden ve salevatdan sonra gelen « اما بعد = Emmâ ba'dü» ye de «Fasl-ül hitâb denilir. Çünkü bu, üst tarafında geçen hamd ve salevât ile maksudu birbirinden ayırmıya yarar «Beyzâvî, Medârik».

[27] (Dâvud) aleyhisselâm mescidde dâimâ ibâdetle meşgul olduğu için kapısından kimsenin girmesine muhaafızlar müsâade etmezlerdi «Celâleyn».

[28] Dîn kardeşimdir, yahud şerikimdir, yahud arkadaşımdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[29] «Celâleyn».

24 — (Dâvud) dedi: «Andolsun ki o, senin dişi koyununu kendi dişi koyunlarına (katmak) istemesiyle sana zulmetmişdir. Gerçek (mallarını birbirine) katıb karışdıran (ortak) ların çoğu mutlakaa birbirine haksızlık eder. İman edib de güzel güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar müstesnâ. (Fakat) bunlar da ne kadar azdır». Dâvud sandı ki biz kendisine mutlakaa bir azâb (süikasd) hazırladık. Bunun üzerine o, rabbinden setr (ü himâye) edilmesini istedi, rükû' ile yere kapanıb (Allaha) döndü[30].

25 — Biz de onu saalih (bir zât olarak) intihab etdik[31]. Nezdimizde onun muhakkak bir yakınlığı ve bir âkıbet güzelliği vardır[32].

---

[30] Secde âyetidir.

[31] «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[32] Bu âyetlerdeki « نعجة = Dişi koyun» kelimelerini «Kadın» ma'nâsına hamletmek suretiyle ba'zı hikâyeciler (Dâvud) aleyhisselâmın aleyhine iftirâ etmişlerdir. Gûyâ (Dâvud) aleyhisselâmın «99» karısı varmış da «Uryâ» adında birinin birtek karısına da göz dikmiş, o adamı müteaddid muhaarebelere göndermek ve hep ön safda bulundurmak suretiyle öldürtmüş, karısını kendisine nikâhlamış imiş! Bunu maal'esef ba'zı müfessirlerimiz de kitablarına nakletmişler! (Kaadı Iyâz) der ki: «Hakıykatleri tahrîf ve tağyîr eden ehl-i kitâbın hikâyecileri tarafından uydurulan ve ba'zı tefsîrciler tarafından nakledilen bu sözler hakkında ne ilâhî bir nass, ne de sahîh bir haber yokdur». (Fahr-üd Dîn-i Râzi) de şöyle der: «O masalın hulâsası bir müslimin haksız yere katlini istemek ve onun zevcesine tama' etmekdir. Bunların ikisi de büyük münkerdir. Hiçbir âkıl (Dâvud) aleyhisselâm hakkında böyle bir zanda bulunamaz. Güyâ dıvardan tırmanıb atlayanlar insan suretine girmiş iki melekmiş! Melekler için dıvardan atlamıya lüzum ne? Onlar, kapılar kilidli olsa da (Dâvud) aleyhisselâmın huzuruna kolayca girebilirlerdi. O iki şahıs o peyğambere sûi kasdda bulunmak isteyen iki düşmandı. Etrâfında bir zümre görüb de maksadlarına nâil olamayacaklarını anlayınca o yapmacık da'vâyı uydurmuşlardır». Nitekim «Beyzâvî» de bir kavlinde buna işâret etmekdedir. Peki, « وظن داود انما فتناه فاستغفر ربه واناب، فغفرنا له » kavl-i kerîmlerinden maksad nedir? Bunlar (Dâvud) aleyhisselâmın günahkârlığına ve bil'âhare yarlığandığına delâlet etmezler mi? Hayır, bunlar bil'akis o peyğamberin sûi kasda uğradığının ve binnetîce hıfz-u sıyânet buyurulduğunun kat'î ifâdeleridir. « غفران = Gufran» kelimesinin asıl ma'nâsı «Setr etmek» dir. Hıfz-u sıyânet de bu «Setr» in lâzımıdır. Bununla berâber meâlde de işâret etdiğimiz vech ile «Gufran» da «Salâh» ma'nâsı da vardır. «Zann» kelimesine burada «Teyakkun» ma'nâsı verilemez. O, «Sanmak» dır.((Dâvud) aleyhisselâm dıvarı, «sûr» ü atlayarak karşısına iki şahsın birden bire çıkıvermesini bir ibtilânın — ki âyetde bu «Fitne» kelimesiyle ifâde buyurulmuşdur ve onda «Azâb» ma'nâsı vardır — bir felâketin başlangıcı şeklinde telakkıy etmiş, bundan ürkmüş, «Festağfere rabbehü» Rabbinin setr-ü sıyânetini istemiş, «Ve enâbe» Rabbine dönmüşdür. Sonra da halâsından dolayı şükür secdesine kapanmışdır. Sahte da'vacıların «Aşırı gitme» demeleri de yakalanacaklarını anlayarak öldürülmemelerini yalvarmış olduklarına bir delîldir. Cenâb-ı Hak yukarıda «واذكر عبدنا داود ذا الايد انه اواب انا سخرنا .. والطير... وشددنا ملكه...» âyetleriyle, aşağıda da, «فغفرنا له ذلك... ياداود انا جعلناك...» âyetleriyle (Dâvud) aleyhisselâmı medhedib dururken bu iki katmerli medhin arasında onun günâhkârlığını ifâde eder mi? Bunu alel'aade

26 — Ey Dâvud, biz seni yer yüzünde bir halîfe yapdık. O halde insanlar arasında hak (ve adâlet) **le hükmet.** (Hükmünde)[33] **hevâ** (ve heves) **e** (hissiyyâtına) **tâbi' olma ki bu, seni Allah yolundan sapdırır. Çünkü Allah yolundan sapanlar** (yak mu?) **hesab gününü unutdukları için onlara pek çetin bir azâb vardır.**

27 — O göğü, o yeri ve bunların arasında bulunan şeyleri biz boşuna yaratmadık[34]. Bu, o küfredenlerin zannıdır. Bu yüzden küfredenlere ateşden helâk vardır.

28 — Yoksa biz îman edib de güzel güzel amel (ve hareket) **edenleri yer yüzünde fesad çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yahud** (Allahdan) **korkanları doğru yoldan sapanlar gibi mi sayacağız?**

29 — (Bu Kur'an), **âyetlerini iyiden iyi düşünsünler, temiz akıl saahibleri ibret alsınlar diye sana indirdiğimiz feyz kaynağı bir kitabdır.**

30 — Biz Dâvuda (oğlu) **Süleymanı ihsân etdik.** (Süleyman) **ne güzel kuldu! Çünkü o,** (tesbîhde, zikirde ve bütün vakıtlarında)[35] **dâimâ** (Allâha) **dönen** (bir zât) **di.**

31 — Hani ona öğleden sonra[36] bir ayağını tırnağı üstüne dikib üç ayağının üzerinde duran[37] sür'atli koşu atları gösterilmişdi de,

32 — «Gerçek ben, mal (ya'ni at) **sevgisine** (sırf) **Rabbimi zikretmek için düşdüm» demişdi. Nihâyet** (bu atlar) **perdenin arkasına gizlenmiş** (ler) **di.**

33 — (Dedi ki:) **«Onları[38] bana döndürün». Hemen ayaklarını, boyunlarını okşamıya, taramıya başladı[39].**

---

bir insan bile yapmaz. Yaparsa gülünc olur. (Saîd bin Müseyyeb, Hırs-ül A'ver) hazretleri cenâb-ı (Alî) keremellâhü vechenin şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: «Kim Dâvud aleyhisselâm aleyhinde masalcıların uydurduğu sözü söy'erse ona «16» değnek vururum»! Peyğamberlere iftirâ etmenin şer'î cezâsı budur «Telhıysan Beyzâvî, Râzî, Medârik, Şifâ-yi şerîf, Ebüssüud, Haazin, Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[33] «Medârik».

[34] Bakınız: «El-hadîd» sûresi, âyet: 20 not.

[35] «Celâleyn».

[36] «Beyzâvî, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Medârik».

[38] Atları «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn».

[39] « مسح = Mesh» de «Kesmek» ma'nâsı da vardır. Buna binâen bir çok müfessirler (Süleyman) aleyhisselâmın atları boğazlayıb etini sadaka olarak verdiğini, bunun sebebinin de kendisine atlar gösterildiği zaman bunlarla iştigaali ve güneşin de gurubu yüzünden ikindi nmazını fevtetmiş bulunması olduğunu, « نى احببت حب الخير عن ذكر ربى حتى توارت بالحجاب » âyetinin «Gerçek ben (güneş) perdenin arkasına gizleninceye. (batıncaya)

34 — Andolsun biz, Süleymanı imtihan da etdik: Tahtının üstüne bir cesed bırakıverdik. (Nice günlerden) sonra o, yine (eski haaline) döndü.

35 — Dedi ki: «Ey Rabbim, beni yarlığa. Bana öyle bir mülk (-ü saltanat) ver ki o, benden başka[40] hiçbir kimseye lâyık olmasın. Şübhesiz bütün muradları ihsân eden Sensin, Sen[41]».

---

kadar Rabbimin zikrinden (uzaklaşıb) mal sevdasına düşdüm» ma'nâsına geldiğini, « بالعشي حتى توارت بالحجاب » karînelerinin de buna delâlet etdiklerini beyan etmişlerdir. Fakat «Tevâret» fiilindeki zamire en yakın merci' olan « الصافنات الجياد » dururken aslâ zikr edilmeyen «Şems = Güneş» i bir merci' göstermek yersiz olduğu gibi «An» edâtını da «Ta'il» e haml etmeyib de doğrudan doğruya «Mücâveze» ye veya «Alâ» ma'nâsına haml ile «Ben Rabbimin zikrinden ayrıldım», yahud «Mal sevdâsını Rabbimin zikrine tercîh etdim» gibi şekillerle tefsîr etmek, hele bir peyğamber hakkında, aslâ câiz ve vârid değildir. Âyetdeki «Mesh» a gelince: Bunun hakıykî ma'nâsı «Sığamak» dır. «Taramak» da bunun lâzımî ma'nâsıdır. Buna ba'zı tefsîrlerde «Bis-seyfi = Kılıcla» ilâvesiyle «Kesmek» ma'nâsını vermişler Koca (Fahr-üd Dîn-i Râzî) diyor ki: «(Muhaarebe için) at beslemek, bağlamak, bizim dînimizde olduğu gibi, Süleyman aleyhisselâmın dîninde de mendûbdu. Süleyman aleyhisselâm gazâya ihtiyâc gördü, oturdu, atların hazırlanmasını ve idman için koşdurulmasını emretdi ve dedi ki: «Ben bunları dünyâ için, nefsimin hazzı için değil, Allâhın emrinden ve Onun dînini takviye etmek arzusundan dolayı seviyorum». «An zikri rabbî» kavl-i kerîminden murad budur. Sonra atları yine koşdurdu, bunlar uzaklaşıb onun gözünden gaaib oldular. Bundan sonra da süvârîlere atların kendisine geri getirilmesini emretdi, gelince ayaklarını, boyunlarını sığadı, taradı. «Mesh» den murad da budur. Süleyman aleyhisselâm bu vech ile atların şerefini izhaar etmiş, onlarla bizzât alâkadar olduğunu göstermişdir. Bu tefsîr Kur'ânın lâfzına tamâmen uygundur. Ben ba'zı kimselerin o gibi münkerleri, sahıyf tevcîhleri (baahusus peyğamberler hakkında) nasıl tecvîz etdiklerine cidden şaşıyorum. Akıl da, nakil de bunları reddetmekdedir. Peyğamberlerin ismeti bir çok delîllerle sâbitdir ilh».

[40] « فمن يهديه من بعد الله » kavl-i kerîminin benzeridir ki «Sivallâh = Allahdan gayri» demekdir «Celâleyn».

[41] Süleyman aleyhisselâmın imtihaanı hakkında müfessirler bir çok vecihler dermiyan etmişlerdir. Gûyâ onun tılsımı mühründe (yüzüğünde) imiş! Bunu bir gün halâya girerken karısına vermiş, bir cinnî de zevcinin kıyâfetine girerek onu bu kadından istemiş, almış, bu sâyede o cinnî, bir Süleyman olub kürsüye oturmuş! Tasarrufa başlamış! Hakıykî Süleyman aleyhisselâm ise kırk gün kimse tarafından tanınmamış, herkes onu inkâr etmiş! Nihâyet şöyle olmuş, böyle olmuş, peyğamber tekrar mühürüne kavuşmuş. O kadın zaahiren müslüman olduğu halde gizli gizli puta taparmış, tahta oturan da sahte Süleyman olan o cinnî imiş!.. Ba'zılarına göre de mühür denize atılmış ve bir balığın karnına isaabet etmiş imiş de bil'âhare o balık tesaadüfen peyğamberin eline düşmüş, peyğamber onun karnını yarmış, yüzüğü oradan çıkarıb takmış, bu sâyede tekrar Süleyman olmuş! Kimi de Süleyman aleyhisselâmın bir oğlu dünyâye gelib cinlerin sûi kasdda bulunacaklarından korkduğu için ona gölgelerde bizzât bakıb gözetmiş, bu suretle Allâh-ü Teaalâya tevekkül etmediği için cinler onu bir fırsat düşürüb öldürmüş, bir cesed haalinde peyğamberin tahtına bırakıvermişler... Bütün bunlar Kur'ânın saraahatına uymayan, peyğamberlik şânına aslâ yakışmayan, bununla berâber hiçbir sahîh habere istinâd etmeyen pek çirkin uydurmalardır. Öyle sanıyorum ki bunlar, hakıykatleri tağyîr ve tahrîf eden ehl-i kitâbın sanîalarıdır.

36 — Bunun üzerine biz de ona rüzgârı müsahhar etdik ki bu, onun emriyle, onun dilediği yere yumuşacık akar giderdi.

37 — Şeytanları (onlardan) **her binâ ustasını, her dalğıcı,**

38 — (Yine onlardan) **bukağılarla bağlanmış olan diğerlerini de** (emrine râm etdik).

39 — (Dedik ki:) **«Bu, bizim vergimizdir. Artık** (dilediğine) **hesabsız ver, yahud tut** (kıs)[42]**».**

40 — Şübhe yok ki indimizde onun mutlak bir yakınlığı ve dönüb geleceği yer güzelliği de vardır.

41 — Kulumuz Eyyubu[43] **da an. Hani o, Rabbine şöyle nidâ etmişdi: «Hakıykat, şeytan beni yorgunluğa** (meşakkate) **ve azâba** (hastalığa) **uğratdı**[44].

Koca (Fahr-üd Dîn-i Râzî) bu erâcîfi birçok muhkem delîllerle reddetdikten sonra o imtihaan için başlıca şu vecihleri dermiyan etmişdir: 1) (Süleyman) aleyhisselâm bir gecede kadınlarının hepsini ziyâret edeceğini, onlardan her birinin süvârî birer oğlan dünyâye getirib bunların Allah yolunda savaşacaklarını söylemiş, «İnşâallah» dememiş ve filhakıyka o kadınları dolaşmış, fakat içlerinden yalnız biri eksik doğumlu bir oğlan dünyâye getirmiş, bunu babasının kürsüsü üzerine bırakıvermişler... İşte onun istiğfaar etmesi bu «İnşaallah» ı unutmuş olmasındandır. (Bu haber «Buhaarî, Müslim» de de vardır. «Şifâ-yi şerîf» de bilhassa bunu ele almışdır). 2) (Süleyman aleyhisselâmın imtihaanı şiddetli bir hastalığa giriftâr edilmiş olmasından ibâretdir. «Kürsüsüne bir cesed bırakıverdik» demekden maksad onun âdetâ cansız bir cesed haaline gelmiş bulunduğunu ifâde eder. Arablar zaîf insanlar hakkında «Et tahtası üzerine konmuş et parçası, ruhsuz cisim» derler. «Sümme enâb» kavl-i kerîminden murad da onun haal-i sıhhata döndüğünün beyânıdır. 3) Şöyle demek de ihtimalden uzak değildir: Cenâb-ı Hak ona ya bir korku musallat etmek, yahud ba'zı cihetlerden aleyhine bir belâ gelmesi endîşesini vermek suretiyle kendisini imtihan etmiş, bu, onun kürsü üzerine bırakılmış zaîf bir cesed haaline gelmesine sebep olmuşdur. Sonra Allâh-ü Teaalâ ondan bu korkuyu izâle ve onun eski sıhhatini iâde buyurmuşdur. «Yârab, beni yarlığa dedi» kısmına gelince: (Süleyman) aleyhisselâmdan zelle saadır olduğunu söyleyenler bu kavle istinâd etmişlerdir. Öyle ya, ondan her hangi bir zelle (küçük bir kusur) sudûr etmese böyle demezdi. Buna şu cevâb verilebilir: İnsan efdal ve evlâ olanı terk etmekden aslâ haalî kalamaz. Bu suretde mağfiret istemiye muhtâc olur. Zîrâ «Hasenât-ül ebrâr seyyiât-ül mukarrebîn» denilmişdir. Zîrâ peyğamberler dâimâ hazm-ı nefs ve izhâr-ı zillet ve huzu' maakamındadırlar. Nitekim Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bile «Ben gece gündüz yetmiş def'a Cenâb-ı Hakdan mağfiret isterim» buyurmuşdur.

[42] Bu âyet-i kerîmedeki « بغير حساب » kavlini (Muhyiddîn-i Arabî) hazretleri «Leste muhaaseben aleyhi fekün âminen min ğaailetihî fid-dünyâ vel, âhıre = Sen bundan dolayı hesâba çekilecek değilsin. Binâen'aleyh bunun gaailesinden dünyâda da, âhiretde de emîn ol» diye tefsîr etmişdir.

[43] (İbni Iys bin İshak) «Beyzâvî, Ebüssüud».

[44] Herşey Allahdandır. Böyle iken (Eyyüb) aleyhisselâmın yorğunluğu ve azâbı şeytana nisbet etmesi Cenâb-ı Hakka karşı olan kemâl-i edebindendir. «Celâleyn». Azâbın şeytana izâfe edilmesi onun vesvese ile ve fâsid haatıralarla bu peyğamberi rahatsız etdiğini ifâdedir «Râzî».

ووهبنا له أهله ومثلهم معهم رحمة منا وذكرى لأولي
الألباب ۝ وخذ بيدك ضغثا فاضرب به ولا تحنث
إنا وجدناه صابرا نعم العبد إنه أواب ۝ واذكر عبادنا
إبراهيم وإسحاق ويعقوب أولي الأيدي والأبصار ۝ إنا
أخلصناهم بخالصة ذكرى الدار ۝ وإنهم عندنا لمن المصطفين
الأخيار ۝ واذكر إسماعيل واليسع وذا الكفل وكل من الأخيار
۝ هذا ذكر وإن للمتقين لحسن مآب ۝ جنات عدن مفتحة
لهم الأبواب ۝ متكئين فيها يدعون فيها بفاكهة كثيرة
وشراب ۝ وعندهم قاصرات الطرف أتراب ۝ هذا
ما توعدون ليوم الحساب ۝ إن هذا لرزقنا ما له من نفاد ۝
هذا وإن للطاغين لشر مآب ۝ جهنم يصلونها فبئس المهاد ۝
هذا فليذوقوه حميم وغساق ۝ وآخر من شكله أزواج
۝ هذا فوج مقتحم معكم لا مرحبا بهم إنهم صالو النار
قالوا بل أنتم لا مرحبا بكم أنتم قدمتموه لنا فبئس القرار
۝ قالوا ربنا من قدم لنا هذا فزده عذابا ضعفا في النار ۝

وقالوا ما لنا لا نرى رجالا كنا نعدهم من الأشرار ۝ أتخذناهم
سخريا أم زاغت عنهم الأبصار ۝ إن ذلك لحق تخاصم
أهل النار ۝ قل إنما أنا منذر وما من إله إلا الله الواحد القهار
۝ رب السماوات والأرض وما بينهما العزيز الغفار ۝ قل هو
نبأ عظيم ۝ أنتم عنه معرضون ۝ ما كان لي من علم بالملإ
الأعلى إذ يختصمون ۝ إن يوحى إلي إلا أنما أنا نذير مبين ۝
إذ قال ربك للملائكة إني خالق بشرا من طين ۝ فإذا سويته
ونفخت فيه من روحي فقعوا له ساجدين ۝ فسجد الملائكة
كلهم أجمعون ۝ إلا إبليس استكبر وكان من الكافرين ۝
قال يا إبليس ما منعك أن تسجد لما خلقت بيدي أستكبرت
أم كنت من العالين ۝ قال أنا خير منه خلقتني من نار وخلقته
من طين ۝ قال فاخرج منها فإنك رجيم ۝ وإن عليك
لعنتي إلى يوم الدين ۝ قال رب فأنظرني إلى يوم يبعثون ۝ قال
فإنك من المنظرين ۝ إلى يوم الوقت المعلوم ۝ قال فبعزتك
لأغوينهم أجمعين ۝ إلا عبادك منهم المخلصين ۝

42 — Ayağınla vur (yere dedik)[45]. İşte hem yıkanacak, hem içecek soğuk (bir su)[46].

43 — Ona hem ehlini, hem onlarla berâber bir mislini, bizden bir rahmet ve temiz akıl saahibleri için de bir ibret olmak üzere, bağışladık[47].

[45] O da öyle yapdı «Beyzâvî, Celâleyn».

[46] Onunla yıkandı, ondan içdi. Bu sâyede iç ve dış hastalıklarının hepsi kendisinden uzaklaşıb gitdi «Celâleyn».

[47] Darma dağınık bir halde iken onları bir araya toplayıb getirdik. Hattâ eskisinden de bir kat daha artırdık «Beyzâvî», Yahud: Cenâb-ı Hak ölen evlâdlarını diriltdi. Zaayıâtını bir misliyle telâfî etdirdi «Beyzâvî, Celâleyn».

44 — «Eline bir demet sap al da onunla vur. Yemîninde durmazlık etme» (dedik)[48]. **Biz onu hakıykaten sabırlı bulduk. O, ne güzel kuldu! Hakıykat o, dâimâ** (Allâha) **dönen** (bir zât) **idi.**

45 — Kuvvetlerin ve basıyretlerin saahibleri olan[49] **kullarımız İbrâhîmi, İshakı, Ya'kubu da an.**

46 — Çünkü biz onları katkısız (şâibesiz) **bir hasletle — ki** (bu dâimâ) **yurd** (ları) **nı hatırlama** (ları ve onun için çalışmaları) **dır — haalis** (insanlar) **yapdık**[50].

47 — Çünkü onlar bizim indimizde cidden seçginlerden, hayırlı (zât)-**lerdendi.**

48 — İsmâîli, Elyesaı[51], **Zülkifli**[52] **de an.** (İşte) **bütün bunlar hayırlı** (insan) **lardı**[53]..

49 — Bu, (peyğamberler için bir şeref ve) **bir zikr** (-i cemîl) **dir**[54]. **Takvâye erenlerin dönüb varacağı yerde elbette güzel** (bir merci') **dir:**

50 — Adin cennetleri. Onlar için bütün kapılar tastamam açılmışdır.

51 — İçlerinde yaslanıb kurulucular dır onlar. Orada bir ‹ok yemiş- (ler), **içecek** (ler) **isteyecekler.**

52 — Yanlarında da gözlerini yalınız (zevcelerine) **dikmiş, bir yaşıt** (dilberler) **vardır.**

53 — İşte hesab günü için size va'dolunagelen şey (ler) **bunlardır.**

---

[48] Zevcesi (Leyyâ binti Ya'kub), ba'zılarına göre de (Rahmet binti Efrâim binti Yusuf) aleyhisselâm bir gün çağırdığı bir hizmete geç geldiğinden dolayı haal-i sıhhata dönünce ona yüz değnek vurmak üzere yemîn etmişdi. Halbuki o kadının zevcine karşı hizmetleri, fedâkârlıkları cidden büyükdü. Onun için Cenâb-ı Hak yüz tâne sapın bir arada ve bir defada vurulmasını kâfi gördü «Beyzâvî, Râzî, Celâleyn».

[49] İbâdetde kuvvet, dînde basıyret ashaabı olan «Beyzâvî, Celâleyn».

[50] Bu âyet-i kerîmedeki « الدار » ı bir çok müfessirler «Âhiret yurdu» diye tefsîr etmişlerdir. Halbuki bunda «Âhiret» kelimesi ve kaydı yokdur. Lâfız bizim verdiğimiz meâle daha uygundur. Bunda vatanperverliğe de belîğ bir teşvıyk vardır. Allâh-ü a'lem.

[51] (İbni Ahtuub). (İlyas) aleyhisselâm onu kendisinden sonra İsrâîl oğullarına halîfe bırakdı. Bil'âhare peyğamber oldu «Beyzâvî, Celâleyn».

[52] (Elyesa') aleyhisselâmın amcazâdesi. Yahud (Bişr bin Eyyüb) aleyhisselâm. Peyğamberliği ve lâkabı ihtilâflıdır «Beyzâvî, Celâleyn».

[53] Ulemâ bu âyetle peyğamberlerin günahdan ma'suum olduklarını istidlâl etmişlerdir. Çünkü Cenâb-ı Hak hepsinin alel'ıtlaak «Ahyârdan» olduklarına hükmeylemişdir. Bu hayırlılık onların fiillerine de, sıfatlarına da şâmildir «Râzî».

[54] «Beyzâvî, Râzî».

54 — Şübhe yok ki bu, bizim bitib tükenmeyecek rızkımızdır.

55 — Bu, (ehl-i cennete mahsusdur)[55]. **Azgınların gideceği yer ise muhakkak en kötü** (bir merci') **dir:**

56 — Cehennem! Onlar buraya girecekler. Artık ne kötü döşekdir o!

57 — İşte o azâbı, (evet) **onu tatsınlar** (ki bu) **kaynar su ve irindir.**

58 — O şekilden başka[56] daha diğer nevi' (azâb) **lar da vardır.**

59 — İşte şu (nlar[57] dünyâda) **körü körüne maıyyetinize koşub giren güruhdur[58]. Onlar rahat** (huzur) **görmesinler[59]. Çünkü onlar** (bihakkın) **o ateşe gireceklerdir.**

60 — (Tâbi' olanlar rüesâya) **derler: «Hayır, siz, asıl rahat** (huzur) **görmeyin. Bunu bizim önümüze siz getirdiniz.** (Bakın) **ne çirkin durum»!**

61 — (Yine) **onlar derler: «Ey Rabbimiz, bunu bizim önümüze kim getirdiyse onun ateş içindeki azâbını katmerli olarak artır».**

62 — (Azgınlar)[60] **derler: «Kendilerini** (dünyâda) **bayağılardan[61] saydığımız adamları neye görmüyoruz»?**

63 — «Biz onları eğlence edinirdik. Yoksa gözler (imiz) **onlardan uzaklaşıb kaydı mı[62]»?**

64 — İşte bu, (ya'nî) **ehl-i cehennemin birbiriyle da'vâlaşması muhakkak ve kat'î bir gerçekdir.**

65 — (Habîbim) **de ki: «Ben yalınız gelecek tehlikeleri haber veren** (bir peyğamber) **im.** (Ortakdan ve benzerden münezzeh ve)[63] **bir olan,** (her şey'i)[64] **kahreden** (mutlak haakim olan) **Allahdan başka hiçbir Tanrı yokdur».**

---

[55] «Celâleyn».

[56] Kaynar su ve irin cinsinden «Celâleyn».

[57] Berâberinizde ateşe girenler «Celâleyn».

[58] «Kaamus-ı Arabî tercemesi». Yahud: (Kâfirlerin elebaşılarına, onlara tâbi' olanlar gösterilerek, denilir ki:) «İşte şunlar sizinle birlikde (cehenneme) giren güruhdur» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[59] Bu sözü elebaşılar kendilerine tâbi' olan güruh hakkında söyleyecekler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[60] «Beyzâvî». Çehenneme giren Mekke kâfirleri «Celâleyn, Medârik».

[61] «Medârik».

[62] Onların dünyâda eğlenceye aldıkları zevât mü'minlerin fakirleri idi. (Ammâr Bilâl, Suheyb) radıyallâhü anhüm gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[63] «Beyzâvî, Medârik».

[64] «Beyzâvî, Medârik».

66 — «Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbi; O mutlak gaalib, O çok yarlığayıcı[65] (Allah) **dır».**

67 — De ki: «Bu (Kur'an)[66] **en büyük** (ve mühim) **bir haberdir**[67]**».**

68 — «Ki siz ondan yüz çeviricilersiniz».

69 — «Mele'-i a'lâya, onlar aralarında münâzara (ve münâkaşa) **ederlerken, benim hiçbir bilgim yokdu»**[68]**.**

70 — «Ben ancak gelecek tehlikeleri apaçık haber verici (bir peyğamber) **olduğum içindir ki** (o ilim) **bana vahy olunuyor».**

71 — Rabbin o (münâzara) **zamân** (ında) **meleklere demişdi ki: «Ben muhakkak çamurdan bir insan**[69] **yaratıcıyım».**

72 — «Artık onu (n hilkatını) **tamamlayıb**[70] **içerisine de ruuhumdan üfürdüğüm**[71] **zaman kendisi için derhal** (bana) **secdeye kapanın».**

73 — Bunun üzerine bütün melekler topdan secde etmiş,

74 — yalınız Iblîs[72] **kibirlenmiye yeltenmişdi.** (Zâten) **o,** (ilm-i ilâhîde)[73] **kâfirlerdendi.**

75 — Buyurdu: «Ey Iblîs, iki elimle (ya'nî bizzât) **yaratdığıma**[74] **secde etmenden seni hangi şey men'etdi? Kibirlenmek mi istedin? Yoksa yücelerden mi oldun?».**

76 — (Iblîs) **dedi: «Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşden, onu ise çamurdan yaratdın».**

---

[65] Dostlarını «Celâleyn».

[66] Bu, (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ ile (Mücâhid) ve (Katâde hazretlerinin tefsîridir «Haazin, Ebüssüud».

[67] Ben size vahiyden başka bir suretle bilinmesi mümkin olmayan hakıykatleri bu Kur'an ile haber veriyorum «Celâleyn».

[68] Bakınız: «Es-saaffaat» sûresi, âyet: 7 - not: 7.

[69] (Âdem) aleyhisselâm «Celâleyn».

[70] «Celâleyn, Medârik».

[71] Can verdiğim «Celâleyn, Medârik». «Ruuh» un Cenâb-ı Hakka nisbeti onun şerefini beyan içindir: «Beyt-ullah, nâka-t-ullah» gibi «Beyzâvî, Medârik».

[72] Cinnin babasıdır. O zaman melekler arasında idi «Celâleyn».

[73] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Zâten) o, (ilm-i ilâhîde) kâfirlerdendi «Medârik». Kâfirlerden oldu «Medârik».

[74] (Âdem) aleyhisselâm şeref bahş etmek için böyle buyurulmuşdur. Yoksa bütün mahlûkaatı bizzât yaratan Cenâb-ı Hakdır «Celâleyn». « بيدى = İki elimle» demekden maksad ana ve baba gibi hiçbir vaasıta olmaksızın yaratmış olduğunu beyandır «Beyzâvî».

77 — Buyurdu: «Hemen buradan[75] **çık. Zîra artık sen taşlanan** (rahmet-i ilâhiyyeden koğulan bir mel'un)[76] **sun».**

78 — «Ve şübhesiz ki cezâ gününe kadar lâ'netim senin üstünedir».

79 — Dedi: «Ey Rabbim, o halde (insanların)[77] **tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver».**

80 — Buyurdu: «Haydi sen mühlet verilenlerdensin».

81 — «(Bence) **ma'lûm olan zamânın** (bir) **gününe kadar**[78]».

82 — Dedi: «Senin izzetine (mutlak kudretine, kahrına) **andederim ki ben de artık onların hepsini muhakkak azdıracağım».**

83 — «Içlerinden ihlâsa erdirilmiş (mü'min) **kulların müstesnâ».**

84 — Buyurdu: «Işte bu doğru[79]**. Ben şu hakıykatı söyleyeyim»:**

85 — «Andolsun, cehennemi senden (senin cinsinden)[80] **ve onların** (insanların)[81] **içinden sana tâbi' olanların hepsi ile dolduracağım».**

86 — (Habîbim) **de ki: «Ben buna**[82] **karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum ve ben** (size) **kendiliğimden** (bir şey) **teklîf edenlerden de değilim**[83]».

---

[75] Cennetden, ba'zılarına göre göklerden, yahud melekler suretinden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[76] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[77] «Celâleyn».

[78] Birinci nefha zamanına kadar «Celâleyn, Medârik».

[79] İhlâsa erdirilmiş mü'min kullarımı başdan çıkaramayacağın hakkındaki sözün doğru: («El-hıcr» sûresi, âyet: 42)». Yahud: (Ben) «Hakk (ı meydana çıkarırım»). «Hak (bendendir)» «Beyzâvî, Medârik».

[80] «Medârik».

[81] «Celâleyn, Medârik».

[82] Risâletimi tebliğa «Celâleyn». Kur'âna, yahud tebliğ-i vahye «Beyzâvî, Medârik».

[83] Ya'nî Kur'ânı kendiliğimden uydurub söyleyenlerden değilim «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Ibni Adiyy), (Ebû Berze-tül Eslemiyy) radıyallâhü anhden şöyle rivâyet etmişdir: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem «Size ehl-i cenneti haber vereyim mi?» buyurdu. «Evet yâ Resûlellah» dedik. Buyurdu ki: «Onlar, birbirine acıyanlardır. Ehl-i cehennemi haber vereyim mi»? «Evet, yâ Resûlellah» dedik. Buyurdu ki: «Onlar ye'se düşenler, (Allahdan) ümîdlerini kesenler, yalancılar, tekellüfe sapanlardır». «Beyhekıy» nin (İbni Münzir) hazretlerinden rivâyetine göre mütekellifin alâmeti üçdür: Kendi fevkında olan kimse ile yarışmak, yetişemeyeceği şey'e el sunmak, bilmediğini söylemek». «Buhaarî, Müslim» in (Mesruuk) radıyallâhü anhden rivâyetlerine göre müşârün'ileyh şöyle demişdi: (İbni Mes'ud) radıyallâhü anhin yanına vardım. Dedi ki: «Ey insanlar, kim ilimden bir şey bilirse onu söylesin. Bilmezse Allah bilir desin. Zîrâ kişinin bilmediği bir şey hakkında Allah bilir demesi de ilimdendir. Cenâb-ı Hak peyğamber sallellâhü aleyhi ve selleme « قل ما اسئلكم عليه من اجر وما انا من المتكلفين » (maksad bu âyetdir)» buyurmuşdur.

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾
إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ ﴿٨٨﴾

سُورَةُ الزُّمَرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ
وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا
إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ
وَلَدًا لَاصْطَفَى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ
الْقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ
عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنْزَلَ لَكُمْ
مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا
مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ
إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾ إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ
وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ
ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ
يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ
آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ
رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا
يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾ قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ
اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

قُلْ

87 — «O (Kur'an)[84] **âlemlere[85] bir öğüdden başka** (bir şey) **değildir».**

88 — «Her halde onun mühim haberini[86] bir zaman sonra[87] (hepiniz) **bileceksiniz».**

---

[84] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

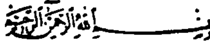
[85] İns ve cinne «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[86] Ondaki va'di, vaıydi, ba'si, nüşûru ve bunları îrâddaki sıdkını «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[87] Ölümünüzden sonra, yahud kıyâmet gününde, yahud İslâmın galebesi zamânında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud «Bedir» günü «Medârik».

«39» uncu SÛRE

«EZ-ZUMER» SÛRESİ[1]

1 — (Bu) kitâbın indirilmesi, o mutlak gaalib, o yegâne hüküm ve hikmet saahibi Allahdandır.

2 — (Habîbim) şübhesiz ki biz o kitâbı sana hak olarak indirdik. O halde Allâha, dînde Ona ihlâs edici olarak[2], ibâdet et.

3 — Gözünü aç, haalis dîn[3] Allâhındır. Onu bırakıb da kendilerine bir takım dostlar[4] edinenler (derler ki:) «Biz, bunlara ancak bizi Allâha daha fazla yaklaşdırsınlar diye tapıyoruz». Şübhe yok ki Allah onlar (la mü'minler)[5] arasında, ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında, hükmünü verecekdir. Muhakkak ki yalancı[6], hakıykaten kâfir olan[7] o kimseleri Allah doğru yola iletmez.

4 — Eğer Allah (bilfarz) bir evlâd edinmek isteseydi elbet yaratacağından kimi dilerse seçerdi. O, (bundan) münezzehdir, yücedir. O, öyle Allahdır ki (eşi, benzeri yokdur) birdir, herşey'e haakimdir.

5 — Gökleri ve yeri hak (kın ikaamesine sebeb)[8] olarak yaratdı O. Geceyi gündüzün üstüne (bürüyüb) örtüyor[9], gündüzü de gecenin üstüne (getirip) sarıyor[10]. Güneş, ayı müsahhar kıldı. Herbiri muayyen bir vakt

---

[1] «53, 54, 55» inci âyetlerinden maadâsı «Mekke» de nâzil olmuşdur. Tamâmı «75» âyetdir. Bu sûreye «Ğuref» sûresi de denilmişdir.

[2] Allâhı tevhîd edici olarak «Celâleyn». Tevhîd ile, tasfiye-i derun ile, şirkden ve riyâdan haalî olarak «Beyzâvî, Medârik».

[3] (Katâde) ye göre kelime-i şehâdet «Medârik».

[4] Ma'budlar, putlar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[5] «Celâleyn, Medârik».

[6] Allâha, haaşâ evlâd isnâd etmek hususunda «Celâleyn».

[7] İlm-i ilâhîsinde küfrü ihtiyâr edeceği ma'lum olan «Medârik».

[8] «El-işâre». Dînî ve dünyevî maslahatları mütezammın olan hikmet-i bâliğa ile «Beyzâvî, Medârik, Ebüssuud».

[9] Bu suretle gecenin sâatları artıyor «Celâleyn».

[10] Bu suretle de gündüzün sâatleri artıyor «Celâleyn».

için[11] (seyr-ü) **cereyan etmekdedir. Gözünü aç, O** (emrinde) **mutlak gaalibdir**[12], (dostlarını)[13] **çok yarlığayıcıdır.**

6 — Sizi bir kişiden[14] **yaratdı O. Sonra ondan da eşini**[15] **meydana getirdi. Sizin için davarlardan**[16] **sekiz çift**[17] **indirdi. Sizi analarınızın karınlarında, üç karanlık içinde**[18]**, bir yaratılışdan sonra öbür yaratılış** (lar) **a**[19] (kalb ile) **halkedib duruyor. Işte Rabbiniz olan Allah** (budur). **Mülk Onun. Ondan başka hiçbir Tanrı yok. Böyle iken siz nasıl olub da** (hakdan) **döndürülüyorsunuz?**[20].

7 — Eğer küfr ederseniz, şübhesiz, Allah sizden müstağnîdir[21]**. Bununla berâber O, kullarının küfrüne raazî olmaz. Eğer şükr ederseniz**[22] **sizin fâideniz için bundan hoşnud olur. Hiçbir günâhkâr diğerinin günâhını çekmez. Nihâyet hepinizin dönüb gidişi ancak Rabbinizedir. Artık neler yapmakda idiniz, O, size haber verir. Çünkü O, göğüslerin içinde olan her gizliyi**[23] **bile hakkıyle bilendir.**

8 — Insana[24] **bir zarar dokunduğu zaman o, Rabbine, bütün** (varlığı ile) **Ona dönerek, yalvarır**[25]**. Sonra ona kendinden bir ni'met verdiği vakıt ise evvelce Ona yalvardığını unutur. Allâha, Onun yolundan sapdırmak için, eşler katmıya başlar.** (Habîbim) **de ki: «Küfrünle biraz eğlenedur**[26]**! Çünkü sen muhakkak ateş yârânındansın».**

9 — Yoksa, o, âhiret (azâbın) **dan korkarak, Rabbinin rahmetini umarak gecenin sâatlerinde secdeye kapanır, kıyamda durur bir halde tâat**

---

[11] Devrinin nihâyet bulacağı, yahud hareketinin bitib tükeneceği zamana kadar «Beyzâvî». Kıyâmet gününe kadar «Celâleyn, Medârik».

[12] Düşmanlarına karşı müntakımdır «Celâleyn».

[13] «Celâleyn».

[14] (Âdem) aleyhisselâmdan «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[15] Zevcesi (Havvâ) yı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[16] Deve, inek, koyun, keçi nevi'lerinden «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Her birinin erkeği ve dişisi olarak «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[18] Karında, döl yatağında, meşîmede olan karanlıklar «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[19] Menîden uyuşmuş kana, ondan bir çiğnem ete, ondan kemiklere, sonra da cenine «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[20] Ona ibâdetden ayrılıb başka bir nesneye «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] Sizin îmanınıza muhtâc değildir. Bil'akis her hususta siz Ona muhtacsınız «Medârik».

[22] Ona îman edib de şükrederseniz «Celâleyn, Medârik».

[23] «Medârik».

[24] (Ebû Cehl) e. Yahud her hangi bir kâfire «Celâleyn, Medârik».

[25] «Celâleyn».

[26] Tehdîdi mütezammın bir emirdir «Beyzâvî, Medârik».

ve ibâdet eden kimse (gibi) **midir?**[27] **De ki: «Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak temiz akıl saahibleridir ki** (bunları) **hakkıyle düşünür**[28].

10 — (Tarafımdan) **söyle: «Ey îman eden kullarım, Rabbiniz** (in azâbın) **dan korkun**[29]**. Bu dünyâda iyi hareket edenler**[30] **için** (mukadder) **bir güzellik**[31] **vardır. Allâhın toprağı genişdir**[32]**. Ancak sabredenlere**[33] **ecirleri hesabsız ödenecekdir».**

11 — De ik: «Ben, Allâha, Onun dîninde ihlâs edici olarak, ibâdet etmemle emrolundum».

12 — «Bana (Allâha teslîm olan) **Müslümanların evveli olmam emredildi».**

13 — De ki: «Eğer ben Rabbime isyan edersem, hakıykat, büyük günün azâbından korkarım».

14 — De ki: «Ben dînimde, kendine ihlâs edici olarak, ancak Allâha ibâdet ederim».

15 — «Artık siz de Onu bırakıb dilediğinize tapın[34]**»! De ki: Hakıykat hüsrâna düşenler, kıyâmet günü kendilerini de, mensûblarını da hüsrâna uğratanlardır. Dikkat et ki bu, apaçık hüsrânın ta kendisidir».**

16 — Onların üstlerinde ateşden tabakalar, altlarında (ateşden) **tabakalar vardır. İşte Allah, kullarını bununla korkutuyor. Ey kullarım, benden korkun.**

---

[27] Bu âyetde mü'minlerin havf ile recâ (ya'ni korku ile ümid) arasında bulunmaları lüzûmuna delâlet vardır «Medârik».

[28] «Beyzâvî».

[29] Ona itâate devâm etmek, emirlerine imtisâl, nehylerinden ictinâb eylemek suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[30] Tâatle «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[31] Cennet «Celâleyn». Yahud: Sıhhat ve âfiyet «Beyzâvî, Medârik».

[32] Binâen'aleyh kâfirlerin arasından çekilip hicretedin «Beyzâvî, Celâleyn».

[33] İbâdet ve tâate ve belâlara «Celâleyn». Vatanlarından ve akrıbâsından hicretden mütevellid güclüklere «Medârik». «Sabr» lûğatda bir kimseyi birşeyden alıkoymak, nefsi darlık haalinde ikep zabtetmekdir. Örfde, «Müfredât-ı Raağıb» a göre, nefsi aklın ve şeriatın iktizâ etdiği vech ile, yahud onların habs ve zabtını istediği şeylerden tutmakdır. Umumî bir lâfızdır. Bulunduğu mevki'lere göre adlar alır. Meselâ nefsi bir musıybetden habsetmiye «Sabr» denilir, zıddı «Ceza' = Mihnetlere, zorluklara tehammül etmemek, şikâyet etmek» dir. Muhaarebede sebât etmiye «Şecâat» derler. Zıddı korkaklıkdır v.s.

[34] Bu, kâfirlere karşı bir tehdîd ve onların Allahdan başkasına tapmakda olduklarını ihbardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

17 — **Taağutdan[35], ona tapmakdan kaçınıb da Allâha yönelenler (e gelince): Onlar için de müjde vardır[36]. O halde kullarımı müjdele.**

18 — **(O kullarım ki) onlar söze[37] (dikkatle) kulak verirler de onun en güzeline[38] uyarlar. İşte bunlar Allâhın kendilerine hidâyet etdiği kimselerdir, işte bunlar temiz akıl saahibleri olanların ta kendileridir.**

---

[35] Şeytandan «Beyzâvî, Medârik». Putlardan «Celâleyn, Haazin». «Caalut» vezninde ki «Kur'ân-ı kerîmde vaaki'dir - «Lât, Uzzâ» dedikleri sanemlerdir ve zu'munca gaybden haber veren kâhine ve şeytana ve her delâlet ğavâyet reîsine ve sanemlere ve mutlakaa ma'bud-ı baatıla ve merede-i ehl-i kitâba ıtlaak olunur. Müfred ve cem'i müsâvîdir ilh. «Kaamus-ı Arabî tercemesi».

[36] Ölümleri ve haşir zamanlarında peyğamberlerin, yahud meleklerin lisânından sevab müjdeleri vardır «Beyzâvî, Medârik».

[37] Gerek Cenâb-ı Hakkın kelâmına, gerek Resûl-i mükerremi sallellâhü aleyhi ve sellemin hadîslerine, gerek müelliflerden selefin ve hattâ kâfirlerin beyanlarına «Şeyhzâde». Kur'âna «Celâleyn».

[38] Ya'nî kendilerinin salâh yollarını gösteren âyetlere «Celâleyn», Cenâb-ı Hakkın tebşîrine mazhar olanlar «Taağut» dan ictinâb ve Hakka rücû' ile berâber bu sıfatlarla da

19 — Kendisine azâb hükmü hak olmuş[39] **kimseyi,** (bu yüzden) **ateşde bulunan kişiyi artık sen mi kurtaracaksın** (Habîbim)?

20 — Fakat Rablerinden korkanlar (yok mu?) **onlar için üzerlerinde** (başka başka) **konaklar binâ edilmiş, altlarında da ırmaklar akan yüksek** (cennet) **menziller** (i)[40] **vardır.** (Bu) **Allâhın va'di** (dir). **Allah sözünden caymaz.**

21 — Allâhın yukarıdan bir su (yağmur) **indirib de onu yerde menba'lara sokduğunu, sonra onunla türlü renklerde ekinler** (nebatlar yetişdirib) **çıkardığını, bil'âhare on** (lar) **ı kurutduğunu görmedin mi? Nihâyet sen onun sapsarı bir haale gelmiş olduğunu görüyorsun. Sonra da** (Allah) **onu kuru bir kırıntı yapıyor. Muhakkak ki bunda temiz akıl saahibleri için mutlak bir ibret vardır.**

22 — Öyle ya, Allâhın, göğsünde müslümanlık için inşirah verdiği bir kimse[41] **ki o, Rabbinden bir nuur üzerindedir**[42] — (kalbini mühürlediği kişi gibi) **midir?**[43] **Artık kalbler Allâhın zikrinden** (bomboş ve) **kaskatı kalmış olanlar** (ın) **vay** (haaline)! **Onlar apaçık bir sapıklık içindedirler.**

---

muttasıf olanlardır. Zamîr yerinde zaahirin, ya'ni «Hüm» yerinde «Ibâd» ın zikredilmesi mü'minlerin emr-i dînde «Güzel» ile «En güzel» i, «Faadıl» ile «Efdal» ı temyîz edecek bir intikaad hassasına mâlik olmaları lüzûmuna işâretdir. Onlar «Vâcib» ile «Nedb» karşısında kaldıkları zaman «Vâcib» i, «Mubah» ile «Nedb» önünde kaldıkları zaman «Nedb» i ihtiyâr ederler. Elhaasıl Allah indinde hangisi daha çok yakınlığa delâlet ediyorsa ona ve en çok sevab getirene hırs gösterirler. Yahud « ويستمعون القول » in ma'nâsı Kur'âna ve Kur'andan gayriye dikkatle kulak verirler de her şeyden evvel Kur'âna uyarlar demekdir. Yahud «El-kavl» den murad Allâhın emridir. Buna göre meâl şudur: «Allâhın emrine dikkatle kulak verirler de onun en güzeline uyarlar». Meselâ «Kısaas» ile «Afv» karşısında kaldıkları zaman «Afv» i ihtiyâr ederler. Yahud iyiliği de, fenâlığı da tezammun eden herhangi bir sözü işitdikleri zaman onun iyi tarafını söylerler, kötü tarafından sarf-ı nazar ederler «Beyzâvî, Medârik». «Ruhsat» dan ziyâde «Azîmet» le hareket ederler. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ diyor ki: (Ebû Bekir) radıyallâhü anh müslüman olunca ona (Usman, Abd-ür Rahman bin Avf, Talha, Zübeyr, Sa'd bin Ebî Vakkaas, Saîd bin Zeyd) radıyallâhü anhüm gelib mes'eleyi sordular. O da dâire-i îmâna girdiğini haber verdi. Bunun üzerine hepsi müslümanlığı kabul etdiler. İşte «... فبشر عبادى الذين » âyetinin (ya'nî bu âyetin) nüzûlü sebebi budur «Haazin».

[39] İlm-i ilâhîde ehl-i cehennemden olduğu sebketmiş «Haazin».

[40] « الغرفة = علية من البناء وسمى منازل الجنة غرفاً — Müfredât-ı Raağıb».

[41] Göğsünü müslümanlığa müstaid ve geniş olarak yaratdığı, bu sâyede aslî fıtratı üzerinde kalıb ona mâni' olan mükteseb ârızalarla bozulmayan kimse «Ebüssüud».

[42] Bu nuur, ilâhî bir lûtufdur ki tekvînî ve tenzîlî âyetlerin müşâhedesi karşısında insana feyzler verir, onu Hakka yol bulmıya sevk ve kendisine tevfiyk ihsân eder «Ebüssüud».

[43] «Celâleyn, Medârik».

23 — Allah, kelâmının en güzelini — (âyetleri birbiriyle) **âhenkdâr**[44], **katmerli** (tıklım büklüm hakıykatlerle dolu) **bir kitâb haalinde — indirmişdir ki Rablerine derin saygı göstermekde olanların ondan derileri ürperir**[45], **sonra da hem derileri, hem kalbleri Allâhın zikrine** (yatışıb) **yumuşar**[46]. **İşte bu** (kitâb) **Allâhın** (gönderdiği) **bir rehberdir ki O, kimi dilerse ona bununla hidâyet verir. Allah kimi de sapdırırsa artık onun yolunu doğrultucu yokdur.**

24 — (Bu halde) **zaalimlere «Ne kazanıyor idiyseniz** (cezâsını)[47] **tadın» denilirken kıyâmet günü yüzünü o feci' azâbdan kim koruyacak?**

25 — Onlardan evvelkiler de (peyğamberlerini) **tekzîb etdiler de hatırlarına gelmeyecek bir cihetden kendilerine azâb gelib çatıverdi.**

26 — Bu suretle Allah dünyâ hayâtında onlara rüsvâylığı tatdırdı. Âhiret azâbı ise, elbet daha büyükdür. Eğer (bunu) **bilselerdi...**

27 — Andolsun ki biz bu Kur'anda insanlar için, nasıyhat kabul etsinler diye, her misâlden (örnekler) **gösterdik.**

28 — (Onu her türlü) **tenâkuz ve ihtilâfdan âzâde**[48], **dosdoğru, Arabca bir Kur'an olarak** (indirdik). **Tâki** (küfürden)[49] **sakınsınlar.**

29 — Kendisinde, birbirine sertlik ve geçimsizlik gösteren (bir çok) **ortaklar** (ın hakkı) **bulunan bir adamla** (bir köle ile) **yalınız bir kişinin adamı** (kölesi) **olan diğer birini Allah** (müşrikle muvahhid hakkında)[50] **bir misâl olarak îrâd etmişdir. Bu ikisinin haali bir olur mu?** (Bütün) **hamd Allâha mahsusdur. Fakat onların**[51] **çoğu bilmezler**[52].

30 — Muhakkak sen de öleceksin (Habîbim), **onlar da elbet ölecekler**[53].

---

[44] I'câzda, nazımda, sıhhat-ı ma'nâda, menâfi-i aammeye delâlet ve rehberlikde «Beyzâvî». Sıdıkda, beyanda, va'zda, hikmetde, i'câzda ve sâirede birbirine benzeyen «Celâleyn, Medârik».

[45] Onun vaiydleri (tehdîdleri) karşısında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[46] Güzel va'dleri, rahmet âyetleri önünde «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[47] «Celâleyn, Medârik».

[48] «Celâleyn, Medârik».

[49] «Celâleyn, Medârik».

[50] «Celâleyn, Medârik».

[51] Kâfirlerin «Celâleyn».

[52] Kendilerine azâb geleceğini idrâk etmezler de şirke saparlar «Celâleyn, Medârik».

[53] Kâfirlerin Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin irtihaalini temennî ve buna intizaar etmeleri üzerine nâzil olmuşdur «Celâleyn, Medârik».

الجزء الرابع والعشرون

فمن أظلم ممن كذب على الله وكذب بالصدق
إذ جاءه أليس في جهنم مثوى للكافرين ۝ والذي
جاء بالصدق وصدق به أولئك هم المتقون ۝
لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك جزاء المحسنين ۝
ليكفر الله عنهم أسوأ الذي عملوا ويجزيهم أجرهم
بأحسن الذي كانوا يعملون ۝ أليس الله بكاف
عبده ويخوفونك بالذين من دونه ومن يضلل الله
فما له من هاد ۝ ومن يهد الله فما له من مضل
أليس الله بعزيز ذي انتقام ۝ ولئن سألتهم من خلق
السماوات والأرض ليقولن الله قل أفرأيتم ما تدعون
من دون الله إن أرادني الله بضر هل هن كاشفات ضره
أو أرادني برحمة هل هن ممسكات رحمته قل حسبي
الله عليه يتوكل المتوكلون ۝ قل يا قوم
اعملوا على مكانتكم إني عامل فسوف تعلمون ۝
من يأتيه عذاب يخزيه ويحل عليه عذاب مقيم ۝

سورة الزمر

إنا أنزلنا عليك الكتاب للناس بالحق فمن اهتدى
فلنفسه ومن ضل فإنما يضل عليها وما أنت عليهم
بوكيل ۝ الله يتوفى الأنفس حين موتها والتي لم تمت
في منامها فيمسك التي قضى عليها الموت ويرسل الأخرى
إلى أجل مسمى إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون ۝
أم اتخذوا من دون الله شفعاء قل أولو كانوا
لا يملكون شيئا ولا يعقلون ۝ قل لله الشفاعة جميعا
له ملك السماوات والأرض ثم إليه ترجعون ۝ وإذا
ذكر الله وحده اشمأزت قلوب الذين لا يؤمنون
بالآخرة وإذا ذكر الذين من دونه إذا هم يستبشرون
۝ قل اللهم فاطر السماوات والأرض عالم الغيب
والشهادة أنت تحكم بين عبادك في ما كانوا فيه
يختلفون ۝ ولو أن للذين ظلموا ما في الأرض جميعا
ومثله معه لافتدوا به من سوء العذاب يوم القيامة
وبدا لهم من الله ما لم يكونوا يحتسبون ۝

31 — Sonra (ey insanlar)[54], şübhesiz, siz de Rabbinizin huzuurunda muhaakemeye duruşacaksınız[55].

32 — (Böyle iken) Allâha karşı yalan söyleyenden, sıdk (-u hakıykat) ı[56] — o, kendisine gelir gelmez[57] — tekzîb edenden daha zaalim kimdir? Kâfirler için cehennemde bir karargâh mı yokdur?!

33 — Sıdk (-u hakıykat) ı getirene[58] ve onu tasdıyk edenlere (mü'minlere)[59] gelince: İşte onlar takvâye erenlerin ta kendileridir.

---

[54] «Celâleyn».
[55] «23» üncü cüz'ün sonu.
[56] Kur'ânı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[57] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[58] (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve sellem «Celâleyn, Medârik».
[59] «Sıdk (-u hakıykat) i getirenler; bütün peyğamberler, «Onu tasdıyk eden» ler de o peyğamberlerin ümmetleridir «Beyzâvî». (Zeccâc), hazreti (Ali) radıyallâhü anh ve keremellâhü vechenin şöyle buyurduğunu rivâyet etmişdir: «Sıdk (-u hakıykat) ı getiren»

34 — **Rableri nezdinde dileyecekleri şeyler onlarındır. İşte bu, iyi hareket edenlerin mükâfatıdır.**

35 — **Çünkü Allah onların geçmişde yapdıkları en kötü** (amel ve hareketleri bile) **örtecek, yapmakda olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını ihsân edecekdir.**

36 — **Allah, kuluna kâfi değil mi? Seni** (Habîbim) **Ondan**[60] **başkalarıyle**[61] **korkutuyorlar. Allah kimi sapdırırsa onun yolunu bir doğrultucu yokdur.**

37 — **Allah kime de hidâyet ederse onu bir sapdırıcı yokdur. Allah** (düşmanlarına karşı) **intikaam saahibi,** (emrinde) **mutlak bir gaalib değil midir?**

38 — **Andolsun, onlara: «O gökleri, o yeri kim yaratdı?»** (diye) **sorarsan muhakkak «Allah» diyecekler. De ki: «O halde bana haber verin**[62]**. Allah bana herhangi bir zarar dilerse sizin Allâhı bırakıb da tapdıklarınız Onun bu zararını giderebilici midirler? Yahud** (Allah) **bana bir rahmet dilerse onlar Onun bu rahmetini tutabilici midirler»? De ki: «Bana Allah yeter. Güvenib dayanacaklar da ancak Ona güvenib dayanır** (lar)**».**

39 — **De ki: «Ey kavmim, siz bulunduğunuz haal** (ve minvâl) **üzere çalışın. Şübhesiz ben çalışanım. Binâen'aleyh yakında bileceksiniz ki,**

40 — **Kendisine rüsvay edici bir azâb gelecek olan kim miş**[63]**, üzerine dâimî bir azâb**[64] (çatıb) **konacak bulunan kim miş»?**

41 — **Şübhesiz ki biz o kitâbı insanların fâidesi için, hak** (kın ikamesine bir sebeb)[65] **olarak indirdik sana. Artık kim doğru yolu ihtiyâr ederse**[66] **bu, kendi lehinedir. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapmış olur. Sen** (Habîbim) **onların üzerinde bir vekîl değilsin**[67]**.**

---

hazreti Muhammed sallellâhü aleyhi ve sellemdir. «Onu tasdıyk eden» de (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anhdir «Beyzâvî, Medârik».

[60] Cenâb-ı Hakdan «Celâleyn».

[61] Tanrı edindikleri putlarla «Celâleyn, Medârik».

[62] «Ebüssüud».

[63] «Bedir» de Allah onları rüsvay etmişdir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[64] Cehennem azâbı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[65] «Kitâb-ül işâre ile-l icâz-ı fî ba'dı enva-il mecâz».

[66] «Medârik».

[67] Ki onları zorla hidâyete sevkedesin «Beyzâvî, Celâleyn». Onların üzerinde bir bekci değilsin «Medârik».

42 — Allah (ölenin) **ölümü zamanında**[68], **ölmeyenin de uykusunda ruuhlarını alır**[69]. **Bu suretle hakkında ölümü hükmetdiği** (ruuhu) **tutar, diğerini**[70] **muayyen bir vakta** (eceli gelinceye) **kadar salıverir. Şübhe yok ki bunda iyi düşünecek bir kavm için kat'î ibretler vardır**[71].

43 — Yoksa onlar Allahdan başkasını[72] (kendilerine) **şefâatcılar mı edindiler? De ki: «Hiç birşey'e güc yetiremezler ve akıl erdiremezler olsalar da mı»?** (Buna rağmen mi şefâat edecekler)[73]?!

44 — De ki: «Bütün şefâat (hakkı) **Allâhındır**[74]. **Göklerin ve yerin mülk** (-ü tasarrufu) **onundur. Nihâyet** (hepiniz) **ancak Ona döndürü** (lüb götürü) **leceksiniz».**

45 — Allah, bir olarak[75], **anıldığı zaman âhirete inanmazların kalbleri tiksinir.** (Fakat Allahdan) **başkası anıldı mı bunlar** (ın) **derhal yüzleri güler**[77].

46 — De ki: «Ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi de, âşikârı da bilen Allah, kullarının arasında ihtilâf etmekde oldukları şeyler hakkındaki hükmü sen vereceksin»[78].

47 — Eğer yerde ne varsa hepsi ve onunla birlikde bir misli daha o zulmedenlerin (elinde) **olsaydı kıyâmet gününde** (uğrayacakları) **azâ-**

---

[68] Bedenleriyle alâkasını ve tasarrufunu zâhiren ve bâtınen kesmek sûretiyle. Bu, ölüm zamânındadır «Beyzâvî». Cenâb-ı Hak uyuyanları ölenlere teşbîh buyurmuşdur. Çünkü uyuyanlar, tıbkı ölüler gibi, temyîzden ve tasarrufdan mahrumdurlar «Medârik».

[69] Bu, zahirî bir alışdır «Beyzâvî».

[70] Uykudakini «Beyzâvî, Medârik».

[71] Tefekkür sahibleri bilirler ki öldürmiye ve yaşatmıya kaadir olan Allah-ü Teâlâ ölümden sonra tekrar diriltmeye de kaadirdir «Celâleyn».

[72] Putları «Celâleyn».

[73] «Celâleyn».

[74] Bu, ancak Ona mahsusdur. Kimse de Onun izni olmaksızın şefâat hakkına mâlik değildir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 225.

[75] Ya'nî Tanrı edindikleri nesneler anılmadan sâdece bir olarak Allah... «Beyzâvî, Medârik».

[76] Ya Allah ile birlikde, yâhud Allahsız olarak putları «Beyzâvî, Medârik».

[77] «Medârik».

[78] İmam «Müslim», (Ebû Seleme bin Abd-ür Rahman) radıyallâhü anhin şöyle dediğini rivâyet etmişdir: (Âişe) radıyallâhü anhâya peyğamber sallellâhü aleyhi ve selle-min gece kalkınca namaza ne ile başladığını sordum. Dedi ki, şununla başlardı: «Allahümme rabbe cibrîle ve mîkâîle ve isrâfîle fatırassemavâtî vel ardı âlimel ğaybi veşşehadeti ente tahkümü beyne ıbâdike fîmaa kânu fîhi yahtelifûn İbdinî limahtülife fîhi minelhakkı biiznike inneke tehdî men teşâü ilâ sıratıl müstekıym». (İbni Müseyyeb) hazretleri der ki: Bundan başka okunub da akıybinde düâ edilen, o düânın kabûlüne vesîle olan hiç bir âyet bilmiyorum «Medârik».

الجزء الرابع والعشرون ٤٦٢

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۝ فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ۝ أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ۝ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۝ أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ ۝

سورة الزمر ٤٦٣

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۝ بَلَىٰ قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۝ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ ۝ وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝ قُلْ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَأْمُرُونِّي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ۝ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۝ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝

ربع

bın kötülüğünden (kurtulmak için) **elbette bunları fedâ ederlerdi. Halbuki** (o gün) **onlar için Allahdan hiç de zannetmeyecekleri** (nice) **şeyler zühûra gelmişdir** (gelecekdir)[79].

48 — Onların (dünyâda) **kazandıkları kötülükler** (o gün) **açığa çıkmış**[80], **eğlence edinmekde oldukları şey**[81] **kendilerini çepçevre sarıb kuşatmış** (olacak) **dır.**

---

[79] Zuhura gelecek olan o şeyler Cenâb-ı Hakkın gazabı ve azâbıdır ki insanlar bunları hiç zannetmiyorlar, hatırlarına da getirmiyorlardı. Ba'zıları şöyle tefsîr etmişler: «Hasenât» sandıkları bir takım ameller yapmışlar, bir de görmüşler ki bütün bunlar «Seyyiât» dır. (Süfyân-ı Sevrî) hazretleri bu âyeti okudu da: «Yazık riyâkârlara, yazık riyâkârlara» derdi. (Muhammed bin el Münkedir) hazretleri irtihaal ederken feryâda başladı. Sebebi sorulduğu zaman dedi ki: «Kitâbullahdaki bir âyetden korkuyorum». Bu âyeti okudu ve ilâve etdi: «Ben de Allahdan hatırıma gelmedik bir şey zuhur edeceğinden endîşe ediyorum: - «Medârik». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 264 - «En-nisâ» sûresi, âyet: 38 - «En-enfâl» sûresi, âyet: 47 - «El-maaun» sûresi, âyet: 6.

[80] Amel defterleri gösterildiği zaman «Beyzâvî, Medârik».

[81] Azâb «Celâleyn».

49 — İnsana bir zarar dokunduğu zaman bizi çağırır (yalvarır). Sonra kendisine bizden bir ni'met verdiğimiz vakıt «Bu, bana ancak bilgi (m)-den dolayı verilmişdir» der. Hayır bu, bir imtihandır. Lâkin onların çoğu bilmezler[82].

50 — Bu (sözü) onlardan evvelkiler de[83] söylemiş (ler) di de kazanmakda oldukları o şeyler kendilerine hiç bir fâide vermemiş,

51 — Binnetîce o kazandıkları kötülükler onları musıybete uğratmışdı. Şunları[84] içinden zulmedenler (e gelince:) Onların kazandıkları kötülükler de kendilerini çarpacakdır ve onlar da bizim azâbımızın önüne geçebilecek[85] değildirler.

52 — Allâhın, kimi dilerse onun rızkını yaymakda, (kimi de dilerse[86] onunkini) kısmakda olduğunu haalâ bilmediler mi? Şübhesiz bunda îman edecek bir kavm için kat'î ibretler vardır.

53 — De ki: «Ey kendilerinin aleyhinde (günâhda) haddi aşanlar, Allâhın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları yarlığar[87]. Şübhesiz ki O, çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.

54 — «Size azâb gelib çatmazdan evvel Rabbinize dönün, Ona teslîm olun (müslüman olun). Sonra yardım edilmezsiniz».

55 — «Rabbinizden size indirilenin en güzeline[88] — kendiniz farkında olmayarak, ansızın (başınıza) azâb gelmezden önce — tâbi' olun[89]».

---

[82] O ni'metin verilmesinin bir istidrâc, bir imtihan olduğunu idrâk etmezler «Celâleyn».

[83] (Kaarun) ve benzerleri gibi «Medârik».

[84] Kureyş kâfirlerinin «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[85] «Beyzâvî, Celâleyn». Nitekim yedi sene müdhiş bir kıtlığa uğradılar da sonra Allah onlara yedi sene genişlik verdi «Beyzâvî, Celâleyn».

[86] «Celâleyn».

[87] Şirkden tevbe ve îman etmek sıretiyle «Celâleyn». Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin şu meâlde bir hadîsi vardır: «Bu âyeti ne dünyâye, ne de dünyâda bulunan hiç birşey'e değişmem» «Medârik».

[88] Kur'âna «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud «Nehy edildiklerinizi bırakıb emr olunduklarınıza», yahud ruhsatlara değil, azîmetlere «Beyzâvî».

[89] (Ahmed bin El-mübârek) der ki: Bu âyet-i kerîmenin tefsîrini (Abd-ül Azîz Ed-debbâğ) hazretlerine sordum, dedim ki: «Bu âyet, inzâl buyurulan âyetlerden bir kısmının en güzel vasfını haaiz olmamasını icâb etdiriyor. Halbuki Kur'ânın hepsi ahsendir». Ona ulemânın cevablarını söyledim. Şunlar o kabîldendir: 1) Zulme uğrayanların zaalimden intikaam alması («El-bakare» sûresi, 194)» âyetine göre câizdir. Mazlumun sabretmesi ise («En-nahl» sûresi, 126)» âyeti mucibince daha güzeldir. Cenâb-ı Hak sanki şöyle buyuruyor: «Ukuubetden evvel afve tâbi' olun». Ukuubet güzel, fakat afiv daha güzeldir. 2) «Ahsen» den murad nesheden, «Hasen» den murad neshotunan âyetdir. 3) Cenâb-ı Hak bize kullarından kiminin itâat, kiminin isyan etdiğini hikâye buyurmuşdur. Bizim itâat edene tâbi' olmamız

56 — (O azâb günü) **her nefsin «Allah yanında**[90] **işlediğim taksıyrlerden dolayı vay hasret** (ve nedâmet) **ime! Hakıykat, hakıykat ben** (Onun dîniyle, kitâbiyle) **eğlenenlerdendim» diyeceği**[91]**,**

57 — yahud «Hakıykaten Allah bana hidâyet verseydi her halde (şirkden günâhlardan)[92] **sakınanlardan olurdum» diyeceği,**

58 — yahud azâbı görürken «Benim için (dünyâye)[93] **bir dönüş daha olsaydı da iyi hareket edenlerden** (mü'minlerden)[94] **bulunsaydım» diyeceği** (gündür).

---

ahsendir. 4) Murad «Ruhsatlardan ziyâde azîmetlere tâbi' olun» demekdir. Azîmet ahsen, ruhsat hasendir. 5) İttibâ' ile emr olunduklarımız Allâhın emirleridir. Bu, hasen, nehiylerinden ictinâb ise hasendir. Sonra müşârün'ileyhe dedim ki bu vecihlerin hiçbirinde bu âyetle bir münâsebet yokdur. Çünkü: 1) Âyetin nihâyetinin sıyakı en güzele tâbi' olmayanların azâb-ı ilâhîden bir belâye uğrayacağını, onun eğlenenlerden, kâfirlerden olduğunu gösteriyor. Afvetmeyenin ise böyle olmasına ihtimal yokdur. 2) Eğer neshedilmiş bir âyetin hasen olduğunu beyandan murad ona tâbi' olmak ise o, amelden kaldırılmış olduğu için bu câiz ve vârid değildir. Tilâveti cihetinden ahsen ise o takdîrde neshedenin de, nesholunanın da aynı güzellikde bulunduğuna şüphe yokdur. 3) İsyaneden bir adama ittiba' hasen olmak şöyle dursun, câiz bile değildir. 4) Ruhsatlara gelince: Gerçi o, hasendir. Fakat ona tâbi' olmayanın âyetin sonundaki cezâye müstehık olmayacağı meydandadır. 5) Bu ma'nâ da âyetin sonuna uygun değildir.

Bunun üzerine (Abd-ül Azîz Ed-debbağ) buyurdu ki: Zikrolunan vecihlerden hiç birinde âyetin ne sırrı, ne de nuuru yokdur. Onun sırrı ve nuuru şu ma'nâdır: «Ey kullarım, Rabbinizden size indirilen kitâb ve resûlün en güzeli Kur'andır. O, Allah indinde indirilen kitabların ahsenidir. Peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellem de Allah cânibinden bize gelen resûllerin ahsenidir. Hasen olan tebdîl ve tahrîf edilmeyen diğer ilâhî kitablarla Cenâb-ı Hakkın peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemden evvel gönderdiği peyğamberlerdir ilh. «El-ibrîz».

[90] Allâha tâat hususunda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[91] «Berzah» âleminde (kabirde) insanların sayılamıyacak kadar çeşidli tabakaları vardır. Bunların başlıcaları dörtdür: 1) Yekaza erbâbı (kabrinde uyanık olanlar.) Bunlar aykırı veya uygun (haaletlerinin kaynakları olan) nefisleri (ruhları) ile (ya) azâba uğrarlar, (yahud) ni'metlere kavuşurlar. Bu âyetde o sınıf insanların haaline işâret buyurulmuşdur. Ehl-üllahdan bir zümre gördüm: Ruhları durgun ve engin su ile dolu havuzlar haaline gelmişdi. Bir havuz ki onu fırtınalar bile harekete getiremiyor, öğlenin kızgın güneşi vurduğu zaman o su yekpâre bir nuur kesiliyordu. O nuur ya Hakkın rızaasını kazanan amel (ve hareket) lerin, ya dâimî zikrin, ya Hak rahmetinin bir nuurudur. (Musannıfın yazdığı bu satırlar kabir hallerine âid ba'zı keşiflerini açığa vuruyor). 2) Kaynakları bakımından birinci sınıfa yakın olanlar. Fakat onlar tabîî bir uyku sahibleridir. (Ya'nî kabri uyku ve rü'yâ içinde geçirirler). Hisselerine hep rü'yâlar düşer (Müellif rü'yâ hâdisesini çok güzel misâllerle îzah etdikden sonra diğer tabakalara geçiyor, devâm ediyor) «Huccet-ullâh-il Bâliğa tercemesi ve şerhi».

[92] «Beyzâvî».

[93] «Celâleyn, Medârik».

[94] «Celâleyn».

59 — (Allah tarafından onlara şöyle buyurulur:)[95] **Hayır, sana** (bunca) **âyetlerim gelmişdi de sen onları yalan saymış, kibirlenmiye kalkmış, kâfirlerden olmuşdun**[96].

60 — (Allâha karşı) **yalan söyleyenlerin**[97] **kıyâmet günü yüzleri, göreceksin ki, kapkaradır. Kibir taslayanlar için cehennemde bir karargâh mı yok?**

61 — **Allah** (şirkden)[98] **sakınanları, umduklarına nâiliyyetlerine sebeb olan** (iyi amel ve hareketleri) **ile**[99] **selâmete erdirir. Onlara** (cismen)[100] **hiçbir fenâlık**[101] **dokunmaz. Onlar** (kalben)[102] **mahzun da olmazlar.**

62 — **Allah hem herşey'i yaratandır, hem her şey'in üstünde nigehban**[103] **O.**

63 — **Göklerin ve yerin anahtarları Onundur**[104]. **Allâhın âyetlerine küfredenler** (yok mu?) **İşte onlar hüsrâna uğrayanların ta kendileridir.**

64 — **De ki: «**(Hal böyle iken) **siz, ey câhiller, bana Allahdan başkasına mı tapmamı emr ediyorsunuz»?**

65 — **Andolsun ki** (Habîbim) **sana da, senden evvelki** (peyğamber)**lere de** (şu) **vahyolunmuşdur: «Eğer** (bilfarz Allâha)[105] **ortak tanırsan, celâlim hakkı için** (bütün) **amel** (ve hareketler) **in boşa gider ve muhakkak hüsrâna düşenlerden olursun».**

66 — **«Hayır. İşte onun için ancak Allâha kulluk et. Şükredenlerden ol».**

67 — (Müşrikler)[106] **Allâhı hak** (ve lâyık) **olduğu vech ile takdîr etmediler. Halbuki kıyâmet günü** (küre-i) **arz topdan** (ancak) **Onun kab-**

---

[95] «Celâleyn».

[96] Sana bunca âyetlerim geldi. Hidâyet nedir, azgınlık nedir, hak nedir, baatıl nedir? Bütün bunları açıkladım. Sana hidâyeti azgınlığa, hakkı baatıla tercîh husûsunda ihtiyâr da verdim. Fakat sen onu terk etdin, zâyi' etdin, kabûlünü kibrine yediremedin. Tutdun sapıklığı hidâyete tercîh etdin. Emretdiğimin zıddına gitdin. Bu tazyı', bu günâh senindir, artık bu hususta hiçbir ma'ziretin kalmamıştır «Medârik».

[97] Şerîk katmak, evlâd nisbet etmek gibi aslâ lâyık olmayan vasıflarla Onu anmak, Onun sıfatlarını nefy-ü inkâra kalkmak suretiyle «Beyzâvî, Medârik».

[98] «Celâleyn, Medârik».

[99] «Şeyhzâde».

[100] «Medârik».

[101] Ateş «Medârik».

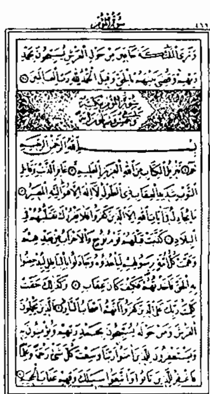
[102] «Medârik».

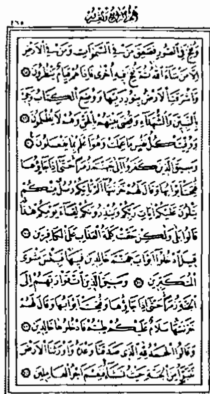
[103] Her şey'i dilediği gibi tasarruf eder «Beyzâvî, Celâleyn».

[104] Bu, Onun mutlak kudretinden, mutlak tasarrufundan ve hıfz-u tedbîrinden kinâyedir «Beyzâvî, Medârik».

[105] «Beyzâvî, Celâleyn».

[106] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

zasıdır[107]. **Gökler de Onun sağ eliyle** (toplanıp) **dürülmüşlerdir** (dürüleceklerdir)[108]. **O, müşriklerin** (kendisine) **katmakda oldukları ortaklardan münezzehdir, çok yücedir.**

68 — (Birinci)[109] **«Suur» a üfürülmüş** (üfürülecek), **artık Allâhın diledikleri müstesnâ olmak üzere**[110], **göklerde kim varsa, yerde kim varsa düşüb ölmüşdür** (ölecekdir). **Sonra ona**[111] **bir daha üfürülmüşdür** (üfürü-

[107] Ya'nî münhasıran Onun mülk-ü tasarrufundadır. Dünyâda tasarruf dâıyesinde bulunanların orada hiçbir hükmü kalmayacakdır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[108] «Sağ el» den murâd kudretidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anh diyor ki: Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu bizzât işitdim: Allah arzı kabz edecek, sağ eliyle gökleri dürecek, sonra «Ben melik im. Yer yüzünün hükümdarları nerede?» buyuracak «Buhaarî». Bu babda aynı ruuh ve meâlde diğer sahîh hadîsler de vardır.

[109] «Beyzâvî, Celâleyn».

[110] (Cebrâil, Mîkâil, İsrâfîl, Azrâil) aleyhimüsselâm, ba'zılarına göre hamele-i arş, yahud rıdvan melekleri, hûrîler, (cennetin hazînedârı olan) Mâlik (cehennemin bekçileri olan) zebânîler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

lecekdir). **O anda görürsün ki** (ölüler dirilib)[112] **ayakda bakınız duruyorlar**[113]**!**

69 — (Haşir) **yer** (i) **Rabbinin nuriyle ziyâlandı**[114]**. Kitâb**[115] **konuldu. Peyğamberler ve şâhidler getirildi**[116]**.** (Allâhın kulları)[117] **arasında onlar aslâ haksızlığa uğratılmayarak, hak** (ve adâlet) **le hükmolundu.**

70 — Her nefs ne yapdıksa (karşılığı)[118] **tamâmen ödendi. Ne yapıyorlar idiyse** (zâten) **O**[119]**, çok iyi bilendi.**

71 — O küfredenler ayrı ayrı zümreler haalinde[120] **cehenneme sürüldü. Nihâyet oraya geldikleri zaman onun kapıları açıldı.** (Cehennemin) **bekçileri onlara** (şöyle) **dedi: «Size içinizden Rabbinizin âyetlerini karşınızda okuyacak, sizi bu gününüze kavuşmakla tehdîd eedcek peyğamberler gelmedi mi?**[121] **Onlar «Evet** (geldi)**», dedi** (ler), **fakat azâb kelimesi**[122] (biz[123]) **kâfirlerin üzerine hak oldu».**

72 — Denildi: «İçinizde ebedî olduğunuz halde girin cehennemin kapılarından. Kibir taslayanların karargâhı ne kötü»!

---

[111] «Suur» a.

[112] «Beyzâvî, Celâleyn».

[113] Bu âyet-i kerîmenin delâletine göre nefha ikidir: Birincisi Ölüm nefhası, ikincisi ba's nefhasıdır. Cümhûr nefhanın üç olduğunu söylemişdir: Birincisi «Fezâ' = Korku» nefhasıdır. Nitekim «En-neml» sûresi, 87» de bu, tasrîh buyurulmuşdur. İkincisi ölüm, üçüncüsü de tekrar dirilme nefhalarıdır. «Medârik».

[114] Adâletiyle parladı «Beyzâvî, Medârik». Yahud: Zıyâ veren cisimlerin tevassutu olmaksızın Allâh-ü Teaalâ orada bir nuur yaratdı «Beyzâvî». «Nuur» un «Raab» e izâfeti tahsıys ve ta'zîm içindir, «Beyt-ullah, nâka-t-ullah» gibi «Beyzâvî, Medârik».

[115] Amel defterleri, yahud «Levh-ı mahfuz» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[116] Ya'nî (Hazreti Muhammed) sallellâhü aleyhi ve selleme diğer peyğamberlerin tebliğ-ı ahkâm etdiklerine şehâdet edecek olan ümmeti «Celâleyn, İbni Abbas radıyallahü anhümâ». Risâletlerini tebliğ hususu kendilerine sorulacak olan peyğamberlerle hafaza melekleri, yahud peyğamberlerin zamanlarında yaşayıb da o zamanlar halkına şâhidlik edecek olan saalih insanlar «Medârik». Peyğamberlerle şâhid melekler «Beyzâvî».

[117] «Beyzâvî, Medârik».

[118] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[119] Cenâb-ı Hak.

[120] Sapıklık ve kötülük derecelerine göre birbiri ardınca «Beyzâvî, Medârik».

[121] Bundan da anlaşılıyor ki şerîatdan evvel ilâhî teklif yokdur. Çünkü melekler ehl-i cehennemin tevbîhini peyğamberlerin gelmesi ve kitabların tebliğı ile ta'lîl etmişlerdir «Beyzâvî».

[122] Şu âyet-i kerîmelere işâretdir: («Hûd» sûresi, 119 - «Es-secde» sûresi, 13)» «Beyzâvî, Medârik».

[123] «Beyzâvî, Medârik».

73 — Rablerinden korkanlar ise (i'zâz ve ikrâm ile)[124] **fevc fevc cennete sevk edildi. Nihâyet oraya varıb kapıları açılınca** (cennetin) **bekcileri** (şöyle) **dedi** (ler): **«Selâm** (ve selâmet) **size! Tertemiz geldiniz**[125]**! Artık ebedî kalmak üzere girin buraya».**

74 — Dediler: «Bize (cennet)[126] **va'dinde saadık olan, bizi, cennetden neresini dilersek konmak üzere bu yere mirascı yapan Allâha hamdolsun.** (İyi) **amel** (ve hareket) **de bulunanların mükâfatı ne güzel»!**

75 — Melekleri, görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbîh ederek arşın etrâfını kuşatmışlardır. Aralarında[127] **hak** (ve adâlet) **le hükmolundu ve** (ehl-i cennet tarafından)[128]. **«Âlemlerin Rabbi olan Allâha hamdolsun» denildi.**

---

[124] Şeref mertebelerindeki tefâvüte, derecelerindeki yüksekliğe göre «Beyzâvî, Medârik». Kur'ân-ı kerîmin bir çok yerlerde tekerrür eden «Takvâ = Sakınma, korunma, korkma» kelimesi «Vikaaye = Korumak, sıyânet etmek» masdarından isimdir. Şerîat örfünde takvâ, âhiretde insana zarar verecek şeylerden kaçınmadır. Üç derecesi vardır: En ibtidâî derecesi Allâha eş koşmakdan ve küfürden sakınmak, bunlardan temizlenmekdir. Bu, avam takvâsıdır. İkinci derecesi, ulemânın ittifaakına göre, büyük günâhlardan, bir kısmına göre de onlarla birlikde küçük günâhlardan ve tahrîmî kerâhetlerden sakınmakdır. Bu, havaas takvaasıdır. Üçüncü derecesine gelince: Bu, tenzîhî kerâhetlerden, hattâ mubahlardan, hattâ Allahdan başka her şeyden kaçınmakdır ki bu da havaas-ul havaas takvâsıdır. Bizim asıl me'mur olduğumuz takvâ ikinci derecedekidir. Hazreti (Alî) radıyallâhü anh ve kerremellâhü veche takvâyı şöyle anlatıyor: «O, ma'sıyetde ısraarı, tâatde guruuru terketmekdir. İnsan cehennemden onunla korunur. Cennet ve Cemâle de (Cenâb-ı Hakkın fazlı başda olmak üzere) onunla kavuşur. «Külliyyât-ı Ebilbekaa» da şöyle yazılıdır: «Takvâ ibâdet ve tâatlerin kemal derecesidir. Allah korkusu takvânın başlangıclarındandır». Takvâ sıfatlarına nâil olanlara «Müttekıy» denilir. (İmam Birgivî), «Tarîkat-i Muhammediyye» adlı kitabında şöyle der: «Ben takvânın fazîletine dâir olan bütün âyetleri bir arada zikir ve irâd etmek istedim. Kur'ânda bu hususda 150 den fazla âyet buldum. Hayırlı hasletlerden hiçbiri Kur'anda bu kadar ehemmiyetle anılıb öğülmemişdir. Ey Allâhın likaasına aaşık, rızaasına taalib, yoluna sâlik olan, o âyetleri güzelce okuyup düşün ki Allâh-ü Teaalâ nezdinde şeref ve i'tibar kazanmak, ibâdet ve tâat makbul olmak, Onun velî kulları arasına katılmak; sevgili olmak, tezkiye edilmiş bulunmak, iyi âkıbete, Hakkın rızaasına kavuşmak, âhireti, cenneti kazanmak, âhiretde takvâ libâsı giymek, ancak takvâ saahibi olmıya bağlıdır. Allah, kullarını onunla imtihaan etdi. İbâdeti, kısaası, orucu, hakkı açıklamayı, peyğamberler vâsıtasıyle inzârı; adâleti, afvi, insanlar arasında yardımlaşmayı ona ulaşmaya birer vesîle kıldı. Feyz ve bereketi, meleklerle yardımı, dünyâ ve âhiret darlıklarından kurtarmayı, umulmayan yerlerden hesabsız rızıklar vermeyi, kolayliklara ermeyi, mükâfatı büyütmeyi, amelleri yararlığa götürmeyi hep ona vâbeste kıldı. Hakla baatıl onunla ayırd edilir, sermedî seâdete onunla kavuşulur ilh.

[125] Ma'sıyet kirlerinden temizlediniz «Beyzâvî, Medârik».

[126] «Celâleyn, Medârik». Ba's ve sevâb «Beyzâvî».

[127] Halk arasında «Beyzâvî». Ehl-i cennetle ehl-i cehennem arasında «Medârik».

[128] «Medârik».

«40» ıncı SURE

«EL-MU'MİN» SURESİ[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

1 — Haa, Mîm[2].

2, 3 — (Bu) kitâbın indirilmesi; O mutlak gaalib, O (her şey'i) **hakkıyle bilen,** (mü'minlerin)[3] **günâhı** (nı) **yarlığayan, tevbesini kabul eden,** (kâfirler ve muhaalifler için)[4] **azâbı çetin,** (âriflere)[5] **fazl** (-u kerem) **saahibi olan Allahdandır. Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. Dönüş ancak Onadır.**

4 — Allâhın âyetleri hakkında küfür (ve inkâr) **edenlerden başkası mücadele etmez**[6]**. Şimdilik** (Habîbim) **onların şehirler içinde dönüb dolaşması**[7] **seni aldatmasın.**

5 — Onlardan[8] **evvel Nuuh kavmi de, bunlardan sonraki sürü sürü fırkalar**[9] **da** (peyğamberlerini) **yalan saydı** (lar). (Bunlardan)[10] **her ümmet, kendi peyğamberlerini yakalamayı**[11] **kasdetdi. Hakıykatı olmayan** (şeyler) **le hakkı yok edebilmeleri için savaşıb durdular. Netîcede ben de onları tutub yakaladım**[12]**. İşte** (bak) **benim azâbım nice imiş**[13]**!**

---

[1] Bu sûre, ki bir adı da «Ğaafir» dir, «Mekke» de nâzil olmuşdur. «Celâleyn» e göre «35» inci âyeti Mekkî değildir. Tamâmı «85» âyetdir.

[2] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre «Haamîm» Cenâb-ı Hakkın İsm-i A'zamıdır «Medârik».

[3] «Celâleyn, Medârik».

[4] «Celâleyn, Medârik».

[5] «Medârik».

[6] Ancak Kur'ânın müşkillerini halletmek, hakıykatlerini meydana çıkarmak, münkirlerin onun aleyhindeki teşebbüslerini kırmak, ta'nlarını kesmek yolunda vaaki' mü'minâne mücâdele tâatların en büyüğüdür «Beyzâvî».

[7] Ticâret ve kârlı kazanclar için sâlimen ve âminen o şehirden bu şehire seyr-ü sefer etmeleri, dünyânın kendilerine ıkbâli, buna karşı Cenâb-ı hakkın kendilerini imhâl buyurması «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[8] Küffâr-ı Mekkeden «Beyzâvî».

[9] «Aad, Semûd, Lût» kavmleri ve sâire «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[10] «Beyzâvî, Medârik».

[11] Esîr ederek öldürmeyi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Helâk etdim «Beyzâvî».

[13] Onların harab yurdlarına uğruyor, fecî' eserlerini görüb duruyorsunuz «Beyzâvî».

6 — Kâfirlere karşı Rabbinin, onları muhakkak ateş yârânı oldukları (na âid bulunan), **sözü işte böyle tahakkuk etmişdir.**

7 — Arşı yüklenen[14]**, bir de onun etrâfında bulunan**[15] (melekler) **Rablerini hamd ile** (tenzîh ve) **tesbîh ederler**[16]**. Ona îman ederler**[17]**. Mü'minlerin de yarlığanmasını** (şöylece) **isterler: «Ey Rabbimiz, Senin rahmetin ve ilmin herşey'i kuşatmışdır. O halde tevbe edenleri, senin yoluna uyub gidenleri yarlığa, onları cehennem azâbından koru».**

8 — «Ey Rabbimiz, onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden saalih olanları da — kendilerine va'd etdiğin — Adn cennetlerine sok. Yegâne gaalib, hüküm ve hikmet saahibi olan şübhesiz ki Sensin Sen».

9 — «Bir de onları (bu dünyâda)[18] **her türlü fenâlıklardan koru. Sen kimi kötülüklerden korursan o gün**[19] **muhakkak ki onu rahmet** (ine mazhar) **etmişsindir». Bu, en büyük necât ve seâdetin ta kendisidir.**

10 — Küfredenlere (melekler tarafından)[20] **nidâ edilir: «Allâhın buğzu, sizin kendinize olan buğzunuzdan elbet daha büyükdür**[21]**. Çünkü siz** (dünyâda)[22] **îmâna da'vet olunuyordunuz da küfür** (de ısraar)[23] **ediyordunuz».**

11 — Dediler[24]**: «Ey Rabbimiz, bizi iki** (def'a) **öldürdün. İki** (def'a) **da diriltdin**[25]**. İşte günâhlarımızı** (bilib) **i'tiraaf etdik. Fakat** (şöyle) **bir çıkmıya**[26] **bir yol var mı»?**

---

[14] «Hamele-i arş» denilen melekler. Rivâyete göre bunlar dört melekdir. Kıyâmet günü («El-haakka» âyet: 17)» mısdâkınca, mıkdarı sekize iblâğ edilecekdir. Arşı yüklenmelerinden maksad, onların hıfız ve tedbîre me'mur olduklarını mecâz tarıkiyle beyandır. Yahud arşın saahibi olan Cenâb-ı Hakka ma'nevî yakınlıklarından ve şereflerinden kinâyedir «Beyzâvî, Medârik».

[15] Kerûbiyyûn. Bunlar meleklerin sâdâtındandır. Arşı tavâf ederler «Beyzâvî, Medârik».

[16] «Sübhâanellâhi ve bihamdihî» derler. Allâhın birliğini tasdıyk ederler «Celâleyn». Maksad îmânın fazlını izhâr ve erbâb-ı îmânı ta'zîm etdiklerini beyandır «Beyzâvî».

[17] «Beyzâvî».

[18] «Beyzâvî».

[19] Âhiretde «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[21] Onlar cehenneme girerlerken nedâmetle nefislerine buğzedecekler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[22] «Celâleyn».

[23] «Medârik».

[24] Müstakbele âid vaakıaların maazî sığalariyle ifâdesi, mükerreren yazdığımız gibi- ilm-i ilâhîde tehakkukundandır. Biz de meâlde elimizden geldiği kadar bunu belirtmiye çalışıyoruz.

[25] («El-bakare» sûresi: 28) âyet-i kerîmesinde de işâret buyurulduğu üzere birinci

الجزء الرابع والعشرون ٤٦٧

ربنا وأدخلهم جنات عدن التي وعدتهم ومن صلح
من آبائهم وأزواجهم وذرياتهم إنك أنت العزيز
الحكيم ۝ وقهم السيئات ومن تق السيئات يومئذ
فقد رحمته وذلك هو الفوز العظيم ۝ إن الذين كفروا
ينادون لمقت الله أكبر من مقتكم أنفسكم إذ تدعون
إلى الإيمان فتكفرون ۝ قالوا ربنا أمتنا اثنتين وأحييتنا
اثنتين فاعترفنا بذنوبنا فهل إلى خروج من سبيل ۝
ذلكم بأنه إذا دعي الله وحده كفرتم وإن يشرك به
تؤمنوا فالحكم لله العلي الكبير ۝ هو الذي
يريكم آياته وينزل لكم من السماء رزقا
وما يتذكر إلا من ينيب ۝ فادعوا الله مخلصين له
الدين ولو كره الكافرون ۝ رفيع الدرجات ذو
العرش يلقي الروح من أمره على من يشاء من عباده لينذر
يوم التلاق ۝ يوم هم بارزون لا يخفى على الله
منهم شيء لمن الملك اليوم لله الواحد القهار ۝

سورة المؤمن ٤٦٨

اليوم تجزى كل نفس بما كسبت لا ظلم اليوم إن الله
سريع الحساب ۝ وأنذرهم يوم الآزفة إذ القلوب لدى
الحناجر كاظمين ما للظالمين من حميم ولا شفيع يطاع
۝ يعلم خائنة الأعين وما تخفي الصدور ۝ والله يقضي
بالحق والذين يدعون من دونه لا يقضون بشيء إن الله
هو السميع البصير ۝ أولم يسيروا في الأرض فينظروا
كيف كان عاقبة الذين كانوا من قبلهم كانوا هم
أشد منهم قوة وآثارا في الأرض فأخذهم الله بذنوبهم
وما كان لهم من الله من واق ۝ ذلك بأنهم كانت
تأتيهم رسلهم بالبينات فكفروا فأخذهم الله إنه
قوي شديد العقاب ۝ ولقد أرسلنا موسى بآياتنا
وسلطان مبين ۝ إلى فرعون وهامان وقارون
فقالوا ساحر كذاب ۝ فلما جاءهم بالحق من عندنا
قالوا اقتلوا أبناء الذين آمنوا معه واستحيوا
نساءهم وما كيد الكافرين إلا في ضلال ۝

وقال

12 — Bunun[27] sebebi şudur: Bir olarak Allâha düâ edildiği zaman siz küfretdiniz. Eğer Ona eş katılırsa tasdıyk ediyordunuz. Artık hüküm, O çok yüce, O çok büyük Allâhındır.

13 — Ki O, âyetlerini[28] size göstermekde, sizin için gökden rızık indirmekde olandır[29]. (Şirkden tevbe ile îmâna) **dönecek[30] kimseden başkası** (âyâtı Hakdan)[31] **ibret almaz.**

ölüm ana rahmindeki ilk cânsızlık haali, ikincisi ecel hulûliyle dünyâdan gidişdir. Birinci hayât nutfe haalinden canlılığa, ikinci hayât da kabirden dirilib haşre çıkışdır «Celâleyn, Medârik».

[26] Ateşden kurtulmamız için çabuk veya geç bir nevi' çıkmıya «Beyzâvî, Medârik». Cehennemden çıkmamıza, yahud Rabbimize itâat etmemiz için tekrar dünyâye dönmemize «Celâleyn».

[27] İçinde bulunduğunuz şu azâbın «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[28] Kemâl-i kudretine delâlet eden acâib-i masnûâtını «Haazin». Tevhîde ve ruhlarınızın nasıl kemâle geleceğini bilmeniz lüzûmuna delâlet eden şeyleri «Beyzâvî, Celâleyn».

[29] Yağmur ve sâire gibi geçiminize medâr olacak sebebleri ihsân edendir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

14 — **Haydi** (ey mü'minler), **kâfirlerin hoşuna gitmese de, Allâha, Onun dîninde ihlâs** (ve samîmiyyet) **erbâbı olarak, ibâdet**[32] **edin.**

15 — **Sıfatları yüce**[33], **arşın saahibi**[34] (Allah, insanları) **o kavuşma günü**[35] **ile korkutmak için, kendi emrinden olan vahyi**[36] **kullarından kimi dilerse ona ilkaa eder.**

16 — **O** (kavuşma) **gün** (ü) **onlar** (kabirlerinden fırlayıb)[37] **çıkarlar Onlardan** (saadır olan) **hiçbir şey Allâha gizli kalmaz.** (Allah buyurur:)[38] **«Bugün mülk kimindir»?** (Yine kendisi cevab verir:)[39] **«Bir olan,** (her şey'e haakim ve) **kahhâr olan Allâhındır».**

17 — **Bugün herkes ne kazandıysa onunla karşılanacak. Bugün haksızlık yok. Şübhesiz ki Allâh, hesâbı çarçabuk görendir.**

18 — **Onlara o yakın günün**[40] **tehlikesini anlat. O zaman yürekleri — gamla dolu ve herkes ebsem olarak — ta gırtlakların yanındadır. Zaalimlerin ne müşfik bir yakın, ne de** (şefâati) **dinlenebilecek bir aracısı yokdur.**

19 — (Allah) **gözlerin haain bakışını, göğüslerin**[41] **gizleyeceği herşey'i bilir.**

20 — **Allah, hak** (ve adâlet) **le hükmeder. Onu bırakıb tapdıkları ise hiçbir şey'e hükm etmezler. Şübhesiz Allah, O,** (bunların sözlerini) **hakkıyla işiden,** (yapdıklarını) **kemâliyle görendir.**

---

[30] «Celâleyn, Medârik». Allâhın âyetlerine teveccüh ve onları tefekkür etmek suretiyle inkârdan dönecek olan. Zîrâ herhangi birşey hakkında samîmî kanâat besleyen kimse ona aykırı olan şeylere dönüb bakmaz «Beyzâvî».

[31] «Beyzâvî, Medârik».

[32] «Medârik».

[33] «Celâleyn». Yahud: «Gökleri birbiri üstüne kurub yükselten», yahud: «Dünyâda kullarına yüce mertebeler veren», yahud: «Cennetdeki menzillerini i'lâ eden», yahud: «Meleklerin arşa veya göklere yükselmelerini te'min buyuran», yahud: «Mü'minlerin sevab derecelerini yükselten» «Beyzâvî, Celâleyn».

[34] Haaliki «Celâleyn».

[35] Kıyâmet günü. Çünkü göklerdekiler de, yerdekiler de, evvelîn de, âhirîn de, âbid de, ma'bud da, zaalim de, mazlum da hep orada buluşacaklardır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] «Beyzâvî, Celâleyn».

[38] «Celâleyn, Medârik».

[39] «Celâleyn, Medârik».

[40] Kıyamet günü ile «Celâleyn, Medârik».

[41] Kalblerin «Celâleyn».

21 — Onlar yer (yüzün) **de gezib dolaşmadılar mı ki kendilerinden evvelkilerin âkıbetinin nice olduğuna baksınlar? Onlar kuvvet ve yer** (yüzün) **deki eserleri[42] i'tibâriyle bunlardan daha üstündü. Böyle iken Allah onları günâhları yüzünden yakaladı. Onları Allah** (ın azâbın) **dan bir koruyan da olmadı.**

22 — Bunun sebebi şu idi: (Çünkü) **peyğamberleri kendilerine apaçık mu'cizeler[43] getire dursun, onlar küfretdiler. Allah da kendilerini tutub yakalayıverdi. Çünkü O, herşey'e kaadirdir[44], azâbı pek çetindir.**

23, 24 — Andolsun ki biz Musâyı mu'cizelerimizle ve apaçık bir huccetle Fir'avna, Hâmâne ve Kaaruna gönderdik de (ona) **«Çok yalancı bir sihirbaz» dediler[45]..**

25 — İşte o, tarafımızdan kendilerine hakkı getirince: «Onunla berâber îman edenlerin oğullarını öldürün. (Yalnız) **kadınları diri bırakın» dediler. Kâfirlerin düzeni heder olmakdan[46] başka** (bir şey'e mahkûm) **değildir.**

26 — Fir'avn «Bırakın beni, dedi, Musâ'yi öldüreyim[47]. (Varsın) **Rabbine yalvarsın! Çünkü ben onun, dîninizi değişdireceğinden[48], yahud yer** (yüzün) **de fesad çıkaracağından korkuyorum».**

27 — Musâ da «Ben, hesab gününe inanmayan her kibirli (insan)**dan benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz** (olan — Allah) **a sığındım» dedi.**

28 — Fir'avn âilesinden olub îmânını gizlemekde bulunan bir mü'-

---

[42] Muhkem kal'aları, muhteşem sarayları, müstahkem şehirleri «Beyzâvî, Medârik».

[43] «Beyzâvî, Celâleyn». Yahud: «Vaazıh hukümler» «Beyzâvî».

[44] «Beyzâvî, Medârik».

[45] O «Apaçık huccet» e rağmen «Medârik». Bu âyet, resûl-i muhterem ve mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemi tesliye etmektedir. Çünkü daha evvel gelen kavmlerin de peyğamberlerini tekzîb etdiklerini, onların bile, daha kuvvetli ve satvetli olmalarına rağmen, nihâyet helâk olduklarını, peyğamberlerinin ise çok şanlı zaferlere ulaşdıklarını açıklıyor «Beyzâvî».

[46] «Beyzâvî, Medârik».

[47] Çünkü (Musâ) aleyhisselâmı öldürmekden (Fir'avn) u men' ediyorlardı. «Bu, senin korkacağın bir kimse değildir. Eğer onu öldürürsen halkın kalbine şübhe sokmuş olursun. Herkes senin huccetle muaarazadan âciz olduğuna hükmeder» diyorlardı. Bununla berâber (Fir'avn) un o ifâdesi kendisinin (Musâ) aleyhisselâmdan ne derece korkduğunu da gösteriyordu «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[48] Sizi bana ve putlara ibâdetden ayıracağından «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[49] Ba'zılarına göre bu zât (Fir'avn) un amca zâdesi idi. «El-kasas» sûresinin 20 inci âyet-i kerîmesinde işâret buyurulan zât budur «Şeyhzâde, Râzî, Celâleyn, Medârik, Ebüssüud». İsmi hakkında ihtilâf edilmişdir. Kimi (Sem'an), kimi (Harmîl), kimi (Hazbîl), kimi (Hazkıyl) demişdir. Zaahir olan birincisidir «Medârik».

وقال فرعون ذروني أقتل موسى وليدع ربه إني أخاف أن يبدل دينكم أو أن يظهر في الأرض الفساد ۝ وقال موسى إني عذت بربي وربكم من كل متكبر لا يؤمن بيوم الحساب ۝ وقال رجل مؤمن من آل فرعون يكتم إيمانه أتقتلون رجلا أن يقول ربي الله وقد جاءكم بالبينات من ربكم وإن يك كاذبا فعليه كذبه وإن يك صادقا يصبكم بعض الذي يعدكم إن الله لا يهدي من هو مسرف كذاب ۝ يا قوم لكم الملك اليوم ظاهرين في الأرض فمن ينصرنا من بأس الله إن جاءنا قال فرعون ما أريكم إلا ما أرى وما أهديكم إلا سبيل الرشاد ۝ وقال الذي آمن يا قوم إني أخاف عليكم مثل يوم الأحزاب ۝ مثل دأب قوم نوح وعاد وثمود والذين من بعدهم وما الله يريد ظلما للعباد ۝ ويا قوم إني أخاف عليكم يوم التناد ۝ يوم تولون مدبرين ما لكم من الله من عاصم ومن يضلل الله فما له من هاد ۝

ولقد جاءكم يوسف من قبل بالبينات فما زلتم في شك مما جاءكم به حتى إذا هلك قلتم لن يبعث الله من بعده رسولا كذلك يضل الله من هو مسرف مرتاب ۝ الذين يجادلون في آيات الله بغير سلطان أتاهم كبر مقتا عند الله وعند الذين آمنوا كذلك يطبع الله على كل قلب متكبر جبار ۝ وقال فرعون يا هامان ابن لي صرحا لعلي أبلغ الأسباب ۝ أسباب السماوات فأطلع إلى إله موسى وإني لأظنه كاذبا وكذلك زين لفرعون سوء عمله وصد عن السبيل وما كيد فرعون إلا في تباب ۝ وقال الذي آمن يا قوم اتبعون أهدكم سبيل الرشاد ۝ يا قوم إنما هذه الحياة الدنيا متاع وإن الآخرة هي دار القرار ۝ من عمل سيئة فلا يجزى إلا مثلها ومن عمل صالحا من ذكر أو أنثى وهو مؤمن فأولئك يدخلون الجنة يرزقون فيها بغير حساب ۝

ويا قوم

min[49] (şöyle) **dedi: «Siz bir adamı, Rabbin Allahdır demesiyle öldürür müsünüz? Halbuki o, size Rabbinizden apaçık mu'cizeler de getirmişdir. Bununla berâber, eğer o, bir yalancı ise yalanı kendisine. Eğer doğrucu ise sizi tehdîd edegeldiği** (azâb) **ın bir kısmı olsun** (gelir) **sizi çarpar. Şübhesiz Allah, haddi aşan,** (iddiâsında)[50] **çok yalancı olan kimseyi muvaffak etmez».**

29 — «Ey kavmim, bugün bu yerde[51], siz gaalib (kimse) **ler olmak üzere, mülk sizindir. Fakat Allâhın hışmı bize gelib çatarsa kim bize yardım eder»? Fir'avn dedi ki: «Ben size hangi re'yde bulunuyorsam[52] ondan başkasını işâret etmiyorum. Size doğru yolun hilâfını da göstermiyorum[53]».**

---

[50] «Medârik».

[51] «Arz-ı Mısır» da «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Re'yi (Musâ) aleyhisselâmın katli idi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[53] Kalbimle lisânım birdir! «Beyzâvî».

30, 31 — **Mü'min olan** (o zât) **dedi ki: «Ey kavmim, hakıykat ben o sürüsürü fırkaların gününe misâl** (vermeniz) **den, Nuuh kavminin, Aad'in, Semûdun ve daha sonrakilerin haali gibi** (bir mâcerâye sapıb felâkete uğramanızdan) **korkuyorum.** (Yoksa) **Allah kullarına bir zulüm dileyecek değildir».**

32 — **«Ey kavmim, hakıykat ben size karşı o bağrışıb çağırışma gününden**[54] **endîşe etmekdeyim».**

33 — «(O gün, hesab yerini) **arkanızda bırakıb** (cehenneme) **döneceğiniz gündür**[55]. (O gün) **sizi Allâh** (ın azâbın) **dan hiçbir kurtarıcı yokdur. Allah kimi şaşırtırsa onun yolunu bir doğrultucu da yokdur».**

34 — **«Andolsun,** (Musâdan)[56] **evvel Yusuf**[57] **da size apaçık bürhanlar getirmişdi. O vakıt da onun size getirdiği şeyler hakkında şübhe edib durmuşdunuz. Hattâ o vefât edince de dediniz ki: «Bundan sonra Allah aslâ bir peyğamber göndermez**[58]**». İşte Allah, o haddi aşan şübheci kimseleri böyle şaşırtır.**

35 — **«Onlar, kendilerine gelmiş hiçbir huccet olmadığı halde Allâhın âyetleri**[59] **hakkında mücâdele edenlerdir. Gerek Allah indinde, gerek îman edenler katında** (buna) **buğz büyümüşdür. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini işte böyle mühürler».**

36, 37 — **Fir'avn** (şöyle) **dedi: «Ey Hâkân, benim için yüksek bir kule yap. Olur ki ben o yollara, göklerin yollarına ulaşırım da Musânın Tanrısına yükselib çıkarım**[60]**! Ben onu mutlak bir yalancı sanıyorum a**[61]**».**

---

[54] Kıyâmet gününden «Celâleyn». «El-a'raf» sûresinin «44:50» inci âyetlerine mürâcaat.

[55] «Beyzâvî, Medârik».

[56] «Celâleyn».

[57] Bir kavle göre (Yûsuf bin Ya'kub) aleyhisselâm, bir kavle göre de (Yûsuf bin Efrâyîm (İbrâhîm) bin Yûsuf bin Ya'kub) aleyhimesselâmdır. «Keşşaf» saahibi ikincisini iltizâm etmişdir «Râzî, Celâleyn, Medârik».

[58] Ona da, diğerlerine de küfretdiniz «Celâleyn».

[59] Mu'cizeleri «Celâleyn».

[60] Yahud: «Musânın Tanrısının iç yüzüne vaakıf olurum» «Kaamus». Gaalibâ o, bir rasad mahalli yapdırıb oradan yerdeki haadiselere delâlet eden yıldızlara terassud edecek, orada Cenâb-ı Hakkın (Musâ) aleyhisselâmı peyğamber olarak gönderib göndermediğini gözleriyle görecek (!), yahud (Musâ) aleyhisselâmın gökdeki «!» Tanrıdan verdiği haberin ancak göklere yükselmekle, göklerin ahvaaline muttali' olmakla mümkin olabileceğinden, bir beşerin ise bunu yapamayacağından onun iddiâsının fâsid bir şey olduğunu gösterecekdi. Bu ise Allâha ve Onun peyğamberlerini nasıl seçib gönderdiğine karşı bir cehl idi «Beyzâvî».

[61] Benden başka Tanrısı olduğunu iddiâ etmesi hususunda! «Celâleyn, Medârik». Peyğamberlik da'vâsında «Beyzâvî».

İşte bu suretle Fir'avnın kötü amel (ve hareket) **i süslendirildi. O, yoldan sapdırıldı. Fir'avnın düzeni, başka değil ancak hüsranda idi**[62].

38 — İman eden o (zât): **«Ey kavmim, dedi, siz bana uyun, size doğru yolu göstereceğim».**

39 — «Ey kavmim, bu dünyâ hayaatı ancak fânî bir eğlencedir. Âhiret ise O, asıl durulacak yurdun ta kendisidir».

40 — «Kim bir kötülük işlerse onun bunun benzerinden başkasıyle karşılık yapılmaz. Kim de — erkek olsun, kadın olsun, (fakat) **o mü'min olarak — iyi amel** (ve hareket) **de bulunursa işte onlar, içinde hesabsız rızıklara kavuşdurulmok üzere, cenete girerler».**

41 — «Ey kavmim, benim (karşılaşdığım) **bu hal nedir?** (Çünkü) **ben sizi kurtuluşa da'vet ediyorum, siz beni ateşe çağırıyorsunuz»!**

42 — «Siz beni Allâha küfredeyim, (rübûbiyyetini) **hiçbir suretle tanımadığım nesneleri Ona ortak tutayım diye çağırıyorsunuz. Ben ise sizi O mutlak Kaadîre, O çok Yarlığayıcıya da'vet ediyorum».**

43 — «Sizin beni mutlakaa (tapmıya) **da'vet etdiğinizin dünyâda da, âhiretde de hakkaa ki hiçbir da'vet** (e salâhiyyet) **i yokdur**[63]**. Hakıykatda hepimizin dönüb gidişimiz Allâhadır. Haddi aşanlar ateş yârânının ta kendileridir».**

44 — «Size söylemekde olduklarımı yakında hatırlayacaksınız[64]**. Ben işimi Allâha ısmarlıyorum. Çünkü Allah kulları** (nı) **çok iyi görendir».**

45 — Nihâyet, Allah onların kurdukları tuzakların fenâlıklarından bu (zâti) **korudu. Fir'avnın kavmini ise kötü azâb**[65] **kuşatıverdi.**

46 — (Azâbdan biri de) **ateşdir ki onlar buna sabah, akşam arzolunacaklar**[66]**, kıyâmetin kopacağı gün de «Fir'avn haanedânını azâbın en çetinine sokun»** (denilecek).

---

[62] «Celâleyn, Medârik».

[63] Hiçbir da'vete hakkı yokdur. Yahud hiçbir da'veti kabule hakkı yokdur «Beyzâvî, Medârik».

[64] Azâbı görünce «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[65] Dünyâda suda boğuldular, âhiretde de ateşe girdiler «Celâleyn, Haazin».

[66] Kabir azâbının sübûtü bu âyetle de istidlâl edilmişdir. (Mukaatil, Katâde, Süddî, Kelbi) rahimehümullah diyorlar ki: Her kâfirin ruuhu dünyâ durdukca, sabah, akşam cehenneme arzolunur. (İbni Umer) radıyallâhü anhümâ Resûl-i ekrem sallellâhü aleyhi ve sellemin meâlen şöyle buyurduğunu rivâyet etmişdir: Sizden biriniz öldüğü zaman ona varıb oturacağı yer sabah ve akşam gösterilir. Ehl-i cennetden ise cennetden, ehl-i cehennemden ise cehennemden (yeri gösterilir) ve ona «İşte senin oturacağın yer burasıdır. Nihâyet Kıyâmet günü Allah seni oraya gönderecek» denilir «Şeyhzâde, Buhaarî, Müslim».

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ۝
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ۝ لَا جَرَمَ أَنَّمَا
تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ
وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ۝
فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي
إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ۝ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا
وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ۝ النَّارُ يُعْرَضُونَ
عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا
آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ ۝ وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ
فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ۝ قَالَ
الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ
بَيْنَ الْعِبَادِ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ
ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ۝

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا
بَلَىٰ قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ
۝ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
يَقُومُ الْأَشْهَادُ ۝ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ
وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى
الْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ ۝ هُدًى
وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ فَاصْبِرْ إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ۝ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ
مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ ۝ لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝
وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ ۝

47 — (Kâfirler)[67] **ateşin içinde birbiriyle huccetler göster** (erek çekiş) **irlerken zaîf olanlar o büyüklük taslayanlara**[68] **«Biz, sizin tebeanızdık. Şimdi siz ateşden bir cüz'ünü olsun bizden savabilir misiniz?» der**(ler).

48 — O büyüklük satanlar (şöyle) **dediler** (diyecekler): **«biz** (de, siz de) **hepimiz bunun içindeyiz**[69]**. Şübhe yok ki Allah kulları arasında** (vereceği) **hükmü verdi**[70]**».**

49 — Ateşde bulunanlar cehennem bekcilerine: «Rabbinize düâ edin, bizden birgün olsun azâbı hafifletsin» dedi (ler - diyecekler).

[67] «Celâleyn».
[68] Rüesâya «Medârik».
[69] Değil sizi, kendimizi kurtarmıya medârımız yok «Beyzâvî, Medârik».
[70] Mü'minleri cennete, kâfirleri cehenneme sokmuşdur «Beyzâvî, Celâleyn».

50 — (Bekciler şöyle) **söylediler** (söylerler): **«Size peyğamberleriniz açık açık bürhanlar** (mu'cizeler) **getirmedi miydi»?** (Öbürleri) **«Evet** (getirdi) **dediler** (derler). (Bekciler de) **«O halde** (kendiniz) **yalvarınl» dediler** (derler)[71]. **Halbuki kâfirlerin düâsı hedef olmakdan başka** (bir değeri haaiz) **değildir.**

51 — Şübhesiz biz peyğamberlerimize ve îman edenlere hem dünyâ hayâtında, hem şâhidlerin dikileceği gün herhalde yardım edeceğiz[72].

52 — O gün özür dilemeleri zalimlere aslâ fâide etmeyecekdir. Lâ'net onların, fenâ yurd da onlarındır.

53, 54 — Andolsun ki biz Musâya hidâyeti verdik[73]. (Kendisinden sonra)[74] **İsrâîl oğullarına da — hem doğru yolun rehberi, hem temiz akıl saahibleri için bir öğüd olmak üzere — kitâbı**[75] **mîras bırakdık.**

55 — Şimdi sen (Habîbim) **sabret. Çünkü Allâhın va'di gerçekdir**[76]. **Günâhının yarlığanmasını iste**[77]. **Akşam, sabah Rabbini hamd ile** (tenzîh ve) **tesbîh et**[78].

56 — Kendilerine gelmiş kat'î bir delîl (ve salâhıyyet) **olmaksızın** (körü körüne) **Allâhın âyetleri hakkında mücâdele edenlerin göğüslerinde, hiç şübhe yok ki, aslâ yetişemeyecekleri bir büyüklük** (hevesin) **den**[79] **başka bir şey yokdur. Hemen sen** (onların şerrinden)[80] **Allâha sığın. Çünkü O,** (dediklerini)[81] **bizzât işiden,** (yapdıklarını)[82] **hakkıyle görendir.**

---

[71] Çünkü biz kâfirlere şefâat etmeyiz «Celâleyn».

[72] Bu şâhidler meleklerdir. Peyğamberlerin teblîğ-ı ahkâm etdiklerine, kâfirlerin ise bunları yalan saydıklarına onlar şâhidlik edeceklerdir «Celâleyn». Şâhidlerden murad insanlara şehâdet edecek olan melekler peyğamberler ve mü'minlerdir «Beyzâvî».

[73] Mu'cizeleri, sahîfeleri (Tevrâtı), şerîatları «Beyzâvî, Medârik».

[74] «Beyzâvî, Celâleyn».

[75] Tevrâtı «Beyzâvî, Celâleyn». Tevrâtı, İncîli, Zebuuru «Medârik».

[76] Dostlarını muzaffer edecekdir. Sen de, sana tâbi' olanlar da Onun dostlarındansınız «Celâleyn». (Musâ) aleyhisselâm ile (Fir'avn) un haali buna misâldir «Beyzâvî».

[77] Tâki bu, senden ümmetine bir sünnet kalsın «Şeyhzâde, Celâleyn».

[78] Maksad beş vakıt namazdır «Celâleyn». Ba'zılarına göre meâl: «O iki vakıtde namaz kıl» demekdir. Çünkü «Mekke» de sabah ve akşam olmak üzere yalnız ikişer rek'at namaz farz kılınmışdı «Beyzâvî». Sonra bu, neshedilerek yerine beş vakıt namaz farzedildi.

[79] «Celâleyn».

[80] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[81] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[82] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

57 — Göklerin ve yerin (ibtidâ)[83] **yaratılışı insanların** (ikinci) **yaratılışından[84] elbet daha büyükdür. Fakat insanların çoğu bilmezler.**

58 — Kör olanla gören, îman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **lerde bulunanlarla kötülük yapan bir olmaz. Ne az düşünüyorsunuz!**

59 — O sâat[85] muhakkak ve mutlak gelecekdir. Onda hiçbir şübhe yokdur. Ancak insanların çoğu (buna) **inanmazlar.**

60 — Rabbiniz (şöyle) **buyurdu: «Bana düâ edin. Size icâbet** (ve düânızı kabul) **edeyim. Çünkü bana ibâdetden büyüklük taslay** (ıb uzaklaş) **anlar hor ve hakıyr cehenneme gireceklerdir[86]».**

61 — Allah, sizin için, içinde dinlenesiniz diye geceyi, gör (üb işle)-**meniz** (e vaasıta) **olarak gündüzü yaratandır. Şübhesiz ki Allah insanlar üzerinde lûtf-ü inâyet saahibidir. Fakat insanların çoğu şükretmezler.**

62 — İşte Rabbiniz olan, her şey'i yaratan Allah budur. Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. O halde nasıl olub da döndürülüyorsunuz[87]?

63 — Allahın âyetlerini bilerek inkâr edegelenler işte böyle döndürülür.

64 — Allah, sizin (fâideniz) **için yeri bir karar** (gâh), **göğü bir binâ** (kubbe)[88] **yapan, size suret veren, sonra suretlerinizi güzelleştiren, en temiz ve güzel şeylerden sizi rızıklandırandır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Demek, âlemlerin Rabbi ne yücedir!**

65 — O, dâimâ yaşayandır. Ondan başka hiçbir Tanrı yokdur. O halde Ona, dîninde ihlâs (ve samîmiyyet) **erbâbı olarak, «Hamd olsun, kâinâtın Rabbi olan Allaha»** (diyerek)[89] **düâ[90] edin.**

---

[83] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[84] Tekrar diriltilmesinden «Beyzâvî, Celâleyn».

[85] Kıyâmet günü «Beyzâvî, Celâleyn».

[86] Ba'zı hadîslerin meâlleri: 1) (Nu'man bin Beşir) radıyallâhü anhden, şöyle demişdir: «Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin minber üzerinde şöyle buyurduğunu işitdim: «Düâ ibâdetin ta kendisidir». Sonra Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem bu âyeti okudu — «Ebû Dâvud, Tirmizî». 2) (Ebû Hüreyre) radıyallâhü anh, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemin: «Kim Allahdan istemezse (Allah) ona gazab eder» buyurduğunu rivâyet etmişdir — «Tirmizî». 3) (Enes bin Mâlik) radıyallâhü anhden: «Düâ ibâdetin özüdür — Tirmizî». 4) Yine müşârün'ileyhden: «Cenâb-ı Hak indinde düâdan şerefli bir şey yokdur — Tirmizî».

[87] Allâha ibâdetden putlara tapmıya «Beyzâvî, Medârik».

[88] «Celâleyn, Medârik».

[89] «Beyzâvî, Medârik».

[90] İbâdet «Beyzâvî, Medârik».

إن الساعة لآتية لا ريب فيها ولكن أكثر الناس لا يؤمنون ۝ وقال ربكم ادعوني أستجب لكم إن الذين يستكبرون عن عبادتي سيدخلون جهنم داخرين ۝ الله الذي جعل لكم الليل لتسكنوا فيه والنهار مبصرا إن الله لذو فضل على الناس ولكن أكثر الناس لا يشكرون ۝ ذلكم الله ربكم خالق كل شيء لا إله إلا هو فأنى تؤفكون ۝ كذلك يؤفك الذين كانوا بآيات الله يجحدون ۝ الله الذي جعل لكم الأرض قرارا والسماء بناء وصوركم فأحسن صوركم ورزقكم من الطيبات ذلكم الله ربكم فتبارك الله رب العالمين ۝ هو الحي لا إله إلا هو فادعوه مخلصين له الدين الحمد لله رب العالمين ۝ قل إني نهيت أن أعبد الذين تدعون من دون الله لما جاءني البينات من ربي وأمرت أن أسلم لرب العالمين ۝

هو الذي خلقكم من تراب ثم من نطفة ثم من علقة ثم يخرجكم طفلا ثم لتبلغوا أشدكم ثم لتكونوا شيوخا ومنكم من يتوفى من قبل ولتبلغوا أجلا مسمى ولعلكم تعقلون ۝ هو الذي يحيي ويميت فإذا قضى أمرا فإنما يقول له كن فيكون ۝ ألم تر إلى الذين يجادلون في آيات الله أنى يصرفون ۝ الذين كذبوا بالكتاب وبما أرسلنا به رسلنا فسوف يعلمون ۝ إذ الأغلال في أعناقهم والسلاسل يسحبون ۝ في الحميم ثم في النار يسجرون ۝ ثم قيل لهم أين ما كنتم تشركون ۝ من دون الله قالوا ضلوا عنا بل لم نكن ندعو من قبل شيئا كذلك يضل الله الكافرين ۝ ذلكم بما كنتم تفرحون في الأرض بغير الحق وبما كنتم تمرحون ۝ ادخلوا أبواب جهنم خالدين فيها فبئس مثوى المتكبرين ۝ فاصبر إن وعد الله حق فإما نرينك بعض الذي نعدهم أو نتوفينك فإلينا يرجعون ۝

ولقد

66 — (Habîbim) **de ki: Bana Rabbimden** (aklî delilleri takviye eden o)[91] **apaçık** (ilâhî) **delîller gelince o sizin Allâhı bırakıb tapdıklarınıza kulluk etmekliğimden** (te'kiden ve)[92] **kat'î olarak, men'edildim. Âlemlerin Rabbine teslîm olmaklığım emrini aldım».**

67 — Ki, O sizi[93] bir toprakdan, sonra bir menîden, sonra bir kan pıhtısından yaratıb sonra bebek olarak çıkaran, sonra sizi güclü kuvvetli bir çağa erişmeniz için, sonra da ihtiyârlar olmanız için yaşatan[94] dır. Içinizde kimi de daha evvel[95] öldürülmekdedir. (Allah, yaşatmayı) **muayyen bir vakta** (ecele) **ulaşmanız ve, olur ki, aklınızı kullanmanız için** (yapar)[96].

---

[91] «Beyzâvî».
[92] «Beyzâvî, Şeyhzâde».
[93] Atanız (Âdem) aleyhisselâmı «Celâleyn». Aslınızı «Medârik».
[94] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[95] Gençlik veya ihtiyarlık çağlarından evvel «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[96] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

68 — O, hem dirilten, hem öldürendir. (Öyle ki) **O, her hangi bir iş**-(in olmasını) **dilediği zaman**[97] **yalınız «Ol» der, o da oluverir.**

69 — (Habibim) **Allâhın âyetleri**[98] **hakkında çekişenlere bakmadın mı, nasıl** (onları tasdıykden)[99] **döndürülüyorlar?**

70 — Onlar, kitâbı[100] **ve peyğamberlerimizle gönderdiğimiz şeyleri**[101] **tekzîb edenlerdir. Artık bilecekler,**

71, 72 — Boyunlarında lâleler, zincirler bulunduğu zaman ki onlar (bu vaz'iyyetde evvelâ) **sıcak suyun içinde sürüklenecekler, sonra ateşde yakılacaklar**[102].

73, 74 — Sonra onlara «Allâhı bırakıb da (Ona) **ortak tutageldiğiniz** (putlar)[103] **nerede?» denilecek. Onlar da «Bizden uzaklaşıb gaaib oldular. Daha doğrusu biz bundan evvel zâten hiçbir şey'e tapmazdık**[104]**» diyecekler. İşte Allah, kâfirleri böyle şaşırtır**[105].

75 — Size olan bu (azâb) **şunlardır :** (Çünkü) **siz yer** (yüzün) **de haksız yere şımarıklık ediyor,** (ahırdan çıkmış hayvanlar gibi çılgınca)[106] **taşkınlık gösteriyordunuz.**

76 — Cehennem kapılarından, içinde ebedî kalıcı olarak, girin. (Bak), **o kibirlenenlerin dönüb gidecekleri yer, ne çirkindir!**

77 — Onun için sen (Habîbim) **sabret. Şübhesiz Allâhın va'di bir gerçekdir. Binnetîce ya onlara etmekde olduğumuz tehdîdi** (n tehakkukunu) **kısmen sana göstereceğiz, yahud seni kendimize alacağız. Nihâyet onlar ancak bize döndürülüb getirileceklerdir.**

78 — Andolsun ki senden evvel de peyğamberler gönderdik. Onların içinden sana kıssalarını anlatdığımız kimseler de var, sana bildirmediği-

---

[97] «Celâleyn».

[98] Kur'an «Celâleyn».

[99] «Beyzâvî, Celâleyn».

[100] Kur'ânı, yahud semâvî kitabları «Beyzâvî, Celâleyn».

[101] Tevhîd gibi, ölümden sonra dirilmek gibi akıydeleri, yahud vahyi ve şer'î hükümleri «Beyzâvî, Celâleyn».

[102] «Beyzâvî, Celâleyn». Murad olanların türlü türlü azâblara uğratılacaklarını, o azâbdan bu azâba giriftar edileceklerini beyandır «Beyzâvî».

[103] «Celâleyn, Medârik».

[104] Tapdıklarını bu suretle inkâr ederler. Cenâb-ı Hak da («El-enbiyâ'» sûresi, 98)» âyeti mucibince putlarını karşılarına getirir «Celâleyn».

[105] «Medârik».

[106] «Kaamus».

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ
وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ
يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ
هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ
لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۝ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ
وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ
تُحْمَلُونَ ۝ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ ۝ أَفَلَمْ
يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا
فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ فَلَمَّا
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۝ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا
قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ۝
فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي
قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ۝

miz kimseler de var. Hiçbir peyğamber, Allâhın izni olmaksızın, herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez. Allâhın emri gelince de hak (ve adâlet) **le hükmolunur. Bîhûde lâf söyleyenler işte burada hüsrâna düşmüşdür.**

79 — Allah, kimine binesiniz, kimini yiyesiniz diye, sizin için davarlar yaratandır.

80 — Onlarda size (daha başka) **fâideler** (de) **vardır**[107]**. Göğüslerinizdeki bir haacete ermeniz için onların üstüne biniyorsunuz.** (Karada) **onların üzerinde,** (denizde) **gemilerin üstünde taşınıyorsunuz**[108]**.**

81 — (Allah) **size âyetlerini**[109] **gösteriyor. Siz Allâhın âyetlerinden hangisini inkâr edersiniz?**

82 — Ya onlar yer (yüzün) **de gezib dolaşmadılar mı ki kendilerinden evvelkilerin âkıbeti nice olmuşdur, baksınlar? Hem onlar bunlardan daha çokdu. Kuvvetce ve yer** (yüzün) **deki eserlerce de daha güclü ve satvetli idi** (ler). **Fakat kazanır oldukları şeyler kendilerine aslâ fâide vermedi.**

83 — Öyle ya, kendilerine peyğamberleri apaçık mu'cizeler getirince onların nezdindeki ilme karşı (eğlenerek)[110] **şımarıklık gösterdiler de hakkında istihzâ edegeldikleri şey**[111] **kendilerini çepçevre kuşatıverdi.**

84 — Artık, vaktâki o çetin azâbımızı[112] **gördüler. «Allâha, bir olarak inandık. Ona eş tutmakda olduğumuz şeyleri**[113] **inkâr etdik» dediler.**

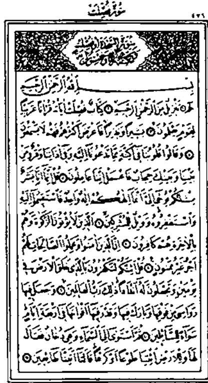
85 — Fakat hışmımızı gördükleri zaman îmanları fâide verecek değildi. Allâhın, kulları hakkında cârî olagelen âdeti (budur). **İşte kâfirler burada hüsrâna uğradı.**

---

[107] Süt, nesil, yün, yapağı, gübre ve sâire gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[108] «Beyzâvî, Celâleyn».
[109] Kemâl-i kudretine ve fart-ı rahmetine delâlet eden «Beyzâvî».
[110] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[111] Azâb «Celâleyn».
[112] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[113] Putları «Beyzâvî».

«41» inci SÛRE

«FUSSILET» SÛRESİ[1]

سُورَةُ فُصِّلَتْ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
حم ۝ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ۝ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ
۝ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِن
بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ ۝ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ
مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ
وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۝ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم
بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ
أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي
يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ۝ وَجَعَلَ فِيهَا
رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ
سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ ۝ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ
لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

1 — **Haa, Mîm.**

2, 3, 4 — (Bu), **âyetleri — bilecek** (anlayacak) **her hangi bir kavm için**[2] **— ayrı ayrı açıklanmış**[3], (hükmünce amel edenlere)[4] **müjdeler verici,** (muhaaliflerini başlarına gelecek fenâ âkıbetlerle)[5] **korkutucu, Arabca bir Kur'an olmak üzere Rahman** (ve) **Rahîym**[6] **tarafından indirilmiş bir kitabdır.** (Böyle iken) **onların çoğu** (bunu düşünüb kabulden)[7] **yüz çevirmişdir. Artık dinlemezler onlar.**

5 — **Onlar «Bizi kendisine da'vet edegeldiğin şeyden kalblerimiz ör-**

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «54» âyetdir. İsimleri şunlardır: «Es-secde, Haamîm es-secde, Fussılet, El-mesaabîh».

[2] « لقوم يعلمون » kavl-i kerîmi «Fussılet» fiiline müteallıkdır «Celâleyn». Arabcayı bilenler, yahud ehl-i ilim ve nazar için «Beyzâvî».

[3] Hukümleri, kıssaları, mev'ızaları açıkca beyan buyurulmuş «Celâleyn». Hem lâfzı i'tibâriyle fasılaları, ve sûrelerinin evvel ve âhirleri ayırd edilmiş, hem ma'nâsı i'tibâriyle va'dleri, vaıydleri, kıssaları, hukümleri, misâlleri, öğüdleri ve sâiresi ayrı ayrı tafsıyl ve tavzıyh buyurulmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

[4] «Beyzâvî».

[5] «Beyzâvî».

[6] «El-fâtiha» sûresinin birinci âyeti meâline ve notuna mürâcaat.

[7] «Beyzâvî».

tüler içindedir. Kulaklarımızda bir ağırlık[8]**, bizimle senin aranda bir perde**[9] **vardır. O halde sen** (dînince) **amel** (ve hareket) **et. Biz de şübhesiz** (dinimize göre)[11] **amel** (ve hareket) **ediciyiz» derler.**

---

[8] Sağırlık.

[9] Dîn ihtilâfı «Celâleyn». «Hacb» lûgatde men'etmek, «Hıcâb» perde demekdir. Matluubu örten herşey hıcabdır. Tasavvufda «Kalbde, Hakkın tecellîsini kabule mânî' olan kevnî suretlerin intıbaaıdır» diye ta'rîf ederler. İdrâklerin zât-i ilâhîye nüfuz edememesi bir perdedir ki o, Hakdan başkası için aslâ kalkmayacakdır. Bu âyetde maksud küfür perdesi, dîn ihtilâfıdır. Burada (Şah Veliyyullah-i Dehlevî) hazretlerini de dinleyelim: — Bil ki o perdelerin en mühimleri üçdür: Tabîat perdesi, resim (âdet) perdesi, kötü bilği perdesi. İnsanın terkîbine yeme, içme, evlenme gibi şeylere da'vet edici sebepler de katılmış, onun gibi insan kalbi de tasa, sevinc, öfke, korku ve sâire gibi tabîî hallere bir binek yapılmışdır. İşte insan dâimâ bunlarla meşguldür. Çünkü her haaletden önce nefs o haaletin sebeblerine yönelir. Bilgi kuvvetleri de onlara uygun şeylere baş eğer. Artık o kuvvetlerle nefs — o haaletlerin içine dalmış ve onlardan başka her şeyden vaz geçmiş bir durumda olarak birleşir. Geriye yalınız onun (nefsin) bir gölğesi, renginin zaîf bir bulaşığı, izi kalır. Günler geçer, geceler geçer; o kimsenin o haaletlerden başka hiçbir şey, ya'ni kemâl tahsîline eli bile ermez. İnsan vardır, iki ayağı bu çamurun (perdelerin) içine, ömrü boyunca çıkmamak üzere, batıb kalmışdır. Adam vardır, ona tabîatın hükmü galebe etmişdir de boynunu resim ve akıl gibi bağlardan sıyırıb çıkarmışdır. O, kınanmakla da bu halden vaz geçemez. İşte bu perdeye nefs (-i emmâre) denilir. Kimin aklı tam olur uyanıklığı çoğalırsa vakıtlarından fırsatlar kapar. O fırsatı vakıtların içinde tabîat halleri durgunlaşır, nefsi hem o hallere, hem başkalarına müsâid ve geniş bir duruma girer, tabîatın icâb etdiği şeyleri elde etdikten başka kendinde diğer bilgilerin taşmasına da hak ve lıyâkat kazanır. Akıl ve amel kuvvetlerine göre nev'î olgunluğunu ister. Binâen'aleyh o, (bu müsâid vakıtlarında) kalb gözünü bir açdığı zaman ilk önce ictimâî hallerden, kıyâfetlerden, fesahatlerden, san'atlardan doğan kıvanclar ve meziyyetler içinde yaşayan kavmini görür, onlar kalbinde mühim bir yer tutar onları tam bir azm ile, kuvvetli bir himmetle karşılar. İşte bu da «Dünyâ» adı verilen «Resim perdesi» dir. İnsanlardan kimi ölüm gelib çatıncaya kadar onların içine dalar. (Halbuki bunlar da geçicidir). Ölümle birlikde bütün o meziyyetler de sönüb gider. Zîrâ onlar ancak bedenle, âletlerle tamamlanır. Nefs (ruuh) ise hiçbir şey'e mâlik olmayarak çırıl çıplak kalır. O adamın benzeri şiddetli bir fırtınaya uğramış bir bağçe saahibi (Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 265, 266), yahud fırtınalı bir günde sert bir rüzgâra tutulan bir kül yığınıdır (Bakınız: «İbrâhîm» sûresi, âyet: 18). Eğer o kimse — uyanıklığı fazla, zekâsı büyükse — Bürhânî, ya hıtaabî delillerle, yahud şerîatı taklîd ile nihâyet şunlara kat'î kanâat elde eder ki: «Kendisinin bir Rabbi vardır. O, kullarının üstünde haakimdir. Kullarının işlerini tedbîr edendir. Bütün ni'metleri kendisine verendir». Sonra kalbinde Allaha karşı bir ağma ve sevği yaratılır. Hep Ona yaklaşmak ister, dileklerini Ona yükseltir, Onun huzurunda eğilir. Şu kadar ki bu kasdda kimi isaabet, kimi de hataa etmişdir (Ya'ni kimi gaayesine ermiş, kimi erememişdir. Maksadına eremeyenlerin saplandıkları) asıl büyük hataa (kötü bilgidir ki) ikidir: 1) Vâcib Tealâda mahlûka âid sıfatlar, 2) Yahud mahlukda Vacibülvücûda âid sıfatlar isbât ve i'tikaad etmek. Birincisi «Teşbîh» dir. (Ya'ni Cenâb-ı Hakkı cisimlerin vasıflariyle vasıflandırmakdır. Bunu yapan sapık İslâmî fırkaya «Müşebbihe» derler. Bir de «Mücessime» vardır ki onlar da Allah-ü Tealânın haaşâ cisim olduğunu söylerler. Hıristiyanlarla sapık bir İslâm fırkası bu zümredendir). Bu teşbîh, gaaib olan Allâhı gözle görülene kıyâs etmekden neş'et eder. İkincisi «İşrâk = Allâha eş koşmak» dır. Bu da mahluklardan tabîat ve âdeti yırtan (haarik-ul-âde) eserler zuhur etdiğini görüb onları kulların

6 — **De ki** (Habîbim): **«Ben ancak sizin gibi bir insanım.** (Yalnız) **bana şu vahy olunuyor: Sizin Tanrınız ancak bir tek Tanrıdır. Onun için hepiniz Ona doğrulun**[12]**, Ondan mağfiret isteyin**[13]**. Vay haaline o Allâha ortak tanıyanların»!**

7 — **Ki onlar zekât vermezler**[14]**. Onlar âhireti** (inkâr ile) **kâfir olanların ta kendileridir.**

8 — **Hakıykat, îman edib de iyi iyi amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar** (yok mu?) **Onlar için başa kakılmayan** (yahud: tükenmeyen) **mükâfât vardır.**

9 — **De ki: «Gerçek siz mi o arzı iki günde**[15] **yaradana** (ısrar ile) **küfrediyor, Ona ortaklar**[16] **katıyorsunuz? O**[17]**, âlemlerin Rabbidir**[18]**.**

10 — (Allah) **orada**[19] **üstünden baskılar**[20] **yaptı. Onda bereketler yarattı**[21]**. Onda arayanlar için dört günde müsâvî gıdâlar takdîr etdi.**

---

yaratdığı şeyler ve onları kendi eserleri gibi sanmakdan, onlara nisbet etmekden doğar. İnsan ferdlerini bir arayıb sormalısın. Bak ki sana haber verdiğim bu şeylerde bir fark (ya'nî bu perdelere uğramadık bir kimse) bulabilecek misin? Zannederim ki bayır. Bil'akis herkesin, velev bir şerîata tâbi' olmuş bulunsun, mutlakaa tabîat perdesi içine az çok batıb daldığı vakıtları vardır, âdetle ilgili işleri de bizzât yapmıya devâm etse de. Resim perdesine gömüldüğü zamanları vardır. O vakıtlar sözce, kıyâfetce, huyca, muaaşeretce kavminin akıllılarına benzemiye çalışır. Fakat öyle zamanlar da olur ki insan o vakıtlar dinleyeceğini (hoşuna giden lâfları) dinler de ceberûta, âlemde ğaybî (ve ilâhî) tedbîre âid sözlere kulak bile vermez. (Bu son nevi' «Fenâ bilgi perdesi» ne işâretdir) «Huccetullah-il Bâliğa tercemesi».

Aynı eserin şerhından, bazı hadîslerin meâlleri: 1) «Dînin âfeti üçdür: Faasık ve fâcir fakıyh, zaalim hukümdar, câhil müctehid — Deylemî: İbni Abbas radıyallâhü anhümâ». 2) «Allâhım, fâidesi olmayan ilimden, kabul edilmeyen amelden, dinlenmeyen düâdan Sana sığınırım — Ahmed bin Hanbel, İbni Hibban: Enes radıyallâhü anh», 3) «Allahdan fâideli ilim isteyin. Fâidesiz ilimden Allâha sığının — İbni Mâce, beyhekıy: Câbir radıyallâhü anh»; 4) «İnsanların eşirrâsı insanların arasındaki kötü âlimlerdir — Bezzâr: Muaaz radıyallâhü anh».

[10] «Beyzâvî, Medârik».

[11] «Beyzâvî, Medârik».

[12] İman ve tâatle «Celâleyn». Tevhîd ile, ibâdetde ihlâs ile. Sağınıza solunuza dönmeyin. Şeytanın tesvîlâtına uyub ve Allâhı bırakıb da başka dostlar ve uydurma şefâatciler edinmeyin «Beyzâvî, Medârik».

[13] Kötü akıydenizden ve kötü amelinizden dolayı «Beyzâvî».

[14] Zekâtın farzıyyetine inanmazlar, onu vermezler «Medârik». Çünkü cimridirler. Halka karşı şefekatleri yokdur «Beyzâvî».

[15] Yahud iki nevbetde (iki devirde) «Beyzâvî».

[16] «Celâleyn».

[17] Arzı iki günde yaratan Allâh-ü Teaalâ «Beyzâvî, Medârik».

[18] Halikı, ulusu, mürebbîsidir «Medârik».

[19] Arzda.

[20] Sâbit dağlar «Celâleyn, Medârik».

[21] Su ile, ekinle ağacla, mahsul ile, hayvanla «Beyzâvî, Medârik».

11 — Sonra (irâdesi)[22] **göğe — ki, o bir buhaar haalinde idi — doğruldu da ona ve arza «İkiniz de ister istemez gelin[23]» buyurdu. Onlar da «İsteye isteye geldik» dediler.**

12 — Bu suretle onları yedi gök olmak üzere iki günde vücûda getirdi. Her gökde ona âid emri vahyetdi[24]. Dünyâ göğünü de kandillerle donatdık. (Onu âfetlerden) **koruduk. İşte** (bütün) **bu** (nlar), **O mutlak kaadir, O her şeyi hakkıyle bilen** (Allâh) **ın takdîridir.**

13 — Eğer onlar (bu beyandan sonra yine îmandan)[25] **yüz çevirirlerse de ki: «Aad ve Semud** (u çarpan) **yıldırım gibi size de bir azâbı** (n gelib çatabileceğini) **hatırlatırım».**

14 — Onlara «Allahdan başkasına tapmayın» diye önlerinden ve arkalarından peyğamberler geldiği[26] vakıt dediler ki: «Eğer Rabbimiz dileseydi elbette (üstümüze)[27] **melekler indirirdi. Onun için biz sizinle gönderilen şeylere küfredicileriz».**

15 — Aad (kavmin) **e gelince: Onlar yer** (yüzün) **de haksız yere büyüklük tasladılar ve «Kuvvetce bizden daha güclü kimmiş?» dediler. Onlar kendilerini yaratıb durmakda olan Allâhı — ki O, bunlardan pek çok kuvvetlidir[28] — hiç düşünmediler mi? Onlar bizim mu'cizelerimizi[29] bilerek inkâr ediyorlar.**

16 — Bundan dolayı biz de, dünyâ hayâtında zillet azâbını kendilerine tatdırmamız için, uğursuz uğursuz[30] günlerde üzerlerine çok gürültülü bir bora gönderdik. Âhiret azâbı elbet daha horlayıcıdır. Onlara (hiç bir suretle) **yardım da olunmaz.**

---

[22] «Beyzâvî».

[23] Sizde yaratdığım te'sîr ve teessürü, size tevdi' etdiğim muhtelif vaz'iyyetlerin îcablarını yerine getirin (Vazîfelerinizi yapın) «Beyzâvî». Bakınız: «El-enbiyâ» sûresi, âyet 30, 31 - not: 26.

[24] Ve melekleri, yıldızları ve sâireyi yaratmak suretiyle semâvî tedbîrleri yapdı «Medârik».

[25] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[26] Her cânibden gelib onlarla her suretle meşgul oldukları «Beyzâvî, Medârik».

[27] «Celâleyn».

[28] Bu cümle, cümle-i i'tirâzıyyedir «Şeyhzâde».

[29] «Celâleyn».

[30] Onlar hakkında «Celâleyn». O günlerin uğursuzluğu şiddetli fırtınanın o günlerde ardı arası kesilmeden devâm etmiş olmasından ve bu yüzden o kavmin helâke uğramasındandır. Yoksa müneccimlerin güyâ bu âyete istinâden iddiâ etdikleri gibi bazı günlerde, günlerin kendilerinde «Sa'd = Uğurluluk» veya «Nahs = Uğursuzluk» yokdur. Zamanların eczâsı hadd-i zâtinda müsâvidir. Aralarında fark yokdur. Var olan şey onlarda vukuua gelen tâatler, ma'sıyetlerdir. İhtimâl ile istidlâl olunmaz «Şeyhzâde, Râzî».

فقضاهن سبع سماوات في يومين وأوحى في كل سماء أمرها
وزينا السماء الدنيا بمصابيح وحفظا ذلك تقدير العزيز
العليم ۝ فإن أعرضوا فقل أنذرتكم صاعقة مثل صاعقة
عاد وثمود ۝ إذ جاءتهم الرسل من بين أيديهم ومن خلفهم
ألا تعبدوا إلا الله قالوا لو شاء ربنا لأنزل ملائكة
فإنا بما أرسلتم به كافرون ۝ فأما عاد فاستكبروا في الأرض
بغير الحق وقالوا من أشد منا قوة أولم يروا أن الله الذي
خلقهم هو أشد منهم قوة وكانوا بآياتنا يجحدون ۝
فأرسلنا عليهم ريحا صرصرا في أيام نحسات لنذيقهم
عذاب الخزي في الحياة الدنيا ولعذاب الآخرة أخزى
وهم لا ينصرون ۝ وأما ثمود فهديناهم فاستحبوا العمى
على الهدى فأخذتهم صاعقة العذاب الهون بما كانوا
يكسبون ۝ ونجينا الذين آمنوا وكانوا يتقون ۝ ويوم يحشر
أعداء الله إلى النار فهم يوزعون ۝ حتى إذا ما جاءوها شهد
عليهم سمعهم وأبصارهم وجلودهم بما كانوا يعملون ۝

وقالوا لجلودهم لم شهدتم علينا قالوا أنطقنا الله الذي
أنطق كل شيء وهو خلقكم أول مرة وإليه ترجعون ۝
وما كنتم تستترون أن يشهد عليكم سمعكم ولا أبصاركم
ولا جلودكم ولكن ظننتم أن الله لا يعلم كثيرا مما تعملون ۝
وذلكم ظنكم الذي ظننتم بربكم أرداكم فأصبحتم
من الخاسرين ۝ فإن يصبروا فالنار مثوى لهم وإن يستعتبوا
فما هم من المعتبين ۝ وقيضنا لهم قرناء فزينوا لهم ما بين
أيديهم وما خلفهم وحق عليهم القول في أمم قد خلت
من قبلهم من الجن والإنس إنهم كانوا خاسرين ۝ وقال
الذين كفروا لا تسمعوا لهذا القرآن والغوا فيه لعلكم
تغلبون ۝ فلنذيقن الذين كفروا عذابا شديدا ولنجزينهم
أسوأ الذي كانوا يعملون ۝ ذلك جزاء أعداء الله النار
لهم فيها دار الخلد جزاء بما كانوا بآياتنا يجحدون ۝
وقال الذين كفروا ربنا أرنا اللذين أضلانا من الجن
والإنس نجعلهما تحت أقدامنا ليكونا من الأسفلين ۝

17 — Semuuda gelince: Biz onlara da doğru yolu gösterdik[31]**. Amma onlar körlüğü**[32] **hidâyete tercîh etdiler**[33]**. Onun için kendilerini, kazanageldikleri** (şirk ve meaasî)[34] **yüzünden, o horlayıcı**[35] **azâb yıldırımı tutuverdi.**

18 — (İçlerinden)[36] **îman edib de** (Allahdan) **korkanları ise kurtardık.**

19 — (Hatırlat) **o gün** (ü ki) **Allâhın düşmanları, işte onlar, toplu halde ateşe sürüleceklerdir**[37]**.**

---

[31] Huccetler nasbetmek, peyğamberler göndermek suretiyle «Beyzâvî».
[32] Dalâli «Beyzâvî».
[33] «Beyzâvî, Medârik».
[34] «Medârik».
[35] «Celâleyn, Şeyhzâde».
[36] «Celâleyn».
[37] «Celâleyn».

20 — Nihâyet oraya geldikleri zaman onlar ne yapıyor idiyseler, kulakları, gözleri, derileri kendilerinin aleyhinde şâhidlik edecekdir.

21 — Derilerine (şöyle) **dediler** (derler): **«Bizim aleyhimize neye şâhidlik etdiniz»? Onlar da «Bizi, dediler** (derler), **her şey'i söyleten Allah söyletdi. Sizi ilk def'a O yaratmışdır. Yine ancak Ona döndürü** (lüb götürü) **lüyorsunuz».**

22 — «Siz, ne kulaklarınız, ne gözleriniz, ne de derileriniz kendi aleyhinize şâhidlik eder diye (düşünüb) **sakınmadınız[38]. Bil'akis Allah yapmakda olduklarınızın bir çoğunu bilmez sandınız».**

23 — «Rabbinize karşı beslediğiniz şu zannınız (yok mu?) **işte sizi o helâk etdi. Bu yüzden hüsrâna düşenlerden oldunuz».**

24 — Şimdi eğer (azâba)[39] **dayanabilirlerse işte onların yurdu: Ateş!** (Yok), **eğer** (hoşnud oldukları dünyâye)[40] **tekrar dönmek isterlerse bu suretle de onlar hoşnud edilecek değildirler.**

25 — Biz onlara bir takım yanaşmaları sebeb yapdık[41] da önlerinde ne var, ardlarında ne varsa[42] onlar bunları süslü gösterdiler. Cinden, insandan kendilerinden evvel geçmiş (ve helâk olmuş)[43] **ümmetler içinde** (işte) **bunlara karşı da o söz[44] hak olmuşdur. Çünkü onlar** (ın hepsi) **hüsrâna düşenlerdi.**

26 — O küfredenler (şöyle) **dedi** (ler)[45]: **«Bu Kur'ânı dinlemeyin. Onun hakkında ma'nâsız yaygaralar** (gürültüler) **yapın! Belki galebe edersiniz[46]»!**

27 — İşte biz o kâfirlere muhakkak ki en çetin bir azâbı tatdıracağız. Onları yapageldiklerinin en kötüsüyle cezâlendıracağız.

---

[38] Çünkü öldükten sonra tekrar dirileceğinize îman etmemişdiniz «Celâleyn».

[39] «Celâleyn».

[40] «Celâleyn».

[41] «Kaamus-ı Arabî». Yahud: Takdîr etdik. Yahud: Musallat etdik «Beyzâvî, Medârik».

[42] Önlerinde olandan murad dünyâ işleridir. Onlar dünyânın yalınız şehvet tarafını görüb ona ittiba' etdiler. Ardlarında olandan maksad âhiret umurudur. Onlar bu hususda da ba'si, hesâbı inkâr eylediler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[43] «Celâleyn».

[44] Azâb kelimesi «Beyzâvî, Medârik».

[45] Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem Kur'ân-ı kerîmi kırâat buyururken «Celâleyn». Yahud: Alel'ıtlaak Kur'an okunurken «Medârik».

[46] Susdurursunuz «Beyzâvî, Medârik».

28 — Bu, Allâhın, düşmanlarına olan cezâsıdır ki, ateşdir. Bizim âyetlerimizi[47] **bilerek inkâr etdiklerinin cezâsı olarak orada** (cehennemde) **onlara ebedîlik yurdu vardır.**

29 — O küfredenler (cehennemde)[48] **«Ey Rabbimiz, cinden ve insandan bizi sapdıranları göster bize de onları ayaklarımız altına alalım. Tâki en aşağı** (tabaka) **da kalanlardan olsunlar» dedi** (ler - diyecekler).

30 — Hakıykat «Rabbimiz Allahdır» deyib de sonra doğruluğu iltizâm edenler[49] **(yok mu?) Onların üzerlerine «Korkmayın**[50]**, tasalanmayın**[51]**, va'd olunduğunuz cennetle sevinin» diye diye melekler inecekdir**[52]**.**

31, 32 — «Biz dünyâ hayâtında da, âhiretde de sizin dostlarınızız[53]**. Çok yarlığayıcı, çok esirgeyici** (Allah) **dan bir fazl-u kerem**[54] **olmak üzere, burada canlarınız neyi hoşlanırsa** (hepsi) **sizindir, burada ne isterseniz** (hepsi) **sizin».**

33 — (İnsanları) **Allâha da'vet ve** (kendisi de) **iyi amel** (ve hareket) **eden ve «ben şübhesiz müslümanlardanım» diyen kimseden daha güzel sözlü kimdir?**[55]**.**

34 — Ne (her) **iyilik, ne de** (her) **kötülük bir olmaz**[56]**. Sen** (kötülüğü) **en güzel** (haslet ne ise)[57] **onunla önle**[58]**. O zaman** (görürsün ki) **seninle arasında düşmanlık bulunan kimse bile sanki yakın dost** (un olmuş) **dur.**

---

[47] Kur'anı «Celâleyn».

[48] «Celâleyn».

[49] Ikraarında ve onun îcâblarında sebât edenler. (Ebû Bekir-is Sıddıyk) radıyallâhü anhe göre kavlen olduğu gibi fiilen de istikaametde bulunanlar. (Umer) radıyallâhü anhe göre münâfıklık etmeyenler. (Usman) radıyallâhü anhe göre amelde ihlâs erbâbı olanlar. (Alî) radıyallâhü anhe göre farzları edâ edenler. (Fudayl) e göre fânî olan dünyâda zühdü ihtiyâr ile baakıy olan âhirete rağbet edenler. Şöyle denilmişdir: İstikaametin hakıykatı ıkraardan sonra sebât ve karardır, ıkrardan sonra firâr değildir «Medârik».

[50] Ölümden ve ondan sonrasından «Celâleyn». Geçmiş amellerinizden «Beyzâvî, Medârik».

[51] Arkada bırakdığınız evlâd ve âilenizden dolayı. Biz onlara halef oluruz «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[52] Ölümleri zamanında «Beyzâvî, Celâleyn».

[53] Sizi dünyâda koruyacağımız gibi âhiretde de berâberinizde bulunacağız «Celâleyn». Size şefâat ve ikrâm edeceğiz «Beyzâvî».

[54] «Kaamus-ı Arabî». Yahud hazırlanmış bir rızık «Celâleyn, Medârik».

[55] Bu, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellemdir. Ba'zılarına göre de bu âyet-i kerîme müezzinler hakkında nâzil olmuşdur «Beyzâvî, Medârik».

Allâh-ü Teaalânın da'vetine icâbet ve insanları da bu icâbete da'vet eden her mü'min dâhildir «Haazin».

[56] Daha üstün ve daha aşağı iyilikler ve kötülükler vardır «Celâleyn, Medârik».

[57] «Celâleyn».

[58] Meselâ gazaba sabr ile, cehle hilm ile, kötülüğe afv ile mukaabele et «Celâleyn».

إن الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملائكة ألا تخافوا ولا تحزنوا وأبشروا بالجنة التي كنتم توعدون ۝ نحن أولياؤكم في الحياة الدنيا وفي الآخرة ولكم فيها ما تشتهي أنفسكم ولكم فيها ما تدعون ۝ نزلا من غفور رحيم ۝ ومن أحسن قولا ممن دعا إلى الله وعمل صالحا وقال إنني من المسلمين ۝ ولا تستوي الحسنة ولا السيئة ادفع بالتي هي أحسن فإذا الذي بينك وبينه عداوة كأنه ولي حميم ۝ وما يلقاها إلا الذين صبروا وما يلقاها إلا ذو حظ عظيم ۝ وإما ينزغنك من الشيطان نزغ فاستعذ بالله إنه هو السميع العليم ۝ ومن آياته الليل والنهار والشمس والقمر لا تسجدوا للشمس ولا للقمر واسجدوا لله الذي خلقهن إن كنتم إياه تعبدون ۝ فإن استكبروا فالذين عند ربك يسبحون له بالليل والنهار وهم لا يسأمون ۝

ومن آياته أنك ترى الأرض خاشعة فإذا أنزلنا عليها الماء اهتزت وربت إن الذي أحياها لمحيي الموتى إنه على كل شيء قدير ۝ إن الذين يلحدون في آياتنا لا يخفون علينا أفمن يلقى في النار خير أم من يأتي آمنا يوم القيامة اعملوا ما شئتم إنه بما تعملون بصير ۝ إن الذين كفروا بالذكر لما جاءهم وإنه لكتاب عزيز ۝ لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه تنزيل من حكيم حميد ۝ ما يقال لك إلا ما قد قيل للرسل من قبلك إن ربك لذو مغفرة وذو عقاب أليم ۝ ولو جعلناه قرآنا أعجميا لقالوا لولا فصلت آياته أأعجمي وعربي قل هو للذين آمنوا هدى وشفاء والذين لا يؤمنون في آذانهم وقر وهو عليهم عمى أولئك ينادون من مكان بعيد ۝ ولقد آتينا موسى الكتاب فاختلف فيه ولولا كلمة سبقت من ربك لقضي بينهم وإنهم لفي شك منه مريب ۝ من عمل صالحا فلنفسه ومن أساء فعليها وما ربك بظلام للعبيد ۝

إليه

35 — Bu (en güzel haslete)[59] **sabredenlerden başkası kavuşdurulmaz. Buna büyük bir hazza**[60] **mâlik olandan gayrisi erişdirilmez.**

36 — Eğer seni şeytandan bir dürtüş fitlerse[61] **hemen Allâha sığın**[62]. **Çünkü O,** (senin sığındığını)[63] **bizzat hakkıyle işiden,** (niyyetini, salâhını)[64] **çok iyi bilendir.**

---

[59] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[60] Sevâba «Celâleyn». Hayra ve ruuh olgunluğuna «Beyzâvî».

[61] O en güzel hasletden ve gayrisinden çevirirse «Celâleyn, Medârik».

[62] Şeytanın şerrinden. Hilm üzere yürü, şeytana uyma «Beyzâvî, Medârik».

[63] «Beyzâvî, Medârik».

[64] «Beyzâvî».

37 — Gece, gündüz, güneş, ay (hep) **Onun** (Allâhın) **âyetlerindendir**[65]**. Siz ne güneşe, ne aya secde etmeyin**[66]**, bunları yaradan Allâha secde edin**[67]**, eğer Ona ibâdet edecekseniz.**

38 — Eğer (buna karşı) **kibirlenmek isterlerse Rabbinin nezdinde bulunanlar**[68]**, onlar hiç usanmayacak,** (zâten) **kendisini gece, gündüz tesbîh** (ve tenzîh) **edib durmakdadırlar**[69]**.**

39 — Senin hakıykaten boynunu bükmüş[70] **gördüğün arz da Onun âyetlerindendir. Fakat biz üzerine suyu**[71] **indirdiğimiz vakıt o, harekete gelir, kabarır. Ona muhakkak can veren** (Allah) **elbet ölüleri de diriltici-dir. Çünkü O, her şey'e hakkıyle kaadirdir.**

40 — Bizim âyetlerimiz[72] **hakkında sapkınlık edenler**[73] **şübhesiz bize gizli kalmazlar. O halde ateşin içine atılacak olan kimse mi hayırlıdır, yoksa kıyâmet günü korkusuzca gelecek olan kişi mi? Siz dilediğinizi yapın. Çünkü O, ne yaparsanız hakkıyle görendir**[74]**.**

41 — (Âyetlerimiz hakkında sapıklığa düşenler) **o zikre** (Kur'âna) **— o, kendilerine gelince — küfredenler** (dir ki işte bunlar şübhesiz bize gizli kalmazlar)[75]. **Halbuki o, cidden sarp**[76] **bir kitabdır.**

42 — ki ne önünden, ne ardından ona hiçbir baatıl (yanaşıb) **gelemez.** (O), **bütün kâinatın hamdetdiği**[77]**, O yegâne hüküm ve hikmet saahibi** (Allah) **dan indirilmedir.**

43 — (Habîbim) **sana, senden evvelki peyğamberlere de söylenmiş olandan başka bir şey söylenmiyor. Şübhe yok ki senin Rabbin hem mutlak mağfiret saahibidir, hem çok elem verici azâb saahibi.**

---

[65] Birliğine delâlet eden alâmetlerdendir «Medârik».

[66] Çünkü onlar mahlukdur, sizin gibi me'murlardır «Beyzâvî, Medârik».

[67] (İmâmı Şafiî) hazretlerine göre bu âyetin sonu olan «Ta'büdûn» da secde-i tilâvet yapılır. Çünkü secdeye âid emir buna iktiran etmişdir «Beyzâvî».

[68] Melekler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[69] (İmâmı a'zam Ebû Hanîfe) hazretlerine göre tilâvet secdesinin yeri bu âyetin sonu olan «Lâ yes'emuun» kav-li kerîmidir. Çünkü kelâm burada tamam olmakdadır «Beyzâvî».

[70] Nebatdan mahrum ve kupkuru «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[71] Yağmuru «Medârik».

[72] Kur'an «Celâleyn».

[73] Ona ta'nedenler, onu tahrîfe yeltenenler, onun hakkında baatıl te'vîllere kalkışanlar, ma'nâsız gürültüler yapanlar «Beyzâvî».

[74] Bu, mücâzât hakkında ilâhî bir tehdîddir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[75] «Beyzâvî, Celâleyn».

[76] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik». Yahud nefsi çok, nazıyri yok «Beyzâvî».

[77] «Beyzâvî».

إليه يرد علم الساعة وما تخرج من ثمرات من أكمامها
وما تحمل من أنثى ولا تضع إلا بعلمه ويوم يناديهم
أين شركائي قالوا آذناك ما منا من شهيد ﴿٤٧﴾ وضل
عنهم ما كانوا يدعون من قبل وظنوا ما لهم من محيص ﴿٤٨﴾
لا يسأم الإنسان من دعاء الخير وإن مسه الشر فيئوس
قنوط ﴿٤٩﴾ ولئن أذقناه رحمة منا من بعد ضراء مسته
ليقولن هذا لي وما أظن الساعة قائمة ولئن رجعت
إلى ربي إن لي عنده للحسنى فلننبئن الذين كفروا بما عملوا
ولنذيقنهم من عذاب غليظ ﴿٥٠﴾ وإذا أنعمنا على الإنسان
أعرض ونأى بجانبه وإذا مسه الشر فذو دعاء عريض ﴿٥١﴾
قل أرأيتم إن كان من عند الله ثم كفرتم به من أضل
ممن هو في شقاق بعيد ﴿٥٢﴾ سنريهم آياتنا في الآفاق
وفي أنفسهم حتى يتبين لهم أنه الحق أولم يكف
بربك أنه على كل شيء شهيد ﴿٥٣﴾ ألا إنهم في
مرية من لقاء ربهم ألا إنه بكل شيء محيط ﴿٥٤﴾

44 — Eğer biz onu yabancı (dilden) **bir Kur'an yapsaydık muhakkak ki «Âyetleri açıklanmalı değil miydi[78] Araba mensub** (bir muhaataba)[79], **Arabca olmayan** (bir Kur'an) **mı?[80] diyeceklerdi.** (Onlara) **söyle: «O** (Kur'an) **îman edenler için** (mahz-ı) **hidâyet ve şifâdır[81]. İman etmeyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır[82]. O** (Kur'an) **bunlara karşı bir körlükdür[83].** (Sanki) **onlar uzak bir yerden çağırılıyorlardır[84].**

45 — Andolsun ki biz Musâya o kitabı[85] verdik de onda da ihtilâf edildi[86]. Eğer Rabbinden bir söz[87] geçmiş olmasaydı aralarında iş olub bitirilmişdi bile[88]. Her halde onlar bundan[89] şübheci bir tereddüd içindedirler.

46 — Kim iyi amel (ve hareket) **ederse** (bu), **kendi lehine, kim de kötülük ederse bu da kendi aleyhinedir.** (Yoksa) **Rabbin kullarına** (zerrece) **zulümkâr değildir[90].**

---

[78] Bize açıkca bildirilib anlatılmalı değil miydik? «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[79] «Beyzâvî, Celâleyn».

[80] «Beyzâvî, Celâleyn».

[81] Cehle, şek ve şübheye karşı «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[82] Onlar Kur'ânı duymazlar «Beyzâvî, Celâleyn».

[83] Zulmetdir, şübhedir. Onun hakıykatlarını görmek istemezler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[84] Onlar uzak bir yerden çağırılıb da duymayan, anlamayan kimseler gibidir «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[85] Tevrâtı «Celâleyn».

[86] Kur'ân-ı kerîm hakkında yapdıkları gibi onun da bir kısmını tasdıyk, bir kısmını tekzîb etdiler «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[87] Hesâbın, cezânın kıyâmet gününe kadar te'hîri hakkında «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[88] Dünyâda kökleri kazılarak helâk edilirlerdi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[89] Tevrâtdan, yahud Kur'andan «Beyzâvî».

[90] Bakınız: («En-nisâ'» sûresi, âyet: 40). «24» üncü cüz'ün sonu.

47 — **O sâatin**[91] **ilmi ancak Ona ircâ' olunur. Onun ilmi olmaksızın** (hattâ) **meyvelerden hiçbiri tomurcuklarından çıkmaz, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara «Benim ortaklarım nerede?» diye nidâ edileceği gün** (görürsün ki şöyle) **demişlerdir** (diyeceklerdir): **«Sana arzetdik. Bizden hiçbir şâhid yokdur**[92]**».**

48 — **Önceden tapdıkları nesneler**[93] **onlardan uzaklaşıb gaaib olmuşdur** (olacakdır). **Onlar kendilerine** (azâbdan)[94] **kaç** (ıb kurtul) **acak hiçbir yer olmadığını anlamışlardır** (anlayacaklardır).

49 — **İnsan hayır taleb etmekden**[95] **usanmaz. Eğer Ona bir şer**[96] **dokunursa** (bakarsın ki) **o, şimdi** (Allâhın fazl-u rahmetinden)[97] **ümîdini kesmiş,** (bu) **ümîdsizliği açığa** (da) **vurmuşdur**[98].

50 — **Andolsun**[99] **ki şâyed ona dokunan bir sıkıntıdan**[100] **sonra kendisine bizden bir rahmet**[101] **tatdırırsak mutlakaa «Bu, benim hakkımdır**[102]**. Kıyâmetin kopacağını zannetmiyorum. Andolsun ki**[103] **Rabbime döndürül** (üb götürül) **sem bile hiç şübhesiz, Onun nezdinde benim için daha güzel** (hal)[104] **vardır» der. Fakat biz, andolsun**[105]**, o küfredenlere neler yapdıklarını elbette haber vereceğiz. Onlara, andolsun**[106]**, en çetin bir azâbdan tatdıracağız.**

51 — **İnsana ni'met verdiğimiz vakıt** (şükürden)[107] **yüz çevirir, nefsi**[108] **ondan uzaklaşır. Ona bir şer dokunduğu zaman ise artık o, geniş** (bol) **bir düâ saahibidir.**

---

[91] Kıyâmetin «Celâleyn».
[92] Senin ortağın olduğuna dâir «Celâleyn, Medârik».
[93] Putlar «Celâleyn».
[94] «Celâleyn».
[95] Mal, sıhhat ve sâire gibi «Celâleyn, Medârik». Refah istemekden «Beyzâvî».
[96] Fakirlik, mihnet, sıkıntı gibi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[97] «Beyzâvî».
[98] «Medârik».
[99] «Celâleyn».
[100] Şiddet ve belâdan «Celâleyn».
[101] Zenginlik ve sıhhat gibi «Celâleyn, Medârik».
[102] Benim amelim sâyesinde olmuşdur! «Celâleyn».
[103] «Celâleyn».
[104] «Beyzâvî». Cennet «Celâleyn, Medârik».
[105] «Celâleyn».
[106] «Celâleyn».
[107] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[108] «Beyzâvî, Medârik».

52 — (Habîbim) de ki: «Eğer o (Kur'an) Allah nezdinden (gelmiş) de sonra siz ona küfr etmişseniz, bana haber verin, (hakdan)[109] uzak bir muhaalefetde bulunanın ta kendisi olan (siz) den daha sapkın kimdir»?

53 — Gerek afaakda[110], gerek kendi nefislerinizde[111] âyetlerimizi[112] yakında onlara göstereceğiz. Nihâyet onun[113] hak olduğu şübhesiz kendileri için de apaçık meydana çıkacakdır[114]. Rabbinin herşey'e hakkıyle şâhid olması sana kâfi değil mi?

54 — Gözünü aç, muhakkak onlar Rablerine kavuşmakdan[115] bir şübhe içindedirler. Gözünü aç, O[116], hakıykaten herşey'i çepçevre kuşatandır[117].

---

[109] «Celâleyn».

[110] Şarkan ve garben bir çok memleketlerin fethi suretiyle «Medârik». Göklerde ve yerde, yıldızlar, nebatlar, ağaclar gibi «Celâleyn».

[111] Bizzât ehl-i Mekke arasında zuhûra gelecek haadiselere «Beyzâvî».

[112] «Objectif» ve «Subjectif» âyetlerimizi. Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 248 not.

[113] Kur'ânın «Beyzâvî, Celâleyn».

[114] Ba'si, hisâbı, ikaabı bildirmek üzere Allah tarafından gönderildiği Ona ve Onu tebliğ edene olan küfürlerinden dolayı cezâlandırıldıkları fiilen tehakkuk edecekdir «Celâleyn».

[115] Ba'sden, cezâdan «Beyzâvî».

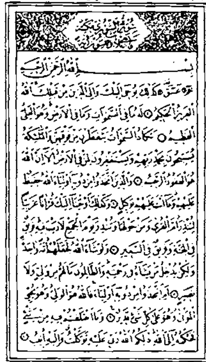
[116] Cenâb-ı Hak «Celâleyn».

[117] İlmiyle, kudretiyle. Binâen'aleyh O, kâfirleri küfürleri yüzünden cezâlandıracakdır «Celâleyn». Eşyâyi icmâlen de, tafsıylen de bilen, her şey'e muktedir olandır O. «Beyzâvî».

«42» nci SURE

«EŞ-ŞUURAA» SURESI[1]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1 — Haa, Mîm.

2 — Ayn, Sîn, Kaaf.

3 — O mutlak gaalib, O hüküm ve hikmet saahibi Allah sana da, senden evvelkilere de işte böyle vahyeder[2].

4 — Göklerde ne var, yerde ne varsa Onundur. O (nun şânı)[3] **çok yüce,** (bürhânı)[4] **çok büyükdür.**

5 — Gökler nerdeyse tepelerinden[5] çatlayacaklar. Melekler Rablerine hamd ile tesbîh ediyorlar. Yerdeki kimselerin[6] de yarlığanmalarını istiyorlar[7]. Gözünüzü açın, Şübhesiz Allah, O, çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir.

---

[1] «Mekke» de nâzil olmuşdur. «53» âyetdir.

[2] Ya'nî Kur'ân-ı kerîmdeki bu ma'nâlar bütün semâvî kitablarda tekraar edilmişdir. Çünkü bunlarda kullarına belîğ tenbîh ve büyük lûtuf vardır. (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâ şöyle diyor: Kitâb saabibi hiçbir peygamber müstesnâ olmamak üzere hepsine «Haa, mîm, Ayn, sîn, kaaf» ile vahyolunmuşdur «Medârik».

[3] «Medârik».

[4] «Medârik».

[5] Allâh-ü Teaalânın azametinden, ulûvv-i şânından dolayı her semanın, kendisini velyeden üst tarafından başlamak suretiyle «Beyzâvî, Celâleyn». «Ve hüve-l alıyy-ül azîm» kavl-i kerîminden sonra vürûdü de buna delâlet eder «Medârik».

[6] Mü'minlerin «Celâleyn, Medârik».

[7] Bir hadisi şerif meâli: «Gök inledikce inledi. İnlemek de onun hakkıdır. Muhammedin ruuhu yed-i kudretinde bulunan Allâha yemîn ederim ki orada alnını secdeye koymuş, Allâha hamd ile tesbîh eder meleklerden haalî bir karış yer bile yokdur — İbni Merdeveyh: Enes radıyallâhü anh». Şefâat etmek, ilhâm vermek ve tâate yaklaşdırıcı sebebleri ihzâr eylemek suretiyle onların mağfiretlerini gelişdirecek şeylere sa'y ederler. Bu ma'nâya göre âyet mü'mine de, kâfire de şâmildir. Hattâ istiğfaar me'mûl olan bir nızam-

6 — Ondan başka velîler[8] edinenlere gelince: Allah onların üzerinde dâimâ görüb gözetleyicidir. Sen (Habîbim) onların üstünde bir vekîl değilsin[9].

7 — Şehirlerin anası (halkı) na ve etrâfında bulunanlara[10] gelecek tehlikeleri haber vermen için ve hakkında hiçbir şübhe bulunmayan o toplanma gününün[11] dehşetiyle korkutman için sana böyle Arabca bir Kur'an vahyetdik. (Onlardan)[12] bir takımı cennetde, bir takımı cehennemdedir.

8 — Eğer Allah dileseydi onları elbet birtek ümmet[13] de yapardı. Fakat O, kimi dilerse onu rahmetine sokar[14]. Zaalimler (e[15] gelince:) Onların ne bir haamisi, ne de (başkaca) bir yardımcısı[16] yokdur.

9 — Yoksa onlar Allahdan başkasını[17] dostlar mı edindiler? İşte Allah! (Asıl) dost Odur. Ölüleri O diriltir[18]. O, herşey'e hakkıyle kaadirdir.

10 — (Kâfirlerle)[19] ihtilâf etdiğiniz herhangi birşey hakkında[20] hüküm vermek Allaha âiddir. İşte benim Rabbim (O haakim) olan Allahdır. Ben ancak Ona güvenib dayandım. (Her müşkilde)[21] ben yalnız Ona dönerim.

11 — (O) gökleri ve yeri yaratandır. Size hem kendi (cins) inizden eşler, hem davarlardan eşler yapdı. Sizi bu suretle (zürriyyetlendirib) üretiyor. Onun (benzeri olmak şöyle dursun) benzeri gibisi (dahi) yokdur. O, hakkıyle işiden, kemâliyle görendir.

---

sızlığı önlemiye koşmakla (setr ve himâye) ile tefsir olunursa hayvanlara da, hattâ cemâdlara da şümûlü derkârdır. Bunuola berâber yalınız mü'minlere tahsıysı haalinde murad şefâatdir «Beyzâvî».

[8] Putlar «Celâleyn». Şerîkler «Beyzâvî, Medârik».

[9] Senin vazîfen sâdece teblîğdir «Celâleyn, Medârik».

[10] Ehl-i Mekke ile yer yüzünde bulunan diğer bütün insanlara «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik, Haazin». Burada «Üm = Ana» asıl demekdir. «Mekke» nin bununla tesmiyesi şânını tebyîn içindir. Zîrâ orada «Beyt-i şerîf» vardır; «Makaam-ı İbrâhîm» vardır. Arab her şey'in aslına «Üm» der «Râzî».

[11] Kıyâmet gününün «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[12] Kıyâmet günü toplananlardan «Beyzâvî, Celâleyn».

[13] Bir dînde, ya'nî İslâm dîninde «Celâleyn, Medârik».

[14] Hidâyetle ve tââte sevk ile «Beyzâvî».

[15] Kâfirlere «Celâleyn, Medârik».

[16] Uğrayacakları azâbı def'etmek hususunda «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[17] Putları «Celâleyn».

[18] Binâen'aleyh asıl dost edinmiye lâyık olan Odur «Beyzâvî, Medârik».

[19] «Beyzâvî, Celâleyn».

[20] Gerek dîn hususunda, gerek başka hususlarda «Beyzâvî, Celâleyn».

[21] «Beyzâvî».

الجزء الخامس والعشرون

فاطر السموات والأرض جعل لكم من أنفسكم أزواجا ومن الأنعام أزواجا يذرؤكم فيه ليس كمثله شيء وهو السميع البصير ۝ له مقاليد السموات والأرض يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر إنه بكل شيء عليم ۝ شرع لكم من الدين ما وصى به نوحا والذي أوحينا إليك وما وصينا به إبراهيم وموسى وعيسى أن أقيموا الدين ولا تتفرقوا فيه كبر على المشركين ما تدعوهم إليه الله يجتبي إليه من يشاء ويهدي إليه من ينيب ۝ وما تفرقوا إلا من بعد ما جاءهم العلم بغيا بينهم ولولا كلمة سبقت من ربك إلى أجل مسمى لقضي بينهم وإن الذين أورثوا الكتاب من بعدهم لفي شك منه مريب ۝ فلذلك فادع واستقم كما أمرت ولا تتبع أهواءهم وقل آمنت بما أنزل الله من كتاب وأمرت لأعدل بينكم الله ربنا وربكم لنا أعمالنا ولكم أعمالكم لا حجة بيننا وبينكم الله يجمع بيننا وإليه المصير ۝

سورة الشورى

والذين يحاجون في الله من بعد ما استجيب له حجتهم داحضة عند ربهم وعليهم غضب ولهم عذاب شديد ۝ الله الذي أنزل الكتاب بالحق والميزان وما يدريك لعل الساعة قريب ۝ يستعجل بها الذين لا يؤمنون بها والذين آمنوا مشفقون منها ويعلمون أنها الحق ألا إن الذين يمارون في الساعة لفي ضلال بعيد ۝ الله لطيف بعباده يرزق من يشاء وهو القوي العزيز ۝ من كان يريد حرث الآخرة نزد له في حرثه ومن كان يريد حرث الدنيا نؤته منها وما له في الآخرة من نصيب ۝ أم لهم شركاء شرعوا لهم من الدين ما لم يأذن به الله ولولا كلمة الفصل لقضي بينهم وإن الظالمين لهم عذاب أليم ۝ ترى الظالمين مشفقين مما كسبوا وهو واقع بهم والذين آمنوا وعملوا الصالحات في روضات الجنات لهم ما يشاءون عند ربهم ذلك هو الفضل الكبير ۝

ذلك

12 — Göklerin ve yerin anahtarları Onundur[22]**. Kimi dilerse onun rızkını yayar,** (dilediğininkini de) **kısar**[23]**. Çünkü O, her şey'i çok iyi bilendir.**

13 — O, «Dîni doğru tutun[24]**, onda tefrikaya düşmeyin» diye** (asl-ı) **dînden hem Nuuha tavsıye etdiğini, hem sana vahyeylediğimizi, hem Ib-**

[22] Yağmur, nebât ve sâire hazînelerinin anahtarları «Celâleyn».

[23] Aynı kimseye de ba'zan bol, ba'zan dar verir.

[24] «Din» ihtiyârî fiillerin — iyiliğine veya kötülüğüne göre — sonunda iyi veya kötü bir netîceye varacağına, sevab veya ikaab bir âkıbete sebeb olacağına inanarak Hak Teaalâ indinde en güzel âkıbete ermek için tutulacak yoldur. Bu suretle «Din» insanları tabîatda cereyan eden cebr ve ıztıraar tazyıklarının üstüne, istekleriyle, yükseltecek olan bir hurriyyet yolu, ya'nî hurriyyet ve irâdenin muvaffakıyyet ve mes'ûliyyeti kaanunudur. Onun için bütün tabiâtların fevkında herşey'in haalikı, herşey'i alim olan Allâh-ü Teaalâ-nın hüküm ve irâdesine yükselmeden doğru dîn bulunamaz. Dînin doğrusu «İhdines sıraat-al müstekı-y-m, sıraat-allezîne en'amte aleyhim» diye beyan buyurulan «Sıraat-ı müstakıym», tevhîd ile Allâh-ü Teaalânın hükmüne îman ve itâât, ya'nî «İslâm» dır. Onu doğru tutmak da erkânını halelden muhaafaza ederek âyât ve edillesinden doğrusunu anlayıb îman ve amelde

râhîme, Musâye ve Îsâye tavsıye etdiğimizi sizin için de şerîat yapdı[25]**. Senin kendilerini da'vet etmekde olduğun** (bu) **şey müşriklerin üzerinde büyüdü** (ağır geldi.) **Allah kimi dilerse buna**[26] **onu seçib çeker,** (ancak kendisine itâatla) **dönmekde olanları buna muvaffak eder.**

14 — **Onlar ancak kendilerine ilim**[27] **geldikden sonradır ki, aralarındaki ihtiraas yüzünden, ayrılığa düşdüler**[28]**. Eğer Rabbinden ad verilmiş bir va'deye**[29] **kadar bir söz geçmiş olmasaydı**[30] **aralarında muhakkak hüküm verilmiş** (her şey alub bitirilmişdi) **bile. Onlardan sonra kitâba**[31] **mirascı yapılanlar**[32] **da ondan mutlak şübheci bir tereddüd içindedirler.**

15 — **İşte bunun için sen** (Habîbim onları tevhîde)[33] **da'vet et. Emrolunduğun vech ile dosdoğru hareketde sebât kıl. Onların hevâ** (ve heves)-**lerine uyma**[34] **ve de ki: «Ben Allâhın indirdiği her kitâba inandım. Aranızda** (icrâ-yi) **adâlet etmemle emrolundum. Allah, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim amel** (ve hareket) **lerimiz bize, sizin amel** (ve hareket) **leriniz de size âiddir. Bizimle sizin aranızda hiçbir husumet**[35] **yokdur. Allah hepimizi birlikde toplayacak**[36]**. Dönüş ancak Onadır».**

16 — **Allah** (ın dînî) **hakkında, kendisine icâbet edilen**[37] **şey'in ardından,** (haalâ) **münâkaşa edenlerin**[38] (öne sürecekleri bütün) **huccetleri**

---

ihlâs ile tatbıyk etmekdir «Hak dîni Kur'an dili = üstâd Elmalılı Muhammed Hamdi efendi merhum». Bu dîni doğru tutmakdan murad, Allâhı bir tanımak, ona itâât etmek, peyğamberlerine, kitaplarına, âhiret gününe inanmak ve bir müslüman ne ile müslüman oluyorsa onları yapmak, kısaca mü'min ve müslim olmakdır. Bunlar dînin ana hatlarıdır. Şerîat değildir. Çünkü bu esaslardan münşaıb olan şerîatlar muhtelifdir «Medârik».

[25] Açık yol, umumî kaanun yapdı. Bu vahiyler ve tavsıyeler hepsi arasında müşterek bir asıldır «Beyzâvî».

[26] Bu dine, tevhide «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[27] Ayrılığın âzâbı mucib olacağına, yahud peyğamber sallellâhü aleyhi ve sellemin ba's buyurulduğuna dair. Yahud peyğamberlerden, kitaplardan ve diğerlerinden ilmin sebepleri «Beyzâvî».

[28] Bunlar dînler erbâbıdır ki kimi muvahhid olmuş, kimi kâfirlikde kalmışdır «Celâleyn».

[29] Muayyen bir zamâna, kıyâmet gününe «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[30] Azâblarının imhâl buyurulduğuna dâir «Beyzâvî, Celâleyn».

[31] Kur'âna «Beyzâvî».

[32] Asr-ı peyğamberîdeki ehl-i kitâb (Yahudîler, Nasrânîler) «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[33] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[34] Tebliği terk etmesi yolundaki teklîflerine, ısrarlarına «Celâleyn».

[35] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[36] Âhiretde fasl-ı kazaa için «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[37] Zaahir olan mu'cizelere îman etdikden «Celâleyn». Yahud bütün kitablara inanıb doğru dîne geldikden «Beyzâvî, Medârik».

[38] Yahudîlerin «Celâleyn».

Rableri indinde boşdur. Onların üzerlerine hem (inâdlarından dolayı)[39] bir gazab, hem (küfürlerinden nâşi)[40] kendilerine çetin bir azâb vardır.

17 — Allah, hakkın ikaamesine sebeb olmak üzere[41] kitab (lar) ı[42] ve mîzânı[43] indirendir[44]. Ne bilirsin, belki de o sâat[45] yakındır.

18 — Buna inanmaz olanlar onun çabuk (gelmesini) ister (ler)[46]. İnananlar ise ondan korku içindedirler[47]. Bilirler ki o, şübhesiz hakdır. Gözünüzü açın ki o sâat hakkında (şübhelenib) mücâdele edenler herhalde (hakdan) uzak bir sapıklık (çukurun) dadırlar.

19 — Allah, kullarına çok lûtufkârdır[48]. Kimi dilerse onu rızıklandırır. O (muradına haakim ve) kavîdir, yegâne gaalibdir.

20 — Kim âhiret ekimi dilerse[49] onun ekinini artırırız[50]. Kim de (sâde) dünyâ ekimini isterse ona da (yalınız) bundan veririz. Âhiretde ise onun hiçbir nasıybi yokdur.

21 — Yoksa onların[51] Allâhın izin vermediği şeyleri[52] (o fâsid)[53] dîn- (lerin) den kendilerine şerîat (çıkarıb) yapan ortakları[54] mı var? Eğer o

---

[39] «Beyzâvî».
[40] «Beyzâvî».
[41] «El-işâre».
[42] Cins-i kitâbı «Beyzâvî, Medârik».
[43] Adâleti, «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[44] Kütüb-i semâviyyede bildirendir «Medârik».
[45] Hisâb günü «Beyzâvî, Medârik».
[46] İstihzâ suretiyle «Beyzâvî, Medârik».
[47] İmanlarına ve sevab ümid etmelerine rağmen «Beyzâvî».
[48] İyisine de, kötüsüne de. O kötüleri bile ma'sıyetleri sebebiyle ac bırakmaz «Celâleyn».
[49] Âhiret sevabını kazanacak iyi niyyet ve iyi amel ve hareketlerde bulunursa «Celâleyn». Cenâb-ı Hak sevâbı ekime teşbîh buyurmuşdur. Çünkü sevab dünyâdaki saalih amel ile haasıl olan bir fâidedir. Onun için «Dünyâ, âhiretin tarlasıdır» denilmişdir «Beyzâvî».
[50] Sevâbını bire karşı ona, yedi yüze ve daha fazlasına kadar artırır «Beyzâvî, Celâleyn». Haalis niyyete makrun olan mesâîsinin semerelerini Cenâb-ı Hak dünyâda da artırır. Bir hadîs-i şerîf meâli: «Ameller ancak niyyetlere bağlıdır. Herkesin hakkı niyyet etdiği şeye göredir. Binâenaleyh kimin hicreti Allaha ve resûlüne ise işte onun hicreti Allâha ve resûlünedir. Kimin de hicreti nâil olacağı bir dünyâye, yahud evleneceği bir kadına ise onun hicreti de uğrunda hicret etdiği o şey'edir — Mâlik, Ahmed bin Hanbel, Buhaarî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Neseî, İbni Mâce — Umer bin Hattaab radıyallâhü anh».
[51] «Mekke» kâfirlerinin «Celâleyn».
[52] Şirk, ba'si inkâr, dünyâye tapma gibi «Beyzâvî, Celâleyn».
[53] «Celâleyn».
[54] Şeytanları «Beyzâvî, Celâleyn».

ذلك الذي يبشر الله عباده الذين آمنوا وعملوا الصالحات
قل لا أسألكم عليه أجرا إلا المودة في القربى ومن يقترف
حسنة نزد له فيها حسنا إن الله غفور شكور ۝ أم يقولون
افترى على الله كذبا فإن يشإ الله يختم على قلبك ويمح الله
الباطل ويحق الحق بكلماته إنه عليم بذات الصدور
۝ وهو الذي يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن السيئات
ويعلم ما تفعلون ۝ ويستجيب الذين آمنوا وعملوا الصالحات
ويزيدهم من فضله والكافرون لهم عذاب شديد ۝
ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا في الأرض ولكن ينزل
بقدر ما يشاء إنه بعباده خبير بصير ۝ وهو الذي
ينزل الغيث من بعد ما قنطوا وينشر رحمته وهو الولي
الحميد ۝ ومن آياته خلق السماوات والأرض وما بث فيهما
من دابة وهو على جمعهم إذا يشاء قدير ۝ وما أصابكم
من مصيبة فبما كسبت أيديكم ويعفو عن كثير ۝ وما أنتم
بمعجزين في الأرض وما لكم من دون الله من ولي ولا نصير ۝

ومن آياته الجوار في البحر كالأعلام ۝ إن يشأ يسكن الريح
فيظللن رواكد على ظهره إن في ذلك لآيات لكل صبار
شكور ۝ أو يوبقهن بما كسبوا ويعف عن كثير ۝ ويعلم
الذين يجادلون في آياتنا ما لهم من محيص ۝ فما أوتيتم
من شيء فمتاع الحياة الدنيا وما عند الله خير وأبقى للذين آمنوا
وعلى ربهم يتوكلون ۝ والذين يجتنبون كبائر الإثم
والفواحش وإذا ما غضبوا هم يغفرون ۝ والذين استجابوا
لربهم وأقاموا الصلاة وأمرهم شورى بينهم ومما رزقناهم
ينفقون ۝ والذين إذا أصابهم البغي هم ينتصرون ۝ وجزاء
سيئة سيئة مثلها فمن عفا وأصلح فأجره على الله إنه لا يحب
الظالمين ۝ ولمن انتصر بعد ظلمه فأولئك ما عليهم من سبيل ۝
إنما السبيل على الذين يظلمون الناس ويبغون في الأرض
بغير الحق أولئك لهم عذاب أليم ۝ ولمن صبر وغفر إن ذلك
لمن عزم الأمور ۝ ومن يضلل الله فما له من ولي من بعده
وترى الظالمين لما رأوا العذاب يقولون هل إلى مرد من سبيل ۝

fasıl kelimesi[55] **olmasaydı aralarında mutlakaa** (dünyâda icrâ) **edilmiş** (işleri bitirilmiş) **di bile. Şübhesiz ki o zaalimler için**[56] **hakkı çetin bir azâb vardır.**

22 — Sen o zaalimlerin (dünyâda)[57] **işleyib kazandıkları** (kötülükler)[58] **yüzünden** (kıyâmet gününde nasıl)[59] **korkulara dûçâr olacaklarını — ki bu** (kötülüklerin cezâsı o gün[60] mutlakaa) **onların başına gelecekdir — göreceksin. İman edib de iyi iyi amel** (ve hareket) **lerde bulunanlar ise cennetlerin** (haas)[61] **bağçelerindedir. Rableri huzurunda ne dilerlerse** (hepsi) **onlarındır. İşte bu, büyük fazl** (-u kerem) **in ta kendisidir.**

[55] Asıl cezâlarının, ayırd edildiği gün olan kıyâmetde verileceğine dâir geçmiş olan kazaa-yi ilâhi «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».
[56] Kâfirlerin, müşriklerin «Celâleyn».
[57] «Celâleyn».
[58] «Beyzâvî, Celâleyn».
[59] «Celâleyn, Medârik».
[60] «Celâleyn».
[61] «Celâleyn, Medârik».

23 — İşte bu, Allâhın — îman edib de iyi iyi amel (ve hareket)-**lerde bulunan — kullarına müjdelemekde olduğu** (seâdet) **dir.** (Habîbim) **de ki: «Ben bu** (tebliğıma)[62] **karşı akrıbalıkda sevgiden başka hiçbir mükâfat istemiyorum[63]». Kim bir güzellik[64] kazanırsa biz onun bu hususdaki güzelliğini artırırız[65]. Çünkü Allah çok yarlığayıcıdır.** (Güzel amellere karşı güzel sevab ve) **mükâfat ile mukaabele edicidir[66].**

24 — Yoksa «O, Allâha karşı bir yalan düzdü» mü derler?[67] Fakat eğer Allah dilerse senin kalbini mühürler[68] Allah baatılı (yaşatmaz) **mahveder. Sözleriyle[69] hakkı yerine getirir[70]. Şübhesiz ki O, kalblerde olan** (sır) **ları dahi bilendir.**

25 — O, kullarının tevbesini kabul eden, kötü hareketlerini (tevbe ile)[71] **bağışlayan, ne işlerseniz bilendir[72].**

---

[62] «Celâleyn».

[63] Bu âyet-i kerîmede zikrolunan «El-kurbaa = Yakınlık» dan murad ba'zılarına göre Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve selleme olan akrıbalıkdır. Onun yakın akrıbâsı (Alî, Faatıma, Hasen, Huseyn) radıyallâhü anhümdür. Ba'zıları da bu akrabâlığı herbiri Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve selleme akrıba olan bütün Kureyş batınlarına teşmîl etmişlerdir «Beyzâvî, Medârik». Bir hadîs-i şerîf meâli: «Şübhesiz ki ben yakında da'vet olunub buna icâbet edeceğim (ya'nî irtihâl edeceğim). Size iki ağır emânet bırakıyorum: Allâhın kitâbı ile akrıbam. Allâhın kitâbı gökden yere uzayan (ilâhî) bir ipdir. Akrıbam ehl-i beytimdir. Lûtufkâr ve her şeyden haberdâr (olan Allah) bana haber verdi ki bu iki emânet benim havzıma gelinceye kadar birbirinden ayrılmayacakdır. Artık bunlar hakkında ardımdan bana nasıl halef olacağınızı siz düşünün. — İbni Ebi Şeybe, İbni Sa'd, İmam Ahmed, İbni Hibbân: Zeyd bin Erkam radıyallâhü anh». Denildi ki «El-kurbaa», Allâha tekarrübdür. Buna göre âyet-i celîlenin meâli şöyle olur: «(Habîbim) de ki: Ben bu (tebliğıma) karşı sizin tâat ve iyi amel ve hareketinizle Allâha tekarrüb ve Ona ve Resûlüne muhabbet etmenizden başka hiçbir mükâfât istemiyorum» «Beyzâvî, Medârik».

[64] Tâat, bilhassa Resûl-i mükerrem sallellâhü aleyhi ve sellemin «âl» ine mahabbet «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[65] Sevabını katkat artırırız «Beyzâvî, Medârik».

[66] «Kaamus-ı Arabî, Beyzâvî, Medârik».

[67] Kur'ânı Cenâb-ı Hakka nisbet etmek suretiyle «Celâleyn».

[68] Bu, Resûlüllah sallellâhü aleyhi ve sellem gibi bir peyğamber-i zîşânın Allâha karşı haaşâ yalan uydurmakdan müberrâ olduğunu beyandır. Buna ancak kalbi mühürlenmiş, Rabbini bilmez kimseler cür'et edebilirler. Basıyret ve ma'rifet saahibi olanlar ise öyle değildir. Cenâb-ı Hak sanki buyuruyor ki: «Eğer Allah senin hizlânını dilerse Ona iftirâ etmiye cür'et edebilmen için kalbine basar mühürü». Ba'zılarına göre de ma'nâ şudur: «Senin kalbini mühürler de ondan Kur'ânı ve vahyi uzak tutar». Yahud: «Kalbine sabrı bağlar da kâfirlerin eziyyetleri sana güc gelmez» «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[69] Peyğamberi üzerine indirdiği âyetleriyle «Celâleyn, Medârik».

[70] Nitekim Cenâb-ı Hak Habîbinin kalbini sabr ile tesbit, baatılı imhaa, hakkı tahkîm ve icrâ buyurmuşdur «Celâleyn».

[71] «Celâleyn».

[72] Ulemâ şöyle demişdir: «Her günâha derhal tevbe etmek vâcibdir « وتوبوا الى الله

26 — İman edib de iyi iyi amel (ve hareket) **lerde bulunanlar** (ın düâsın) **a icâbet eder. Onlara fazl** (-u kerem) **inden** (daha nicesini) **artırır da**[73]. **Kâfirlere gelince: Onlar için de çok çetin bir azâb vardır.**

27 — Eğer Allah (bütün) **kullarına** (müsâvât üzere) **bol rızık verseydi yer** (yüzün) **de muhakkak ki taşkınlık ederler, azarlardı. Fakat O, ne mıkdar dilerse** (rızkı o kadar) **indirir**[74]. **Şübhe yok ki O, kulların** (ın her haalin) **den hakkıyle haberdârdır,** (her şey'i) **kemâliyle görendir.**

28 — O, (insanlar)[75] **ümidlerini kesdikden sonra, yağmuru indirmekde, rahmetini yaymakda olandır**[76]. **O, hakıykî yâr, her hamde sezâvârdır.**

29 — Göklerin ve yerin ve bunlar içinde yayıp üretdiği canlıların yaratılışı Onun âyetlerindendir[77]. **O, bütün bunları** (kıyâmet gününde)[78] **toplamıya da, dileyeceği zaman, hakkıyle kaadirdir.**

جيماً ـ وتوبوا الى الله توبة نصوحاً ـ ان الله يحب التوابين » âyetlerine bakınız. Eğer günâh, kul hakkına tealluk etmeksizin, yalınız Cenâb-ı Hakka karşı işlenmiş ise bundan tevbe etmek üç şarta bağlıdır: 1) Günâhdan tamâmen vaz geçmek, 2) Yapdığına peşîman olmak, 3) Ona bir daha dönmemek. Bu şartlar tam bir suretde yerine getirilirse tevbenin şartları sahıyh olur. Bunlardan biri bulunmazsa sahıyh olmaz. Eğer ma'sıyet kul hakkına tealluk ediyorsa bu üç şarta bir dördüncüsünün daha eklenmesi lâzımdır ki o da hak saahibinin hakkını ödemek, onun rızaasını almakdır. (Sehl bin Abdullah-it Tüsterî) hazretleri der ki: «Tevbe kötü hallerden iyi hallere intikaal etmekdir». (Hasanı Basrî) hazretlerine göre tevbe günâha buğz etmek, günah her hatıra geldikce dâimâ Cenâb-ı Hakdan mağfiret istemek (istiğfâr etmek) dir. (Cüneyd-i Bağdâdî) kuddise sırruhûya nazaran tevbe Allahdan gayri her şeyden yüz çevirmekdir. (Cenâb-ı Ali-el Mürteza) radıyallâhü anh ve keremellâhü veche de şöyle buyurmuşdur: «Tevbe altı ma'nâya gelen bir isimdir: 1) Geçmiş günâhlara nedâmet etmek, 2) Edâ edilmeyen farzları ödemek, 3) Kul haklarını iâde eylemek, 4) Ma'sıyete alışan, günâhlarla nemâ bulan nefsi tâat içinde eritmek, 5) Ma'sıyetin zevk ve halâvetini nasıl tatdıysa bu sefer ona tâatın güclüğünü, acılığını tatdırmak, 6) Her güldüğüne mukaabil ağlamak». — «Beyzâvî, Medârik, Haazin, Levâmi'-ul ukuul». Hadîs-i şerîf meâlleri: «Allah azze ve celle gece günâh işleyene, tevbe etmesi için, gece elini uzatır. Gündüz günâh yapana da gündüz elini uzatır, güneş batıdan doğuncaya kadar — Müslim: Ebû Muusel Eş'arî radıyallâhü anh». Günâhdan tevbe, ondan vaz geçib tekrar dönmemekdir — İmam Ahmed: İbni Mes'ud radıyallâhü anh».

[73] (İbni Abbas) radıyallâhü anhümâya göre ona ihvaan-ı dînine şefâat etmek hakkını da verir «Haazin». (İbrâhim bin Edhem) kuddise sırruhûya sormuşlar: «Biz Allâha düâ ediyoruz. Fakat kabule mazhar olamıyoruz. Sebebi nedir»? Demiş ki: «Zîrâ O, sizi da'vet ediyor da da'vetine icâbet etmiyorsunuz» «Medârik».

[74] Binâen'aleyh ba'zı kullarına bol, bazılarına da az mıkdarda rızık verir «Celâleyn». Bakınız: «Ez-zuhruf» sûresi, âyet: 32.

[75] «Medârik».

[75] «Medârik».

[76] Herşey'e: Ovalara, dağlara, nebatlara, hayvanlara «Beyzâvî».

[77] Zîrâ bunlar zâtleriyle, sıfatlarıyle kaadir ve haakim olan Saani' Teaalânın varlığına delâlet eden alâmetlerdendir «Beyzâvî».

[78] «Medârik».

30 — Sizi[79] çarpan her musıybet, kendi ellerinizin (ihtiyârınızın) işleyib kazandığı (günâhlar)[80] yüzündendir. (Bununla berâber Allah) bir çoğunu da afveder[81] (de musıybete uğratmaz.)

---

[79] Hıtaab günâhkâr mü'minlerdir «Beyzâvî, Celâleyn».

[80] «Beyzâvî, Celâleyn».

[81] Günahkâr olmayan mü'minlerin başına gelen musıybetlerin sebebleri başkadır. Bunlara karşı sabredenlerin büyük ecirler kazanması da işte bu sebebler arasındadır «Beyzâvî».

Hadîs-i şerîf meâlleri: 1) «İnsanlar içinde belâsı en çetin olanlar peyğamberlerdir. Onlardan sonra da efdalden efdale teveccüh eder. Kişi dîninin derecesine göre belâlanır. Artık dîninde salâbet (ve kuvvet) varsa belâsı çetinleşir. Dîninde yufkalık (za'f) varsa o da dîni mıkdârınca ibtilâ görür. Bu suretle kula âid belâ, yer yüzünde, üzerinde hiçbir günâh kalmayarak, yürüyeceği bir zamâna kadar devâm eder gider — Buhaarî, Müslim, Ahmed bin Hanbel, Tirmizî, Taberânî, İbni Hibban, Haakim (Müstedrek): Sa'd radıyallâhü anh». 2) «Mü'min olan kişiye yorgunlukdan, hastalıkdan, merakdan, mahzunlukdan, gamdan, ezâdan, hattâ kendisine batan bir dikenden mütevellid herhangi bir musıybet gelmeye dursun, ille Cenâb-ı Hak bunlar sebebiyle onun günâhlarını yarlığar — İbni Hibban: Ebû Hüreyre, Ebû Saîd radıyallâhü anhümâ». 3) («El-bakare» sûresinin «248» ve «En-nisâ'» sûresinin «123» üncü âyetleri münâsebetiyle şöyle buyurmuşdur:) «Bu, Allâhın kuluna olan muâhazesi (cezâsı) dır ki (dünyâda yapdığı, fenâlıkların, günâhların karşılığı olmak üzere (meselâ) ısıtma ve musıybet şeklinde baş gösterir. Hattâ kul, sermâyesini yenine koyar (onun muhaafazasına dikkatle çalışır) da yine onu gaaib ediverir ve binâen'aleyh elinden giden o sermâyeden dolayı sızlanır, feryâd eder. Bu cezâ — ham ve kızıl bir altın körük ateşinden nasıl tertemiz çıkıyorsa kul da günâhlardan öyle temizlenib çıkıncaya kadar devam eder — Tirmizî: Aaişe radıyallâhü anhâ». 4) «Mü'min — rüzgârların bir yandan bir yana sallayıp gâh yere yatırdığı, gâh da doğrulttuğu — yeşil ekin dalına benzer. Münâfık da dimdik ayakda duran, kendisine hiçbir ârıza gelmeyen, fakat (vaktı gelince) birdenbire kökünden koparılıb sökülen — pirinç fidanı gibidir — Buhaarî, Müslim, Tirmizî, Ahmed bin Hanbel — ba'zı farklarla —: Ebû Hüreyre, Câbir, Kâ'b bin Mâlik radıyallâhü anhüm». 5) «Hastalıkdan ve başka şeylerden musıybete uğrayan hiçbir müslüman yokdur ki Cenâb-ı Hak o sebeble ille onun günâhlarını düşürür, ağac yaprağını silkdiği gibi — Buhaarî, Müslim: Abdullah bin Mes'ud radıyallâhü anh».

(İbni Ataa) der ki: «Kim başına gelen fitnelerin, musıybetlerin kendi kusurundan neş'et etdiğini, bununla berâber Mevlâsının bunlardan bir çoğunu afvetmiş bulunduğunu bilmezse onun, Rabbinin kendisine olan ihsânı hakkındaki nazar ve teemmülü cidden kıtdır». (Muhammed bin Haamid) de şöyle demişdir: «Kul her zaman günâhdan haalî kalmaz. Onun taatı içindeki taksîrleri ise ma'sıyet yolundaki günâhlardan daha çokdur. Zîrâ ma'sıyet günâhı bir cihetdendir, tâat günâhı bir çok cihetlerdendir. Allah, kulunu türlü türlü musıybetlerle günâhlardan temizler. Tâki kıyâmet gününde onun yükünü hafifletmiş olsun. Yoksa Onun afvi, rahmeti olmasaydı kul daha ilk adımda helâke uğrardı». (İmam Alî) radıyallâhü anh ve keremallahü vechе dahi: «Kur'andaki bu âyet mü'minler için en ümid verici bir âyetdir. Zîrâ kerîm olan Allah bir def'a cezâ verdi mi tekrar azâbetmez. Afvedince de onu geri almaz» «Medârik». Bakınız: «El-bakare» sûresi, âyet: 284 — «Ennisâ'» sûresi, âyet: 123 — «El-mâide» sûresi, âyet: 66 — «El-kalem» sûresi, âyet: 17:33.

31 — Siz yer (yüzün) **de** (Allâhı) **aaciz bırakabilecekler değilsiniz**[82]. **Sizin Allahdan başka ne bir haamîniz, ne bir yardımcınız yokdur.**

32 — Denizde dağlar gibi akıb giden gemiler de Onun âyetlerindendir.

33 — Eğer O, dilerse rüzgârı durdurur da (gemiler denizin) **sırtı üstünde** (akmayıb) **kalırlar. Şübhesiz ki bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için kat'î âyetler vardır**[83].

34 — Yahud (Allah bu gemileri, binenlerin) **kazandıkları** (günâhlar)[84] **yüzünden** (fırtına ile batırıb) **helâk eder**[85]. (Içlerindekilerden)[86] **bir çoğunu da bağışlar** (kurtarır).

35 — (Tâki) **âyetlerimiz hakkında mücâdele etmekde olanlar, kendileri için kaç** (ıb kurtul) **acakları hiçbir yer olmadığını bilsin** (ler).

36 : 39 — Size verilen şey[87] **dünyâ hayaatının** (geçici birer) **fâidesidir. Allah indinde olan** (sevâb)[88] **ise daha hayırlı, daha süreklidir.** (Bu sevablar) **îman edib de ancak Rablerine güvenib dayanmakda**[89], **büyük günâhlardan ve faahiş kötülüklerden kaçınmakda, öfkelendikleri zaman bizzât** (kusurları) **örtmekde** (bağışlamakda) **olanlara, Rablerinin** (tevhîd ve ibâdete âid da'vetine)[90] **icâbet edenlere, namaz** (ların) **ı dosdoğru kılanlara — ki bunların işleri aralarında müşâvere** (ile) **dir—, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden** (Allâha tâat uğrunda)[91] **harcamakda bulunanlara, kendilerine tağallüb ve zulüm vaaki' olduğu zaman elbirlik** (mazlûma) **yardım eyleyenlere mahsusdur.**

---

[82] Ya'nî Onun üzerinize hükmetdiği musıybetleri aslâ savuşdurmıya muktedir değilsiniz «Beyzâvî, Medârik».

[83] Allâhın belâsına sabır, ni'metlerine şükür eden herkes için kat'î âyetler vardır «Medârik». Himmetini, nefsini Allâh-ü Teaalânın âyetlerine nazar ve teemmüle hasreden, Onun ni'metlerini tefekkür eyleyen herkes için... «Beyzâvî». Bir hadîs-i şerîf meâli: «İman iki nısıfdır. Bir nısfı sabırda, bir nısfı da şükürdedir — Beyhekıy, Deylemî: Enes radıyallâhü anh». Bu vasıf mü'minlere âiddir. Çünkü onlar sıkıntılara tehammül, refâha şükür ederler «Celâleyn».

[84] «Medârik».

[85] «Beyzâvî, Celâleyn».

[86] «Beyzâvî».

[87] Dünyâ bolluğu «Celâleyn».

[88] «Beyzâvî, Medârik».

[89] Hazreti (Alî) radıyallâhü anhden rivâyet edildiğine göre bu âyet-i kerîmenin nüzûlü sebebi (Ebû Bekr-is Sıddıyk) radıyallâhü anhın bütün malını Allah yolunda harc etdiğinden dolayı kendisinin bir cemâat tarafından kınanmış olmasıdır «Beyzâvî, Medârik».

[90] «Celâleyn».

[91] «Celâleyn».

40 — **Kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülük** (bir misilleme) **dir**[92]. **Fakat kim afveder, barışı sağlarsa mükâfâtı Allâha âiddir. Şübhe yok ki O, zaalimleri**[93] **aslâ sevmez.**

41 — **Kim kendisine** (yapılan) **zulmün ardından herhalde hakkını**[94] **alırsa bunlar aleyhinde** (mes'uliyyete)[95] **bir yol yokdur.**

42 — **O yol ancak insanlara zulüm etmekde**[96], **yer** (yüzün) **de haksız olarak teğallübe kalkmakda olanlara karşıdır. İşte bunlar** (yok mu?) **bunların hakkı pek acıklı bir azâbdır.**

43 — **Bununla berâber kim sabreder,** (suçları) **örter** (bağışlar) **sa işte bu, şübhesiz ve elbet azm olunacak umurdandır**[97].

44 — **Allah kimi şaşırtırsa bundan sonra onun hiçbir haamîsi yokdur. O zaalimleri göreceksin ki onlar azâbı gördükleri zaman «**(Dünyâye)[98] **geri dönmiye bir yol var mı?» diyeceklerdir.**

45 — **Onların** (ateşe) **arz olunurlarken, zilletden boyunlarını büke büke göz ucuyle** (nasıl) **bakacaklarını göreceksin. Îman etmiş olanlar** (şöyle) **demiş** (ler) **dir** (diyeceklerdir): **«Gerçek hüsrâna düşenler, kıyâmet günü kendilerini de tarafdarlarını da hüsrâna uğratanlardır**[99]**». Gözünüzü açın ki zaalimler muhakkak sürekli bir azâb içindedirler.**

46 — **Onların Allahdan başka kendilerine yardım edecek, hiçbir dostları yokdur. Allah kimi sapıklıkda bırakırsa ona hiçbir yol yokdur**[100].

47 — **Allahdan reddine aslâ çâre olmayacak bir gün gelmezden evvel Rabbiniz** (in da'vetin) **e icâbet edin**[101]. **O gün sizin için ne sığınacak bir yer, sizin için ne de** (günâhlarınızı)[102] **inkâr** (a bir mecâl) **yokdur.**

---

[92] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[93] Zulme bâdî olub da uhdelerine cezâ terettüb edenleri ve intikamda haddi tecâvüz edenleri «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[94] «Medârik».

[95] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[96] Zulme ızraar ile ibtidâr etmekde, yahud istihkakları olmayan şeyleri zorbalıkla istemekde «Beyzâvî, Medârik».

[97] Bu, merd ve azimkâr adamların işidir. Şer'an da istenen budur «Celâleyn».

[98] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[99] Onların cehennemde ebedî kalmalarına, cennetde hazırlanan ni'metlerden mahrum bırakılmalarına sebeb olanlardır «Celâleyn».

[100] Dünyâda hakka, âhiretde cennete îsaaledecek bir hidâyet yokdur «Celâleyn».

[101] Tevhîd ve ibâdetle «Celâleyn».

[102] «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَاشِعِينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ
خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ
وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُقِيمٍ ۝
وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ أَوْلِيَاءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ يُضْلِلِ
اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَبِيلٍ ۝ اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ
لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ
مِنْ نَكِيرٍ ۝ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا
إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً
فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ
كَفُورٌ ۝ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ
يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ ۝
أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا
إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ۝ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ
اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ۝

سُورَةُ الزُّخْرُفِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ۝ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ۝ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝ أَفَنَضْرِبُ
عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ ۝ وَكَمْ أَرْسَلْنَا
مِنْ نَبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ
يَسْتَهْزِئُونَ ۝ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ
الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۝

48 — Eğer onlar (îmandan)[103] **yine yüz çevirirlerse biz seni** (zâten) **onların üzerine bir bekci göndermedik ya. Sana âid olan** (vazife), **tebliğden başkası değildir. Hakıykat biz insana tarafımızdan bir ni'met**[104] **tatdırdığımız vakıt o, bununla ferahlanır. Eğer onlara, kendi ellerinin öne sürdükleri** (ihtiyârlariyle irtikâb etdikleri) **şeyler** (günâhlar)[105] **yüzünden, bir fenâlık isaabet ederse o zaman da insan cidden bir nankördür.**

49 — Göklerin ve yerin mülk (ve tasarruf) **u Allâhındır**[106]**. Ne dilerse yaratır O. Kimi dilerse ona kız** (evlâd) **lar bağışlar, kimi dilerse ona erkek** (evlâd) **lar lûtfeder.**

[103] «Medârik».

[104] Zenginlik ve sıhhat gibi bir ni'met «Celâleyn, Medârik».

[105] «Medârik».

[106] Nimeti, belâyı dilediği gibi taksîm etmek de Onun hakkıdır «Beyzâvî».

50 — **Yahud** (o çocukları) **erkekler, dişiler olmak üzere çift verir. Kimi de dilerse onu kısır bırakır. Şübhesiz O, hakkıyle bilendir,** (her şey'e) **kaadirdir.**

51 — (Ya) **bir vahy ile**[107]**, ya bir perde arkasından**[108]**, yahud bir elçi**[109] **gönderib de kendi izniyle dileyeceğini vahyetmesi olmadıkca Allâhın hiçbir beşere kelâm söylemesi** (vaaki') **olmamışdır. Şübhesiz ki O, çok yücedir**[110]**, mutlak bir hukûm ve hikmet saahibidir.**

52 — **İşte biz, sana da** (Habîbim) **böylece**[111] **emrimizden bir ruuh**[112] **vahyetdik. Halbuki** (vahiyden evvel)[113] **kitâb**[114] **nedir, îman**[115] **nedir, sen bilmezdin. Fakat biz onu**[116] **bir nuur yapdık. Bununla kullarımızdan kimi dilersek ona hidâyet ederiz. Şübhesiz ki sen herhalde doğru bir yolun**[117] **rehberliğini yapıyorsun.**

53 — (Öyle doğru bir yol ki, o) **göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi kendisinin olan Allâhın yoludur. Gözünüzü açın:** (Bütün) **işler ancak Allâha dönüb varır**[118]**.**

---

[107] Rü'yâda, yahud kalbe ilhâm edilmek suretiyle «Celâleyn, Medârik».

[108] Cenâb-ı Hakkı görmeksizin kelâmını işitmek suretiyle ki (Musâ) aleyhisselâma böyle vaaki' olmuşdur «Celâleyn Medârik».

[109] (Cebrâil) aleyhisselâm gibi melek «Celâleyn, Medârik».

[110] İhdâs edilen şeylerin sıfatlarından münezzehdir «Celâleyn».

[111] Senden gayri peyğamberlere vahy etdiğimiz gibi «Celâleyn».

[112] Kur'ân. Çünkü o sâyede kalbler canlanır «Beyzâvî, Celâleyn, Medârik».

[113] «Celâleyn, Medârik».

[114] Kur'an «Celâleyn, Medârik».

[115] Ya'nî Allâhın şer'atları, şeaairi «Celâleyn».

[116] O ruuhu, yahud «Beyzâvî, Celâleyn».

[117] İslâm dîninin «Beyzâvî, Celâleyn».

[118] Artık vasıtalar, tealluklar aradan kalkar, herşey ve herkes doğrudan doğruya Ona döner. Bu kavl-i kerîmde itâat eden mü'minler için va'd, günâhkârlar için vaıyd (tehdîd) vardır «Beyzâvî, Medârik».

SÛRELER

İNDEKS - NOTLAR

Birinci cildin sonuna koyduğumuz umumî fihristin yalnız o cilde âid olmayıb «2» ve «3» üncü cildlere de şâmil bulunduğunu açıklamış, ona mezkûr «1» inci cildin notlarından geçen alem (haas) isimlerini de eklemiş idik. Şimdi bu «2» inci cildin notlarındaki alem adlarını da yazıyoruz.

İstinâd etdiğimiz ilmî kaynaklar hemen her sahîfenin notlarında tekerrür ettiği için onları ve bu kabîlden diğer alem isimlerini burada göstermeyi — kitabın hacmini bîhûde büyütmekden başka bir şey'e yaramayacağı için — muvafık bulmadık.

A

B

C

D

E

M

Ş

T